

FETVALAR MEVDUDİ (2)

Birinci Bölüm

İHTİLAFLI MESELELER

Taklid Ve Adem-i Taklid

Soru:

Dört imamı taklidle ilgili görüşünüz nedir? Yani siz taklidi bir noktaya kadar caiz olarak görüyor musunuz, görmüyor musunuz? Caiz görüyorsanız hangi noktaya kadar? Yanılmıyorsam, siz geniş meşrebli bir mukallidsiniz, değil mi?

Cevap:

Tutmuş olduğum yol şudur: İlim sahibi bir kimsenin dolaysız olarak Kitap ve Sünnet'ten doğru hükmü ortaya çıkarmak için çalışması ve bu çalışma ve araştırmasında selef ulemasının ustaca verilmiş reylerinden yardım alması gerekir. Yine onun ihtilafli meselelerde her türlü taassuptan uzak durarak açık kalple müctehid imamlardan hangisinin içtihadının Kitap ve Sünnet'e daha uygun olduğunu araştırması gerekir. Ben ne Ehl-i Hadis^[1] adlı grubun tuttuğu yolu tüm ayrıntılarıyla doğru olarak görüyorum ve ne de sadece Hanefilik ya da Şafiiliğin bağıslıyım. Ancak, Cemaat-i İslâmî ile fikir birliğine sahip kimselerin fıkhi mezheplerinin benim fıkhi mezhebimle ya da görüşümle mutlaka uygun olması ve ona tabi olunması diye birşey söz konusu olamaz. Onlar, mezhepçilik taassubundan uzak durup, hakkı kendi hiziplerine münhasır kılmadıkları sürece bu cemaatte kalıp kendilerinin tatmin oldukları ölçüde Hanefî, Şafiî, Ehl-i Hadis ya da diğer fıkhi mezheplerden biri üzerine amel etmekte serbesttirler.

Soru:

Ehl-i Hadis grubu, dört imamı taklid etmeyi haram ve şirk olarak görmektedir. Acaba bu doğru mu? Mukallidler hadis ehli değil midir? Taklid asıl olarak nedir ve zorunlu mudur?

Cevap:

Gerçekte, İslâm'da Rasûlullah'ın (s.a) yolundan başka bir taklid yolu yoktur ve Rasûlullah'ı (s.a) taklid de, Efendimiz ne buyurdu ve ne işledi ise Allah'ın izni ve fermam itibariyle olduğu için söz konusudur. Yoksa aslında itaat edilmesi gereken (muta1) ve emreden (âmir) Allah Teâlâ'dan başka hiç kimse değildir. Mezheb imamlarına uymanın hakikati ise sadece şudur: İmamlar, Allah ve Rasûlü'nün hükümlerini araştırmışlar, Kuran ayetlerinden ve Rasûl'ün sünnetinden ibadet ve muameletta hangi yolda gidilmesi gerektiğini belirlemişler ve şer'î usullerden cüz'i istinbatlarda bulunmuşlardır. Bu yüzden onlar bizatihi âmir (emreden) ve nâhiy (nehyeden) değıllerdir. Onlar haddi zatında muta' (itaat edilen) ve metbu (tabi olunan) da olmayıp ilmi olmayan kimseler için muteber birer ilim kaynağıdır. İlâhî hükümlerde ve nebevi sünnetlerde üstün bir görüşe ve kendi başına asıl meselelerden fer'î meseleleri istinbat etme ehliyetine sahip olmayan kişilerin, alimlerden ve imamlardan itimad ettikleri birisinin göstermiş olduğu yolu izlemekten başka çareleri yoktur. Eğer herhangi bir kimse bu gerçekten hareketle onlara tabi olursa, bu hareketine itiraz için hiçbir mahal yoktur. Ama eğer herhangi bir kimse onları kendi başlarına emreden ve nehyeden olarak görür veya asıl emredene ve nehyedene yapılması gerektiği şekilde onlara itaat ederse; yani imamlardan birisinin belirlediği yoldan çıkmayı asıl dinden çıkmakla eş anlamlı tutarsa ve herhangi bir sabit olmuş hadis veya Kuran ayetine zıd bir görüşü bulunsa bile kendi imamına ittibada ısrar ederse bu şüphesiz şirk^[2] tir.

Vahhabi Ve Vahhabilik

^[1] Son dönemlerde Hind yarımadasında vücut bulup gelişmiş, mezhep imamlarının reylerine ters olsa da sahih hadislerle amel edilmesi üzerinde duran bir ekol. Daha sonraki soruda bu ekol ele alınacaktır. (Çev.)

^[2] Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şevval, 1363/Temmuz-Ekim, 1944

Soru:

Vahhabilik mezhebinin kurucusu kimdir? Bunların ayrıcalıklı akideleri nedir? Bunların öğretileri Hindistan'da nasıl yayılmıştır? Acaba İslâm alimleri Vahhabiliği reddetmemişler midir? Reddettilerse, ne gibi bir usulle reddetmişlerdir? Acaba bu grup İslâm'ın yayılmasında aktif bir rol almış mıdır, yoksa İslâm'a muhalefet mi etmiştir?

Cevap:

"Vahhabî" aslında herhangi bir fırkanın adı değildir. Bu isim Ehl-i Hadis olanlara veya Mahmmmed b. Abdülvahhab'ın takipçileri olan kimselere istihza amacıyla verilmiş olan bir isimdir. Ehl-i Hadis ekolü oldukça eskidir. Dört imam zamanından beri süregelmektedir. Bu grup herhangi bir imamı taklid etmek yerine, hükümleri Kuran'dan ve Hadis'ten araştırmayı tercih eden bir gruptur. Muhammed b. Abdülvahhab'ın tâbilerine gelince; bunlar, aslında Hanbelî mezhebine bağlı kimselerdir. Büyük ihtimalle Hindistan'ın hiçbir yerinde böyle bir grup yoktur. Hind yarımadasında "Vahhabî" olarak anılan kimseler aslında ilk önce zikrettiğimiz ekole (Ehl-i Hadis'e) bağlı kimselerdir. Bu kimseler önceleri oldukça olumlu işler yapmışlardır. Şimdi bile bu ekolde bazı iyi fertler göze çarpmasına rağmen, ister istemez, basit meseleler üzerinde münazaralarla havayı gerginleştiren bir çok cahil ve çekişmeci insan da aralarına karışmıştır. Bu gibi insanlar, kendilerini "Hanefî" vs. olarak adlandıran gruplarda da yeterince mevcuttur. Bütün bu münazara, tartışma ve fırkacılık pazarını kızıştırma manevraları bu olumsuzlukların da varlık sebebidir.

Soru:

Acaba "Necid'den bir fitne ortaya çıkacaktır" diye bir hadis-i şerif söz konusu mu? Acaba bu hadis yukarıda zikredilen Vahhabiler grubuna mı işaret etmektedir?

Cevap:

Necid'den ya da doğudan bir fitne çıkacağı haberi hadiste bildirilmiştir, ama bunu Muhammed b. Abdülvahhab'a işaret olarak görmek, körükörüne mezhebçilik taassubuna saplanmanın bir neticesidir. Bir rakip diğer rakibine savaş ilan ettiği zaman, ona karşı her çeşit silahı kullanmaya çaba göstermektedir. Öyleki Allah ve Rasûlünü'de bu savaşta bir taraf olarak göstermekten çekinmemektedir.^{3[3]}

Hanefi Mezhebi Ve Hadis**Soru:**

Bazı amellerde İmam Ebu Hanife hazretlerinin kavillerinin zahiren, sahih hadislere muhalif olduğu görülüyor: İmamın arkasında Fatiha Suresi'ni okumamak, ref-i yedeyn yapmamak (tekbirlerle birlikte iki elin kaldırılması) açıktan âmin demek, cuma namazında şehir şartı vb. İmam Azam'ın kavilleri Kur'an ve Sünnet'ten istinbat edilmiş değil mi? Eğer böyle ise bu kavilleri hangi hadislerden istinbat etmiştir? Onun istinbat ettiği hadisler muhaddisler nazarında sahih midir?

Cevap:

İmam Ebu Hanife, İmam Şafiî ve İmam Malik'in (r.a) mezhebinde, Hadis Ehli tarafından, hadislere muhalif oldukları iddiasıyla itiraz edilen birçok mesele olup, imamların tabiiileri de bu itirazlara çeşitli cevaplar vermişlerdir, ilim sahibi ve ictihad selahiyetine sahip olan bir kimse bu iki taraf arasında muhakeme yapabilir ve hadis yoluyla sabit bulduğunu alıp, sabit bulmadığını bırakabilir.

Ama Ehl-i Hadis'in bu gibi meseleler üzerinde duran çoğunluğunun meseleleri halli, sıradan Hanefilerin durumundan pek de farklı değildir. Onların ilmi de hanefilerinki gibi taklidi ilimdir. Bunlar da kendi imamlarına itimad etmektedir, hanefîler de kendi imam ve alimlerine itimad etmektedir. Bunlar ictihad kabiliyetine sahip olmadıkları gibi, hadis sahasında da hükümleri tahkik edecek kadar ne ilimleri vardır ve

^{3[3]} Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şevval, 1363/Temmuz-Ekim, 1944

ne de usulde basiret sahibidirler. Bunların (Ehl-i Hadis), "İmamın arkasında fatiha okumak veya ref-i yedeyn ya da âmin'i açıkça söylemek hadisle sabit olmuştur. Ama aksi olmamıştır" demeleri ictihad esasları üzerine olmayıp, aslında taklide dayanmaktadır. Bu yüzden onlara cevaben susmayı tercih etmek daha iyidir. Tabii ki ilim sahibi planlar bu gibi meselelerde konuşabilirler.

Cemaatle namaz kılarken imamın arkasında Fatiha okumakla ilgili yaptığım araştırmalara dayanarak, imam sesli okurken cemaatin suskun durmasını ve imanı içinden okurken cemaatin de fatiha okumasını sahih görüş olarak görüyorum. Böyle bir durumda herhangi bir Kur'an hükmüne ya da hadise muhalif düşme endişesi kalmadığı gibi, tüm çeşitli delillere bakarak bu bir orta yol olarak alınabilir. İmam Malik (r.a) ve İmam Ahmed (r.a) bu görüşü tercih etmiştir. Ama, imamın arkasında her halükarda fatiha okumayan veya behemehal okuyan birisinin namazı olmuyor diye de birşey söyleyemeyiz. Çünkü, her iki mezhebi de teyid eden deliller mevcuttur ve o kişi hükmü kasden ihlal etmeyip, aksine kendi indinde delille sabit olmuş şeyle amel etmektedir. Bu yüzden bu kimse şer'i bir hükmü kasden ihlal eden bir kişi gibi suçlanamaz.

Geriye "ref-i yedeyn"^{4[4]} ve "âmin bilcehr"^{5[5]} meselesi kalıyor. Bu ikisinin yapılması ya da terkedilmesini teyid eden deliller bana aynı ağırlıkta gibi geliyor. Bu yüzden bu fiilleri yapan kişi hadise muhalif düşmediği gibi, yapmayan kişi de hadise ters düşüyor diye suçlanamaz. Bana öyle geliyor ki, Hz. Peygamber Efendimiz (s.a) değişik zamanlarda, değişen şekillerde amel etmiştir ve sahabe-i kiram da aynı yolu izlemiştir. Öyleyse, bir kimse söz konusu yollardan hangisine tâbi olursa olsun; ancak, şeriatın sahibine uymuş olmaktadır. O kimseye, yabancı ya da nefret gözüyle bakmak veya onu kendi beğendiğimiz yola zorla çekmeye çalışmak için hiçbir sebep yoktur. Elleri kaldırmak veya kaldırmamak, âmin'i seslice veya sessizce söylemek; birinin yapılıp, diğerinin terkedilmesini gerektirecek ehemmiyette değildir.

Cuma namazında şehir (mısır) şartı aranmasıyla ilgili olarak Hanefi alimleriyle ihtilaf içerisindeyim. Araştırmalarıma göre daha sonra gelenler İmam Ebu Hanife'nin bu meseledeki kendi istidlal ve istinbatını anlamamışlardır. İmam, sadece cuma namazının kendi bölgesi içerisinde merkezi bir konuma sahip yerleşim bölgelerinde kılınması gerektiğini iddia ediyordu. Bu iddia hadise tamamen mutabıktı. Ancak, daha sonra gelen alimler şehir'in delâlet ettiği mânâyı tayin edebilmek için uğraşmışlar ve herhangi bir dayanağı olmayan çeşitli bazı şartlar eklemiştir. Tercüman'ul Kur'an'da bu mesele ile ilgili ayrıntılı bir tartışma yapılmıştır.^{6[6]}

Hadis'in Yeniden Tedvini

Soru:

Kur'an-ı Kerim'den sonra hadis-i şerifleri dinî hüccet kabul etmede fikir adamlarımız ifrat ve tefrite gidiyorlar. Bana göre, hadis hazinesine (kaynaklarına) "tarihi rivayet" değeri verilmesi tefrittir. Kütübü Sitte'de "Rasûlullah şöyle buyurdu" lafzıyla yazılmış olanların hepsini Rasûlullah'ın (s.a) sahih hadisi kabul etmek, din ve itikad binasını bunun üzerine kurmak da ifrattır. Ben malumatımın azlığı, fikir ve görüşümün noksanlığı sebebiyle, bu konuda hiçbir itidal noktası bulamadım. Lütfen, bana bu konuda yol gösteriniz ve şu şüphelerimi izale ediniz:

Acaba, hadislerin tahkiki, râvilerin durumlarının incelenmesi işi önceki devirlerdeki araştırmacılarla son mu bulmuştur? Cevabınız müsbet ise, deliliniz nedir? Sahih-i Buharî'ye varıncaya kadar bütün hadis kitaplarında sahih naklin ve akl-ı selimin kabul edemeyeceği hadislerin var olmasının mânâsı nedir? Örneğin, Hz. İbrahim'in (a.s) üç kere yalan söylemesi^{7[7]} ve Hz. Musa'nın (a.s) ölüm meleği olan Azrail'in (a.s) gözüne

^{4[4]} Namaz içinde rükuya giderken ve geriye doğrulurken elleri tekbir alır gibi kaldırmak. (Çev.)

^{5[5]} İmanı fatihayı bitirince yüksek sesle amin demek. (Çev.)

^{6[6]} Tefhimat" isimli kitabın ikinci cildine bakılabilir.

^{7[7]} Hz. İbrahim'in üç kez yalan söylediğini bildiren hadis, Buhari ve Müslim'in ittifakla naklettikleri (muttefekunaleyh) hadislerdendir. (Bkz. M. Fuad Abdülbâqî, el-Lu'luu ve'l-Mercan, III/115,116, Beyrut, 1986)

İkisi Kur'an'da, biri Tevrat'ta mevcut bulunan bu üç hâdise (yalan)şunlardır:

1. "Dediler ki: "İbrahim! Tanrılarımıza sen mi yaptın bunu?"

"Hayır" dedi; İşte şu büyükleri yapmış, onlara sorun eğer konuşurlarsa." (Enbiya: 23/62-63)

2. "Ben hastayım, dedi" (Saffat: 37/89)

3. Tevrat'ta Hz. İbrahim'in cebbar bir kralın korkusundan eşi Sara için "Kızkardeşim" diye yalan söylediği bildirilir. (Tevrat, Bölüm: 12/12-19).

Buhari, K.60, B.8; Müslim, K. 43, B.41'de geçen ve bu üç hadiseyi, "üçyalan" olarak niteleyen hadis ile ilgili Üstad Mevdudî'din yorumu kısaca şöyledir:

yumruk vurması gibi rivayetlere bakabilirsiniz.^{8[8]} Eğer cevabınız menfi ise şimdiye kadar müte-ahhirin ulemasının; sahih hadisleri, sahih olmayan hadislerden ayırdetme görevini neden yerine getirmediklerini açıklar mısınız? Ki bunlar neticesinde, şüpheli rivayetlere yöneltlen itirazlar tebliğ yolunda birer engel teşkil etmektedir.

Cevap:

Ben, yazılarımda birçok münasebetle İslâm'ın ilk dört asrında hadislerin tenkidi, tahkiki ve tertibi için yapılmış bulunan çalışmaların oldukça takdire şayan olduklarını ifade yeterli olmadığım da belirtmişim. Şimdi bu konuda yapılacak birçok şey var. Ulemanın bu işi daha sonra neden yapmadığı sorusunun cevabına gelince: Hicri dördüncü asırdan sonra içtihadı haram olarak gören ulema hakkında hadisleri ayıklama işini neden yapmadıkları sorusunu sormak abestir!^{9[9]}

Bir Mezhebi Bırakıp Başka Bir Mezhebi Seçmek Günah Mıdır?

Soru:

Günümüzde dört mezhepten herhangi birisine bağlanmak, geçmişte olduğundan daha fazla gerekli bir hale geldi. Ama sorun şu: İlim ve fazilet sahibi herhangi bir kimse, maruf dört fikhî mezhebi bırakıp da hadisle amel etme ya da icihad etme hakkına sahip midir, değil midir? Değilse hangi delille? Eğer caiz ise Tahtavi gibi kemal sahibi büyük bir fakihin şu kavlinin mânâsı nedir: "Bir mezhepten diğer bir mezhebe bir delil veya icihadla geçen kişi günahkârdır, ta'ziri gerekir."

Cevap:

Bana göre ilim sahibi bir kişinin başkasını taklid etmesi caiz olmadığı gibi, günah, hatta bundan daha da şedid bir şeydir. Ama şunu da unutmamak lazım: Tahkike dayalı olarak herhangi bir mezhebin yolu ve usûlüne ittiba etmek başka, taklid etmeye yemin edip oturmak ise daha başka bir şeydir. Benim doğru olarak görmediğim şey ise, işte bu ikincisidir. Gelelim sizin de naklettiğiniz Tahtavi'nin fetvasına: Bu söz ne kadar büyük bir alimin sözü olursa olsun, ben onu kabul edilecek durumda görmüyorum. Bana göre, bir fikhî mezhepten diğer bir fikhî mezhebe geçiş tahkike değil de nefsi arzulara dayalı olarak gerçekleştiği takdirde günahdır.^{10[10]}

Hüccet Kabul Edilen İcma

Soru:

Herhangi bir sahih hadis üzerine bina edilmiş bir icma gerçekten şer'î bir hüccet olup, böyle bir icmanın inkarcısı şüphesiz kâfirdir. Lakin, alimlerin Muhbir-i Sadık olan Peygamberimizin hadisleriyle sarahaten

---

Ne yazık ki bu "hadis" iki aşın görtüşe neden olmuştur. Rivayeti kutsallaştırılan rivayetperest birinci grup, "sahih bir hadis" böyle söylediği ve bu hadis Buhari ile Müslim'de kayıtlı olduğu için, Hz. İbrahim'in (a.s) gerçekten bu yalanları söylediğine inanırlar. Bir peygamberi "yalancılıkla" suçlayan bu "hadis'i bir tarafa bırakmanın daha iyi olacağını düşünmezler, ikinci grup ise Buhari ve Müslim tarafından sahih kabul edilen bir hadis güvenilir olamayacağı için bütün hadisleri bir tarafa atarlar. Elbette bir veya birkaç hadis güvenilir değil diye tüm hadis malzemesinden yararlanılamayacağını söylemek doğru değildir..." (Tefhim'ul Kur'an III/286, Enbiya: 64-65, Açıklama Notu: 60)

^{8[8]} Soru soran çahsın, sahih naklin ve akl-ı selimin kabul edemeyeceği hadisler nevinden örnek verdiği bu rivayet, Buharî ve Müslim'de, Hemmam b. Münebbih'in "Sahife'sme istinaden yer almıştır. Ne denilmek istendiğinin daha iyi anlaşılabilmesi için, Sahife-i Hemmam b. Münebbih'ten bu hadisin tercümesini verecek ve Buhari ve Müslim'deki yerlerini göstereceğiz.

Ve Rasûlullah (s.a) buyurdu: Melek'ul-Mevt (Ölüm Meleği Azrail) Musa'ya geldi, ona. Rabbine dön, dedi. (Peygamber) dedi: Musa Melek'ul-Meut'e bir yumruk vurdu ve onu kör etti. (Peygamber) dedi: Melek'ul-Mevt, Allah'a (c.c) döndü ve dedi: Sen beni bir kuluna gönderdin ki, o ölüm istemiyor, benim gözümü de kör etti. (Peygamber) dedi: Allah onun gözünü iade etti ve ; Git ona söyle hayat mı istiyor? Hayatı istiyorsa, boğanın sırtına elini koysun, eline ne kadar kıl gelirse, o kadar yaşasın dedi. Sonra ne (olacak)? dedi. Sonra ölüm, dedi. Eğer böyle ise ne kadar erken olursa o kadar daha iyidir dedi ve illave etti. Ya rab beni bir taş atımı kadar, Arz-ı Mukaddes 'e yaklaştı. Ve Rasûlullah dedi: Kırmızı bir Kum yığınına (tepesine) yakın, yol kenarında olan kabrini sanki ben orada imi-şim gibi size gösterebilirim".

1. (Prof. Dr. Muhammed Hamidullah, Muhtasar Hadis Tarihi ve Sahife-i Hemmam İbn Münebbih, (Çev. Kemal Kuşçu), sh: 105, Hadis no: 59, İstanbul, 1967).

2. (Buhari, K: 60, B: 31, Hadis no: 1; Müslim, K: 43, B: 42, Hadis no: 158)

Tercüman ul Kur'an, Receb-Şevval, 1363/Temmuz-Ekim, 1944

^{9[9]} Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şevval, 1363/Temmuz-Ekim, 1944

^{10[10]} Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şevval, 1363/Temmuz-Ekim, 1944

sabit olmayan veya Şari'in açıklamadığı ve maslahat icabı mücmel olarak bıraktığı hakikatlarla ilgili bir meselede yaptıkları icma da serî hüccet sıfatına sahip midir? Bunu inkar eden kâfir olur mu?

Cevap:

İcma meselesi oldukça karışıktır. Burada icmanın tüm yönleri üzerinde söz söylemek zordur. Kısacası, icmayı ümmetin hep birlikte bir karara varması olarak görebilirsiniz. Birlikte alınmış kararın şüphesiz iki kısım mesele ile ilgisi olabilir. Birinci kısım, şer'i hükümlerden olan meselelerdir. İkinci kısım ise, dünyevi tedbirler kabilinden olan meselelerdir. İkinci kısımdaki meselelerden birinde eğer ümmet müttefik olup herhangi bir nassla gelmiş hükmü şerh ederler, araştırıp ortaya çıkarırlarsa ve bu şerh herhangi bir vakte bağlı bir zaruret veya maslahatı göz önünde tutmayıp da, usulen Şârî'nin isteği ya da Sünnet'e uygun olan yol ittifakla belirlenmişse böyle bir icma şüphesiz hüccettir ve devamlı hüccet olarak kalacaktır. Eğer herhangi bir zamanın maslahatı göz önüne alınıp da herhangi bir hükmün yorumlanmasında icma hasil olmuşsa, böyle bir icmaya ümmetin bağlılığı o maslahatın gündemde olduğu zamana kadar gerekli olacaktır. Durumlar değişip maslahat gündemden kalktığı zaman, bu icmaya bağlılık da artık gerekli olmayacaktır. Bunların dışında, eğer herhangi bir icma herhangi bir şerî hükmün şerhi ile ilgili olmayıp, herhangi bir dünyevi tedbirle ilgili olarak, ümmetin üzerinde nasıl amel edilmesi gerektiği konusunda ittifak ettiği bir karar olursa, bakılır: Eğer şer'î esaslarda bu şekil bir amel için bir imkân varsa, böyle bir icmaya bağlılık vacip olabilir, yoksa vacip olmaz ve böyle bir icma hiçbir zaman daimi ve ebedi vucub mertebesi kazanamaz. Bir devrin müslümanlarının veya bir ülke ya da bir milletin müslümanlarının herhangi bir tedbir veya herhangi bir iş üzerinde ittifak etmeleri ve başka bir zamanda ise yine bu millet ya da ülke müslümanlarının başka bir iş üzerinde ittifak etmeleri aynen mümkündür. Bir bölgeyle, bir ulusla ve bir zamanla kayıtlı bu icmalar, ancak belli bir zaman ve belli bir millet ya da ülke müslümanları için amel edilmesi vacip olan icmalardır. Daha sonraki zamanda yaşayan müslümanlar veya diğer ülke müslümanları bunu değiştirme ihtiyacı duyarlarsa, falan mesele üzerinde icma olmuştur ya da falan ülkede bu mesele üzerinde ittifak edilmiştir diyerek bu meselede artık söz söylenemez diye bir iddiada bulunmaları sahih olmaz.^{11[11]}

Gruplara Ayrılma Ve Fırkalaşma

Soru:

Siz, kendi cemaatinizdeki kimseleri katiyetle gruplaşmadan men ediyorsunuz. Bu noktada şunu sormak istiyorum: Oruç, namaz, hac vb. farzların herhangi bir mezhebe uygun olarak yapılması gerektiğine göre, bana müslümanların kendilerini gruplaşmadan nasıl koruyabileceklerini söyler misiniz?

Benim bu konudaki görüşüm şöyle: Kur'an ve Hadise uygun bulunan meselelerle amel etmeyi öngören sizin görüşünüz mucibince Ehl-i Hadis'ten başka bir mezhepte, bütün ayrıntılarda Kur'an ve Sünnet e uygunluk göze çarpmıyor. Bu yüzden ben kendim için diğer mezhepler yerine Ehl-i Hadis'i mezheb olarak seçtim. Acaba ben de grupçuluk yaptığım suçlamasına muhatab olacak mıyım?

Cevap:

Fıkıhta, kişinin kendi tahkiki veya herhangi bir alimin tahkikine uyarak şeriatı yeri olan bir hareket şekli seçmesi grupçuluk/hizipçilik değildir. Ne de bu, bir kabahat olarak değerlendirilebilir. Bu yolla çeşitli insanların tahkiklerinde ve hareket tarzlarında ortaya çıkan ihtilaflar ve farklılıklar, kötülüğü Kur'an'da bildirilmiş bulunan zemmedilmiş tefrika ve ihtilaflar cinsinden değildir. Bu gibi ihtilaflar, sahabe-i kiram ve tabiîn arasında da olmuştur. Aslında grupçuluk, ihtilafların büyütülerek ana konulardaki ihtilaflar gibi gösterilmesi ve bu meselelerde haddinden fazla aşırı gidilerek ayrı bir hizip oluşturulmasıdır. Yanlış olan, her hizbin kendi mezhebini din mesabesinde görmesi ve diğer hizipleri küfür ve sapıklıkla itham etmeye başlamasıdır. Hiziplerin namazlarını ve mescidlerini ayırmaları, düğün, nişan ve tüm sosyal ilişkilerde farklı davranış biçimleri geliştirmeleri, aradaki kavganın fer'i meseleler üzerinde olması ve hatta dinin aslıyla ilgili meselelerde bile diğer hiziplerle dayanışmanın mümkün olmaması şeklinde ortaya çıkan hadise doğru değildir. Bu gibi gruplaşmalar olmayıp, fer'i meselelere verilmesi gerektiğince önem verilmesi halinde, fikhî meselelerde farklı mezheplere mensup kimselerin kendi usullerine göre amel ederek de İslâmî bir cemaat

^{11[11]} Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şeuval, 1363/ Temmuz-Ekim, 1944

nizamına bağı olarak birlikte hareket etmeleri mümkündür.^{12[12]}

Fıkı İhtilaflardan Hareketle Namazların Ayrı Kılınması

Soru:

Fıkı ihtilaflar yüzünden bazı durumlarda Hanefî, Ehl-i Hadis ve Şafiî mezhebine mensup kişiler, ayrı ayrı namaz kılmaya mecbur oluyorlar. Meselâ: Bir mezhebin mensupları vaktin başlangıcında namaz kılmayı tercih ederken, diğeri geciktirmeyi daha efdal görüyor. Şimdi bütün bu grupların bir araya gelip cemaatla namaz kılması halinde, bunlardan herhangi birisinin namazın efdal olanından mahrum olması gerekecek. Eğer "namazın efdali'nin herhangi bir ehemmiyeti varsa, siz neden "tek bir cemaat" olma üzerinde bu kadar fazla duruyorsunuz?

Cevap:

Eğer size göre herhangi bir vakitte namaz kılmak efdal ve evla olup, başka bir müslümana göre de başka bir vakitte namaz kılmak evla ise, bu ihtilaf yüzünden cemaatten ayrılıp namaz kılmak veya kendi gibi düşünenlerle ayrı bir cemaat oluşturup namaz kılmak doğru değildir. Çünkü efdal vakti terketmenin günahından, cemaati terketmenin veya cemaatleri ayırmanın günahı daha fazladır.

Soru:

Bir bey bizim bir sorumuza cevaben sizden şunu nakletti; "Akidesi sahih olmayan kişilerin arkasında bile diğeri müslümanlarla birlikte namaz kılmak suretiyle, tefrika çıkarmaktan kaçınmak gerekir" Ancak, yanlış hatırlamıyorsam, siz bir mektubunuzda böyle bir soruya cevaben şöyle yazmıştınız: "Bir kimsenin müşrikçe bir akideye sahip olduğu tamamen açıklığa kavuşursa onun arkasında namaz kılmaktan sakınmak, ancak akidesinin hakikati belli olmamış bir kişinin imametinde namaz kılmak gerekir". Bu iki cevap arasındaki farktan dolayı, burada birçok karışıklık ortaya çıktı. Biraz daha ayrıntıya inerek meseleyi daha fazla aydınlığa kavuşturabilir misiniz?

Cevap:

Bizim, burada size verdiğimiz cevap şu şekildeydi: Kesinlikle yoruma mahal bırakmayacak kadar açık müşrikçe bir fiil, söz ya da akide taşıyan ve bu akideyi kabul eden veya uygulayan kişi hakkında İslâm dairesinin dışına çıktığına karar vermektan başka bir çare yoktur. Böyle bir kavil ya da fiili mürtekip olan bir kimsenin arkasında namaz kılmamak gerekir. Ama genelde müslümanların çeşitli grupları arasındaki münazara/tartışma ve çekişmeler şöyle bir keyfiyet oluşturmuştur: Her grup diğeriğini sapık gösterebilmek ve onlardan uzaklaşmak için deliller aramaktadır. Böylece, her mesele üzerinde yeni bir grup ortaya çıkmakta; mescidler ayrılmakta, evlilik ilişkileri kesilmektedir. Bu iyi bir şey değildir. Herkesin ıslahı için ayağa kalkmış insanların, izleyeceği sahih yol şudur: Bu kimseler tüm müslümanlarla birlikte namaz kılmalı, başkalarında gördüğü ahlâkî ve itikadî bozuklukları onlarla dertleşme ve muhabbet ile düzeltmek için çaba göstermelidir. Aksi takdirde namazları ayırmanın, bizim de ayrı bir grup olarak ortaya çıkmamızdan başka bir faydası olmayacak ve bizimle, müslümanların umumu arasında aşılması muhal bir duvar vücuda gelecektir.

Geriyeye şu mesele kalıyor; Şirk ve inhirafa kendini kaptırmış olarak bulduğunuz şahsın namazı sizin akidenize göre makbul olmadığı için, sizin de onun arkasında kılacağınız namazın makbul olmayacağı düşüncesi aslında yanlıştır. Öncelikle siz, kimin namazının makbul olup, kimin namazının olmadığını belirleme makamında değilsiniz. Bunu belirlemek yerine, sizin hem kendi namazınızın kabul olmasına ve hem de diğeriğinin makbul olmasına dua etmeniz daha evlâdır. İkinci olarak ise, cemaatla namaz kılmanın mânâsı; tüm cemaatın namazının, imamın namazına tabî bir bütün olarak Allah Teala'ya sunulması ve eğer imamın namazı kabul olmazsa, bütün muktedilerin namazının da makbul olmaması demek değildir. Cemaate bağlılığın getirilmesi müslümanları bir ümmet yapmak içindir. Yoksa her ferdin namazının bireysel bir sıfatla Allah Teâlâ'nın huzuruna sunulduğu ve eğer namaz makbul olmaya kabil ise, imamın namazı kabul olsa da; olmasa da, behemahal kabul olunduğu bir gerçektir.

^{12[12]} Tercüman'ul Kur'an, Zilkâde-Zilhicce, 1363/ Kasım-Aralık, 1944

Soru:

Ben belli bir gruba bağlı idim ve onların bazı seçkin alimleri bana şu itirazı yapıyorlardı: Siz, Cemaat-i İslâmî üyelerine fikhî meselelerde serbestlik veriyorsunuz, ama insanlar cüzî meselelerde bile hemfikir olmadıkları halde cemaat namazına bütün bu grupların katılmasını neden zaruri görebiliyorsunuz? Namazla ilgili meselelerde bile birçok ihtilaf vardır ve buna binaen insanların namazlarını ayrı ayrı kılmaları lazımdır.

Cevap:

Selefin fikhî ihtilaflara müsteniden namazları ayrı kıldığına dair bir delil yoktur. Bu fikhî ihtilaflar sahabe-i kiram arasında, tabiîn arasında, tebei tabiîn arasında da görülmesine rağmen onların hepsi bir cemaatte namaz kılıyorlardı. Müctehid imamlar için de aynı şey söz konusu idi. Namazın dinin temellerinden ve fikhî ihtilafların ise her halükarda furuattan olduğu açıktır. Bu ferî ihtilaflardan dolayı namazları ayrı ayrı kılmak, Kur'anın inhiraf olarak nitelediği dinde tefrika çıkartmaktır. Namazları ayırdıktan sonra, müslümanların bir ümmet olarak kalmaları ve namazları birlikte kılmayan kimselerin dini hayata hakim kılmada ve bu hakimiyeti muhafazada birleşerek iş yapmaları mümkün olmaz. Bu söylediğimiz sadece teoride veya lafta kalmamış; yüzyılların fiilî tecrübesi bunu ispatlamıştır. Bu mezhebi ihtilaflar yüzünden namazların ayrı ayrı kılınmasında ısrar eden kimseler, aslında dini kökünden baltalamaktadırlar.^{13[13]}

İhtilafı Meseleler Yüzünden Gruplaşma Fitnessi

Soru:

Mezhebi çekişme ve ayrılıklara fitrî bir uzaklığım söz konusudur. Şeriatta yeri olan tüm cüzî meselelerdeki ihtilafları caiz olarak görürüm. Aynı şekilde, eğer Rasûlullah'tan (s.a) herhangi bir meselede iki ya da üç uygulama şekli sabit olmuşsa, onların hepsini caiz ve sünnet sınırları içerisinde görürüm. Örneğin namazda "ref-i yedeyn" yapma ya da yapmama; her ikisi de bana göre farksızdır. Nitekim bu iki şekilde de amel ederim; bir o şekliyle, bir bu şekliyle. Benim bu tuttuğum yol hakkında hiçbir şüphem yok. Düşünüp taşınarak bu yolu seçtim, ama Cemaat-i İslâmî'nin üyelerinden olan muhterem babam sırf ref-i yedeyn yapmayı bıraktığından dolayı bana şöyle bir ultiatom verdi: "Eğer sen bu gidişatını değiştirmezsen, bizimle senin arandaki selâni-kelem ilişkisi aynı şekilde kalmaz". Onları her ne kadarıkna etmeye çalıştıysam da başarılı olamadım. Şimdi bu mesele benimle babamın tanıdıkları arasında bir tartışma konusu haline geldi ve her ikimizin lehinde ve aleyhinde ateşli tartışmalar ve delil getirmeler söz konusu oluyor.

Bana yapılan anlamsız itirazların hülasası şu şekilde: "Sen artık Hanefî oldun, iki şekilde de amel etmek iki yüzlülük ve nifaktır. Sen cemaatin çoğunluğundan yüz çevirdin, serin asıl maksadın keseni doldurmak ve mevki-makam kazanmak, sana bu akli Hanefîler vermiş, sen Mevdudî'nin mukallidisin, vs."

Bu itirazlardan en ilginç ise şu: "Bizim zaten başından beri, Mevdûdî'nin Cemat-i İslâmî adıyla Ehl-i Hadis'i Hanefî yapacağından endişe ve tedirginliğimiz vardı. Nitekim bu endişemiz doğru çıktı. Bu cemaate gelenlere öncelikle "sizin fikhî mezhebimiz cemaate geldikten sonra da aynı kalacak" diye bir şey söylenmesine rağmen, cemaate gelindikten sonra öyle yollara başvuruluyor ki, kişi farkında bile olmadan mezhebi tamamen değişime uğruyor.

Ben yeri geldikçe bütün bu itirazlara cevap vermeme rağmen yine de kalben mutmain olmak için aşağıda belirttiğim meselelerdeki yorumlarınızı rica ediyorum.

1. Ana-baba haklarının sınırı nereye kadardır?

Acaba ebeveyn, evlatlarının meseleleri tahkik etme ve kendi tahkiklerine uygun olarak amel etme hakkım da yok kabul edebilir mi? Acaba ben ebeveynimin arzusu hilafına Ehli Hadis'e karşı gelmekle (ref-i yedeyn'i terk etmekle)

"Allah'ın gazabı ebeveyningazabımdadır" tehdidine muhatab olacak mıyım?

2. Şeriat açısından, namazda "ref-i yedeyn" yapma ya da yapmamanın ne gibi bir önemi vardır? İnsan acaba "ref-i yedeyn" yapmayı terkederse İslâm dairesinden çıkmış mı olur?

3. Acaba, Cemaat-i İslâmî'nin bir üyesi diğer üyesiyle, sözde Ehl-i Hadis mezhebini ihlâl ettiği gerekçesiyle, selâmi-sabahı kesebilir mi?

^{13[13]} Tercüman'ul Kur'an, Zilkade-Zilhicce, 1363/ Kasım-Aralık, 1944

Cevap:

Bahsettiğiniz çekişmeyi okuyunca inanınız oldukça incindim. Ben Cemaat-i İslâmî'de fikhî meseleler üzerine taassub ve teşeddüde bu derece ileri gidebilecek tipler olabileceğini hiç ummazdım. Eğer sizin gibi itimad edilir bir şahıs bu durumları aktarmasa ve aldığım başka bir bilgi de sizin bildirdiklerinizi doğrulamasa, belki de ben cemaat içerisinde gerçekten böyle bir durum olduğuna inanmayacaktım. Behemehal, böyle bir çekişme ortaya çıkmış olduğundan ben bu meselenin itikadı, amelî, içtimaî önemini açık açık anlatmayı daha uygun görüyorum.

1. Prensip olarak şunun iyice anlaşılması gerekir: Şer'î meselelerde herhangi bir şahıs veya grubun, herhangi bir yorum ve istinbat usûlüne ya da belli bir fikhî mezhebe tâbi olması ayrı; kendine özgü görüşlerine ve mezhebine taassubla sarılması, bundan dolayı gruplaşması, farklı mezhebe sahip kimselerle farklılık ve nefretin artırılması ve mezhebe bağlılığı terkedenleri dinlerinde sanki bir eksiklik meydana gelmiş gibi kınaması tamamen ayrı bir şeydir. Birinci durum için şeriatla tamamıyla müsamaha vardır. Hatta bu duruma bizzat sahabe ve tabînin (r.a) hayatından deliller bulmak da mümkündür. Bundan dolayı dinde de herhangi bir bozulma söz konusu olmamıştır. İkinci durum ise, tamamıyla Kur'an'da kınanmış olan dinde tefrika çıkarmaktır. Bu tefrikanın zorunlu neticesi ise şu olmaktadır: İnsanlar sadece 'fikhî meseleleri dinin aslı olarak anlamakta, bu meselelerdeki basit basit ihtilaflardan dolayı aralarında ayrı ayrı hizipler vücuda gelmektedir. Daha sonra da bu fer'î meselelerde o kadar şaşırıp, birbirlerine o kadar yabancılaşmaktadırlar ki, artık onlar için İslâm ümmetinin varoluşunun asıl maksadı; yani ilayi kelimetullah ve dinin hayata hakim kılınabilmesi için elele verip gayret sarfetme imkânı ortadan kalkmaktadır.

Fikhî mezheb itibarı ile bir şahsın Ehl-i Hadis veya Hanefî ya da Şafiî vb. mezheblere tabi olması onun için herhangi bir kusuru gerektiren bir hâl değildir. Lâkin, bu konuda daha da ileri gidilerek müslümanların gerçekte tek bir ümmet olması engellenirse; Ehl-i Hadis, Hanefiler, Şafiîler gibi ayrı ayrı ümmetler meydana getirilmiş olur. Bu şekilde oluşan ümmetlerin kendileri için seçtikleri amelleri onlara ayrıcalık kazandıracak şekilde bayraklaştırmaları dinin paramparça edilmesi demektir. Tereddütsüz denilebilir ki, İslâm'da bu gibi bölünme ve taassuba hiçbir yer yoktur. Bir kişinin "ref-i yedeyn" yapmak veya yapmamak, "âmin'i sesli veya sessiz söylemek ve buna benzer amelleri, araştırmalarına dayanarak şeriat sahibinden o şekilde varid olduğu inancıyla yapması, yahut bu şekilde davranmanın şer'î delillere göre daha iyi ve tercihe şayan olduğuna inanması ve amelim buna göre ayarlaması şer'i ameller içerisinde hareket etmesi demektir. Ama bu ameller herhangi bir belli fırkanın şiarı durumuna gelirse, bu amelleri yapmanız veya terketmenizden sizin hangi fırkaya mensup olup, hangisine olmadığınız neticesi çıkarılıyorsa ve yine belli bir grubun alâmeti haline gelmiş bu amellere dayanarak kimin sizden olduğu ve kimin olmadığı karan veriliyorsa, bu durumlarda "ref-i yedeyn" yapmak ya da yapmamak "âmin'i açıkça veya gizlice söylemek veya bunun gibi diğer meselelerde bir amelî yapmak ya da terketmek aynı ölçüde bid'attır.

Çünkü her ne kadar Rasûlullah'ın (s.a) sünnetinde bu amellerin delili varsa da, bu amellerin müslümanlar içerisinde gruplaşma ve hizipleşmelere yol açtığına dair hiçbir alâmet ve işaret yoktur. Böyle bir işe girişmek, aslında hadis adıyla hadisin sahibinin (s.a) isteğinin tamamen aksine bir iş yapmak ve Rasûlullah'ın (s.a) hatırına gönderildiği asıl davayı baltalamaktır.

2. Şimdi bir de meseleyi fikhî yönden gözden geçirelim. "Ref-i yedeyn"le ilgili Rasûlullah'tan (s.a) beş ayrı uygulama nakledilmiştir:

a. İbn Ömer'in naklettiği rivayetten Peygamberimizin üç durumda "ref-i yedeyn" yaptığı anlaşılmaktadır. Namazın başlangıcında (iftitah tekbirinde), rükûya giderken ve rükûdan kalkarken.

b. Malik b. Hüveyris'in rivayetinde iki durumda "ref-i yedeyn'in zikri geçmektedir. Namazın başlangıcında ve rükûdan kalkarken.

c. Vâil b. Hucr'un rivayetinde dört durumda "ref-i yedeyn" zikredilmiştir:

1. Namazın başlangıcında,

2. Rükûya giderken,

3. Rükûdan kalkarken,

4. Secdeye giderken.

d. Ebu Hamîd Saidî'nin rivayetinde de dört durumdadır, ancak onun rivayetinde secde yerine üçüncü rekatta kade'den kalkarken "ref-i yedeyn" yapıldığı zikredilmektedir.

c. Abdullah b. Mes'ud ve Bera b. Azib'in rivayetlerinde ise sadece bir durumda "ref-i yedeyn'in zikri geçmektedir: İftitah tekbirinde.

Bu çeşitli rivayetlerden ilki ile İmam Şafiî, Ahmed b. Hanbel, Ebu Sevr, Ehl-i Hadis ve Ehl-i Zahirin

ekseriyeti amel etmiştir. İmam Malik'ten de bunu tercih ettiğine dair bir rivayet vardır. Dördüncü rivayeti Ehl-i Hadis'in bir grubu tercihe şayan görmüşlerdir. Son rivayeti ise İbrahim Nehaî, Şa'bi, Süfyan-ı Sevrî, Ebu Hanife ve tüm Küfe fakihleri tercih etmişlerdir. Ama şunu unutmamak lazımdır ki, burada sadece bir tercih sözkonusudur; red veya kabul değil.

Selef imamlarından hiçbiri, yukarıda zikredilen rivayetlerde gelmiş olan usullerden herhangi birisiyle Rasûlullah Efendimizin amel etmediğini söylememiştir. Aksine onlar sadece şunu söylemekteydi: "Bizim tercih ettiğimiz usûl Rasûlullah'ın (s.a) genellikle amel ettiği usûl olup, diğer usûllerle ise bazen amel etmiştir". Eğer meselenin hakikati bu ise, o zaman bu yollardan veya usûllerden herhangi birisiyle amel eden bir kimse hadise tabi olmaktadır. Bu ittibayı sorgulamak, Hz. Peygamber'e ittiba etmeyi sorgulamak demektir ki, böyle bir şeye cüret etmek mukallidlere bile hoş gözükmezken, nerde kaldığı Ehl-i Hadis günah teşkil edecek böyle bir işi yapsın. Dahası eğer herhangi bir kişi bu usûllerden herhangi biri üzerinde ısrar etmektense, zaman zaman hadislerde zikredilen bütün bu usûllerle amel ederse, bu; Rasûlullah'a (s.a) daha sahih ve mükemmel bir ittiba olacak ve "hadisle amel etme" fafzına bu uygulama tarzı daha uygun düşecektir. Bana göre, başlangıçta bir usulü tercih edip diğerlerini terketmek yerine, bütün bu usullerle namazda amel etmeye imkan tanınsaydı, belki de daha sonraki devirlerde, insanların kendi alışık oldukları namazdan biraz daha farklı bir namaz şekli gördüklerinde, o şahsın dininin değiştiği ve İslâm ümmetinden çıkıp başka ümmete katıldığı zehabına kapıldıkları donukluk ve taassub ortaya çıkmayacaktı.

Benim burada serdettiğim görüş sadece benim görüşüm değildir. Daha önceki bir çok araştırmacı bu görüşü beyan etmişlerdir. Yolculukta bulunduğum şu anda yanımda kitaplarım yok. Bu yüzden daha geniş ölçüde delil sunamayacağım ama bir talih eseri Huccetullah'il-Baliğa'yı ^{14[14]} temin ettim. Bu kitaptan birkaç meseleyi buraya iktibas ediyorum. Şah Veliyyullah Dehlevi öncelikle şu ana meseleyi gündeme getiriyor:

"Tenakuz teşkil etmesi sebebiyle bütün hadislerle amel etmenin mümkün olmadığı durumlar dışında, aslolan bütün hadislerle amel etmektir." ^{15[15]}

Daha da ileri giderek, "Mezheplerin İhtilaf ve Taklidindeki Bazı Zorlukların Sebebi" bölümünde şöyle yazıyor:

"Fakihler arasındaki ihtilafların çoğu farklı iki sahabe rivayetinden kaynaklanmaktadır. Bu farklı rivayetler, teşrik tekbirleri, Kurban ve Ramazan bayramı tekbirleri, mahremlerin nikahı, İbn Abbas ve İbn Mesud'un teşehhüdleri (ettehiyyatu), besmele ve âmin'in (namazda) gizli söylenmesi, kamet getirirken kelimelerin tek ya da çift olarak söylenmemesi gibi meseleler ile ilgilidir. Yalnız iki rivayetten birinin tercihi hususunda ihtilaf olmuştur. Yoksa selef arasında rivayetlerin meşruluğu konusunda bir ihtilaf olmamıştır. Onlar ihtilafı aynen kurra arasındaki kıraat ihtilafları gibi, iki meseleden hangisinin daha evla olduğuna dairdir. Bu meselede çoğu ihtilafların sebebinin selef şöyle açıklamıştır: Sahabe-i kiram da bu meselelerde ihtilaf etmişlerdir, ama onların hepsinin de hidayet üzere oldukları açıktır."

Daha sonra Şah Veliyyullah "Ezkârussalah ve Heyâtu-halmendub İleyha" babında şöyle yazıyor:

"Ve o (ref-i yedeyn), Rasûlullah'ın (s.a) namazın bazen yapıp, bazen terkettiği fillerindendir. Bu iki fiil de sünnettir. Sahabe, tabiîn ve daha sonra gelen cemaatlerden her biri bunlardan biri ile amel etmişlerdir. Bu, Medineliler ve Kufeliler arasında ortaya çıkan ihtilaflar cümlesindedir. Ancak, bunların her ikisinin de şeriatla delili vardır. Benim kanaatıma göre her iki fiilin de sünnet olduğu bir gerçektir."

Şah Veliyyullah'ın bu açıklamalarından sonra "âmin" meselesinde de ayrı bir konu açmaya gerek kalmıyor. Yine de bu meselede "El-Cevahirunnakiy" sahibinin şu görüşünü nakletmeyi gerekli ve kâfi görüyorum:

"Doğrusu odur ki (âmin'i) cehren söylemek de, gizli söylemek de sahihtir. Ve Rasûlullah'ın (s.a) her iki fiiliyle de alimlerden bir grup amel etmiştir."

3. Cemaatimizin bu gibi ihtilaflı meselelerde izlediği yolun açıklaması önceden de defalarca yapıldı, ama bunu şimdi bir defa daha açık açık ifade ediyorum. Bu Cemaat'te; Ehl-i Hadis, Hanefîler, Şafiîler ve bunun gibi diğer fikhî mezhepler üzere olan müslümanların her biri için kendi fikhî mezhepleri üzerine amel etmelerinde, bu mezheplerden herhangi biri için mutaassıb olmamak ve ihtilafları ayrıcalık ve gruplaşma kaynağı yapmamak şartıyla tam bir serbestiyet vardır. Cemaat'e kim katılırsa katılsın, onun İslâmî asabiyet dışındaki tüm asabiyet ya da tutuculukları -isterse bu asabiyet vatanla, ırkla, sosyal tabaka ile ve herhangi bir güruhla ilgili bir asabiyet olsun- içinden atması, kafasından silmesi gerekecektir. Onların muhabbet ve dostluk ilişkilerini perçinleyen şey İslâm'dır. İçlerinde gazap ve nefret ateşini tutuşturan şey ise İslâm'dan uzaklaşmalar olmalıdır. Cemaatin herhangi bir üyesi için, başka bir şahsın Ehl-i Hadis veya Hanefî ya da Şafiî mezhebi üzerine olması veya bu mezhebi tercih etmesi ne bir muhabbet sebebidir, ne de nefret sebebi. Bu zorunlular! dahilinde Ehl-i Hadis, Ehl-i Hadis kalarak; Hanefî, Hanefî ve Şafiî 'de Şafiî kalarak Cemaat-i

^{14[14]} Şah Veliyyullah Dehlevi'nin meşhur kitabı (Çev.)

^{15[15]} Muhtelif Hadislerden Hangisiyle Amel Edileceği Babı.

İslâmî'nin üyesi olabilir. Ama herhangi bir fikhî mezhebe taassubu olan, kendi mezhebindekilere muhabbet, diğer mezheptekilere ise nefret besleyen; Hanefî, Şafîî ya da Ehl-i Hadis olmayı bir cürüm (suç) olarak gören bir şahısa, bizim bu cemaatimizde hiçbir yer yoktur.

4. Bu çekişme süresince benimle ilgili ne söylenmişse, ben sabretmeyi tercih ediyor ve herhangi bir bilgi ve araştırmaya sahip olmadan halk arasında benim Ehl-i Hadis'i Hanefîleştirme entrikası güttüğüm şeklinde bir suizannı yayan kişileri ise Allah'a (c.c) havale ediyorum. Keşke fikhî teferruatlarda Kitap ve Sünnet'in izlenmesi üzerinde ısrarla duran bu kişiler, ahlakî meselelerde de bir nebze Kitap ve Sünnet'i izleselerdi!

5. Değerli babanızın bu meselede takındığı tavrın iki özelliği var: Birincisi, Cemaat'ın bir üyesi olma özelliği; ikincisi ise, sizin babanız olma özelliği. Birinci özellik ile ilgili olarak (3) numaralı kısımda açıklamalarda buldum. Bu yüzden, lütfen o, ya bu tavırlarını değiştirmeyi ya da Cemaat'ten ayrılmayı tercih etsin. Geriye ikinci özellik kalıyor. Bununla ilgili olarak ben sadece şunları söylemeyi yeterli görüyorum: Dinin esaslarıyla ilgili konularda ebeveynin çocuklarını itikadı dalâletler veya ahlâkî bozukluklardan korumaya çalışması, onların sadece bir hakkı olmakla kalmaz, bu üzerlerine farzdır. Ama fikhî meselelerle ilgili olarak ebeveynin evlatlarını kendi mezhebine tâbi kılmaya zorlama hakkı yoktur. Özellikle, bu evladın ilim sahibi olması, inceleme ve araştırmalarına dayanarak ebeveyninkinden farklı başka bir fikhî mezhebi seçmek istediği bir durumda daha da geçerlidir. Bu durumda ebeveynin, kendi evladının tahkiki sonucu seçtiği mezheple amel etmesine karşı çıkması asla doğru değildir. Bu meselede selef-i salihînin sahih yoluna ittiba şu şekildedir: Ebeveyn ve evlatların her ikisinin de tahkik serbestisi ve kendi tahkikine dayanarak amel etme hakkının olması lazımdır. Bu hakkın yok edilmesinin neticesi şu olacaktır: Eğer bir kimse Ehl-i Hadis veya Hanefî ya da Şafîî olup kendi gelecek nesillerini de Ehl-i Hadis, Hanefî veya Şafîî yapmak için ısrar ederse, iki-üç nesil geçtikten sonra bu mezhep sadece fikhî bir mezhep olarak kalmayacak, neticede, taassub sahibi, dalâlet içerisinde yüzen atalarının mezhebinden ayrılmanın irtidatla eş anlamlı görüldüğü nesle dayalı ümmetler oluşacaktır. Siz, değerli babanızdan, onun gelecek nesilleri böyle bir fitneye mübtela etmek mi istediğini bir zahmet sorun.^{16[16]}

İki Şüphe

Soru:

Ben tüm ihlas ve samimiyetimle sizin davetinizi mütalaa ettim. Sonuç itibariyle metod olarak sadece Cemaat-i İslâmî'nin tuttuğu yolun doğru ve sahih olduğunu ikrar etmek durumundayım. Sizin görüşlerinizi kabul etmek ve diğer insanlar arasında yaymak her müslamana farzdır. Bu devirde imanı tehlikelerden koruyarak bir hayat sürmek için sadece Cemaat-i İslâmî'nin seçmiş olduğu yolun tercih edilmesi gerektiğine inanıyorum. Nitekim, bu günlerde cemaate bağlanmak üzere kendimi hazırlamıştım ki Tercüman'ul-Kur'an'da gözüme çarpan iki husustan dolayı bu karara varabilmek için daha fazla düşünmem gerektiğini anladım. Ben tenkitçi ve itirazcı biri değilim. Aksine, ulaşmak istediğim hedefin aşkının bir türlü rahat vermediği şaşkın ve telaşlı bir yolcu sıfatıyla sizden güven vermenizi bekliyorum. Aşağıda işaret edilen meselelerle ilgili görüşlerimi yorumlamanız dileğiyle.

1. Şöyle yazıyorsunuz: "Küfür ve iman dairesinin belirleneceği birşey mücerred hadis üzerine bina edilemez. Hadisler bir kısım insanlardan bir kısım insanlara nakledilerek gelmiş olan rivayetlerdir. Bunlardan ele geçebilecek şey en fazla sahih zandan ibarettir. Yoksa kesin bir bilgi değildir"

Kanaatime göre, bu düşünceniz muhaddislerin görüşlerine tamamen aykırıdır. Nasıl Kur'an-ı Kerim müslümanlar için bir kanun mesnedi ise, hadisin de aynı şekilde olduğu açıktır. İster aslî meselelerde; isterse fer'i meselelerde olsun, Kur'an-ı Kerim'in hükümleri bizim için nasıl delil teşkil ediyorsa, hadisin de aynı şekilde delil teşkil ettiği usul kitaplarında açıkça belirtilmektedir. Sizin kaleme alış tarzınızdan hadise bir noktaya kadar teveccüh etmediğiniz gözleniyor. 2. Peygamber Efendimizin (s.a) sakalın bırakılmasını emir buyurduğu sahih hadisleri mevcuttur. Bu hadislerden sakalın mutlaka bırakılması gerektiği anlaşılmaktadır. Sakalı kesmek için bir yol arasanız bile en fazla İbn Ömer'in (r.a) rivayet ettiği hadise dayanarak bir tutamdan fazlasını kesebilirsiniz. Bundan fazla kesmeye bir yol gözükmüyor. Oysa sahabe ve tabiînin sakallarıyla ilgili olarak siz şöyle yazıyorsunuz:

"Sahabe ve tabiînin şemaillerinde onların sakallarının uzunluğu nadiren zikredilmektedir. Bu , selef-i salihîn'in bu meseleye günümüzde verildiği kadar önem vermediğine delalet etmektedir"

Bununla ilgili olarak şunu söylemek istiyorum: Aslında geçmiş asırlarda sakal bırakmaya o kadar özen gösteriliyordu ki, bununla ilgili birşeyler söylemeye ihtiyaç bile yoktu. Bundan birkaç sene öncesine kadar,

^{16[16]} Tercüman'ul Kur'an, Recep-Şaban, 1384/ Temmuz-Ağustos, 1945

müslümanların sakal kesmekten geçtik, kısaltılmasına bile nefret gözüyle baktıkları sizce de malumdur. Bu nedenle, sakalın insanların kalblerindeki itibar ve kıymetini düşürmeyiniz. Aynı şekilde kalmasına özen gösteriniz.

Bu iki şüpheden beni kurtarmanız dileğiyle.

Cevap:

Şüphelerinize kısaca cevap veriyorum. Büyük ihtimalle bu birkaç satır sizi ikna için kafi gelecektir.

1. Ben de Rasulullah'ın (s.a) söz ve fiilini, Kur'an'ı kabul ettiğim gibi hüccet kabul ediyorum. Bana göre Peygamber Efendimizin (s.a) beyan etmiş olduğu akide veya buyurmuş olduğu hükümler, Kur'an'da zikri geçen akide ve hükümlerin layık olduğu iman ve itaata layıktır. Ama, Rasulullah'ın (s.a) kavli ile hadis kitaplarında bulunan rivayetler behemehal aynı şeyler değildir. Bu rivayetleri, istinad açısından Kur'an ayetleriyle aynı mertebede görmek mümkün değildir. Kuran ayetlerinin Allah'tan geldiğinde herhangi bir şüpheye mahal olmamasına rağmen, Rasûlullah'a (s.a) nisbet edilen rivayetlerin gerçekten Peygamber Efendimize (s.a) ait olup olmadığı şüphesine mahal vardır. Rasûlullah'tan (s.a) tevatüren bize kadar ulaşan sünnetlerin veya muhaddislerin müselleme tevatür şartlarına tamamen uyan rivayetlerin inkar edilemez birer hüccet olduğunda şüphe yoktur. Fakat mütevatir mertebesinde olmayan rivayetlerin Hz. Peygamber'e ait olduğunda bir kesinlik yoktur. Güçlü bir ihtimal vardır. Bu yüzden usul uleması; mütevatir olmayan rivayetlerin ahkâm için kaynak olabileceği, ama akide için olamayacağı üzerinde ittifak etmiştir.

2. Sakal ile ilgili olarak yazdıklarınızın üzerinde bundan önce ayrıntılı olarak durmuştum. Şimdi de aynı şeyleri tekrarlamamın bir faydası yoktur, Açık konuşmak gerekirse herhangi bir fer'i meselede arzettiğim delillerimle ikna olursanız ne iyi, eğer olmazsanız yine de herhangi bir sakıncası yoktur. Siz bu meselede benim görüşümü yanlış olarak değerlendiriyorsanız, sahih olarak hangi görüşü kabul ediyorsanız onunla amel ediniz. Bu gibi cüz'i meselelerde biz çeşitli görüşlere sahip olarak da aynı dinin tabileri olarak kalabilir ve bu dinin hayata hakim kılınması yolunda ortaklaşa çaba gösterebiliriz.

Siz, tam Cemaat-i İslâmiye girmek üzereyken bu iki meselenin gözünüze çarptığını ve bu yüzden bunu askıya aldığınızı yazmışsınız. Belki de bu askıya alışı siz, muttakice bir davranış olarak görüyorsunuz, ama biraz düşünürseniz "takva" mefhumunu yanlış anladığınızı ve bu yüzden "takva" ile ilgisi bulunmayan bir işi muttakice bir fiilmiş gibi değerlendirdiğinizi anlayacaksınız. Cemaatın, her mü'minin imanının bir gereği olarak dinin aslının hayata hakim kılınması için kurulduğunu siz de itiraf ediyorsunuz. Siz kendiniz, "bu devirde imam tehlikelerden koruyacak bir hayat sürmek için, sadece Cemat-i İslâmî'nin seçmiş olduğu yolun tercih edilmesi gerektiğine inanıyorum" diye yazıyor ve ekliyorsunuz: "Görüşlerinizi kabul etmek ve diğer insanfar arasında yaymak her müslümana farzdır". Şimdi şu soru çıkıyor karşımıza: İmanın bu gereğini ve bu işin farziyyetini bütünüyle kavramı olarak Cemaat'e katılmaya niyetlenmişken, sadece basit bir fikhî meselenin araştırılıp incelenmesinde Cemaatın bu hadiminin (hizmetkarının) görüşlerini yanlış bulduğunuzdan dolayı duraksamak, ne şekilde bir takvadır? Bu gibi fikhî ve ilmî konularda ihtilaf etmenin pek fazla bir önemi yoktur. Çünkü, her iki taraf da fikhî delillere sahiptir. Ben, kesinliği sabit olmuş sünnetlerin ihlal edildiğini gördüğünüz halde bile farzı yerine getirmekten kaçınmanızı takva ile bağdaştıramadığımı söylüyorum. Meselâ; İmam mescide girerken sol ayağını önce koydu diye cemaatı terk mi edeceksiniz? İslâm orduları başkomutanının sol elle su içtiğini ya da hapsirdiğinde "elhamdülillah" demediğini gördüğünüzde onun sünnete muhalif bu hareketinden nefret edip cihad meydanından geri dönmeyi siz gerçekten "takva" olarak mı görüyorsunuz? Sizin, ölçüp tartarak onların neyi bıraktığını ve sizin neyi bıraktığınızı iyice görmeniz lazımdır. Onlar bir kuruluş kaybettikleri için çok hata yapmışlardı, ama siz buna mukabil hazineyi çarçur ettiniz. Şimdi, acaba söyler misiniz, kim daha büyük hata yapmıştır? Bu sadece size has bir dü şünce değil, günümüzdeki genel dindarlık tavrı bu şekildedir. Yani basit meseleler için çok ihtimam gösterilmesine rağmen, temel meseleler hafife alınmaktadır. "Değmeyin altınlar yağmalansın, aman aman kömürlere bir zarar gelmesin" zihniyettir bu.^{17[17]}

Hadis Ve Fıkıh

Soru:

Aşağıda, sizin yazdığınız meselelerden taklit ve icthad konusunda yaptığım birkaç iktibas hakkında sormak istiyorum. Bununla da sadece ilmî bir tahkiki hedefliyorum. Amacım tartışmaya girmek değil.

^{17[17]} Tercüman'ul Kur'an, Rabîülevvel, 1365/Şubat, 1946

1. "Tüm müslümanlar dört mezhebi hak olarak kabul etmektedirler. Tabii ki bir meselede yalnızca bir mezhebe ittiba edilebileceği açıktır. Bu yüzden ulema, müslümanların bu dört mezhepten yalnız birine ittiba etmeleri gerektiğini kararlaştırmıştır.^{18[18]}

2. "Şu halde siz muhaddislerin sahih olarak kararlaştırdığı hadisin hakikatte de sahih olduğunu nasıl söyleyebilirsiniz? Hadislerin kesin şahinliği hakkında onların görüşleri bile kâfi değildi. Onlar da en fazla "bu hadisin şahinliğinde zann-ı galib vardır." diyorlardı. Buna ilaveten bu zann-ı galib onlara dirayet açısından değil de rivayet açısından hasıl oluyordu. Onların (muhaddisler) görüş açılan daha çok ahbarı^{19[19]} idi. Fıkıh onların asıl konuları bile değildi. Bu yüzden fikhî açıdan hadislerle ilgili görüş ortaya atmada fakih müctehidlere nisbetle muhaddisler daha zayıf idiler. O halde onları hak etikleri oranda takdir etmekle birlikte şunu da kabul etmek gerekecek: Muhaddislerin hadislere yönelik yaptıkları bütün araştırmalarda iki tür zayıflık göze çarpmaktadır. Birinci olarak, isnad açısından, ikinci olarak da fikhî anlayış açısından"^{20[20]}

3. Rical^{21[21]} ile ilgili olarak muhaddislerin ortaya koyduğu adalet ve zabt konusunda kendi hislerinin de bir noktaya kadar etkili olması büyük bir imkan dahilinde idi.^{22[22]}

4. Geriye, meseleye fikhî açıdan bakmak kalıyorsa da bu onlann, yani, muhaddislerin kendilerine has mevzularıyla bir noktaya kadar ilgili değildi. Bu yüzden genellikle fikhî açıdan meseleye bakmak onların gözünden kaçabiliyordu..."

Bu yüzden onlar, birçok kere mânâ yönüyle pek de muteber olmayan bir rivayeti sahih olarak belirlerken, mânâ itibarıyla sahih olan başka bir rivayeti de (sihhat açısından) daha az muteber olarak belirlemişlerdir." Ancak, muhaddisce bakış açısının fakihce bakış açısıyla birçok kere çatıştığı ve muhaddislerin sahih hadislerden ahkâm ve meseleleri istinbat ederken bile fakihlerin ve müctehidlerin gözettiği itidali gözetmedikleri, şer'î ilimlere vakıf kişilerce bilinmektedir. Rivayeti tamamen reddetmek yanlış olduğu gibi, sadece rivayetlere itimad etmek de yanlıştır, Hak mezhep ikisinin ortası olup, müctehid imamların seçtiği mezheptir. İmam Ebu Hanife'nin (r.a) fikhında birçok kere mürsel, mufassal ve munkati hadislere dayalı ya da isnadı kavı bir hadisin bırakılıp isnadı zayıf bir hadisin kabul edildiği veya o konuda hadislerin, birşey söyleyip, İmam Ebu Hanife ve ashabının daha değişik bir şeyler söylediği meseleler gözünüze çarpacaktır..." Şimdi siz benim bu iktibaslarımı göz önünde tutarak aşağıdaki sorularımı cevaplar mısınız?

- Müslümanların dört fikhî mezhebi kabul etmeleri hangi nassla belirtilmiştir?
- Hadis (senedi) ile müctehidlerin içtihadı arasında hangisinin hangisi üzerine efdaliyeti söz konusudur?
- Müctehidlerin içtihadı ile hadisin (senedinden) hangisinde zannilik daha fazladır?
- Bir insan aynı anda hem muhaddis ve hem de fakih olabilir mi, olamaz mı?
- İmam Ebu Hanife'nin (r.a) metnini gözeterek zayıf senetli hadisi alıp, sağlam senetlisini bıraktığını gösteren bir misal verebilir misiniz?
- Müctehidlerin görüşleri karşısında "sağlam senetli hadislerin kabule şayan olduğu" sözünün imamların sözü olduğu doğu mudur?
- Sahihi senede sahip olmasına rağmen, senedi sahih hadisin redd edilmesini öngören dirayetin ölçüsü nedir? Lütfen bu arada hangi nass'ın bu dirayet şartım ve onun ölçüsünü belirlediğini de bildiriniz.
- Acaba herhangi bir müslümanın kendisine Allah ve Rasûlünden zann-ı galib olarak ulaşan hükümden dirayetin müdahalesi sebebiyle kaçma ve kendi görüşüne dayanarak -ki görüşünde de hata imkanı vardır- ona muhalefet etme hakkı var mıdır?

Cevap:

a. Dört fikhî mezhebin hak olarak kabul edilmesi herhangi bir nassla belirtilmemiş olup şu esaslara dayanmaktadır:

Bu dört fikhî mezhep Kitap ve Sünnet'ten hüküm çıkarmada, şeriatte yeri ve temeli bulunan usulleri seçmektedir.

Cüz'i meselelerde onlar arasında ne kadar ihtilaf olursa olsun ve bu cüz'i meselelerde onlarla ihtilaf etmek için herhangi birinin ne kadar makul delili bulunursa bulunsun, bu mezheplerden her birinin hükümlerin istinbatında kullandıkları metod, Kitap ve Sünnet'te sabit olmuş ve sahabe-i kiram tarafından bizzat tatbik edilmiş metodlardır.

b. Hadis (senedi) ve müctehidin içtihadından hiçbirisi bir diğeri üzerine mutlak olarak üstün gösterilemez.

^{18[18]} Risale-i Dimyat, 2. baskı, 125. sayfa.

^{19[19]} Haberin çoğulu, Rasûlullah ve sahabeden gelen haberler. (Çev.)

^{20[20]} Tefhimât, itidal mezhebi konusu.

^{21[21]} Rical: Rical, racül'in çoğulu. Hadis rivayet eden şahısları incelemek üzere kurulmuş olan ilme de "İlm'ur-Rical" denir. (Çev.)

^{22[22]} Tercüman'ul-Kur'an, IO.cilt, 110. sayfa

Hadisin (senedi) Nebî'den (s.a) bize ulaşmakta olan rivayetin nereye kadar kabule şayan olduğunun bir şahididir. Müctehidin içtihadı ise, Kitap ve Sünnet üzerinde derin bir basiret kesbetmiş bir kişinin kendisine gelen bir haberin ya da bilginin nereye kadar kabule değer olup nereye kadar olmadığı ya da bu haberden çıkarılan mânânın İslâm'a nereye kadar uygun olup, nereye kadar olmadığı hakkında verdiği belirleyici bir yargıdır. Nasıl ki, mahkemede şahadetler ile hâkimin kararı ayrı özelliklere sahipse, bu iki şey de kendilerine has ayrı ayrı özelliklere sahiptirler. Yani; ne kesin olarak hâkimin kararının şahadetlere behemehal mukaddem olduğu söylenebilir ve ne de şahadetlerin hâkimin kararından mutlaka öncelikli olduğu söylenebilir. Aynı şekilde, muhaddisin şahadeti ve fakihin içtihadı dayanan tahkikinden hiçbirisi kesin olarak bir diğerine tercih edilemez.

c. Müctehidin içtihadında da hata imkanı vardır. Muhaddisin hadisin senedini değerlendirmesinde de. O halde bana göre ilim sahibi bir kişiye düşen, müctehidlerin içtihadlarını ve hadislerin rivayetlerini inceleyerek şer'i hükmü tahkik etmesidir. Geriye şer'î hükmü kendileri tahkik edemeyen kişiler kalıyor. Onların, herhangi bir alime itimad etmeleri de doğrudur; senedi sağlam hadislerle amel etmeleri de.

d. Bir kişinin aynı anda hem muhaddis hem de fakih olması mümkündür ve böyle bir kimse, yalnız muhaddise ya da yalnız fakihe göre, ilke olarak, tercih edilmeye daha layıktır. Ama benim bu cevabım yalnız usûl açısından. Herhangi bir kişinin buna uygunluğunda, zorunlu olarak, onun hadis hıfzında sahip olduğu mertebeye fıkıh alanında da sahip olup olmadığına bakmak gerekecektir.

e. Şu anda istediğiniz şekilde bir misal veremiyorum. Versen de misaller getirmekle konu daha fazla uzayacak.

f. Müctehid imamların bu meyanda buyurdıkları sahihtir ve ben de bu kanaatteyim. Ama benim yazdıklarımın mânâsı şudur: Birçok zaman, isnadı sahih olan bir hadis metin itibarıyla zayıf taraflar taşımakta ve Kur'an ve Sünnet'ten bize ulaşan diğer malumatlarla hadisin metninde mutabakat hasıl olmamaktadır. Bu gibi durumlarda bunun ya tevil edilmesi ya da reddedilmesi kaçınılmaz olmaktadır.

g. Dirayetten kastedilen, Kur'an-ı Kerim'de "hikmet" lafzıyla tabir edilen dinin anlaşılmasıdır. Ve bu hikmet, şeriatla sağlıklı tabi olmada, tıb mesleğindeki maharet ve ustalığın sahip olduğu dereceye sahiptir. Bundan hissesine az düşmüş veya bunun kadir ve kıymetini bilmeyen kişilerin nasıl yazılı buldularsa öyle amel etmeleri daha münasiptir. Ama bundan az buçuk hisse kapmış kimseler, Allah'ın fazlı ile Kitap ve Sünnet'ten kendilerine hasıl olmuş olan bu basiretten faydalanmazlarsa, bana göre, günahkâr olurlar.

Şu anda size, sizin ölçüp biçip de herhangi bir kimsenin bu ilim ve hikmetten hisse alıp almadığını ya da aldıysa ne kadar aldığını anlayabileceğiniz hikmet, fıkıh ve dinin anlaşılmasının ölçüsünü gösterebileceğim bir araca sahip değilim. Bu tıpkı doktorun mahirliğini, sarrafın kıymetli taşları tanımasını ve herhangi bir meslek sahibinin meslekî maharetini herhangi bir ölçü-tartı aletinin ölçmemesi gibi bir şeydir. Ancak bu şeyin sınırlarının belirlenememesi, bunun tamamıyla olmadığı ya da şeriatte bunun hiçbir yeri bulunmadığı mânâsına gelmez.^{23[23]}

h. Bu sorunun cevabı yukarıdaki cevaplarda zımnen verilmiştir. Buna şunu da ekleyebiliriz: Şüphesiz dirayetin kullanılmasında hata imkanı vardır. Ancak, aynı imkan herhangi bir hadisi sahih, bir başkasını zayıf ve bir diğerini ise mevzu olarak belirlemede de vardır. Nasıl ki, herhangi bir müslüman dirayet yöntemini kullanırken hata yapıp suçlu olursa, hadislerin dereceleri belirlemede hata yapan da aynı şekilde suçlu olacaktır. Halbuki şeriat insanların kabiliyeti ve imkanları ölçüsünde ona yük yüklemekte ve o sınırlar dahilinde onu mesul görmektedir.^{24[24]}

İslâm Toplumunda İnceleme-Araştırma Özgürlüğü

Soru:

^{23[23]} Üstad Mevdudî'nin, senedinin sahih olmasına rağmen bir hadisin reddedilmesini öngören dirayetin ölçüsünün ne olduğu ve hangi nassın bu ölçüyü ortaya koyduğu şeklindeki soruya verdiği cevap, icmali olduğundan dolayı bu noktanın hadis usulü açısından izah edilmesinde yarar vardır. Nitekim Üstad Mevdudî bir hadisin izahı vesilesiyle şöyle demiştir: "...Bir hadisin senedi sahih olsa da, metni bir takım nedenlerden ötürü sahih olmayabilir. Çünkü rivayet edilen hadisin senedi sağlam olmasına rağmen, Hz. Peygamber'in böyle bir sözü söylemesinin mümkün olmadığı sonucuna varılabilir. Nitekim hadis ilmüne göre de, bir hadis senedi sağlam olsa da, muhtevasıyla zayıflık taşıyabilir. Dolayısıyla hadisin metni böyle bir şeyin Peygamber (s.a) tarafından söylenemeyeceğini gösteriyorsa, o zaman sadece ravileri güvenilir diye hadisi güvenilir (sahih) kabul etmekte ısrarın hiç anlamı yoktur." (Tefhim'ul Kuran, III/286, an:60)

Bu meselenin daha ayrıntılı izahı için bkz. Mehmet Said Hatiboğlu, İslamî Tenkid Zihniyeti ve Hadis Tenkidinin Doğuşu, Basılmamış Doktora Tezi, A.Ü. İlahiyat Fakültesi Kitaplığı, No:12416, Yer No:9617? Ankara. Ayrıca Üstad Mevdudî'nin bir sonraki soruya verdiği cevap, meseleyi genişçe ele almaktadır. Bkz.Hadislerin Tahkikinde Isnad ve Fıkıh Anlayışın Rolü.

^{24[24]} Tercüman'ul Kur'anı, Receb-Şevval, 1363/ Temmuz-Ekim, 1944

"Tefhimat" adlı kitabımızdaki "İtidal Yolu" adlı bölümde, sahabe-i kiram ve muhaddislerin karşılıklı tercihlerinin nakledildiği ve müctehidlerin içtihadıyla muhaddislerin rivayetinin denk gösterilmeye çalışıldığı "İtidal Yolu" adlı yazıda hadisin ehemmiyeti hafife alınmakta ve bu yazı hadis inkarcılarının görüşlerini takviye etmektedir. Bu görüşüm oldukça soğukkanlılıkla yapılmış bir tefekkürün neticesidir.

Size göre, bu gibi meseleler eğer temel ehemmiyete sahip değillerse, sizin Cemaat-i İslamî'nin başlangıç noktasında muhaddisler ve fakihler, rivayet ve dirayet meselesi gibi konular üzerinde kalem oynatmamanız daha münasib idi. Bu meselenin üzerinde durulmasından dolayı yanlış anlaşılmalarda olmakta ve bu da yayılmaktadır. Şu an, bu yanlış anlaşılmaların vakit geçirilmeden izale edilmesi çok yerinde olacaktır. Çünkü, hadisin önemini hafife almak isteyen görüşlerin yayılmak istendiği yayınlara biz nasıl katkıda bulunabiliriz? Halbuki Cemaat'in düzeni bir yerde bunu gerekli kılıyor.

Ben bu konuda, sizin basılmış ve basılmamış yazılarınızı tenkidleriyle birlikte gazetelerde ve basın organlarında neşretme niyetindeyim.

Cevap:

Fıkhi meselelerde ictehad, istinbat usûl ve yollarıyla ilgili olarak büyük ihtimalle önceden de kimsenin ihtilafına mahal bırakmayan ve üzerinde herkesin ittifak ettiği bir görüş belirten hiç kimse yoktur. Eğer siz de biraz düşünürseniz, bu ihtilaflar için Kitap ve Sünnet'ten de söz konusu ihtilaflara imkan veren durumlar olduğunu kolaylıkla anlayacaksınız. Bu yüzden selef-i salihîn arasında her devirde ihtilaf olmuştur. O halde, acaba bu ihtilaflardan kasıt, dinin aslına davet ve dinin hayata hakim kılınması için bile, müslümanların tek bir cemaat oluşturamaması mı idi? Eğer böyle bir cemaat asırlar boyunca nadiren oluşuyorsa, fikhî meseleler üzerinde söz etmeyi bırakmak mı lazımdır? Değilse, o halde önce tüm fikhî ihtilafların saf dışı edilmesi mi lazımdır?

Eğer görüş açınız bu şekilde ise, üzüldüğümü belirtmeliyim. Bunu bir talihsizlik olarak yorumlamaktan başka ne yapabilirim? Ama görüş açınız bu değilse, o zaman lütfen şunu anlamaya çalışınız. Bizim bu cemaatimiz dinin aslına davet ve onun hayata hakim kılınması için kurulmuştur ve bunu gerçekleştirmek üzere usullerinin Kuran ve Hadis'te aslı bulunan tüm mezheplerin insanların bir araya toplanması lazımdır. Ama bu toplanma, her şahsın fikhî meselelerde usûlün imkân verdiği oranda tahkik serbestisine sahip olduğu zaman mümkündür. Bu tahkik hürriyeti, çeşitli mezheplere tabi insanlar arasında çekişmeye sebep olmamalıdır. Aksi takdirde bu topluluğun kendisi dinin hayata hakim ki önleyecek bir unsur haline gelir. Bu yüzden siz defalarca üstünde durduğunuzdan dolayı ben bu konuyu uzatıyorum.^{25[25]} Üzülerek söylemeliyim ki, fikhî meseleleri dinin aslı olarak gören zihniyet sebebiyle, müslümanlar uzun bir zamandır kendi aralarında didişmektedirler. Bu yüzden onların birlik olması, dinin aslı için birleşip ortaklaşa çalışmalarını mümkün olmamıştır. İşin kötü tarafı, bu zihniyet tekrar tekrar gündeme getirilmekte ve sanki dinin tüm asıl ve esası sizin de gündeme getirdiğiniz meselelermiş gibi bir tablo çizilmek istenmektedir. Önceden de arzettiğim gibi, bu gibi şeyler üzerinde tartışmaya sizin ayırdığınız kadar vakit ayırabilecek bir durumda değilim. Bu yüzden, mektuplara kısa kısa cevap vermekle yetiniyorum. Ama eğer sizin kastınız, benim diğer işlerimi de bırakıp bu gibi tartışmalara dalmam ise, bismillah deyip, rivayet ve ictehadla ilgili mufassal başka bir yazı yazmam gerekecek. Ancak bunun da siz beyefendileri memnun edebilecek bir neticesi olmayacaktır. Aksine Cemaat içerisindeki ve dışındaki Ehl-i Hadise mensup kimseler benimle bu meselede bir tartışmaya dalacaklar ve bizim aynı hedefi gerçekleştirmek için toplanıp ortaklaşa iş yapmamız muhal olacaktır. Dahası bu fesad bununla da bitmeyecek, bu tartışma kapısı açıldığında, benim bazı yazdıklarımın dolayı sizin gücendiğiniz gibi gücenecek olan bazı Hanefi kardeşlerimizin de gündeme getireceği meseleler olacaktır. Böylece, başka bir cephede de aynı bunun gibi bir savaş başlayacaktır. Bu yüzden siz bir defa daha iyice düşündükten sonra istediğinizin bu mu olduğunu bana yazınız.

Geriye "bu gibi meseleler eğer temel ehemmiyete sahip değilseler, Cemaat-i İslamî'nin başlangıcında bu gibi meseleler üzerinde kaleme sarılmamın münasip olmadığı" meselesi kalıyor.

Ben şimdiye kadar herhangi bir gruba şöyle ya da böyle dokunmayan bir yazı yazmadığım hususunda sizi temin edebilirim. Eğer ben müslüman gruplardan herhangi birine hoş gelmeyen hiçbir şeyi yazmama kararı alsaydım, belki de hiçbir şey yazamazdım. Çünkü, ihtilaflar yüzünden bir grubun hoşuna giden diğerinin hoşuna gitmemektedir. Ama inanın ki, bu meselede ben ne kadar başarısız olmuştum, belki de siz beyler benden daha fazla başarısız olacaksınız. Eğer siz bu davet için iş yapmaya kalkışsaydınız, büyük ihtimalle Ehl-i Hadis olanların dışında başka bir grubun hoşnutsuzluğunu kazanmadan birkaç sayfa bile

^{25[25]} Mevdudî'nin cevabından soruyu soran şahısla daha önce de fau meselede yazıştıkları anlaşılıyor. (Çev.)

yazamazdınız. O halde şunu iyi anlamalısınız ki, asıl olan bu gibi tartışmalardan kaçınmak değildir. Asıl olan, bir kimsenin her ne yazıyor ve söylüyorsa, onu; makul olmayı elden bırakmadan, sınırları gözeterek, tahkikin şanına yaraşır bir şekilde yazması ve bunları işiten ya da okuyan kimselerde ise biraz tahammül gücü, biraz kalb genişliği, biraz hoşgörü ve biraz da usul ve furûu ayırdetme gücünün bulunmasıdır. Sizin, herhangi bir ihtilaf sebebinin içinde barındıran kitap ve dergilerin ya da yayınların nasıl yayılacağı fikrine kapılmanız bana oldukça acı ve garip geliyor. Lütfen bana içindeki şeylerin tamamı tüm grupların arzularına göre olan herhangi bir yayın söyleyebilir misiniz? Günümüzde yok, öyleyse daha öncekilerin devrinden bir örnek söyleyiniz. Sizin ya da sizinle hemfikir olan herhangi bir kimsenin benim yazdıklarım üzerine tenkid yazıp yayması ile eğer bu tartışma son bulabilecekse bunu can-ı gönülden kabul edecek ve şöyle veya böyle bu meselenin kapanması için tenkidleriniz aleyhine bir harf bile yazmayacağım.^{26[26]}

Hadislerin Tahkikinde İsnad Ve Fıkhî Anlayışın Rolü

Soru:

Birkaç kez yazmama rağmen şimdiye kadar beni ikna edici bir durum oluşmadı, ama yine de, sadece bu mektuptaki sorunun halledilmesiyle tüm tartışma bitebilir. Üzerinde düşünülmesini istediğim mesele şudur: Hadis ve fıkhın denk olması, hadis isnadında bazı tutarsızlıkların olması vs. gibi konular size göre temel konular mıdır, yoksa fer'i konular mıdır?

Cemaat'ın yayınladığı kitaplarla bu konuların yayılmasından da anlaşıldığı gibi, eğer bu konular temel ve asılla ilgili konularsa, herhangi bir muhalefet endişesine kapılmadan Ehl-i Hadis cemaatinin rivayet üzerinde yaptığı aşırılığın ıslahı ve tenkidi için, kaleminizi Müslim Lig^{27[27]} ve Kongres'in^{28[28]} tenkidi için nasıl kullandıysanız, tüm gücünüzle burada da kullanmalısınız. Geriye Cemaat-i İslamî'nin içinde ve dışında tartışma kapısının açılması endişesi kalıyor. Bu ise yeni bir şey olmayacaktır. Çünkü daha önceden de Amritsar'da^{29[29]} çıkan "Ahbar-ı Ehl-i Hadis" adlı dergide "Ehl-i Hadisin Tasdiki" başlığı altında bu konu tenkid edilmişti. Şimdi de bir hocaefendi" adlı kitabında.^{30[30]}

Tefhimat'taki "İtidal Yolu" adlı konudan iktibaslar yaparak, Cemaat-i İslamî ile hemfikir olan Ehl-i Hadis'e mensup kişiler arasında nefret uyandırmaya devam ediyor. Şu anda fitne için gerekli tüm malzeme hazırlanmış durumdadır ve Cemaat'in fikirlerinin yaygınlaşması önlenmektedir.

Ama, eğer bu konular sizin mektuplarınızdan da anlaşıldığı gibi fer'i ve ikinci dereceden bir öneme sahipse o zaman, "Tefhimat" gibi asılla ilgili ve mühim bir kitap vasıtasıyla bu gibi konuların gündeme getirilmesi ve anlatılmasına lüzum yoktu. Bunun için sadece Tercümanul Kur'an'ın sayfaları yeterli idi. Üzülerek belirteyim ki, sizin fer'i olarak yazdığınız şeyler Cemaat'in fikirlerinin yayılması yolunda engel olmaktadır. Siz kendiniz Cemaat-i İslamî'nin tüzüğünün 5. maddesinin "d" fıkrasında, Cemaat-i İslamî üyelerinin dinde hiçbir önemi olmayan tüm tartışmalardan hayatlarını temizlemelerinin zorunlu olduğunu yazıyorsunuz. Öyleyse önemli olmayan meseleler neden önemli kılınmaktadır ve bu amaçla Tefhimat sayfaları neden doldurulmuştur? Acaba, ıslah için bundan başka bir iş kalmamış mıydı?

Şu halde burada, ayrı ayrı iki şeyin birbirine karıştırılmaması çabası göze çarpıyor. Fıkhî teferruatla amel etmek hususunda Kitap ve Sünnet'e uygun olmak koşuluyla farklı yaşayış biçimleri sergilemek ayrı meseledir ve buna tahammül edilebilir. Yani, bu konuda temel meselelerin iştirak ve ittihadı için hoşgörü gösterilebilir, ama usulen Nebi'den (s.a) gelen rivayetle, müctehidin dirayetine aynı derecede bir özellik vermeye tahammül edilemez. Hatta bazı durumlarda bu tavır hadisi inkârla eş anlamlı olabilir. Hanefî mezhebinin büyükleri bile buna razı olmamış, İmam Ebu Hanife de bu gibi inanç ve fikirlerden usanmış ve rahatsızlığını belirtmiştir. Ayrıntılar için Huccetullah'il Bâliğa^{31[31]} ve Şamî^{32[32]} incelenebilir.

Şimdi, bu kargaşayı önlemek "Tefhimat" kitabının yeni baskılarından "İtidal Yolu" adlı konuyu çıkarmak ve Tercüman'ul Kur'an'da mutedil ve müeddeb bir eleştiri yazısının yazılmasına müsaade etmekle mümkündür. Bu tenkid dostça ve cemaatleşmenin terakkisi için olacaktır, muhalifçe ve muannidçe değil.

"Ne söylüyorsak Allah şahittir." Tercüman'ul Kur'anın üstün hizmetlerine bu gibi ümitler bağlamanın yersiz olmaması dileğiyle.

^{26[26]} Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şevval, 1363/Temmuz-Ekim, 1944

^{27[27]} M. Ali Cinnah başkanlığında Pakistan'ın bağımsızlığını (!) gerçekleştiren ve varlığını halen sürdüren parti. (Çev.)

^{28[28]} Gandhi'nin kurduğu ve şu anda başkanlığını Raciv Gandhi'nin yürüttüğü Hindistan'daki iktidar partisi. (Çev.)

^{29[29]} Şu anda Hindistan'daki Pencap Eyaleti'nin başkenti. (Çev.)

^{30[30]} Burada soruyu soran, kitabın ismini zikretmemiştir. (Çev.)

^{31[31]} Şah Veliyullah Dehlevî'nin meşhur kitabı. (Çev.)

^{32[32]} Fetevay-ı Şamî. (Çev.)

Cevap:

Ben, yazdığım son mektupla ikna olabileceğinizi sanmışım. Ama mektubunuzu okuyunca sizi iknada başarılı olamadığımı anladım. Sizin bana sorduğunuz soruya karşılık benim de size bir sorum var. Şunu demek istiyorum: Kitaplarımda teferruat ve ayrıntılarla ilgili gözünüze sadece şu "İtidal Yolu" adlı konu mu çarpmıştır? Yoksa başka bölümlerde de ayrıntılarla ilgili meselelerden bahsetmemiş miyim? Eğer diğer bölümlerde de bunun gibi konular varsa -ki şüphesiz var- öyleyse neden cüz'î ve fer'î meselelerde çatışmamakla birlikte, tartışmaları küllî ve temel konularla sınırlandırma üzerinde ısrar etme zaruretinin sadece bu noktada hissettiniz?

Sizin, benim kitaplarımda cüz'î ve fer'î meselelerle ilgili hiçbir konu olmaması gerektiği şeklindeki görüşünüz haddi zatında doğru değildir. Belki de hiçbir kimse araştırmalarını sadece küllî meselelerle sınırlı tutmayı başaramaz. Bazan küllî ve temel meseleleri açıklarken cüz'î meselelerden de bahsetmek gerekebilir. Bazan insanların şek ve şüphelerini izale etmek için onların teferruata ait sorularını da cevaplandırmak gerekir, bazan da bizzat meselelerin tahkiki sürecinde cüz'iyattan bahsetmek icap eder. Bu gibi şeyler söz konusu olduğunda ise, şüphesiz birçok mesele şöyle ya da böyle herhangi bir grubun mezhebi görüşüne muhalif olabilir. Bu yüzden, sizin böyle bir istekte bulunmanız daha baştan yanlıştır.

Üzülerek belirtmek lazım ki, önceki mektuplarım üzerinde düşünmemişsiniz. Ben, o mektuplarımda şunu arzetmeye çalışmışım: Dinin hayata hakim kılınması için yapılan çalışmalarda çeşitli mezheplere mensub cemaatleri bir araya toplamak için fıkhi meseleler üzerinde araştırma yapma hürriyetinin herkesten alınması ya da önce bütün bu meseleleri halledip tek mezhebe bağlı bir cemaat kurmak için çalışma yapılması diye bir şart yoktur. Bunun üzerine, meseleleri araştırmada herkesin serbest olması gerekir. Sadece araştırmada değil; kişinin görüşünü açıkça ortaya koymada da serbest olması gerekir. Herhangi bir kimsenin mezhebinin başka bir kimseye musallat edilmemesi daha doğrudur. Bununla ilgili olarak atıfta bulunduğunuz tüzük maddesinin amacı, sizin anladığınız şekilde değildir. Aksine bu maddenin amacı, sürtüşme ve kavgayı engellemektir.

Benim önceki yazdıklarımın sizin acaip acaip mânâlar çıkarmanızdan dolayı hem üzgünüm, hem de şaşkın. Sizin başka bir şahsın görüşünü kavramaya çalışacağımız yerde suizanla birşey uydurup ona nisbet etmeniz hayret verici birşeydir. Sizin, "usulen Nebi'den (s.a) gelme rivayetle müctehidin dirayetini bir tutmaya tahammül edilemez. Hatta bazı durumlarda bu tavır hadisi inkar etmekle aynı anlama gelebilir" şeklindeki cümleler benim görüşümün sözcüsü ya da tercümanı değildir, yani; görüşümü aksettirmemektedir. Siz, kendiniz insafla karar verin: "Tefhimat" ta hadisle ilgili yazdığım yazıları, diğer kitap ve yazılarımda hadisten gösterdiğim delilleri ve çıkardığım hükümleri, bütün bunları gördükten sonra; benim zerre kadar bile olsa hadisi inkar edenlerin mezhebine herhangi bir eğilimim olduğu ya da olabileceği şüphesine yer verilebilir mi? O halde, eğer siz beni müslüman olarak görüyorsanız, nasıl oluyor da beni, herhangi bir rivayeti hakikaten Rasûlullah'ın (s.a) hadisi olarak kabul ettikten sonra, buna herhangi bir kimsenin içtihadını veya herhangi bir imamın sözünü tercih edebileceğim zannında bulunabiliyorsunuz? Tercih bir kenarda dursun, eğer ben bunun her ikisini müsavi olarak görsem, hatta düşünsem, nasıl mü'min olarak kalacağım?

Aslında, sizin içinde bulunduğunuz yanlış anlayışın sebebi şudur: Siz bizim ictihad ve istinbatı, Rasûlullah'ın (s.a) hadisine tercih ettiğimizi veya ikisini müsavi olarak gördüğümüzü zannediyorsunuz. Halbuki hakikat bu değildir, işin aslı şudur: Haddizatında Rasûlullah'a (s.a) nisbet olunan herhangi bir hadisin nisbetinin sahih ve muteber olup-olmadığı söz konusu edilmektedir. Size göre, muhaddislerin sened itibarıyla sahih olarak gördüğü her rivayetin Rasûlullah'ın (s.a) hadisi olduğunu kabul etmek zorunludur. Ama bize göre bu zaruri değildir. Biz, senedin sıhhatini, hadisin sahih olması için yeterli delil olarak görmüyoruz. Bize göre senet, herhangi bir hadisin sıhhatini belirlemede tek kaynak değildir. O, herhangi bir rivayetin Rasûlullah'ın (s.a) hadisi olduğu üzerinde zann-ı galib hasıl olmasına yarayan kaynaklardan bir tanesidir. Biz, senetle birlikte metin üzerinde de düşünülmesini zorunlu görüyoruz. Kur'an ve Hadis'in bütünüyle incelenmesi neticesinde kazanılan din anlayışının da gözetilmesi lazımdır. Ayrıca, hadisin o hususî rivayeti hangi mesele ile ilgili ise, o konuda sabit olmuş sünnet olarak bildiğimiz daha kuvvetli kaynaklar da gözden geçirilmelidir. Buna ilaveten, bizim herhangi bir hadisi Rasûlullah'a (s.a) nisbet etmeyi uygun bulmadığımız başka çeşitli yönler de söz konusudur. O halde bizimle sizin aranızdaki ihtilaf, Rasûlullah'ın (s.a) hadisinin müctehidin içtihadıyla müsavi olup olmaması meselesi değildir. Bilakis ihtilaf şu meselededir: Rivayetlerin reddi veya kabulü ve bu rivayetlerden hüküm çıkarmada muhaddisin hadisin senedi itibarıyla görüşü ve müctehidin dirayeti itibarıyla görüşü mertebe olarak müsavi midir, değil midir noktasındadır. Veya ikisinden hangisinin görüşünün daha da ağırlıklı olduğu noktasındadır. Bu konuda eğer

bir kimse ikisini eşit olarak görürse, herhangi bir günah işlemiş olmayacağı gibi, ikisinden birini diğerine tercih ederse de günah işlemiş olmaz. Ancak, sizler onu günahkâr göstermek için lüzumsuzca suçluyor ve "o, hadisi Rasûlullah'ın (s.a) hadisi olarak kabul ettikten sonra, müctehidin görüşünü hadise denk, hatta hadise tercih edilebilir olarak göstermiştir" diyorsunuz. Halbuki böyle bir şeyi düşünmeye mü'minin kalbinde yer yoktur.

Muhaddislerin hadisleri, sahih, sahih olmayan, zayıf vs. olarak belirledikleri esaslarda birçok zaaf yönleri bulunduğunu "İtidal Yolu" adlı yazımda açıklamıştım. Orada misal olarak verdiğim meseleleri daha çok Allâme İbn Abdilberr'in kitabı "Camiu Beyan'il-İlm" den aktardım. Siz lütfen bana, söz konusu zaafaların hadis ilminde var olup olmadığını bildirin. Eğer var ise, o zaman siz beyler bizden muhaddislerin görüşlerine iman etmemizi neden bu kadar şiddetle istiyorsunuz? Biz muhaddislerin önemsiz olduklarını ne söylemişizdir ve ne de hiçbir zaman kalbimizde böyle bir düşünceye yer vermişizdir. Bunun aksine biz, hadisi tahkik ederken, herşeyden önce sened itibariyle hadisin durumunun ne olduğuna bakmayı zorunlu görüyoruz. Bu meselede hadise kendi kitabında yer veren muhaddisin mertebesini de göz önünde bulundurarak, onun görüşüne fazlasıyla itibar da ediyoruz. Ama bahsettiğim konuda, hadis ilminin zikrettiğim zayıf taraflarından dolayı, sırf rivayet ilminin ortaya çıkardığı malumatlara bütünüyle itimad ederek, bu ilme göre sahih olarak belirlenmiş her hadisi mutlaka Rasûlullah'ın (s.a) hadisidir diye kabul edemeyiz. Benim sizin bu konudaki görüşünüzü kabul etmediğim gibi, siz de benim bu konudaki görüşümü kabul etmeyebilirsiniz. Ama, bu ayrıcalığın neticesi, gerçekte işlemediğimiz bir cürümle sizin tarafınızdan suçlanmak olmamalıdır.

Siz eğer "İtidal Yolu" üzerine ilmî bir eleştiride bulunur sanız minnettâr kalırım. Hatam ortaya çıkarsa ondan dönmekte hiçbir duraksama göstermem.^{33[33]}

Şeriat Taki Cüziyyat Ve Dinin Gereklere

Soru:

Toplantıya^{34[34]} katıldıktan ve çeşitli cemaatlerin raporlarını dinledikten sonra, ben ve arkadaşlarım, bizim cemaatin literatürünün (kitap, dergi vs.) dağıtılması ve tebliğinde yapmış olduğumuz işlerin oldukça zayıf kaldığı kanısına vardık. Bu yolculuğumuz bizim için geçmişte yaptığımız eksikliklere pişman olmaya ve gelecekte yapacaklarımız için azim ve ihlasımızı bilemeye bir vesile oldu. Dua buyurunuz ki, cemaatleşmeye yönelik mesuliyetlerimizi bağlılık, himmet ve cesaretle eda edebilelim.

Bu umut verici ve sevindirici manzarayla birlikte kapanış konuşmasındaki^{35[35]} bazı noktalar bazı hemdert arkadaşlarımızı üzdüğü gibi, diğer bölgelerdeki Cemaat üyeleri ve taraftarları arasında bir hoşnutsuzluğa vesile oldu. Şunu arzetmek istiyorum: Allah'ı inkar edenler taifesi dine saldırılarında pervasız ve oldukça hırçın oldukları halde; hilim, tahammül ve güzel öğüde müstehaklardır da, acaba dindarların kendi kabuğuna çekilmiş dar görüşlü tabakası bu davranışa lâayık değil midir?

Acaba, onların itiraz ve şüpheleri; hikmet, güzel öğüt, hilim ve tahammül yoluyla yok edilemez mi? Kapanış konuşmasının son bölümü biraz hislere mağlup olmuşluğu çağrıştırıyordu sanki.

Konuşmanın sıhhati hususunda bir sözümüz yok, yalnız kullanılan tabirlere ve üsluba karşıyız. Kur'anın tebliğ usulü: "(Uhud Savaşında) sen Allah'tan gelen bir merhamet sayesinde ki, onlara (ashaba) yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, muhakkak onlar etrafından dağılıp giderlerdi"^{36[36]} ayet-i celilesinden alınabilir ve buna tabi olmakla tüm güçlükler çözümlenebilir. Ben, sizin genel tebliğ ve anlatma üslubunuzun hikmetlice olduğunu da inkar etmiyorum. Bu yüzden, bu defa, âdetiniz hilafına üslubunuzun katılığını görünce taaccüb ettim.

İkinci olarak şunu iletmek istiyorum: Fer'î meseleler ve sünnetlerin zahirindeki değişme ve dönüşüm üzerinde önceleri pek ısrar edilmesi ve müslümanlarda korku ve nefret uyandıracak bir tavıra başvurulmaması hikmet ve şer'î maslahatın gereğidir. Bu yüzden Rasûlullah (s.a) münafıkların öldürülmesi ve Kabe binasının yeniden inşasından kaçınmıştır. Sakalın bırakılması ve kısaltılması hakkında selef içerisinde ihtilaflar olduğunu ve sizin seçmiş bulunduğunuz amel tarzına yer bulunduğunu kabul ediyorum. Bu noktada, bir tutam miktarınca sakal bırakmanın caiz olduğunu siz de inkar etmezsiniz. O halde, acaba halkı tedirginlik ve korkudan kurtarmak için sizin de sözü geçen cevapla amel etmeniz daha münasib ve

^{33[33]} Tercüman ul Kur'an, Zilkâde-Zilhicce, 1363 Kasım-Aralık, 1944

^{34[34]} Cemaat-i İslami'nin 1945'de Dar'ul-İslâm/Patankotta yaptığı genel toplantı kastediliyor.

^{35[35]} Sözü edilen konuşma "Rudâdi Cemaat-i İslami" adlı kitabın 3. bölümünün sonundadır. Nehir Yayınları tarafından "İslamî Hareketin Dinamikleri" adı altında Türkçe'ye kazandırılmıştır. (Çev.)

^{36[36]} Al-i İmran: 3/159.

hikmetlice bir iş olmaz mı? Çünkü, aşırılığın hakim olduğu mevcut durumun ıslahı,, temel ve önemli meselelerin zihinlere yerleştirilmesinden sonra da gerçekleştirilebilir. Cemaat-i İslamî'ye kalbten bağlılığım dolayısıyla bu birkaç satırı karalıyorum. Üzerinde düşünmeniz ümidiyle.

Cevap:

Din ehline karşı, münkirlere gösterilen üslubun aynısının gösterilmesini istemenizi öğrenmek beni şaşırttı. Siz sadece, yumuşaklığı hikmetin gereği olarak görüyorsunuz. Halbuki Kur'an ve Sünnet üzerinde çalışma yapılıncaya, hakkı kabul eden kişilerden hak aleyhine şeyler südür etmesi durumunda, daha baştan, hakkı kabul etmeyenlere takınılan tavırdan daha farklı bir tavır takınıldığı belli olmaktadır. Allah (c.c) ve O' nun Rasûlü'nden (s.a) bazı durumlarda sadır olan son derece yumuşaklık, nasıl hikmetin bir gereği ise, daha başka bazı durumlarda sert bir dil ve katı bir üslup kullanılması da aynen hikmetin bir gereğidir. Ben sadece bilmek istiyorum: Acaba benim son konuşmamda öne sürdüğüm düşüncelerde hakikate aykırı olan birşey var mıydı? Yine benim bu konuşmada sarfettiğim sözler, gerçekte bu merhalede söylenmesi zorunlu olan şeyler değil miydi? Eğer bu iki noktada herhangi birşey varsa mutlaka yazınız, ama eğer siz söylenen sözlerin hak olduğunu ve insanların dikkatlerini dinin gerekleri tarafına çekmek için bu zamanda bu meseleleri açık açık ortaya koymanın zorunlu olduğunu kabul ediyorsanız, üslup ve dilden şikayet gereksizdir. Ben sizi, hislerine mağlup olacak bir kimse olmadığımı dair temin ederim. Yumuşaklık olsun veya katılık olsun; ne gibi bir üslup seçiyorsam, hislerime dayanarak değil; soğukkanlılıkla, o durumda gerçekten öyle gerektiği için seçiyorum.

Siz sadece kendi çevrenizi tanıyorsunuz, ama üzerimde olan mesuliyet yükünden dolayı ben tüm cemaat ve hareketin durumunu göz önünde bulunduruyorum.

Eğer ben, bu fırsattan istifade ederek dinin asıl gereklerini açık seçik bir üslubla beyan etmez ve fer'î meseleleri dinin aslı olarak göstermeye çalışan ve dinin asıl gereklerine gafleti arttıran insanların yanlışlarını tamamiyle açıklayıp ortaya dökmezsem, bunun neticesinin bizim hareketimize oldukça zararlı olacağını çok iyi hesaplamıştım. Çünkü, azımsanamayacak sayıda böyle özelliklere sahip bir grup, hareketimizin sadece sathî bir tesiriyle bizim tarafımıza çekilmiş bulunmaktadır. Ama onlar, eski taassubları ve yanlışlarından hiçbirisini düzeltmeye zerre kadar yanaşmamaktadırlar. Tersine bizden de, kendilerinin "ıslah" adı altında yaptıkları yanlışlıklara düşerek, bozukluklara sebebiyet vermemizi istemektedirler. Bu yüzden, bu merhalede ben onları uyarımadım, bu kimselerin Cemaatın kapısına dikilerek iş yapacak yerde işimizi bozacak karışıklıklara sebep olmaları endişesini taşıyordum.

Benim bu konuşmamı dinledikten sonra bu gibi kimselerin sarfettiği sözlerden şu inanca vardım: Bu kimseler dinle ilgili bir iş yapacak değiller ve onların bizim yanımıza gelmeleri; bize uzak kalmalarından, hatta muhalefet etmelerinden bile daha fazla tehlikelidir. Kur'an ve Sünnet açısından benim konuşmamın içerisinde tenkid edilebilecek bir nokta bile gösteremeyen, hatta benim dinin asıl gayesi olarak gösterdiğim şeylerin Kur'an ve Sünnet açısından gerçekten dinin asıl gayesi olduğunu, benim öne aldığım ve sona bıraktığımı şeylerin gerçekten öne alınması ve sona bırakılması gerektiğini kabul etmek zorunda kalan kimselerin, bütün bunlara rağmen benim konuşmama itiraz etmede, hoşnutsuzluklarını ve incindiklerini izhar etmekle vakit kaybetmelerine, gelin siz bir mânâ verin. Öyleyse onlar, kadir ve kıymete ne kadar müstehaktırlar ki, onların his ve görüşlerine saygı gösterilsin. Bu gibi kimseler, hakkın değil; nefislerinin kullarıdır. Onların içlerinde, yaptığı yanlışlıklardan dolayı dikkatleri çekildikten sonra kendilerini ıslah edebilecek, hak açıkça gözler önüne geldikten sonra onu kabul edebilecek kadar da, Allah korkusu yoktur. Bunun yerine hak söz onlara nasıl olup da açık açık söyleniyor ve bunu söyleyen onların içinde olduğu taassuba neden batmıyor diye bir de şikayet etmektedirler. Eğer bu gibi insanlar münkirlerden olsa idi; biz, onlara biraz da olsa tolerans gösterebilirdik, ama bu kişiler nefislerine tapmalarına rağmen hakka tapanların en ön safında yer almakta ve dindarlık kisvesi altında insanları aldatmaktadırlar. Bu yüzden bunlar, ne herhangi bir toleransa müstehaktırlar ve ne de bu insanların uzaklaşmasından hak yolunda çalışmak isteyen bir kişi üzüntü duyabilir. Bu kişiler her ne yapmışlarsa, hizipleri adına yapmışlar, din adına müsbet hiçbir adım atmamışlardır. Şimdi, ben bunlara açık açık, eğer gerçekten dini muzaffer yapmak istiyorlarsa, bunun yolunun ne olduğunu, onun yüzünden şimdiye kadar birşey yapamadıkları din anlayışlarındaki kusurlarının ne olduğunu anlatmayı diledim. Eğer bu kişilerin gerçekten dine kalpten bir bağlılıkları olsaydı, benim sözlerimi iştir iştir gözleri açılır ve içlerinde tevbe ve yaptıklarından geri dönme cezbesi vücuda gelirdi. Ama, bunun tersi oldu ve onlar bana darıldılar. Şu an bile onlar, şimdiye kadar yakalarını kaptırageldikleri o taassub ve teferruata tapıcılıklarını tercih etmektedirler. Onların bu keyfiyetini gördükten sonra çok sevindim. Bu fitneci grubun yaklaşma yerine uzaklaşmasından dolayı Allah'a hamd ediyorum.

Allah (c.c) göstermesin, ben bu toplantı sırasında bu sözleri açık açık ortaya koymada herhangi bir gevşeklik gösterseydim, bu benim sonradan üzüntü duyacağım bir eksiklik olurdu. Bana sanki, Allah Teâlâ bu gibi insanlara onların dine hizmet etmeleri tevfikini irade buyurmuyor gibi geliyor. Öyle fitnelere hizmette bulunageldiler ki, Allah Teâlâ büyük ihtimalle onlara içinde buldukları fitnelere için tevfik vermeyi irade buyurmaktadır.

Sakala yönelik olarak yazdıklarımızla ilgili size şunu iletmek istiyorum: Ben amellerimle, işi bid'atları sünnetle özdeşleştirmeye kadar götüren bir zihniyeti beslemeyi hoşgörmüyorum. Bana göre; nassla gelmemiş herhangi bir şeyi nass'la gelmiş gibi göstermek, herhangi bir sünnetle gelmemiş bir şeyi (şer'î ıstılaha göre sünnet olmayan) sünnet olarak göstermek bid'attır ve bu, malum ve maruf bid'atlere nisbetle dinin daha fazla tahribine sebep olan tehlikeli bid'atlardandır.

Sakal meselesi de bu kabildendir. İnsanlar, nassla gelmemiş bir miktara nassla gelmiş olan bir şeye verilmesi gerektiği gibi bir önem vermişler ve üzerinde durmuşlardır. Dahası, bundan daha tehlikeli bir yanlış olarak yaptıkları şudur: Nebimizin (s.a) âdeten yaptığı şeyleri, O'nun (s.a) uygulamaya koyulması ve yürütülmesi için gönderildiği sünnetle özdeş tutmaktadırlar. Halbuki Peygamber Efendimizin âdeten yapmış olduğu şeyleri sünnetleştirmek ve bütün dünyadaki müslümanlardan bu âdetleri benimsemelerini istemek Allah ve Rasûlü'nün hiçbir zaman isteği değildi. Dinde yapılan bu tahrifin önüne ben eğer perde çeker ve halkın beni görmek istediği konuma uygun bir kalıba kendimi sokarsam, Allah katında şiddetli bir sorguya çekileceğim ve o sorgulamada kimsenin bana yardıma gelemeyeceği bir cürmü işlemiş olacağım. Bu yüzden, kendimi bu uhrevî tehlikeye atmaktansa, insanların zevki aleyhine yapılandırmayı çok daha uygun görüyorum.

Soru:

Dâr'ul İslâm'daki toplantıdan^{37[37]} sonra ben şifahen de artı zetmiştim. Şimdi de, dinin hayata hakim kılınması farızasını diğer farzlar üzerinde, hatta farzların aslı ve bu yolda çaba sarfetmeyi takvanın ruhu ve özü olarak gördüğümü belirterek şunu arz etmek istiyorum:

Kapanış konuşmanızda "takua"nm tezahürünü açığa vurmanın ehemmiyetim nefyetmede gösterdiğiniz şiddet, eğitilmemiş Cemaat üyelerinin "sünnete itirazsızlık" hislerinin kabarmasına yol açacak. Samimi söylüyorum. Bunun belirtilerini toplantıdan sonra mülâhaza ettim. Bu şiddetin neticesi olarak da dıştaki insan grupları arasında harekete şüpheli gözlerle bakılacaktır. Çünkü bundan önce de hareketin bazı davetçileri takvanın bazı görüntülerine önem verme ve onu talep etmede canla başla çalışmaya, cûş-û hurûş içerisinde muhalefet etme şeklinde "sünnetle alay"a başlamışlardı. İkinci olarak şunu belirtmek istiyorum: Bu konuşma sebebiyle kötü niyetli unsurlara kendi elimizle sanki öyle bir havalı tabanca hazırlamış olacağız ki, isterse o, gerçekte mermi atma işini hiç yapmasa da onun gösterişli sesi hakka doğru yürüyenlerin kalplerini hoplatabilecektir. Peygamber Efendimiz (s.a.) bu gibi meselelerde halkın fitneye düşebilme ihtimalini göz önünde bulundurmıştır. Nitekim Beytullah'ın yeniden inşası programını Peygamberimiz (s.a) sırf halkın cehaleti ve İslam'a yeni girmiş olmaları sebebiyle ertelemiş ve evinde Hz. Aişe'ye bu meseleyi bir defa açması dışında, hiçbir vaaz ve hutbesinde halkın dikkatlerini bu noktaya çekebilecek kadar birşey söylememiştir.

Buna ilaveten, takvanın belirtileri meselesinde de doğru olan, diğer meselelerde olduğu gibi, ilk davetçi ve muslih Peygamber Efendimizin (s.a) za'î örneklerine ittiba etmektir. Bunu kabul ettikten sonra şu rivayeti göz önünde bulundurmalısınız:

Rasûlullâh (s.a) sakalını göğsünü dolduracak şekilde uzatmıştı."

Rasûl'ün (s.a) bu örneğine ittiba ederek, eğer siz ifrat ve tefriti ıslah ederseniz, dolayısıyla buradaki itirazcıların ayıp bulma firsâü az olacak ve oradaki garbzede insanlar için nefsin tuğyanı ve atalara itaat için daha az fırsat kalacaktır. Buna dayalı olarak, ben sizinle görüştüğüm zaman, sizin şahsen sakalın ifası ya da bırakılmasıyla amel etmenizi ve diğer yönleriyle sünnetin zevahirinin tekмили, şüphesiz din için faydalı olacak diye arz etmiştim. Bununla şunu düşünüyorum: Buradaki muhalifleri, çeşitli dini meseleleri aslî yerine koyarak, bu meselelerin gerçek özellikleri ve önemleri hakkında aydınlatarak ıslah etmeliyiz, ama diğer tarafta, takvanın görüntüsü meselesinde nebilerin sünnetine, özellikle, sakal sünnetine ittiba etmeyi zorunlu görmeyen, hatta nefret ve alay konusu yapan modern eğitim görmüş kimselerin ıslahı da üzerimize bir vazifedir. O halde, bu vazifeyi yerine getirirken takvanın görüntüsünün korunması için kadim dindar tabakanın telkinatmm ruhuna uyan müsbet bir şiddet göstermek daha faydalı olmaz mıydı?

^{37[37]} Bir önceki sorudaki toplantı ve o soruda zikredilen konuşma yani "İslâmî Hareketin Dinamikleri" söz konusu ediliyor.

İlave olarak şunu demek istiyorum: İslâm'ın temel gerçeklerini bile tüm genişliğiyle yayamadığımız sayısız Allah kulunun kalplerinin kapılarını aralama görevini yerine getirmemiz gereken şu zamanda, bizim ferî meselelerin dikenlerinden paçamızı sıyırıp, asıl maksadımıza doğru ilerleyen bir ânımızı bile zayi etmememiz daha iyi olmaz mı? Aksi halde, iyi gün dostlarından eğriliğe çalışanlar, fitne ve teville sarılanlar olursa, böylesi bir durumda sadece zaruret dışı bu meselelerle meşgul olup kalacağımızdan ve asıl gayemizden uzaklaşacağımızdan korkuyorum. O halde "takvanın tezahürleri" vb. konular üzerine yazı yazarken ve konuşma yaparken katı ve sert üslûblardan kaçınmanın daha iyi olacağını düşünüyorum.

Cevap:

Yazmış bulunduğunuz meselelerin çoğunu şifahen cevaplamıştım ve şimdi de bu şifahi cevaplarıma herhangi bir ekleme yapma zarureti hissetmiyorum. Yine de, bir iki mesele üzerinde kısaca durmak istiyor ve bunu kâfi görüyorum.

Siz, takvanın tezahürleri ile ilgili olarak, benim sünnetin alaya alınmasında başlangıç olabilecek ve bazı kimselerin sünnete itinasızlığına sebep olabilecek şekilde aşırı gittiğimi defalarca söz konusu ettiniz. Lütfen bana, sizin aşırı gitmekle tabir ettiğiniz sözlerimin hangi sözler olduğunu belirtir misiniz? Eğer o sözler aklınızda yoksa, birazcık sabrediniz. Ben bu konuşmamı yazıya geçirdikten sonra inşaallah kısa bir zaman içinde yayınlayacağım. O zaman siz onu okuyunuz ve aşırı gittiğime delalet eden lafızları işaretleyerek bana yollayınız. Aynı şekilde, eğer hatırınızda kalmışsa, benim konuşmam yüzünden kendileriyle fikir teatisinde bulunup da sünnete itinasızlıklarını gözlemlediğiniz Cemaat-i İslamî üyelerinin adlarını ya da en azından hangi bölgedeki cemaate mensub olduklarını bana yazınız ki, ben de onlarla ilgili sizin tahmininizin mi, yoksa onların benimle ilgili tahminlerinin mi yanlış olduğunu tam manasıyla teşhis edebileyim.

Acaba şunu hiç düşündünüz mü: Bu cemaate girdikten sonra sakal bırakan kimseler, sünnete tâbi olmayı tebliğ ettiklerini iddia eden kimselerden herhangi birinin tebliğiyle yüzlerini sakalla süslerler miydi? Halbuki cemaate girdikten sonra biz, onlara sakal ya da takvanın diğer belirtileriyle ilgili bir şeyle amel etmeleri için, işaretle bile olsun birşey söylemedik. Bu kimseler önceden rüyalarında bile çehrelerinde sakal görmeye razı olmazken, kendiliklerinden sakal bıraktılar ve kılık-kıyafetlerini değiştirme yolunu tuttular. Bunun asıl sebebi, bizim onlara sadece dindarca yaşamaya uygun olan temel şeyleri, yani; Allah ve Rasûlu ne bağlılık ve itati öğretmek ve telkin etmek için tüm gücümüzü harcamamız idi. Bundan sonra, onlara herhangi bir şeyi ayrı ayrı telkin etmemize lüzum kalmadı. Bazı şeylerin Allah ve Rasûlü'nün hükmü olduğunu ya da onları Allah ve Rasûlü'nün beğendiğini anladıkça, onları seçmeye kendi nefislerini mecbur ettiler. Allah ve Rasûlü'nün beğenmediği şeyleri anladıkça da, o şeyleri kendi kendilerine terk ettiler. Bu süreçte, onların içinde sadece sizin nezdinizde sünnete ittiba olarak adlandırılan değişiklikler olmadı. Ayrıca dînin gerekleri konusunda son devrin din önderlerine kadar birçok kimsenin uzak olduğu değişiklikler de husule geldi.

Bütün bunları gördükten sonra sizin, beni muhatab tutarak, "sizin söyledikleriniz yüzünden insanlar arasında sünnete itinasızlık ve istihza keyfiyeti peydahlanacak ya da peydahlanmıştır" demenize hem şaşırdım ve hem de üzüldüm. Ben mecbur kalarak, hatta; darda kalarak, açık açık konuşmaya şöyle bir zamanda başladım: Bir grubun tavırlarından anladım ki, onlar bir taraftan bizim davetimize "lebbeyk" deyip bizimle birlikte ilerlerken, diğer taraftan teferruatı, asıl ve temel konuların önüne alarak, yazmak ve konuşmak, tartışmak ve çekişmek suretiyle tüm güçlerini sadece teferruat üzerine sarfetme gibi eski hastalıklarını üzerlerinde taşıdılar. Bundan dolayı, eğer bu grup bu hastalıklarıyla birlikte cemaate girerse, dışarıda olan herşeyin silbaştan cemaat içersinde de olacağı endişesine kapıldım. Bu yüzden bu gibi insanların bizim işimizin insanı olmadığını ve bizim davetimizin mizacının, onların fitrî mizaçlarından tamamen farklı olduğunu açıklamak zorunda kaldım. Eğer onlar beyinlerini ıslah edip, din anlayışlarını düzelterek gelmek isterlerse gözümüz aydın, gönlümüz hoş. Ama cemaate gelip veya cemaatle kalarak, sayesinde din adına bir iş yapmak şöyle dursun, işleri daha da bozdukları herşeyi yapmak isterlerse, cemaatimizi bozmak yerine eski meşguliyetlerini cemaatten dışarıda kalarak sürdürmeleri daha evladır.

Bu sebepten ben, ne yaptım ve ne söyledimse, iyice düşünüp taşındıktan sonra yaptım ve söyledim. Allah'a şükürler olsun, ben herhangi bir işi ya da şeyi hislerime mağlub olarak yapmadım ve söylemedim. Konuşmamda kullandığım her kelimeyi ölçe biçte söyledim ve bunun hesabını Allah'a (c.c) vereceğim düşüncesiyle söyledim; kullara değil. Nitekim ben, hak hilafına hiçbir kelime söylemediğimden ve ne söyledimse, bunun söylenmesinin dine hizmetin bu merhalesinde kaçınılmaz olduğundan tamamen mutmainim. Bunları söylemekten değil de, söylememekten hesaba çekileceğim endişesine sahibim. Şu an, sizin yazmış bulduklarınızda da bu görüşümü gözden geçirmeyi gerektirecek hiçbir şey yok.

Size şifahen de belirtmiştim ve şimdi yazarak da arz etmek istiyorum ki, ben dini bilgilerime ve nasibim

olduğu kadarıyla şer'î ilmime dayanarak, sadece sözlerimle değil, amellerimle de şeriat hakkında halk içinde yaygınlaşmış bulunan yanlışlıkları düzeltme ve ıslah etmeyi üzerime bir farz olarak görüyorum. Sırf insanların hoşnut olmalarını gözeterek, onların beni görmek istedikleri renkte kendimi ortaya sürmeyi ve onları; şeriatın asıl gereklerinin, onların anladığı şekilde olduğu yanlış anlayışına sürüklemeyi günah olarak görüyorum. Ben usve, sünnet, bid'at vs, gibi ıstılahların genellikle sizin nazarınızda revaçta olan mefhumlarını yanlış ve hatta dinin tahrifine mucib olarak görüyorum. Sizin, Peygamber Efendimiz (s.a) ne kadar uzunlukta sakal bıraktıysa, o kadar uzunlukta sakal bırakmayı Rasûlullah'ın Sünneti ya da örneği (usve) olarak gösteren düşüncenizin mânâsı şudur: Siz Rasûl'ün (s.a) âdeten yaptığı şeyleri, aynen Peygamberimiz (s.a) ve diğer peygamberlerin kaim ve cari kılmak üzere gönderilegeldikleri sünnet olarak görüyorsunuz. Ama, bana göre sünnetin sahih tarafı bu olmadığı gibi, ben bu gibi şeyleri sünnet olarak göstermenin ve bunlara ittiba üzerinde ısrar etmenin, oldukça kötü neticeleri önceden de zahir olmuş ve gelecekte de zahir olma tehlikesi olan şedid bir bid'at ve tehlikeli bir din tahrifi olduğuna inanıyorum.

Benim bu görüşüme katılmamakta serbestsiniz, ama ben, Kur'an ve Sünnet'in mütalaasına dayalı bu görüşe sahip olduğum sürece, sizin de benim kendi akide ve ilmim hilafına, sizlerin sünnet zannettiğiniz şeyleri tercih etmemin hiçbir şekilde doğru olmadığını anlamanız gerekmektedir. Siz, bunu yapmadığımız takdirde, halkın benim hakkımda kötü düşünceye kapılacağı ve bunun, halkın bu davete icabet etmesine mani olacağı endişesini söz konusu ediyorsunuz. Bana öyle geliyor ki, siz; Allah'a (c.c) çağırma cevaben beni tersine, insanlara (itaate) çağırma istiyorsunuz. Siz beni, onları çağırdığım şeylerin dinde hangi makama ve buna karşılık onların benim çağırımı kabul etmede duraksama ya da inkarlarına sebep olan şeylerin dinde ne kıymete sahip olduğunu anlayabilecek ve içlerinde hak ve hak olmayanı seçebilecek kadar bile muhakeme gücünün kalmamış olduğu kimselere itaata çağırıyorsunuz. Bu gibi, hak tanımaz ve hakka tapma kisvesi altında kendi hayallerine tapankimseler, hisleri ve fikirlerine hürmet gösterilebilecek oranda hangi kadir ve kıymete müstehaktırlar ki!^{38[38]}

Sünnet Ve Âdet Terimleri Arasındaki Temel Fark

Soru:

Siz "takvanın tezahürleri" ile ilgili görüşlerinizi bildirirken sünnet ve bid'at hakkında şu cümleleri kullanmıştınız: "Ben sünnet, bid'at vs gibi ıstılahların genellikle sizin nazarınızda revaçta olan mefhumlarını yanlış ve hatta dinin tahrifine mucib olarak görüyorum". Ben, bu meselenin dinin aslına taalluk eden bir mesele olduğunu arzetmek istiyorum. Eğer bu mesele tatmin edici bir şekilde karara bağlanırsa, birçok cüz'î mesele, hatta çoğu çekişmeler ve zihni karmaşıklıklar son bulacaktır. Bu yüzden, sizden sünnet ve âdetin "efradım cami, ayyarını mâni" tariflerini yapmanızı ve bid'atle ilgili tahkiklerinizden bizi de müstefid buyurmanızı rica ediyorum.

Meselenin biraz daha açıklığa kavuşması için şunları da arzedeğim: Sizin, "Peygamber Efendimiz (s.a) ne kadar uzunlukta sakal bıraktıysa, o kadar uzunlukta sakal bırakmayı Rasûlullah'ın sünneti ya da örneği (usvesi) olarak gösteren düşüncenizin asıl mânâsı şudur: Siz Rasûl'ün (s.a) âdeten yaptığı şeyleri aynen Peygamberimizin (s.a) ve diğer peygamberlerin (a.s) kaim ve cari kılmak üzere gönderilegeldikleri sünnet olarak görüyorsunuz" şeklindeki görüşünüze muhatap değilim. Her ne kadar sakalın mutlaka bırakılmasını Rasûl'ün sünneti olarak görüyorsam da, onu bi' setin amacı ve risaletin maksadı olarak ne bundan on sene önce görüyordum ve ne de şimdi böyle bir yanlış anlamaya saplanmış durumdayım. Ben, bi'setin maksadının tek bir sünnet olduğu, o sünnetin de dinin ikamesi ve tek bir Allah'a itaatın hakim kılınması olduğuna inanıyorum. Diğer meseleler derecelerine göre önem arzetmektedirler. Bu sünnetle, diğer sünnetleri geçtik, Mescid-i Haram'ın binasının yenilenmesi, hacıların sultanması vs. gibi şer'î feraiz bile denk değildir. Bana göre, bu ihya edilmesi yüz şehidin sevabına denk olan bir sünnettir. Tabii ki Peygamber Efendimizin (s.a) şahsî sakal bırakma örneği vs. yi şeri feraizden sonraki sünnet olarak şu ana kadar kabul etmekteyim. Bu görüşümün onayı ya da tashihi için satırlarımın başındaki soruyu cevaplamanızı yorum.

Cevap:

Halk genellikle Peygamber Efendimiz hayatında ne yapmışsa onların hepsini sünnet olarak görmektedir. Ama bu büyük oranda doğru olmasına rağmen bir noktaya kadar yanlıştır da. Aslında sünnet onu öğretmek ve yürütmek üzere Allah Teâlâ'nın (c.c) Rasûlü'ne (s.a) gönderdiği amel tarzına denilmektedir. Peygamber

^{38[38]} Tercüman'ul Kur'an, Rabûlevvel-Cemâdiyessâni, 1364/Mart-Haziran, 1945

Efendimizin (s.a) bir insan olması nedeniyle veya insanlık tarihinde belli bir devirde dünyaya gelmiş bulunan bir şahıs olması sebebiyle seçtiği ya da benimsediği şahsî hayat tarzı bunun dışındadır. Bu iki şey zaman zaman aynı amelde birbirine karışmış bir durumda olmakta ve bu durumda, bu amelin hangi cüzünün sünnet, hangi cüz'ünün âdet olduğunu seçebilmek, herhangi bir kimse için dinin yapısını iyi bir şekilde anlamış olmadıkça mümkün olmamaktadır.

Temel konulardan biri olarak nebilerin (a.s) insanlara sa hih ahlâk talimi vermeye ve; "Allah'ın yaratma kanununa (uygun olan dine dön) ki insanları ona göm yaratmıştır."^{39[39]} ayet-i celilesinin isteğine tamı tamına uyan bir hayat tarzı öğretmek üzere geldiklerini anlamalısınız. Bu salih ahlâk ve fitrî hayat tarzında ortaya konan özelliklerden birincisi öz ve ruh, ikincisi ise kalıp ve görünüşüdür. Bazı durumlarda ruh ve kalıp, her ikisi de Nebinin (s.a) söz ve ameli ile onu açıkladığı şekilde matlub olmaktadır. Bazı durumlarda ise ahlâk ve fitrat ruhu için Nebi (s.a) kendine mahsus konumu ve kendine mahsus fitrî mizacı açısından özel bir amelî kalıp benimsemektedir. Şeriatın bizden isteği ise, sadece bizim bu ahlâk ve, fitrat ruhunu benimsememiz olmaktadır. Geriye Peygamber'in (s.a) benimsediği o amelî kalıp kalıyor ki, onu benimsemek ya da benimsememekte şer'an serbestiz. Birinci tür uygulamada sünnet, ruh ve kalıbın her ikisinin toplamının adı olmaktadır. İkinci tür uygulamada ise, sünnet, sadece şeriatın bizden istediği ahlâk ve htrat ruhu olup, şeriat sahibinin (s.a) bu ahlak ve fitrat ruhunu dışa vurmak için benimsediği amelî kalıp değildir.

Misal verecek olursak; dinin isteği bizim Allah Teâlâ'ya ibadet etmemiz ve O'nu (c.c) zikretmemizdir. Bunun için peygamberimiz ruhî ve amelî şeklinin her ikisi de sünnet olan ve her ikisine de uyulması gereken bazı ameller yapmıştır. Meselâ; namaz, oruç, hac, zekat vs. gibi. Öte yanda, ruh olarak bizim amellerimizde mutlaka olması gereken, ama kalıbının aynen yapılması gerekmeyen bazı ameller de yapmıştır. Bu kalıpların seçiminde bu ruhun ortaya çıkması için ne gibi bir amelî kalıp münasib görürsek, onu benimsemek için özgürlük verilmiştir. Mesalâ; dualar ve Peygamber Efendimizin zaman zaman yapmış olduğu zikirler. Bizim, Rasûlullah'ın (s.a) dua ederken kullandığı kelimeleri dualarımızda aynen kullanmamız zorunlu değildir. Elbette bizim o duaların tarzı ve manevi hususiyetlerini gözetmemiz gerekir. Hangi kelimelerle dua ediyorsak edelim, içinde Peygamber Efendimizin (s.a) dualarının ruhunun var olması sünnete uymanın bir gereğidir. Aynı şekilde zikirlerde de sünnet, sadece kişinin yaşamının çeşitli hal ve durumlarında Allah'ı sürekli zikretmesi, O'ndan yardım dilemesi, O'na hamdetmesi ve O'ndan hayır dilemesidir. Bu sünneti, Peygamberimiz (s.a) kendi fiilî yaşantısında yaptığı zikirlerle göstermiş ve bunu çeşitli hadislerinde açıklamıştır.

Herhangi bir kimse, o zikirleri kelime kelime ezberleyip, hadislerde beyan edildiği üzere ona iltizam etse, bu müstahsen ya da müstehab olabilir, ama bu, sünnete uymanın zorunlu bir gereği olarak gösterilemez. Herhangi bir kişi bu sünneti iyice algılayıp, başka bir yolla bunu uygulamaya koysa, değişik lafızlar kullansa da, sünnete tabi olarak kalacak, sünnete aykırı hareket etmekle suçlanamayacaktır.

İşte bu fark, toplumsal ve medeniyetle ilgili meselelerde de vardır. Meselâ; Peygamberimizin (s.a) gönderiliş maksadları içerisinde kılık kıyafette ahlâkî ve fitrî sınırları belirlemek de vardır. Ve şu şekildedir: Elbise tesettüre uygun olmalı, onda israfa gidilmemeli, kibirlenmeye yol açmamalı, kâfirlerin kıyafetlerine benzer olmamalı vs. Bu ahlâk ve fitrat ruhunun dışa yansımaları için elbiselerde hicabın sınırlarına dikkat etmek, izan^{40[40]} topuktan aşağı sallandırmak, ipek gibi şeyleri kullanmaktan sakınmak gibi bazı şeylere olduğu gibi uymak gerekir. Bazı şeyler ise, Peygamber Efendimizin (s.a) şahsî mizacı, millî hayat tarzı ve içinde bulunduğu sosyal çevre ile ilgilidir. Ne onların sünnet kılınması istenmişti ve ne de hadise dayanarak bu türden bir elbiseyi Peygamberimizin (s.a) giyindiğini delil göstererek, bu gibi şeylere uymak konusunda ısrar edilebilir. Ayrıca ilahi şeriat, herhangi bir şahsın şahsî zevkleri veya herhangi bir ulusun kendisine has medeniyetini ya da herhangi bir zamanın âdet ve örfünü tüm dünyaya daimi olarak sünnet kılmak için de gelmemiştir.

Eğer sünnetin bu açıklaması göz önünde bulundurulursa, şer'î istilahta sünnet olmayan şeyleri bilerek-bilmeyerek sünnet olarak göstermenin, dini nizamda tahrife yol açan bidatler cümlesinden olduğu kolaylıkla anlaşılacaktır.

Şimdi, bu bahsimizin başladığı sakal meselesini ele alalım. Bu meselede Allah Teâlâ'nın bizim fiilî yaşantımızda görmek istediği ahlâk ve ntrat ruhu, sadece bıyıkların kısaltılması ve sakalların uzatılmasındadır. Bunu yapmamızı Peygamber Efendimiz (s.a) bize emretmiştir ve bu sünnettir. Bu meseleyle ilgili fiilî uygulamada ise Peygamber Efendimiz herhangi bir miktar belirlememiştir. Halbuki, sakalın uzatılması ve bıyıkların kısaltılmasında Peygamber Efendimizin gayet açık olarak bir ölçü ve sınır

^{39[39]} Rîm: 30/30.

^{40[40]} Arap ülkelerinde ve Pakistan'dan başlamak üzere uzakdoğuda kullanılan bir tür peştemal. (Çev.)

belirtmemesi için herhangi bir neden de yoktu. Veya en azından nasıl ki, namazla ilgili olarak "Ben nasıl kılıyorsam siz de öyle namaz kılın" buyurmuşsa, sakal ve bıyıkla ilgili olarak da "Ben nasıl sakal ve bıyık bırakıyorsam siz de öyle bırakınız!" diye emredebilirdi. O halde Peygamber Efendimizin bu meselede herhangi bir ölçü belirlemeyip sadece umumi bir buyrukla bizi kendi başımıza bırakmasından şu sonuç çıkmaktadır: Bu konuda bizden istenen, ahlâk ve fitrat ruhunu yerine getirmek için, insanın sakal bırakması ve bıyıklarının kısaltması yeterlidir. Bununla birlikte, herhangi bir miktar belirlemek ve bu miktarı uygulamaya koymak, Peygamber Efendimizin misyonunun bir parçası olsaydı, O (s.a), bunu belirlemede herhangi bir duraksama göstermezdi. Mücmel hüküm vermekle iktifa etmesi ve belirlemeden kaçınması, şeriatın insanlara sakal bırakma ve bıyıkları kesmede kendi zevklerine uygun gördükleri bir şekli uygulama hürriyeti verdiği şahadet etmektedir.

Şu halde, eğer bir kimse bıyığını kazıtıyor ve diğer bir kimse ise yediği içtiği şeylerden kirlenmeyecek bir şekilde bıyıklarını kesiyorsa her ikisi de yaptığı işlerde serbesttir: İkisi de kendilerince "Bana göre hükmün gereği benim uyguladığım şekilde yerine gelmektedir" deme hakkına sahiptir. Ancak, onlardan hiç birisi kendi görüşünü tüm insanlar için şeriat kılmaya çalışma ve kendi görüşünü kabul etmeyenleri de kınama, hakkına sahip değildir. Eğer böyle bir kimse, kendi görüşünü şeriatmış gibi gösterip, onun hilafına amel edenleri kınama yoluna giderse, bu bid'at olur. Çünkü o, sünnet olmayan birşeyi zorla sünnetleştirmek istemektedir. Sünnet bıyıkları kısaltmaktan ibarettir. Yoksa, herhangi bir şahsın kendi istinbat ve icthadıyla ya da tabii meyliyle belirlediği belli bir şekil değildir.

Aynı şekilde, sakal konusunda da, hükmün gereğinin devamlı uzatmakla yerine getirilebileceğini savunan kişi, kendi reyile bunu yapabilir. Yine aynı şekilde en azından bir tutam sakal bırakmayı, hükmün gereğini yerine getirmek için zorunlu gören kişi de, yine kendi reyile amel edebilir. Yine mutlak olarak sakal bırakmayı (miktar kaydı olmadan), hükmün gereğini yerine getirmek için yeterli gören kişi de, kendi reyile amel edebilir. Bu üç gruptan hiçbirisinin istinbat ve icthadla sahip oldukları görüşün şeriat olduğunu söylemeye hakları yoktur. Yani, kendi görüşünü şeriat kılmaya ve diğerlerini de kendi görüşüyle amel etmeye zorlamaya hiçbirisinin hakkı yoktur. Böyle söylemek, sünnet olduğuna hiç bir delil olmayan birşeyi sünnetleştirmek demektir ki, bu da benim bid'at olarak değerlendirdiğim bir şeydir.

Geriye, "Peygamberimiz (s.a) sakal bırakma hükmünü vermiş ve bu hükmü uyararak kendisi belli bir tarz sakal bırakarak sakalı fiilen de göstermiştir. Bu yüzden hadiste Peygamberimizin (s.a) sakalı ne kadar zikrediliyorsa, o şekil ve uzunlukta sakal bırakılması lazımdır" şeklindeki istidlal kalıyor. Bu aynı, herhangi bir kimsenin, "Peygamberimiz (s.a) setr-i avret hükmünü vermiş ve avret mahallini örtmek için belli bir tarz elbise kullanarak onu fiilen de göstermiştir. Bu yüzden o tarz bir elbiseyle bedeni örtmek sünnettir" demesi gibi bir istidlaldir. Eğer bu istidlal doğru ise, bana göre, bugün sünnete tabi olduğunu söyleyen kimselerden hiçbiri bu sünnete tabi olmamaktadır.

Önceden de arzetmiş olduğum gibi, medeni ve toplumsal meselelerde, Rasûlullah'ın (s.a) hayata hakim kılmak üzere gönderildiği birinci prensip ahlâkî ilkelerdir. Diğerleri ise, Peygamber Efendimizin (s.a) usulleri uygulamak için kendi yaşantısında benimsediği fiilî şekillerdir. Bu ameli ya da fiilî şekiller, bir yerde, biraz Peygamberimizin (s.a) şahsî zevki ve mizacının beğenisine, biraz içinde dünyaya geldiği ülkenin toplumsal yapısına, biraz da Peygamberimizin gönderildiği zamanın durumlarına bağlı şeyler idi. Bunlardan hiçbirisini tüm şahıslar, tüm kavimler ve tüm insanlık için sünnetleştirmek murad edilmemiştir.^{41[41]}

Hız. Muhammed'den (s.a) Sonra Peygamberlik İddiaları

Soru:

Siz, Tercüman'ul Kur'an'ın Ocak-Şubat 236. sayısında şöyle yazmışsınız: "Tecrübeyle sabittir ki Allah Teâlâ yalanı hiç bir zaman geliştirmemiştir. Benim prensibim sürekli şu olmuştur: Doğruluk ve diyanetten yoksun ve Allah korkusu taşımayan kişilerin sorularına kesinlikle cevap vermiyorum. Onlardan intikamı sadece Allah alabilir. İnşallah, daha dünyadayken onların foyası ortaya çıkacaktır..."

Ben, Cemaat-i Ahmediyye'nin ^{42[42]} yayınlarını okumaktayım, çalışmalarına da ilgi duyuyorum. Bu konuda size bir

takım sorular yöneltmek istiyorum:

1. Sadece tecrübe göstermiyor, aynı zamanda Kur'an-ı Kerim de şöyle buyuruyor:

"Allah Teâlâ yalancıları sevmez. "

^{41[41]} Tercüman'ul Kur'an, Safer, 1365/Ocak, 1946

^{42[42]} Peygamberlik iddiasında bulunan Mirza Gulam Ahmed Kadiyanî'nin Cemaati'nin İsmidir. (Çev.)

"Kim sana gelen ilimden sonra seninle tartışmaya kalkarsa, de ki; gelin oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım. Sonra gönülden lanetle dua edelim de, yalancılara üstüne Allah'ın lanetini dileyelim"^{43[43]}

Sonra da tüm yalancılar hakkında:

"Onların cezası hemen yakalanıp cehenneme atılmaktır."

"Eğer o, bazı laflar uydurup bize iftira etseydi; elbette ondan sağ elini (gücünü, kuvvetini) alırdık; sonra onun can damarını keserdik."^{44[44]} buyurulmaktadır.

Bu durumda Mirza Gulam Ahmed peygamberlik iddiasında bulunan bir yalancıysa:

a. Neden şimdiye kadar Allah kendisini yakalamadı?

b. Cemaati her geçen gün gelişmektedir. Müslümanlara göre bâtil sayılsa bile onun davası daha da güçlenmektedir. Hatta bu cemaatin kökleri yurt dışına bile uzanmış, oralarda da güçlenmiştir.

c. Mirza Gulam'ın iddiasını açıkladığı günden bu yana altmış yıl geçmiştir. Biz ne zamana kadar ilahi kararı bekleyeceğiz, oysa şu anda Kadiyaniler gelişmektedir.

d. Kadiyanilere karşı çıkan birey ve cemaatler, neden muhalefeti terkedip konuyu Allah'a bırakmıyorlar?

2. Sayı 242'de Cemaat-i İslâmî'nin Alman asıllı bir mensubunun Berlin'de İslâmî tebliğ konusunda Kadiyanilerle işbirliği yaptığını yazmaktasınız. Neden, siz de Pakistan'da bunlarla işbirliği yapmıyorsunuz?

Cevap:

Peygamberlik iddiasında bulunan bir kişinin meselesine oldukça basit bir bakış açısıyla yaklaşıyorsunuz. Bu yaklaşım, bu tür önemli meselelerde belirli bir görüş sahibi olabilmek için yeterli ve uygun değildir.

Benim yazılarım, sadece bazı bencil kişilerin hakkımda attıkları iftiralara cevap mahiyetindeydi. Siz de bunu peygamberlik iddiasında bulunan malum kişi meselesine bağlıyorsunuz.

Anlamalısınız ki, peygamberlik iddiasında bulunan bir kişi hakkında iki durumla karşılaşılır: Peygamberlik iddia eden kişinin iddiası gerçekse, kabul etmeyen kâfir olur. İddiası yalansa, kabul eden kâfir olur. Böylesine kritik bir meselede siz kararınızı, sadece; Allah onu hâlâ yakalamadı ve adamları çoğaltıyor, düşüncesine dayanarak oluşturmaya kalkışyorsunuz.

"Biz, ne zamana kadar ilahi kararı bekleyelim." sözünüz de yanlış. Bir kişi, peygamberlik iddiasında bulunursa ve cemaati de gelişme gösterirse, üstelik önerdiğiniz süre içerisinde Allah Teâlâ tarafından da cezalandırılmazsa, bütün bunlara dayanarak sizce o peygamber mi kabul edilmelidir? Size göre bir peygambere inanmanın ölçüsü bu mudur?

"Eğer o peygamber uydurduğu kendi sözlerini bize isnad etseydi" ayetini delil olarak ileri sürüyorsunuz. Bu delil esasında yanlıştır.

Bu ayetin gerçek anlamı şudur: "Gerçek bir peygamber olarak Hz. Muhammed Allah'tan vahiy gelmediği halde kendi sözlerini Allah'a isnad etseydi, şahdamarı kesilirdi."

Bu ayetten, gerçekte peygamber olmayan birisinin kendisini peygamber olarak göstererek peygamberlik iddiasında bulunması halinde şahdamarının kesileceği anlamını çıkarmak doğru değildir. Çünkü bu ayette, peygamberlik iddiasında bulunan yalancı birisinin şahdamarının kesileceği, fakat gerçek peygamberin şahdamarının kesilmeyeceği gibi, şahdamarın kesilip-kesilmemesi bir peygamberlik ölçüsü olarak gösterilmemiştir. Ayetlerin teviline bu kadar zorlanması ve uzatılması sizin kendi çabalannızın ürünü olmasa gerek. Bunu Mirzanın cemaatinden öğrendiğiniz apaçık ortada. Zaten bu görüş, cemaat olarak onların Allah korkusundan ne kadar yoksun olduklarını yeterince göstermektedir.

Hz. Peygamber'den sonra peygamberlik iddiasında bulunan birisinin sözleri, sizin ifade ettiğiniz ölçülerle değerlendirilmez. Aksine, bir yalancının peygamberlik iddiasını, Hz. Peygamberden sonra kesinlikle hiç bir peygamber gelmeyeceğini kesin olarak bildiren ayet ve sahih hadislerle dayanarak mutlaka reddetmek gerekmektedir.

Mirza ve müritlerinin peygamberlik kapısının açık olduğu iddiasıyla ortaya koydukları delilleri biliyorum. Fakat bu delillerden, ancak cahil ve az bilgili kişilerin etkilenebileceğini size açıkça söyleyebilirim. İlim sahibi kişi bu delillere bakınca, sadece ortaya koyanların cehaletini görür.

Almanya'dan gelen mektubun Tercüman'ul Kur'an'da olduğu gibi yayınlanması, her yönüyle doğru bulduğumuz anlamına gelmez. Bunu yayınlamadaki amacımız, müslüman halkımıza Alman asıllı yeni müslümanların durumu hakkında bilgi vermek ve onlara yardım edilmesini sağlamaktır. O biçare insanlar daha yeni müslüman olmuşlardır ve İslâm dünyasındaki fitnelere habersizlerdir. Bu nedenle, onlara İslâm

^{43[43]} Âl-i İmrân: 36/61.

^{44[44]} Hakka: 69/44-46.

adına verilen her şeyden yararlanmaya çalışacaklardır. Onların, İslâm'ın sahih kaynaklarına ulaşmalarını sağlamak görevimizdir. Aksi halde, bilgisizlikleri yüzünden bir fitneye kurban olmalarından endişe duyuyorum.

Soru:

Cevabınızı okudum. Beni yeterince tatmin edemediği için çok üzgünüm.

Ben sizin sunduğunuz "Allah'ın kendisi yalancıyı cezalandıracaktır." gerçeğine dayanarak, tüm müslümanlara göre bir yalancı olan Mirza Gulam Ahmed Kadiyani neden Allah tarafından cezalandırılmadı, diye sormuştum. Ayrıca Allah'ın ne zamana kadar kullannın dalalette kalmalarına müsaade etmeyi sürdüreceğini de sormuştum.

Ben, Mirza Ahmed'in kaleme aldığı yirmi beşe yakın kitabı inceledim. Ayrıca bunlara reddiye olarak yazılan çeşitli âlimlerin eserlerini de gözden geçirdim. Fakat itiraf edeyim ki bu konuda sizin hiçbir kitabınızı okumadım. Alimlerin eserleri hakkında bende oluşan izlenimleri şu şekilde sıralayabiliriz:

Onlar, Mirza Ahmed'in yazılarını tahrif ederek (bozarak) yanlış atıflarda bulunmuşlardır.

Ele aldıkları konuda yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir.

Onlar genellikle mektuplarıma cevap vermemektedir.

Kitaplarından anladığım kadarıyla Mirza Ahmed'in kişiliği ile görüşleri, yani içi ile dışı Hz. Peygamberin sevgisiyle doludur. Bu nedenle Mirza Gulam Ahmed'in davasına ilgi duyar oldum.

Şu andaki kanaatlerim de şu şekilde:

1. Mirza Ahmed'in iddiaları Kitap ve Sünnete aykırı değildir.

2. Mirza Ahmed'in peygamberliği, Hz. Peygamberin şanını azaltmaz. Nasıl Hz. Musa'nın faziletinden dolayı o dönemde her yerde peygamber gönderilmişse, Hz. Peygamber'in makamına göre de şeriatını esas alan peygamberler her yerde zuhur etmelidir. Mirza Ahmed şöyle buyurmaktadır:

"Allah'ın kullarına verdiği şu akan çeşme,

Kemal'i Muharnmed'in denizinden bir damladır."

Bu durumda, Mirza Ahmed'in davasının yanlışlığını Kurana dayanarak açıklar mısınız? Yalancı olduğunu ispat edebilir misiniz?

Cevap:

Siz isteseydiniz, önceki mektubumla da tatmin olabilirdiniz.

Tercüman'ul Kur'an'da yayınlanan yazılarım, hakkımda yapılan iftiralara ilişkindi. Bu yazılarda, Allah'a olan güvenimi belirterek "O yalancıları kesin olarak cezalandıracaktır." demiştim. Fakat siz bunu, peygamberlik iddiasında bulunan bir kişinin iddiasını ölçmek için kullanıyorsunuz. Ölçünüze göre, iddia sahibi cezalandırılmazsa kesinlikle haklı oluyor. Şöyle bir düşünün: Benim sözümü bana delil olarak gösterme isteğiniz ne derece makul olmaktadır?

Sonra, bana iftira atanlar için, bu dünyada gözlerimizin önünde cezalandırılmazlarsa, yaptıkları iftiraların doğru olacağını söylemiş miydiniz?

İnsanların gerçekten doğru veya yalancı, hidayette veya dalalette olduklarının ölçüsü cezalandırılmak veya cezalandırılmamak mıdır ki, bu dünyada cezalandırılanlar yalancı ve cezalandırılmayanlar da doğru ve hidayette olsunlar?

Siz tuhaf ve acayip bir mantıkla "Mirza Ahmed'in iddiası altmış yılı geçmiştir ve ne zamana kadar cezalandırılması beklenecek." diyorsunuz. Siz, peygamberlik iddiasını değerlendirebilmek için acayip bir ölçü ortaya koymaktasınız. Peygamberlik iddiasında yalancı olan birine nasıl bir ceza verilmesi gerektiğini açıklayabilir misiniz? Gaipten bir elin uzanıp onu şah damarından yakalayacağını bekliyorsanız, Hz. Peygamber zamanında peygamberlik iddiasında bulunan Müseyleme'ye bile böyle bir cezanın verilmediğini size söyleyebilirim.

Peygamberlik iddiasında bulunan birinin insanlar tarafından öldürülmesini yalancı olduklarına bir kanıt olarak gösteriyorsanız, Allah'ın tasdik ettiği ve kavimleri tarafından Öldürülen peygamberler hakkında ne diyeceksiniz? Şu ayetleri belki de okumuşsunuzdur:

"Onlar: 'Allah bize and verdi ki, bize ateşin yiyeceği bir kurban getirmediğe hiç bir peygambere inanmayalım.' dediler. De ki:

"Size benden önce de pek çok peygamberler açık delillerle gelmiş, sizin söylediklerinizi de getirmişlerdi. Sa-

dık kişilerseniz, onları neden öldürdünüz?" ^{45[45]}

"Sözlerini bozmalarından, Allah'ın ayetlerini inkar etmelerinden, peygamberleri haksız yere öldürmelerinden ve "kalplerimiz kılıflı" demelerinden ötürü (başlarına belalar getirdik.) Hayır (kalpleri kılıflı değil), fakat inkarlarından ötürü Allah, o kalplerin üzerini mühürlemiştir. Artık pek azı hariç onlar inanmazlar." ^{46[46]}

Bu ayetlerin ışığında, siz bir kez daha görüşünüzü gözden geçirmelisiniz.

Peygamberlik iddiası bu tür ölçülerle değerlendirilemez. Herşeyden önce, nazil olan Allah kelamının ışığında, bu iddianın yerinin ne olduğuna bakmak gerekmektedir. Ayrıca peygamberlik iddiasında bulunan kişinin ne getirdiği, ilk hayatının nasıl olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Bu ölçülere uymadığı halde, bir kişinin peygamberlik iddiasını kabul ederseniz, büyük hata yaparsınız. Gözlerinizin önünde cezalandırılmamasını davasında haklı olduğunu gösteren bir ölçü olarak ele almamalısınız.

Benim ifade ettiğim üç ölçüden son ikisine zaten gerek bile kalmıyor. Çünkü ilk ölçüye göre peygamberlik iddiasında bulunan birinin davası zaten bătıldır. Kur'an ve Sünnetle Hz. Peygamberin son peygamber olduğu ve ondan sonra hiç bir peygamberin gelmeyeceği kesinleşmişken Hz. Muhammed'den sonra peygamberlik iddiasında bulunan bir kişinin ne getirdiğine ve nasıl bir insan olduğuna bakmaya hiç gerek yoktur.

Kanaatime göre, Mirza Ahmed, ikinci ve üçüncü ölçülere göre de peygamberlik makamına layık değildir. Peygamberlik kapısı açık olsa bile, makul bir insan, Mirza Ahmed'i bu makama yakıştıramaz. Fakat bu konuda Kitap ve Sünnetin kesin kararından sonra, ben bu tartışmayı bile gereksiz görüyorum, Allah ve Rasülü'ne karşı yapılmış bir küstahlık olarak kabul ediyorum.

Kitap ve Sünnet'teki peygamberlik kapısının tamamen kapalı olması hakkındaki delillerle ilgili sorunuzun cevabını bir mektubun sınırları içerisinde vermek imkansızdır. İnşallah bu konuda müstakil ve detaylı bir yazı kaleme alacağım. Eğer yazmaya fırsat bulamazsam, zaten bu konu Ahzâb Sûresi'nin tefsirinde ele alınacaktır. ^{47[47]}

Peygamberliğin Sona Erişine Karşı Kadıyanilerin Gösterdiği Bir Delil

Soru:

Tefhim'ul Kur'an isimli tefsirinizin, Âl-i İmrân Sûresi'nin 268. sayfasında:

*"Hem Allah vaktiyle peygamberlerin misakını şöyle almıştı: *And olsun ki size kitap, hikmet verdim; sizde olanı tasdik eden bir peygamber gelecek, ona mutlaka inanacaksınız ve ona mutlaka yardım edeceksiniz. İkrar edip bu ahdi kabul ettiniz mi?"* demişti. "İkrar ettik" demişlerdi de: *"Şahid olun, ben de sizinle beraber şahidlerdenim"* demişti. ^{48[48]} ayetinin tefsirinin 69 no'lu açıklamasında şöyle demişsiniz:*

"Burada şunu da anlamalıyız ki, Hz. Muhammed'den önce her paygamberden aynı söz alınmıştır ve bu nedenle her peygamber, ümmetine kendisinden sonra gelecek olan peygamberin haberini vermiştir. Ona uyulmasını bildirmiştir. Fakat Hz. Peygamber'den böyle bir söz alındığına dair bir bilgi ne Kitap'ta, ne Sünnet'te, ne de başka her hangi bir yerde vardır. Hz. Peygamber de (s.a) ümmetine kendinden sonra gelecek bir peygamberin haberini vermemiştir. Ona uymaları talimatını da vermemiştir."

Bu ifadeleri okuduktan sonra aklıma şu hususlar geldi: Şüphesiz Hz. Peygamber böyle bir haberi vermemiştir. Fakat Kur'an'ın Ahzâb Sûresinde bu ahid şöyle bildirilmiştir:

"Biz peygamberlerden (verdiğimiz elçilik görevini yapmak ve hak dine davet etmek hususunda) kuvvetle söz almıştık. Senden de, Nuh'dan da, İbrahim'den de, Musa'dan da, Meryem oğlu İsa'dan da sapasağlam söz almıştık." ^{49[49]}

Burada "senden" kelimesiyle Hz. Muhammed'e hitap edilmiştir. Bu misak (söz) Âl-i İmrân Sûresi ndekiyle aynıdır. Âl-i İmrân ve Ahzâb Sûrelerinin söz konusu ayetlerinden de anlaşılacaktır ki, Hz. Peygamber'den de aynı misak alınmıştır.

Aslında bu soru Gulam Ahmed'in bir kitabını okuyunca aklıma takıldı. O kitapta her iki ayetin tefsiri birbirinin yardımıyla yapılmıştır. "Senden" kelimesi üzerinde çok durularak, uzun tartışmalara girilmiş ve geniş açıklamalar yapılmıştır.

Cevap:

^{45[45]} Âl-i İmrân: 3/183, Rûku: 29

^{46[46]} Nisa: 4/155; Rûku: 22

^{47[47]} Tercüman 'ul Kur'an, Ramazan, 1370 /Temmuz, 1951

^{48[48]} Âl-i İmrân: 3/81.

^{49[49]} Ahzâb: 33/7.

"Biz peygamberlerden misak (söz) aldık. Senden de, Nuh'dan da."^{50[50]} ayetini Kadiyanilerin delil olarak göstermeleri, gerçekten samimi ve ihlaslılarsa, cahilliklerini ortaya koyar. Kasten bu ayeti delil gösteriyorlarsa, o zaman da dalâlette olduklarını ortaya koyar.

Kadiyaniler, delil olarak ümmetlerin ve peygamberlerin gelecek olan peygamberlere uymaya dair söz verdiklerini anlatan Âl-i İmrân Sûresi'ndeki

"Allah peygamberlerden söz aldı" ayetinin bir kısmını almaktadırlar. Ayrıca bir de, diğer peygamberler gibi Peygamber Efendimiz'den (s.a) de söz alındığını belirten Ahzâb Sûresinde geçen yukarıdaki ayeti alıyorlar. Sonra ikisini birleştirip üçüncü bir sonuç ortaya çıkarıyorlar. Böylece, Hz. Peygamberden de kendinden sonra gelecek olan bir peygamber hakkında söz alınmıştır hükmüne varıyorlar. Oysa gelecek olan bir peygambere uyulması için söz alındığı bildirilen ayette, Allah Teâlâ, böyle bir sözü Hz. Muhammed'den de aldığı bildirilmemektedir. Hz. Peygamberden söz alındığını bildiren ayette de, gelecek olan bir peygamber için söz alındığı belirtilmemiştir.

Bu iki farklı ayetteki anlamı birleştirerek Kur'an'ı-ı Kerim'in hiç bir yerinde bulunmayan bir anlamı hangi mantık ve hangi delile göre iddia edebiliyorlar?

Oysa bu iddialar mümkün olsaydı, sadece şu üç delil verilebilirdi:

1. Bu ayetin nüzulünden sonra Hz. Peygamber'in (s.a) sahabelerini toplayıp, 'Ey İnsanlar! Allah Teâlâ, benden sonra gelecek olan peygambere uymak için benden söz aldı. Bu durumda, siz de benim ümmetim olarak ona inanacağınıza ve uyacağınıza dair bana söz verin.' şeklinde duyurması, meseleyi herkese bildirmesi icap ederdi.

Fakat bütün hadis tasniflerinde bu konuyla ilgili hiç bir şeyle karşılaşılmamıştır. Aksine, Hz. Peygamberin (s.a) son peygamber olduğu ve ondan sonra hiç bir peygamberin gönderilmeyeceğine ilişkin anlamlar içeren bir çok rivayetler mevcuttur. Hz. Peygamber'den (s.a) böylesine önemli bir konuda söz alınmış olmasına rağmen, O'nun bunu gözdardı ettiğine, hatta tam karşıtı sözler söylediğine ve bunlara istinaden O'nun, ümmetinin büyük bir çoğunluğunu gönderilen bir peygambere uymaktan mahrum bıraktığına inanabilir miyiz?

2. Bu anlamı doğurabilecek ikinci bir delil de şu olabilirdi: Kur'an'da peygamberler ve ümmetlerinden sadece tek bir söz alındığı belirtilseydi -yani daha sonra gelecek peygamberlere uyma sözü bildirilmiş olsaydı- ve bunun dışında Kur'an'da hiç bir şekilde herhangi bir misaktan söz edilmeseydi, bu mümkün olabilir, Ahzâb Sûresi'nin misakla ilgili ayetinin anlamı da galiba aynı misaktır, diyerek delil gösterilebilirdi. Fakat böyle bir delil göstermek mümkün değildir.

Kur'an'da bir değil, bir çok misaktan söz edilmektedir. Meselâ; Bakara Sûresinde İsrailoğullarından Allah'a ibadet etmek, anne ve babaya iyi davranmak ve kendi aralarında kan akıtmamak üzere misak alındığı; Âl-i İmrân Sûresi'nde, tüm ehl-i kitap'tan kendilerine verilen Allah'ın Kitabı'nın hükümlerini gizlememeye ve onları yaygınlaştırmaya dair misak alındığı; Ârâf Sûresi'nde de İsrailoğulları'ndan Allah adına doğrudan başka birşey söylememek, Allah'ın Kitabı'na sınıksıkı sarılmak ve O'nun hükümlerini unutmamak üzere misak alındığı bildirilmektedir.

Mâide Sûresi'nde, Hz. Peygambere inananlara, Allah'a vermiş oldukları bir misak hatırlatılıyor ve "siz, Allah'a işitip, duyup, kabul ettiğinize, itaat edeceğinize dair söz verdiniz" denmektedir.

Şimdi şunu sormak gerekir: Ahzâb Sûresinin 7. ayetindeki misak soyutsa (hangi misak olduğu açıklanmadan) ifade edilmişse, açıklamak için bir başka misakı değil de, neden Âl-i İmrân Sûresi'ndeki misakı ele alalım? Bu tercih için de zaten bir delil gerekli. Böyle bir delil de hiç bir yerde yok.

Birisi bana cevap olarak, her iki yerde de peygamberlerden misak almak söz konusudur, bu nedenle bir ayetin açıklaması ikinci bir ayetle yapılmıştır, derse; bu durumda ben de, bütün misaklar ümmetler aracılığıyla değil de doğrudan nebiler aracılığıyla yapılmıştır, derim. Her nebiden Allah'ın Kitabı'nı sınıksıkı tutmasına ve O'nun hükümlerine uymasına dair misak alındığının Kur'an'da bulunduğunu basiret sahibi hangi kişi bilmez?

3. Üçüncü bir delil olarak da şöyle söylenebilirdi: Ahzâb Sûresi'nin ifade şeklinden bellidir ki buradaki misak, gelecek olan peygambere inanmayla ilgilidir. Fakat buradaki her şey tam tersinedir. Buradaki ifade şekli de böyle bir mânânın hiç olmadığını belirliyor. Ahzâb Sûresi şöyle başlıyor: "*Ey Nebi! Allah'tan kork! Kafirler ve münafiklara itaat etme. Şüphesiz Allah bilendir, hikmet sahibidir.*"^{51[51]} Bundan sonra da, cahiliye döneminden beri evlatlık edinme geleneğine ve buna bağlı olan bütün batıl inanç ve âdetlere son vermek gerektiği hükmü buyurulmuştur:

^{50[50]} Ahzâb: 33/7.

^{51[51]} Ahzâb: 33/1.

"Allah, bir adamın (göğüs boşluğunda iki kalb yaratmadı. Ve zihar yaptığınız eşlerinizi, sizin anneleriniz yapmadı. Evlâtlıklarınızı da sizin öz oğullarınız kılmadı. Bunlar sizin ağızlarınıza gelen sözlerinizdir, Allah gerçeği söyler ve O doğru yola iletir."^{52[52]}

Daha sonra da kan bağıının dışındaki yakınlıklardan en hürmetlisinin peygamberler ile müminler arasındaki akrabalık olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle de nebilerin zevceleri, tıpkı anneleri gibi o ümmete haram kılınmıştır. Halbuki bütün başka konularda neseb ve kan bağları, Allah'ın Kitabı'na göre haramlık ve miras "hakları açısından öncelikli ve geçerlidir:

"Peygamber, müminlere canlarından ileridir. O'nun eşleri de onların anneleridir. Rahim sahipleri de Allah'ın Kitabında birbirlerine öteki müminlerden daha yakındırlar. Ancak dostlarınıza bir iyilik yapmanız (bir vasiyet etmeniz) hariç. Bunlar Kitap'ta yazılmış."^{53[53]}

Bu hükümlerden sonra da Allah, Hz. Peygambere tüm peygamberlerden alman misakı hatırlatmış ve O'ndan da bu misakı almıştır. Bu durumda her makul insan, bu ifade şekline bir peygambere inanmak için bir misakın hangi münasebetle hatırlatılabileceğini görür. Burada, hatırlatılacak bir mesele varsa, o da, ancak Allah'ın Kitabı'na sınıksız sarılma, emirlerini çok iyi öğrenip uyma ve bütün dünyaya ilan etmek için her peygamberden alman söz olabilir.

Nitekim daha sonra görüyoruz ki, Allah Teâlâ Hz. Peygamber'e açıkça şunu bildiriyor: Evlat edindiğin Zeyd'in boşadığı karısını nikahına alarak, cahiliye dönemine ait vehim ve yersiz düşüncelerden kaynaklanan bâtil inana kırmalısın. Çünkü bu inanç nedeniyle halk, evlat edindiği çocuğu öz oğlu gibi düşünüyor. Kâfir ve münafıklar buna itiraz edince de Allah Teâlâ onlara şu cevapları veriyor:

1. Öncelikle Hz. Muhammed (s.a) sizden hiç birinizin gerçek babası değildir. Bu nedenle boşadığımız kadın ona haram değildir.

2. Siz, "helal olsa bile evlenmesi gerekli miydi?" dersiniz, evet, O'nun Allah'ın Peygamberi olması, Allah'ın yok etmek istediğini hemen harekete geçerek yok etmeyle görevli olması nedeniyle evlenmek görevi idi.

3. Ayrıca Hz. Peygamber, sadece bir peygamber olarak değil, son peygamber olarak da bunu yapmalıydı. O, bu batıl cahiliye inanç ve geleneğini yok etmezse, daha sonra bir peygamber de gelmeyeceğine göre, kim yok edecekti?

Bu ve daha önceki tartışmayı birlikte düşünecek olan kişi, rahatlıkla şunu söyleyebilir: Hz. Muhammed'den alınan misak, nasıl bir misak olursa olsun, bu hiç bir zaman gelecek olan bir peygamber için söz verme anlamını kesinlikle ifade etmez.

Gördüğümüz gibi, söz konusu ayetten Kadıyanilerin çıkardığı anlamı çıkarmak için yukarıdaki üç delil zikredilebilirdi. Fakat bu delillerin üçü de onların iddialarına bir fayda temin etmemektedir. Aksine iddialarına ters düşerek çürütmektedir.

Kadıyanilerin dördüncü bir delili varsa, ne olduğunu sorabilir ve cevaplarını isteyebilirsiniz. Eğer verilecek cevapları yoksa, Kadıyanilerin bu anlamı; ya cehaletlerinden dolayı, ya da Allah'tan korkmayıp insanları dalalete düşürmek maksadıyla çıkardıklarını kabul etmek gerekir.

Mirza Ahmed ve cemaatinin durumunu anlamak mümkün değil. Mirza Ahmed bir peygamberse, neden hala kendine uyan sahabeleri ve tabiîni varken Kur'an'dan açıkça yanlış deliller çıkartıyor? Neden ümmetinden hiç kimse bu cehalete karşı sesini yükseltmiyor?^{54[54]}

Sünnî-Şii İhtilafı

Soru:

Ben, çok dindar bir şii dostumdan, şia mezhebinin kaynaklarına dair bir çok kitap alıp okudum. Ehi-i sünnet ile şia mezhebi arasındaki ihtilafli meselelerden özellikle namazla ilgili olanları beni oldukça endişelendirdi. Bu endişelerimi size yazıyorum. Sizden detaylı bir şekilde açıklama yapmanızı ve bana yol göstermenizi rica ediyorum.

Bende oluşan kuşku, kıyamla ilgilidir. Namaz, İslam'ın temel direklerinden biridir. Fakat kıyam sırasında ellerin bağlanıp bağlanmayacağı konusunda, Dört İmam'm da ayrı görüşte olmaları hayret vericidir. Sonra Hz. Peygamber'in:

"Ben size iki şey bırakıyorum: Allah'ın Kitabı ve ehl-i beytim." açık emri varken, ehli sünnet imamları, ihtilaflarını gidermek için ehl-i beyte müracaat etmemişlerdir. Oysa İmam Azam Ebu Hanife ve İmam

^{52[52]} Ahzâb: 33/4.

^{53[53]} Ahzâb: 33/6.

^{54[54]} Tercüman'ul Kur'an, Ramazan-Şevval, 1371/Haziran-Temmuz, 1952

Mâlik, İmam Cafer Sadık ile aynı zamanda yaşamışlardır. Hal böyle iken Hz. Peygamber'in ailesini bir kenara bırakıp, bütün dini işleri ehl-i beyt'in dışına dayandırmışlardır. Dini meselelerde ehl-i beyt ile temas kurmak bir yana, onların rivayet ettikleri hadisler bile alınmamıştır. Oysa:

"Ev sahibi, evde olan her şeyi daha iyi bilir." deyişine göre, dinin esas kaynağı ehl-i beyt imamlarıdır. Ebu Hanife ve İmam Malik sadece rivayetlere ulaşabilmişler, bunun aksine İmam Cafer Sadık, babası İmam Bakiri, o da Zeynel Abidin'i, Zeynel Abidin de Hz. İmam Hüseyin'i kendi gözleriyle görmüşlerdi. Böylece kıyamda nasıl durulması gerektiğini de iyi biliyorlardı. Bu durumda, "duyulmuş olan, görülmüş olanın yerini aldı." Zaten ehl-i sünnetin imamları arasındaki bu görüş farklılıkları da ehl-i beyt imamlarına müracaat etmemekten kaynaklanmaktadır.

Cevap:

Sorunuz sadece namazla ilgili. Fakat sizin ifade ettiğiniz kuşkuvarın esasları çok daha derinlerde yatmaktadır. Dolayısıyla bu esasları tartışmak kaçınılmazdır.

Meselenin başlangıç noktası şu hadistir:

"Size iki şey bırakıyorum. Allah'ın Kitabı ve ehl-i beytim."

Bu konuda bilmemiz gerekir ki, bu hadis değişik kelimelerle ve değişik senetlerle rivayet edilmiştir. Bunların bazıları zayıf, bazıları da güçlüdür. En güçlü, dolayısıyla en güvenilir ve en detaylı olarak gelen rivayet, Hz. Zeyd b. Erkam'dan Müslim'in yaptığı rivayettir. Bu rivayete göre, Hz. Peygamber (s.a) Gadir-i Hum'da verdiği hutbede şöyle buyurmuştur:

"Ey insanlar! Ben de bir insanım. Allah 'ın meleği (ölüm mesajını alıp) yakında gelebilir. Ben de ona "hazırım" derim. Bu dünyadan göçerim. Ben size iki ağırlıklı şey bırakıyorum. Bunlardan birincisi, hidayet ve aydınlığı içeren Allah'ın Kitabı 'dır. Siz Allah'ın Kitabı'nı alıp sıkı tutun."

Hz. Peygamber (s.a) bu konuda dinleyicileri, Allah'ın Kitabı'na uymaya çağırdı ve buna rağbet etmelerini istedi. Sonra şöyle buyurdu:

"İkincisi de ehl-i beytim'dir. Ben, ehli beyt'im konusunda size Allah'ı hatırlatıyorum."

Bu hadiste, dini yalnızca ehl-i beytten öğrenmek gerektiğine ve onlara uymanın zorunlu olduğuna dair hiç bir işaret yoktur. Burada, ayrı ayrı anlamlarda, iki önemli şey olduğunu belirtmiştir.

Allah'ın Kitabı'nın ağırlıklı ve öncelikli olmasının sebebi, bir hidayet kaynağı olmasıdır. Allah'ın Kitabı'nın terkedilmesi, felaket ve dalâlettir.

Ehl-i beyt'in ağırlıklı olmasının nedeni de, insanların büyükleri olan ehl-i beyt'in, itaat edenler için her zaman ciddi bir sınav teşkil etmesidir. Kimisi ehl-i beyt'e tazimde aşırılığa giderek onları ilahlaştırmış, kimileri de haklarını yiyip onlara zulm etmişlerdir. Böylece ümmetin ehl-i beyt'e olan doğal hayranlıkları zorla bastırılmıştır. Bu yüzdendir ki, Hz. Peygamber (s.a), *"Ben, ehli beytim konusunda sizlere Allah'ı hatırlatıyorum."* buyurmuştur. Yani ehl-i beyt konusunda Allah'tan korkun, meseleyi abartma ve küçültme boyutlarına götürmeyin, demek istemiştir.

İkinci olarak; diyelim ki Hz. Peygamber (s.a) "sünnet"ten ve "ehl-i beyt"ten (her iki kelime de hadis rivayetlerinde mevcuttur.) dini öğrenmeyi emretmiştir. Bu durumda, "ehl-i beyt"nin anlamı, neden Hz. Ali'nin evlatlarıyla sınırlandırılmıştır? Kur'an-ı Kerim'e göre, ehl-i beyt'e Hz. Peygamberin zevceleri de dahildir. Hz. Peygamber'in sadaka almalarını yasakladığı Hz. Cafer'in ailesi, Akü ailesi, Abbas ailesi ve Haşim oğullarının tümü de ehl-i beyt'e dahildir.

Üçüncüsü, Hz. Peygamber (s.a) sadece "Ben size iki ağırlıklı şey bırakıyorum." dememiştir. Bunun yanında: *"Benim sünnetime ve Raşid Halifelerin sünnetine göre davranın"* da buyurmuştur. Ayrıca:

"Sahabelerim gökteki yıldızlar gibidir. Hangisine uyar sanız, hidayet üzere olursunuz" buyurmuştur. Bu durumda, neden bir hadisi alıp diğerlerini terkedelim? Neden ehl-i beyt ile birlikte Raşid Halifeler ve sahabelerden de istifade etmeyelim?

Dördüncüsü, Hz. Peygamberin yirmi üç yıl boyunca yüzlerce ve binlerce kişiyle beraber yapmış olduğu ve yüz binlerce kişinin gördüğü işlere ilişkin bilgi için, sadece ehl-i beyte dayanmayı ve diğerlerini göz ardı etmeyi aklımız kesinlikle kabul etmemektedir. Oysa onlar da Hz. Peygamber'in faaliyetlerine katıldı ve olayları yakından gördü. Hz. Peygamber'in zevceleri, O'nun ev hayatını görme fırsatına sahiptir. Ayrıca erkeklerden Hz. Ali'nin dışında Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. İbn Mesud ve diğer pek çok sahabe Hz. Peygamberle birlikte bulunmuştur. Öyleyse sadece ehl-i beyt'e dayanılmasının hangi makul nedeni var?

Bu sorulara olumsuz cevap verebilmek için sonuçta sayılı birkaç sahabe dışında bütün sahabelerin (hâşâ) münafık olduğunu söyleme mecburiyeti vardır. Bunu da ancak önyargılarla körelmiş bir kişi söyleyebilir.

Böyle bir kişi, sözlerini ve iddiasını tarihin yalanlamasını da hiçe sayacaktır. Bu söz ve iddianın, Hz. Peygamber'in mesaj ve tebliğine ne denli zarar vereceği de umurunda değildir. Hangi makul insan, Hz. Peygamber'in yirmi üç yıl boyunca güvendiği ve birlikte bütün bir Arabistan'ı ıslah ettiği sahabelerin tümünün münank olduğunu düşünebilir? Yoksa Hz. Peygamber (s.a) sahabelerin nifakından son ana kadar habersiz mi kaldı? Bu doğruysa, Hz. Peygamber'in insanı tanıma ve hayat anlayışına gölge düşmez mi? Bu yanılsaa, (ki kesinlikle yanlıştır) sahabelerin hepsinden dini öğrenmek neden geçerli olmasın?

Meselenizin ikinci önemli yanı şudur: Sizi, birileri yanlış olarak, ehl-i sünnet imamlarının dini meseleleri araştırırken ehl-i beyt'e müracaat etmediğine ve onlardan hiçbir rivayet almadıklarına inandırmış bulunmaktadır. Şifler kesinlikle hata yapmaktadır. Çünkü onlar, ehl-i beyti sınırlandırmakta ve bilgi kaynağı olarak yalnızca ona dayanmaktadırlar. Ayrıca diğer bütün kaynakları da terketmektedirler.

Ehl-i sünnet imamları, bu hatayı yapmamışlardır. Ehl-i beytle birlikte diğer sahabelerden de bilgi almışlardır. Onlar, her meselede iyice araştırarak kendi usullerinden sonra en doğru ve sağlam metodun hangisi olduğunda bir karara varmışlardır.

Meselâ; İmam Ebu Hanife, diğer sahabi ve tabiîn ile birlikte İmam Muhammed Bakır, Cafer-i Sadık, Hz. Hüseyin'in oğlu Hz. Zeyd ve Muhammed b. Hanefiyye'nin ilminden de istifade etmiştir. Aynı şeyi, diğer fakih ve muhaddisler de yapmışlardır. Ehl-i beyt'in büyüklerinden rivayetleri bulunmayan hangi hadis kitabı var?

Namaz veya başka bir işle ilgili olarak sadece İmam Cafer'in usulünü almalıyız; çünkü o, İmam Bakır'dan, o da Zeynel Abidin'den, o da Hz. Hüseyin'den, O da Hz. Ali'den, ve Hz. Ali de Hz. Peygamber'den bu usulü öğrenmiştir, demek yanlıştır. Sorun şu: Neden sadece bu kaynağa dayanalım? Diğer binlerce kişi de, sahabe ve tabiîni namaz kılarken ve diğer dini işleri yaparken görmüşlerdir. Bunların hepsi de Hz. Peygamberin yaptığını gördükleri şekilde hareket etmektedirler. Bunları bir kenara bırakıp, sadece ehl-i beyt'i örnek almanın sebebi ne?

"Ev sahibi, içindekileri daha iyi bilir. " sözü, ne bir ayettir, ne de bir hadis. Bu söze dayanarak Hz. Peygamberin bütün hayatını ehl-i beyt'ten almaya çalışmanın anlamı ne? Oysa, Hz. Peygamber'in hayatının yüzde doksan dokuzu evinin dışında, yüz binlerce kişiyle birlikte geçmiştir. Ayrıca yüz binlerce kişi herhangi bir şekilde Hz. Peygamberle karşılaşmış ve birlikte olmuştur. O'nun düşünüş ve yaşayışına şahid olmuştur.

Meselenin üçüncü önemli yanı ise, dini mesşlelerdeki ihtilafları görünce endişelenmeniz ve "sadece ehl-i beyte dayanılıysaydı, bu ihtilaflar olmayacaktı" diye düşünmenizdir. Oysa her ikisi de yanlıştır. Ne ihtilaflardan dolayı endişe etmek gerekir, ne de ehî-i beyte uymakla ihtilaflardan kurtulunur. Şiilerin çeşitli itikadı ve fikhî mezheplerini incerseniz, ehl-i sünnet'ten daha fazla ihtilafa düştüklerini görürsünüz. Oysa onların her biri de mezheplerinin kaynağının ehl-i beyt olduğunu söylemektedir.

Yüz milyonlarca insanın uyduğu ve buna paralel olarak yüz binlerce insanın nasslarını inceleyip yorumladığı bir dinin ifade edilmesinde, herkesin görüş birliği içinde olmasının mümkün olmadığı bir gerçektir. Bu durumda ihtilafın ortaya çıkması çok doğaldır ve bunun önlenmesi de mümkün değildir. Bu ihtilaflara rağmen cevher (öz) birliği sağlanmıştır. Bu cevher de inanç esasları ve temel ana hükümlerdir. Herkes bu temeller üzerinde görüş birliği içindedir. İnsanlar bu birlik temeline esas önemi verseler ve ihtilafları da yerinde tutsalar hiç bir hata ortaya çıkmaz. İnsanlar küçük ihtilaflara önem verince, doğal olarak ayrılıklar meydana gelecektir.

Meselâ; siz namazla ilgili olarak bir soru sordunuz. Namazdaki birlik temeli, bütün müslümanların bir tek Allah'a ibadet etmeleri, namaz kılma usulünün kaynağı olarak Hz. Peygamberi (s.a) görmeleri, beş vakit namazı farz kabul etmeleri, aynı kibleye yönelmeleri, abdesti namazın bir şartı olarak kabul etmeleri, rüku, secde, kıyam ve ka'deyi namazın usulünün parçaları olarak kabullenmeleri ve namazda Kur'an ayetleri okuyup, Allah'ı zikretmeleridir. Bu birlik temelinden sonra, nelerde ihtilaf edilmektedir Eller nerede bağlansın? Bağlansın mı, bağlanmasın mı? "Amin" yüksek sesle mi, alçak sesle mi söylensin? İmamın arkasında Fatihâ Sûresi okunsun mu, okunmasın mı? Bu tür teferruata ilişkin konularda, değişik usulleri olan her mezhepte Hz. Peygamberden rivayet edilen bir delil vardır. Her mezhep, zayıf olup olmadığına bakmadan kendi senedine dayanmaktadır. Burada dikkat edilecek olan, her mezhebin Hz. Peygamber'den bir rivayete dayanmasıdır ve kimsenin kimseyi başkasının usulüne uyduğunu iddia etmemesidir.

Bu durumda, biz kendi usulümüzle birlikte başkalarının usulünü de hak olarak kabul edersek ve birlik temelinde görüş birliği içinde bulunursak, bunun ne zararı olabilir ki?^{55[55]}

İhtilafın Meşru Sınırları

Soru:

"Hareket" in ^{56[56]} bir mensubu olarak bütün yayınlarını, kitap, dergi ve gazetelerini okumaktayım. Şimdiye kadar Diyobend'in ^{57[57]} büyükleriyle diğer alimlerin yayınladıkları fetvaları, Pakistan ve Hindistan'daki Cemaat-i İslâmî önderlerinin cevaplarını okudum. Aralarındaki bu duruma çok üzülüyorum. Fakat elimden de bir şey gelmiyor.

Bu fetvaları görünce, küfür ve fasıklıkla itham etme konusunun sadece Cemaat-i İslâmî ile Diyobend alimlerine mahsus olmadığını düşünüyorum. Din büyüklerimizin hayatlarını incelediğimizde bu durumla sıkça karşılaşmaktayız. Meselâ; bir safla İmam İbn Teymiyye, İbn Hazm Endülü-si, İbn Cevzi gibi büyüklerimiz, diğer safla da İbn Arabi, Gazali ve Şah Veliyullah Dehlevi var. Birinci saflakiler,

"Lâ ilahe illallah"ın anlamının Allah'tan başka hiç bir mabud yoktur." olduğunu söylüyorlar. İkinci saftakiler de bunun, "Lâ mevcûde illallah" "Allah'tan başka hiç bir şey mevcut değildir." anlamına geldiğini söylüyorlar. Birinci grubtakiler, ikinci grubun bu inancını küfür ve ilhad olarak niteliyor, ikinci grup ise kendi inancını tevhidin yüksek ve mükemmel derecesi olarak düşünüyor.

Sorum şu: "Allah'ın Kur'an-ı Kerim'i nazil edip açıkladığı Kelime-i Tevhid (Lâ ilahe illallah) üzerinde ümmetin imam ve alimleri arasındaki bu ihtilafın sebebi nedir?

Umarım bu meseledeki görüşlerinizi Tercüman'ul Kur'an'da açıklarsınız.

Cevap:

Detaylı bir tartışmaya girmek istemiyorum. Sizi tatmin edecek kadar bir cevap vermekle yetineceğim. Kur'an, söylemek istediğini oldukça açık bir şekilde ifade etmiştir. Müminlerin hidaye.ti için gereken hiç bir şey açıklığa kavuşturulmadan bırakılmamıştır.

Söz konusu ihtilafları doğuran iki neden var:

Birincisi: İnsanlar Kur'anî gerçekleri kendi kelimeleriyle tabir ederken, yorumlarken, Kur'an'ın da sınırlarını aşır şahsî açıklamalar getiriyorlar. Böylece görüş ayrılıkları ve çoğu zaman da ciddi ihtilaflar meydana geliyor.

İkincisi: Bazılarının üzerlerine vazife olmadığı halde, bir takım sorulara cevap vermeye kalkışmaları ve ihtilaf kapısını açmalarıdır.

Birinci kişi sadece görüşünü ifade etmekle, diğeri de o görüşleri reddetmekle yetinse, bu iş fazla uzamayacaktır. Fakat daha önce de defalarca olduğu gibi bugün de aynı durum sürmektedir. Çünkü birinci kişi, görüşünü ifade etmekle kalmıyor, sözünü Kur'an'ın ifadesiyle eşdeğer sayıyor ve sözünü reddedenleri de Kur'an'ı inkâr etmekle itham ediyor; kâfir olarak niteliyor. İkincisi de reddetmekle kalmıyor, aksine onu sapıklık ve hatta kâfir olmakla suçluyor.

Daha ileri safhalarda, her iki tarafın müritleri giriyor araya. Liderlerine destek verme adı altında şiddet kullanmaya başlıyorlar. Böylece de değişik fırkalar doğuyor. Ayrıca fırkalar arasında da her türlü bağlar kopuyor. Her fırka kendi anlayışına göre tekfir etme temellerini atıyor.

İşte bütün kötülüğün sebebi budur. Nasslar (ayet ve hadisler) oldukları gibi kalsa, ihtilaflar sadece görüş ayrılığı sınırında bırakılsa, sizin de korktuğunuz sorular doğmayacaktır.

İsimlerini saydığımız ve saymadığımız nice din büyüğünün ihtilaf ettikleri çoğu meselede benim de kişisel görüşüm vardır. Doğal olarak benim görüşüm bazılarımknine uyar, onunla aynıdır; bazılarına da uymaz, değişiktir.

Ben, doğruya, doğru; yanlış, yanlış demekle yetiniyorum. Görüşlerine karşı olduğum kişiler hakkında bir hüküm vermeye kalkışmıyorum.

Ayrıca ben, bu görüşümün gereği olarak başkalarına "sapık" ya da "kâfir" de demiyorum. Bu davranışı, hakkımın sınırlarının ötesinde görüyorum. Çünkü bana göre gerekli olan bir şey, başkalarına göre gereksiz olabilir.

Ben, bu yolla birisine iftira edip, hakkında bir hüküm vermeyi caiz görmüyorum. ^{58[58]}

^{56[56]} Cemaat-i İslami'nin diğer adı da, "Tahrîk" yani "Hareket"tir.

^{57[57]} Hindistan'ın Diyobend şehrindeki medreseye mensup olan veya orada okumuş olan alimler Diyobend alimleri olarak tanınıyor. Hanefî mezhebindedirler. Pakistan ve Hindistan'daki sünnilerin Hanefî büyük çoğunluğunu karşılarına almaktadırlar. Oysa bu da çok küçük meselelere dayanmaktadır.

^{58[58]} Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şaban, 1371/Nisan-Mayıs, 1952

Şefaati Doğru Anlamak

Soru:

Alimlerden biri, bir broşür yayımlayarak sizin "mutezili" ve "harici " olduğunuza dair bir fetva vermiştir. Fetvasının dayanağı, sizin ahirette Hz. Peygamberin ümmetine şefaatinin inkar etmenizdir. Tercüman'ul Kur'an'ın 26. cildinin, 2. sayısının 30. sayfasında yer alan yazınızdaki, "*Kendilerine Kitâb verilenlerden Allah 'a ve ahiret gününe inanan, Allah'ın ve Rasûlü'nün haram kıldığını haram saymayan ve hak dinini din edinmeyen kimselerle, küçül boyun eğerek elleriyle cizye verecekleri zamana kadar savaşın.*"^{59[59]} ayetine yaptığınız tefsiri de alıntı yapmıştır. Şöyle diyorsunuz: "Orada hiç bir çaba, hiç bir fidye, bir büyüğe bağlı olma ve hiç bir aracı olma girişimi işe yaramayacaktır," Bu anlamda Tefhim'ul Kur'an adlı tefsirinizden de alıntılar yapılmaktadır. Lütfen şu soruları cevaplayın: Şefaahat konusunda ehli sünnet'in görüşü nedir? Hz. Peygamber ümmetine ne şekilde şefaahat edecek? Bütün ümmete şefaahat edecek mi?

Cevap:

Başkalarıyla ilgili yalan yanlış şeyler uyduran ve bunları yayan, sözlerine tam tersi anlamlar verenlere Allah hidayet etsin. Bana iftira atan âlim de Allah korkusu olsaydı, söz konusu broşürü yayınlamadan önce bana şunları sorabilirdi: Bu sözlerin anlamı nedir? Şefaahat hakkındaki inanan nedir? Alıntı yaptığı sözlerin birisi, yahudi ve hristiyanların yanlış şefaahat inancına bir reddiyeydi. Bu sözlerle, yanlış inançlarından dolayı ehl-i kitab'ın ahiret inançlarının nasıl bâtıllaştığını ve buna dayanarak Kur'an'da onların ahiret gününe inanmadıklarının öne sürüldüğünü belirtmek istemiştiniz.

Diğer sözlerimde de, Hz. Peygamber'in İslâm'ın tebliğinin başlangıcında Mekke müşriklerine yönelik buyurduğu İslâm'ın talimatının özeti sunulmaktadır. Dolayısıyla her iki ifademde de İslâm'ın şefaahat inancının ortaya konulması söz konusu değildir. Sonra, sadece müslümanların hakkı olan şefaahat, kâfir ve müşriklerin ahiret inançlarını ele alırken neden ifade edilsin ki?

Kâfir ve müşriklerin ahiret inançlarına ilişkin yazdıklarım, aynen Kur'an-ı Kerim'de belirtildiği gibidir: "*Ve öyle bir günden korkun ki, o gün hiç kimse kimsenin yerine bir şey ödeyemez. Kimseden şefaahat (aracılık, iltimas) da kabul edilmez. Kimseden fidye de alınmaz. Ve onlara hiçbir yardım yapılmaz.*"^{60[60]}

İslâm'ın şefaahat inancına gelince; Kitap ve Sünnet'e göre ahiret günü Allah'ın mahkemesinde sadece Allah'ın izni olan kişi, yalnızca kendisine izin verilen kişi için şefaahat edebilecektir.

"*O gün Rahmanın izin verip sözünden hoşlandığı kimseden başkasının şefaahati fayda vermez.*"^{61[61]}

"*O Allah'ın izni olmadan kendisinin katında kim şefaahat edebilir.*"^{62[62]}

Bu prensibe göre, Hz. Peygamber (s.a) kıyamet günü mutlaka şefaahat edecektir. Fakat bu şefaahat Allah'ın izniyle olacaktır. Mümkün olduğu kadar salih amel işlemiş olmasına rağmen günahkâr olan iman ehli için şefaahat edilecektir. Bilinçli olarak ihanet ve kötülükler yapan ve hiç bir zaman Allah'tan korkmayanlar Hz. Peygamber'in şefaahatini hak etmeyecektir.

Nitekim ihanetin ciddiyeti konusunda Hz. Peygamberin bir hutbesi rivayet edilmektedir. Söz konusu hutbede Hz. Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur:

"*Kıyamet günü bu hain kişiler, sırtlarında ihanetle elde ettikleri malla birlikte gelecekler ve "Ya Rasûlallah yardım et" diye yalvaracaklardır. Fakat benim cevabım da, "Senin için hiç bir şey yapamam. Ben sana Allah'ın mesajını iletmişim. " olacaktır.*"^{63[63]}

Sünnete Uygun Namaz Kılmak

Soru:

Daha önce namaz kılmıyordum. Fakat şimdi namaza başladım. Namazla birlikte, bir takım problemlerle

^{59[59]} Tevbe: 9/29.

^{60[60]} Bakara: 2/48.

^{61[61]} Tâhâ: 20/109.

^{62[62]} Bakara: 2/255.

^{63[63]} Mişkât, Kısmet'ul Ganaira bölümü.

Tercüman'ul Kur'an, Muharrem, 1370/Kasım, 1950

karşılaştım.

Okuduğum yer Diyobend'e bağlı olduğundan halkı da Hanefî'dir. Oysa benim doğup büyüdüğüm köyün halkı selefi (ehl-i hadis) dir.

Selenler gibi namaz kılınca, okuduğum yerin halkı bana "vahhabi" diye sataşmaktadır. Hanefilere göre namaz kılınca da köyümüzün halkı "taklitçi" diye sataşiyor. Size güvendiğim için bu konuda yol göstermenizi istiyorum.

Şunu öğrenmek istiyorum: Hz. Peygamber (s.a) herhalde tek bir usulle namaz kılmıştır. Bu durumda, değişik fırkaların çeşitli usullerinin İslam'daki yeri nedir? Hangisi Hz. Peygamber'in usulü? Ben, hangi mezhebe uymalıyım? Sizin hangi usulle namaz kıldığınızı da öğrenebilir miyim?

Ayrıca, köylerde cuma namazı kılınabilir mi, kılınamaz mı?

Cevap:

Selefiye, Hanefî, Şafiî, Maliki ve Hanbelîlerin namaz kılma tarzlarının tümünü Hz. Peygamber'in de uyguladığı bilinmektedir. Her mezhep, namaz kılma tarzlarını çok güvenilir rivayetlerden almışlardır. Bu yüzden ki bu mezheplerin hiç bir imamı ve âlimi, kendi usulleri dışında kılman namazların geçerli olmadığını söylememiştir. Değişik tarzda namaz kılanları görünce alay edenler, yalnızca cahillerdir. Tahikikimize göre, Hz. Peygamber (s.a) bütün bu usullerle değişik zamanlarda namaz kılmıştır, ihtilafli olan konu, yalnızca Hz. Peygamber'in genellikle hangi usulle namaz kıldığıdır. Her mezhep, kendisine göre Hz. Peygamber'in genel usulü olarak bildiği tarzda namaz kılmaktadır.

Ben, namazlarımı Hanefilere göre kılmaktayım. Fakat Selefiye, Şafiî, Maliki ve Hanbelî dahil herkesin namaz kılma tarzını hak görüyorum. Bunların hepsinin arkasında namaz kılmaktayım.

Köylerde cuma namazı kılma konusu oldukça ihtilaflidir. Hanefî'lere göre bu caizdir. Selefiye'ye göre caiz değildir. Diğer fıkıh mezheplerinin görüşleri de farklıdır. Sorunuza verilecek kısa cevap, yanlış anlamalara yol açabilir. Bu nedenle size sadece "Tefhim'ul Kuran" adlı tefsirimizin ikinci bölümünü okumanızı tavsiye edebilirim.^{64[64]}

Bazı Fıkıhî Ve İtikadî İhtilaflar Ve Bunun Nevileri

Soru:

Bazı değişik meseleler hakkındaki sorularımı size iletiyorum. Lütfen kısa ve öz cevaplarla bizi tatmin ediniz.

1. Şeytan ve nefs-i emmare'nin saldırılarına karşı koymak için hangi şer'î usul ve kaideleri uygulayayım ki, bize imanın halaveti nasip olsun ve kalbimiz küfür ve isyandan nefret etsin. Acaba bizi amacımıza götürecek başka yardıma vazifeler de olabilir mi?

2. Eğer Peygamber Efendimizin mübarek hayatındaki hadiseler dinin kaynakları arasında yer alıyorsa ve şeriat hükümlerini de onun doğrultusunda vermek zorunluluğu varsa, o zaman bunlar Efendimiz (s.a) döneminde neden kaleme alınmadı?

3. Herkes tarafından okunan kitaplardan, hatta İbn Hazm'm ictihad ve kıyasa karşı yaptığı hücumlardan da anlaşıldığı gibi, İmam Davud Zahirî ve talebelerinin ictihad, istinbat, kıyas ve istihsana şiddetle karşı oldukları genellikle bilinen bir şeydir. Ne varki, bizzat İbn Hazm'ın ictihad yapmış olduğu kitaplarında görülmektedir. Benim araştırdığım esas şey, bu meselenin hakikatinin ne olduğudur. Bu bir yorum farkı mıdır, yoksa gerçekten o içtihadı inanmıyor mu? Eğer içtihadı inanmıyorsa, o zaman sizin, onun yaptığı içtihadlar hakkındaki yorumunuz ve açıklamanız nedir?

4. Şiîler tarafından yazılan hadis kitaplarının ve bunların müelliflerinin değeri nedir?

5. Hadisin hüccet kabul edilmesine ilk karşı çıkan kimdir? Onun karşı çıkış sebebi ve delili ne idi?

Cevap:

Sizin isteğiniz doğrultusunda özet cevaplar sunuyorum.

1. Nefs-i emmare'nin kötülüklerine karşı tek ve yegane silahımız, nefsimizi sürekli hesaba çekerek Allah korkusunu varlığını hissetmemizdir. Buna bazı zikir ve dualar da yardımcı olabilir. Fakat bunun için iki şartın bulunması gerekir: Birincisi, zikirle beraber fikir de olmalıdır. İkinci şart ise, bida'atlardan kendimizi koruyarak sadece Kur'an-ı Kerim ve sahih hadis-î şeriflerdeki zikir ve dualarla yetinmeliyiz.

^{64[64]} Tercüman'ul Kur'an, Rablulevvel, Rabîulâhir, 1370/ Ocak-Şubat, 1951

2. Hadisleri zabta geçirmemenin sebebim bilmek, anlamak için o dönemin koşullarını bilmek lazımdır. O zamanlarda okuma yazma bilenler oldukça azdı ve yazı malzemesi de oldukça nâdir bulunuyordu. Kur'an-ı Kerim'i bile yazı ile muhafaza altına almak için hurma yaprakları, ince deriler, tahta ve benzeri şeyler kullanıldığını biliyorsunuz. Bu zor şartlar varken Efendimizin (s.a) her sözünü, her davranışını ve her hareketini yazması için yanında bir kâtip bulundurması nasıl mümkün olabilirdi? Aslında bir insanın yanında onun yolculuk anında, evinde bulunduğu zamanlarda, yalnızken ve kalabalıklarla beraberken her sözünü, konuşmasını, yaptıklarını ve yapmadıklarını, susmasını ve konuşmasını yazmak için katiplerin bulundurulması tabii ve normal birşey değildir. Açıkça görülüyorki, yazıya geçme prensibi bir kural haline getirildiği takdirde Peygamber Efendimizin bazı söz ve fiilleri bu prensipten istisna edilemezdi. O zamanda her söz ve fiilin eksiksiz ve tam olarak yazıyla muhafaza edilmesi asla mümkün olamazdı. Bu pratikte de mümkün değildir. Peygamber Efendimizin söz ve fiilleri şüphesiz hüccettir, delildir. Hüccet olması da zorunludur. Fakat hüccet olmasının mânâsı, herşeyin her yerde derhal yazılması demek değildir. Sahabe-i kiram, Peygamber Efendimizin her söz ve fiilin hüccet olduğunu kafalarına iyice yerleştirmişlerdi. Bu demektir ki onlar, Peygamberimizin (s.a) her söz ve fiilini dikkatle izlemişlerdi. Bunun böyle olduğu herkesçe bilinmektedir. Yaptıkları her iş ve muamelenin Allah Rasûlü'nün söz, fiil ve davranışlarına uygunluk arzetmesine dikkat etmeleri, Peygamber Efendimizin sünnetini muhafaza etmek için takip edilmesi gereken doğal bir yol idi. Ve ümmet de bu yolu seçmiştir. Kur'an-ı Kerim'in o günün şartlarında bile yazılması mümkündü. Ayrıca kısaydı. Bunun için yazıldı. Peygamber Efendimizin yirmi üç yılı kapsayan peygamberlik hayatındaki hadiseleri, davranışları, hareketleri, sözleri, beraber yaşadığı toplum içinde yaptığı bütün bu şeyleri vaki olur olmaz yazıya geçirmek imkansızdı. Fakat bütün bunlar vaki olur olmaz zihin ve hafızalarda muhafaza altına alınıyordu. Böylece, izleyenler tarafından dinleyenlere ezbere iletilebiliyordu. Onun için bu uygulama tevatüren ve teselsülen devam etti. Nihayet düzenli ve detaylı bir yazım-basım faaliyeti için gerekli tüm malzemeler ve kolaylıklar elde edilmiş oldu ve bu yüce, şanlı sünnet birikimi kafalardan kitaplara intikal etti.

3. İctihad, istinbat, kıyas ve istihsan'ın herhangi birinden kaçınılması mümkün değildir. Herhangi bir insan bu sınırlı hükümleri sınırsız olan beşerî özellikleri için tatbik etmeye çalışırsa, behemehal bu şeylerden istifade etmek zorunda kalacaktır. Esas ihtilaf bu şeylerin bilfiil kullanılmasında olmayıp az veya çok kullanılmasındadır. Veya kendilerinden sözü edilen anlamların çıkarıldığı sözcükler ve kavramlarda ihtilaf vardır. Bir şahsın bu kavramlara getirdiği yorumu bir başkası eleştiriyor. Bu eleştiri de, eleştiren şahsın bu kavramlara hiç inanmadığı şeklinde yaygınlaşıyor. Bir şahıs teoride ve pratikte bu kavramlar üzerinde ne kadar çok duruyorsa, diğer bir şahıs da bu durumu öyle bir eleştiriyor ki, sanki eleştiri kavramların yerli yersiz kullanımındaki fazlalığa değil de, bizzat özüne, kendisine yapıyor sanıyorsunuz. Belirttiğim bu tesbitleri göz önünde tutarak siz İmam Davud Zahiri ve İbn Hazmın görüşleri ile beraber Ehl-i Rey ile Ehl-i Hadis arasında kıyas ve rey'in kullanılması meselesindeki ihtilafları ve İmam Malik ile İmam Şafî'nin istihsan ve mesâlih-i mürsele meselesindeki ihtilaflarını da anlayabilirsiniz.

4. Ehl-i Şia'nın fıkıh ve hadis kitaplarını geniş bir şekilde okumadan sözü edilen konuda kesin ve detaylı olarak herhangi bir görüşe varmak çok zordur. Kısaca şunu söyleyebilirim: Bizimle onların hadis kaynakları arasındaki temel ihtilaf konusu, onların sahabelerin büyük çoğunluğunu bir yana bırakarak yalnızca ehl-i beyt'ten alınan rivayetlere güvenmeleridir. Onların ehl-i beyt hakkındaki görüş açıları da sınırlıdır. Fakat biz ehl-i sünnet olarak hem ehl-i beyt'in ve hem de tüm sahabelerin rivayetlerine itibar ediyoruz. Ayrıca onların ravilerinin büyük çoğunluğu gulüv şahıslardan oluşuyor ki, bu şahıslar kendi fikirlerinde çok şiddetli idiler ve hadisleri de kendi istekleri doğrultusunda renklendirmişlerdi.

5. Galiba hadisin hüccet olmasını ilk olarak reddedenler Hariciler ve Mutezililer idi. Hariciler, hadislerin bazı kısımları kendi mezheplerine ters düştüğü için hadisi reddetmişlerdir. Mutezililer de, başka mezhep ve felsefi ekollerin mensuplarıyla tartışırken, İslâm'ı ve İslâm'ın muhtevasını ispatlamak için ortaya koydukları delillerin hadise ters düşmesi yüzünden hadisi inkar etmişlerdir. Bu tür tartışmaların bir sonucu olarak onlar kendi akidelerini hadise uygun olmayan bir kalıba sokmuşlardı. Onlar bazı hadislerle isbat edilmiş şeyleri, akli tartışmalarla ispatlamayı imkan dâhilinde görmüyorlardı. Aynı zorluğu kendi akli iddialarına göre Kur'an-ı Kerim'deki bazı ayetler hakkında da söz konusu ediyorlardı. Fakat Kur'an-ı Kerimi inkar etmek mümkün olmadığından, ayetleri çok acayip ve ilginç tevellere yorumlara tabi tuttular. Hadisleri de temelden inkâr ettiler.^{65[65]}

Müceddidlik Makamı, Vahiy Ve Keşf

^{65[65]} Tercüman 'ul Kur'an, Cemâdiyyessânî, 1373/ Mart, 1954

Soru:

Ocak-Şubat 1951 sayılı Tercüman'ul Kur'an dergisinin 226. sayfasında bir soruya cevap olarak şunlar yazılmaktadır: "Eski dönemlerde bazı büyük şahsiyetler şüphesiz keşif ve ilham yolu ile kendi devrelerinin müceddidi oldukları haberini vermişlerdir. Ne var ki onlardan hiçbiri kendilerinin müceddid olarak kabul edilmeleri konusunda bir zorunluluğun olduğu iddiasında bulunmamışlardır." Bu görüş bana doğru gibi görünmüyor. Zira Şah Veliyullah Dehlevi Hazretleri Tefhimat-ı İlâhiyye'de "Allah (c.c) bana kendi zamanımın imamı olduğumu haber verdi. İnananlar sana itaat etmenin kurtuluş yolu olduğunu anlasınlar, buyurdu" demekte ve şiddetle bunun böyle olduğunu iddia etmektedir. Şah Hazretlerinin kitabındaki ifadesi de şu şekildedir: "Allah'ın (c.c) bana ve devremdeki inananlara bu tür iyi yollara en yakın davranış yolunu nail etmesi, O'nun bir lütuf ve ikramıdır. Bu yolun da beş çeşit yakınlaşma vesileleri ve vasıtaları vardır: Birincisi; hakiki imanla yakınlaşma, ikincisi; nafîle ibadetlerle yakınlaşma, üçüncüsü; vacib olan ibadetlerle yakınlaşma, dördüncüsü; farz ibadetlerle yakınlaşma ve beşincisi; melekûtle yakınlaşmadır. Allah bu yolu üzerinde yürüyenler için kendisine koşacak bir hedef yapmıştır.

Rabbim bana bu belirttiğim yol için imam tayin edildiğimi şu şekilde haber vermiştir: "Seni bu yolun en yüksek derecelerine ulaştırdık. Sana lütfedilen yol hariç hakikate ulaşmanın bütün yollarım kestik. Tek açık bırakılan yol sana verilen yoldur ki insanlar seni sevsinler ve sana itaat etmeyi kurtuluş yolu olarak bilsinler. Sana karşı kalbinde kin ve düşmanlık besleyen kimseler, semavî bereketlerden mahrum kalacaklardır. Onlar yeryüzündeki bereketlerden de faydalanamayacaklardır. Doğudaki ve batıdaki insanlar, senin hakikatine ister aşına olsunlar; ister olmasınlar, senin emrine verilmişlerdir, sen onlara sultan olarak seçildin. Eğer onlar senin hakikatini bilirlerse, o zaman hedeflerine ve mertebelere ulaşmış olurlar. Senin hakikatini bilmedikleri takdirde, ziyan ve zarara uğrayanlardan olurlar." Şah Hazretlerinin bu iddiaları doğru mudur, yoksa yanlış mıdır? Eğer bu iddiaları doğru ise o zaman "Tercüman" da zikredilen yukarıdaki yazımız doğru değildir.

Tercüman'ul Kur'an'daki bu yazınızın devamında da şunları söylüyorsunuz: "Bir şeyi iddia edip, onun kabul edilmesi için davette bulunmak ve onu kabul ettirebilmek için uğraşmak hiçbir müceddide layık bir makam değildir." Ayrıca şunları da söylüyorsunuz: "Hangi şahıs bunları yaparsa, o davranış içinde bulunursa, o bizzat kendi fiil ve hareketiyle gerçekten müceddid olmadığını kanıtlamış olur." Bütün bu söylediklerinizin temeli veya dayanağı Kur'an-ı Kerim midir? Veya Peygamberimizin (s.a) hadisleri midir? Ya da kendi içtihadınıza dayanarak mı bu fetvayı verdiniz?

Yukarıda zikredilen derginin aynı sayfasında şunlar da yazılıdır: "Keşif ve ilham, vahiy gibi kesinlik ifade eden bir şey değildir. Burada, keşif ve ilham sahibinin bu keşif ve ilhamın Allah (c.c) tarafından olduğunu gün ışığı gibi bilebileceği bir durum söz konusu değildir."

Eğer Peygamber Efendimizin ümmetindeki kâmil insanların ilham ve keşiflerinin hakikati böyle ise, o zaman bu ümmetin en hayırlı ümmet olduğuna dair bir şey nasıl söylenebilir? Oysa, önceki ümmetlerde kadınlar bile yakın mertebesindeki vahiy ile şereflendirilmişlerdir. Aynı zamanda öyle keşif ve ilham sahibi kullar vardı ki, yüce rütbelere sahip nebilerden biri bile onlardan birine soru sorduğunda pişmanlık duymuştur.

Sübhanallah, Muhammed (s.a) ümmetinin kemal sahibi yüce kişilerinin keşif ve ilhamları öyle acaip ve ilginçti ki, kendileri bile bunun Allah (c.c) tarafından olup olmadığını bilemiyorlardı. Öyleyse, Allah'ın (c.c) onlara bu tür keşif ve ilhamları göstermesine ne gerek vardı? Ki, bu keşif ve ilhamlardan ne dini bir yarar beklenebilirdi, ne de ilham ve keşif sahibinin imanının artmasına faydalı olabilirdi. Tam tersine şüpheye yol açmasından dolayı bir çeşit musibet nedeni bile sayılabılırdı.

Cevap:

Mektubunuz açıkça göstermektedir ki, siz vahiy ve ilham gibi değişik mânâdaki mefhumları birbirine karıştırmışsınız. Bir kısım vahiy vardır ki, ona fitrî veya tabîî vahiy diyebiliriz. Bu tür vahiy yoluyla Allah (c.c) her mahluka üzerine düşen görevleri öğretir, Bu vahiy insanlardan öte hayvanlara, nebatat ve cemadata da olmaktadır. Öbür türlü vahye ise cüz'î vahiy denilir. Bu vahiy yoluyla herhangi özel bir konumda Allah, özel bazı kullarına hayattaki meselelerden herhangi bir mesele için bir ilim verir veya gerçeği gösterir ya da ne yapması gerektiğini öğretir. Bu anlamdaki vahiy normal insanlara her geçen gün olabilmektedir. Bu dünyadaki büyük keşif ve icadlar bu vahiy yüzünden gerçekleşmektedir. Çok büyük ve önemli ilmi keşifler bu vahiy vesilesi ile olmaktadır. Ne zamanki bir kişi herhangi önemli bir durumda düşünmeden ve dikkat etmeden, bir anda iç dünyasında yeni bir şeylerin gerçekleştiğini farketmekte, işte o zaman o kişi tarihin gidişatını kararlı bir şekilde etkileyebilmektedir. Aynı böyle bir vahiy Hz. Musa'nın (a.s) annesine de

olmuştur. Yukarıda belirtilen iki çeşit vahiyden apayrı bir çeşit vahiy daha vardır ki, o vahiy yoluyla Allah, bir kulunu gaybi hakikatlardan haberdar ediyor ve ona bütün insanlığı karanlıklardan aydınlığa çıkaracak hayat düzeninin ilmini ve doğru yolunu gösteriyor. Bu çeşit vahiy nebilere özgüdür. Kur'an-ı Kerim açıkça gösteriyor ki, bu tür ilim -adını ister ilkâ, ister ilham, ister keşif, isterseniz vahiy koyun- peygamberlerden başkalarına kesinlikle verilmez. Bu ilmin sadece peygamberlere verilmesinin nedeni ise, onların Allah (c.c) tarafından görevlendirildiklerinin, şeytanî hilelerin etkilerinden uzak tutulduklarının, kendi kişisel fikir ve düşüncelerinin, istek ve arzularının eksiklerinden arındırılmış olduklarının kesinlikle anlaşılması içindir. Ayrıca bu ilim şer'î hüccettir. Ona uymak her insana farzdır. Peygamberler, onu diğer insanlara ulaştırmak ve Allah'ın bütün kullarını ona iman etmeye çağırarak için tayin edilmişlerdir. O, öyle bir vahiydir ki, ona iman etmek kurtuluş yolu; sırt çevirmek ise dalâlet ve hüsrân yoludur. Eğer peygamberlerden başka diğer insanlara da bu üçüncü tür ilimden bir parça nasib olsa bile, o müphem işaretler gibidir ki, onu anlamak için nübüvvet vahyinin ışığından faydalanmak lâzımdır. (Yani onu Kitap ve sünnet'e göre değerlendirerek, doğruluğunu ve yanlışlığını araştırmalı, doğruluğu anlaşılınca da kaynağını tespit etmelidir.) Herhangi bir kişi kendine gelen ilhamı kendi başına ve doğrudan doğruya hakikate ulaşma vesilesi olarak düşünürse ve bu ilhamı nübüvvet vahyinin terazisinde tartmadan, hem kendisi amel eder, hem de başkalarını buna uymaya davet ederse şeriat nezdinde hiç de caiz olmayan bir davranışta bulunmuş olur. Kur'an-ı Kerim'in bir çok yerinde bu hakikat açık seçik beyan edilmiştir. Özellikle Cin Sûresi'nin son ayetlerinde bu konu geniş olarak bildirilmiştir:

"O, gaybı bilendir. Kendi görünmez bilgisini kimseye göstermez. Ancak razı olduğu elçilere gösterir. Çünkü o, (razı olduğu kimselerin) önüne ve arkasına gözetleyiciler (koruyucular) koyar (onları şeytanların kapmasına, ya da bildiklerine gördüklerine yanıltıcı şeyler karıştırmalarına engel olur). (Böyle yapar) ki onların, Rab'lerinin kendilerine verdiği emirleri duyduklarını bilsin. Ve (Allah), onların yanında bulunan her şeyi (bilgisiyle) kuşatmıştır. (Tebliğ etmeleri için kendilerine ne emirler gönderdiğini bilir), her şeyi bir bir saymıştır."^{66[66]}

Dikkat ettiğimiz takdirde, ümmetin içindeki salih ve muslih insanlara, peygamberlere verilen keşif ve ilham yerine ondan daha az değerli ve alt derecede olan başka bir çeşit ilham ve keşif vermekte ne gibi bir maslahat olduğunu kolaylıkla kavrayabiliriz. Peygamberlere verilen keşif ve ilhamın ümmetin diğer insanlarına verilmemesinin sebebi, peygamberle ümmeti arasındaki farkın anlaşılması içindir. Bu fark ve ayırımın başka türlü sağlanması nasıl mümkün olabilirdi? Peygamberlerin dışındaki insanlara ikinci tür keşif ve ilhamın verilmesinin nedeni, peygamberden sonra onun işini devam ettirecek insanların dinde hikmet ve basiret sahipleri olabilmeleri ve dinin ikamesi için verdikleri uğraşları sürdürebilmeleri için Allah (c.c) tarafından doğru yolun gösterilmesine muhtaç olmalarıdır. Bu tür keşif ve ilham, farkında olmadan her salih ve doğru düşünceli din hizmetkârına lütfedilir. Fakat herhangi bir insana bu farkında olduğu halde verilirse, Allah'ın o kuluna bir nimeti, bir lütfudur.

Kur'an-ı Kerime göre, Allah (c.c) tarafından şeriatın emirlerini uygulamak için tayin edilme şerefi ancak bir nebeye lütfedilir. Ve o, halkı kendisine iman etmeye, kendisine itaat etmeye davet etme hakkına sahip olur. Hatta kendisine iman etmeyen bir kimse Allah'a (c.c) iman etse bile yine de kâfir sayılır. Bu konum ve hak, din düzeni içinde peygamberden başka hiç kimseye verilmemiştir. Eğer birisi bu hak ve makam için iddia da bulunursa, o zaman ispatlamak için delil getirmek zorundadır. Biz onun iddiasının reddi için delil getirmek zorunda değiliz. O kimse, Kur'an-ı Kerim'de peygamberden başka bir kimsenin bu makama tayin edildiğine dair bir delil varsa, açıklamalıdır. Ki o, insanlar karşısında bu makama tayin edildiği iddiasında bulunabilsin ve insanları bu iddiayı kabule davet edebilsin, ayrıca iddiasının kabul edilmemesi, reddedenlerin kâfir ve cehennemlik olmasına neden olsun.

Eğer bir kişi "dinini yenileyen kimseyi..." hadisini veya Mehdi'nin gelmesi ile ilgili hadisleri ortaya atarsa, o kişiye verilecek cevap şudur: Bu hadislerin herhangi bir yerinde zamanımızda zikredildiği gibi Mehdi veya müceddidlik makamının durumu hakkında hiçbir söz edilmemiştir. Üstelik bu insanların kendilerinin Mehdi ve müceddid olduklarını iddia edecekleri, bu iddiayı kabul edenlerin müslüman olacağı, geri kalanların hepsinin kâfir olacağı nerede yazılıdır?

Dini yeniden diriltmek ve yenilemek için haklı bir şekilde uğraşan bir kimseye yardım etmenin veya ona karşı çıkmanın kurtuluşa sebep olup olmayacağını tartışmak bile meseleyi iyice karıştırmak anlamına gelir. Bu gibi bir çalışma nerede ve ne zaman olursa olsun, hiç şüphe yok ki, o çalışma hak ve bâtil arasındaki farkın belirleyicisi olmaktadır. Böyle bir çalışmaya yardım eden bir kimse, kendisinin hakka bağlı olduğunu kanıtlamış demektir. Dinin tecdid ve ihyası için çalışmak her müslümana farzdır. Bu fark ve imtiyazın asıl nedeni de budur. Yoksa herhangi bir iddia sahibinin iddiasını kabul etmek iman gereği değildir. Durum bu

olunca, bir iddia sahibinin müceddidlik veya Mehdilik iddiasına inanmamak bir müslümanın kurtuluştan mahrum olmasına neden olamaz.

Şimdi Şah Veliyyullah'ın ve Müceddid-i Elf-i Sâni'nin iddialarını ele alalım. Bu iki büyük şahsiyetin tecdid ve ıslah etme çalışmalarını takdir etmekle birlikte, onların kendilerinin müceddid olduklarını ilan etmelerinin ve tekrar tekrar keşif ve ilhama nail olduklarını söylemelerinin yüce şahsiyetlerine uygun düşmediğim söylemek zorundayız. Onların bu iddialarından sonra, bir çok seviyesiz insan benzer iddialarda bulundu ve böylece ümmet içinde her geçen gün yepyeni fitnelerin ortaya çıkmasına neden oldular. Eğer bir kimse tecdid için herhangi bir çeşit hizmet vermeye muktedir olabiliyorsa, o zaman bu hizmeti yerine getirmelidir. Allah katında yerinin ne olduğuna dair kararı da Allah'a bırakmalıdır. İnsanın asıl makamı, Allah'ın, onun niyyet ve ameline bakarak, gayret ve çabalarını kabul ederek ahirette verdiği makamdır. Yoksa, kendilerinin iddia ettikleri ve insanların onlara verdiği makam değildir. İnsanın kendi kendine lakap ve unvan seçmesi ve bunu iddiaları arasında beyan etmesi, kendisinin makamını dile getirmesi hiç de hoş bir şey değildir. Sonraki devrelerde ehl-i tasavvuf bazı kişiler bunu, kendi mizaçlarına uydurarak, hoş bir zevk haline getirdiler. Hatta, çok büyük insanlar bile bu fiili işlerken kendilerinde hiç bir kabahat ve hata hissetmediler. Ne varki, sahabe-i kiram, tabiin, tebe-i tabiin ve müctehid imamlar zamanında bu gibi şeylere rastlanmıyordu.

Biz Şah Hazretlerinin ve Müceddid-î Elf-i Sâni'nin çalışmalarını şüphesiz takdirle anıyoruz. Onlara duyduğumuz saygı da, onlara bağlı herhangi birisinin duyduğu saygıdan az değildir. Yalnız onların bazı işleri bizi tatmin etmekten uzaktır. Bu mesele de onlardan bir tanesidir. Hakikat şudur ki, biz onların söyledikleri herhangi bir şeye inanıyorsak, o inancımız, kesinlikle söylenenin veya yazılanın keşif ve ilhama dayalı olmasından kaynaklanmıyor. Tam tersine kabul ettiğimiz herşey, onların delilinin güçlü olmasından kaynaklanıyor. Veya akla yatkın ve yerinde oluşundan kaynaklanıyor. Aynı şekilde biz, eğer onları müceddid olarak kabul ediyorsak, bu bir kanaattir ve bu kanaate de onların yaptıkları işler ve çalışmalarını gördükten sonra vardık. Bizim bu kanaatimiz hiçbir şekilde onların iddiaları sonucu oluşmuş bir kanaat değildir.^{67[67]}

Taklid Ve İttiba

Soru:

"Caize " ismi verilen kitabın 55 no'lu sayfasında sorulan bir soruya cevap olarak zikredilen sözlerin size ait olduğu belirtilmektedir: "Bana göre ilim sahibi bir insan için bir başkasını taklid etmek caiz değildir, hatta bundan da öte çok hatalı bir şeydir." Şimdi dikkat ederseniz, meselâ; Seyyid Abdülkadir Geylani, Hz. İmam Gazali, Müceddid-i Elf-i Sâni, Şah Veliyyullah, Mevlânâ Eşref Ali gibi büyüklerin hepsi mukallid idiler. O zaman sizin bu yazınızın içerdiği mânâdan bunlar istisna mıdır, değil midir? Yoksa size göre bu zatlar ilim sahibi değiller miydi? Umuyorum ki siz kendinize özgü üslubunuz çerçevesinde bizzat bir cevap yazarsınız.

Cevap:

Galiba siz "Caize" isimli kitabın bana ait olmadığını ve benim görüşlerim esas alınarak yazılmadığını biliyor olmalısınız. Bu eserde nakledilen ifadenin bana ait olduğunda şüphe yoktur. Fakat, başka bir tartışma zemininde kaleme alınmış bir yazıda nakledilen benim o ifadem, benim taklid konusundaki görüşümü temsil etme konusunda yeterli olamaz. Sizin gibi ilim sahibi büyükler için bir kimsenin görüşünü bu gibi cümlelere dayanarak tesbit etmeye çalışmak veya bu gibi cümlelere dayanarak bir kişinin görüşü hakkında yargıya varmak pek doğru değildir. Özellikle o şahıs kendi görüşlerini kitaplarının başka yerlerinde detayları ile açıklamış ise. Eğer bu şekilde başka şahısların yazdığı metinlerde alıntı yaptıkları cümlelerine bakarak soru sormaya kalkışırsanız, o zaman benim bütün ömrümü sorularınızı cevaplandırmaya harcamam gerekir.

Siz soru sorma zahmetine katlandığınız için ben de kısaca cevaplarımı sunuyorum.

Ben taklid ile ittiba (tâbi olmak) arasında fark olduğuna inanıyorum. Her ne kadar bugünkü alimler taklidi takipçi mânâsında kullanıyorlarsa da, eski dönemlerin alimleri taklid ve ittiba'yı birbirinden ayırıyorlardı. Taklidin mânâsı; delillere bakmaksızın, bir kişinin söz ve fiiline uymaktır. İttiba ise, bir kişinin metodunu, delillerini tahlil ederek izlemek ve takip etmektir. Birincisi, yani, taklid, sıradan halk içindir. İkincisi, yani, ittiba ise, alimler içindir. Alim bir zat için, herhangi bir meselede kendi ilminin sınırları içerisinde, bir müctehid imamın görüşlerini Kitap ve Sünnet'e uygun bulmadığı halde yine de ona tâbi olmaya devam

etmesi doğru değildir. Müctehid imamların kendileri bile tekrar tekrar ilim sahiblerinin Kitab ve Sünnet'te delilini bulmadıkça kendi görüşlerine tâbi olmamalarını tavsiye etmişlerdir. Şüphesiz, ilim sahibi için herhangi bir imamın görüşünü şer'î deliller nezdinde doğru buluyorsa, o imama uyması kesinlikle caizdir. Sizin belirttiğiniz büyüklerin çoğunun kitaplarında, şer'î delillerine dayanarak ve onların delillerinden tatmin olarak bir imama uyduklarına ve kendilerinin de bu ittiba hakkında deliller gösterdiklerine şahid oldum. Herhangi bir mezhebe ve görüşe uyan öteki büyükler için de aynı hüsn-ü zannı taşıyorum.^{68[68]}

Bidat Ve Onunla İlgili Konular

Hasene ve Seyyie olarak bid'at iki kısma mı ayrılmaktadır? Bazı insanlar, Hz. Ömer'in "ne güzel bid'at" sözünü esas alarak bidat-ı hasene'nin de olabileceğine delil olarak ileri sürmektedirler.

Bid'at'ın Tarifi ve Çeşitleri

Şer'î ıstılahta bidat olarak isimlendirilen herhangi bir şeyin hangi çeşidi olursa olsun hasene olması mümkün değildir. Aksine her bidat seyiyie ve dalâlettir. Nitekim hadiste "her bidat dalâlettir" buyurulmaktadır. Elbette lügat itibari Ele "yeni bir şey" mânâsına gelen bid'atın hasenesi ve seyiyiesi olabilir. Hz. Ömer'in (r.a) teravih namazının cemaatle kılınması hakkında söylediği "bu ne güzel bid'attır " sözü ıstilahtaki mânâda kullanılmayıp, lügat anlamında kullanılmış olabilir. Onun içindir ki, bu söz bid'at'ın bir hasene çeşidinin olabileceği şeklinde yorumlanamaz.

Bu konuyu anlamadan önce bid'at'ın şeriattaki anlamına bakmamız gerekir. Ondan sonra da, acaba teravih namazını cemaatle kılmak ve bunu sistemleştirmek bu anlamdaki bid'at'ın tarifine girer mi, girmez mi konusunda bir sonuca varabiliriz.

Arap dilinde bid'at kelimesi hemen hemen bizim Urdu dilinde kullandığımız yenilik ve yeni olma mânâsına gelir. Yani; önce olmayan, önceden örneği bulunmayan şey anlamına gelir. Şer'î ıstılahta bu kelime, her yeni işin, her yeni yolun dalâlet olduğu mânâsında kullanılmamıştır. Şer'î ıstılahta, İslâm dini hangi meseleleri ve davranışları içeriyorsa, dinin asıl kaynağında delil ve hücceti bulunmadığı halde bu davranış ve meselelerin aksine bir fikir ve amel tarzı ortaya koymak bid'at olarak isimlendirilir. Bu tarifin mantığına göre, dinin olumlu veya olumsuz hiç bir şekilde etkilenmediği meseleler ve muameleler veya o meselelerin bazı yanları hakkında şeriat sahibinin kendisi bile " siz dünya işlerinizi benden daha iyi bilirsiniz" buyurduğuna göre, bu meselelerin hepsi kendiliğinden bid'at'ın dışında kalırlar. Herhangi bir şeyin bid'at olup olmadığı hakkındaki sorun, sadece, insana yol göstermenin dinin elinde bulunduğu, Allah ve O'mm Rasûlü'nün hüküm koyduğu, emir verdiği meseleler için söz konusudur. O meseleler ister akide ve düşüncelerle ilgili olsun, ister ahlâk, ibadetler, Örf ve âdetlerle, ister dünya işleriyle, siyasetle, medeniyetle ve ekonomi ile ilgili olsun. Bu konularda, ne zaman Allah'ın Kitabı'na ve O'nun Rasûlü'nün sünnetine uygun olmayan ve dinin esas kaynağında bir delili bulunmayan bir iş yapılırsa, o zaman o iş bidat olur. Eğer o iş ve davranış Kitap ve Sünnet'in talimatına aykırı ise, bu durumda, ona sadece bid'at deyip geçemeyiz; daha da ileri giderek, fisk ve isyan olduğunu söylemeliyiz.

Bid'at in şer'î mânâsının bu açıklamasından sonra, bu mânâda bid'at sayılan bir şeyin hasenesinin olabileceğini düşünmeye bile gerek yoktur. O artık her zaman kesinlikle seyiyie olacaktır. Seyyie olması da lâzımdır. Zira din, Allah'ın (c.c) ve O'nun Rasûlü'nün emir ve talimatlarına dayalı bir sistemin adıdır. Bu sisteme de söz konusu emir ve talimata aykırı düşen bir şeyin girmesi uygun değildir. Böyle bir şey bu sistemin içine ne zaman girerse, bu sistemin karakter ve yapısını ifsad eder. O halde bu sistemi ifsad eden bir şey nasıl olur da hasene olabilir.

Şimdi, Hz. Ömer'in (r.a) "ne güzel bid'at" dediği şeyin gerçekten şer'î ıstılahta bidat olarak bildirilen mânâda bir bid'at olup olmadığına bir bakalım. Meseleye teravih namazı, yani; Ramazan'da yatsı namazının ardından geceyi ibadet yaparak geçirmek açısından bakılırsa, bu caiz olmakla beraber aynı zamanda mendup ve mesnundur. Çünkü Peygamber Efendimiz bu uygulamaya teşvik etmiş ve bunu başka günlerdeki gece ibadetine tercih etmiştir. Kendileri de bu yönde amel etmişlerdir. Meseleye teravih namazının cemaatle kılınması açısından bakılırsa, bu da Peygamber Efendimiz zamanında ve onun bilgisi dahilinde uygulanmış ve hoş karşılanmıştır. Onun için Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde Hz. Aişe'den (r.a) şöyle rivayet edilmiştir: "Ramazan ayında Mescid-i Nebevinin değişik yerlerinde değişik insanlar gece vakti namaz kılarlardı. Ne kadar ezbere Kur'an biliyorsa, herkes o kadarını okurdu. Bazıları bir kişi, bazıları beş, bazıları da yedi veya daha az ve daha fazla kişi ile cemaat olurlardı. " Ondan sonra hepsini toplayıp cemaat halinde imama uyarak

^{68[68]} Tercüman'ul Kur'an, Muharrem-Safer, 1376/Ekim, 1956

teravîh namazı kılınması hakkında da Peygamber Efendimizin uygulaması vardır. Tirmizi, Ebu Davud ve diğer hadis kitaplarında, Ebu Zerr Gifari'den (r.a) naklen şöyle bir olay anlatılmıştır: "Ramazan ayının bitmesine yedi gün kala gecenin üçte biri geçinceye kadar Peygamberimiz bize namaz kıldırıldı. Bundan sonra da birer gün ara ile sahur vaktine kadar namaz kıldırıldı."

Buhari ve Müslim de Hz. Aişe (r.a) bir başka Ramazan'ın durumunu şöyle anlatıyor: "Peygamber Efendimiz iki veya üç gün üst üste teravîh namazı kıldırıldı. Sonra üçüncü veya dördüncü gün insanlar namaz için yine toplandığında Peygamber Efendimiz (s.a) namaz kıldırılmak için bir daha çıkmadı. Sonra da buna sebep olarak insanların teravîh namazını farz olarak anlayabileceklerinden endişe ettiğini belirtti."

Buradan teravîh namazının bütün bu kılmış şekillerinin sünnet olduğu anlaşılıyor. Şimdi burada bizim yeni ortaya çıkan şey, yani; bid'at diyebileceğimiz şey, Hz. Ömer'in (r.a) teravîh namazının cemaatle kılınmasını sürekli bir hale getirmesidir. Peygamber Efendimizin teravîh namazını sürekli cemaatle kılması halinde insanların bunu farz olarak anlayabilecekleri endişesini gözeterek meseleye bakarsak, Hz. Ömer'in sözü edilen uygulamasına bid'at demek mümkün değildir. Bu sebebin kendisi bile, Peygamberimize göre diğer uygulamalar yanında teravîh namazının cemaatle kılınmasının daha uygun olduğunu kanıtıyor. Fakat farz olarak anlaşılabilmesi endişesi bu uygulamayı yaygınlaştırmasını engelliyordu. Peygamberimizin vefatından sonra ise bu endişe için bir neden kalmadı. Zira başka bir kişinin ameli şeriatı bir şeyin farz olmasına delil olamaz. Onun için Hz. Ömer Peygamber Efendimizin amacına uygun olarak hareket etmiştir. Peygamberimizin amacı da teravîh namazının cemaatle kılınması sünnetinin yaygınlaşması idi. Aksine farz, olarak anlaşılması değildi. Bu uygulamaya bazı insanlar bid'at gözüyle bakınca Hz. Ömer "bu ne güzel bid'at" diyerek bid'at olabileceği şüphesini reddetmiştir. Elbette Hz. Ömer'in uygulaması yeni bir şeydi. Fakat bu şeriatın kötü gördüğü bir bid'at değildi. Bu sebepten dolayı bütün sahabe teravîh namazının cemaatle kılınmasını ittifakla kabul etmiş ve sonra da bütün ümmet bu şekilde amel etmiştir. Yoksa, şerif ıstılahta bid'at olan bir şeyi Hz. Ömer'in uygulamaya koyacağını ve sahabenin de bunu gözü kapalı kabul edebileceğini kim düşünebilir?

Duanın Makbuliyeti İçin Kabirlerde Çile Çekmek

Soru:

Meşayih ve tasavvuf erbabının bazı eserlerinde biz, "filan kişi falan büyüğün kabrinde murakabe ve çileye çekildi gibi ifadeler görüyoruz. Ayrıca "filan kabirde Allah'a dua etmek kabul sebebidir. Çünkü filan büyük zat tecrübe etmiştir" gibi ifadelere de rastlanmaktadır. Bunun dindeki asıl yeri nedir?

Cevap:

Öncelikle belirtelim ki dinde asıl olan, Allah'ın Kitabı ve Rasûlullah'ın (s.a) Sünneti'dir; büyüklerin sözleri ve fiilleri değil, ikincisi, büyüklerin sözleri ve fiillerini içeren ifadelerin gerçekten onlara ait olup olmadığından emin olamayız. Onlara atfedilen ifadelerin gerçekten onlara ait olduğu kesinlikle iddia edilemez. Böyle şeyleri kaynak kabul ederek onlara uymak çok büyük bir ihtiyatsızlık olur. En sağlam yol Kur'an ve Hadis'in bize bildirdiği yoldur. Bu yolun gerçekliği sahabilerin ve tabilerin dönemlerindeki uygulaması ile ve onlardan bize ulaşan kesin bilgilerle ispat edilmiştir. Bu yolun esaslarını fakihler tahkik etmişler, muhaddisler tedvin etmişlerdir. Onun için kim bu kesin bilgi esasına dayalı emin yolda yürümek isterse, bu sağlam yoldan çıkmayı hayâl bile etmemelidir. Çünkü bu yolun dışındaki bütün yollar tehlikelerle doludur. Şimdi örnek olarak sorduğunuz konuyu ele alalım: Filan filan büyükler şunları şunları yaptı diyen tezkire kitablarında anlatılanlar, hadis kitaplarındaki zayıftan da zayıf bir rivayet karşısında ne kadar değer taşımaktadır. Hangi referansa dayanarak büyüklerin böyle bir şey yapmış olduklarına güven duyabiliriz? Farzedelim ki gerçekten onlar böyle yapmadılar, o zaman biz o senetsiz rivayetlere uyarsak ahirette bunun cevabını nasıl verebiliriz? "Eğer biz akıbetimizi düşünüyorsak ve kendi hayrımızı da istiyorsak, o zaman, dinin bu sağlam ve güvenilir yoluna müracaat ederek tatmin olmamız; feyz almak ve duanın kabulü için zikrettiğiniz yol önerilmiş mi, önerilmemiş mi iyice incelememiz lazımdır. Acaba sahabe-i kiram, Nebî'nin (s.a) mübarek kabrinde çileye çekilip murakabede bulunmuş mu idi? Tabînden herhangi biri, acaba sahabelerden birinin mezan başında böyle bir şey yapmış mıdır? Fakihler ve muhaddislerden herhangi biri böyle bir yolun meşru olduğunu söylemiş midir? Herşeyden önemlisi Allah (c.c) Kuran-ı Kerim'in herhangi bir yerinde feyz elde etmek ve duanın kabul edilmesi için kabirlere gidilsin diye bir talimat vermiş midir? Veya Allah Rasûlü böyle bir şey için herhangi bir işarette bulunmuş mudur? Eğer bu kaynaklarda bu mesele ile ilgili olarak

herhangi bir delil bulunuyorsa, o zaman gönül rahatlığıyla bu iş yapılabilir. Yoksa, bu meseleyi tümüyle yanlış olmasa bile şüpheli kabul etmemiz lazımdır. Böyle şüpheli işler yaparak neden tehlikeli yolu seçeyim? Şayet ahirette o şüpheli yolun yanlış olduğu isbatlanırsa ve dinin hakiki yolunu bulmak için sağlam ve güvenilir kaynaklar mevcut olduğu halde neden şüpheli yollara başvurduğum sorulursa ben Allah'a ne cevap vereceğim? Hepimiz bunu düşünmeliyiz.

Kabir Ehli'nden Dua Etmesini İstemek

Soru:

Herhangi bir büyük zatın kabrine giderek: "Ey Allah'ın Velisi, bizim için Allah'a dua edin" şeklinde beyanda bulunmak acaba doğru mudur?

Cevap:

Herhangi bir büyükten bir kimsenin kendisi için hayır duada bulunmasını istemesi bizatihi itiraz edilebilecek bir şey değildir. İnsan kendisi bizzat Allah'a (c.c) dua edebileceği gibi, başka insanlardan da kendisi hakkında dua etmelerini isteyebilir. Lakin vefat etmiş olan büyüklerin kabirlerine giderek dua istenmesi bu durumun şeklini ve anlamını tümüyle değiştiriyor. Kabirlerde iki şekilde dua isteminde bulunulabilir: Birinci şekil; kalbinizden ve susarak büyük zatlardan dua istemektir ki, bunun mânâsı; sizin o büyük zatların işitme gücünü ve şanını aynen Allah'ın işitme gücü ve şânı gibi görmeniz demektir.

"Siz sözlerinizi gizleseniz de açık sesle söyleseniz de farketmez, şüphesiz Allah kalplerde olanı bilendir" ^{69[69]}

İkinci şekil de, dua isteğini yüksek sesle o veliyyullahm kabri başında çağırarak söylemektir. Bu şekil itikadi bir bozukluğa sebep olmasa da, karanlıkta ok atmak gibi bir şeydir. Yüksek sesle çağırdığımız halde sizi kimse işitmiyor olabilir, zira ölülerin işitmesi meselesi hâlâ ihtilafli bir mesele olarak durmaktadır. Sizi işitiyor olsa bile, belki onun ruhu o anda orada değildir ve siz boş yere bağırıp çağırıyorsunuzdur. Yine mümkündür ki, onun ruhu orada olduğu halde, Rabbiyle meşgul bulunduğundan siz kendi ihtiyacımız için bağırıp çağırmakla ona eziyet ediyorsunuzdur. Dünyada iyi ve temiz bir kulun duasını almak için gittiğinizde, öncelikle gayet edepli bir şekilde onunla görüşür, ondan sonra da isteklerinizi arz edersiniz. Evin içinde var mı yok mu, eğer varsa istirahat mı ediyor, yoksa herhangi bir işle mi meşgul veya sizi dinleyebilecek halde boş mu oturuyor bilmeden, evin dışında ayakta durarak bağırıp çağırmazsınız.

Şimdi ölmüş olan büyüklerin durumuna bir göz atalım: Bizim onların ahvalini bilmek ve onlarla yüzyüze görüşmek için hiçbir şansımız olmadığına göre, onların evlerine gidip körü körüne bağırıp çağırmanın nasıl akıl sahibi bir insanın işi olabilir? Dua ettirmenin bu yolu eğer Kur'an ve Hadis'te bize bildirilseydi veya bu yola sahabe devrindeki uygulamalardan bir delil bulunabilseydi o zaman hiç bir mesele olmazdı. Herkes gönül rahatlığıyla bu işi yapabirdi. Madem ki Kitap ve Sünnet'te veya sahabenin uygulamalarında bu yolun bir ipucu bile yok, o zaman biz neden ve niçin böyle bir yolu tercih edelim? Büyüklerden dua istemenin birinci şekli net olarak ilahi sıfatların amacına ters düştüğüne göre, ikinci şekli zaten açıkça hiç makul görünmüyor.

Büyüklerin Yüzüsuyu Hürmetine Tevessül

Soru:

Dualara, filanın yüzüsuyu hürmetine; filanın hatırına gibi ziyadeler yapılmaktadır. Bu ziyadelerin şeriattaki yeri nedir? Rasûlullah'ın Sünneti bu konuda ne söylüyor? Sahabe nasıl dua yapmış? Böyle yapmakla, yani dua ederken "filanın yüzüsuyu hürmetine " gibi sözler söylemekle herhangi dini bir kusur işlenmiş olur mu?

Cevap:

Duada, Allah'a (c.c) herhangi birinin yüzüsuyu hürmetini vasıta yapmak, O'nun ve Rasûlü'nün bize öğrettiği bir yol değildir. Bildiğiniz gibi, Kur'an-ı Kerim bu tür anlayışlardan uzaktır. Hadislerde de bu anlayışa temel oluşturabilecek bir örnek yoktur. Duada bu yolu uygulamış olan veya bir başkasına öğreten sahabeden herhangi birisini de hatırlamıyorum. Doğrusu Alemlerin Rabbi'ne dua ederken herhangi bir kulun yüzüsuyu

^{69[69]} Mülk: 67/13.

hürmetini referans göstermek veya filan kulun hatırı için benim istek ve ihtiyaçlarımı karşıla demek mânâsına gelen anlayış tarzı müslümanlara nasıl musallat olmuş anlamakta güçlük çekiyorum. Ben böyle yapmanın yasak olduğunu söylemiyorum, sadece şu iki şeyi söylüyorum: Birincisi; bu şekilde dua yapmak, Alemlerin Rabbinin bize öğrettiği dua yapma şekline ve metoduna aykırıdır. Hz. Peygamberin doğrudan doğruya ashabına öğrettiği dua tarzına da aykırıdır. Bu sebebledir ki, bu tarz duadan uzak durulmalıdır. Zira Peygamber, Efendimiz ve diğer bütün peygamberler, Allah ile kulları arasındaki ilişkinin ve bağın doğru şeklinin ne olduğunu açıklamak için gelmişlerdir. Öyleyse onların ne uyguladıkları ne de öğrettikleri bir dua şekli olan bu tarz bir dua şeklini, herhangi bir kimse uygulamaya kalkışırsa, şüphesiz o, muteber olan bir şekli terkedip, muteber olmayan bir şekli uygulamış olur.

İkinci olarak da, bu dua şeklinin nefrete şayan bir yol olduğuna inanıyorum. Başka bir kişinin bu dua şeklini benim gördüğüm gibi görmeyip başka bir açıdan bakması ve nefrete şayan bulmaması farklı bir durum. Ben ne zaman bu dua şeklinin zararlarına dikkat etsem, gözümün önüne hemen çok mert ve çok cömert bir zat gelir: Onun kapısına gelen herhangi bir insanın arzuları anında yerine getiriliyor, feyz ve keremi herkesi kuşatıyor, her isteyen ondan dilediğini talep edebiliyor, lûtfu herkese açık ve herkes ona kolaylıkla ulaşabiliyor. Böyle bir zâtın karşısına bir kişinin doğrudan gelerek: "Ey kerem sahibi, cömert insan! Bana yardım et" demek yerine, filan kişinin hatırına benim ihtiyaçlarımı gider demesi ne kadar uygun düşer varın siz hesap edin. Bu isteme biçiminde, o cömert kişinin merhameti ve cömertliği sebebiyle başkalarının ihtiyaçlarını gidermediği, fakat arkadaşlarının, dostlarının ve akrabalarının hatırına lütuf ve ihsanda bulunduğu su-i zannı gizlidir. Eğer bunların vasıtasıyla dua edilmezse sanki o zaman ondan lıç bir şey alamayacağınız zannıyla ümitsizliğe düşüyorsunuz. Filanın yüzüsuyu hürmetine demek; aynı zamanda, istekte bulunduğunuz zâta baskı uyguladığınız mânâsına gelir ki, siz aslında şöyle demek istiyorsunuz: "Ben filan büyük insanın tavsiyesi ile geliyorum. Benim ricamı herhangi aracısız bir insanın ricası gibi düşünerek geri çevirmemelisiniz." Eğer bu tarz dua bu söylediğim anlama gelmiyorsa, ne anlama geldiğini bana da öğretin. Böylece içimdeki sıkıntıdan kurtulacağım için memnun olurum. Fakat eğer bu tarz duanın anlamı gerçekten benim anladığım şekildeyse, o zaman Allah Teâlâ'nın kâmil sıfatları hakkında doğru bilgiye sahip bir şahsın böyle bir dua tarzını hayâl edebileceğini bile düşünemiyorum. Fıkıh alimleri bu dua tarzının, bu gibi mahzurlarım dikkate alarak mekruh olduğu kanaatine varmışlardır. Nitekim Hanefî Fıkıhının meşhur kitabı Hidayede şöyle yazmaktadır: "Bir kimsenin dua ederken filanın hakkı için, filanın yüzüsuyu hürmetine veya peygamberlerin, nebilerin hakkı için demesi mekruhtur. Zira yaratılanın, yaratan üzerinde hiçbir hakkı söz konusu değildir."^{70[70]}

Dört İmam Ve Ehl-i Beyt

Soru:

Tercüman ul Kur'an'ın Eylül 1956 no'lu sayısında bir soruya cevap olarak şöyle yazıyorsunuz: Eimme-i Erbaa, dönemlerinde beraber yaşadıkları ve istifade etmeleri mümkün olan ilim ehli herkesten faydalanmışlardır. Yalnızca ehl-i beyt'ten faydalanmakla kalmamışlar, kimde ilim bulmuşlarsa ondan faydalanmışlardır. Bu yol ve metod herhangi bir taassuba mübtela olmayan her insanın yolu olmalıdır." Ben bu zamana kadar bu anlamda bir şeyi ne gördüm ne de duydum. Siz bana bu iddianızı kanıtlamak için birkaç tane muteber kitap adı verin de iddianız iyice açıklık kazansın. Başka bir sorum da, Sahih-i Buhari "Kitab'ul Fiten Bab'ul Istihlaf'da zikredilen bir hadis ile ilgilidir. Hadis şöyledir:

"Cabir b. Sümre'nin: Hz. Peygamber'in on iki emir olacak dediğini, isitemediği bir kelime daha söylediğini, babasının da hepsinin Kureyş'ten olacak dedi" şeklinde söylediği nakledildi. Bu hadiste zikredilen on iki emir hangi emirlerdir. Şiîlerden isnâ aşere yanlıları, buradaki on iki emirden kastedilenin on iki imam olduğunu iddia ediyorlar. Acaba bu iddiaları size göre doğru mudur?

Cevap:

Şiî ilim adamlarının hadis ile ilgili eserleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığım için bir şey söylemem mümkün değil. Fakat, ehl-i sünnet'in hadis kitaplarında; ehl-i beyt'in büyüklerinin, ehl-i beyt olmayan sahabilerden, tabiilerden, tebe-i tabiînden yaptıkları rivayetler genellikle mevcuttur. Meselâ; Buhari ve Müslim'deki bir çok hadis, Cafer Sadık yoluyla Muhammed b. Munkadır ve Ata b. Ebi Rebah'tan rivayet edilmiştir. İmam Muhammed Bakır da; Cabir b. Abdullah'tan, Ebû Mürre'den, Ukayl b. Ebî Tâlib'ten,

^{70[70]} Tercüman'ul Kur'an, Muharrem-Safer, 1377/Ekim-Kasım, 1957

Abdullah b. Ebi Râfi'den, Said b. Müseyyib ve Yezid b. Harun'dan bir çok hadis rivayet etmiştir. İmam Zeynel Abidin birçok hadisi müminlerin annesi Hz. Safiyye'den, Misver b. Mahzeme'den, Said b. Mercane'den, Ömer b. Osman'dan ve diğer ashabtan rivayet etmiştir. Hz. Ali'nin kendisi de Müslim'de yer alan bir hadisi Mikdad b. Esved'den bizzat rivayet etmiştir. Üstelik, burada sözünü ettiklerimiz sadece Buhari ve Müslim'deki rivayetlerdir. Öteki hadis kitapları incelenirse, bu gibi hadislere pek çok yerde rastlamak mümkündür. Şu bir vaki'dir ki, ehl-i beyt'in büyükleri ilmi meselelerde hiçbir zaman taassup göstermemişler ve hiçbir zaman ailevi bir gurura ve büyüklenmeye tenezzül etmemişlerdir.

Hakkında bana sorduğunuz hadis, Buharının "Kitab'ul Fiten" bölümünde değil, "Kitab'ul Ahkâm" bölümündedir. Ve bunun münderecatı "Bab'ul Istihlaf"da değil de başlığı bulunmayan bundan sonraki bir babdadır. Bu rivayet Buhari de çok kısa olarak zikredilmektedir. Fakat Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Taberânî ve diğer hadis kaynaklarında meseleyi detayları ile açıklayan birçok rivayet bulunmaktadır. Bu rivayetlerin hülâsası şudur: On iki halife veya emir (kelimeler muhtelif şekillerde rivayet edilmiştir) zamanına kadar İslâm güçlü ve sağlam olarak devam edecek ve ümmet birlik ve beraberliğini devam ettirecek, herhangi birinin düşmanlığı bunları bozamayacaktır. İslam tarihi göz önünde tutularak bu emirden haber verme muhtelif emirler için söz konusu edilebilir. Bazıları da bunu yapmak için çaba göstermişlerdir. Yalnız bütün bunlara rağmen bu detaylı rivayetlerden de açıkça görülüyor ki, on iki halife veya emirden kasıt asla on iki imam olamaz. Zira bunların eline hiçbir zaman devlet geçmemiştir.^{71[71]}

Hazreti Alî Muhaliflerine Karşı Haklı Mıydı?

Soru:

Bir meselede beni aydınlatmanızı istiyorum. Muharrem ayında yaptığınız konuşmalardan birinde Hz. Ali'nin (k.v) haklı olduğunu söylüyordunuz. Sözlerinizden, Hz. Ali'nin karşısında olanların bâtil üzerine oldukları neticesi çıkmaktadır. Siz yine aynı konuşmanızda Hz. Ali'nin (k.v) üç ayrı grupla kanlı savaşlara girmesine rağmen Allah'ın (c.c) belirlemiş olduğu sınırları aşmadığını; karşı taraftaki insanları öldürmediği gibi, onların kadın ve çocuklarını cariye ve köle olarak almadığını söylediniz. O halde, böyle bir davranışla Hz. Ali (k.v) hangi savaşı kazanabilirdi ki?

Peygamber Efendimizin vefatından sonra Hz. Ali (k.v) halifelik için her zaman istekli idi. Rivayetlere göre uzun bir müddet Hz. Ebu Bekir'e (r.a) biat etmemişti. Hz. Ömer'in (r.a) (ölümünden sonra yeni halifeyi belirlemek üzere) oluşturduğu altı kişilik şûrada Hz. Ali de vardı. Şûradaki diğer kişilerin halifelikten vazgeçmesi üzerine ortada sadece Hz. Ali ve Hz. Osman kalmıştı. Hz. Osman'ın halifeliğe seçilmesine içerleyen Hz. Ali bu seçimin yapıldığı camiyi terketmiş, ancak daha sonra gelerek biat etmişti. Hz. Osman'ın (r.a) şehadetinden sonra Hz. Ali (r.a) hilafete seçildiğinde, onu seçenler Medine'deki birkaç sahabeden ibaretti. Hz. Ali (k.v) halifeliğe seçildiğinde Medine'de büyük sahabilerden kimse var mıydı? Hz. Muaviye'nin Hz. Ali'ye biat etmesi zorunlu muydu?

Aynı şekilde Hz. Hüseyin'in (r.a) zamanında bütün ashabın onu Kûfe'ye gitmekten alıkoymak istemesine rağmen o kimsenin sözünü dinlememişti. O halde, söyler misiniz, yok olmaktan başka bir mânâ taşımadığı halde çarpışmak için düzenli ve güçlü bir hükümetin karşısına çıkmak sizce akıllıca bir girişim midir? İslâm böyle mi öğretmektedir? insanın güçsüz ve zayıf olduğu bir durumda, güçlü bir hükümetin karşısına çatışmak için çıkmasının neticesi elbette Hz. Hüseyin'in başına gelenler gibi olacaktır.

Cevap:

Mektubunuzu aldım. Sormuş olduğunuz sorulara ayrıntılı cevap vermek uzun bir makale yazılmasını gerekli kılmaktadır. Ancak benim böyle bir yazı için yeterli vaktim yok. Eğer sorularınıza kısa cevap verirsem, nasıl sorduğunuz sorulan aldığınız konuşmamın metni sizi iknada başarılı olamadıysa, bu sefer de başarılı olamayacağımdan korkarım. Benim düşüncelerimi öğrendikten sonra bu konu üzerinde bizzat durup, gerçekleri ortaya çıkarmak için çaba göstermeniz ikimiz açısından da daha iyi olmaz mıydı?

Siz galiba bu konuda imam Ebu Hanife (r.a) gibi dikkatli bir fakihin görüşünün ne olduğunu da bilmiyorsunuz. Çünkü o da, kimle savaşmışsa Hz. Ali'nin haklı olduğunu savunmaktadır. Hatta Sıffın Savaşında Hz. Ammâr b. Yâsir'in şehid edilmesinden sonra ehl-i sünnet uleması Hz. Ali'nin karşısındaki grubun "bağî " olduğu üzerinde icma etmişti. Çünkü Peygamber Efendimiz Ammâr b. Yâsir'in (r.a) bağî, yani; azgın bir grup tarafından öldürüleceğini önceden bildirmişti. Siz, Peygamber Efendimizin hilafetin

^{71[71]} Tercümanul Kur'an, Rabûlevvel, 1378/Kasım, 1956

kendisinden sonra otuz sene devam edeceğini ve daha sonra saltanatın başlayacağını bildirdiğini de unutmusunuz. Bu yönüyle de Hz. Ali'nin hilafeti bizzat Peygamber Efendimiz tarafından onaylandığı halde, Muaviye'nin (r.a) hükümeti hilafet değil padişahlık olarak gözükmektedir. Siz, ehl-i sünnet ulamasının Hz. Ali'yi ittifakla dördüncü raşid halife olarak kabul ettiğini de unutmuş gözükyörsünüz. Alimler bunu ehl-i sünnet'in akide kitaplarına da geçirmişler. Ehl-i sünnet mezhebinin şiiiler ve haricilerden ayrıcalığını göstermek için de bunu yüzyıllardır minberlerden okumaktadırlar. Bunun aksine Emir Muaviye'yi Hülefa-i Raşidîn'den sayan şayan-ı zikir hiçbir alim hatırlamıyorum. Aynı şekilde siz, bütün ehl-i sünnet fakihlerinin kitaplarında Dört Halife'mn kararlarını delil olarak aldıkları halde, Hz. Ömer b. Abdulaziz'in kararları hariç, Benî Ümeyye sultanlarından hiçbirisinin kararlarına fıkıh kitaplarında yer vermediklerini de umursamıyorsunuz. Bu gibi meseleleri göz önünde bulundurarak tarihi doğru görüş açısından mütalaa ediniz. İbn Sa'd'ın Tabakat'ı, Taberî, İbn Esîr, İbn Kesir vb. gibi asıl kaynaklardan tarih okuyunuz. Bunu yaparsanız, öyle sanıyorum artık bana birşey sorma zarureti hasıl olmaz.

Bazı kimselerin insanların kafasına Hz. Hüseyin'le (r.a) ilgili olarak soktukları şüphelerin hepsini bir mektupla gidermek benim için oldukça zor. Eğer fırsat bulursam, bu konuda müstakil bir makale yazacağım. Şimdi ancak şu kadarla iktifa etmek istiyorum: Eğer insanların kafasına şüphe sokan beylerin görüş açılarından meseleye yaklaşırsak, müslümanların hükümeti bir kez asliyetini kaybetti mi artık onun ıslahı için hiçbir şey yapılamaz. Çünkü onu değiştirme yolunda alman her tedbir günah; bozulmuş hâkimlere itaat için boyun eğme sevap sayılacaktır. Yezid'in hilafeti haklı sayılırsa, bugünkü zalim ve zorba idareciler niye kötü olsun, neden onlar aleyhine sesimizi yükseltelim?^{72[72]}

Müslim Ve Müminin Mânâsı

Soru:

Bazı kimseler, İslâm ve iman kelimelerini ıstılahı mânâda bir diğğinin karşıtı olarak kullanmaktadırlar. Onlar İslam kelimesinin mânâsını arkasında iman olmayan sırf zahiri itaat olarak alıyor ve iman kelimesine ise hakiki ve içten iman mânâsını yüklüyor. Bu kişiler söylediklerine delil olarak:

"Bedeviler "inandık" dediler"^{73[73]} diye başlayan Hucurat Sûresi'ndeki ayet-i kerimeyi gösteriyorlar. Bu ayet-i kerimede bedevi Araplar mümin yerine müslim olarak gösterilmiş ve imanın daha onların kalplerine yerleşmediği bildirilmiştir. Bazı dini gruplar bu ayet-i kerimeden hareketle kendilerini mümin, diğğ müslümanları ise müslim olarak nitelemektedirler. Hatta Hülefa-ı Raşidîn'den ilk üç halifeye de mümin yerine müslim diyerek, îmalı bir tarzda onların gerçek imana sahip olmadıklarını anlatmaya çalışmaktadırlar. Lütfen meseleyi kavrayabilmemiz için yukarıda sözü geçen ayetin yorumu ile birlikte mümin ve müslim kelimelerinin mânâlarını açıklayınız.

Cevap:

Hucurat Sûresi'ndeki diye başlayan ayet-i kerime Tevbe Sûresi 90'dan 101'e kadar olan ayet-i kerimelerin ışığında okunursa mesele tamamen aydınlığa kavuşur. Medine çevresi ve dışında yaşayan bedevilere "A'rab" demliyordu. Bu insanlar itaat etmekten başka çareleri kalmadığı için Medine'deki İslâmî hükümete tabi olmuşlardı. Ancak onlar ne cihad için savaşa giderek kendilerini tehlikeye atmak istiyorlardı ve ne de zekatı gönül rızası ile vermeye yanaşıyorlardı. Müslümanların yapmış olduğu fetihlerden elde edilen ganimetlerden istifade etme zamanı gelince, onlar tek tek ortaya çıkarak imanlı olduklarını iddia ederlerdi. Bunu yaparken de sanki İslâm dinine girmekle Peygamber Efendimize bir ihsan ve minnet yapmışlar izlenimini vermeye çalışıyorlardı. Onların bu davranışı ile ilgili olarak Hucurat Sûresi'nde şöyle buyurulmaktadır: Söz konusu bedevilerin (A'rab) iman sahibi olduklarını iddia ettikleri, ancak onların zahiren itaati kabul ettikleri; çünkü, eğer iman kalplerine yerleşmiş olsaydı, onların ne cihaddan kaçmaları ve ne de müslüman olmalarını Peygamberimiz üzerine bir ihsan olarak görmeleri gerekirdi.

Bu noktada, yani söz konusu ayet-i kerime'de, İslâm kelimesi; imana sahip olmadan boyun eğme, itaat etme mânâsına kullanılmıştır. Ancak bunun anlamı, İslâm ve iman Kuran-ı Kerim'de iki ayrı şeydir demek değildir. Eğer herhangi bir kimse böyle bir iddiada bulunursa ona:

"Allah katında (makbul olan) din ancak İslamdır"^{74[74]} ayet-i kerimesinin veya Hz. İbrahim'in (a.s) ayet-i

^{72[72]} Tercüman'ul Kur'an, Eylül, 1962

^{73[73]} Hucurat: 49/14.

^{74[74]} Âl-i İmrân: 3/19.

mi olduğuna inanıyorsun?" diye bir soruya muhatab tutulur. Kuran ve hadis-i şeriflerde bizi bu konuda belli bir inanca sahip olmakla mükellef kılan hiçbir açık ve kafi yönlendirme söz konusu değildir. Aynı şekilde bu mesele ne sahabiler arasında tartışma konusu olmuştur ve ne de Peygamber Efendimizin (s.a) halifeleri bu konuda herhangi bir inanca sahip olunması yolunda telkinde bulunmuşlardır.

Ben, Yüce Peygamber'in dünyayı değiştikten sonraki hayatı hakkında günümüz alimlerinin yaptıkları tartışmalarla, aynı Kur'an'ın mahluk olup olmadığı meselesinde Halife Me'mun'un düştüğü hataya düştüklerini sanıyorum. Halife Me'mun, Allah ve O'nun Rasûlü'nün İslâm'da bir inanç meselesi ya da imanın bir şartı kılmadığı, kurtuluşu onu kabul edip etmemeye bağlamadığı ve insanları ona inanmaya çağırmadığı bir şeyi imanın şartlarından bir şart olarak kabul ettirmeye çalışıyordu. Kurtuluşu bu inancı kabul edip etmeye bağımlı kılıyor, insanları buna iman etmeye çağırıyor ve buna iman etmeyenleri de küfür ve fiske itham ediyordu. Allah Teâlâ ve Onun Rasûlü dinde böyle özelliğe sahip konuları açık açık ve kesin bir şekilde açıklamıştır. İnsanlar bu gibi hayati öneme sahip konulara iman etmeye açıkça çağırılmıştır. Peygamber Efendimizin dünyayı değiştikten sonraki hayatının keyfiyeti meselesi kesinlikle söz konusu meseleler gibi değildir ve bu meseleyi zorla o meselelere dahil etmeye çalışmak ya da onlarla aynı derecede önemli görmek tamamıyla yanlış bir iştir. Eğer herhangi bir şahıs bu meselede kesinlikle bir şey bilmiyorsa veya herhangi bir karara varamamışsa, o kıyamet gününde bundan dolayı sorguya çekilmez ve onun bu konudaki bilgisizliği ya da herhangi bir karara varamaması encamını etkilemez. Ancak, bu konuda herhangi bir inanca varıp da bunu başkalarına da tebliğ eden şahsın tehlikede olduğunu burada belirtmeliyim. Çünkü, onun inancı doğru veya yanlış her iki ihtimali de taşımaktadır.^{77[77]}

Tasavvuf İlgili Birkaç Açıklama

Soru:

Ben, Allah'a (c.c) davet ve Allah'ın dininin hayata hakim kılınması yolunda sizi destekleyen ve sizinle birlikte çalışmayı arzulayan birisiyim. Sizi tasavvufu kabul etmemekle suçlayan kişilere karşı ben, sizi savunuyorum. Eğer hatırlarsanız benim bu konu ile ilgili bir soruma "bu hareketimize tasavvuf ehli olan ya da olmayan herkesin katılmasına ihtiyaç ve zaruretimiz vardır. Ben sufi olmadığımı göre sufilik iddiasında bulunacak bir şekilde düzenbazlık yapamam" diye cevap vermiştiniz. Bu cevabınız doğru ve iyi bir cevaptı. Ancak insanın yazarken bazı hatalara da düşebileceğini kabul etmesi lazım gelir. Siz, "Hedefler Sözleşmesi" nin 13. sahifesinde şöyle yazıyorsunuz: "Hayatın tüm merhalelerinde devam etmesi gereken zikrullahın daha sonraki devirlerde suülerin çeşitli grupları tarafından icad edilen veya başkalarından alınan usulleri sahih değildir."

Siz, bu görüşünüzü bütün sûfilere teşmil etmeseydiniz hareketinize ne zarar gelirdi ki? Sizin yukarıdaki satırlarınızdan ya gerçek sufile tanımadığımız ya da sûfilere olan nefretinizi ortaya vurarak İslâmî harekete zarar vermek istediğiniz anlaşılıyor. Bu yüzden, tüm işinizi gücünüzü bırakıp onlarla uğraşıyorsunuz. Görüşlerinizi yeniden gözden geçirmeniz ümidiyle.

Cevap:

Herhangi bir meselede herhangi bir şahıs ve grupla ihtilaf etmemiz, o şahıs veya grupla her konuda ihtilaf ettiğimiz, onlara düşman olduğumuz ya da onları her meselede hatalı gördüğümüz mânâsına gelmez. Siz, bizzat Şafî, Hanbelî ve Malikîlerin bir çok görüşüne katılmaz ve çoğu zaman onların görüşleri hilafına ortaya delil sürerken, biri çıkıp da bu hareketinizden dolayı sizin diğer üç imam ve onların takipçisi ulema ile ihtilaf ettiğinizi, onları kesinlikle hatalı olarak gördüğünüzü ve tüm işinizi gücünüzü bırakıp onlarla uğraştığınızı söylese, ne ölçüde haklı olur.

Bu yüzden ben bu görüşünüzü yeniden gözden geçirmenizi ve görüş ayrılıklarını muhalefet, düşmanlık ve inatlaşma ile karıştırmamanızı rica ediyorum.

Benim bu konudaki görüşüm şöyle: Bizim, bânının ıslahı ve nefis tezkiyesi için Kuran, Sünnet ve sahabenin uygulamasıyla sabit usullere sarılmamız bize yeter ve bizim bu usullerle iktifa etmemiz gerekir. Bundan daha iyi bir yol yoktur ve bu usullerde azaltma ya da çoğaltma yapmak ne doğru ve ne de faydalıdır. Bu usulleri bırakıp, kim icad etmiş olursa olsun veya hangi dinler ve milletlerin tabilerinden alınmış olursa olsun, başka usullere sarılmaktan kaçınmak lazımdır. Bu görüşümde herhangi bir yanlışlık varsa, bunu delilleriyle birlikte göstermeniz gerekir. Böyle yaparsanız, üzerinde düşünürüm. Ancak, bu görüş ayrılığı

^{77[77]} Tercüman'ul Kur'an, Aralık, 1959

yüzünden benim sûfilere muhalif olduğum veya tasavvuf düşmanlığı yaptığım ya da ehl-i tasavvufun hepsini karaladığım suçlamasından berî olduğumu bildirmek isterim.

Soru:

Hakkımızda birazcık su-i zanda bulunarak belki de bizim görüş ayrılığı ile muhalefet arasında fark görmediğimizi zannetmişsiniz. Elhamdülillah Muhterem Mevlânâ... bize ikisi arasındaki farkı görebilecek kadar terbiye vermiştir. Tezkiye-i nefis hakkında yazmış olduklarınızı biz de aynen tabilerimize nasihat şeklinde söylüyoruz. Sizinle bizim aramızdaki fark belki de sadece söyleyiş biçimimizde. Örneğin, biz Şafiîlerle ve Hanbelilerle bazı meselelerde ihtilaf ederiz ancak bu hiçbir zaman bizim İmam Şafii'nin görüşlerini yanlış ya da bâtil olarak gördüğümüz mânâsına gelmez. Siz, daha sonraki devirlerde sufilerin çeşitli gruplarının icad ettiği veya başkalarından aldığı usûllerin sahih olmadığını söylüyorsunuz. Bununla ilgili bir kaç misal verirseniz sevinirim. Yine, doğru olmayan bir usul üzerinde olan kişi için de ne gibi bir görüşe sahip olduğunuzu merak ediyorum doğrusu. Ben böyle bir kişiyle hem görüş ayrılığı içerisindeyim ve hem de onun muhalifiyim. Doğru yolda olmadığını bildiğiniz halde böyle kişilere sizin muhalif olmamanızı ise doğrusu anlayamıyorum.

Kur'an ve Sünnet'i bir kenara koymak için değil, Kur'an ve Sünnet'in ruhu ve özüne ulaşmak için icad edilmiş olan bir usûlü siz büyük bir ihtimalle kendi prensiplerinize uygun olarak görürsünüz (bid'at olduğunu söyleyemezsiniz). Böyle bir usûlü kabul edip etmemekte serbestsiniz, ama ona bâtil diyemezsiniz. Eğer böyle bir şey söylerseniz, bu konuda sizinle sadece görüş ayrılığına değil; muhalefete de düşeriz.

Cevap:

Daha önceki mektubunuza yazdığım cevapta herhalde söylemek istediklerimi açık bir şekilde ifade edememişim ki, siz yeniden bazı şeyler yazmak durumunda kalmışsınız. Eğer maksadımı açık bir şekilde anlasaydı, böyle bir şeye zaruret doğmayacaktı. Ben kısa bir şekilde anlatmak istediklerimi burada yinelemek istiyorum. Zatiniz gibi alim bir şahsın, müctehidin içtihadında hata da isabet de edebileceğini bilmesi gerekir. Dolayısıyla selef alimlerinden halef alimlerine kadar bütün ehl-i ilmin, çok büyük mezyetlere sahip insanların bile hata yapabileceklerine inandıklarını bilmelisiniz. Onların hatalı icthad yapan ve görüşünde isabet edemeyen şahısların büyüklüklerini inkar etmediklerini de biliyor olmalısınız.

Onlar, hata olarak gördükleri birşeyi delilleriyle birlikte reddetmişler, ancak, icthaddaki hatayı fazilet sahibi birinin faziletini azaltıcı olarak görmemişlerdir. Onlar icthad hatasına hata demek ve o görüşe karşı çıkmakla birlikte müctehide saygı da gösteriyorlar ve bu hata dolayısıyla tüm sevaplarını sıfırla çarpıyorlardı.

Bu meselede ben de aynı tavıra sahibim. Örneğin ben, semâ'yı Allah'a yaklaşıma bir vesile olarak gören büyüklerin içtihadının doğru olduğunu kabul edemem. Veya şeyhi rabita etme yoluna başvuran kişilerin görüşlerinin isabetli olduğunu söyleyemem. Ben böyle şeyleri yanlış olarak görüyor, bu gibi şeylere karşı çıkmayı ve insanlara bunlardan kaçınmalarını öğütlemeyi gerekli hissediyorum. Ancak, şu da var ki, bu gibi usullerin nispet edildiği büyük sûfilere saygısızlık edilmesini doğru bulmuyorum.^{78[78]}

Gayb İlmi, Hâzır Ve Nazır Olmak Allah'tan Başkasına Secde Etmek

Soru:

Şu sıralar Tefhim'ul Kur'an'ı okuyorum. Şirk meselesi kafamı karıştırdı. Bu konuda sizden yardım istiyorum. Tefhim'ul Kur'an'ın dikkatli okunmasından Âlim'ul Gayb (gaybı bilen), Semi ve Basîr (gören ve işiten) olmanın (ki bunlara bizim konuştuğumuz dilde "hâzır ve nazır olmak" da deniliyor), Allah'ın zâtî sıfatlarından olduğu anlaşılıyor. Allah'tan başka birisinin bu sıfatlara sahip olduğuna inanmak şirkdir. Secde, rükû vs. yapmak da Allah Teâlâ'ya mahsustur. Allah Teâlâ' şirkin büyük ve affedilmez bir günah olduğunu bildirmektedir. Bu yüzden O'nun (c.c), böyle bir günahı işlemesi için başkalarına emir vermemesi gerekir. Ancak Allah Teâlâ Adem'e secde etmeleri için meleklerle emretmiştir. Aynı şekilde hiçbir nebi ne şirke bulaşmakta ne de başka bir kimsenin şirke bulaşmasını istemektedir. Ancak, Hz. Yusuf'un önünde kardeşleri ve ebeveyni secde etmiştir. Sorun şu; eğer Allah'tan başkasına secde etmek şirk ise yukarıda zikredilen hadiseleri nasıl tevîl ederiz?

İkinci sorum da şu: Eğer gaybı bilmek sadece Allah'a mahsus bir sıfat ise, o halde bu sıfatın hiçbir mahlukta olmaması gerekir. Fakat Kuran ve Hadis'ten anladığımıza göre nebi ve rasuller gaybı bilmektedirler. O halde, herhangi bir mahluk ya da herhangi bir kişide bu sıfatın var olduğunu kabul edince neden şirk bulaşmış oluyoruz? Veya herhangi bir kimse Allah Teâlâ'nın Peygamber Efendimize (s.a) kıyamete kadar olacak şeylerin ilmini verdiğine inanıyorsa, ona neden hemen müşrik yaftası vurulmaktadır? Bu gibi şeylerden dolayı şirk bulaşmakla itham edilen kişiler Peygamber Efendimizin (s.a) gaybı bilme sıfatını zafî bir sıfat olarak değil de Allah vergisi olarak kabul etmektedirler. Bu kişilerle diğer alimler arasındaki ihtilaf sırf fazlalık ve eksikliktedir. Eğer mesele fazlalık ya da eksiklik meselesi ise, o halde şirk fetvası vermek niye?

Hâzır ve nazır olma sıfatları da Allah Teâlâ'nın zâtî sıfatları olarak kabul edilmektedir. Ancak, Yüce Allah ölüm meleğine (Azrail) bir anda yüzlerce, hatta binlerce insan, hayvan, kuş, sürüngen ve cinnin ruhunu alma gücü vermiştir. Bundan hâzır ve nazır olma Allah Teala'nın zâtî sıfatı olduğu halde Azrail'in de hâzır ve nazır olduğu mânâsı çıkar. Bu noktada eğer, Allah Teâlâ'nın bir vazifenin yerine getirilebilmesi için bu zâtî sıfatını bir meleğe emanet ettiği söylenirse, o helde, Peygamber Efendimizin hâzır ve nazır olma sıfatına haiz olduğuna ve bu sıfatın Allah tarafından bağışlandığına inanan insanlara neden müşrik denilsin?

Cevap:

Şirk konusunda açıklamış bulunduğunuz karışıklıklar Tefhim'ul Kur'an'ın devamlı mütalaasıyla kolaylıkla ortadan kalkabilir. Kafanızı kurcalayan meseleleri benim bir mektupta balletmem oldukça güçtür. Yine de "şirk" meselesi oldukça hassas ve tehlikeli bir mesele olduğu ve sizin bu karmaşa içerisinde daha fazla kalmanızı istemediğim için kısa bir şekilde sizi ikna etmeye çalışacağım.

Herşeyden önce siz, secdenin haddizatında şirk olmadığını, ancak şirkin bir alameti olduğunu iyice anlamalısınız. Şirk aslında Allah'a herhangi bir şeyi zâtında veya sıfatlarında ya da hukukunda ortak koşmaya denmektedir. Eğer böyle bir inançla birlikte secde yapılırsa, bu şirk olur. Böyle yapmakla müşriklere amelen bir benzeme söz konusu olduğu için secde yapmak haddizatında şirk olduğundan dolayı değil de bu benzerlikten dolayı yasaklanmıştır, Âdem (a.s) yaratıldığında Allah Teâlâ meleklerle Adem'e (a.s) secde etmeleri için emir vermişti. Meleklerin yaptığı, Allah'ın (c.c) emrini yerine getirmekten başka bir şey değildi. Melekler, Adem'e (a.s) tapınılacak ya da tazim gösterilecek biri olduğu için secde etmemişlerdi. Bu yüzden meleklerin yaptığında herhangi bir şirk şaibesi olamayacağı açıktır.

Allah Teâlâ'nın Hz. Yusuf'a bizzat rüyasında gösterdiği ve Hz. Yakub'un bunu ilahi bir işaret olarak gördüğü rüyaya dayanarak ebeveyni ve kardeşleri Hz. Yusuf'un önünde secdeye gitmişlerdi.^{79[79]} Aynı şekilde Hz. Yusuf da (a.s) bunu rüyasının doğrulayıcısı olarak görmüştü.^{80[80]}

Bu yüzden bu hadisede olanlar da Allah'ın (c.c) emriyle olmuştur. Allah'ın (c.c) emirlerini yerine getirmek amacıyla yapılmış işlerin de şirk olamayacağı açıktır.

Şimdi, Allah Teâlâ'nın herhangi bir hükmü olmadan herhangi bir kulu yüce ve kutsal olarak görüp onun önünde secdeye giden bir kişinin durumunu göz önüne alalım. Herhangi bir delil öne sürerek böyle bir hareketin müşrikçe bir hareket olmadığı ispatlanabilir mi? Allah Teâlâ'nın daha önce zikrettiğimiz iki meselede kendinden başkasına secde edilmesi emrini vermiş olması, bu hareketin tamamen caiz olduğuna bir delil olarak gösterilebilir mi? Veya Allah'ın (c.c) herhangi bir emri olmadan istediğimiz gibi tazim için secde edebilir miyiz? Allah Teâlâ Kehf Sûresinde seçkin kullarından birisinin, ilahi emirle bazı maslahatları göz önünde bulundurarak fakirlerin gemisinde bir delik açtığını ve bir erkek çocuğu öldürdüğünü bildirmektedir. Kuranda böyle bir hadisenin zikredilmiş olması bizim de bazı maslahatları gözö-nüne alarak istediğimiz kimsenin malına zarar vermemize veya istediğimiz kişiyi öldürmemize delil olabilir mi? Allah Teâlâ ve O'nun Rasûlü'nun şer'î nasrlar yoluyla Allah'tan başkasına secde etmeyi haram kıldıkları ve başkalarının can ve mallarında tasarruf için sınırları belirledikleri bir konumda, kim çıkıp da Allah Teâlâ'nın bazı hususi fiillerini delil gösterip onlara kıyasla bu haramları kendisi için helal gösterebilir?

Küllî ve zatî gayb ilminin sırf Allah Teâlâya mahsus olduğunu herkes kabul etmektedir. Yine gayb ilminin herhangi bir bölümü veya Allah Teâlâ'nın istediği kadarını istediği kişiye verebileceğini kimse inkar etmemektedir. Bu cüz'i olan gayb ilmi, keyfiyet olarak Allah Teâlâ'ya mahsus sıfatlardan olan gayb ilminden farklı bir şeydir ve herhangi bir kulun bu ikinci türden, yani; cüz'î gayb ilmine sahip olduğuna dair bir inanca sahip olmayı hiç bir kimse şirk olarak görmemektedir. Aslında işler, bazı kimselerin bu inançta aşırı giderek gerçek İslâm inancına ters düşen bazı şeyler uydurmasıyla çığırından çıkmaktadır.

^{79[79]} Bkz. Yusuf: 12/4-6.

^{80[80]} Bkz. Yusuf: 12/100.

Bu gibi şeyleri şöylece sıralayabiliriz: İlk olarak; bazıları bu Allah vergisi gayb ilmini cüzî değil de küllî olarak görmekte, Allah Teâlâ'nın herhangi bir kulu aynı kendisi gibi, olmuş ve olacakların âlimi yaptığını iddia etmektedirler. Zahirde bu noktada cüz'î ve küllî arasındaki fark kapanmış gibi gözükse de zâtı ve Allah vergisi gayb ilmi arasındaki fark göze çarpmakta ve buna dayanılarak böyle bir inançta sahip olmanın şirk olmadığı söylenebilmektedir. Ancak, birazcık bile düşünürseniz, böyle bir inanç taşımanın ne gibi büyük tehlikeler taşıdığını hemen farkedersiniz. Örneğin; eğer Allah Teâlâ'nın herhangi bir kimseyi kendi vergisi ile aynı kendisi gibi görünenin ve görünmeyenin âlimi yaptığı caiz olarak görülürse, o halde Allah Teâlâ'nın onu yine aynı kendisi gibi Kadir-i Mutlak, Hayy ve Kayyum, Halik ve Rabb yapması neden caiz görülmesin? Bundan sonra, Allah vergisi ile kulun ilah olması yolunda ne gibi bir engel kalır ki? O halde, eşit sıfat ve yetkilere sahip iki ilah arasında sadece zafî ya da Allah vergisi olması farkı şirkten kurtulmak için kâfi olur mu?

Bu yolda aşırılığa giden kimselerin yaptıkları ikinci şey ise şudur: Bu kimseler Allah vergisi gayb ilmini dağıtmaya kendilerini yetkili görmektedirler. Şunu demek istiyorum: Aslında, bağışta bulunan kişinin herhangi bir kimseye ne bağışladığı veya bağışlamadığı kendisinin bileceği bir iştir. Bağışta bulunanın herhangi bir açıklaması olmadan başka bir kimsenin kendiliğinden kime ne kadar bağışta bulunduğunu belirlemeye hakkı yoktur. O halde, eğer Allah Teâlâ kendi Pâk Kitabı'nda herhangi bir yerde "ben filan kuluma ne olmuş ve ne olacaksa bildirdim" diye buyurmuşsa veya Peygamber Efendimiz herhangi bir sahih hadisinde bunu açık bir şekilde belirtmişse, bunun nerede geçtiği ve kaynağının ne olduğu bildirilir ve bütün tartışma sona erer. Ancak, böyle birşey ne herhangi bir ayette ne de sahih bir hadiste açıkça belirtilmemişse, Allah'ın yaptığı bu bağışın haberinin insanlara nasıl ulaştığının bizce de bilinmesi lazım gelir.

Bu konuda, akidenin; özellikle de tevhid akidesinin oldukça nazik bir mesele olduğunun iyi bilinmesi gerekir. Bu mesele, küfürle, iman; kurtuluşla, hüsrân üzerinde dönen bir meseledir. Bu meselede çeşitli ihtimaller taşıyan ayet ve hadislerden aynı anlamı çıkarıp herhangi bir inanç sahibi olacak ve bunu imanın şartlarından sayacak şekilde bir metod izlemek doğru değildir. Akidenin, Allah ve Rasûlu'nün o konuda belli bir şeyin kabulüne davet ettiği, Peygamber Efendimizin bunu tebliğ ettiğinin sabit olduğu ve sahabe, tabiîn, tebe-i tabiîn ve müctehid imamların ona iman ettiği belli ve açık muhkemattan alınması gerekir. Acaba herhangi bir kimse çıkıp da Nebi'nin (s.a) bu türden, görünen ve görünmeyenin âlimi veya olmuş ve olacakların alimi olduğu inancını taşıdığım söyleyebilir mi? Eğer bu ispatlanamıyorsa o halde siz neden kendi kendinizi tehlikeye atıyorsunuz.

Hâzır ve nazır olma meselesinde ölüm meleği (Azrail) ile ilgili olarak vermiş olduğunuz misalde birkaç yanlışlık göze çarpıyor. Ne Kur'an-ı Kerim'de ve ne de herhangi sahih bir hadiste tüm kainatın ölüm meleğinin bir tane olduğu zikredilmemiştir. Aynı şekilde Kur'an-ı Kerim'den ruhları kabzedilen meleğin sadece bir tane olduğu da anlaşılmamaktadır. Bilakis bir çok ayette ruhları kabzedilen melekler çoğul sıgasıyla zikredilmektedir.

Örneğin:

"Nefislerine yazık eden kimselere canlarını alırken melekler:

"Ne işte idiniz?" dediler. (Bunlar):

"Biz yeryüzünde aciz düşürülmüştük" diye cevap verdiler. Melekler dediler ki:

"Peki, Allah'ın yeri geniş değilmiydi ki onda göç ed(ip gönlünüzce yaşayabileceğiniz bir yere gitseydiniz." *İşte onların durağı cehennemdir, ne kötü bir gidiş yeridir orası.*"^{81[81]}

"Fakat melekler, onların kanlarını alırken, "işinfecea tini görünce" yüzlerini ve sırtlarını dövmeye başladıkları zaman nasıl?!"^{82[82]}

"Melekler, iyi insanlar olarak canlarını aldığı kimselere de "selam size, yaptıklarınıza karşılık cennete girin!" derler."^{83[83]}

"Nihayet (ömleri tükendiği zaman) elçilerimiz (melekler) gelip canlarını alırken: "Hani Allah'tan başka yalvardıklarınız nerede? dediklerinde: "Bizden sapıp, kayboldular." dediler ve kendi aleyhlerine, kendilerinin kâfir olduklarına şahitlik ettiler."^{84[84]}

Bu ayetlerden, büyük bir ölüm meleğinin (emri) altında ruhları kabzetmeye memur diğer yardıma meleklerin de vazife yaptığı anlaşılmaktadır. Bu aynı şeytanların durumuna benzer, iblis isimli büyük şeytanın (emri) altında sayısız diğer şeytanlar dünyaya yayılmış bir durumdadır. Her yere ne İblis ne de ölüm meleği (Azrail) gitmektedir.

Yine aynı şekilde bu dünyadaki mahluklarla ilgili olarak kara, hava ve denizdeki tüm canlıların ölüm

^{81[81]} Nisa: 4/97.

^{82[82]} Muhammed: 47/27.

^{83[83]} Nahl: 16/32.

^{84[84]} A'râf: 7/37.

meleğinin, insanların canını almakla vazifelendirilmiş tek bir ölüm meleği olduğu hakkında da bir şey söylenmemiştir. Kur'an'da sa deçe:

"Sizin ruhlarınızı ölüm meleği kabzeder"^{85[85]} buyurulmaktadır. Bu ayetten şundan öteye bir anlam çıkmamaktadır: Bu dünyada insanların ruhlarını almakla bir melek görevlendirilmiştir. Bu dünyada ölen tüm canlıların ruhunu kabzetmekle sadece bir meleğin görevlendirilmiş olduğunu farzetsek bile, bu Allah Teâlâ'nın bu işle görevli meleğine çok sınırlı bir zaman diliminde bağışlanmış olduğu bir güçtür. O halde bu sınırlı güç Allah Teâlâ'nın tüm kainatta hâzır ve nazır olmasıyla ilgili o sınırsız sıfatıyla hiç mukayese edilebilir mi? Dahası, buradan şöyle bir soru daha ortaya çıkmaktadır: Acaba siz ve biz şu an bu gibi kıyaslar üzerine akidemizi kurabilir miyiz? Allah Teâlâ ölüm meleği hakkında onu insanların ruhunu kabzetmekle görevlendirdiğini bildirmektedir. Bunun üzerinde ancak şu noktaya kadar fikir yürütebiliriz: Bu melek bir anda dünyanın her tarafında yüz binlerce insanın canını almaktadır. Bu durum, Peygamber Efendimizin her yerde mevcut olduğu ve herşeyi gördüğü gibi bir düşünce ile mukayese edilebilir mi? Bu iki görüş arasında inancı etkileyebilecek, imanın şartları içerisine sokulabilecek, halkı buna iman getirmeye davet verilebilecek ve buna inanmayanların imanında zaaf olduğuna delil olabilecek ne gibi bir ilişki vardır ki, birbirleriyle mukayese edilmektedir? Böyle bir inanç şayet gerçekten de İslâm akidesinde olsaydı, Allah Teâlâ bunu Kitab-ı Keriminde açıkça beyan buyurur ve "Benim Rasûlümün "hâzır" ve "nazır" olduğuna inanın" derdi. Peygamber Efendimiz de (s.a) böyle bir özelliği olduğunu iddia eder, kendisinin her yerde hâzır ve nazır olduğunu ve bu halin kıyamete kadar süreceğini söyleyerek insanları buna inanmaya çağırırdı. Sahabe-i kiram ve selef-i salihîn arasında da bu inanç yaygınlaşmış olur ve İslam akide kitaplarına yazılırdı.

Sizin bazı şahıslara müşrik deme ya da dememe hususunda gündeme getirdiğiniz mesele ile ilgili olarak belki de benim görüşümü bilmiyorsunuz. Ben bu gibi meselelerde onların görüşlerini tevil etmeyi yanlış buluyor ve görüşlerine hatalı demede hiçbir tereddüt göstermiyorum. Ancak onlara müşrik denilmesini ve onların (Peygamberimiz zamanındaki) Arap müşriklerine benzetilmesini tasvip etmiyorum. Ben onların bile bile şirke bulaştıkları fikrini taşımıyorum. Ben onların tevhidî asıl din olarak kabul ettiklerine ve ona inanmakta olduklarına kesinlikle inanıyorum. Bu yüzden onlara müşrik demek haksızlıktır. Şu da var ki, onlar bazı ayet ve hadislerin tevilinde ciddi hatalara düşmüşlerdir. Yine de, eğer tahrik edici sözlerden kaçınılıp makul yollar ve delillerle mesele açıklığa kavuşturulursa, ben onların kasıtlı olarak herhangi bir sapıklık üzerinde ısrar etmeyeceklerini umuyorum.^{86[86]}

Müşrik Kelimesinin İstilah Manâsıyla Kullanılması

Soru:

Çıkarılmış olduğunuz "Tercüman'ul Kur'an" isimli derginin Mart 1962 sayısındaki "Resâil ve Mesâil " köşesini inceledim. Makalenizin son satırlarına katılmadığımı burada bildirmek istiyorum. Bu yüzden ihtilafların kaldırılması ve hakkın ortaya konulması amacıyla aşağıdaki satırları karalıyorum.

Kitap ve Sünnet'in kesin açıklamalarından gayb ilmi ile "hâzır ve nazır" olmanın Allah Teâlâ'ya has bir sıfat olduğu ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı, bu mahsus sıfatların Hz. Muhammed Mustafa'da (s.a) veya başka bir peygamber ya da velîde var olduğunu kabul eden bir müslüman Kitap ve Sünnetin kesin kararı dolayısıyla şirke bulaşmış addedilir ve söz konusu kişi için "müşrik" kelimesinin kullanılmaması Kur'an ve Sünnet'e sırt çevirmekle eş anlamlı olur. Böyle bir inanca sahip kimsenin Peygamberimiz zamanındaki Arap müşriklerine benzetilmesi haksızlık ve aşırı gitme değil, adaletin ta kendisi ve gereğidir.

Bu mahsus sıfatların Allah'tan başkasına atfedilmesinin şirk olduğunu kabul ediyorsunuz, ama bu fiili işleyen müslümanlara "müşrik" lafzının kullanılmasını haksızlık olarak niteliyorsunuz. Neden bu gibi tenakuzlara düşüyorsunuz?

Siz, herhangi bir müslümanı müşrik olarak nitelememenize iki neden gösteriyorsunuz: Birinci olarak; onların tevilde hata yaptıklarını öne sürüyorsunuz. İkinci olaraksa onların bile bile şirke bulaşmadıklarını iddia ediyorsunuz. Ben sizin bu iki görüşünüzü de doğru bulmuyorum.

Cevap:

Kur'an-ı Kerimi okuyup araştırdığım kadarıyla bu konuda şunu diyebilirim: Şirke bulaşan veya akide ve amelinde şirk izleri bulunan her kim olursa (müslümanlardan) ona ne istilah manâsıyla "müşrik" diye hitab

^{85[85]} Secde: 32/11.

^{86[86]} Tercüman'ul Kur'an, Mart, 1962

edilebilir ve ne de müşriklere yapılan muamele ona da yapılabilir. Böyle bir hitap ve davranışa ancak tevhid inancını temel inanç olarak kabul etmeyen, vahiy, nübüvvet ve Allah'ın Kitabı'nı daha baştan dinin kaynağı olarak kabul etmeyen ve asıl dinleri şirke dayalı kimseler müstehaktır.

Buna delil olarak şu ayetleri gösterebiliriz. Kur'an-ı Kerim'de Allah Teâlâ yahudi ve hristiyanların şirke düşüşlerini şöyle anlatıyor:

"Andolsun, "Allah, ancak Meryem oğlu Mesih'tir." diyenler elbette kâfir olmuşlardır.^{87[87]}

"Allah, için üçüncüsüdür" diyenler elbette kâfir olmuşlardır"^{88[88]}

Ancak, bütün bunlara rağmen yahudi ve hristiyanlar için Kur'an-ı Kerim'de müşrik lafzı kullanılmayıp başka bir ıstılah, "ehl-i kitap " ıstılahı kullanılmıştır. Dahası, onlarla müşrikler arasında sadece telaffuzdan doğan bir farkla yetinilmemiş, müslümanların onlarla olan ilişkileri, müşriklerle olan ilişkilerinden ayrı ele alınmıştır. Eğer yahudi ve hristiyanlar gerçekten de müşrik olarak görülse idi:

"Allah'a ortak koşan kadınlarla, onlar inanıncaya kadar evlenmeyin."^{89[89]} ayetine göre onların kadınlarıyla evlenmek kendiliğinden haram olurdu. Ancak, Allah Teâlâ Kitap Ehlinin kadınlarıyla evlenme hükmünü müşrik kadınlardan tamamen ayrı tutmuş ve müslümanların onlarla evlenmesine cevaz vermiştir. Aynı şekilde ehl-i kitabın kestiklerinin hükmü de müşriklerinkinden tamamen farklıdır. Böyle bir ayrılığın sebebi şundan başka ne olabilir ki: Onlar şirke bulaşmalarına rağmen tevhidi asıl din olarak görmekte, Nübüvvet'i ve Kitabı dinin kaynağı olarak kabul etmektedirler. Bundan dolayı onlara şöyle bir çağrıda bulunulmuştur:

"Yahudiler! "Uzeyr Allah'ın oğludur" dediler, Hristiyan-lar da: "Mesih Allah'ın oğludur " dediler.^{90[90]}

"De ki, "Ey Kitap Ehli, aramızda ortaklaşa (ölçü ve adil dengeyi sağlayacak) bir kelimeye gelin: (O da): "Allah'tan başkasına kulluk etmememiz, hiç bir şeyi O'na ortak koşmamamız ve Allah'ı bırakıp bir kısmımız bir kısmımızı rab edinmememizdir."^{91[91]}

"Deyin ki, "Bize indirilene de size indirilene de inandık. Bizim tanrımız da sizin tanrınız da birdir."^{92[92]}

Bunun aksine Allah Teâlâ "müşrik" ıstılahını şirki asıl din olarak benimsemiş kimseler için kullanmıştır. Onlar Peygamber Efendimize (s.a) şöyle itiraz ediyorlardı:

"Tanrıları tek bir tanrı mı yapıyor? Doğrusu bu şaşılacak bir şeydir dediler".^{93[93]}

Onlar dinin akide ve amellerinin de vahiy ve risaletten alınması gerektiğini kabul etmiyorlardı:

"Onlara "Allah'ın indirdiğine uyun" denilince "hayır biz baba ve dedelerimizin üzerinde buldukları şeye uyarız" derler."^{94[94]}

Allah Teâlâ bu gibi kimseler için "müşrik" kelimesini kullanmakla iktifa etmemiş, iman ehlinin onlarla olan ilişkilerini ehl-i kitap'tan farklı tutmuştur.

Bu gerçekler gözümün önünde olduğu için, kelime-i tev-hid'e inanan kimselere "müşrik" denilmesini ve müşriklere yaraşır cinsten muameleye tabi tutulmasını katiyetle caiz görmüyorum. Kitabullah'ı delil ve hüccet olarak kabul eden, dinin gereklerini inkar etmeyen, şirki asıl din olarak benimsemek surda dursun, kendisine şirk nisbet edilmesini en kötü küfür olarak gören, ancak, tevil ve yorumlama hatası dolayısıyla herhangi bir müşrikçe inanç ve davranış içerisine düşen kimselere "müşrik" denilmesini ve müşriklere yaraşır bir cinsten muameleye tabi tutulmasını katiyetle caiz görmüyorum. Söz konusu kimseler, şirki şirk bilerek böyle bir duruma düşmekten öte, bu inanç ve davranışlarının tevhid inancı ile bir çatışma içerisinde bulunmadığı yanılığısı içerisine düşmüşlerdir. Bu yüzden bizim, bu gibi kimselere kötü lakaplar takacak yerde; hikmet, güzel öğüt ve delillerle onların bu yanılığını izale etme yolunda çaba sarfetmemiz lazımdır.

Şimdi siz kendiniz düşünün: Bu gibi kimselerle münakaşa ederken, onların inanç ya da davranışlarının tevhid inancının hilafına olduğunu ispatlamak için Kur'an ve Hadis'ten deliller getirirken onların Kur'an ve Hadis'i delil ve hüccet olarak kabul ettiklerinden hareket etmiyor musunuz? Acaba siz bu delilleri herhangi bir hindu, sih ya da hristiyana karşı da kullanıyor musunuz? Yine siz söz konusu kimselere; "bakınız, şöyle bir inanç taşımak şirktir, bundan kaçınmak lazımdır" derken, onların şirki büyük günah olarak gördükleri düşüncesini taşıyor musunuz? Eğer böyle bir şey söz konusu olmasaydı sizin onları şirkten sakındırma kaygusuna düşmenize ne gerek vardı ki?^{95[95]}

^{87[87]} Mâide: 5/72.

^{88[88]} Mâide: 5/73.

^{89[89]} Bakara: 2/221.

^{90[90]} Tevbe: 9/30.

^{91[91]} Al-i İmrân: 3/64.

^{92[92]} Ankebût: 29/46.

^{93[93]} Sâd: 38/5.

^{94[94]} Bakara: 2/170.

^{95[95]} Tercüman 'ul Kur 'an, Mart, 1963

Teravîh Namazının Kaç Rekat Olduğu Meselesi

Soru:

Lahor'da yayınlanan haftalık "Asya" adlı derginin 1/3/1962 tarihli sayısında teravîh namazı hakkında sorulan bir soruya verdiğiniz cevap yayınlandı. Cevabınızı okuyunca sizin meseleyi alime yaraşır bir tarzda ele almadığınız, aracılarinkine benzer bir üslupla meseleye yaklaştığınız anlaşılıyor. Bundan dolayı mesele halledilecek yerde daha da karışmış. Siz bir taraftan Peygamber Efendimizin sekiz rek'at teravîh kıldığını belirtirken, diğer taraftan Hz. Ömer'in teravîhin yirmi rek'at kılınmasını uygulamaya koyduğunu, bütün sahabenin bunun üzerinde ittifak ettiğini ve daha sonra gelen halifelerin bu uygulamayı sürdürdüklerini söylüyorsunuz. Burada şöyle bir soru akla geliyor: Peygamber'in (s.a) sünneti sekiz rek'at idiye, Hz. Ömer yirmi rek'atı nereden çıkarmış ve ne sebeple uygulamaya koymuştur? Bütün sahabe ve halifeler neden Peygamber'in sünnetini göz ardı ederek yirmi rek'at üzerinde icma etmişlerdir? Sahabenin böyle bir şeye cür'et etmesi mümkün müdür? O halde Muhterem Mevdûdî, ya sekiz rek'at Peygamber'in sünneti değil veya yirmi rek'at üzerinde icma yoktur.

Sizin söylediğinize göre Peygamber'in bu konudaki sünneti sekiz rek'at ise, Hz. Ömer'in (r.a) yirmi rek'at teravîh kılınmasını uygulamaya koymasından daha çok sekiz rek'at kılınmasını uygulamaya koyduğunu söylemek akla ve kıyasa daha yakın değil midir? Çünkü; öncelikle sünnet olan teravîhi sekiz rek'at kılmaktır. İkinci olarak, sünnete tabi olma teravîhin sekiz rek'at kılınmasını gerektirmektedir. Üçüncü olarak, rivayet itibarı ile sabit olan da Hz. Ömer'in teravîhin sekiz rek'at kılınması hükmünü verdiğidir. Şöyle ki: Bu, İmam Malik'in Muvatta'ındaki Saib İbn Yezîd'in rivayetinde açıkça görülmektedir. Hadisin metni şöyledir:

"Hz. Ömer (r.a), Übey b. Ka'b ve Temim ed-Dart'ye cemaate Ramazanda on bir rekat (teravîh) kıldıklarını emretmişti"^{96[96]}

"Bâcî, Hz. Ömer'in sekiz rek'atı belki de Peygamberin namazından almış olabileceğini söyledi."^{97[97]}

"İmam Malik şöyle dedi: Hz. Ömer'in halkı üzerinde topladığı rek'at sayısı bana daha sevgilidir. Bu ise onbir rek'attır ve Peygamber'in (s.a) namazıdır. "Vitrle beraber mi onbir rek'at" diye sorulunca İmam Malik "Evet ve on üç rek'ata yakındır" diyerek ekledi: "Bilmem ki bu kadar çok rek'at nereden çıkarılmış."^{98[98]}

Sizin cevabınızı okuyunca, Peygamber'in sünneti sekiz rek'at olduğu halde Hz. Ömer'in neden yirmi rek'atı uygulamaya koyduğunu aklım almıyor. Hz. Ömer'e göre Rasûlullah'ın sünnetinin hiç mi itibarı yoktu? Yoksa Hz. Ömer'in sünnete tabi olmada zaafi mı vardı? Veya sekiz rek'at yerine yirmi rek'at teravîh namazı kılmak ümmet için bir kolaylık mı idi? Veyahut yirmi rek'at kılınca sekiz rek'ata nazaran huşu ve hudû daha mı fazla olabilirdi? O halde hangi maslahat, hangi arzu Hz. Ömer'i (r.a) Peygamberin kolay bir sünnetini terkettirip ümmete daha zor bir işi emretmeye zorlamıştı?

Yukarıdaki naklettiğimiz hadis hem sened olarak sahih, hem metin olarak sünnete tabi olmayı daha iyi yansıtmakta ve hem de diğer hadislerle uyum içerisindedir. Siz ise böyle sağlam bir hadisi bırakıp, ne rivayet olarak ne de dirayet olarak sahih olmayan hadisleri almışsınız. Buna sebep ne? Size göre hadisleri kabul ya da reddetmenin ölçüsü nedir? Hadisleri tercih ederken ne gibi bir usul izliyorsunuz? Bu konularda açıklama yapıp bizim de istifade etmemizi sağlarsanız memnun olurum.

Cevap:

"Asya" ve "Şihab" dergilerinde yayınlanan yazıların tıpkı benim söylediklerim olmadığı defalarca duyurulmuştur. Bu yazılarda ne benim söylediklerim tamamıyla yayınlanmakta, ne de yayınlanmadan önce bu yazılar benim kontrolümden geçmektedir. Durum böyle olmasına rağmen, insanlar bu özetleri okuyarak, bana her geçen gün daha fazla soru yöneltmektedirler. Öyle ki, onlara cevap vere vere artık bana da bir bıkkınlık geldi. Benim, dergilerde çıkan söz konusu yazıların yayınlanmasına razı olmamın sebebi Melik Nasrullah Han ve Kevser Niyazi Beylerin ısrarlarından dolayı idi. Onlar böylece benim sohbetlerimin daha geniş bir insan kitlesine ulaşacağı fikrini savunuyordular. Fakat, bu yazılar üzerine sorulan sorular şu anki hızıyla devam edecek olursa, ben mecburen bu beylerden bu uygulamayı durdurmaları ricasında bulunacağım. Başkalarının yazdığı yazılara cevap vermeye ne zamana kadar devam edebilirim ki?

^{96[96]} Mişkât.

^{97[97]} Tenvîr'ul Havâlik.

^{98[98]} Suyûtî, El-Mesabih fî Salat'it Teravîh.

Teravih namazının kaç rek'at kılınacağı meselesi, uzun yılların çekişme ve tartışmalarının tarafları oldukça hassas bir duruma getirdiği meselelerden birisidir. Bu yüzden herhangi bir kimsenin ağzından sekiz rek'at ya da yirmi rek'at kelimeleri duyulur duyulmaz taraflardan biri hemen tartışmaya hazır olmakta ve meydan okumaya başlamaktadır. Yukarıdaki soru da böyle bir keyfiyet neticesinde sorulmuştur. Oysa ki, bu mesele üzerinde o kadar çekişmeye hacet yoktur. Eğer herhangi bir kimseye göre sekiz rek'at sabit olmuşsa o şahıs teravih namazını sekiz rek'at kılmalı, ama yirmi rek'at kılmanın bid'at olduğunu göstermek için tüm gücünü harcamamalıdır. Eğer başka bir kimseye göre de teravihi yirmi rek'at kılmak sabit olmuşsa, onun da namazını yirmi rek'at kılması, ancak sekiz rek'at kılanlara muhalefet etmekten kaçınması gerekir. İslâm ve müslümanların dikkat, emek, vakit ve mallarıyla uğraşmaları gereken bu meseleden defalarca daha önemli meseleleri vardır. O önemli meseleleri bırakıp da müslümanların bu gibi meseleler için çekişme ve tartışmaların içine girmesi ve tüm vakit ve enerjilerini bu gibi işler için harcamaları İslâm dini adına adaletli bir davranış değildir.

Soruyu soran muhterem teravih namazını sekiz rek'attan fazla kılmanın sünnetin hilafına olduğunu ispatlamaya çalışmış. Bu iddiasını da Peygamber Efendimizin teravih namazını sadece sekiz rek'at kıldığına dayandırmış. Oysa ki, eğer buna dayanarak, sekiz rek'attan fazla teravih namazı kılmayı sünnetin hilafına görmek doğru kabul edilirse, o zaman ömür boyu teravih namazını sadece üç kez cemaatle kılmak ve bundan fazla kılmayı da sünnetin hilafına kabul etmek gerekir. Çünkü Peygamber Efendimizin cemaatle teravihi sadece bu kadar kıldığı sabit olmuştur. Bu noktada size şunu sormak isterim: Eğer siz bu meselede Hz. Ömer'in her Ramazan ayında düzenli olarak bütün mescidlerde her gün teravih namazının cemaatle kılınması içtihadını kabul edip, bunu sünnetin hilafına görmüyorsanız, o halde onun teravihin yirmi rek'at kılınması yolundaki içtihadını hangi delille sünnetin hilafına görüyorsunuz?

Soru soran muhteremin Hz. Ömer'in teravih namazını yirmi rek'at kıldırmaya başlamasını daha başından şüpheyle karşılayışı ise, büyülenmeden başka birşey değildir. Hz. Ömer'in teravih namazının yirmi rek'at kılınmasını emretmesi, sahabenin bunu kabul etmesi ve daha sonraki halifelerin bunu devam ettirmesi hemen hemen kesin bir şeydir.

Tirmizi şöyle diyor:

"İlim ehlinin çoğu; Hz. Ömer, Hz. Ali ve Peygamberin ashabının diğerlerinden gelen (teravihin) yirmi rek'at olduğu şeklindeki rivayeti benimsemiştir."

Muhammed b. Nasr'ul Mervezî, Hz. Abdullah b. Mes'ud'un da aynı rivayetle amel ettiğini nakletmiştir. İbn Ebî Şeybe bunu Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. Übey b. Ka'b ve birçok diğer sahabenin sünneti olarak göstermiştir. İbn Abdülberri bu konuda şöyle demektedir: "Ulemanın cumhuri teravih namazının yirmi rek'at olduğuna kaildir ve sahabeden bu konuda hiçbir ihtilaf nakledilmemiştir. "

İbn Kudame El-Muğniye şöyle yazmaktadır:

"İmam Ahmed b. Hanbel'e göre teravih meselesinde yirmi rek'at daha da kabil-i tercihtir. Aynı görüşü Süfyan-ı Sevri, Ebu Hanife ve Şafiî de benimsemektedir. Ancak İmam Malik teravih namazının otuz altı rek'at olduğu şeklindeki görüşü benimsemekte ve " önceden beri böyle amel edilmektedir "demektedir. Ona karşı bizim delilimiz şudur: Hz. Ömer dağınık olarak namaz kılan halkı Übey b. Ka'b'ın imametinde bir araya topladığı zaman Hz. Übey onlara yirmi rek'at kıldırıyordu. Ve aynı şekilde Hz. Ali'nin de Ramazan ayında bir şahsı yirmi rek'at kıldırmakla vazifelendirdiği sabittir. Eğer daha sonraları bütün Medine halkının teravihi otuz altı rek'at kılmaya başlamış olduğu ispatlansa bile Hz. Ömer'in uygulamaya koyduğu ve tüm sahabenin üzerinde ittifak ettiği tabi olmak daha iyidir.^{99[99]}

Buna karşılık soru soran muhterem tamamıyla İmam Malik'in Muvatta'ında Saib b. Yezîd'den naklettiği ve Hz. Ömer'in vitirle birlikte teravih'in on bir rek'at kılınmasını emrettiği bildirilen hadise dayanmaktadır. Ancak bu konuda üç nokta üzerinde durulması gerekmektedir. Birinci nokta şudur: Aym Muvatta'da İmam Malik Yezid b. Rûman'dan şu rivayeti naklediyor: aHz. Ömer vitirle birlikte teravih namazının yirmi üç rek'at kılınmasını emretmişti " Fakat soruyu soran muhterem bu rivayeti görmezlikten gelmiştir.

İkinci nokta: İmam Malik'in kendisinden teravihin onbir rek'at kılındığını naklettiği aym Saib b. Yezid'den teravihin yirmi üçrek'at kılınması yönündeki başka bir rivayeti Beyhaki sahih senedle birlikte nakletmektedir. Bundan akla şöyle bir şey gelmektedir: Hz. Ömer teravih namazım önceden on bir rek'at belirlemiş olsa bile daha sonra bunu yirmi üç rek'ata çevirmiştir.

Üçüncü nokta: İmam Malik bu iki rivayetle değil de Medine'de bir asırdan fazla zamandır üç rek'at vitir ve otuz altı rek'at teravih kılınmasından hareketle otuz altı rek'at yönünde karar vermektedir. Suyuti El-Mesâbih adlı kitabında ne derse desin, Maliki fakihleri kendi imamlarının bu görüşünü doğru görmektedirler.

Bütün bunlar üzerinde düşündükten sonra şu ortaya çıkmaktadır: Her ne kadar Peygamber Efendimiz sekiz

rek'at kılmış olsa bile sahabe ve tabiînin hepsi Peygamber Efendimizin bu uygulamasından sırf sekiz rek'at kılmanın sünnet, bundan daha fazla kılmanın sünnet hilafına veya bid'at olduğu görüşüne varmamışlardır. Sahabe-i kiram, tabiîn ve müctehid imamların bu derece sünnet ve bid'ati ayırdı etmekten yoksun oldukları ya da kasıtlı olarak sünneti bırakıp da bid'ati benimsedikleri nasıl düşünülebilir?

Behemehal eğer herhangi bir kimse Peygamber Efendimizin bu uygulamasını, O'nun (s.a) sırf sekiz rek'atı sünnet olarak yürürlüğe koymak istediği mânâsına almak isterse, Peygamberimizin bu uygulaması ile amel edebilir ve bu konuda onunla aynı fikirde olanlar ona uyabilirler. Ancak, teravihin yirmi rek'at kılınması ile ilgili deliller o kadar zayıf değildir ki, bu uygulamayı sünnet hilafına göstermek sanıldığı gibi kolay olsun.^{100[100]}

Şîî Ve Sünnî Çatışması

Soru:

Cemaat-i İslâmî Pakistan oldukça yüce bir amaçla kurulmuştur. Bizim duamız Pakistan'da, İslâmî anayasaya üstünlük kazandırabilmesi için Cemaat-i İslâmî'nin başarılı olması yönündedir.

Sizin dikkatinizi çektiğiniz şey de İslâm için oldukça temel bir şeydir. Ancak üzülen söylemek gerekir ki, ne siz, ne de sizin cemaatinizden hiç kimse bu ikazımıza aldırmadı. Bu yüzden söz konusu meseleyi yeniden gündeme getirmek istiyorum. Gülyüzle karşılayıp, üzerinde iyice düşündükten sonra cevaplamanız dileğiyle.

Günümüzde şîî grup oldukça organizeli bir şekilde faaliyet göstermektedir. Şîîler sözbirliği etmişçesine her yerde yazıları, konuşmaları ve broşürleri vasıtasıyla sahabe-i kiram aleyhine halkı zehirleyici faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu faaliyetlere bizim gafletimizi ganimet bilen bakanları da katılmaktadır. Buna mukabil bizim siyasi liderlerimiz ve değerli alimlerimiz kendi aralarında çekişip didişerek İslâm'a zarar vermektedirler.

Şîîler, mezhebi özgürlükten istifade ile her yerde eza toplantı ve yürüyüşleri^{101[101]} için yem yem müsaadeler almakta ve bu müsaadelerden haksızca istifade ederek (sünnîlere) açık açık lanet yağdırmaktadırlar. Eğer herhangi bir kimse itiraz ederse, bu hükümete yapılmış bir itiraz gibi muamele görmektedir. Çünkü onlar yaptıkları işleri müsaade ile yapmaktadırlar. Sanki şîîler hükümetin izninden istifade ile bize lanet etmektedirler. Ayrıca alınmış olan müsaade yüzünden hükümet onları korumaya almaktadır.

İş o noktaya geldi ki, şîîlerden her ferd kendi mezhebinin gelişmesi için meşru ve gayri meşru her yolu kullanarak, kendi belli akidesini yaymak için tüm gücünü ortaya koyuyor. Şîîlerin elinde bulunan kitle iletişim araçları da sünnîleri lanetleme kampanyasına katılarak, bu meyanda yazılar yayınlamakta ve şîî alimler eza toplantı ve yürüyüşlerinden istifade ile "Hz. Hüseyin'in Sakife'de Katli"^{102[102]} başlıklı konuşmalar yapmaktadırlar. İlimden bihaber halkımız bu konuşmaları dinledikçe sapıtmakta ve şîî mezbi ülkenin çeşitli bölgelerinde azgın bir sel gibi yayılmaktadır.

Bütün bu olanlara rağmen eğer bir avuç alim veya herhangi bir müessese sahabeyi koruma gayesiyle meydana atılırsa, bir taraftan Cemaat-i İslâmî'nin eleştirilerine, diğer taraftan hükümetin engellemesine mâruz kalmaktadır. Bunun en büyük sebebi şudur: Sizlerin karşı çıkmanızdan dolayı hükümet sahabeyi korumak için ortaya atılan alimleri mezhebi karışıklık çıkaran mutaasib insanlar olarak görmektedir. Bu yüzden değerli alimlerin hem konuşma hem de faaliyet göstermeleri yasaklara hedef olmaktadır. Bir örnek olarak şunu gösterebiliriz: El-Münîr dergisinin 8. cildinin 17 Eylül tarihli 36. sayısında, Lahor'da yayınlanan üç günlük Davet dergisinin mesuliyetleri yerine getirme isteği üzerine, gazetecilik ölçülerini koruyarak bu meselede dayanışma izhar edildikten sonra şöyle bir eleştiriye yer veriliyor: "Bize göre bu metod İslâmî görüş açısından faydalı değildir.

"Bizim bu konudaki dini tavrımız çağdaşlarımızdan farklıdır."

Bu derece bozuk bir ortamda böyle bir eleştirinin şîî propagandasını teşvik edip etmediğini varın siz düşünün. Oysa, eza programı ve yürüyüşlerinin sahabeyi lanetleme programlarına dönüştüğünü El-Münîr dergisinin kendisi itiraf etmektedir.

Biz sizden edebli bir şekilde şunu sormak istiyoruz: Neden bizim değerli alimlerimiz, siyasi liderlerimiz, kuruluşlarımız, gazetelerimiz ve özellikle de siz ve Cemaat-i İslâmî bu konuda suskundur? Bu konuda ortak bir tavır koymak mümkün değil mi? Acaba İslâmî kanunlarda sahabeye lanete yer var mıdır? On

^{100[100]} Tercüman'ulKuran, Mayıs, 1962

^{101[101]} Şîîlerin senenin bazı günlerinde Hz. Hüseyin'in şehadeti dolayısıyla düzenledikleri kendilerine zincir vurma merasimleri kastediliyor. (Çev.)

^{102[102]} Büyük ihtimalle, Peygamber Efendimizin vefatı sırasında Hz. Ebu Bekir'in halife seçildiği "Beni Saide Sakifesi" kastediliyor. (Çev.)

Muharrem'de bir çok yerde açık açık sahabeye lanet edilmiş ve hoparlörler vasıtasıyla şu kaside okunmuştur:

"Ağayı^{103[103]} bırakıp da cenazeye^{104[104]}

Niye kaçtı yar^{105[105]} sakife'ye.

Niye yüzüstü bıraktı cenazeyi

Kuran'ın koruyucusu dostlar^{106[106]}

Niye o dostlar Peygamber'den sonra

o eve gelip küstahlık ettiler.

Niçin yediler Âl-i Nebi'nin hakkını,

Kurana sadık olduğunu iddia edenler,

Feyiz ve bereket çıkan evleri ateşe verdiler.

Neden bir dünya, hak unutuldu,

Niçin Âl-i Nebi yok edildi.

Yâr sakife'ye gidip beraberce oturup danıştı,

Kendi hükümetini pekiştirmek için...."

Bu gibi kasideler basılmış olarak da bulunmaktadır. Biz bu meseleyi emniyet müdürüne bildirdiğimizde, o, meseleyi soruşturacağım, yalnız eza gösterisinde bulunanların müsaadesi olduğunu söyledi. Ayrıca bizi yürüyüşte karışıklık çıkarmakla suçlayıp, isimlerimizi aldı. Bundan sonra, her zaman olduğu gibi, bizim ikinci ezanı hoparlörle okunduğunda, şîilerin büyük hatibi Muhammed İsmail Gûçerî, konuşması sırasında bizim ezanımızı Yezidilerin ezanına benzeterek şöyle dedi: "Bu ezanlar ayın Hz. Hüseyin'in kafilesi yağmalanırken Küfe'de okunan ezanlara benzemektedir," Aynı şahıs daha sonra burada yazmamız uygun olmayacak bir şekilde Hz. Aişe'ye (r.a) haksızca saldırmaya başladı ve konuşmasında Fedek arazisi, hilafet ve vasiyet hadisine^{107[107]} değinilerde bulundu.

Muhterem büyüğüm, Hindistan'da bir dini lider, içerisinde Peygamber Efendimiz ve Hz. Aişe'ye bühtan bulunan bir kitap yazdığı zaman, siz ve cemaatiniz diğer cemaatler ve alimler aranızda anlaşarak oybirliğiyle bir bildiri yayınladınız ve kitabın toplatılması için büyük emek sarfettiniz. Elhamdülillah birçok kez başarılı da oldunuz. Acaba o kitapta bir başka Hz. Aişe'ye, şiiiler tarafından daha başka bir Hz. Aişe'ye mi dil uzatılıyor?

Cevap:

Yazmış olduğunuz hadiseler gerçekten de oldukça üzücüdür. Şiiilerin kendi merasimlerini kendi usullerine göre yapmaya haklarının olduğu kabul edilebilir ve kabul edilmelidir de. Ancak, onların, diğerlerinin önder ve büyükleri olarak gördükleri kimselere herkesin gözü önünde dil uzatmaya ve başkalarının dini şiarlarına açıkça saldırmaya hakları yoktur. Eğer inançlarına göre İslâm tarihinin bazı şahsiyetleri eleştirilebilirse onlar böyle bir inanca sahip olabilirler evlerinde oturup onlara dilediklerini söyleyebilirler. Bizim böyle bir şeye karşı çıkmamız zorunlu değildir. Ancak, açık açık mahalle ve pazarlarda, kamuya ait yerlerde, başka birisinin geçtik dini önderlerine, babasına bile dil uzatmaya hakları yoktur. Dünyadaki hiçbir adalet yasasına göre de böyle bir şeyin kendi hakları olduğunu ispatlayamazlar. Hükümet, eğer bu meselede herhangi bir gaflet gösteriyorsa, büyük bir

yanlışlık içerisinde demektir. Böyle bir gafletin neticesi, fırka ve gruplar arasındaki çekişmeyi ortadan kaldırmak yerine, daha arttırmak şeklinde sonuçlanır. Başkalarına sövme müsaadesi vermek ve onlara müsaade verildiği için halkı da bu sövmeleri dinlemeye mecbur etmek, hem aptallık ve hem de haksızlıktır. Hükümetin, şii mezhebi mensuplarının eza toplantıları, yürüyüş ve mitingleri için makul ve adaletli sınırlar tayin etmiş olmaması büyük bir yanlışlıktır. Çünkü, ne zaman bu gibi sınırsız yetkilerle müsaade verilse, sürtüşmeler başlamakta ve nrkalar arası çekişme boygöstermektedir.

Bu meselede, şiiilerle sünnilerin konumu arasındaki fark göz önüne alınarak, iki taraf arasında adalet temin edilebilir. İki tarafın konumu arasındaki fark şudur: Şiiilerin önder olarak gördüğü büyükler sünnilerin de önderi durumundadır. Bu yüzden Sünniler tarafından onların önder olarak kabul ettiği kimselere dil uzatılıp, kötü söz söylenmesi diye birşey daha başından söz konusu değildir. Bunun tersine, sünnilerin inancına göre önderlik makamında görülen kişilerin büyük bir çoğunluğunu şiiiler sadece kötü olarak görmemekte, onlara

^{103[103]} Hz. Ali (k.v) kastediliyor. (Çev.)

^{104[104]} Hz. Peygamber'in cenazesi. (Çev.)

^{105[105]} Yar-i Gar olarak bilinen Hz. Ebu Bekir (r.a) ima ediliyor. (Çev.)

^{106[106]} Hz. Ebu Bekir ve Ömer (r.a) kastediliyor (Çev.)

^{107[107]} Peygamber Efendimizin dünyayı değişmesi anında Peygamberimizle sahabe arasında geçtiği hadislerde bildirilen vasiyet meselesi. (Çev.)

kötü söylemeyi de kendi mezheplerinin gerekli bir cüz'ü olarak görmekte-dirler. Bu yüzden sınırları belirleme meselesi, sadece şii'lerle ilgili olarak gündeme gelmektedir. Şii'lerin şuna uymalarının temin edilmesi gereklidir: Onların mezhebine göre, eğer bazılarına dil uzatmak mezheplerinin zorunlu bir cüz'ü ise, bunu kendi evlerinin sınırları içerisinde yapmaları gerekir. Halkın önüne çıkararak başkalarının büyük gördüğü insanlara dil uzatmak hiçbir şekilde onların bir hakkı olarak kabul edilemez.

Bu meseleyi makul bir üslupla gündeme getirirsek, bizzat şii'lerden de hakkı kabul eden tüm kişilerin bunu destekleyeceğine ve onların içindeki şerli insanların sözlerinin geçmeyeceğine inanıyorum. Şii mezhebine mensup kimselere kamuya ait yerlerde kendi mezhebi ayin ve törenlerini düzenlerken bazı zorunluluklar getirme gereği hükümete de kolaylıkla kabul ettirilebilir. Bu konuyu çekişmeye bir vesile yapmak yerine, söz konusu yolla halletmek daha da uygun olur. Ben inşaallah bu meselede gücümün yettiği oranda elimden gelen hizmeti yapmaya çalışacağım.^{108[108]}

Hız. Ebu Bekir'le Hız. Fatıma Arasındaki Kırgınlık

Soru:

Bir şii alimi bana, Hız. Fâtıma'nın ölene kadar Hız. Ebu Bekir'le küs kaldığını ve ona beddua ettiğini söyledi. Bu iddiasına delil olarak da, İbn Kuteybe'nin yazmış olduğu "El-İmame ves'Siyase" adlı kitabı gösterdi ve İbn Kuteybe'nin, sünni alimler tarafından güvenilir bir kaynak olarak bilindiğini belirtti. Nitekim, Mevlânâ Şiblî'nin "El-Faruk" isimli kitabından da bir ibare gösterdi. O ibarede İbn Kuteybe'nin meşhur ve güvenilir olduğu yazılıydı. Ayrıca aynı alim, sizin de "İslâmî Kanunların Tedvini" adlı kitabınızda El-İmame ve 'Siyase'den mü'minlerin annesi Ummü Seleme (r.a) tarafından Hız. Aişe'ye yazılmış bir mektup aktardığınızı açıkladı.

Bu konunun yani Hazreti Fâtıma'nın kırgınlığı meselesinin hakikatini açıklarsanız sevinirim. Ayrıca, İbn Kuteybe'nin kitabının ilmi derecesi ve ne ölçüde güvenilir olduğu hakkında bilgi verirseniz memnun olurum.

Cevap:

İbn Kuteybe'nin araştırmacı bir şahıs olduğu su götürmez bir gerçektir. Ancak, yazarın şii alimin göndermede bulunduğu kitabında kabul edilmesi aklen mümkün olmayan bazı meseleler vardır. Özellikle yazarın, Peygamber Efendimizin vefatından sonra çizdiği Hız. Ali ve Hız. Fâtıma portreleri eğer doğru kabul edilecek olursa, bırakın bu iki değerli insana güven duymayı, onlar hakkında iyi bir görüşe sahip olmak bile mümkün değildir. Söz konusu kitabın 12. sayfasında yazılanları bizzat okuyup, bu gibi rivayetlerin kabul edilip edilemeyeceğine kendiniz karar verebilirsiniz. Bırakın kabul etmeyi, ben söz konusu rivayetleri buraya aktarıp sizin görüşünüze sunmayı dahi doğru bulmuyorum. Bu gibi şeyleri görerek bazı ilim ehli, söz konusu kitabın İbn Kuteybe'nin olmadığı ya da en azından bazı şeylerin sonradan eklendiği kanısına varmıştır. Benim kitabımda söz konusu ettiğim mektubu İbn Abd-i Rabbihî, "İkd'ul-Ferid"inde de nakletmiştir. Bu yüzden ben, sadece "El-İmame ves'Siyase" ile sınırlı kalmadım. Hız. Fâtıma'nın (r.a) Hız. Ebu Bekir'e darılması meselesinde İbn Kuteybe'nin "El-İmame ves'Siyase" isimli kitabına başvurmaya gerek yoktur. Bu meselenin ayrıntıları ile birlikte açıklanışı, Buhari ve diğer hadis kitaplarında mevcuttur. Söz konusu kitapların güvenilir ve müstenid rivayetlerinden Hız. Fâtıma'nın miras meselesinde Hız. Ebu Bekir'e kırıldığı kesinlikle anlaşılmaktadır. Ancak, Hız. Ebu Bekir, Hız. Fâtıma'nın isteğini Peygamber Efendimizin, peygamberlerin mirasının varisleri arasında dağıtılmadığı, miraslarının sadaka olduğu mealindeki hadisine dayanarak reddetmiştir. Bu rivayet, İbn Kuteybe'nin kitabında da zikredilmektedir. Ancak hiçbir yerde, Hız. Ebu Bekir'in naklettiği nebevi buyruğun sahih olmadığı veya Hız. Fâtıma'nın bu rivayetin sıhhatini kabul etmediği zikredilmemiştir. Şimdi şu sorunun cevabını siz kendiniz veriniz: Acaba, Hız. Ebu Bekir'in Hız. Peygamberin hadisiyle amel etmesi mi, yoksa bunu göz önüne almadan Hız. Fâtıma'yı razı etme yoluna gitmesi mi gerekirdi? Rasûlullah'ın (s.a) kavlini işittikten sonra, Hız. Fâtıma'nın onu kabul etmek yerine İbn Kuteybe'nin tasvir ettiği bir şekilde hiddetlenebileceği doğrusu aklımızın ucundan bile geçmiyor. Eğer Hız. Fâtıma, bu hâdisle dolayısıyla incindi ise veya bunu herhangi bir şekilde izhar ettiyse bunu en fazla şöyle tevil edebiliriz: O, Hız. Peygamberin (s.a) buyruğuna başka bir mânâ yüklemiş ve Hız. Ebu Bekir'in kendisine anlatmaya çalıştığı mânâ üzerinde ittifak etmemiştir. Bu olaya böyle bir yaklaşımla yaklaşır tevil etmezsek, o zaman Hız. Fâtıma'üz Zehra'yı (r.a) dünya malını sevgili babasının (s.a) sözünü dinlemeyecek ölçüde sevdiği suçlamasından kurtaramayız. Acaba, herhangi bir müslüman, Seyyidat'ün Nisa (Kadınların

Efendisi) hakkında böyle kötü bir görüşe sahip olmaya kalkışır mı? Hülefâ-ı Raşidîn ve ehl-i beyt arasındaki karşılıklı ilişkilerde, iki ta-rafın da şanına ve yüceliğine bir şey katmayan kitap sayfalarındaki bu gibi tasvir ve sahneleri nasıl kabul edebiliriz?

Bizim kaynaklarımızda bile Hz. Fâtıma'nın bu hadiseden sonra ömrünün sonuna kadar Hz. Ebu Bekir'e küsmü yaşadığı, yoksa daha sonra razı mı olduğu yolundaki rivayetler farklıdır. Bazı rivayetlerde onun kırgınlık ve küslüğünün vefat edene kadar sürdüğü bildirilmekle birlikte, bazı rivayetlerde Hz. Ebu Bekir'in daha sonra bizzat Hz. Fâtıma'yı görmeye giderek onu razı ettiği zikredilmektedir.

Bana göre bu doğruya daha yakındır.^{109[109]}

Rasûlullah'ın Mirası Meselesi

Soru:

Fedek arazisi hakkındaki görüşünüz nedir? Bu mesele, sanki bu konuda Hz. Fâtıma'ya (r.a) zulüm edilmiş gibi gündeme getirilmektedir. Acaba, Peygamber Efendimizin mirasından Hz. Fâtıma'nın hakkının verilmemesi meselesinde, birinci ve ikinci halifeler doğru mu hareket etmişlerdi?

Cevap:

Fedek arazisi üzerinde tartışmaya girmeden önce, Peygamber Efendimizin (s.a) vefatı sırasında şahsi arazisi var idiyse bile, acaba bu arazi üzerinde miras hükümleri cari olur mu-olmaz mı meselesinin halledilmesi gerekir. Nübüvvet makamıyla şereflendikten sonra, Peygamber Efendimiz bütün vaktini, hakkın davetini yaymaya adanmış ve ticareti bırakmıştı. Peygamber Efendimiz Mekke'de bulunduğu süre içerisinde kendisinin ve Hz. Hatice'nin (r.a) biriktirmiş olduğu parayla geçimini sağlamıştı. Rasûlullah (s.a) heybesini toplayıp hicret ederek Medine'ye geldiğinde, elinde hiçbir şeyi kalmamıştı. Medine'deki ilk zamanlar son derece yoksulluk içerisinde geçti. Daha sonraları gazveler başladığında, Allah Teâlâ ganimet mallarının beşte birinin ayrılmasını emretti ve Peygamber Efendimize bu hisseden ne kadar münasip görüyorsa ve ihtiyaç hissediyorsa, o kadarım kendi şahsı ve yakınlarının ihtiyaçlarına harcama yetkisi verdi. Geri kalan ise Allah (c.c) yolunda, yetim, miskin ve yolculara harcanacaktı.

"Eğer Allah'a ve (hak ile bâtilin) ayrılma gününde, o iki opluluğun karşılaştığı (Bedir) gün(ün)de kulumuz (Muhammed) e indirdiğimiz (ayetler)e inanmışsanız bilinki ganimet aldığınız şeylerin beşte biri, Allah'a, Rasulüne ve (Allah'ın Rasulü ile) akrabalığı bulunan(lar)a, yetimlere, yoksullara ve yolcu(lar)a aittir. Allah her şeye kadirdir."^{110[110]}

Bu Peygamber Efendimize verilen ilk geçim kaynağı idi.

Daha sonra, Hicret'in dördüncü yılında Allah Teâlâ Medine'deki yahudi kabilelerinden biri olan Beni Nudayr'ın fethini müslümanlara nasib edip, yahudiler tüm arazilerini terkedip şehirden gidince şu ayet-i kerime nazil oldu:

"Allah'ın, onlardan peygamberlerine verdiği ganimetlere gelince siz (onu elde etmek için) onun üzerine ne at nede deve sürmediniz. Fakat Allah, peygamberlerini, dilediği kimselerin üzerine salar (onlara üstün getirir). Allah her şeye kadirdir."

"Allah'ın, o kent halkından, Rasulü'ne verdiği ganimetler, Allah'a, Rasûl'e, (Rasûl'e) akrabalığı bulunanlara, yetimlere, yoksullara, (yolda kalan) yolcuya aittir. Tâ ki, (o mallar), içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir şey olmasın. Peygamber size ne veriyse onu alın, size neyi yasakladıysa ondan sakının ve Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın azabı şiddetlidir."^{111[111]}

Bu ayete göre Allah Teâlâ, doğrudan savaş neticesinde değil de îslâmî hükümetin heybet ve celali ile kazanılmış tüm mal, arazi ve bölgeleri ganimetten ayırarak hükümetin kontrolüne vermiş ve Peygamber Efendimize kendi ve akrabalarının ihtiyaçları için resmi varlıktan münasib gördüğü kadarını alma hakkı tanımıştır.

Bu hükümlere uygun olarak Peygamber Efendimiz Medine-i Münevvere'deki Beni Nudayr'ın bırakmış olduğu bağlardan bir kaç hurmalığı, Hayber'deki bazı arazileri ve yine Fedek'teki bir kısım toprakları kendisine tahsis etmişti. Peygamber Efendimiz bu arazilerin gelirleri ile kendisinin ve ailesinin ihtiyaçlarını karşılıyor, yakınlarına yardım ediyor ve geriye kalan miktarı da Allah yolunda infak ediyordu.

^{109[109]} Tercüman'ul Kur'an, Şaban-Ramazan, 1376/Haziran, 1957

^{110[110]} Enfal: 8/41.

^{111[111]} Haşr: 59/6-7.

Mesele üzerinde iyice düşünülürse, bu iki kaynaktan (Ganimet ve Fey) Peygamber Efendimize verilenlerin, Rasûlullah'ın (s.a) kendi şahsi ticareti ile bu arazileri elde ettiği ve kendisinden sonra da bu arazilerin kendi mülkü olarak kalacağı ve varisleri arasında paylaşılacağı şeklinde bir özellik taşımadığı açıkça anlaşılır. Bilakis Peygamber Efendimizin mal varlığının şöyle bir özelliği vardı: Nebi (s.a) İslâm devletinin başkanı sıfatıyla tüm vaktini resmi işlere harcadığından ve kendine ait hiçbir geçim kaynağına sahip olmadığından dolayı devlet mallarından kendi ihtiyaçlarını karşılayacak ölçüde tasarrufta bulunma hakkı verilmişti. Rasûlullah'ın (s.a) bu yüce nübüvvet görevini dünya malı elde etmek ve topraklara sahip olmak için yerine getirmemiş olduğu açıktır. Bu, Peygamberimizin sırf Allah rızası için yerine getirdiği ve karşılığını da Allah'tan (cc) beklediği bir hizmet idi. Hükümet mallarındaki Peygamberimizin payı sadece kendisi, ailesi ve muhtaç yakınlarının haklarını eda edebilecek ölçüde idi. Bu pay ancak O'nun, mübarek hayatı müddetince söz konusu olabilirdi. Peygamberimizin vefatından sonra bu varlığı, şahsî varlık gibi varisler arasında bölüştürmek için bir sebep yoktu. Bunu Peygamber Efendimiz bizzat kendi hayatlarında açıkça ortaya koymuşlardır:

"Benim mirasçılarım aralarında dinar ve dirhem bölüşmesinler. Hanımlarımın nafakası ve hizmetçilerimin hakkı verildikten sonra, benim bırakmış olduklarımın hepsi sadakadır."^{112[112]}

"Bizim varisimiz olmaz, ne bırakırsak sadakadır. Âl-i Muhammed bu maldan ancak yer. Yediklerinden fazlasını almak hakları değildir."^{113[113]}

"Allah Teâlanın herhangi bir nebiye geçimini temin için verdiği şeyler, O nebinin vefatından sonra kendisinin yerini alana devredilir."^{114[114]}

Nebi'nin (s.a), bu varlıkla ilgili söyledikleri gizli saklı değildi. Bilakis, sahabenin ileri gelenlerinin hepsi bunları biliyordu. Bu konuda Peygamberimizden rivayet edilen hadislerin ravileri sadece Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer (r.a) değildir. Hz. Ali, Hz. Abbas, Hz. Abdurrahman b. Avf, Hz. Sa'd b. Ebî Vakkas, Hz. Talha, Hz. Zübeyr, Hz. Osman, Hz. Ebu Hureyre ve Peygamberimizin pâk zevcelerinin tamamının şahadetiyle Peygamber Efendimizin kendi mirası hakkında yukarıda izah edildiği şekliyle açıklamada bulunduğu oldukça müstened rivayetlerle bize kadar ulaşmıştır. Böyle bir kutsal buyruk bulunduğu halde Rasûlullah'ın halifelerinin O'nun bırakmış olduğu arazi konusunda başka bir karara varmaya yetkili olabileceklerini kim iddia edebilir?

Şimdi isterseniz. Peygamberimizin vefatından sonra miras isteme meselesinin nasıl başladığı ve halifelerin herbirinin kendi zamanlarında bu konuda ne gibi bir yaklaşım sergilediklerini araştıralım: Şer'î usullere göre Peygamberimizin mirasından üç taraf hak talep edebilirdi. Birincisi, Hz. Fâtıma'üz Zehra; Peygamberimizin kızı sıfatıyla. İkincisi, Hz. Abbas; Nebi'nin (s.a) amcası sıfatıyla. Üçüncüsü, Rasûlullahın tüm eşleri; O'nun (s.a) hanımı olmaları sıfatıyla. Bunlardan ilk iki taraf, yani Hz. Fâtıma ve Hz. Abbas (r.a) Hz. Ebu Bekir'in halife olarak seçilmesinden hemen sonra Hayber, Fedek ve Medine'deki Peygamberimizin tasarrufu altında olan tüm araziler ile ilgili olarak miras iddiasında bulundular. Hatta, bazı rivayetlerde Hz. Fâtıma'nın Hz. Ebu Bekir'e şöyle dediği nakledilir: "Siz vefat edince sizin mirasınız yakınlarınız arasında taksim ediliyor da, neden benim babamın vefatından sonra O'nun (s.a) mirasından bana pay düşmesin?" Hz. Fatıma'ya, Hz. Ebu Bekir'in verdiği cevap ise şöyledir:

"Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: *Biz miras bırakmayız. Ne bırakırsak o sadakadır. Daha sonra Hz. Ebu Bekir şöyle dedi: Ben Rasûlullah'ın yaptıklarından yapmadık hiçbir şey bırakmayacağım. Çünkü O'nun (s.a) yaptıklarından herhangi bir şeyi bırakırsam doğru yoldan sapmış olacağımdan korkuyorum.*"^{115[115]}

"Ancak, ben Rasûlullah'ın geçimini sağladıklarımın geçimini sağlayacak, Rasûlullah'ın infak ettiklerine infak edeceğim."^{116[116]}

"Allah'a yemin olsun ki, bana, Rasûlullah'ın yakınlarıyla sıla-ı rahim yapmak, kendi akrabalarımla sıla-ı rahim yapmaktan daha sevimlidir."^{117[117]}

Hz. Fâtıma ve Hz. Abbas'la, Hz. Ebu Bekir arasında geçen bu konuşma ile ilgili bize ne kadar müstened rivayet yetişmişse, onlardan hiçbirinde Hz. Fâtıma ile Hz. Abbas'ın, Hz. Ebu Bekir'in yukarıda naklettığımız kavlini işittikten sonra cevaben, onun Hz. Peygambere yanlış bir söz nispet ettiğim söylediklerine dair ne işaretten, ne de kinayeli olarak bir şey vardır. Peygamberimize (s.a) böyle bir buyruğun nispet edilmesinin doğru olması halinde ise, Rasûlullah'ın halifesinin Nebi'den geldiği sabit olmuş bir emri uygulamaktan başka bir seçeneği olmadığı açıktır. Hz. Peygamber'in bu buyruğu, sadece Hz. Fâtıma ile Hz. Abbas'ın değil, Hz.

^{112[112]} Buharî, Müslim, Muvatta, Müsned.

^{113[113]} Buharî, Müsned-i Ahmed, Müslim.

^{114[114]} Müsned-i Ahmed.

^{115[115]} Buhari, Müsned-i Ahmed.

^{116[116]} Tirmizi, Müsned-i Ahmed.

^{117[117]} Buhari.

Ebu Bekir'in öz kızı Hz. Aişe'nin (r.a) menfaatine de zarar veriyordu. Çünkü o da kendi kocasının mirasından mahrum kalıyordu. Hak üzere olan Birinci Halife (r.a) kendi kızına bu konuda bir ayrıcalık tanımış mıdır ki!^{118[118]}

Geriye kalan üçüncü tarafa, yani Peygamber'in pâk eşlerine gelince: Onlar da Hz. Osman'ı (r.a) araya koyarak Hz. Ebu Bekir'e göndermeye ve Rasûlullah'ın mirasından kendi paylarına düşen sekizde birlik hisseyi talep etmeye niyetlenmişlerdi. Ancak, Hz. Aişe (r.a) buna muhalefet etmiş, Peygamberin (s.a) tüm eşlerine hitaben şöyle buyurmuştu:

Allah'tan korkmaz mısınız, Rasûlullah'ın kendi hakkında: Biz miras bırakmayız. Ne bırakırsak o sadakadır. Muhammed'in ailesi maldan ancak yiyebilir, diye buyurduğunu bilmiyor musunuz"

Hz. Aişe'nin bu sözlerim işiten ezvac-ı mutahharat miras alma yolundaki iddialarından vazgeçmişti.^{119[119]}

Bu meselede Peygamber Efendimizin daha sağlığında Fedek arazisinin Hz. Fâtıma'ya verilmesini kararlaştırdığı şeklinde bir iddia ortaya atılabilir. Bu yüzden Hz. Fâtıma (r.a) Hz. Ebu Bekir'den özellikle Fedek arazisini istemiş ve şahid olarak da Hz. Ali (k.v) ile Ümmü Eymen'i göstermişti. Ancak Hz. Ebu Bekir onların şahitliğini kabul etmemiş ve Fedek arazisini Hz. Fâtıma'ya vermeyi reddetmişti.

Fakat bu olay müstened hadis rivayetlerinin hiçbirinde zikredilmemiştir. Üstelik hikayenin anlatılış biçiminde yeterince tutarsızlıklar vardır. İbn Sâd'ın rivayeti şöyledir: Hz. Fâtıma (r.a) bunu bizzat Rasûlullah'ın kendisinden değil de Ümmü Eymen'den işitmiş ve onu şahit olarak göstermişti. Bu rivayetin hilafına Belâzurî'deki rivayet ise şöyledir: Hz. Fâtıma, sevgili babasının (s.a) Fedek arazisini kendisine verdiğini bizzat iddia etmişti. Bir rivayete göre Hz. Fâtıma Hz. Ali ile Ümmü Eymen'i, başka bir rivayete göre ise Ümmü Eymen'le birlikte Peygamberimizin azadlı kölesi Rebah'ı şahit olarak göstermişti.^{120[120]}

Bu olayın rivayet itibarıyla durumu işte budur. Meseleye hukuki açıdan yaklaşacak olursak, Peygamber Efendimizin bu fiili ya hibe olabilir veya vasiyyet. Eğer hibedir dersek o zaman Hz. Peygamber kendi sağlığında Fedek arazisinin kontrolünü Hz. Fâtıma'ya vermiş olabilir. Aksi takdirde şifahî olarak herhangi bir kimseyi herhangi bir şeyi sahiplenmeye aday yapmak ve sahibinin ölümünden sonra o şeyi, o adaya vermeye niyetlenmek hibe değil de vasiyyet olur. Eğer bunun vasiyyet olduğu söylenirse, Kuran-ı Kerim'deki miras hükmü nazil olduktan sonra Peygamber Efendimiz mirasın bölüşülmesi meselesinde hiçbir varis lehinde vasiyyet yapılamayacağı,

"Varise vasiyyet yoktur" diyerek ilan etmişti. O halde Rasûlullah'ın (s.a) kendi ilan ettiği hüküm aleyhine, diğer varisleri bırakarak belli bir varise vasiyyette bulunduğu nasıl inanılabilir?

Buna ilaveten vasiyyet ya da hibe meselesini bir tarafa bırakıp, sadece söz konusu iddianın ispatlanması için gösterilen şahitleri gündeme getirirsek, bu şahitlikler Kuran'daki açık şahitlik kuralları açısından yetersizdir. Kuran'a göre, ya başkalarının şahitliği veya bir erkek iki kadının şahitliği geçerlidir. Hz. Fâtıma (eğer olay doğru kabul edilirse) sadece bir kadını veya bir erkek, bir kadını şahit olarak göstermektedir. Bu durumda kanuna aykırı bir karar verilmesi nasıl beklenilebilir? Şahitliğin şer'î ölçüsü şahsiyetlere göre değiştirilebilir mi?

Daha sonra bu mesele Hz. Ömer zamanında yeniden gündeme geldi. Hz. Ömer'in (r.a) halife seçilmesinin üzerinden iki sene geçmişti ki, Hz. Abbas ve Hz. Ali ona giderek, Rasûlullah'ın mirası meselesini gündeme getirdiler. Hz. Ömer, Hayber ve Fedek'i istisna ederek, Medine'deki araziye Hz. Ali ve Hz. Abbas'a (r.a) bu arazilerin mülkiyetini, gelirini Peygamberimizin mübarek hayatlarında harcamış bulun duğu kimselere harcamak şartıyla, verdi.^{121[121]} Ancak daha sonra Hz. Ali ve Hz. Abbas arasında bu arazilerin idaresi me-

^{118[118]} Bu olayın ayrıntısı ve müstened rivayeteri için bakınız:

Buhari: Hums'un farz olması, Nebinin Ashabının faziletleri, Gazveler ve Feraiz bölümleri.

Müslim: Cihad ve Fey'in hükmü bölümleri. Nesâî: Fey'in dağıtılması bölümü.

Tirmizî: Seyr, Rasûlullah'ın mirası konusundaki rivayetler bölümü. Müsned (Ahmed b. Hanbel): Hz. Ebu Bekir hakkındaki rivayetler bölümü. (Mevdu di)

^{119[119]} Buhari: Gazveler, Beni Nudayr hadisi, Feraiz ve Peygamber Efendimizin "Biz miras bırakmayız..." hadisinin zikredildiği bölümler.

Müslim: Cihad ve Fey'in hükmü bölümleri.

Muvatta: Peygamberimizin mirası hakkında rivayet edilen hadisler bölümü (Mevdu di)

^{120[120]} Tabakat: İbn-i Sa'd, Nebi'nin (s.a) mirası bölümü.

Futuh'ul Buldan: Belâzurî, Fedek arazisiyle ilgili bölüm. (Mevdu di)

^{121[121]} Buhari: Hums'un farzedilmesi ve Gazveler bölümleri.

Müsned (Ahmed b. Hanbil): Hz. Ebu Bekir hakkında rivayet edilenler bölümü.

selesinde ihtilaf oldu ve her ikisi de meseleyi Hz. Ömer'e götürdüler. Bu meselenin oldukça ayrıntılı bir anlatımı Malik b. Evs b. Hadsân nakliyle bütün muteber hadis kitaplarında rivayet edilmiştir.

Hz. Malik şöyle diyor: "Ben Hz. Ömer'in huzurunda otuyordum ki, yardımcısı, Hz. Ömer'e: Osman b. Affan, Abdurrahman b. Avf, Zübeyr b. Avvâm ve Said b. Ebi Vakkas'ın (r.a) huzura girmek için izin istediklerini ilettiler. Hz. Ömer'in müsaadesiyle içeri girdiler. Yardımcısı biraz sonra yeniden geldi ve Abbas b. Abdulmuttalib'le, Ali b. Ebi Talib'in de huzura girmek için müsaade istediklerini bildirdi. Hz. Ömer (r.a) izin verdi ve her ikisi de içeri girdiler. Selam verip oturduktan hemen sonra Hz. Abbas konuya girdi ve "Ey Müminlerin Emiri, benimle (yeğeni Hz. Ali tarafına işaret ederek) bunun meselesini sen hallet" diyerek yeğeni hakkında ağır ve sert bazı sözler söyledi. Mecliste bulunan diğerleri "gerçekten de Ey Müminlerin Emiri bunların meselesi oldukça uzamış, sen bunları bu çekişmeden kurtar" dediler. Hz. Ömer (r.a) onların ayağa kalkmasını isteyerek şöyle dedi: "Buyruğuyla yerler ve gökleri ayakta tutan Allah'ın adına sizlere soruyorum: Rasûlullah'ın;

"biz miras bırakmayız, ne bırakırsak o sadakadır" buyurduğunu biliyor musunuz? Dört sahabe de:

"Evet, Rasûlullah böyle buyurmuştur" diye cevap verdi. Daha sonra Hz. Ömer aynı şekilde Hz. Ali ve Abbas'a (r.a) Allah'ın adım anarak:

"Sizler Yüce Peygamber'in böyle böyle buyurduğunu biliyor musunuz" diye sordu. Onlar da:

"Evet, gerçekten de Rasûlullah böyle buyurmuştur" diye cevap verdiler. O zaman Hz. Ömer "güzel" dedi ve ilave etti:

"Ben size şimdi bu meselenin hakikatim açıklayacağım. Allah Teâlâ fey meselesinde Rasûlu ne başkalarına vermediği bazı özel yetkiler vermişti." Daha sonra Hz. Ömer (r.a) Haşr Sûresinden ayetini sonuna kadar okuyarak şöyle buyurdu: "Bu ayete göre bu fey malları sadece Rasûlullah içindi. Ancak, Allah'a yemin olsun ki, Yüce Peygamber sizleri bırakıp da bütün bunları kendisi için toplamadı. Bu meselede bencillik de yapmadı. Bilakis, elinde üç arazi (Medine, Fedek ve Hayber) kalıncaya kadar onları sizin aranızda bölüştürdü. Bu arazilerden Rasûlullah kendi ailesinin bir senelik nafakasını temin ediyordu ve geri kalan gelirini Allah yolunda -nerede harcanması gerekiyorsa orada- harcıyordu. Söz konusu araziler hakkındaki Peygamberimizin tutumu tüm ömrü boyunca işte böyle olmuştu. Ben sizlere Allah adına soruyorum: Siz bu söylediklerimi biliyor musunuz?" Dört sahabe de: "Evet biliyoruz" diye cevap verdiler. Hz. Ömer daha sonra Hz. Ali ile Hz. Abbasi muhatab olarak: "Sizin ikinize de Allah adına soruyorum, siz bunu biliyor musunuz" diye sorunca, onlar da:

"Evet biliyoruz" diye cevap verdiler. Bundan sonra Hz. Ömer şöyle dedi: "Daha sonra Allah Teâlâ Nebisini yanına aldı ve Hz. Ebu Bekir Rasûlullah'ın velisi olduğunu söyleyerek O'ndan kalan malları eline aldı ve bu mallarla ilgili olarak Rasûlullah (s.a) ne yapıyorsa onu yapmaya devam etti. Allah Teâlâ şahittir ki, Ebu Bekir yaptığında tamamen doğru idi ve tam manâsıyla hakka tabi idi. Daha sonra Allah Teâlâ Ebu Bekir'i de yanına aldı ve onun velisi de ben oldum. Ben emirliğimin ilk iki senesinde söz konusu malları elime alarak aynen Rasûlullah'ın ve Ondan sonra Ebu Bekir'in amel ettiği gibi amel ettim. Allah şahittir ki, ben de bu yaptığımda doğru ve hakka tabi idim." Hz. Ömer daha sonra Hz. Ali ve Hz. Abbasi muhatab olarak şöyle dedi: "Siz ikiniz bana geldiniz ve Rasûlullah'ın arazisi hakkında benimle konuştunuz. O zaman ikinizin arası iyi idi. Ey Abbas, sen benden yeğenin ve ey Ali sen de hanımından dolayı onun babasının mirasını istedin. Ben size, Rasûlullah'ın:

"Biz miras bırakmayız, ne bırakırsak sadakadır" sözünü hatırlattım. Yalnız, bu araziler konusunda aynen Rasûlullah'ın, daha sonra Ebu Bekir'in ve halife olduktan sonra benim amel ettiğim gibi hareket etmeniz şartıyla söz konusu arazileri sizlere devredebileceğimi, ama eğer bu şartı kabul etmezseniz, bu konuda benimle konuşmamanızı söyledim." Bunu söyledikten sonra Hz. Ömer dört sahabeye dönüp Allah'ın (c.c) adını vererek onlardan söz konusu arazileri bu şartla Hz. Abbas ve Hz. Ali'ye devredip devretmediğini sordu. Onlar bu soruya müsbet cevap verdikten sonra Hz. Ali ve Hz. Abbas'a dönüp aynı şekilde Allah'ın adını vererek: "Ben bu arazileri size devrederken bu şartı ileri sürmedim mi?" diye sordu. Onlar da onun bu şartı ileri sürdüğünü kabul ettiler. Bunu müteakiben Hz. Ömer (r.a) şöyle dedi: "Şimdi siz benim daha değişik bir karar vermemi istiyorsunuz. Emriyle gökleri ve yerleri ayakta tutan Allah'a yemin olsun ki, ben başka yeni bir karar vermeyeceğim. Eğer siz bu şart çerçevesinde hareket edemiyorsanız, arazileri geri bana devrediniz, idaresini ben üstleneyim.^{122[122]}

Müslim: Cihad ve Fey'in hükmü bölümleri.

^{122[122]} Buhari: Humusun farz olması, gazveler, nafakalar, feraiz ve Allah'ın Kitab'ı ile Sünnet'e sarılma bölümleri. Müslim: Cihad Bölümü

Tirmizi: Seyr ve Peygamber Efendimizin mirası hakkındaki rivayetler bölümleri.

Müsned (Ahmed b. Hanbel): Ömer Faruk hakkındaki rivayetler bölümü (Mevdudi)

Hız. Ebu Bekir ve Hız. Ömer zamanında bu konuda gündeme gelmiş olayların ayrıntıları ile birlikte özgeçmişini işte bu şekildedir. Bu olayları değerlendiren her şahıs halifelerin yaptıklarının zulüm mü, yoksa adalet ve hak mı olduğunu kendisi belirleyebilir. Bununla birlikte insanın doğru bir karar ve görüşe varabilmesi yolunda göz önünde bulundurması gereken iki mesele daha vardır:

1. Asıl söz konusu olan sırf adı geçen arazilerin Peygamberin vefatından sonra miras olarak bölüştürülüp bölüştürülmeyeceği meselesi idi. Rasûlullah'ın ailesi ve yakınlarının beyt'ul-mâl'dan nafaka alıp alamayacağı meselesi değildi. Hız. Ebu Bekir ve Hız. Ömer'in (r.a) kendileri ve kendi ailelerinden defalarca fazla Rasûlullah'ın ailesi ve yakınlarına hizmet ettiğine tarih şahittir. Bu iki halife onların hakkını diğer her haktan önce bilmiş ve onlara bağladıkları maaşlar Hayber, Fedek ve Medine'deki arazilerin mahsulünden daha fazla bir miktara ulaşmıştır.

2. Birinci meseleden daha önemli olan hatta bu konuda belirleyici bir özelliğe sahip olan ikinci mesele ise şudur: Hız. Ali'nin (k.v) kendisi de halife olduğunda bu arazileri Peygamber Efendimizin mirası olarak belirleyip varisleri arasında dağıtma yoluna gitmemiş, bilakis söz konusu arazilerin Allah yolunda düzenli bir şekilde vakıf olma statüsünü korumuştur.

Hız. Ali'nin bu davranışından şöyle bir soru ortaya çıkmaktadır: Eğer söz konusu araziler gerçekten miras idiyse, o halde, Hız. Ali'nin (k.v) kendi iktidarı döneminde Rasûlullah'ın varislerini bundan mahrum etmesi nasıl caiz olabilir? Eğer herhangi bir kimsenin canı bu yapılanlara behemehal zulüm demek istiyorsa, o halde biraz insafılı olup böyle davranışta bulunan tüm kimselere zalim demelidir. Aynı fiili işleyen kişilerden bir kısmı hakkında değişik bir yargıya varıp, diğer bir kısmını daha değişik bir şekilde yargılamak insafılı ve hakikat ehli birisinin işi değildir.^{123[123]}

Vasiyet Meselesinin Tahkiki

Soru:

Rasûlullah'm (s.a) vefatı sırasında cereyan eden vasiyet yazma meselesinin iç yüzü nedir? Hız. Ömer'in bu meseledeki tavrı ne olmuştur?

Cevap:

Bu mesele ile ilgili olarak İmam Buhari Kitab'ul İlim, Kitab'ul Cizye ve Kitab'ul Megazi bölümlerinde; İmam Müslim Kitab'ul Vasiyye'de, İmam Ahmed İbn Hanbel Müsnedinde çeşitli senedlerle bir çok rivayet nakletmiştir. Bütün bu rivayetlerin ravi zinciri İbn Abbas'a (r.a) dayanmaktadır. Başka bir sahabeden bu konuda herhangi açık bir rivayet nakledilmemiştir. Bütün bu söz konusu rivayetlerin hülasesi şu şekildedir: Vefatlarından dört gün önce, Perşembe günü Peygamber Efendimizin (s.a) hastalığı oldukça şiddetlenmişti ve son anlar yakın gibi gözüküyordu. Bu durumda Yüce Peygamber şöyle buyurdu:

"Bana kağıt ve kalem getirin, size öyle bir şey yazdırayım ki, benden sonra yolunuzu kaybetmeyesiniz."

Rasûlullah bunu söylediğinde evde birçok kişi vardı. Hız. Ömer, Peygamberin o an büyük bir rahatsızlık içerisinde olduğunu ve ellerinde bulunan Kur'ân'ın; Allah'ın Kitabı'nın kendileri için yeterli olduğunu söyledi. Bunun üzerine ihtilaf çıktı. Bazıları Hız. Ömer'in görüşünü kabul etmeyip Peygamber'den sonra dalalete düşmemek için Nebi'nin yazdırması amacıyla kağıt kalem getirilmesini savunurken, ashaptan bazıları da Hız. Ömer'in görüşünü destekledi. Diğer bir kısım sahabe ise Peygamberimize, gerçekten birşeyler mi yazdırmak istediğim, yoksa bunu hastalığının şiddetlendiği bir esnada şaşkınlıkla ve heyecan^{124[124]} içerisinde mi söylediğinin yeniden sorulması üzerinde durdu. Bu şekilde ashaptan bazıları kendi içerisinde tartışmaya daldı ve bir kısmı da Peygamberimizin asıl amacını sormakla meşgul oldu. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu:

"Beni kendi halime terhediniz. Benim içerisinde bulunduğum durum, sizin beni davet ettiğinizden daha hayırlıdır. Yanımdan kalkın, benim yanımda cedelleşmeniz yakışık almaz. "

Bundan sonra İbn Abbas (r.a), Peygamber Efendimizin (s.a) üç şeyi vasiyet buyurduğunu bildirmektedir:

^{123[123]} Tercüman'ul Kuran, Kasım,1958

^{124[124]} Asıl metin şu şekildedir: "Mâ şânehu ehecera istefhimû". Bazıları "ehecera" kelimesini yanlışlıkla "ehcera" olarak anlamışlardır. Oysa bütün muteber rivayetlere bu "e'hcera-ehecera" olarak gelmiştir. Yani istifham hemze'si ile birlikte gelmiştir ve "hecera-yehcuru"nın manası hastanın hastalığının şiddetlendiği bir durumda şaşkınlık yüzünden veya baygınlık halinde söylediği şeylerdir.

Birincisi, müşrikleri Arap yarımadasından çıkarmak. İkincisi, dışardan gelen heyetlere aynı kendisinin gösterdiği konukseverliğin gösterilmesi. Üçüncüsünü ise ya Yüce Peygamber söyleyememiş veya hadisin ravisi unutmıştır. Rivayetlerde söz konusu üçüncü rivayeti İbn Abbas'ın mı (r.a) yoksa ravi zincirindeki herhangi bir ravinin mi unuttuğu da açık değildir.

İşte olay bu şekildedir. Eğer herhangi bir kimse dolaysız olarak, doğru yoldan meseleyi anlamak isterse meselenin asıl şeklini anlamada zorlanmayacaktır. Sevgili önder ve yol göstericilerinin dünyayı değişme haletinde olduğunu görmek herkesi bir şaşkınlık ve heyecan dünyasına sokmuştu. Hastalık şiddetlenmişti. Herkesin gözü önünde yüce Peygamber aşın bir rahatsızlık durumunda idi. Ashabın içine düştüğü durumu İbn Abbas'ın şu durumundan çok güzel bir şekilde anlayabiliriz: Bu hadiseden senelerce sonra birgün Hz. İbn Abbas talebelerinin önünde Perşembe kelimesini söyleyince birden bire hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başlamıştı. Talebeleri "Sizi, andığınızda bu kadar perişan eden Perşembe gününün hikayesi nedir?" diye sorunca İbn Abbas şöyle buyurmuştu: "O gün yüce Peygamber oldukça fazla rahatsızlanmıştı."

İbn Abbas'ın bu sözünden Peygamber Efendimizin söz konusu durumda bulunduğu anda O'nu canları kadar seven ashabının ne tür bir ruh hali içerisinde olduğu oldukça güzel anlaşılıyor. Böyle bir ortamda Yüce Peygamber, kendisinden sonra ümmetinin dalalete düşmesini önlemek amacıyla kağıt ve kalem getirilmesini istemişti. Hastalığın şiddetinden Peygamberimiz mübarek lisanlarıyla sözü açık bir şekilde söyleyememiş olabilirler. Bu yüzden orada hazır bulunanlardan bazıları Peygamberimizin bu söylediklerini şaşkınlık içerisinde buyurduğu şüphesine düştüler ve yeniden sorma telaşına kapıldılar. Hz. Ömer'in o anda söylemiş olduklarının asıl mânâsı şu idi: "Yüce Peygamber şu an aşırı şekilde rahatsızdırlar. Bu durumlarında bile ümmetini düşünmekte ve ümmetin kendinden sonra dalalete düşmemesi için bazı şeyler yazdırma zahmetine katlanmak istemektedirler. Ancak, şu an O'na (s.a) böyle bir zahmet vermek münasip değildir. Ümmetin yönlendirilmesi için Kuran elimizdedir. İnşallah o dalaleten kurtulmak için yeterli olur." Bununla birlikte Hz. Ömer'in, birşeyler yazdırırken Peygamberimizin ecelinin yetip de yazdırılan şeyin yarım kalması halinde böyle bir şeyin fitneye sebep olabileceği endişesine kapılmış olması da mümkündür. Behemehal, böyle bir ortamda bir kısım sahabe ilim ve hidayet aşkıyla Peygamberimizin mutlaka bir şeyler yazdırmasını isterken, diğer bir kısmının hem Ona (s.a) olan sevgileri ve hem de uzak görüşlülüklerinden dolayı Rasûlullah'ı böyle bir zahmete sokmak istememesi, üçüncü bir grubun ise, Yüce Peygamberin gerçekten mi birşeyler yazdırmak istediği, yoksa hastalığın şiddeti dolayısıyla şaşkınlık halinde bir şeyler mi söylemeye çalıştığı şüphesine düşmesi tamamen fitrî bir hadisedir.

Şimdi geriye Yüce Peygamberin (s.a) yazdırmak istediği şeylerin genel nasihatlar mı, yoksa yazdırılması ümmetin yönlendirilmesi için hayatî önem taşıyan hükümler mi olduğu meselesi kalıyor. Bunu daha sonraki gelişmeler belirlemiştir. Peygamber Efendimiz bu hadiseden sonra dört gün daha yaşamıştı. Bu günlerde hastalığın eski şiddeti de kalmamıştı ve ayrıca Perşembe günü o özel ortamda hazır olanların hepsi de Peygamberin yanında oturuyor değildi. Bilakis bu dört günlük zaman zarfında Rasûlulâh'ı (s.a) Mescid-i Nebevi'ye götürme ve sahabe cemaatine konuşturma fırsatı da olmuştu. Eğer gerçekten yazılması zorunlu olan mühim bir hüküm olsaydı, Yüce Peygamber o günlerde herhangi bir vakitte katiplerinden birini veya ehl-i beyt'inden birini çağırarak o hükmü yazdırırdı. Veya şifahi olarak bunu bildirirlerdi. Bundan da Hz. Ömer'in tavrının nedeni tamamen açıklığa kavuşmaktadır. O (r.a), hastalığın şiddetlendiği bir anda bile Yüce Peygamberin (s.a) ümmetin hayrını düşündüğünü ve herhangi temel bir hükümden öte bazı nasihatler yazdırmak istediğini gayet iyi anlamıştı. Bu yüzden bu zahmet ve rahatsızlık anında Peygamber Efendimize bu zahmetin verdirilmesini istemiyor ve fakat O'na (s.a), kalem ve kağıt yerine şu güveni vermek istiyordu: "Sen bizim için endişelenme, ümmetine bırakmış olduğun o yol gösterici Kitap, yani Kur'ân, inşaallah onların hiçbir zaman dalalete düşmesine mahal vermeyecektir."

Son olarak Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde nakledilen Hz. Ali'nin de (k.v) bir rivayetine dikkat buyurunuz. Bu rivayete göre Hz. Ali şöyle buyurmaktadır:

"Nebi (s.a), kendisinden sonra ümmetin dalalete düşmesini önlemek üzere bazı şeyler yazdırmak için benden kürek kemiği getirmemi istedi. Ben kürek kemiği almaya gidince Peygamber'in (s.a) dünyayı değişmesinden korktuğum için O'na: "Siz buyurun söyleyin ben aklımda tutarım" dedim. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a):

"Ben namaz ve zekata itina gösterilmesini, mülkiyetiniz altındaki kölelere iyi davranılmasını vasiyet ediyorum" diye buyurdu.^{125[125]}

Ebu Cehil'in Kızına Hazreti Ali'nin Nikah Mesajı

Soru:

İslam'da dörde kadar evlenmeye müsaade olduğu halde, Hz. Fâtıma'nın (r.a) sağlığında Hz. Ali (k.v) ikinci bir evlilik yapmak istediğinde, neden Rasûlullah (s.a) tarafından engellenmiştir? Ebu Cehil'in kızının ehl-i beyte girme tehlikesi var idiyse aynı tehlike Hz. Ümrnü Habibe binti Ebi Süfyan'ın Peygamberimizin hane-i saadetlerine girmesi ile de söz konusu değil miydi?

Cevap:

Bu hadiseyi İmam Zeynel Abidin b. Ali b. Hüseyin (r.a) ve Ebu Muleyke, Hz. Mısver ibn Mahzeme'den rivayet etmiştir. Bu rivayeti, Hz. Abdullah ibn Zübeyr'in bir rivayeti de desteklemektedir. Ayrıca Ebu Hanzala ve Suveyd ibn Gafle'nin mürsel rivayetleri de söz konusu rivayeti teyid etmektedir. İmam Buhari; Humusun Farz Olması, Peygamber'in Ashabının Faziletleri ve Nikah bölümlerinde; Müslim; Sahabenin Faziletleri bölümünde; Ebu Davud ve İbn Mâce; Nikah bölümlerinde; Tirmizî; Menkıbeler bölümünde ve Hâkim Sahabenin Tanınması bölümünde çeşitli senetlerle bu rivayetleri nakletmişlerdir.

Bu olayın ayrıntıları şu şekildedir: Mekke'nin fethinden sonra Ebu Cehilin ailesi müslüman olunca, Hz. Ali, Ebu Cehil'in kızını (kızın adı bazı rivayetlerde Cüveyriye, bazı rivayetlerde Avra ve bazı rivayetlerde ise Cemile olarak geçmektedir.) nikahı altına almak istedi, ancak kızın ailesi Rasulullah'tan sorup izin almadıkça, O'nun (s.a) kızı üzerine kız veremeyeceklerini bildirdiler. Nitekim onlar bu meseleyi Hz. Peygamber'e açtılar. Hz. Ali de işareten ve kinayeli olarak Yüce Peygamber'den izin istedi. Bazı rivayetlerden anlaşıldığına göre Hz. Fâtıma da bu meyandaki söylentileri işitmiş ve sevgili babasına giderek şöyle demişti; "Kavmin senin kızlarınla ilgilenmediğini zannediyor. Ali şu an Ebu Cehil'in kızıyla evlenmek üzere." Bunun üzerine Peygamber Efendimiz bir hutbe irâd ettiler ve şöyle buyurdular:

"Hişam b. Muğire oğulları kızlarını Ali ibn Ebî Talib'e nikahlamak için izin istedi. Ebu Talib'in oğlunun benim kızımı boşayıp onların kızını nikahlaması dışında ben buna müsaade etmiyorum, müsaade etmiyorum, müsaade etmiyorum. Kızım benden bir parçadır. Onun tahammül edemediğine ben de tahammül edemem. Onu inciten şey beni de incitir."

"Ben hekali haram, haramı da helal yapmam. Ancak Allah'a yemin olsun ki Allah'ın Elçisinin kızı ile Allah'ın düşmanının kızı kesinlikle bir evde toplanamaz."

Başka bir rivayette Peygamberimiz şöyle buyurdu:

"Fâtıma bendendir ve O'nun din meselesinde fitneye düşmesinden korkuyorum."

Bu hadise üzerinde düşünen insanın aklına şöyle bir şüphe gelebilir: Rasûlullah (s.a) kendisi bizzat bir çok evlilik yaptığı ve diğer insanlara da dörde kadar evlenme izni verdiği halde, kendi kızının üstüne bir kumanın dahi gelmesine tahammül edemedi. Kumanın gelmesiyle Peygamber'in kızının ve dolayısıyla Rasûl'ün uğrayacağı incinme aynen diğer kadınlar ve onların ana-babaları için de geçerli idi. O halde Yüce Peygamber kendisi söz konusu olunca tahammül edemiyor da diğerleri söz konusu olunca aynı şeyi nasıl caiz görüyor?

Görünüşte bu oldukça katı bir itirazdır ve meseleyi basit boyutuyla gören kişi büyük şaşkınlık içerisine düşebilir. Ancak, birazcık dikkatli düşünülürse mesele kavranabilecek-tir. Bir kadının kocası eve ikinci bir hanım getirdiğinde, ilk eşin bunu doğal olarak hoş karşılamadığı ve buna tahammül edemediği ve aynı şekilde anne, baba, kardeşler ve diğer yakınların bundan aşırı derecede incindikleri, rahatsız oldukları inkar edilemez bir gerçektir. Şeriat birden fazla evliliğe, eve kuma gelmesinin evdeki ilk hanımı veya onun yakınlarını incitmediği varsayımıyla hareket ederek cevaz vermemiştir. Bilakis şeriat bu gerçeği bile bile, bundan daha önemli, diğer bazı toplumsal maslahatlar gerektirdiği için birden fazla evliliğe müsaade etmiştir. Şeriat, kumaların behemehal birlikte ve aynı kocanın nikahı altında dostça yaşamayacaklarını, onlar arasında çekişme ve didişmelerin mutlaka olacağını, aile hayatının bazı üzücü olaylardan hali kalmayacağını da bilmektedir. Ancak bu bireysel kusurlar, tek evliliğin kanun zoruyla uygulamaya konduğu bir toplumda ortaya çıkan büyük içtimai kusurlar yanında küçük kalır. Bu yüzden şeriat taaddüd-ü zevcatı, yani çok evliliği helal görmüştür.

Şimdi isterseniz bu meselenin Peygamberimizle ilgili bölümünde ne gibi sorunlar olduğunu araştıralım. Şer'an, damadının Peygamber Efendimizin kızı üzerine kuma getirmesi helaldi. Bu yüzdendir ki Hz. Ali, böyle bir niyette bulunmuştu. Yine aynı sebepten dolayı Yüce Peygamber ikinci evliliğin Hz. Ali için haram olduğu şeklinde birşey de söylemedi. Bilakis Rasûlullah'ın bizzat kendisi helali haram kılmadığını buyurdu. Ancak bu noktada Rasûlullah'ın tek olan kişiliğinde iki ayrı özelliği toplanmıştı. Bu özelliklerden birisi, Peygamber Efendimizin insan olmasıydı. Bu yüzden doğal olarak O'nun kızının evine kuma gelmesinden dolayı ortaya çıkacak incinmenin Peygamberin durumunu etkilememesi mümkün değildi. İkinci bir özellik

olarak, O (s.a), Allah'ın Rasûlü, yani; elçisi idi ve bu rasul olma özelliği yüzünden şöyle bir makama sahipti: Eğer O'nunla (s.a) herhangi bir kimsenin ilişkisi bozuk olursa veya herhangi bir kimse Nebi'nin incinmesine sebep olursa, onun din ve imanında hayır kalmazdı. Bu yüzden Rasûlullah hem Hz. Ali ve hem de Hişam b. Muğire oğullarını bu işten uzak tutmak istedi. Çünkü, her ne kadar bu helal olsa da, bu işin yapılması sebebiyle Hz. Ali'nin ve onun diğer eş ve yakınlarının iman ve akıbetlerini tehlikeye atma durumu vardı.

Peygamber Efendimizin hutbesinde irad buyurduğu bir başka husus ise şuydu: Hişam b. Muğire oğulları geçmişte İslâm'ın ve Rasûlullah'ın (s.a) en şedid düşmanları olmuşlar ve Mekke'nin fethinden sonra yeni yeni müslüman olmaya başlamışlardı. Hz. Ali'nin evlenmek istediği kızın babası Ebu Cehil'in Peygamberimize düşmanlıkta tüm kafirlerden ileri gittiği herkesçe biliniyordu. Onun Bedir gazvesinde müslümanlar eliyle öldürüldüğü ve ailesinin yıllar yılı onun intikamını alma duygusuyla yaşadıkları da bir gerçektir. Şu durumda bu insanlar İslâm'a girmişlerdi, ama onların İslâm'ının, gerçekten İslâm'a inanarak, ihlas ve samimiyetle kalblerinin tam manâsıyla İslâm'a dönmesinin bir semeresi mi, yoksa sadece yenilginin bir neticesi mi olduğunun tahkik edilmesi gerekirdi. Böyle bir durumda bu hanedandan bir kızın -o da Ebu Cehil'in kızı- Rasûlullah'ın (s.a) kızının bulunduğu eve kuma olarak girmesi büyük fitnelere sebep olabilirdi. Bu insanların İslâm'a kalbi ısındırılabilirdi ve nitekim ısındırılmıştı da. Ama onların İslâm'la olan ilişkileri tam manâsıyla ortaya çıkmadıkça, onlardan birinin risalet ailesine sokulması ve Peygamber Efendimizin sevgili kızları Fâtima'nın karşısına dikilmesi hiç de uygun değildi ve tehlike doluydu. Bu yüzden Rasûlullah böyle bir bağ kurulmasını istemedi ve açıkça, Allah'ın Rasûlü'nün kızıyla Allah'ın düşmanının kızının bir evde toplanamayacağını ilan etti. Yine Peygamber Efendimiz böyle bir şey olursa Fâtima'nın fitneye düşmesinden endişe ettiğini de izhar buyurdu. Evlenme meselesinde bir kişiye (haddi zatında helal olsa bile), tüm ümmeti için fitne ve şer oluşturacak bir şekilde özgürlük verilemeyeceği açıktır.

Burada şüphesiz şöyle bir itiraz yapılabilir: Ebu Süfyan'ın ailesi İslâm'a karşı besledikleri kin ve düşmanlık yönünden, Ebu Cehil'in ailesinden aşağı kalmıyordu. O halde, eğer Ebu Cehil'in ailesinden Peygamber ailesine bir kız gelmesi fitneye sebep oluyorsa, Ebu Süfyan'ın kızının (Hz. Ümmü Habibe) bizzat Peygamberimizin pak zevcelerinin arasına karışması neden bir tehlike oluşturmuyor? Bu iki durum arasındaki fark göz önüne alınırsa, itiraz kendi kendine son bulur. İşin hakikati şudur: Ebu Cehil'in kızı ile mü'minlerin annesi Ümmü Habibe arasında daha baştan mukayese yapmak doğru değildir. Ebu Cehil'in kızı, amcası ve kardeşleri, hepsi Mekke'nin fethinden sonra iman etmişlerdi. Onların imanlarının ne dereceye kadar ihlas ve samimiyete dayandığının ve ne dereceye kadar yenilmişliğin ezikliğinin bunda rolü olduğunun ölçülebilmesi için imtihandan geçmeleri gerekiyordu. Bunun aksine Hz. Ümmü Habibe bu en büyük imtihandan geçerek, büyük sahabelerde bile az rastlanan bir türden fedakarlıkla ihlas ve samimiyetinin mükemmelliğini, imanının sadakatini kesin bir şekilde ispatlamıştı. O, din uğruna emsaline zor rastlanır fedakarlıklara katlanmıştı. Biraz düşününüz şimdi: Hz. Ümmü Habibe, Ebu Süfyan'ın kızı, Hint binti Hüsb'e'nin (çiğer yiyen Hind ismiyle meşhur) çiğerparesi idi. Halası Kuran-ı Kerim'de "*odun hamalı*"^{126[126]} diye nitelendirilerek aşağılanmış, anne tarafından dedesi olan Utbe b. Rebia, Rasûlullah'ın (s.a) en katı düşmanlarından idi. Böyle bir aileden ve bu tür bir çevreden olduğu halde o, Hz. Ömer ve Hz. Hamza'dan önce iman etmiş, kocasını müslüman yapmış, aile efradının zulüm ve baskılarından yılarak Habeşistan'a hicret edenlerle birlikte muhacir olmuştu. Kocasının dinini terkedip Habeşistan'da hristiyan olması onu yıldırmamış ve dini hatırına onu da terketmişti. Küçük bir kızla gurbet ellerde yalnız başına kalmış olması onun iman azmine zerre miktarı zarar verememişti. Birkaç sene bu şekilde geçtiği halde, gurbet ellerde yalnız ve desteksiz bir kadın her türlü çileyi çekerek kendisinde dinin istediği ölçüde ihlas, şahsiyet ve tavrın mevcut olduğunu ispatlamıştı. İşte o zaman Peygamberimizin dikkatini çekmiş ve Rasûlullah ona daha Habeşistan'da iken nikah mesajını yollamıştı. Hz. Ümmü Habibe Hayber gazvesinden sonra Habeşistan'dan dönmüş ve Yüce Peygamber'in ev halkına katılmıştı. Bundan kısa bir müddet sonra Kureyş Hudeybiye barışını ihlale başlamış ve Peygamber Efendimizin Mekke'yi fethetmesi gibi bir fikri olduğunu zannederek tedirginliğe düşmüştü. Bu durumda Ebu Süfyan barış görüşmeleri için Medine'ye gelmiş ve kızı vasıtasıyla sulh şartlarını belirlemede kolaylık bulurum umuduyla onun evine gitmişti. Senelerin ayrılığından sonra baba-kız ile ilk defa görüşme fırsatı bulmuş; ancak Ebu Süfyan Rasûlullah'ın (s.a) minderine oturmaya niyetlenince fevren minderini kaldırmış ve "Rasûlullah'ın minderine bir İslâm düşmanı oturamaz" diyerek babasını ikaz etmişti. Böyle bir kadının Rasûlullah'ın ev halkına katılması demek, gerçek yerini bulması demektir. Bunun herhangi bir fitneye sebep olması için en uzak bir imkandan geçtik, vehme bile yer yoktu. Kendisi ve ailesini ancak fethin İslâm'a sokabildiği ve İslâm'a girişinin üzerinden daha henüz bir iki ay geçmiş olan bir kızın Rasûlullah'ın ailesine katılması, tabii ki fitne imkanlarını da beraberinde taşıyordu. Böyle bir kız hakkında şöyle bir soru akıllara gelebilirdi: İslâm'a ve Peygambere (s.a) olan

düşmanlığın etkileri bu kızın ve ailesinin kalblerinden tam manâsıyla temizlenmiş miydi, yoksa temizlenmemiş miydi? Henüz belli değildi.^{127[127]}

Acaba Sahabe Hz. Peygamberin Teçhiz Ve Tekfinini Bırakıp Hilafet Derdine Mi Düşmüştü?

Soru:

Sahabe-i kiram özellikle de Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer (r.a), Yüce Peygamber'in kefenleme ve defnetme işlerine katılmayıp, hilafet ve biat meselesiyle uğraşmakla suçlanmaktadır. Yüce Peygamber'in yıkanması, kefenlenip defnedilmesine katılmak ne kadar büyük bir şeref idi. Peygamber'e (s.a) olan sevgi de bunlara katılmayı gerektirmez miydi?

Cevap:

Rasûlullah'ın (s.a) cenazesi kefensiz ve defnedilmeden ortada dururken sahabe-i kiramın O'nun teçhiz ve tekfinini düşünmeyerek hilafet peşinde koşturmaları şeklindeki iddia aslında tamamen asılsız bir masaldır. Asıl olay şu şekildedir: Peygamber Efendimizin vefatı Pazartesi günü akşama doğru olmuştu. Buhari ve Müslim'de Peygamberimizin has hadimi Enes b. Malik (r.a) "âhiri yevm" yani "günün sonu" ibaresini kullanmıştır. Bundan bu büyük olayın (Peygamberimizin vefatının) ikinci ile akşam arasında husule geldiği anlaşılabilir. Doğal olarak bu hadiseden dolayı tüm iman ehlinin, ellerinde olmayarak, kendilerini kaybetmeleri beklenirdi. Nitekim bu şekilde de oldu. Hz. Ömer alemlere rahmet olarak gönderilen Yüce Peygamber'in öldüğüne bir türlü inanamıyordu. Hz. Ebu Bekir'in gelip konuşmasından sonra ancak, insanlar kaçınılmaz olarak olması gereken şeyin o an olmuş olduğuna inanabildiler. Böylece gece oldu, karanlık bastı. Gece vakti Peygamber'in teçhiz ve tekfin edilip defnedilmesi mümkün ve munasip değildi. Çünkü cenazeye katılma şerefinden mahrum olmak Medine-i Münevvere ve etrafındaki yerleşim bölgesindeki yaşayan insanların mutlaka şikayetlerine mucib olur ve onlar: "Sizler bize Peygamberi son defa görmeye ve cenaze namazım kılmaya bile fırsat tanımadınız" diyerek bu şikayetlerim dile getirirlerdi. Bu yüzden behemehal sabah beklenecekti. O gece sahabeden çeşitli gruplar kendi yerlerinde toplanarak, şimdi artık ne olacağım düşünmeye başlamışlardı. Peygamberimizin pak zevceleri O'nun (s.a), vefat ettiği Hz. Aişe'nin evinde ağlayıp inlemekte idiler. Hz. Ali, Hz. Zübeyr, Hz. Talha ve Rasûlullah'ın diğer akrabaları Fâtımat'uz Zehra'nın evinde toplanmışlardı. Muhacirlerden azımsanamayacak bir grup Hz. Ebu Bekir'in yanında üzgün ve düşünceli bir şekilde oturmuştu. Ensardan çeşitli gruplar, herkes kendi kabilesinin gölgesi altında (toplanma yerinde) toplanıyordu. Birden birisi gelerek Beni Saide'nin gölgesi altında (toplanma yerinde) Ensardan büyük bir kalabalığın toplandığını ve Peygamber'in yerine kimin geçeceği meselesinin tartışılmaya başlandığını haber verdi. Peygamberimizden sonra müslümanların cemaatinde büyük olarak görülen ve kabul edilen Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Ebu Ubeyde İbn Cerrah bu haberi duyunca, ümmetin önderinin daha yeni gözünü kapadığı ve tüm ümmetin başsız kaldığı o anda büyük bir fitnenin ortalığı kaplamasından ve cemaat düzeninin yeniden oluşturulmasından önce büyük bir karışıklığın çıkmasından endişeye kapıldılar. Bu yüzden söz konusu üç zat fevren olayın cereyan ettiği mahalle yetiştiler ve onlar, gece vakti fitneye sebep olabilecek bir şekilde tamamlanmak üzere olan Rasûlullah'ın yerine geçecek şahıs meselesini, doğruluğuna tarihin de şahadet ettiği bir şekilde hallettiler. Bütün bu olaylar Yüce Peygamber'in dünyayı değiştirdiği gece cereyan etti. Yukarıda da sebebini açıkladığımız üzere behemehal Rasûlullah'ın teçhiz ve tekfini gece yapılamayacaktı. Bunun üzerine aynı o gece hilafet meselesi halledildi. Sabahleyin günün ilk ışıklarıyla birlikte Hz. Ebu Bekir'in halifeliliği ilan edildi. Muhacirlerin ve Ensar'ın hepsi bunu kabul ederek cemaatın nizamını yeniden sağladılar ve bundan sonra geciktirmeden Peygamber Efendimizin teçhiz ve tekfin işini başlattılar.

Sahabe-i kiramın hilafet sevdasına düşüp, Yüce Peygamber'in teçhiz ve tekfinini sadece ehl-i beyt'in yaptığını söylemek tamamen gerçek dışıdır. Bu teçhiz ve tekfin işi kesinlikle vefat gecesi olan Pazartesi Salıya bağlayan gecede yapılmamıştır. Teçhiz ve tekfin işinin başlaması Salı günü sabahleyin Hz. Ebu Bekir'e (r.a) biat edildikten sonra başlamıştı. Bu iş, bir kapısı da Mescid-i Nebeviye açılan, Medine-i Münevvere'deki tüm sahabenin toplanmış olduğu, Medinenin etrafında yaşayıp da haberi duyanların koşuşturduğu ve Ebu Bekir'in (r.a) eline biat ellerinin konduğu Hz. Aişe'nin evinde yapılmıştı. Mescid-i Nebevî'yi ziyaret etme şerefine nail olmuş olanlar, Hz. Aişe'nin evi (Hz. Peygamber'in medfun olduğu yer) ile Mescid-i Nebevi arasında ne gibi bağ olduğunu bilirler. Bu yüzden Mescid-i Nebevî'yi bilenler, "sahabe

Mescid-i Nebevî'de hilafet derdine düşmüşken, zavallı ehl-i beyt Hz. Aişe'nin evinde Rasûlullah'm teçhiz ve tekfini ile uğraşıyordu" gibi bir söze gülerler. Yanıltıcı ve yalan bir şey söylenecekse bile kılıfına uydurulması lazımdır.

Yüce Peygamber'in (s.a) gasli ve kefenlenmesini de sadece ehl-i beyt mensuplarının yaptığı iddiası da gerçek dışıdır. Bu hizmette bulunan Hz. Ali, Hz. Abbas, Hz. Fadıl b. Abbas, Hz. Kuşem b. Abbas, Hz. Usame b. Zeyd ve Rasûlullah'ın azadlı kölesi Şükran, dışarıda Peygamber Efendimizi son defalığına görmek için sabırsızlanan insanların izdihamını önlemek için evin kapısını kapatmışlardı. Eğer kapı açık bırakılırsa herkesin içeri doluşması ve iş yapmanın güçleşmesinden korkuluyordu. Yine de, Ensar'ın "bu şerefe bizim de ortak olmamız" lazım diye bağırıp çağırmasından sonra Ensar'dan da bir kişi (Evs b. Havli) içeri alınmıştı. Kefenlemenin bitmesinden sonra Yüce Peygamber'in nereye defnedileceği sorunu ortaya çıktı. Hz. Ebu Bekir (r.a) bu konuda Hz. Peygamber'in şöyle bir sözünü hatırlattı.

"Hiçbir nebi yoktur ki, ruhunun kabzedildiği yere defnedilmemiş olsun." Bunun üzerine Rasûlullah'ın (s.a), Hz. Aişe'nin evine defnedilmesine karar verildi. Hz. Ebu Talha ve Zeyd b. Sehlul Ensârî mezarı kazdı. Daha sonra insanlar grup grup içeri girerek cenaze namazı kılmaya başladılar ve bütün gece boyunca bu iş devam etti ve Salı ile Çarşamba arasındaki gece yarısı, sıra Rasûlullah'ı defnetmeye geldi. Bütün bu zaman boyunca, bilinmez ki ne zaman, sadece Rasûlullah'ın (s.a) ehl-i beyti, hiçbir dost ve yardımcıları olmadan Peygamberimizin mübarek cesedinin başucunda oturmuş ve sahabe-i kiram da hilafet derdine düşmüş olsun!^{128[128]}

Ehl-i Sünnetle Şiiler Arasındaki Bazı İhtilafli Meseleler

Soru:

Aşağıdaki sorularımı cevaplama nezaketi gösterirseniz bizi menun etmiş olursunuz. Aslında bu sorular şii bir dostumun bize yapmış olduğu itirazlardır:

1. Abdest ayetinde (Mâide Sûresi 6. ayet)^{129[129]} "yıkayınız" ve "meshediniz" diye iki fiil kullanılmıştır. Önce yüzü ve kolları dirseklere kadar yıkama hükmü, ikincisinde ise, başı ve ayakları meshetme emri verilmiştir. Bizim anlayamadığımız, meshetme emri verildiği halde ehl-i sünnet neden ayaklarını yıkamaktadır? Abdest sonunda ayakların yıkanması neye dayanmaktadır? Cevabın ayrıntılı ve açık olması lazımdır.

2. Tathîr ayetine^{130[130]} Hz. Ali de dahil midir? Eğer dahilse Fedek arazisini isterken haklı mıydı haksız mı? Tathir (temizlenme) ayetine dahil olmasından dolayı ben Hz. Ali'nin Fedek arazisini istemek gibi bir şey yapabileceğini tahmin etmek istemiyorum. Açık olarak bu noktada iki durum vardır: Birincisi, Fedek arazisinin istenmesi; ikincisi ise, Fedek arazisinin verilmemesi. Bu gibi durumlarda sadece bir durum doğrudur. Ya isteme doğrudur veya verilmeme. Söz konusu durumlardan hangisi hakikate uygundur? Tercüman'ul Kur'an'ın Kasım 1958 sayısında siz, Hz. Ali'nin (k.v) rasûllerin miras bırakmadığını bildiği halde Hz. Ömer zamanında böyle bir istekte bulunduğu dair birkaç işaretle bulunmuşsunuz. Bu ne derece doğru olabilir?

3. Mescid-i Nebevî'de hilafet meselesi ilk olarak Hz. Ebu Bekir lehine kararlaştırıldığı zaman Hz. Ali mevcut muydu? Eğer değilse çağrıldı mı, çağrılmadı mı? Hz. Ali, Hz. Ebu Bekir'e hiç biat etti mi? Ettiyse ne zaman? Bir zahmet Hz. Alî'nin neden çağrılmadığını da yazınız.

Cevap:

Mâide Sûresinin 6. ayetinde bildirilen abdest ayetiyle ilgili olarak, şiilerle Sünniler arasındaki ayakların yıkanmasının mı, yoksa meshedilmesinin mi emrinin verilmiş olduğu şeklindeki ihtilaf oldukça eskidir. Arkadaşınızın, Kuran'da açık olarak ayakların meshedilmesi emredildiği halde, sünnilerin sırf hadise dayanarak ayaklarını yıkamayı bir mezheb haline getirdikleri şeklindeki görüşü bir yanlış anlama ve yanılgıdır. Eğer bu konuda açık bir hüküm olsaydı, kim ne hakla bu hüküm aleyhine amel edebilirdi? Asıl üzerinde ihtilaf edilen mesele, Kur'anın bu iki fiilden (yıkamak ve mes-hetmek) hangisini gerçekten emrettiği ve asıl amacının ne olduğudur.

^{128[128]} Tercüman'ul Kuran, Kasım, 1958

^{129[129]} Ayetin meali şu şekildedir: "Ey inananlar, Namaza kalktığınızda yüzlerinizi, dirseklerinize kadar ellerinizi -başlarınızı meshedip- topuk kemiklerine kadar ayaklarınızı yıkayın..." (Çev.)

^{130[130]} Ahzab Suresi 33. ayet kasediliyor. Bu ayet mealen şöyledir: "...Ey peygamberin ev halkı! Şüphesiz Allah sizden kusuru giderip sizi tertemiz yapmak ister." (Çev.)

Ayet-i kerime şöyledir:

"Ey iman edenler, namaza kalktığınız zaman yüzünüzü ve kollarınızı dirseklerinize kadar yıkayınız, meshediniz ba şınızı ve ayaklarınızı topuklara kadar."

Bu ayette kelimesinin mutevatir iki kıraati vardır. Nafi', İbn Amir, Hafsa, Kisâ' ve Yâkub'un kıraati (yani lamın üstünle okunması) şeklinde ve İbn Kesir, Hamza, Ebu Amr ve Asım'ın kıraati (yani lam'ın esre ile okunması) şeklindedir. Bu kıraatlardan hiçbiri, daha sonraki bir vakitte nahivcilerin oturup kendi anlayış ve isteklerine uygun olarak Kuran-ı Kerim ayetlerini harekelemeleriyle ortaya çıkmamıştır. Bilakis, bu iki kıraat da mutevatir olarak nesilden nesile aktarılmıştır. O halde, eğer birinci kıraat benimsenirse kelimesi "yıkayınız" fiiline atfedilir ve mânâsı da "ayaklarınızı topuklara kadar yıkayınız" olur. Ancak eğer ikinci kıraat kabul edilirse kelimesi fiiline atfedilir ve ortaya şöyle bir mânâ çıkar. "Ayaklarınızı topuklara kadar meshediniz."

Bu iki meşhur maruf ve mütevatir kıraat yüzünden ayetin mânâsında ortaya çıkan ihtilaf açıktır. Ayetin mânâsındaki bu çatışma ve farklılaşmayı önlemek için birinci yol şu şekildedir: Her iki kıraat da sadece bir mefhumu (yıkama veya mesh) hamledilir. Ancak bu yolda ne kadar çaba gösterirsek gösterelim, bu bizi herhangi bir kesin neticeye götürmez. Çünkü bunu yıkamaya hamletmek için ne kadar güçlü delil varsa, hemen hemen aynı güçte delil mesh etmek için de vardır. Bu meseleyi halletmenin ikinci bir yolu ise sadece dil kurallarına uygun olarak bu mânâlardan herhangi birisini tercih etmektir. Ancak bu yolda istenilen neticeyi vermez. Çünkü iki kıraati de tercih etmeyi gerektiren deliller hemen hemen eşittir. O halde bütün bunlardan bir sonuç alamadığımızı göre, Rasûlullah (s.a) ve O'nun ashabının amellerine bakmaktan başka bir çaremiz var mıdır?

Abdest hükmünün boşu boşuna veya sırf Kuranda yazılmış olarak bulalım diye verilmediği ortadadır. Bu hergün beş vakit namazı kılmadan önce yapılan bir işin hükmüdür. Yüce Peygamber (s.a), her gün birkaç kez bu hükümle bizzat amel ederdi. Ayrıca Nebi'nin (s.a) tabileri de kadın, erkek, çocuk ve yaşlı herkes, her gün bu hükmü Yüce Peygamber'in kavli ve ameliyle öğrettiğine uygun olarak yerine getiriyorlardı. Şu halde biz, yüzlerce sahabenin Hz. Peygamberi ve daha sonraki sayısız insanın sahabe-i, Kur'an'ın bu hükmünü uygularken nasıl gördüklerine neden bakmayalım ki? Kurandaki yazılı şekliyle açıklığa kavuşamayan bir meseleyi anlamak için bundan daha muteber kaynak ne olabilir ki?

Bu ilim kaynağına müracaat ettiğimizde, sahabeden büyük bir kesimin, Rasûlullah'tan ayakların yıkanması ile ilgili sözlerini ve uygulamasını naklettiklerini göreceğiz. Ayrıca, tabînden rivayette bulunan sahabelerden daha fazla sayıda insan, sahabeden bu haberin sıhhatında hiç bir şüpheye mahal vermeyecek şekilde rivayetlerde bulunuyor. Ayakların meshedilmesi ile ilgili olarak da az miktarda bazı rivayetlerin geldiği doğrusa da bu rivayetlerden hiçbirinde Rasûlullah'ın ve sahabenin ayaklarını meshettiği rivayet edilmemiş ancak, birkaç sahabenin Kuranda sadece mesh hükmünün verildiği şeklindeki görüşü nakledilmiştir. Bu rivayetlerden abdestli olan bazı sahabelerin namaz vakti yeniden abdest tazelemek istediklerinde sadece meshle iktifa ettikleri de anlaşılmaktadır. Diğer taraftan, bizzat şîh kaynaklarında ayakları yıkama hükmü ve amelinin ispatlandığı birçok sağlam senetli rivayet bulunmaktadır. Bu iddiamıza Muhammed b. Numanın, Ebu Abdullah'tan (r.a) rivayet ettiği hadisi misal olarak gösterebiliriz. Ki, Kelbi ve Ebu Cafer Tûsi de bu rivayeti sahih senedlerle birlikte nakletmişlerdir. O, bu rivayette şöyle buyurmaktadır: "Siz eğer başınızı meshetmeyi unutur da ayaklarınızı yıkarsanız, yeniden başınızı meshedip, ayaklarınızı da yeniden yıkayınız" Aynı şekilde Muhammed ibn Hasan'us Saffâr, Zeyd b. Ali'den; o, babası İmam Zeynel Abidin'den; o, babası İmam Hüseyin'den; o da babası Hz. Ali'den (k.v) onun şöyle dediğini naklediyor:

"Ben abdest almaya oturmuştum. Karşıdan Rasûlullah (s.a) teşrif buyurdular. Ayaklarımı yıkamaya başlayınca, O (s.a) şöyle buyurdu:

"Ey Ali, parmaklarının arasını hilalle" Şeref'ur Râzî, Nech'ül Belâğ'a'da, Hz. Ali'den (k.v) Rasûlullah'ın abdestinin keyfiyetini naklederken de Hz. Ali söz konusu rivayette ayakların yıkanmasını zikretmektedir. Buradan anlaşılıyor ki, rivayetler daha çok ayakların yıkanması lehinedir ve meshetme lehinde sadece birkaç rivayet olmasına rağmen, o rivayetler de hem sened ve hem de mânâ itibarı ile zayıf rivayetlerdir.

Meseleye akli yönden de yaklaşsak ayakları yıkama işinin daha makul ve Kur'an'ın isteğine daha yakın olduğu hissedilmektedir. Abdestte temizlenme hükmü verilen uzuvlardan en fazla kirlenme ve pisliğe bulaşma imkanı olan uzuv ayaklardır. Kirlenme ihtimalinin en az olduğu uzuv ise kafadır. Diğer bütün uzuvları yıkama hükmü verildiği halde, ayakları kafayla birlikte mesh hükmünün içine sokmak tuhaf olur. Dahası, eğer ayaklar abdestin sonunda mesnedilirse, ayakların ıslak elle meshedileceğinde şüphe yoktur. Bu durumda ayakların üzerinde olan toz-toprak veya çamur ve pislik, ıslak elle dokunmadan dolayı daha da fazla kirlenecektir. Buna ilaveten, eğer bir kişi ayaklarını sadece meshetmekle yetinse, o zaman ayetin iki muhtemel mânâsından biri (yani ayakların yıkanması) mutlaka terkedilir ve sadece biri ile amel edilmiş olur.

Öte yandan, ayaklarını yıkayan ve elleriyle iyice temizleyen bir şahıs ayetin muhtemel iki manası ile de tam mânâda amel etmiş olur. Çünkü bu durumda hem yıkama hem de mesh cem edilmektedir.

Şu da var ki, Rasûlullah (s.a) ayağına mest geçirmiş olduğu durumlarda mesh hükmü ile amel etmiştir. Bu ayetin diğer mânâsı ile de uygunluk arzilmektedir ve bu, bir çok sahih rivayetle de sabit olmuştur. Ayrıca makuldür de. Ancak, kendi mezheplerine daha yakın olmasına rağmen şî'î beyefendilerin bunu (mesh üzerine meshetmeyi) kabul etmemesi şayan-ı taaccübtür.

2. Tathîr ayetinin^{131[131]} Hz. Ali'yi de içine aldığı şüphesizdir. Allah korusun, hiçbir mü'min de onun rics'e, yani ahlâkî ve itikadi kusura sahip olduğunu değil kabul etmek, hayâl bile etmemektedir. Yalnız, Yüce Peygamberin mirası meselesiyle arınma ve pisliğin (rics) ne tür bir irtibatı olduğunu anlayamadım. İyi niyetle birlikte, bir hükmün asıl mânâsını anlamada ve bu hükmü özel bir meseleye uygulamada o'nunla (k.v) Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer (r.a) arasında ihtilaf ve ayrıcalık olabilirdi. Böyle bir şeyden, Hz. Ali'nin bile bile, buyruğunun hilafına Rasûlullah'ın mirasını istediği mânâsını çıkarmak uygun değildir.

Behemehal sözü geçen meselede iki hadisenin gerçek olduğu inkar edilemez. Birincisi, ehl-i beyt tarafından mirasın istenmesi. Bu istek yapıldığında Hz. Fâtıma, Hz. Ali ve Hz. Abbas beraber idi. İkincisi ise, Hz. Ali'nin beş sene halife olduğu ve Hicaz'ın (ki Rasûlullah'ın tüm arazileri burada idi.) tam mânâsı ile kendi kontrolü altında bulunduğu bir zamanda Rasûlullah'ın mirasını bölüştürmemesi. Şimdi sizin dostunuz bu iki hadiseyi nasıl istiyorsa, o şekilde yorumlayabilir. Ancak biz bu meseleyi yorumlar ve tevil ederken bunda Hz. Ali'ye maledilebilecek herhangi bir kusur görmüyoruz. Bize göre miras isteme hadisesi bir yanlış anlamadan dolayı gündeme getirilmişti, (Ki yanlış anlama kesinlikle herhangi bir ahlâkî ve itikadi kusur değildir.) Daha sonra Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer bu meselenin hakikatini tam mânâsı ile açıklayınca ehl-i beyt efradı da ikna olmuştu. Aksi takdirde Hz. Ali'nin (k.v) kendi hilafeti döneminde hem Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in (r.a) kararını doğru görmeyip ve hem de bu kararı değiştirerek haklılara hakkını vermekten kaçınması için bir sebep yoktu. Bir şeyin bâtil olduğunu bildiği halde, kasden o şey üzerinde ısrar ettiği, sadece kendisinin değil diğer hak sahiplerinin de hakkı olarak bildiği bir şeyi vermekten kaçındığı düşüncesinden biz Hz. Ali'yi (k.v) tenzih ederiz. Şüphesiz, böyle şeyler yapmak kusurdur. Ama biz zerre kadar da olsa ehl-i beyt'in böyle bir şeye karıştığını kabul edemeyiz.

3. Dostunuzun üçüncü sorusu hadiselerden habersiz olduğunu gösteriyor. Hilafet meselesi Mescid-i Nebevî'de değil Sakife-i Beni Sâide'de, Rasûlullah'ın (s.a) vefat ettiği akşamın gecesi halledilmişti. O anda Muhacir ve Ensar'dan hiç kimse oraya çağılmamıştı. Aslında Ensar'dan büyük bir grup orada toplanmış ve hilafet meselesini haletmek istiyorlardı. Bu toplantı ve topluluğun amacı hakkında bilgi verilince Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Ebu Ubeyde ibn Cerrah (r.a) fevren toplantı yerine koşular. Onlar büyük bir fitnenin kapısını kapatmak için o anda Ensar'dan oraya toplanmış bulunan cemaate meselenin vahametini anlatıp ikna ettikten sonra, hilafet meselesini ümmetin hayrına olacak bir şekilde hallettiler. O an, her eve bir haberci göndererek insanları evlerinden çağırarak zaman yoktu. Eğer bu üç zât biraz daha gecikmiş olsalardı, orada müslümanlar arasındaki büyük bir iç savaşın temeli atılmış olur ve bu da daha sonraki irtidad, yani; dinden dönme hadiselerinde müslümanlar ve İslâm için bir felaket mânâsına gelirdi. Böyle bir ortamda akıl sahibi bir insan ayağa kalkıp şöyle bir teklif yapamazdı: "Beyler, bu meseleyi 2-3 gün erteleyin, yarın Rasûlullah'ın teşhiz ve tekfin işini bitirdikten sonra bir toplantı yapacağımızı ilan edelim ve o toplantıda Yüce Peygamberin yerine kimin geçeceğini belirleyelim." Bu tür bir teklifin mânâsı şu olurdu: Bir taraftan, alemlere rahmet olarak gönderilen Yüce Peygamberin vefat haberi yayılırken, O'nun (s.a) yerine ümmetin işlerini deruhte edecek bir kimsenin daha henüz belirlenmediği anlaşılacaktı. Bu ise, İslâm aleyhine isyan etmek için fırsat kollamakla meşgul unsurların cesaretini birkaç kat artıracaktı. Diğer taraftan, böyle bir toplantının yapılmasından önce Ensar arasında, halifenin ya Ensar'dan olması veya bir emir Ensar'dan ve bir emir de Muhacirlerden olması gerektiği görüşü kesinlik kazanmıştı. Hz. Ömer (r.a) basireti sayesinde bu yanlışlığın ne gibi kötü neticelere yol açacağını kavramıştı. Bu yüzden o, herhangi bir fitneye mahal vermemek için meselenin o anda halledilmesini zorunlu görmüştü. Halifenin hiç zaman kaybetmeden seçilmesi lazım gelirdi. Kendisine halife olarak biat edilecek şahıs tüm Arap halkı tarafından Yüce Peygamber'in sağ kolu olarak tanınan biri olmalı ve dost-düşman herkes Rasûlullah'tan sonra müslümanlar arasındaki ikinci şahsın o olduğunu kabul etmeliydi.

İkinci gün sabahleyin Mescid-i Nebevî'deki toplantı, sizin dostunuzun zannettiği gibi hilafet meselesini halletmek için değil de umumi biat için yapılmıştı. O an, önceki gece büyük bir güçlkle halledilmiş bulunan hilafet meselesini Mescid-i Nebevî'de üzerinde tartışılmak üzere yeniden açmanın, gündeme getirmenin bir mânâsı yoktu. Bu mesele üzerinde yeniden tartışma açılması, ancak halkın gece varılan kararı kabul etmemesi durumunda, söz konusu olabilirdi. Ancak, karar halka duyurulduğunda onlar bunu gönül hoşluğu

^{131[131]} Ahzâb Sûresi 33. ayet kastediliyor. (Çev.)

ile kabul ettiler ve bir an evvel biat edebilmek için hemen harekete geçtiler. O halde, umumi kabul görmüş bir meseleyi yeni baştan halledilmesi gerekli bir mesele olarak görüp, yemden gündeme getirmenin ne anlamı vardır?

Sakife-i Beni Sâide toplantısına kimse evinden çağrılarak gelmemiştir. Tüm insanlar vefat haberini duyar duymaz, uzak uzak yerlerden Mescid-i Nebevî'ye bitişik olarak bulunan Hz. Aişe'nin evindeki Peygamber Efendimizin mübarek cesedlerini son bir defalığına olsun görmek için toplanmışlardı. Hz. Âli'nin (k.v), Sakife-i Beni Sâide'ye davet edilip edilmediği meselesi dostunuzun kafasını neden kurcalamış acaba? Acaba orada toplananların hepsi evlerine haberci gönderilerek mi çağırılmıştı? Acaba dostunuz Yüce Peygamber'in vefatının ikinci gününde Hz. Ali'nin (k.v), hem sabah namazına katılmadığını ve hem de gün boyunca Peygamber Efendimizin teçhiz, tekfin işleri ve mübarek mezarlarının hazırlandığı yerde bulunmadığını mı zannediyor?

Dostunuz son olarak, Hz. Ali (k.v) Hz. Ebu Bekir'e (r.a) hiç biat etti mi diye soruyor. Sorusunun cevabı şudur: Hz. Ali aynı gün diğer bütün müslümanlarla birlikte biat etmiştir. Taberi, Said b. Zeyd'den; Beyhaki, Ebu Said Hudrî'den ve Megâzi sahibi Musa b. Ukbe de, Abdurrahman b. Avf dan çok kuvvetli senetlerle şu rivayetleri nakletmişlerdir: "Ondan sonra, Hz. Ali (k.v) Hz. Fâtüma'nın hatırına altı ay evinde uzlete çekildi. Hz. Fâtüma'nın (r.a) vefatından sonra biat tazeleyerek hilafet işleriyle şanına yaraşır bir şekilde ilgilenmeye başladı." Taberi Tarihi'nde, Aileme İbn Abdilberr "El-İstiab" adlı eserinde şöyle bir vaka daha nakletmektedir: Hz. Ebu Bekir'e biat edilince, Ebu Süfyan, Hz. Ali'ye gelip "bu ne biçim iş! Kureyş'in en küçük kabilesinden birisi nasıl olur da halife seçilir? Ey Ali, eğer sen istersen, Allah'a yemin olsun ki ben bu vadiyi atlı ve piyadelerle doldururum" dedi. Hz. Ali'nin (k.v) verdiği cevap işitilmeye değer. O (k.v) şöyle buyurdu:

"Ey Ebu Süfyan, sen tüm ömrünü İslâm'a ve ehl-i İslâm'a düşmanlıkla geçirdin. Ancak, senin düşmanlığın ne İslâm'a bir zarar verebildi ne de ehl-i İslâm'a. Biz Ebu Bekir'i bu makama ehil görüyoruz."^{132[132]}

İKİNCİ BÖLÜM

GENEL MESELELER

Mazlum Zalimin Pençesinde

Soru:

Bugünlerde savaş suçlularını^{133[133]} layık oldukları cezaya çarptırma meselesi oldukça fazla gündemde tutulmaktadır. İslâm'ın bu konudaki hükmü nedir?

Cevap:

Bu "savaş suçlusu" deyimini de Avrupa'nın düzenbaz ahlâkının günümüzde icad ettiği acaip ıstılahlardanır. Bunun aslı şudur: Bir milletle, sırf millî menfaatleri için savaşa tutuşmuş bulunan başka bir millet, savaşta galip geldikten sonra yendiği milletin askerî ve siyasî liderlerinden intikam almak istemektedir. Savaşa iki taraf da üstünlük sağlamak ve kendi menfaatlerini korumak için tutuşmuştu. Taraflardan biri önce davranarak zorbaca, zalimce tasallutu neticesinde ele geçirdiği menfaatlerini muhafaza etmek istiyordu. İkinci tarafın gözü ise, sonradan açılmıştı ve birincisinin tasallut ve üstünlüğünü kendi sömürgeci emellerine engel olarak görüyor ve onu yok etmek istiyordu. Bu yüzden ikisi arasındaki savaş herhangi bir temiz ahlâkî gayeye dayanmıyordu. Ama galibiyeti garantileyen taraf şu anda karşı tarafın kendi üstünlüğünü tehdit etmesinden dolayı kalbini alev alev yakan hırs ve intikam duygusuna ahlâkî bir renk vermeye çalışmakta ve şöyle demektedir: "Biz değil, ama karşımızdaki yağmacı ve ahlâksız rakip dünya barışını berbat etti, (sanki kendisi dünya barışını hiç bozmamış gibi) insanlara zulmetti (sanki kendisi insanlara hiç zulüm ve sitem etmemiş gibi) ve antlaşmaları bozdu (sanki kendisi anlaşma ve sözlerine çok bağlı imiş gibi). Bu yüzden, rakibimizin liderleri ve ordu kumandanları suçludurlar. Onlara, savaş esiri olarak değil; savaş suçlusu sıfatıyla ceza verilmelidir". Halbuki gerçekte hangi milli heyecanla kendileri mest iseler ve liderleri hangi hisle kendi milletinin üstünlüğünü korumak için çaba gösteriyorlarsa, karşılarındaki milletin liderleri de aynı hislerle mest idiler ve kendi milletlerini üstün kılmak için bir çaba içerisindeydiler. Bu yüzden ahlâkî açıdan

^{132[132]} Tercüman'ul Kur'an Şubat,1959

^{133[133]} Wor Criminalss: İkinci Dünya Savaşı sonunda Almanlar ve italyanlardan alınan savaş esirlerine verilen isim.

ikisi arasında hiçbir fark yoktu. O halde asıl amaç, rakip millet içerisindeki millî hisleri çöştürabilecek ve kendi milletini bir düzene sokup savaş araç ve gereçlerini geliştirerek harp meydanlarında kullanabilecek kabiliyetteki kimseleri yok etmektir. Ta ki bu millet galip devletin üstünlüklerine ve dünya üzerindeki kontrollerine kafa tutmaya muktedir olmasın. Asıl durum bu olmasına rağmen, bu katıksız intikamcı hissin iğrenç yüzünü, ahlâkî adaletin güleç yüzü maskesiyle Örtmeye çalışmaktadırlar.

Bu ahlâkî adalet borazanını(!) nasıl ki bir taraf galibiyetten sonra öttürebiliyorsa, aynı şekilde ikinci taraf da zafere ulaştıktan sonra öttürebilirdi ve o halde de ahlâkî görüş açısından bu oldukça aşağılık bir hile ve dalavere olurdu. Ben, günümüz medeniyetinin, dünyanın koca koca medeni ve onurlu milletlerini ve bu milletlerin iktidar sahiplerini nasıl olup da bu kadar utanmaz ve bu milletlerin bilgin, düşünür, ahlâk felsefecilerinin ahlâkını bu kadar duyarsız yapabildiğine şaşırım. Bu gibi düzenbazlıklar, kurnazca şeyler, açıktan ilan edilerek yapılmakta, bundan dolayı ne bir kimse utanç duymakta ne de kimse onun iğrenç yüzünü algılamaktadır. Adaletin mânâsının zerre kadar da olsa şuurunda olan hangi akıl sahibi, hangi insafli bir kimse, savaştaki taraflardan birinin hâkim sandalyesine oturup, sanık sandalyesine oturduğu diğer tarafa gerçekten insaf edebileceğini düşünebilir? Bireysel yaşamda bile, herhangi bir mahkemede, anlaşmazlık halindeki taraflardan birisinin diğer taraf için hâkim olması düşünülemezken, ulusal yaşamda, savaştaki bir taraf nasıl olur da diğer taraf için hâkim olabilir?

Siz bu meselede İslâm'ın hükmünün ne olduğunu soruyorsunuz. Ben, İslâm'ın bu gibi hileleri, hile olarak gördüğünü söylüyorum. İslâmî bakış açısına göre, savaşan iki taraftan bir diğerinin eline düşen herkes savaş esiridir ve savaş esirleri ile ilgili ne kadar hüküm varsa, ben onları açıkça 'İslâm'da Cihad' adlı kitabımda belirtmişim. Savaştan sonra hâkim sandalyesine oturup, suçlu sıfatıyla düşmanı sanık sandalyesine oturmaya çağırarak ve kararı kendisi vermek, büyük ölçüde bir ahlâk fukaralığı gerektirmektedir.

İslâm öyle bir dindir ki hayayı sadece ahlâkın bir şubesi olarak görmekle kalmaz, onu imanın da bir şubesi olarak görür.^{134[134]}

Savaş Meydanlarında Fahişelik Düzeni Kurmak Ve İslâm

Soru:

Askerlerin vatanlarından binlerce kilometre uzaklara gitmesinin gerektiği^{135[135]} ve geri dönüşlerinin iki yıldan önce mümkün olmadığı günümüzde, zina vs. gibi sosyal suçların artması kaçınılmazdır. Çünkü, savaş hislerinin kabarık olması ile birlikte tüm aşağılık duygular da kabarmaktadır. Bunu önlemek ya da kontrol altına almak için askerlere vesikalı fahişeler bulmaya yönelik çalışmalar yapıyor veya askerlerin gönlünü hoş etmek için (WACI)^{136[136]} bürolarında kadınlar memure olarak görevlendiriliyor. Bu iki durum da nefret edilecek şeyler. Ancak sorun şu: Bu kötü şeyleri reddettikten sonra, İslâm bu meselenin halli için ne gibi bir çözüm öneriyor? Cariye sistemi ne ölçüde bu suçu izale edebilir? Acaba o da bir çeşit meşrulaştırılmış fahişelik değil midir?

Cevap:

Sorunuzda belki de yazarken farkında olmadığınız bir karışıklık göze çarpıyor. Çözümünü bulmak istediğiniz meselede, siz, günümüzdeki ordu ve onun ihtiyaçlarını göz önünde bulunduruyorsunuz ama, bunun çözümünü İslâm'dan istiyorsunuz. Halbuki İslâm, fasik, fâcir ve zorbaların ordularının değil; kendi ordusunun mesuliyetini üzerine almaktadır.

İşte günümüzdeki orduların hali: Bu ordular sırf savaş için hazırlanmaktadır. Onları hazırlayan saltanatların gözettikleri herhangi bir ahlâkî gaye söz konusu olmamaktadır. Onlar kendi millî ordularını hazırlarken, askerlerde de sadece kendi ulusunun bayrağını yüceltecek ve yüce tutacak şekilde bir ahlâk oluşturmaya çalışmaktadırlar. Bu ahlâk anlayışında, ahlâk güzelliği unsurundan hiçbir eser olmadığı açıktır. Yine onlar, kendi esareti altındaki milletlerden kendi gayeleri için ordu hazırlamak isterlerse, onlara sadece eğitilmiş av köpeklerinde rastlanan cinsten bir ahlâk terbiyesi verirler. Yani; ekmek verene vefalı kalmalısınız ve avı onun için yapmalısınız, kendiniz için değil. Bundan başka bir ahlâka itina göstermek zaten bu "medenî" (!) uluslarda bulunan bir şey değildir. Zina, şarap, kumar gibi başka her çeşit ahlâksızlıklar, zaten alt tabakalardan üst tabakalara kadar bu ulusların ülkelerinde, tüm ulus içerisinde yaygındır. Yine, onlarm ahlâkî

^{134[134]} Tercüman'ul Kur'an, Rabîülevvel-Cemadiyessâni, 1364/Mart-Haziran, 1945

^{135[135]} Bu mektubun yazıldığı yıllarda İngilizler Hind yarımadasını kontrolleri altında tutuyorlardı ve bölge halkından kendi bünyesine aldığı askerleri binlerce kilometre uzaktaki bölgelere savaşa götürüyorlardı. Soru ve cevabı, bu durum göz önüne alınarak okunmalı ve değerlendirilmelidir. (Çev.)

^{136[136]} İngiliz ordusunda kadın askerlerle ilgili bölüm. (Çev.)

görüş açılarının “Yaşamana bak ki, bir daha dünyaya gelmeyeceksin.”^{137[137]} olduğu bir durumda, bu milletlerin ordularında da herhangi bir çeşit ahlâkî yaptırım bulunması için bir sebep yoktur. Bu sebeptendir ki, onların orduları vurup-kırma hünerlerinde son derece gelişmiş olmalarına rağmen, ahlâk güzelliği bakımından herhangi bir insanın tasavvur edemeyeceği derecede alçalmışlardır. Onlara yemeleri için fazlasıyla yemek verilmekte, içmeleri için şarap şişesinin ağzı devamlı açık tutulmakta ve harcamaları için yeterince para da verildikten sonra nefsi arzularını istediği yer ve istediği şekilde tatmin edebilmeleri için manda gibi serbest bırakılmaktadırlar. Hükümetler kendi elleriyle onlar için fuhuş yuvaları kurmakta ve ülke kızlarında da ülke ve ulus için savaşan askerler hatırına kendi bedenlerini gönüllü olarak sunmayı millî fedakarlık ve iftihar kaynağı olarak algılayabilecek bir duygu oluşturmaya çalışmaktadırlar. Eğer bütün bunlardan sonra da bu erkeklerin kabarmış arzuları soğutulamazsa; onlara insan sürüsünden nerede bir dişi görürlerse onun bedenine zorla ya da parayla sahip olabilmeleri için serbestiyet tanınmaktadır. Bu şekilde eğitilmiş bir ordunun düşmanı oldukları ülkelere muzaffer olarak girdiklerinde şehvi arzularının ne kadar azgınlaşacağı ve bu azgınlıklarını ne iğrenç bir rezaletle giderebileceklerini Allah (c.c) bilir.

Şimdi, bu gibi orduların problemleri ve gereksinimlerinin çözümü hakkında İslâm'ın ne gibi bir çözüm önerebileceğini siz söyleyin. Bu orduları Batının materyalist ahlâkî doğurmuştur. Onun utanç verici sorunlarının çözümünü de ancak batı önerebilir. İslâm'ın hazırladığı ordular, siyasî ve ekonomik coğrafya sayfalarını yırtıp yapıştırmak için hazırlanmamaktadır. İslâm orduları sadece şunun için hazırlanır: Dünya eğer Allah'a (c.c) itaatten yüz çevirip, davet ve tebliğle doğru yola gelmezse, en azından fitne ve fesaddan geri duracak şekilde kılıç gücüyle zayıflatılmalıdır. Bu belirlenmiş maksadla cihad eden orduların cihadları nefis yolunda değil, Allah yolundadır. Onlar, savaş meydanına da cami avlusuna ayak basar gibi, ibadet hisleriyle çıkmaktadırlar. Dahası, bu meydana inmeden önce nefis tezkiyesi, ahlâkî güzelleştirme eğitiminden de geçmektedirler. Onlara, Allah'tan (c.c) yüz çeviren insanların başını ezme işi öğretildiği gibi, bununla birlikte kendi nefislerini -eğer Allah'tan (c.c) yüz çevirmişse- nasıl yenecekleri ve diğerlerini ilâhî hükümlere itaat eder hale getirmeden önce, kendilerini ne şekilde Allah'a muti kılacakları da öğretilmektedir. Onlara, savaş meydanında adım adım Allah'ı zikrederek ilerlemeleri, savaşın en kızgın anında bile namazlarını vaktinde eda etmeleri, gündüzleri at ya da tank sırtında geçerse, gecelerini mescidlerde veya secdede geçirmeleri öğretilmektedir. Temiz bir ahlâkî gaye için savaşan ve inancına mutabık olarak savaş zamanını ibadet zamanı gibi görerek savaş meydanında kalacak şekilde terbiye gören bir ordunun cinsel gereksinimlerinin günümüzdeki orduların gereksinimleri gibi olmayacağı ve kendi gereksinimlerini karşılamada diğer ordular gibi özgürlük arzusu içerisinde bulunamayacağı açıktır.

Gerçi bazı rivayetlerde Peygamber Efendimizin (s.a) mut'ayı ^{138[138]} caiz gördüğü (İslâm'dan önceki Arap toplumu içerisinde de caiz görülüyordu.) zikredilmektedir, ama çok kısa bir süre sonra bunu yasakladığı sabittir.

Savaşta ele geçirilen kadınlardan faydalanmaya İslâm'ın müsaade verdiğinde şüphe yoktur. Ancak, bunu Allah korkusu olmayan orduların düşmanlarının yurduna girer girmez kadınları özgürce yakalayıp, nerde bir kadın bulursa onu kendi pis arzularına kurban etmelerine benzeten, yâni İslâm'ın da kendi ordularına aynı şekilde bir müsaade verdiğini zanneden kişi zır cahildir.

Aslında bu müsaade birkaç şartla birlikte verilmiştir:

1. İslâm'da kadınları esir almak, hangi şekilde olursa olsun, ordunun cinsel gereksinimlerini karşılamak amacıyla düşman ulusun kadınlarını koyun ve keçiler gibi toplamaya yönelik bir eylem değildir. Asr-ı Saadet'teki ve Hulefa-ı Raşidîn zamanındaki misallerden kadınların sadece iki durumda esir alınabileceği açıkça anlaşılmıştır. Birincisi; kadın eğer düşman ordusuyla birlikte savaşa katılmışsa. Bu durumda ordunun erkekleri nasıl yakalanıyorsa, aynı şekilde kadınlar da yakalanır. İkincisi; eğer herhangi bir şehir halkı İslâm ordusuna karşı koyar da, şehir ani baskın neticesinde fethedilirse. İslâm ordusu komutanı gerekli görürse tüm şehir halkını esir almak hakkına sahiptir. Bu durumda İslâm ordusu, aile reisleri savaşta vurulmuş kadın ve çocukları kendi himayesine alır.

2. Bu durumlardan herhangi bir durumla İslâm ordusunun eline geçen kadınlara, İslâmî hükümet bu kadınların cariye yapılmasına karar verinceye ve kadınlar ordu içerisinde düzenli bir şekilde dağılıncaya kadar hiçbir asker el süremez. Ayrıca bu karar, sırf düşmanla herhangi bir fidye anlaşması veya savaş esirlerinin değişimi gibi bir muamele olmadığı zaman verilebilir.

3. Aynı şekilde, hükümet tarafından herhangi bir erkeğin mülkiyetine verilen kadın üzerinde sadece o erkeğin tasarruf hakkı vardır. O erkeğin kendisine verilen kadına sahip olabilmesi içinse kanun şu şekildedir: Erkek istibray-ı rahim için kadına bir temizlik müddeti geçirinceye kadar yaklaşamaz.

^{137[137]} Farsça "beiyş küşki alem dubare nist" beyitinden alıntı. (Çev.)

^{138[138]} Mut'a nikahı: Geçici bir süre için belli bir ücret üzerinden kadınla anlaşılma nikah yapmak. (Çev.)

Bundan gaye, kadının hamile olup olmadığı anlamaktır. Kadın eğer hamile ise, erkeğin, kadın çocuğunu doğuruncaya kadar beklemesi gerekir. Bu müddet içerisinde onunla ilişkiye girme hakkına sahip olamaz.

4. Bu yolla, herhangi bir şahsın mülkiyetine verilen kadınla o şahıs münasebette bulunursa, o kadından olacak çocuk zikri geçen şahsın meşru evladı olarak görülür ve onun mirasçısı olur. Yine, kadın çocuk anası olduktan sonra o şahıs kadını satma hakkına sahip değildir ve o şahsın ölmesiyle birlikte kadın kendiliğinden özgür kalır.

İslâm'ın savaşta esir edilmiş kadınlar hakkındaki asıl kanunu işte budur. Bütün bunlardan sonra, İslâm'ın savaş durumunda kendi ordusunun şehvî gereksinimlerini karşılamak için ahlâkî kural ve kaidelerde bir çeşit gevşeklik öngördüğünü kim söyleyebilir? İslâm, askerlerine caiz ilişki fırsatı müyesser olana kadar -bu fırsatın gerçekleşmesi için ne kadar zaman gerekirse gereksin- her halükarda nefislerine hakim olma bağımlılığını getirmektedir.

Diğer taraftan, hadisler ve diğer kaynakların incelenmesiyle şu ortaya çıkmaktadır: İnsanın taşıdığı zafiyetleri göz önüne alarak İslâmî hükümetin üzerine düşen vazifelerden biri de askerlerinin uzun müddet kadınlarından ayrılarak ve kadınların da erkeklerinden uzun müddet ayrı kalarak ahlâkî yönden herhangi bir kötülüğün içine düşmelerini önlemektir. Peygamberimizin:

"Mücahidlerin kadınları, cihaddangeri kalanlara annelerinin hararnlığı gibi haramdırlar" buyurması ve yine:

"(Cihaddan) gen kalanlardan birisi, mücahidlerden herhangi birisinin ailesinin yükümlülüğünü onlarla ilişkilerinde herhangi bir çeşit hıyanette bulunursa kıyamet gününde ayakta tutulacak, mücahidin hakkı ondan alınıp verilecek ve mücahid bu şahsın amelinden istediğini alacaktır. O halde mücahid ona birşey bırakır mı dersiniz?" buyurması da işte bu gayeye matuftur.

Hz. Ömer'in (r.a) Medine'deki iki yakışıklı genci şehirden uzaklaştırmasının tek nedeni, bazı kadınların ağzından bizzat gençlerin güzelliklerinin övgüsünü duyması ve kocaları cihada gitmiş bulunan kadınlar için bunun bir fitneye sebep olması endişesinin kalbim kaplaması idi. Hz. Ömer'in (r.a), herhangi bir kadına aşkımla ilan eden kimsenin kırbaçlanacağını ilan etmesi de bu gaye ile yapılmıştı. Aynı şekilde, bir mücahidin hanımını kocasının ayrılığıyla özlem dolu kasideler okurken duyan Hz. Ömer'in (r.a) ilk buyruğunun, gelecekte hanımlarının herhangi bir ahlâksızlığa bulaşma ihtimaline sebep olacak kadar uzun müddet mücahidlerin hanımlarından ayrı tutulmaması şeklinde olmasının nedeni de budur. Başka bir anlatımla, orduda izin sisteminin İslâmî hükümette yürürlüğe konmasının maksadı da yine hükümetin, askerlerin ve onların kadınlarının ahlâkını korumak istemesinden kaynaklanmaktadır.

Geriye sizin, cariyelik müessesesinin bir çeşit meşrulaştırılmış fahişelik olup olmadığına dair sorunuz kalıyor. Bu sorunuzu şöyle cevaplayabiliriz: Siz, ya fahişeliğin mânâsını bilmiyorsunuz ya da cariyelerden istifade etmenin İslâmî kurallarından haberiniz yok. Fahişelik, bir erkeğin herhangi bir kadının bedenini ücretle kiralamasına denmektedir. Günümüz medeni toplumlarında "amatör fahişelik" (Amatevrish Prostitution) denilen, geçici ilişkinin önceden kararlaştırılmış ücret karşılığında değil de hediyeler karşılığında gerçekleştirildiği ve böylece bu hanımefendilerin onurlarının toplum içinde zedelenmediği yeni bir fahişelik şekli daha türemiştir. Cariyelerden istifade etmede İslâm'ın öngördüğü usule gelince, ben bu konuyu yukarıda açıklamıştım. Bu ikisini karşılaştırarak aralarındaki farkı görürüz.^{139[139]}

Bir Hindu Dostun Mektubu Ve Cevabı

Soru:

Uzun bir müddetten sonra mektup yazıyorum. Bu müddet zarfında sizin tüm yazdıklarınızı okudum ki, kendi görüşlerimi size açık bir şekilde sunabileyim. Bu kadar gecikmemin sebebi işte bu yüzdendir. Eserlerinizi baştan sona gözden geçirdim. Doğrusu, kendi misyonunuz açısından sizi Beyden^{140[140]} sonra "tek, ilk ve son önder" olarak buldum. "Tek, ilk ve son önder" tabirini bilerek kullanıyorum. Günümüzde Hind yarımadasının en büyük şahsiyeti olarak gördüğüm. Beyin, mümtaz şahsiyetine büyük bir saygım olmasına rağmen şunu da söylemeliyim ki, onun misyonu Hindu milleti ile sınırlı kalmaktadır. Hinduluğun hangi unsurları içerisine aldığı ya da hinduluğun ne olduğu sorusuna şimdiye kadar tatmin edici bir cevap bulamadım. Et yiyen de hindu kabul ediliyor; yemeyen de. Kutsal Vedaları^{141[141]} kabul eden de hindu sayılıyor; onu inkar eden de. İneğe tapan da hindu, ineğin derisini ayakkabı yapan ve inek derisinden ya-

^{139[139]} Tercüman'ul Kur'an, Rabûlevvel-Cemâdiyessânî, 1364/Mart-Haziran, 1945

^{140[140]} Hinduların İngilizler karşısındaki hürriyet savaşçısı ve önderi Mahatma Gandhi kastediliyor. (Çev.)

^{141[141]} Hinduların kutsal kitabı (Çev.)

putlama eşyaları ev süsü olarak kullananlar da hindu. Putlara tapan da hindu; putları kıran da. Birbirine tamamen zıt görüşler olan, tevhid görüşünü benimseyenler de; binlerce ilaha tapanlar da hindu. Permanend^{142[142]} hindunun şöyle kısa bir tarifini yapıyor: "Kendini hindu olarak gören kimse hindudur" Virsaverker^{143[143]} ise şöyle bir politik tarif getiriyor: "Bu ülkeyi anavatan ve uğrunda ölünebilecek kutsal vatan olarak gören kimse hindudur". Bazı tutucu müslümanlar bu ülkeyi anavatan olarak kabul etmeye hazır dırlar, ama kutsal vatan olarak kabul etmeye hazır değiller. Bu yüzden müslümanlar sorunu, şimdiye kadar şöyle veya böyle aynı kaldı. Bu sorun Hindistan'ın, halletmek üzere en zeki insanların meşgul olduğu bir sorundur. Bu soruna sizin önerdiğiniz çözüm, doğrusu, ne sadece müslümanlar, ne sadece hindular ve ne de sadece Hindistan için söz konusu olmayıp, tüm insanlık için bir aynılık içermektedir. Görüşlerinizi kabul edenler bir tarafa, etmeyenler diğer tarafa, ortaya attığınız bir kaç maddelik temel çözüm oldukça siyasi bir çizgiyi temsil ettiğinden yukarıdaki satırlarda sizin için "son lider" kelimesini kullandım.

Ben sizin külliyyatınızı şöyle bir gözden geçirdiğimi anlatıyordum. Sizin eğitim müesseseleriyle ilgili söylediklerinizde günümüzdeki üniversiteleri mezbahanelere benzeterek hakikati izhar etmeniz oldukça ibretamiz bir hadisedir. Bu acı gerçeğin üstündeki örtüyü kaldırmakla ispat ettiğiniz ahlâkî cüret ve cesaretiniz ne kadar övülse azdır. Ben sizin bu sözlerinizi isimlerinin önünde koca koca etiketler bulunan, ülkenin seçkin ünlü şahsiyetlerinin kof sözleriyle karşılaştırdınca, inanın midem bulanıyor. Siz bir taraftan Kur'an-ı Kerîm'den aldığımız ilhamla insanların kurtuluşu için çalışıyor ve İslâm'ı insanlara tanıtmaya yönelik faaliyette bulunuyorsunuz, öbür taraftan küçük küçük broşürlerle selamet yolu, hak dini, İslâm'ın siyasi teorisi, İslâm'ın ahlâkî görüş açısı gibi literatürün dağıtımına dayalı düşünsel bir inkılâb oluşturmaya çalışıyorsunuz. Bir sizin bu çalışmalarınıza bakıyorum ve bir de ulusumun liderlerinin asıl yoldan saparak basit amaçlarla bütün bir ulusun enerjisini nasıl tükettiğini gözlemliyorum. Bir tarafta sizin cuma hutbeleri yazarak, teker teker mescidleri dolaşip kendi hedefinizi halka kadar ulaştırmaya bir yol bulmaya çalışmanız, diğer taraftan hindu büyükleri Sevam Genişdet ve Pandit Meden Mohen Malevi'nin Banores'teki Hindu Üniversitesinde tapınak yaptırmak için yüz binlerce rupi toplamak düşüncesiyle yanıp tutuşmaları göz önüne geliyor. Arya Semaç^{144[144]} hakkında şu inanca sahibim: Resi Diyaned^{145[145]} eğer bugün zuhur etse herkesten önce Arya Semaçi doğrultması gerekecek. Kongre'deki^{146[146]} hindu önderler hakkında bir defasında Lahor'daki^{147[147]} umumi toplantıda Utter Pradeş Müslim Lig eski başkam

Culedri Halîkuzzaman şöyle demiş: "Benim seyisim hinduların en büyük siyasi önderi Pendet Cevahir Lal Nehru'dan daha fazla siyaset biliyor". Bu fikri doğrularcasına Permanend Efendi şöyle buyuruyor: "Hinduların talihsizliğinden olacak, ta başından beri siyasetin dizginleri, Hindistan müslümanlarına oranla siyaset meydanında ilkokul talebesi gibi olan hindu liderler arasında el değiştirdi."

Bu durumlar üzerine düşünceye daldığımda şairin şu beyitleri soğuk bir ah olup gayrı ihtiyari dudaklarımdan dökülüyor:

Yasit'in peşinde tozlara batmış

Yol karanlık, viran ve sıkıcı

Yaşam mânâsız,renksiz ve nirsuz

Kervan menzilden fersah fersah uzakta.

Sizin sunmakta olduğunuz programın ülkedeki diğer tüm hareketleri gölgede bıraktığını söylesem abartma olmaz. Tüm eserlerinizi gördükten sonra görüşlerinizden bir iki mesele dışında doğrusu sizinle ihtilaf edebileceğim başka bir mesele bulamadım. Sizin programınızın her yönüyle mükemmel ve yeterli olduğunu kabul ediyorum. Sadece iki şey görüşlerimle çatışıyor. Bunları açıkça görüşlerinize sunmak cüreti göstermek istiyorum:

"İslâm'da Cihad" adlı eserinizi okuduktan sonra bende, sizin Sanskrikçe'yi mutlaka bildiğiniz şeklinde bir kanı oluşmuştu. Ama, o akşam gezinirkenki konuşma sırasında sizin Vedalar hakkındaki tüm bilgilerinizi, İngilizce yazılmış kitaplardan aldığınızı aşağı yukarı böyle demiştiniz işitince ceryan çarpmışa döndüm.

Nasıl ki siz H.J. Wales^{148[148]} hakkında, "H.J.Wales'in İslâm hakkında doğrudan ne gibi bir ilmi var ki İslâm'ı ve Hz. Muhammed'in (s.a) temiz hayatını eleştirmektedir" diyorsanız, aynı şekilde sizin Sanskrit diliyle doğrudan irtibatınız olmaması dolayısıyla Veda Began^{149[149]} hakkındaki görüşlerinize güvenilir demek mümkün değildir. Bir dilden başka bir dile özgün bir tercüme yapılarak bile asıl söylenmek istenenin tam

^{142[142]} Hinduların o zaman ki ruhani önderlerinden biri (Çev.)

^{143[143]} Yine bir hindu büyüğü. (Çev.)

^{144[144]} Hindu ruhani lideri Pandet Deyonend Sersut'nin takipçilerine verilen isim. (Çev.)

^{145[145]} Hindu inancında İslam'daki Mehdi gibi gelmesi beklenen birisi. (Çev.)

^{146[146]} Hindistan Kongre Partisi. (Çev.)

^{147[147]} Şimdiki iki Pakistan'ın Pencab eyaleti başşehri. (Çev.)

^{148[148]} İslam hakkında yazılar yazmış bir müsteşrik. (Çev.)

^{149[149]} Hinduların kutsal kitabı Vedalar. (Çev.)

hakkıyla yerli yerine oturtulamayacağını siz de kabul edersiniz. Nerde kaldı ki o tercümeyle üçüncü bir dilde ortaya sunmak.^{150[150]} Resi Diyanend Mehi Dehra ve Resain, Açariye'nin Başıye Vedasının fuzuli olduğunu söylemiştir. O halde, siz nasıl Max Müller ve diğer Batılı yazarların tercümelerinden hareketle Vedalar hakkında bir görüşe sahip olabiliyorsunuz? Bunu size hatırlatma amacım şudur: Sizin, hinduların kafa ve kalplerindeki taassubu silip onlara İslâm'ı gerçek çehresiyle tanıtmak için kalbinizde beslediğiniz güzel ve yüce arzulara saygı duyarak, demek istiyorum ki; gelecekte özellikle hindu kaynaklara göndermede bulunduğunuz kitaplarınızı yeniden gözden geçirirken, hindu kaynakları ve edebiyatını doğrudan bilen kişilerden yardım almalısınız. (Benim şahsen böyle bir iki şahısla yakınlığım olduğunu iftiharla belirtmeliyim. Meramımı mübarek şahsınıza anlatabildiğim kanaatindeyim.)

Siz "İslâm ve Cahiliye" adlı risalenizin sonunda "tarih, bu düşünce^{151[151]} üzerine yetiştirilmiş kişilerden daha iyi kişilerin ne ruy-ı zemine geldiğine ve ne de bu devletten başka bir devletin insanlar için rahmet olduğuna şahittir" diye yazıyorsunuz. Açık konuşmamı bağışlarsanız, oldukça edeb bir şekilde, sizin bu noktada taraflı davrandığınızı ve sözlerinizin taassub koktuğunu belirteceğim.

"Farzı tekmil et, mükâfat arzusunu bırak" şeklindeki hikmetli bir sözle Virarcin gibi mücadeleci birisi üzerinde bir heybet hali vücuda getiren ve bileğine olağanüstü bir güç ve bu tarihi hadisenin hatırasına "Gîta"^{152[152]} gibi seçkin bir kitap oluşmasına sebep olan Begvan Kirişna'nın^{153[153]} şahsiyetinden söz etmekle yetineceğim. Begvan Kirişna'nın en büyük muhalifleri bile onun hayatında tartışmalı bir eksiklik gösterememişlerdi. Burada ben "Begvan"^{154[154]} kelimesini sıfat olarak kullanıyorum; tanrının bu kişiye hulul ettiği mânâsına kullanmıyorum.^{155[155]} Siz bu gibi kişileri görmezlikten gelerek, İslâm'dan önceki devirler hakkındaki taassubunuzu göstermiş oldunuz. Doğrusunu isterseniz, gözlerim hep sayfalar arasında hindu şahsiyetlerden birisini örnek olarak göstermenizi aradı durdu ve bunu çok arzuladı, ama "heyhat toprak olmuş bir çok arzuya."^{156[156]}

Siz "Tercüman'ul-Kuran"da benim mektuplarımı ve sizin cevaplarınızı yayınlayarak İslâmî basının cazibesini arttırdınız. Delhi'de yayınlanan bir gazete "İlahi hükümet ve Pakistan" başlığı altında sizin bana yazdığınız mektuplarınıza göndermede bulunarak size iyice verip verip verip, bile bile aynı İslâmî öğretinin saptırılması doğrusu acı bir mantık gerektiriyor

Merhum Mevlânâ Muhammed Ali Bey^{157[157]} bir defasında "müslümanların imanı ile ilgisi olduğu kadarıyla, ben, fasık ve facir bir müslüman Gandi'den daha üstün görüyorum" demişlerdir. Ama, siz İslâm'ın asıl çehresini gözler önüne sererek ve müslümanların imanı güçlerinin hakikatini sergileyerek sadece müslümanlara değil; tüm insanlığa büyük bir hizmette bulundunuz.

Size karşı çıkanlar sizin İslâmî eserleriniz vasıtasıyla kendilerine haklarının layıkıyla verilmediği duygusuna kapılıyorlar, ama ben onlara şunu sormak istiyorum:

Sizin ilahî hükümetiniz beşerin her ferdim insan olmaları hasebiyle eşit görüyorsa ve siz de bu inancın bir din ve millet olarak halka kadar ulaştırılmasını diliyorsanız, neden bu mesainizi sadece müslümanlarla sınırlı bırakıyorsunuz?"

Cevap:

Benim Sanskritçe dili ve hinduların dini kitapları hakkında doğrudan bilgim olmadığı halde sadece Avrupa'da yapılmış tercümelere dayanarak Vedalar hakkında neden birşeyler yazdığımı dair itirazınız yerinde bir itirazdır. Ama bu itirazı yaparken şunu göz önünde bulundurmamışsınız: "İslâm'da Cihad" kitabı, benim dinler konusundaki tavrımın tamamen olgunlaşmadığı ve araştırma için gerekli olan ihtiyatlı mizacın oluşmadığı bir devrin ürünü idi. Eğer bu kitabı yeniden yazarsam, doğrudan bilgiye sahip olma fırsatına sahip olamadığım her şeyi yeni baştan araştıracağım. Eğer siz bu yeni araştırmamda bana yardımcı olabilirsiniz size minnettar kalırım. Tutucu olmayıp, araştırmacı olan ve içinde araştırmacılara özgü bir insaf da besleyen herhangi bir hindu alimi eğer kitabımda hindularla ilgili olan bölümleri inceleyip de bana nerelerde hata yaptığımı bir eleştiri yazısıyla bildirirse, bundan çok istifadem olacak. Buna ilaveten, eğer siz bana hindu dininde savaşın amaca ve kanunlarını herhangi bir uydurmaya kaçmadan olduğu gibi yerli yerinde anlatan herhangi bir hindu kitabı tavsiye edebilirsiniz, çok memnun kalacağım. "Uydurmaya

^{150[150]} Vedaların, İngilizce tercümesinin Vedaların yazıldığı dilin aslından değil de ikinci bir dilden yapıldığı anlatılmak isteniyor. (Çev.)

^{151[151]} İslam düşüncesi. (Çev.)

^{152[152]} İlahî marifetin zikredildiği hinduların dini bir kitabı. (Çev.)

^{153[153]} Bir hindu ulusu. (Çev.)

^{154[154]} Begvan: Hinduca tanrı mânâsına geliyor. Sıfat olarak, ermiş, veli mânâsı veriliyor. (Çev.)

^{155[155]} Begvan lafzı hindu inancına göre tanrının hulul ettiği kimse için de kullanılıyor. (Çev.)

^{156[156]} Fars'ca "Ey besa arzu yiki hak şüde" beytinin tercümesi. (Çev.)

^{157[157]} Muhammed Ali Cevher: Hind yarımadasındaki meşhur hilafet hareketinin önderlerinden olan şahıs. (Çev.)

kaçmadan" şartını şunun için koydum: Günümüzde insanlar genellikle öyle bir konuma gelmişler ki, dinlerine orijinal hali nasılsa o şekilde inanmamakta, ulusal tutuculukları hesabına dinlerini ve dinsel amel tarzlarını "makul" gösterebilmek için, çoğunlukla, mevcut görüşlere uygun yeni bir din uydurmakta ve eski dinin adıyla onu ortaya sürmektedirler. Bunu ister müslüman veya hindu ya da her kim yaparsa yapsın, yapana nefretim sonsuzdur. Ben de prensip olarak bir dinin aslında olduğu gibi kalmasına çalışan ve onu öylece ortaya süren ve daha sonra benimsemeye layıkta benimseyen, değilse reddeden kişilerden hoşlanırım.

Benden şikayette bulunduğunuz ikinci meselede benim yerime, kendi hindu kardeşlerinizi eleştirmeniz daha yerinde olur. Çünkü bu konuda ben de onlardan şikayetçiyim. Onlar, kendi büyüklerinin hayatlarını muhafaza etmemişler ve üstelik, onların gerçek yaşamlarını efsanelerle bezemişlerdir. Bütün bunlardan daha acı olan nedir biliyor musunuz? Yahudiler gibi onlar da kendi ahlâkî zaafılarını doğru gösterebilmek için en kötü ahlâkî düşüklükleri bile büyüklerine yamamakta bir beis görmemişlerdir. Bunun neticesinde şöyle bir tablo ortaya çıkmıştır: Ahlâkî temizlik ve yüce insan oluşun birer numunesi olarak gösterilmek beklentisiyle gözler Hindistan'ın hangi büyüğüne^{158[158]} çevrilmişse, hepsinin hayat karnelerinin tarihsel açıdan şüpheli ve efsanelerle karışık olduğu gözlenmiştir. Dahası, bu şahsiyetlerin aydınlık yönlerine delalet eden belgelerin bulunduğu aynı kaynaklarda, herhangi bir büyük insana atfedilmesi bir kenara, sıradan insanlara bile nispet edildiğinde insanın utanç duyduğu, bu insanların en karanlık ve düşük yönlerinin belgeleri de gözler önüne gelivermektedir. Bu yüzden herhangi bir ulusal veya dinsel tutuculuktan uzak bir şekilde, ben zorunlu olarak Arab tarihinin yalnız bir devrini insanlığın kemaline örnek olarak ortaya koyuyorum. Çünkü o devir tarihsel açıdan oldukça muteberdir. Her ne kadar, zaman zaman bu devri efsaneleştirme çabalarına rastlanıyorsa da bu gibi karışmaları tam insafli bir yöntemle seçip ayıklama imkanının olduğu tarihsel eleştiri kaynakları vardır ve o saf haliyle o devirde herhangi bir ahlâkî düşüklüğün izlerine kökten rastlanmamaktadır. Bu, kime nasib olursa olsun, Allah'ın (c.c) dinidir. Eğer bu şeref Arab neslinin sınırlı bir kesimine nasip olmuşsa hem buna yanıp yakınmağa değmez ve hem de yanıp yakınmakla birşey ele geçmez. Tersine, eğer meseleyi Hindistanlılık veya hinduluk görüş açısından değerlendirirseniz, insanlık için övünç kaynağı olan birşeyden bir Arap nasıl ki övünç duyabiliyorsa siz de aynı şeyle övünmelisiniz. Çünkü insanlık görüş açısından herhangi bir kimse ya da zümreye giydirilen taç, ister bir Arabın basma, isterse de bir Hindistanlının basma giydirilsin, bu bütün insanlar için bir övünç kaynağıdır.^{159[159]}

İnek, Tenasüh Ve Gerent^{160[160]}

Soru:

Aşağıdaki sorularına bilgilerinizin ışığında hakikate yöneltici açıklamalarda bulunursanız minnettar kalırım.

1. Hinduların ineğe tazimleri ve onu kutsamaları dolayısıyla, hindularla müslümanlar arasında yüzlerce hadise vukua gelmiştir. Bu ne biçim büyülenmişliktir ki, hinduların aklı başında koca koca alimleri olmasına rağmen, hiç kimse bu meselenin niceliği-nasıllığı üzerinde kafa yormamaktadır? Hatta Gandhi gibi anlayışlı ve tecrübeli bir lider bile, halkın bu gibi birkaç meseleyi bir araya getirip yaptığı gemide yolcudur. Hakkaniyet sahibi bir kısım hinduların ikna olup kendi milletlerini ıslah edebilmelerine vesile olabilecek bir şekilde, bu ineğe tapma meselesinin hakikatini gözler önüne sererek bu meselenin ne zaman başlayıp nasıl yayıldığını açıklayabilirmisiniz?

2. Tenasüh^{161[161]} inancı hindu milletine göre temel bir öneme sahiptir. Ben, hindulardan başka bir milletin bu inanca sahip olup olmadıklarını bilmememe rağmen yine de bu inancın da ciddi ve dikkatli bir eleştiriye layık olduğu kanaatindeyim.

3. Sih milletin dini kitabı "Gerent" sadece ahlâka yönelik öğüt ve nasihatları bünyesinde toplayan ve içindeki konular itibarıyla Gülistan, Bostan^{162[162]} vs. gibi kitaplar cümlesinden sayılabilecek bir kitap. Öyle anlaşılıyor ki bu kitapta çeşitli dinlere mensup sâlih ve sâfi meşrepli büyüklerin buyruk ve nasihatları bir araya getirilmiş. Ancak, bu meramın tamamen aksine, bu kitap bir milletin kendisinden ilham aldığı bir kitap haline getirilmiştir. Halbuki kitapta medeniyete dair meseleler söz konusu edilmediği gibi, kitabın ne toplumsal meselelerle bir ilintisi vardır ve ne de bu kitapta ekonomik ve siyasî meselelerle ilgili herhangi bir yönlendirme göze çarpmaktadır. Aklımın almadığı mesele şu: Tahsilli ve zeki insanların da içinde

^{158[158]} Hindistan'ın büyüklerinden kasıt, burada, Hind yarımadasında İslam'dan önce var olmuş Hinduizm, Budizm vs. gibi dinlere mensup din ulularındır. (Çev.)

^{159[159]} Tercüman'ul Kur'an, Râbiulevvel-Cemâdiyessânî, 1364/Mart-Haziran, 1945

^{160[160]} Sihlerin dini kitaplarına denmektedir. Ayrıca bu kitap alimleri ise Gerentî adıyla anılmaktadır. (Çev.)

^{161[161]} Ölen bir kişinin ruhunun yaptığı amellere göre başka bedenlere (hayvanlar gibi) girmesi şeklindeki hindu inancı. (Çev.)

^{162[162]} Sadi Şirazi'nin meşhur kitapları. (Çev.)

bulunduğu birçok kimse nasıl bu kitapla ikna olabiliyor?

Cevap:

Sormuş olduğunuz soruların herbiri, üzerinde ayrıntılı ve geniş olarak durulması gereken konular olmasına rağmen şu an bu konular üzerinde ayrıntıya girmek benim için oldukça zor bir iş. Ben sırasıyla sizin üç sorunuz üzerinde kısaca görüşlerimi bidireceğim.

1. Ben, hinduluğun herhangi bir meselesi üzerinde araştırma ve incelemeye dayalı söz söyleyebilecek kadar hindu dini ile ilgili geniş bilgiye sahip değilim. Yeterli bir bilgiye sahip olmadan da herhangi birşey üzerinde tartışmanın ve eleştiri yapmanın uygun olmadığına inanıyorum. Ancak, az çok bilgim olduğu kadıyla şunu söyleyebilirim: Videk^{163[163]} devri denilen eski devirlerde, ineği kutsama inana mevcut değildi. Mevcut olsa bile daha tamamen başlangıç halinde idi. Nitekim, bu devirde hinduların ineği kurban ettiğinin delilleri mevcuttur. Yine, uluslar biliminden hareketle eski Arya^{164[164]} ulusunun, ineğe tapmanın kesinlikle söz konusu olmadığı göçebe ve hayvancılıkla uğraşan bir medeniyete sahip oldukları bilinmektedir. Ancak, Arya kavminin daha sonraki zamanlarda Irak, Batı Asya, Mısır ve Hindistan'daki Draveri ulusları arasında yayılmış olan ana medeniyetle tanışıp kaynaştığını biliyoruz. Bu medeniyete sahip uluslar, ziraatçılıkla uğraşıyorlardı ve onlar arasında ineği kutsama adeti de yer yer görülüyordu. Şu durumda araştırmamız bizi aynen Beni İsrail'e, Mısır'da ineğe tapma pisliğinin bulaşması gibi bir sonuca yöneltmektedir. Yani, eski Arya ulusuna da bu pislik Hindistan'a gelince bulaşmıştı. İnekperestlikle ilgisi olduğu kadıyla bu, sırf hinduların belli bir kesiminde göze çarpmaktadır. Şu da var ki, ineği kutsama tüm hindu milleti arasında yayılmış bir durumdur. Hatta hinduluğu bırakıp da İslâm ya da Hristiyanlık dinlerine giren kimselerden küçümsenemeyecek bir grup üzerinde, daha düşünce yapılarındaki değişiklik tamamiyle gerçekleşmediği için, bu inanan etkileri az çok göze batmaktadır. Özellikle bu inancı reddetmek için birşeyler söylemek büyük bir ihtimalle faydalı olmayacaktır. Çünkü yanlış bir inanç, diğer yanlış birçok inançla aynı kökenden kaynaklanmakta ve bu yanlış inançlardan bir tanesi bütün bu yanlış inançların asıl kökeni olmaktadır.

Kökler ve dallar tamamıyla, düzenli bir şekilde ıslah edilmedikçe, sırf herhangi eğri bir dalı doğrultmak için çaba sarfetmek başarılı netice veremez. Bu gibi tüm yanlış inançların kökeni şudur; İnsan, bu kâinatın düzenini, bu kâinatındaki kendi asıl konumunu ve kâinatın sahibiyle kendisinin ve diğer varlıkların ilişkisinin niteliğini anlamakta yanılığa düşmektedir. Bu ilk ve temel yanılığın, netice olarak hepsinin birbiriyle ilişkisi olan ve tam bir düşünce ve hayat nizamının oluşumuyla sonuçlanan sayısız yanılığın zinciri vücuda gelmektedir. Eğer herhangi bir kimse, bütün bu kâinatın yalnız bir Halikı, Mâlik'i, Mutasarrıfı ve Hâkim'i ve Müdebberi olduğunu, insanın bu dünyada O'nun (c.c) halifesi ve naibi sıfatıyla yaratıldığını ve dünyadaki herşeyin insanın hizmetine verildiğini anlarsa, böyle bir kimse artık şirk, yaratılanlara tapma, maddî ya da manevî veya hayalî şeyleri kutsama gibi her türlü kuruntudan uzak duracak ve onun kalbinde bir Allah'tan(c.c) başkasına kulluk etmeye ve herhangi bir şeyi kutsamaya yer kalmayacaktır. Dahası, eğer herhangi bir kimsede gerçek mânâda bir akıla tavır var olursa, o artık kalıtsal, ulusal, ırka dayalı, bireysel ve psikolojik tutuculuklardan kendi kendine soyutlanacak, düşünce ve amelini tam bir ihlasla bütünüyle makul olan bir yöntem üzerine bina edecektir. Hinduların geniş bir ilim ve düşünceye sahip koca koca insanların bile, baştan savma bir incelemeyle dahi, içinde cahili inanç ve düşüncelerin hissedilebildiği hinduizme saplanmış olduğunu hayretle karşıladığımızı belirtiyorsunuz. Aynı tutumu son sorunuz içerisinde de sürdürüyorsunuz. Ancak, bu durumun sadece belli bir ulusa özgü olmadığını, bilakis daha geniş bir bakış açısıyla tüm dünyada yaygınlaşmış olduğunu göreceksiniz. Dünyada oldukça fazla bâtıl inanç ve düşünce sistemleri göze çarpmaktadır. Bu yanlış sistemlerin herbirinin müntesiblerinden öyle insanlarla karşılaşacaksınız ki onların yüksek tahsilli, oldukça zeki ve anlayışlı, kendi üzerinde buldukları sistemin çarpıklıklarından başka, dünyadaki diğer tüm meselelerde uzman olduklarını göreceksiniz. Tüm bunlara rağmen bu insanların, kendilerine özgü sistemlerini benimseyen insanlar dışındakilere saçma ve anlamsız görünen çarpıklıkları dıştan bakılınca oldukça şaşırtıcı gözükmektedir. Ancak, bu konunun hakikati üzerinde kafa yorulursa şaşılacak bir durum olmadığı ortaya çıkacaktır. Bu durumun ilk sebebi şudur: İnsanların büyük çoğunluğu, aklını ve ilmini, daha çok dünyevî çıkarların, maddî yaşantının ve kişisel zevklerin emrine veren kişilerden oluşmaktadır. Bu gibi kişiler, hayatlarını üzerine kurmuş oldukları fikrî ve ahlâkî temelleri veya üzerinde kendi yaşamlarını kurulmuş olarak buldukları temellerle ilgili olarak, bu temellerin doğru olup olmadığını ve bu temellerden daha iyi temeller bulunup bulunmadığını araştırmak zahmetine katlanmamaktadırlar. Bunun ikinci sebebi ise şudur: İnsanlardan çok az kimse, ulusal, kişisel, ırkî ve

^{163[163]} Hinduizmin tarihsel gelişimi ile ilgili bir devir. (Çev.)

^{164[164]} Milattan önceki devirlerde Hind Yarımadası'na İran tarafından gelen kavimlere verilen isim. Bugün Hindistan'da birçok kimse bu kavimden gelmedir. (Çev.)

psikolojik taassublardan soyutlanarak, saf ilmî araştırma ve saf akılcılık üzerine kendi düşünce ve amel tarzım bina etmeye hazırdır. İşin garip tarafı, birçok kişi bu iddiayı yapmaktan geri durmaz.

2. Tenasüh inancı hindulardan başka diğer milletlerde de görülmüştür. Şimdi bile bu inanca sahip bazı milletler vardır. Hindistan dışındaki bazı felsefi sistemlerde de tenasühün izlerine rastlanmaktadır. Ancak Hindistan'da olduğu ölçüde başka hiçbir yerde bu inanç, bu kadar derin kök salamamıştır. Bu inanç, insanların devamlı surette çözmek için uğraştıkları ve kendisini çeşitli şekillerde söz konusu ettiren iki temel soru üzerine bina edilmektedir.

Birinci soru şudur: Dünyada musibet ve afetlerin (içinde ölümün de olduğu) bulunmasının sebebi nedir? Ömür neden baştan sona rahatlık, lezzet, sevinç, esenlik ve afiyetlerle dolu değil? Ve yaşam neden ebedî değildir?

İkinci soru ise şöyledir: İnsan amellerinin neticesi bu dünyada belirli bir kanun ve kaideye uygun olarak ortaya çıkıyor gibi gözükmesine rağmen (insan fitratının ortaya çıkmasını tabiatıyla istediği) ahlâkî davranışların neticeleri neden belirli kanun ve kaidelere uygun olarak ortaya çıkmamaktadır? Eğer bu neticelerin bir kısmı ya da bir parçası açıklanması için durdurulmuşsa, ne şekilde ortaya çıkarılabilir?

Bu iki soruya felsefi sistemlerde çok çeşitli cevaplar bulunuyorsa da bu kısa yazıda onların hepsi üzerinde durmak mümkün değildir.

Düşünceleri biraz daha gelişerek bir din haline gelmiş bulunan Hindistan felsefecileri bu sorunları kısmen ve tenasüh akidesi şeklinde halletmek yoluna gitmişlerdir. Onlar bu dünyayı bir imtihan dünyası olarak değil de hep bir azar dünyası ve bir tür hapisane olarak yorumlamakta ve fiziksel yaşamı gerçekte bir musibet olarak görmektedirler. Onlar, bedenın insanla olan alâkasını, ruhun bedenın bağlarından kurtulup, tekrar tekrar o hapisaneye geri gelmesi olarak yorumlamaktadırlar. Hind felsefecilerine göre musibet, âfet ve elemelerin tümü; yine, sevinçli durumların, başarılı yaşantıların hepsi, ruhun mevcut yaşantısından önceki yaşantısında bir cisme bağlı iken yapmış olduğu iyi ya da kötü amellerin neticesinin birer tezahürüdür. Buna ilaveten zikri geçen felsefecilere göre, yaşantıda amellerin tam anlamıyla ortaya çıkmayan ahlâkî neticelerinin ortaya çıkabilmesi için insanın dünyaya tekrar tekrar gelmesi ve bu ahlâkî neticeleri yaşayarak elde etmesi gerekir.^{165[165]}

Benim yukarıdaki satırlarda kısa bir özetini verdiğim tenasüh düşüncesi, geniş bir düşünce şeklidir. Bu düşünce, insanın hayata bakışını ve hayatın her yönü ile ilgili olarak insanın tavrını etkilemektedir.

Bu düşüncenin tüm düşünsel ve pratik sonuçları üzerinde burada tartışmaya girmek zordur. Ancak ben şu kadar söylemeyi yeterli görüyorum: Aslında bu, teorik felsefeler (speculative philosophies) kabilinden bir şeydir ve bunun gibi tüm felsefe sistemlerinin temel özelliği şöyle açıklanabilir: Bu felsefi sistemler, karşılaştıkları meseleleri kendilerine göre tatmin edici, kalblerinin istediği bir cevap bulunabilecek bir şekilde, hayâl, mantık ve kıyasla halletmek için çaba harcamaktadırlar. Tabii bunu yaparken de ilim, deney, müşahede ve kainattaki delillerin kendi görüşlerini tasdik edip etmediğini nazarı dikkate almamaktadırlar. Daha çok işin teorisi ile ilgilenen filozof zaten böyle bir tasdike ta baştan hiçbir ihtiyaç hissetmemekte ve karşılaştığı sorularda kendisinin ve kendisi gibi düşünen kimselerin ikna olabileceği cevaplarla yetinebilmektedir. Ancak, bu gibi tahminlerin herkesin kabul ettiği kesin doğru ve gerçeklerle mutabakat göstermesinin o kadar zorunlu olmadığı açıktır. Hatta böyle bir beklentide bulunabilme oranı çok düşüktür. Bu aynı, zifiri karanlıkta, rastgele çekilen ve hedefe saplanıp saplanmaması o kadar önemli olmayan bir oka benzer. Oku atanın kendisi de zaten buna özen göstermemektedir. Hatta o, okun herhangi bir yere saplandığına delâlet eden bir sesin gelip gelmediğini de önemsememektedir. Sırf kendi tahminine göre hedefin doğru yönü olarak belirlediği tarafa, gücü nisbetinde güzel güzel nişan alıp oku fırlatmak, onu tatmin etmek için yeterlidir. Bu şekilde fırlatılmış bir okun hedefe saplanması ne ölçüde beklenebilirse, teorik felsefelerin hakikate uygun olması da işte o ölçüde beklenebilir.

Tenasüh akidesine inananların bir çoğu inançlarının bu çığlığını algılamaktadır. Zaman zaman gazete sayfalarını daha önceki yaşantılarından kesitler anlatan kız ya da erkek çocukların ortaya çıkması ile ilgili haberlerin doldurması ise bu çığlığı telafi edebilme çabaları olarak göze batmaktadır. Ancak herşeyden önce bu gibi çocukların sadece hindu toplumunda dünyaya gelmesi ve onlarla ilgili haberlerin sadece hindu gazeteleriyle sınırlı kalması garipsenecek bir durumdur.^{166[166]}

İkinci ve bundan daha garip olan şey ise şudur: Bu beyefendiler, kendi felsefelerinin desteklenmesindeki deney ve gözlem eksikliğini telafi etmek için birkaç çocuğun dünyaya gelmesini yeterli görmektedirler. Halbuki teorilerinin sağlıklı olabilmesi için diğer tüm çocukların böyle olması zorunludur. Bir insan önceki

^{165[165]} Tenasüh akidesine göre bu şöyle açıklanabilir: Dünyada kötü ameller işleyen bir kişinin ruhu o kişi öldükten sonra mesela bir köpek bedenine girmekte ve bu köpek haliyle gördüğü eziyetler, insan iken sahip olduğu kötü ahlâkın bir neticesi olarak zuhur etmektedir. (Çev.)

^{166[166]} Bu gibi haberler 40-45 senelik bir gecikmeyle Türk hasmında da çıkmaya başladı. (Çev.)

bir yaşantıda işlemiş olduğu amellerin ceza ya da mükâfatını daha sonraki bir yaşantıda görüyorsa ve bu fiziki bir ceza ya da mükâfat olmayıp ahlâkî bir ceza ya da mükâfat ise, o zaman her insanın hangi ceza ya da mükâfata muhatap olduğunun bilincinde olması lazım gelir.

Çünkü bilinçli olarak yapılmakta olan bütün ahlâkî amellerin neticesinin de, bilince dayalı olması gerekmektedir.

Bu sistemin aksine, akıl ve fitratın gereklerim, evrenin delillerini ve bu delillerin alâmetlerini göz önüne almadan, katı şablonculukla ve büyük ölçüde dini düşünce tarzını inkar hevesiye birlikte, görüşlerini deney ve gözlem üzerine bina eden kimseler, birinci sorunun künhüne vakıf olma ihtiyacı bile hissetmezken, araştırma ve görüşlerini "niçin" sorusu yerine büyük çapta "ne" sorusuyla sınırlı tutmuşlardır. İkinci soruyla ilgili olarak ise, şöyle ya da böyle, şu şekil bir cevapla kendi kendilerini tatmin etmeye uğraşmışlardır: Ahlâkî davranışların neticeleri, sadece ölümle son bulan yalnız bu dünyadaki yaşantıda zuhur etmektedir. Bu neticelerin bu dünyadaki yaşantıda ortaya çıkmadığını farzetsek bile, behemehal ölümden sonra hiçbir yaşam söz konusu değildir. Çünkü böyle bir dununu dolaysız olarak gözleyemiyor ve deneye tabi tutamıyoruz. Ancak, insan kendini ne kadar zorlarsa zorlasın, böyle cevaplarla tatmin olması mümkün müdür?

Geriye, peygamberler silsilesiyle gelmiş olan dinin bu iki soruya ne gibi bir cevap verdiğinin ve bu cevabın neye dayanarak en makul cevap olduğunun incelenmesi kalıyor. Ben bu hususu "Risale-i Diniyat", "İslâm Medeniyeti ve Esasları", "Ölümden Sonraki Hayat", "İslâm ve Cahiliyye" gibi kitaplarda ve A'raf Sûresi'nin tefsirinde ayrıntılı olarak açıklamış bulunuyorum. Bu yüzden, burada o söylediklerimi yinelemeye gerek görmüyorum. Ancak şu konuya dikkat çekmeyi gerekli görüyorum: Fizikotesi ile ilgili bütün meselelerde şu usul müşterektir: Bu meselelerin, ister reddetme; isterse isbat etmeye yönelik olsun hiçbir çözümü kabul etmekten başka çare bulunmayan "iki kere iki dört eder" gibi kesin ispatlanmış bir çözüm değildir. Bu gibi meselelerin büyük ihtimalle hakikate uygun olarak görülebileceği en makul çözümü sadece şu şartlar altında olabilir: Bu çözüm, evrenin delillerinin, deney ve gözlemlerin açıkça delalet ettiği, akıl ve fitratın tüm istek ve gereklerini yerine getirdiği, bu belli meseleyle uzaktan ya da yakından ilgili hayatın tüm meselelerini çözüme kavuşturduğu ve aklen herhangi bir itiraza mahal bırakmadığı bir çözüm olmalıdır. Yine aynı şekilde bu çözüm; benimsenmesiyle başka bir yolla ortadan kaldırılması mümkün olmayan, halledilmesi olanaksız diğer bazı meselelere yol açmayacak ve aleyhine kesin bir delil verilemeyecek bir çözüm olmalıdır. Akıl bizi en fazla bu soruların herhangi birinin çözümünü en muhtemel görme sınırına kadar götürebilir. Bundan da öte gidip, kesin inanç sahibi olabilmek için böyle bir çözüm öne süren kişilerin yaşamlarım, öne sürmüş oldukları tüm fikrî ve amelî sistemin makuliyetini, onların misyonlarım ve bu misyonlarının neticelerini görerek, bu çözüme gayben iman getirmekten başka bir yol yoktur.

3. "Gerent" kitabını bizzat okumadım, ama bizzat okuyanlardan elde ettiğim bilgilere dayanarak, Sih dininin mistikmeşrep bir din olduğu ve bu kitapta onlara dayanılarak bir devletin kurulabileceği medeniyet, toplumsal ve sosyal yaşam, siyaset, adalet ve kanun, savaş ve barış vs. gibi insan yaşamının oldukça fazla öneme sahip meselelerine dair bir yönlendirme bulunmadığı şeklindeki görüşünüze katılıyorum. Sih mezhebine bağlı yüksek tahsilli, düşünce ve anlayış sahibi kişilerin hakkı arama ve hidayeti araştırmayı durdurup, bu dinle nasıl ikna oldukları sorusunun açıklamasını birinci sorunun cevabında belirtmişim.^{167[167]}

Zahir İlmi Ve Bâtın İlmi

Soru:

Selefin kitaplarının okunmasından "bâtın ilmi"nin Kuran, Hadis vs. gibi ilimlerden ayrı olarak sırf ibadet ve nefis mücadelesi ile (riyazet ve mücahede) kazanıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim İslâm ümmetinde birçok kimsenin hayatında şöyle bir süreç gözlenmiştir: Önce onlar Kitap, Sünnet, Fıkıh, Kelam vs. ilimleri elde edip, bu ilimleri "zâhîri ilimler" olarak nitelemişlerdir. Bundan sonra bu kişiler "bâtın ilmi'ne yönelmişler ve ruhanî ya da bâtinî ilimleri elde edebilecek ölçüde ağır ibadetler yapmışlar ve bâtinî ilmi, zahirî ilimlere daima tercih etmişlerdir. İslâmî görüş açısından bâtin ilminin tarifinin ne olduğuna açıklık getirebilir misiniz? Bâtın ilminin hakikati nedir? Bu konu ne ölçüde sulandırılmıştır? Acaba bu ilim riyazet ve mücahede dışında kazanılamaz mı? Zahirî ilimleri elde etmeden de bu ilim kazanılabilir mi?

Cevap:

Sorunuzun cevabı oldukça fazla ayrıntıya muhtaçtır. Özellikle bu konu üzerinde doğrudan birşey yazmış olmamama rağmen, ben bu konunun çeşitli yönlerini defalarca yazılarımda dile getirmiş ve açıklamış bulunuyorum.

Zahirden murad eğer şeriat hükümleri ve bâtından mu-rad dinin hikmeti veya zahirden kasıt şer'î hükümlerle amel etme ve bâtından kasıt kişinin şer'î hükümleri uygulamada gerçekten matlup olan itikadı ve ahlâkî ruhu anlayıp, onu kendi nefsi ve davranışlarında yürürlüğe koyması ise, şüphesiz zahir ve bâtın arasında böyle bir ayırım doğrudur. Bu ayırım açısından bâtın ilminin kaynağı da, zahir ilminin mensup olduğu kaynaktır. Yani; her ikisinin kaynağı da Allah'ın Kitabı ve O'nun Rasûlü'nün (s.a) Sünneti'dir. Kur'an'ın tilaveti, Peygamberimizin temiz sîretini mütalaa, oruç, zekat ve diğer şer'î hükümler nasıl ki zahirin ıslahı için yeterli ise, aynı sekide bâtının tekmili için de bir vasıta. Bâtın ilmi elde etmek amacıyla, bu gibi şeylerden ayrı bir nefis mücahadesi ve riyazete zaruret yoktur.

Ama bâtın'dan kasıt eğer eski Yunan, Roma, İran ve Hind'den gelmiş ve müslümanlar arasında "tasavvuf" adıyla yayılmış felsefe ise, o hangi şeyin bâtını olursa olsun behemehal İslâm'ın bâtını değildir. Bu felsefeler aracılığıyla "hakikat" olarak tanımlanan şeyin elde edilmesi, kişinin keşfinin açılması, kerametler ve bazı tuhaflıklar südüruna kadir olması amacıyla katlanılan meşakketler ve riyazetlerin şekli, namaz ve oruçla içli dışlı da olsa ve bunda İslâmî ıstılahlar da kullanılsa, behemehal bu meşakkat ve riyazetler İslâmî ibadet tanımına girmemektedirler. Çünkü bu fiillerin amacı İslâmî ibadetlerin amacından, kural ve kaideleri de Sünnet-i Nebevî'nin belirlediği kural ve kaidelerden farklıdır.^{168[168]}

Habeşistan Üzerine Müslümanların Hücum Etmemesinin Sebebi

Soru:

Mısır'ın fethedilmesinden sonra, Hulefâ-ı Raşidîn döneminde Habeşistan tarafına doğru fetihlerin genişletilmemesinin sebebi nedir? Acaba bunun sebebi sırf Habeşistan'ın eski bir sultanının müslümanları himaye etmiş olması ya da bu sultanın müslüman olmuş olması mıdır?

Cevap:

Bu soruya cevap verebilecek yeterli dokümana sahip değiliz. Ancak Ebu Davud ve İmam Ahmed'in (r.a) Müsned'inde Peygamber Efendimizin (s.a) Habeşistan'a yönelik politikasını belirleyen şu buyruğuna rastlıyoruz: "*Habeşliler size dokunmadıkça sizde onlara dokunmayın.*" Başka bir rivayette ise aynı mânâyaya gelen şu hadisi görüyoruz: "*Onlar size ilişmedikçe siz de onlara ilişmeyin.*". Bundan, Hulefâ-ı Raşidîn'in bu buyruğa uyarak Habeşistan'a yönelik bir girişimde bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu buyrukta şöyle bir maslahat olması olasıdır; Bu meselede, Habeşistanlıların, müslümanları çok darda oldukları bir zamanda himaye etmelerinin büyük ölçüde etkisi olmuştur. Ayrıca müslümanların, Habeşistan'a saldırmaya yönelik ilk girişimlerinin dünyada müslümanların iyiliğe nankörlükle karşılık verdikleri imajını doğurabileceğini düşünmelerinin de bunda etkisi olmuştur. Ancak burada göze çarpan diğer bir sebep ise şudur: Habeşistan'ın stratejik ve tarihsel konumunu da göz önünde bulundurarak Peygamber Efendimiz (s.a) büyük ihtimalle, İslâm'ın stratejik merkezinin, yani Hicaz'ın korunması için Habeşistan'la ilişkilerin iyi olarak kalmasını zaruri görmüş olabilir. Bu maslahata binaen Peygamber Efendimiz, İslâm davetinin o ülkede, yani Habeşistan'da barış içerisinde yayılması için çaba gösterilmesini ve imkanlar dahilinde savaştan kaçınılmasını emretmişlerdir.^{169[169]}

Kainatın Ve Hayatın Evrimi

Soru:

Sizin Tercüman'ul Kur'an adlı derginizin 4. cildinin 6. sayısının 394-397. sayfalarında "İslâm Medeniyeti ve Temelleri" başlığı altında dünya nizamının sonu ile ilgili yapmış olduğunuz şeyleri iyice anlamak istiyorum. Şöyle diyorsunuz o yazınızda: "Bu nizamın değişmesinin ya da başkalaşmasının yönü, evrime ya da tekamüle yöneliktir. Sürekli dönüşümün maksadı, noksanlıkları kemale doğru götürmek içindir." Bu ne biçim bir tekamüldür? Hayvansal yaşantıda mı, yoksa bitkisel ya da insanî yaşantıda mı? Veya hep birlikte

^{168[168]} Tercüman 'ul Kur'an, Cemâdiyelevvel, 1365/Nisan, 1946

^{169[169]} Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şaban, 1363/ Temmuz-Ağustos, 1944

bütün bir âlem nizamında mı bu tekamül hüküm sürmektedir? Aynı şekilde, eğer siz her noksandan sonra tekamülün ortaya çıktığını iddia ediyorsanız, bu aynı Hegel'in o tez ve antitezinde (Tehesis and Antithesis) ve Darwin'in de en güçlüünün hayatta kalışında (Survival of the fittest) öne sürdüğü düşüncedir. Bu iddianıza açıklık getirmenizi istirham ediyorum.

Cevap:

Benim üzerinde durmuş olduğum tekamül, Hegel ve Darwin'in ikisinin de görüş açısından daha farklı bir tekamüldür. Hegel, düşünce ve kavramların mücadelesinden bahsetmekte ve işte bu mücadeleler sayesinde düşüncelerde tekamül olduğunu iddia etmektedir. Darwin ise, hayattaki bir evrimden söz etmekte ve ona göre bu evrim, "varoluş mücadelesi" (Struggle for existance), "doğal seçim" (Natural selection) ve "en güçlüünün hayatta kalışı" (Survival of the fittest) gibi üçlü bir temel üzerinde meydana gelmektedir. Bunların aksine, benim sizin naklettığınız bölümde anlatmak istediğim şey şudur: İlâhî kudret daha az önemli şeylerin yaratılmasından başlayarak tedricen daha fazla öneme sahip şeyleri yaratmaktadır. Örneğin: Cansız maddeler ilk önce yaratılmıştır. Cansız maddeleri bitkiler, onu da hayvanlar takip etmiştir. Hayvanlardan da, daha az öneme sahip hayvanlar önce yaratılmıştır. Daha sonra tedricen daha fazla öneme sahip ve daha üst derecedeki hayvanlar yaratılmıştır. Bu yaratış en yüksek derecedeki türün, yani insanın yaratılışına kadar sürmüştür. İlâhî kudretin bu kaidesinin genel olarak da geçerli olması gerekmektedir. Yani mevcut âlemin nizamı genel anlamda nakıstır. Bu yüzden bu âlemden sonra, bundan daha kâmil olan başka bir âlem olması gerekir. Böyle bir nizamın adı ahiret âlemidir. Benim kanaatime göre; mevcut âlem nizamından sonra ahiret âleminin gelmesi, ilâhî kudretin tekâmül kanununun zorunlu bir gereğidir.^{170[170]}

Allah'ı Tasavvur Etmenin İmkansızlığı

Soru:

Bir süre önce arkadaşlarımdan birisiyle Allah'ın olup olmadığı konusunu tartıştık. Allah varsa, nerede olduğu konusunu ikimiz de bilmediğimiz halde, ben arkadaşımı sorunun ilk kısmını oluşturan Allah'ın varlığı meselesinde tatmin etmeyi başardım. Fakat, sorunun ikinci kısmını oluşturan nerede olduğu sorusunu cevaplamaya gücüm yetmedi. Nitekim bu soru beni şu anda da düşündürmeye devam ediyor.

Ben bir yerde, Hz. Peygamber'e (s.a) böyle bir soru sorulduğunu okumuştum. Hz. Peygamber de (s.a) şöyle cevap vermişti:

"Bazı şeyler insan idrakine sığmaz. Bu nedenle de bilmek ve anlamak imkansızdır. Bu da onlardan biridir."

Ben, Hz. Peygamber'in bu cevabıyla tatmin olmak için çok uğraştım. Fakat başaramadım. Lütfen bu konuda bana yardımcı olun.

İkinci sorum da şu şekilde: "Bir insan, gerçek anlamda insan olabilmek için hangi esaslara uymalıdır?"

Cevap:

Kafanızı karıştıran sorunun çözümü hiç bir şekilde mümkün değildir. Fakat, sizin içinde bulunduğunuz durumdan kurtulmanız elbette mümkündür. Size şu çözümü önerebilirim: Siz, bu tür meseleler üzerinde düşünmeden önce bilginizin sınırlarını iyice öğrenmelisiniz.

İnsanın neleri bilip bilemeyeceğini öğrendiğinizde, bu tür meseleleri boş yere düşünmeyeceksiniz. Bilginizi aşan, kavramayamadığınız şeyleri öğrenmeye çalışmayacaksınız.

Allah'ın varlığı hakkında insanın bilebileceği şey, sadece kainattaki varlıklara bakıp, üzerlerinde düşünerek O'nun var olduğu sonucuna ulaşmaktır. Böylece Allah'ın varlığına inanır. Böylece kainatı Allah'ın sıfatlarının şahidi olarak görür. Bu sonuç da ilim niteliğinde değildir. Sadece aklî bir tahinin ve galip bir ihtimal niteliğindedir. Bu tahmin ve ihtimali güçlendiren de inanç ve imandır. Fakat bunu ilim seviyesine çıkarabilecek hiç bir araç yoktur.

Düşünün ki, Allah'ın varlığı konusunda ilim sahibi olduğumuzu iddia edemediğimiz halde, bu gerçeğin ayrıntılarını nasıl bilebiliriz? Allah'ın varlığı, çok yüksek seviyedeki bir olgudur. Oysa biz daha hayatın aslını ve gerçeğini bile bilmiyoruz. Bilim adamları, enerjinin maddenin çeşitli şekillerinde bulunduğunu söylemektedirler. Onlara göre kainat, enerjinin çeşitli maddî şekiller almasıyla oluşmuştur. Fakat biz enerjinin gerçeğini de bilmiyoruz. Enerjiyle maddeye değişik şekiller veren varlığın zâtını da bilmiyoruz. Bu

tür konularda "neden" ve "nasıl" gibi sorular üzerinde düşünmek, zihnimizin güç ve imkanları dışında bir şey aramaktan başka bir şey değildir.

Dolayısıyla, bunu düşünmek; ne daha önce, ne de şimdi insanı bir sonuca götürmüştür. Bundan elde edilebilecek tek şey, şaşkınlıktır. Bunları düşüneneceğinize, hayatınıza ilişkin, çözümü mümkün olan sorunlar üzerinde kafa yormalısınız.

Şüphesiz Allah'ın var olup olmadığı sorusu, hayatınızla ilgilidir. Varsa, sıfatları nelerdir? O'nunla bizim ilişkimizin niteliği nedir? Bu konularda mutlaka bir görüşümüz olmalıdır. Çünkü, bu konuda bir görüş sahibi olmadan hayatımızı yönlendirmemiz mümkün değildir. Üstelik bir görüş sahibi olabilmek için yeterli imkanımız da var. Fakat "Allah nerede?" sorusu hayatımızla ilgili değildir. Bu konuda bir sonuca varmak da imkanlarımızın dışındadır.

İkinci sorunuzda, "bir insan, gerçek bir insan olabilmek için hangi esaslara uymalıdır?" diyorsunuz.

Bu sorunuzun cevabını bir mektubun sınırlarına sığdırmak mümkün değildir. Ben kitaplarımda bu sorunun değişik boyutlarını detaylı olarak kaleme aldım. Siz öncelikle onları okumalısınız. Meselâ; bu konuda şu eserlerimi okuyabilirsiniz: "Selamet Yolu", "İslâm ve Cahiliye", "İslâm'ın Ahlâk Anlayışı" ve "Hak Din".

Ayrıca "Dini Risaleler" de sizi yeteri kadar yönlendirebilir.^{171[171]}

İman-Amel İlişkisi

Soru:

Salih amelin imanın bir parçası olup olmadığı konusu selef alimleri arasında büyük görüş ayrılıklarına ve tartışmalara sebep olmuştur. Ben, Kur'an-ı Kerim'i, hadis-i şerifleri ve Peygamberimizin hayatım elimden geldiği kadar inceledim. İmamların görüşlerini ve dayandıkları delilleri de gördüm. Hatta, bu konuyu büyük hocalara ve görüşleri alınabilecek kişilere de götürdüm. Fakat bir türlü tatminkar bir cevap alamadım.

Bazı çevreler, müslümanlar arasındaki görüş ayrılığını büyütme ve yaygınlaştırmak için bu meseleyi yeniden gündeme getirmektedir. Bunun farkındayım.

Fakat ben tahkik etmek ve gerçeği öğrenmek amacım güdüyorum. Bu meselenin tatminkâr bir çözümünü bulmak istiyorum yalnızca. Beni aydınlatmanızı rica ediyorum.

Cevap:

Salih amellerin imanın bir parçası olup olmadığı meselesinde gereksiz yere tartışma çıkmış ve görüş ayrılıkları doğmuştur.

Bu konunun bir boyutunu, İmam Ebu Hanife'nin görüşleri oluşturmaktadır. İmam Ebu Hanife, kendi içinde tutarlı, makul ve doğru bir anlayış ortaya koymuştur. Fakat karşı çıkanlar, İmam Ebu Hanife'nin işaret ettiği bu birinci boyutu göz ardı etmişler, bir başka boyut üzerinde durarak ona karşı çıkmışlardır.

Bu meselenin ikinci boyutu da İmam Buhari ve diğerlerinin benimsediği görüşlerden oluşmaktadır. Bu görüşler de haktır. Fakat karşı çıkanlar, bu görüşlere de bir başka yönden itiraz etmektedir.

Oysa gerçek ortadadır. Temel anlam açısından iman; kalbin şahitliği ile zihnin tasdikinden başka bir şey değildir. Bu tanımda, amel'e kesin ve açık bir şekilde yer verilmemiştir.

Düşünün ki; bir kişi, herhangi bir şeyi kabul ettiğinde veya bir şeyin doğruluğuna şahit olduğunu söylediğinde neyi kasetmiş olur? Sadece düşüncesini ve inancını mı açıklamış olur? Yoksa aynı zamanda bir ameli de mi kaseder? Bu sözlerin sadece bir düşünce ve inancı açıklamak için söylendiği açıkça görülüyor. Bunları duyan kişi, sadece o kişinin düşüncelerinde bir değişiklik olduğunu anlıyor.

Bu anlamıyla iman, Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerde de geçmektedir.

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Rasûl, Rabb'inden kendisine indirilene inandı, mü'minlerde."^{172[172]}

Bu ayetin tefsiri şöyle yapılmıştır;

"Hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine inandı. "O'nun elçilerinden hiçbirini diğerlerinden ayırmayız. (dediler) Ve dediler ki: "İştittik, itaat ettik! Rabbimiz (bizi) bağışlamayı dileriz! Dönüşümüz sanadır."^{173[173]}

Bu tefsire göre imanın gerçeği, bir şeyi kabul etmekten başka bir şey değildir.

^{171[171]} Tercüman'ul Kur'an, Zilhicce, 1369 / Ekim, 1950

^{172[172]} Bakara: 2/385.

^{173[173]} Bakara: 2/285.

Hız. Peygamber (s.a), Cebrail (a.s) kendisine:

"Bana imanın ne olduğunu söyle" dediğinde şöyle cevap vermiştir:

"Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, hayır ve şerre, kadere iman etmendir."

Hız. Peygamberin bu tarifinde iman, "kabul etmek" ve "inanmak" anlamlarında görmekteyiz. Bunun yanında amelî de ayrıca belirtmemiştir.

Bu yüzdendir ki, alimler şu meselede görüş birliği sağlamıştır: Bir kişi, İslâm'ı kabul edip müslüman olduktan sonra ani bir kazayla ölse ve namaz, oruç gibi hiç bir ibadeti yapamasa, iman üzere ölmüştür; küfür üzere değil.

Bu, meselenin bir boyutudur. Bunun doğru olmadığını kimse söyleyemez.

İkinci boyutu ise, bir kişinin inancının davranışlarına yansımalarıdır. Bir kişi, herhangi bir şeyi kabul ettiğini söylediği zaman, bu inancının amel ve davranışlarına da yansımaları bekleriz. Her insanın akıllı, bir şeyi kabul eden kişinin amel ve davranışlarına bu inancın yansımaları gerektirir. Aksi takdirde, herkes, o kişinin inandığını iddia ettiği şeyi gerçekte inkar ettiğini söyleyecektir. Zaten dünyadaki inanma ve inandırma işi, sadece bir şeyi sözde kabul ettirmek için değil, bu inancın bazı pratik gereklerini de yerine getirebilmek için yapılıyor. Her akıl sahibi, bir şeyi kabul eden kişiden, inandığı o şeyin gereklerini de yerine getirmesini beklemektedir. Meselâ; birisini içki içmeden vazgeçmesi için ikna ederken pratikte de içki içmemesini istiyorsunuz demektir. Bunu, sadece içkinin bir kötülük olduğuna inandırmak için yapmıyorsunuz. Bir kişi, içkinin gerçekten kötü bir şey olduğuna inandığını söylerse, herkes onun bir daha içki içmeyeceğini düşünür. Hatta, o kişi tekrar içki içerse, herkes onun sözünden döndüğü kanaatine varacaktır.

Aynı durum, Allah'ın dini için de geçerlidir. Allah ve Rasûl'ünün (s.a) insanlara bazı gerçekleri kabul ettirmekten amaçları, sadece bir şeyi kabul ettiklerine dair söz almaktan ibaret değildir. Kabul ettirmelerinin amacı, inananların ahlâk, amel ve davranışlarına, hatta ferdî ve sosyal hayatlarına da inançlarını yansıtmaktır.

Allah Teâlâ Kuranda, Hız. Peygamber de (s.a) hadislerinde imana davet etmenin amaçlarını ve imanın tezahür ve sonuçlarını açık bir şekilde ifade etmişlerdir. Bunlar, hayatın icapları niteliğini taşımaktadır. Allah Teâlâ ve Hız. Peygamber (s.a) imanın söz konusu tezahür ve sonuçlarını sadece ifade etmekle kalmamış, açıkça bunların ortaya çıkmamaları veya aksi davranılması durumunda, o kişinin mümin sayılmayacağı da belirtilmiştir. Her ilim sahibinin de bildiği gibi, Kitap ve Sünnet bunun örnekleriyle doludur. Bütün bunlar, iman ile amel arasında ayrılmaz bir bağlantı olduğunu açıkça göstermektedir.

"Amel, imanın bir parçasıdır" ifadesi doğru değilse, "amel, imanın gereğidir" diyebiliriz.

Şüphesiz ihtiyatlı fakihler, açık bir küfür işareti bulunmadığı takdirde, sadece bir amelin terkini kâfirlikle ithamdan kaçınmışlardır. Fakat bunun asıl nedeni, bir müslümanın pratikte gayri müslim gibi yaşamasının, imandan yoksun olduğu ihtimalinin yanısıra, gaflet içinde olması veya kendisinde bir takım zaafaların bulunması ihtimalini de içeriyor olmasıdır. Açıkça ispatlanmadıkça hiç kimse için bu iki ihtimalden biri ileri sürülemez. Dolayısıyla, sadece amelsizliğe dayanarak birini tekfir etmek ihtiyata aykırıdır. Fakat her şeyi bilen Allah (c.c) her insanın içinde bulunduğu gerçek durumu da bilir. İmandan yoksun, amelsiz biri elbette kâfirdir. Bunu da yalnızca Allah bilir. Çünkü açık bir delil ortada olmadığı sürece amelsiz kişinin kâfir olup olmadığı hakkında hiç kimse fetva veremez ve böyle bir karara varamaz.

İman ile amel arasındaki ilişkinin gerçeği işte budur. Bu gerçeği anlayamayanlar, durmadan acayip şeyler ekleyip çıkarmaktadır. Kimisi, amelsiz müslümanları hiç çekinmeden kâfir saymaktadır. Oysa amelsizliğin başka nedenleri de olabilir. Zaten bu ihtimal daha da güçlüdür. Kimisi de bütün amelsiz müsî umanlara, imanla birlikte cennet müjdesini de vermektedir. Oysa bu tavır açıkça günahkârlığa teşviktir. Her insan bunun hesabını vermekten korkmalıdır.^{174[174]}

Bir Gencin Birkaç Sorusu

Soru:

1. İbadetlerimizin eksiksiz olup olmadığını ve kabul olunup olunmadığını nasıl bilebiliriz?

Kur'an-ı Kerim'in ve hadis-i şeriflerin bazı ifadelerinden, birçok kişinin oruç tutmaktan açlık ve susuzluktan başka bir şey elde edemeyeceğini, namaz kılmaktan da elinde rüku ve secdeden başka bir şey olmayacağını öğrenmekteyiz. Yine, ibadet eden bir kişinin, kendisini iyi ibadet eden bir kul sanarak sevinmesi, ibadetini boşa çıkarmaktan öte şirke düşmesine bile sebep olabilmektedir. Aynı şekilde, ibadeti boşa götüren hususlarla ilgili ayet ve hadisler bizi ümitsizliğe sevk etmektedir.

^{174[174]} Tercüman'ul Kur'an, Cemâdiyelevvel, 1372 /Şubat, 1953

Bir insan, ibadetlerindeki eksiklikleri tamamlamaya çalışsa ve bildiği kadarıyla tamamladığı halde ibadetlerini boşa çıkaran bazı eksiklikler kalsa, durumu ne olacak?

İslâm'ın mizacı, bizlerde beşerî zaafı olduğu sürece icaplarını tam olarak yerine getirmeyi imkansız gösterecek kadar hassastır.

2. Teveccüh ve kalbi huzurun eksik olması halinde namaz boşa mı gider? Bu eksiklikleri nasıl giderebiliriz? Arapça bilmemekten dolayı çok huzursuzluk duyuyorum. Her müslümanın Arapça bilmediği takdirde aynı huzursuzluğu taşıması gerektiğine de inanıyorum. Çünkü biz ana dilimizle düşünürken, bilmediğimiz başka bir dille de namaz kılıyoruz. Ayetlerin meallerini ezberleyip düşünsük bile, zihnimizi ana dilimizle düşünmekten kurtaramıyoruz.

3. Yalnızca Allah'ın rızasını kazanmak için yapılan amellerin mükâfatını bizzat Allah Teâlâ vaad etmiştir. Meselâ; bir fakire acıyarak yardım etmek ve bunu yaparken o fakiri memnun etmek veya gelecekte ondan bir menfaat elde etmek düşüncesi de taşımasak, bu hareketi yalnızca Allah'a yakınlaşmanın bir aracı olarak görsek, acaba bu şirk midir? Çünkü o fakire yardım etmeye bizi sevkeden ilk etken, kalbimizdeki merhamettir. Bir yerde siz de belirtmişsiniz: Millete hizmet ederken milliyetçilik ön plâna çıkarsa, hizmet olarak yaptığımız bütün işler ibadet olmaktan çıkar.

4. "Hicâb" isimli eserimizi okumuş olmama rağmen bazı kuşkularım az da olsa hâlâ devam ediyor. İçinde bulunduğu şartlar ve ekonomik kaynaklarının nikahlanmasını imkansız kıldığı bir kişi, günümüz ortamında kendini kötülüklerden nasıl kurtarabilir? Bu soruya hemen hemen herkes olumsuz cevap vermektedir. Bir tarafta bozuk bir ortam, diğer tarafta da İslâm'ın göz ve kulağı korumaya ilişkin hükümleri var. Bu durumda, nerede ne yapacağımızı bilemiyorum. Sonra zihnimizden kötü düşünceleri nasıl atacacağız? Herşeyden önce, insanın elinde olmadan her şey aklına gelebiliyor. Bunların önüne geçmeye çalışıldıkça da zihinde çatışma ortaya çıkıyor. İnsanın kendi içinde çatışmaya girmesi de oldukça kötü bir durumdur. İnsanın kendine hakim olabilmesi için de maalesef ortam müsait değil. Yaşadığımız çevrede pek çok kötülük kaynağı var. Bu durumda nefsimize karşı savaşa girmek, şahsiyetimizi öldürmekten başka bir şey değil. Tıp fakültesinde bu yıl doktorasını tamamlayacak olan bir arkadaşımız, bu durumda çözüm olarak mastürbasyonu öneriyor. Psikologlar da aynı yönde görüş beyan etmişlerdir.

Mecbur kaldığımız takdirde, bu görüşe dayanarak mastürbasyon yapmanın günahlık derecesi nedir? Büyük günahsa, lütfen bize doğru yolu gösterin.

Sorularımızı cevaplarken insan psikolojisini göz önünde bulunduracağınızı umuyorum.

Cevap:

Kuşkusuz İslâm'ın oldukça hassas bir mizacı vardır. Fakat Allah Teâlâ hiç kimseyi gücünün ve istidadının üstünde bir şeyle mükellef kılmamıştır. Kuran ve Sünnet 'te'beyan edilen hususlar, ibadetleri güçleştirmek amacını gütmemektedir. Aksine bunlar, insanın dikkatini bir takım eksiklikler üzerinde toplamak için belirtilmiştir. Böylece insanlar ibadetlerin amacına uygun bir şekilde yerine getirebilmektedirler. İbadetlerin asıl ruhu, Allah'a bağlılık, ihlas, takva ve ihsan'dır. Bu ruhu canlandırmalısınız. Aranızda bu havayı estirmelisiniz. Riyadan, fisktan ve bile bile Allah'ın emirlerine karşı gelmekten çekinmelisiniz. Allah Teâlâ size, ibadetlerinizde ne dereceye kadar Allah'ın rızası ve itaat duygusunun bulunduğunu bildirecektir. İbadetlerinizi fisktan, günahattan ve riyadan ne kadar uzak tuttuğunuzu da bildirecektir. Siz bu şekilde nefis muhasebenizi yaptıkça, ibadetleriniz de Allah'a has olacak ve ondan nefsiniz de tatmin olacaktır. Başlangıçtaki eksikliklerinizden dolayı umutsuzluğa kapılıp, ibadetlerinizi terk etmemelisiniz. İhlasla çabalarınızı sürdürmelisiniz. Bilmelisiniz ki, şeytan sürekli Allah'a ibadette eksiklik olduğu endişesini doğurmaktadır. Şeytan bu yolla, sizleri Allah'a ibadetten alkoymak istemektedir. Hayra yönelenleri aldatmak için başvurduğu oldukça eski ve son derece gizli bir hilesidir bu. Şeytan, insanları hakla da sapıtılabilmektedir. Fakat hiç bir insan, bütün bu çabalarına rağmen ibadetlerinin kabul olup olmadığını bilme imkanına sahip olamamıştır. Bunu yalnızca kendisine ibadet edileli Allah Teâlâ bilir. Zaten ibadetleri kabul ya da reddedecek olan da O'dur. Her zaman Allah'ın gazabından korkmalısınız. Sürekli O'nun fazlını ummalısınız. Mümin, sürekli umut ile Allah korkusu arasında bulunur. Korku, insanı daha çok ibadet etmeye yönlendirir. Umud da, Allah Teâlâ hiç kimsenin mükâfatını boşa çıkarmayacağından, insanları belli oranda tatmin ediyor.

2. Teveccüh ve kalbî huzurun eksikliği, elbette namazda bir takım eksiklikler doğuruyor. Fakat bilerek yapılan teveccühsüzlükle, bilmeyerek yapılan arasında fark vardır. Bir kişi namaz sırasında bilmeden teveccühsüzlük yaptığını anlayıp da hemen Allah'a yönelirse, bu durumda günah yoktur. Bilerek böyle yapmak ve namazda başka şeyleri düşünmek, namazı faydasız hale getirir.

Arapça bilmemekten kaynaklanan huzursuzluğunuzu, mümkün olduğu kadar, namazda okuduğunuz sure ve ayetlerin anlamlarını da öğrenerek giderebilirsiniz. Bunun dışında başka bir şeyle de Allah Teâlâ sizi sorumlu tutmayacaktır. Çünkü böylece, Allah ve Rasûlü'nün emirlerini yerine getirmiş olmaktadır. Namazı kendi dilinizde kılmakla emrolunsaydınız ve buna rağmen siz anlamını bilmediğiniz halde Arapça olarak namaz kılsaydınız, bu durumda böyle bir huzursuzluk haklı olarak doğacaktı ve siz bundan sorgulanacaktınız da.

3. Üçüncü sorunuz yeterli açıklıkta değil. Fakir ve düşkün birisine yalnızca Allah'ın rızasını kazanmak için yardım ederseniz, bu fiiliniz açıkça Allah'ın rızasını kazanmak için olacağından bunda ne gibi şirk unsuru olabilir ki? Bu meseledeki sözümünden nasıl olumsuz bir anlam çıkarıyorsunuz? Sizi bu harekete merhametiniz sevketmektedir. Yaptığımız şey de Allah'ın sevdiği ve hoşnut olduğu bir iştir. Aynı şekilde Allah'ın razı olduğu bir biçimde milletinize hizmet ederseniz, bu da bir ibadet sayılacaktır. Ben sadece Allah'ın razı olmadığı işlerin millet için yapılmasına karşıyım. Ben, Allah'ın razı olmadığı şekilde yapılan hizmetlerin, her kime ve her ne surette yapılırsa yapılsın, karşısındayım.

4. Biz de yıllardan beri günümüzdeki bozuk ve kötü ortama karşı topluca mücadele edilmesi gerektiğini vurgulamaktayız. Dördüncü sorunuz da, bu temel meseleye ilişkindir. Şüphesiz günümüzdeki ortam, insanların doğru yolda yürümelerini güçleştirmektedir. Fakat bu durumu bahane ederek ahlâkî serbestliği seçmek de bunun çözümü olamaz.

Bu mesele şu şekilde bir çözüme kavuşturulabilir: Ortam ne şiddette kötüyse, siz de aynı şiddette, hatta daha fazla duyarlı olup ona karşı mücadele etmelisiniz. Gençleri etkileyen ve galeyana getirip kötü yöne sevkeden şeylerden kaçınmalısınız. Meselâ; sinemaya gitmek, açık saçık resimlere bakmak, kadın-erkek bir arada oturan bir topluluğa katılmak, tesettürsüz kadınlara bakmak veya onlarla oturup sohbet etmek. Bunun dışındaki mecburi durumlar, sizleri Allah korkusunu aşmaya zorlayamaz. Belki de sizin doktor arkadaşınız, zinanın insaniyet, medeniyet ve ahlâk açısından ne kadar fesat edici bir şey olduğunu bilmemektedir. Bunu bilseydi, topluma karşı böylesine ciddi bir suçu işlemeyi tavsiye etmezdi. Söz konusu arkadaşınız bir kişiye, intikam duyguları dayanılmaz bir hal alınca birisini öldürme tavsiyesinde bulunabilir mi? Veya bir şeyi çok isteme durumunda hırsızlık yapılabilir tavsiyesi yapabilir mi? Bunları caiz görmüyorsa, şehevî duyguları tatmin etmek için zina tavsiyesinde bulunmaya nasıl cesaret edebiliyor? Oysa zina da hiç bir zaman cinayet ve hırsızlıktan daha hafif bir suç değildir. Siz bu suçun ciddiyetini anlamak için "Hicâb" adlı kitabımın "Zinanın Sosyal Zararları" adlı bölümünü tekrar okumalısınız.^{175[175]}

İslâm Toplumunda Münafıklar

Soru:

Başlangıcından beri, küfür ve nifak denen iki cepheden İslâm'a karşı saldırılar yapılmaktadır. Fakat münafıklar, kafirlerinkinden daha kötü bir düşmanlık sergilemiştir. Çünkü münafıklar, İslâm'ın gölgesine sığınarak müslümanlara zarar vermektedir. Bu yüzden olsa gerektir ki kafir de, münafık da cehennemde yanacak olmalarına rağmen, münafığın cezasının daha fazla olacağı bildirilmiştir:

"Doğrusu ikiyüzlüler, ateşin en aşağı tabakasındadırlar. Onlar için hiçbir yardımcı bulamazsın."^{176[176]}

"Ey peygamber! Şu münafıklar için mağfiret duası etmen de, etmemen de birdir. (Değişen bir şey olmaz.) İstersen onlar için yetmiş kez mağfiret duası et Buna rağmen Allah Teâlâ hiç bir zaman onları affetmeyecektir. Bu, gerçekten onların Allah'a ve Rasûlü'ne (karşı) küfretmeleri dolayısıyladır. Allah fasıklar topluluğuna hidayet vermez."^{177[177]}

Allah (c.c) münafıkların yaklaşık altmış çeşit özelliğini saymıştır. Bunları göz önünde bulundurursak, Pakistan'daki pek çok müslümanı münafık olarak saymak gerekecektir.

Şüphesiz günahkâr müslümanlar münafıklar zümresine girmezler. Münafık ile günahkâr müslüman arasındaki fark, günahkâr müslümanın insan olması hasebiyle, günah işlemesi durumunda hemen Allah'ı ve âhiret gününü hatırlayıp, korkmasıdır. Günahkâr müslüman ihlasla tevbe eder ve en kısa zamanda kendini ıslah etmeye çalışır. Münafık ise bunun aksine işlediği kötü işlerden dolayı pişman olacak yerde, bunu bilerek sürdürür.

Şüphesiz sizin gözlem ve araştırmalarınız çok geniştir. Lütfen günümüzde müslüman olduklarını iddia eden insanlar arasındaki münafık, günahkâr ve müttakîlerin oranlarının ne olduğunu bize bildiriniz. Ayrıca bu

^{175[175]} Tercüman'ul Kur'an, Rabûlevvel-Rabiulâhîr, 1370 / Ocak-Şubat, 1951

^{176[176]} Nisa: 4/145.

^{177[177]} Tevbe: 9/80.

oranın size ne düşündürdüğünü de açıklar mısınız?

İkinci sorum da münafıklar zümresi ile müslümanların birbirlerine karşı davranışlarıyla ilişkilidir. Kur'an-ı Kerim'e göre münafıklar İslâm cemaatının dışındadırlar. Çünkü Cenab-ı Allah şöyle buyurmaktadır:

"Münafıklar, yemin ederek cemaatinizden olduklarını söylerler. Oysa onlar sizden değildir."^{178[178]}

Bu kadarla da kalmıyor. Münafıklar, İslâm milletinin de dışındadırlar. Dahası münafıklar, müslümanların apaçık düşmanıdırlar:

"Sen onları gördüğün zaman cüsseli yapıları senin beğenini kazanmaktadır. Konuştukları zaman da onları dinlersin. (Oysa) sanki onlar, (sütun gibi) dayandırılmış ahşap kütük gibidirler, (Bu dayanıksızlıklarından dolayı da) her çağrıyı kendileri aleyhinde sanırlar. Onlar düşmandırlar, bu yüzden onlardan kaçınıp sakın. Allah onları kahretsin, nasıl da çevriliyorlar."^{179[179]}

Bu âyet-i kerime, münafıkların İslâm milletinin düşmanı olduğunu bildirmektedir. Bu nedenle, din düşmanı olan münafıklardan müslümanların ayrılması gerekmektedir.

"Bu münafıklardan yoldaş ve dost edinmeyin. Onlardan hiç bir kimseyi dost ve yardımcı görmeyin."^{180[180]}

Bu dışlamaya, mutlaka, münafıklarla akrabalık bağları kurmamak da girer. Allah Teâlâ, bu ayırma ve dışlamanın mahiyetini de açıklamıştır:

"Ey Peygamber! Allah'tan sakın. Kafirlerle ve münafıklara itaat etme. Hiç şüphe yok ki Allah bilendir; hüküm ve hikmet sahibidir."^{181[181]}

Demek ki müslümanlar, ne namazda münafıklara uyabilir, ne de siyasette onların önderliğim kabul edebilir. Dışlamanın bir başka şekli de şöyledir:

"Ve onlardan ölen birine asla namaz kılma, onun kabri başında durma. Çünkü onlar Allah'tı ve Rasûlü'nü tanımadılar, yoldan çıkmış olarak öldüler."^{182[182]}

Bir müslüman olarak sizin münafıklardan ayrılma ve onları dışlama konularındaki görüşleriniz nedir? Azınlıkta olan müslümanlar, çoğunlukta olan münafıkları dışlamak mı? Yoksa kesin deliller elde edene kadar münafıklarla ilişkide biraz müsamaha yapılabilir mi?

Cevap:

Müslümanlar arasında hangi zümrenin ne oranda olduğunu belirlemek oldukça zordur. Fakat benim tahminim ve gözlemlerime göre, siz müslümanların çoğunluğunu münafık olarak nitelemekte abartmaya gitmişsiniz. Şüphesiz salih ve mümin insanların azlığı hissedilmektedir. Bizim ahlâkî ve maddi geriliğimizin asıl nedeni de budur. Fakat bizde münafıklar çoğunlukta değildir. Bizim insanımızın çoğu bilgisizlik yüzünden ya cahiliyet içindedir, ya da eğitim ve dini sistemin olmaması nedeniyle imanları zayıf kalmıştır. Bunlar, günahkârlıklarını farkedip hissettikleri halde, bir türlü yaşadıkları cahili hayattan kurtulamıyorlar. Elbette aramızda münafıklar da var. Fakat münafıklar sayı olarak çok azdır. Bunlar genellikle halk içinde değil de yüksek tabakalarda bulunmaktadırlar. Gerçek bir İslâmî sistemin uygulamaya konulmasında bütün umudumuz, milletimizin büyük bir çoğunluğunun münafık olmaması ve gerçekten İslâm'a inanıyor oluşlarıdır. Milletimiz, sadece eğitim, öğretim ve dini düzenlemeye ihtiyaç duymaktadır. Bu yüzdendir ki, biz bu eksikliğimizi giderdiğimiz takdirde, münafıkların sonunda yenilgiye uğrayacaklarını ve gerçek bir İslâm düzeninin, Allah dilerse, yeniden ihya edileceğini bekleyebiliriz. Aksi takdirde, eğer çoğumuz münafıksak, tüm umudumuz boşa çıkacaktır. Bu noktadan sonra hiç bir umut ışığı kalmamaktadır.^{183[183]}

İyiliğin Önünde Niçin Engeller Var

Soru:

Bir yıl öncesine kadar her türlü günahı işlemekteydim. Fakat dünyanın her türlü kolaylığı da elimdeydi. Hiç kimseye de borçlu değildim. Kimseye muhtaç da değildim.

Şu anda her türlü kötülük ve günahı elimi eteğimi çektim ve iyiliğe yöneldim. Görüyorum ki, bütün kolaylıklar elimden çıkıp bir anda yok oldu. Hatta ekmek parasına dahi muhtacım.

Şunu öğrenmek istiyorum: İyilere neden dünya dar geliyor? Bu doğruysa, neden iyiliğe yönelinsin? Bu

^{178[178]} Tevbe: 9/56.

^{179[179]} Münafikûn: 63/4.

^{180[180]} Nisa: 4/12.

^{181[181]} Ahzab: 33/1.

^{182[182]} Tevbe: 9/84.

^{183[183]} Tercüman'ul Kur'an, Cemâdiyelevvel-Receb, 1370/Mart-Mayıs, 1951

durum benim için bir smavsa, çok erken sınava çekildim. Şimdi ben amacıma nasıl ulaşacağım?

Cevap:

Bütün bir samimiyetle, içinde bulunduğunuz durumda, duygularınızı saygıyla karşılıyorum. Kalbinizi kesinlikle kırmak istemiyorum. Fakat sorunuzun doğru cevabı, sizin gerçekten bir sınavdan geçiyor olmanızdır. Amacınıza ulaşmak için en iyi yol, sadece Allah'a ve ahirete olan imanınızı daha da güçlendirerek sabırla yolunuza devam etmenizdir.

Bu konudaki problemlerinizi giderebilmeniz için ben sadece bir kaç işaret vermekle yetineceğim..

Günümüzde kötülük yolunun kolay, iyilik yolunsa zor görünmesinin en büyük nedeni, ülkemizin ahlâkî, insani, medeni, ekonomik ve siyasî ortamının çarpıklığıdır. Bu ortamın meydana getirdiği birçok sebep kötülük yolunda yürüyenlere yardımcı olmakta ve iyilik yolunu seçenlere de her an engel teşkil etmektedir. Allah'ın salih kulları bu durumu değiştirirlerse ve onların çabalarıyla doğru bir sistem kurulursa, Allah dilerse, iyilik yolu kolay ve kötülük yolu zor olacaktır. Böyle bir zaman gelene kadar elbette herkes bir takım zorluklarla karşılaşacaktır; özellikle de bu kötü ortamda güzellik ve fazilet yolunu seçenler.

Çünkü, iyiliğin yapısında zorluğun bir boyutunu da içerdiği ve kötülüğün de özünde kolaylığın bir yanını bulundurduğu bilinen bir gerçektir. Ortam ne kadar elverişli olursa olsun, siz yükseğe çıkmak için bir yere kadar zorluklarla karşılaşacaksınız. Fakat alçalmak için hiç bir çaba gerekmiyor. Sadece sinirlerinizi gevşetip, yuvarlanırsanız; bütün yol kendiliğinden katedilecektir.

"İyiük yapanlara hayat dar gelecekse, neden iyiliğe yönelinsin?" diye soruyorsunuz. Ben de size, iyilere her türlü kolaylık ve rahat verilseydi, kötülerin başına da felaketler ve musibetler yağsaydı, hangi ahmak iyiliği bırakıp da kötülüğe yönelirdi, diye sormak istiyorum. Bu durumda, başarı kolay ve başarısızlık da zor olacaktı. Mükâfat ucuz, ceza pahalı olacaktı. Ödül bedava olacaktı. Ama azap için çalışmak gerekecekti.

Bu durumda şu imtihan dünyasına insan göndermenin ne anlamı ve ne faydası olacaktı? Bu durumda iyi insanların yaptıkları iyiliğin bir değeri olacak mıydı? Böyle olsaydı, cehenneme gidenler cennete gidenlerden daha fazla ve daha değerli olacaktı.

Bu sorunuz bir başka açıdan da tuhaf görünüyor. Siz belki de insanları doğru yola getirmekle Allah Teâlâ'nın bir zorluğu kolaylaştırdığını hiç düşünmüyorsunuz. Bu yanlış anlama nedeniyle, neden doğru yolun zorluklarının seçileceğini soruyorsunuz. Fakat, sizin doğru yola girmenizin faydası Allah'a değil; sizedir.

Allah Teâlâ insana iki yol vermiş ve tercihi de kendisine bırakmıştır.

Birincisi: Hayatın birkaç günlük rahatlıklarına karşı ahiretin ebedî azabı.

İkincisi: Ahiretteki sınırsız rahatlık ve mutluluğa karşı dünyada dini ve ahlâkî sınırlamalara uymakta karşılaşılan zorluklar.

İnsanlar isterlerse birinci yolu seçebilirler. Topluca bu hatayı işlerlerse, Alah Teâlâ bundan hiç bir zarar görmez. Hiç bir insanın doğru yolu seçmesinde de Allah'ın herhangi bir menfaati yoktur. Allah'ın buna ihtiyacı da yoktur.^{184[184]}

Tasavvuf Ve Şeyh Olgusu

Soru:

Davanızı büyük bir samimiyetle araştırdım. Selefi olduğum halde, kendimi sizin Cemaat-i İslâmi'nin küçük bir hizmetçisi ve yardımcısı sayıyorum. Elimden geldiğince de davanızı ve davetinizi yaymaya çalışıyorum. Bugünlerde tasavvuf ve şeyh olgusuna ilişkin yazılarınızı okuyunca bende bazı kuşkular oluştu. Siz, Acem bid'atlerine "mubah" diyorsunuz. Oysa şimdiye kadarki yayınlarınızda tasavvuf ve şeyh olgularını reddediyoordunuz. Halbuki davamızın ve davetimizin temel hedefi, dinin ayağa kaldırılması (ikamesi) dir. Biz, bir tek bid'ati bile kabul etmiş olsak, bu, bütün bid'atlerin cemaatimize sızmasına izin vermek anlamına gelir.

Lütfen, Kitap ve Sünnet ışığında tasavvuf ve şeyh olgularına ilişkin görüşlerinizi açıklayın. Tercüman'ul Kur'an da bu konuya da yer vereceğinizi umuyorum.

Cevap:

Bu mesele hakkındaki diğer yazılarımı da okusaydınız, herhangi bir ifademden dolayı bu tür kuşkulara düşmezsiniz. Herşeye rağmen ben, sorularınıza mümkün olan açıklıkta ve kısaca cevap vermeye çalışacağım.

1. Tasavvuf, tek bir şeyin adı değildir. Pek çok şeye bu ad verilmiştir. Bizim kabul ettiğimiz tasavvuf başka, reddettiğimiz tasavvuf başka bir şeydir. Ayrıca, ıslah etmek istediğimiz tasavvuf da daha başka bir şeydir.

Bir de İslâm'ın ilk döneminde karşılaştığımız tasavvuf var. Bunu Fudayl b. İyad, İbrahim Edhem, Maruf Kerhî vs. gibi kişiler temsil ederlerdi. Bunların İslâm'dan ayrı bir felsefeleri ve yaşayış tarzları yoktu. Bunların tüm düşünce ve amelleri Kur'an ve Sünnet'e uygundu. Gayeleri, İslâm'ın da gayesiydi:

“Oysa kendilerine, dini yalnız Allah'a hâlis kılarak, Allah'i birleyenler olarak O'na kulluk etmeleri, namazı kılmaları, zekatı vermeleri emredilmişti, işte doğru din budur.”^{185[185]}

Bu tasavvufu biz de tasdik ediyoruz. Hatta tasdik etmekle kalmayıp; bunu yaşatmak ve yaymak istiyoruz.

İkinci bir tasavvuf anlayışı daha vardır ki içine değişik bâtil inançlar ve felsefeler karışmıştır. Buna hristiyan rahiplerinin ve hint fakirlerinin felsefeleri girmiştir. Ayrıca bu tür tasavvufta pek çok müşrik düşüncesi ve amelleri de vardır. Bu bâtil tasavvufa göre, şeriat, tarikat ve marifet ayrı ayrı şeylerdir. Bunlar birbirlerinden hemen hemen kopuk, hatta birbiriyle çelişir durumdadır. Bu tasavvufa suluk eden insan, Allah'ın yeryüzündeki halifesi olma'a değil de, başka amaçlara yönelik görevlere hazırlanıyor. Biz bu tür tasavvufu reddediyoruz. Bize göre bâtil tasavvufu yok etmek, en azından modern cahiliyeyi yok etmek kadar gereklidir.

Ayrıca üçüncü olarak her iki tasavvuf çeşidinin özelliklerini de kendinde taşıyan bir tasavvuf türü daha vardır. Bu tasavvufu, bir çok ilim sahibi büyüklerimiz düzenlemiştir. Bu büyüklerimiz iyi niyetli olmalarına rağmen kendilerini geçmişteki ve dönemlerindeki etkilerden koruyabilmiş değillerdi. Bunlar, İslâm'ın asıl tasavvufunu anlamaya ve bunu cahili tasavvufun etkilerinden kurtarmaya çalıştılar. Böyle olmakla birlikte onlar da uygulamada bazı dış etkilerden korunamamışlar ve bu nedenle de yaptıklarının Kur'an ve Sünnet'e aykırı olduğunu görememişlerdir. Ayrıca bu üçüncü tür tasavvufun amaç ve neticeleri de İslâminkinden hemen hemen farklıdır. Bu tasavvufun amacı insanı yeryüzünde Allah'a halife olarak hazırlamak değildir. Kur'an-ı Kerimin:

"Böylece sizi orta bir ümmet yaptık ki, insanlara şahid olasınız, Peygamber de size şahid olsun."^{186[186]} diye belirttiği bir insan olarak hazırlamak da değildir. Bu tür tasavvuf, sonuç olarak ne dini bütün boyutlarıyla anlaşılır kılıyor, ne dini ayakta tutma ve yaşatmayı amaçlıyor, ne de İslâm'a hizmete gerçekten ehil olan insanlar yetiştiriyor.

Biz, bu üçüncü tür tasavvufu ne tamamen kabul ediyoruz, ne de tamamen reddediyoruz.

Bu üçüncü tür tasavvufa girenlerden, büyük şahsiyetlere olan saygıyı bir yana bırakarak bu tasavvufu Kur'an ve Sünnetin kriterinden geçirmelerini ve yanlışları düzeltmelerim özellikle rica ediyoruz. Ayrıca bu tasavvufun Kur'an ve Sünnet'e ters düşen yönlerim görüp karşı çıkanlara eleştiri hakkı versinler ve boşu boşuna onlarla alay etmesinler. Zira tasavvuf, Kur'an ve Sünnet gibi asıl kaynaktan biri olarak kabul edilemez.

2. Şeyh olgusuna ilişkin görüşlerimi kısaca şu şekilde ifade edebilirim: Bu konuya iki türlü yaklaşımda bulunulabilir.

Birincisi: Bir insanı şeyh kabul etmeyi ve onunla rabita yapmayı bir insanı dost edinmek ve onu hayalinde canlandırmak gibi herhangi bir fiil olarak görebiliriz.

İkincisi: Şeyhi ve onunla rabita yapmayı Allah'a yaklaşma aracı olarak görebiliriz.

Birinci yaklaşım, şeyh ve rabita olguları ve sadece bu fiillerin caiz olup olmadıkları açısından sorgulanabilir. Bir insanı şeyh edinmek ve onunla rabita yapmak herhangi bir fiil olarak niyete göre caiz de olabilir. Caiz olmayabilir de.

Caiz kılan veya kılmayan niyetler üzerinde İslâm alimleri durmuşlardır. Niyetin bir türünü hakim Abdurraşid Mahmud bir yazısında açıklamıştır. Bu niyeti göz önüne alırsak, şeyh veya rabita olgularına haram demekten başka bir çaremiz yoktur. İkinci tür niyeti ise alim Zafer Ahmed açıklamıştır. Bu niyeti göz önünde bulundurursak da bunlara kolay kolay caiz değildir diyemeyiz.

Bu durum tıpkı şu olaya benzemektedir: Bir kişiyi yabancı bir kadına bakarken gördüğümde, ona nedenini sorsam, o da bana nefesine uyararak duygularım tatmin etmek için baktığını söylese, ben de zorunlu olarak yaptığı işin caiz olmadığını söylerim. Aynı durumdaki bir başka kişi, bakış nedeni olarak bu yabancı kadınla nikahlanmak istediğini belirtirse, ben de yine mecburen caiz olan bir iş yaptığını söylerim. Çünkü; öne sürdüğü neden İslâm hukuku açısından geçerlidir; yanlıştır denemez.

^{185[185]} Beyyine: 98/5.

^{186[186]} Bakara: 2/143.

Şeyh ve rabıta olayının ikinci türüne gelince: bunların kesinlikle caiz olmadığı ve yanlış oldukları konusunda hiç bir zaman şüphem olmamıştır. Ne kadar büyük bir şahsiyeti şeyh edinirse edinsin ve ne kadar büyük bir şahsiyeti rabıta yaparsa yapsın, o kişi yanlış ve caiz olmayan bir iş yapmış olur.

Bu konuda ben şunu söylüyorum: Allah ve Rasûlü, Allah'a yakınlaşmanın yollarını açık bir şekilde bizlere göstermiştir. Biz neden bu yollarla yetinmeyelim? Zaten saptırılmış olan yolları neden seçelim? Bu yollarda küçük bir dikkatsizlik, insanı kesin ve açık dalâlete götürebilir.

Bu konuda prensip olarak, "başka pek çok meselelerde kullandığımız yolları neden nefsin arındırılması ve Allah'a yaklaşma meselesinde de kullanmayalım?" demek yanlıştır. Çünkü dinin bu iki alanı birbirinden ayrı özelliklere sahiptir.

Bu alanlardan birisi, Allah'a bağlılıkla ilişkilidir. Diğeri de o insanlara bağlılıkla ilişkili. Birincisinde biz, temel ilke gereği Allah ve Rasûlü'nün belirttiği ibadetler ve usuller ile yetinmeliyiz. Bunlarda bir ekleme ve çıkarma yapma yetkisine sahip değiliz. Çünkü İslâm'da, Allah'ı tanımak ve O'na yaklaşmak için Kur'an ve Sünnet'in dışında başka bir yol yoktur. Bu konuda yapılan her ekleme veya eksiltme bid'at olacaktır ve her bid'at dalâlettir. Burada "her yasaklanmamış şey mubahtır" usulü işlemez. Çünkü, kıyasla çıkarılacak her sonucun esası, dayanağı, Kur'an ve Sünnet'te bulunmak zorundadır.

Fakat ikinci alanda mubah kapısı açıktır. Verilen hükme itaat edilmelidir. Yasaklardan kaçınılmalıdır. Hüküm verilmeyen bir şey için benzer bir hükümden kıyas yapılabilir. Kıyas yapma imkanı yoksa, İslâm'ın genel usulüne göre mubahlardan İslâm'ın mizacına uygun bulunan şeyler kabul edilebilir. İnsanlar arasındaki ilişkiler alanındaki özgürlükler de gösteriyor ki İslâm'da dünya , insan ve dünyevî işler için aklî ve ilmî imkanlar vardır; biz insanlar Kur'an ve Sünnet ışığında hayrı serden ve doğruyu yanlıştan ayırabiliriz. Fakat bu özgürlükler yalnızca bu alanla sınırlı kalmak zorundadır.

Söz konusu özgürlüğü Allah'a bağlılık alanına kaydırarak ve "yasaklanmamış şeyleri mubah görerek" Allah'a yaklaşmanın kıyas yoluyla yeni yeni usullerini icat etmek doğru değildir. Hristiyanlar da bu hataya düşerek ruhbaniyet yoluna koyulmuşlardır. Kur'an bunu kınamıştır.^{187[187]}

Fert Ve Toplum Çatışması

Soru:

Fert ve toplum arasındaki ilişkilerle ilgili olarak aşağıdaki görüş İslâm açısından ne oranda doğrudur?

"Arı, karınca ve diğer böceklerin aksine insan sadece kendi hayatını yaşamak için topluma gelmiştir. O daha çok bir ferttir. Gruplar halinde yaşama huyuna da sahiptir. Fert ile toplumun bitmez çatışmasının sırrı da işte budur. Hiç bir din bu uyuşmazlığı yok edebilecek güçte değildir. Çünkü bu çözülebilecek bir düğüm değildir. Zaten Kuran-ı Kerim'de de şöyle belirtiliyor:

"Biz insanı ahsen-i takvim üzere yarattık."^{188[188]}

Ayrıca bu konuda şu ayet de var:

"Biz insanı büyük meşakkatte yarattık."^{189[189]}

Bana göre bu ayetlerin en iyi tefsiri şu şekilde yapılabilir: "Bir makina, bir organizma olarak insan, mahlukların en mükemmeli, en şerefliisidir. Fakat toplumun bir üyesi olarak insan her zaman toplumla çatışma halindedir."

Cevap:

Hakkında görüşlerimi açıklamamı istediğiniz bu düşüncelerin sahibi olan yazarın, fert ve toplum çatışması gibi büyük bir meseleyi kavramada ve çözmede doğru bir yaklaşımda bulunmadığını, her şeyden önce özellikle belirtmem gerekmektedir. O, insanı bir çeşit hayvan olarak görmektedir. Dolayısıyla düzenli bir toplum hayatı yaşayan hayranlarla sürü halinde yaşayanlar arasında insanın yeri nedir sorusuna bir cevap aramaya çalışmıştır. Oysa bu bakış açısı, söz konusu meseleye yaklaşmak için başlangıç noktası bile olamaz. Hayvanlar ile insanlar arasındaki temel fark, hayvanların araştırma, inceleme ve tecrübelerine göre düşünerek hayatlarına yön verebilecek kadar bilinçli ve iradeli yaratıklar olmamaları ve tamamen içgüdülerine (fitratlarına) tabi olma! arıdır. Anların örgütlü topluluk hayatı bilinç ve iradeyle seçtikleri bir durum değildir. Arılar bu duruma tecrübelerine dayanarak da varmamışlardır. Bunların toplu ve düzenli

^{187[187]} Tercüman'ul Kur'an, Cemadiyelevvel, 1371/Şubat, 1952

^{188[188]} Tin: 95/4.

^{189[189]} Beled: 90/4.

yaşayışları, yaratılışlarından itibaren fitratlarına aktarılmıştır ve sürekli aynı tarzda yaşayagelmişlerdir. Aynı durum sürü halinde ve tek olarak yaşayan her hayvan için söz konusudur. Her hayvan yaratılışı doğrultusunda yaşayagelmiştir. Hiç bir hayvan düşünce ve tecrübeye dayanarak bilinçli ve iradî bir şekilde yaşamamıştır ve zerre kadar yaşayış tarzlarını da değiştirememişlerdir.

Hayvanların aksine her insan, irade, ihtiyar, düşünce, bilinç, ahlâk ve sorumluluk sahibi bir varlıktır. İnsanın yaratılışının (karakterinin) etki alanı çok sınırlı kalmıştır. Yaratılışında (fitratında) kuşkusuz bir takım eğilimler vardır. Fakat bu eğilimler ihtiyaçlarını karşılamak için belli bir yolu tavsiye edebilecek nitelik ve güçte değildir. Bunlar insanı belli bir yolu izlemeye zorlayamazlar. Bu eğilimler, gereklerini sadece insanın akıl ve fikrine sunarlar. İnsan da bu eğilimlerinden doğan ihtiyaçlarını karşılamak için akıl ve düşüncesiyle bir yol belirler. İnsan belirlediği yolda ve yaşayışında değişiklikler de yapabilir. Hatta yolunu ve yaşayışını ıslah ve geliştirme yönüne de başvurabilir. Bu yüzdendir ki, insan fitrî ihtiyaçlarını anlayarak yaratılışı doğrultusunda bir çift olarak yaşamaktan yola çıkarak aile, aşiret, kavim, örgütlenmiş bir toplum, devlet ve uluslararası ilişkilere kadar varan bir hayatı geliştirmiştir. Farklı ülkelerin insanları sosyal hayatlarında değişik sistemler kurmuşlardır. Bunlar bu sistemleri defalarca değiştirip yeniden kurmuştur.

Siz, insanın bu özelliğini göz önünde bulundurursanız, fert ve toplumun çatışması sorununun çözümünü bulabilirsiniz.

Bu meselenin asıl nedeni, bir taraftan her insanın kendi Fetvalar benlik, akıl, irade, ihtiyar ve bilincine sahip olması ve şahsî sorumluluk duygusu taşıması; bir taraftan da bu bilinç, benlik ve şahsiyet sahibi insan tekinin yaratılışına ters bir sosyal hayata girmeye mecbur kalması ve bu nedenle de bir toplumda sosyal hayatın değişik zamanlarda insanların tecrübe ve düşünceleriyle kurulup değiştirilmesidir. Bu durumda, yüz binlerce, milyonlarca insanın ayrı ayrı yaratılışta olmakla birlikte bir arada olmaları ve toplum halinde yaşamaları çeşitli problemler yaratmaktadır ve her ferdin böyle bir toplumda yaratılışına uygun bir yer, bir konum bulması da oldukça zorlaşmaktadır. Bu yüzdendir ki; fert, toplumda yaratılışına, benlik ve şahsiyetine uygun bir konum bulamadıkça, toplumda insanca bir yer alamadıkça rahatsızlık duyar, toplumla çatışmaya girer, bu nedenle de toplumda çatışma ve kargaşa doğar. Fertler özgürleştikçe sosyal sistem bozulmaya başlar ve sosyal sistemin sıkı ve baskıcı olmasıyla da fertlerin benlik ve şahsiyetleri zedelenir veya huzursuzluk, isyan ve çatışma artar.

Fert ile toplum arasındaki bu çatışma, vahiy ve nübüvveti kaçınılmaz kılan sebeplerden biridir. Binlerce yılın tecrübesi göstermektedir ki insan, fitri ihtiyaçlarını ve doğal haklarını anlayarak, onları karşılamak üzere oluşturulan sistemleri kurmak için akıl, düşünce ve iradeye (yetkiye) sahiptir. Fakat akıl, düşünce ve irade işinde yardımcı olmakla birlikte; yeterli değildir. İnsan, kendi imkan ve gücüne dayanarak, kendisi ve toplum için doğru, dengeli ve sağlıklı bir yaşama biçimi, bir sosyal sistem oluşturamaz. Bu nedenle Allah'ın hayat kanunu olan vahye ihtiyacı vardır. Fert ile toplum arasındaki çatışmaya son verip uzlaşılması ve bir dengenin kurulması, yalnızca Allah ve Rasûllerinin mesajlarıyla mümkün olabilir. Alıntı yaptığımız iki ayetin tefsiri işte budur. Bu gerçeği açıklamaktadır. Siz şu ayeti okudunuz:

"Şüphesiz biz insanı ahsen-i takvim üzere yarattık."^{190[190]}

Genel Meseleler 1225 Sonra da devamı olan şu ayeti okumalıydınız:

"Sonra onu sefillerin sefili kıldık. Ancak iman edip salih amel işleyenler müstesna."^{191[191]}

Bu iki ayeti birlikte düşünürseniz, meseleyi daha kolay ve net olarak anlayabilirsiniz.^{192[192]}

İslâm'da Kölelik Niçin Yasaklanmamıştır?

Soru:

İslâm'ın kölelikle ilgili prensipleri bu geleneğin devam etmesi gerektiği doğrultusunda belirlenmiş gibi bir şüphe uyandırıyor bende. Oysa köleliğin iyi bir şey olmadığına dair hükümler de vardır. Çünkü kölelerin serbest bırakılması iyi ve hayırlı bir iş olarak görülmüştür. Cevabını öğrenmek istediğim soru şu: Kölelik mekruh addedilmiş, özgürlük de teşvik edilmişse, neden kölelik kesin olarak yasaklanmamıştır?

Cevap:

Bu sorunuzun yeterli cevabını Tefhim'ul Kur'an adlı tefsirin ikinci cildini ve "Resâil ve Mesâil" adlı kitabın

^{190[190]} Tin: 95/4.

^{191[191]} Tin: 95/5.

^{192[192]} Tercüman'ul Kur'an, Cemadiyelevvel-Receb, 1370/ Mart-Mayıs, 1951

birinci cildini okusaydım, rahatlıkla bulabilirdiniz.

Köleliğin tamamen yasaklanmamasının nedeni, İslâm'ın köleliği sadece savaş sonrasında zorunlu olarak ortaya çıkan bir olgu olarak görmesi ve sürdürmeyi gerekli bulmasıdır.

Bir İslâm ülkesinin menfaatleri, savaş esirlerinin fidesiz olarak serbest bırakılmasına izin vermiyorsa, kölelik gerekli olabilir ve ihtiyaç duyulabilir.

Bazı istisnalar hariç, 18. yüzyılın sonuna kadar savaş esirlerinin değişimi söz konusu değildi. İslâm ülkeleri savaş esirlerini serbest bırakmaları halinde bile, düşmanlardan müslüman esirleri geri alma imkanına sahip olamıyorlardı.

Günümüzdeki savaş esirlerinin değişimiyle ilgili usul de dini bir hükme göre değil, sadece zamanın bir gereği olarak düzenlenmiştir ve isteyen ülke istediği an bu usule uymayabilir. Günümüzde savaş esirlerinin değişimine razı olmayacak kadar düşman bir ülkeyle savaşıyor olsak, bizim tek taraflı olarak esirleri serbest bırakmamız mümkün olabilir mi? Düşünün ki, İslâm herhalükârda savaş esirlerinin serbest bırakılmasını kesinlikle emretseydi, bu durum bizler açısından problem olmayacak mıydı? Herhangi bir millet böyle bir durumu kabullenip, dayanabilir mi?

Bu konuda şunun üzerinde de iyice düşünün: Bir kişiyi hayatı boyunca hapisanede tutmak, zorla çalıştırmak ve günümüzdeki çalışma kamplarına kapatmak kölelikten daha mı iyi? Kölelikte bütün bunlara göre biraz daha fazla özgürlük var. Kölelikte hiç olmazsa bir insanın doğrudan başka bir insanla ilişkili oluşu, onunla muamelelerde bulunması söz konusu. Bundan daha insancıl, daha iyi bir yaklaşım beklenebilir. Bir köle, sahibini sevindirerek veya fide vererek özgürlüğe kavuşabilir. Siz önce Rusya ve Almanya'daki savaş esirlerine yapılanlara değil; kendi ülkemizdeki siyasi mahkûmlara yapılan muamelelere bir bakın. Ayrıca bir düşünün ki, düşmanımız müslüman esirlere hayvan muamelesi yapıyor diye, biz de aynıyla mukabele edebilir miyiz? Yoksa İslâm'ın emirleri doğrultusunda kölelere insanca muamele mi yapmamız gerekir?^{193[193]}

Mahremlerle Evlenmenin Yasaklanışının Nedeni

Soru:

Arkadaşlar arasında birkaç gündür mahrem kadınlar ve onlarla evlenme konusu tartışılmaktadır. Evlenme konusunda kadınlar arasında nikahı düşenler ve düşmeyenler diye bir sınıflandırma yapılmıştır. Yani bazılarıyla evlenilebilmekte, bazıları da mahrem olmaktadır. Oysa Habil ile Kabilin hikayesi, insanlığın başlangıcında böyle bir ayırım ve sınırlamanın olmadığını göstermektedir.

Bu uygulamanın hikmeti nedir?

Habil ve Kabil türü evliliklerde gerçekten nesil karışıklığı, biyolojik karışıklık meydana gelebilir mi?

Umarım, Tercüman'ul Kur'an'da sorularıma cevap verirsiniz.

Cevap:

Mahrem kadınlarla evlenmenin yasaklanışının esas nedeni, nesil karışıklığı ya da biyolojik karışıklık değil; ahlâkî ve sosyal gerçeklerdir.

Düşünün ki bir anne kendi oğluna karşı şehvî duygular beslerse, onu kutsal annelik duygularıyla büyütebilir mi? Bir oğul, çocukluğundaki masum ilişkisini büyüyünce de annesiyle devam ettirebilir mi?

Anne ile oğul arasında kesin bir haram duvarı olmasaydı, baba ile oğul arasında kıskançlık duyguları doğmayacak mıydı?

Aynı durum, kız ile erkek kardeşler arasında da söz konusudur. Bu ebedi haramlık olmasaydı, kardeşler arasında masum ilişkiler devam edebilir miydi? Böyle olmasaydı, her aile, kız ve erkek çocuklarını büyüdüklerinde zorunlu olarak ayırmak durumunda kalmazlar mıydı? Aksi halde, bir kişi kızını evlendirirken, erkek kardeşlerinden koruduğundan nasıl emin olabilirdi?

Kayınpederle gelin, kayınvalide ile damadı arasında hürmet olmasaydı, baba ile oğul ve anne ile kız arasında rekabet ve şüpheler doğmayacak mıydı?

Meselenin bu boyutlarını düşünürseniz, İslâm hukukunun hangi ahlâkî ve sosyal maslahatlardan dolayı bazı erkek ve kadınları birbirlerine haram kıldığını rahatlıkla anlayabilirsiniz. Çünkü bu kişiler arasında ev ve aile hayatlarında doğal olarak yakın ilişki ve bağlar bulunur; sosyal ihtiyaçlar ve mecburiyetler nedeniyle de böyle olmak zorundadır. Anne ve babalar, evlatları arasında cinsî bir ilişkinin bulunmadığından emin

^{193[193]} Tercüman'ul Kur'an, Ramazan-Şevval, 1371/Haziran-Temuz, 1952

olmazlarsa, onları rahatça büyütemezler. Eğer erkek kardeşler kız kardeşlerine, kız kardeşler de erkek kardeşlerine karşı cinsî bir yakınlık duymuş olsalar ve ntraten seti çekilmemiş olsaydı, aynı çatı altında büyümeleri mümkün olur muydu? Dayılar, teyzeler, amcalar ve halalarla evlenmek yasaklanmamış olsaydı; halalar ve teyzeler, dayıları ve amcalarından; dayılar ve amcalar, teyzeler ve halalarından çocuklarını korumak gibi bir endişeyi sürekli hissetmiyeceklermiydi?^{194[194]}

Domuz Ve Yırtıcı Hayvanların Etlerinin Haram Oluşlarının Nedeni

Soru:

Kur'an-ı Kerim'de bazı şeyler neden haram kılınmıştır? Tıbbî açıdan mı, yoksa başka bir nedenle mi? Bunların zararları nedir? Domuz neden özellikle ismi verilerek şiddetle haram kılınmıştır? O diğer hayvanlardan daha çok mu zararlıdır? Yırtıcı hayvanlar ve kan neden haram kılınmıştır?

Cevap:

Kur'an-ı Kerim'de yenmesi haram kılman şeylerin yasaklanışında belki de bazı tıbbî zararlar da vardır. Fakat bunların yasaklanışının asıl nedeni, ahlâkî ve itikadîdir. Bazı şeyler, itikadi esaslara dayanarak haram kılınmıştır. Mesela:

"Allah'tan başkası adına boğazlanan hayvanın eti haramdır."^{195[195]}

Bazıları da ahlâkî zararlarından dolayı haram kılınmıştır. Meselâ; domuz eti. Biz bunların ahlâkî zararlarını tamamen bilmiyoruz. Bu konudaki bilgilerimiz tecrübe ve izlenimlerimize dayanmaktadır. Meselâ; domuz etiyle ilgili genel tecrübe, etini yiyenler arasında aşırı derecede fuhuşun olduğunu göstermiştir. Domuz eti yemenin yaygın olduğu toplumların ahlâkî durumları da bunu kanıtlamaktadır. Belki de dünyada, dışisinin çevresinde bir çok erkeğinin toplanıp ve birbirinin gözü önünde sırayla çiftleşen hayvan cinsi sadece domuzdur. Şöyle bir bakmanız, bu tür namussuzluğun hangi milletlerde daha çok bulunduğunu görmeniz için yeterlidir.

Bir toplantıda, bir kişinin karısının mutlaka diğer erkeklerin yanında oturması görgü kuralları arasında yer alan ve dans sırasında kendi karısını kaldırmanın ve dans etmenin gericilik, başkalarıyla dans etmek ve ettirmenin de çağdaşlık sayıldığı milletleri aramaya başlarsanız, belki de karşınızda şu domuz etinin fazlaca yendiği milletleri bulursunuz.

Aynı şekilde kıyas ederek, yırtıcı hayvanların etinin yenmesinin, yırtıcılık; vahşi hayvanların etinin yenmesinin de vahşilik duyguların körüklediğini göreceksiniz. Akan veya akıtılan kanın yenilip içilmesi de acımasızlık ve vahşilik hislerini çoğaltabilir.^{196[196]}

Bu Lakap Takma Değil Midir?

Soru:

Cemaatiniz ^{197[197]} dini ihya etmek iddiasındadır. Fakat üzüler belirteyim ki cemaatiniz, Cemaat-i Ahmediye'yi her zaman "Mirzaî Cemaat" veya "Kadıyanî Cemaat" olarak adlandırmıştır. Oysa birine kendinin seçmediği bir ismi vermek dinimize aykırıdır.

Mirza Gulam Ahmed, cemaatinin ismini "Cemaat-i Ahmedî" olarak belirlemiştir. Bu cemaatin mensupları da kendilerine "Ahmedî" demektedir. Fakat karşıtları ise önyargıları ve kötü niyetleri nedeniyle "Mirzaî" veya "Kadıyanî" olarak adlandırmaktadır. Bu, islâm'a göre caiz midir?

Caizse, siz cemaatinizin mensuplarına "Mevdûdici" denmesine rıza gösterir misiniz? Buna razı değilseniz, neden başkalarına karşı bu harekette bulunuyorsunuz?

Siz, Tercüman'ul Kur'an'ın 35 ve 36. ciltlerinin 5-6 ve 1. sayfalarının 146. sayfalarında şöyle yazmıştınız: "Ben şahsım adına hatalarımı kabul etmekte hiç tereddüt etmediğimi ve bundan sonra da etmeyeceğimi kesin olarak söyleyebilirim. Yeter ki hatalarım delilleriyle ortaya konulsun."

Cevap:

^{194[194]} Tercüman'ul Kur'an, Zilkade, Zilhicce, 1370/Eylül, 1951

^{195[195]} Mâide: 5/3.

^{196[196]} Tercüman'ul Kur'an, Zilkade - Zilhicce - 1370/Eylül, 1951

^{197[197]} Burada, "cemaatiniz" den "Cemaat-i İslami" kastedilmektedir. (Çev.)

Bir cemaati meşhur adıyla anmak, gerçekte bir küstahlığa dayanmıyorsa, İslâm'a göre caizdir. Evet, Ahmedîler, kendileri için "Ahmedî" ismini seçmişlerdir. Yani onlar hareketlerini, itikatlarının kurucusuna nispet etmektedirler. Fakat genellikle isim olarak "Kadiyanî" diye meşhur olmuşlardır.^{198[198]}

Halk, bunları kurucularına nispetle, kurucularının doğum yeriyle anmaktadır. Kanımca, böyle bir isimlendirmede hiç bir yönden aşağılama ve küçük görme niyeti yoktur. Hakkaniyet ve dindarlığa da aykırı değildir. Bu aykırıysa, halk arasında yaygın olan bütün lakaplar da hakkaniyet ve dindarlığa aykırı sayılmalıdır.

Biz, Cemaat-ı İslâmi'nin üyelerine "Mevdûdici" denmesine karşıyız. Çünkü biz, sahip olduğumuz itikad ve düşünce sistemini özel bir kişiye nispet etmeyi caiz görmüyoruz. Bırakın "Mevdûdici"liği, biz bu itikada "Muhammedilik" bile denmesine razı olmuyoruz. Bu, İslâm'dır. Onu hiç bir insan ortaya koymuş değildir. Dolayısıyla herhangi bir kişiye nispet etmek mümkün değildir. Siz bize, "Nuhcular" veya "İbrahimciler" deseniz, yine biz "Mevdûdiciler" demenize göstereceğimiz tepki kadar tepki gösteririz.

Bunun aksine, Mirza Gulam Ahmed kendi cemaatini bir kişinin adına nispet etmiş, halkı da onu Mirza'nın vatanına nispet etmiştir. Bunda karşı çıkacak bir durum yoktur. Bazı tarikatlar da kurucularının adıyla değil de, onların vatanlarının adıyla meşhur olmuştur. Meselâ; kurucusunun memleketi Çeşt şehrine nispetle tarikatın mensuplarına Çeştiyye denmiştir. Suhreverdiyye, Senûsiyye, Şetariyye için de aynı şey geçerlidir. Bu durumu, kimse küstahlık olarak nitelendirmemiştir. Ben de "Mirzaî" kelimesini sevmem ve şu ana kadar hiç kullanmadım da. Fakat siz sorunuzda bu kelimeyi kullanmışsınız. Cevap verirken sorunuza atfen kullanmış olabilirim.^{199[199]}

Tevbe Ve Keffaret

Soru:

Doğup büyüdüğüm yerlerde, her konuda İslâm'a uyulduğundan, dini bir ortam vardı. Şu anda bir kolejde okumaktayım. Bu ani ortam değişikliğinden dolayı da kendi içimde acayip bir çatışma içindeyim. Bazı gayri İslâmî işler yaptım. Bunları yaparken de her zaman vicdanen rahatsızlık duydum. Her defasında tevbe ettim. Fakat yine de şeytanın iğvaları yüzünden kötü şeyler yapmaktan kendimi alamadım. Böylece defalarca tevbe edip bozdu.

Şu anda nefsimi belli oranda ıslah ettim. Aynı günahları bir kez daha işlemeyeceğimi sanıyorum. Fakat geçmişte defalarca tevbe edip sonra da aynı günahları işlemiş olmaktan dolayı oldukça huzursuzum. Acaba, o eski günahlarım affolunur mu? Tevbeden dönmenin keffareti nedir? Tevbeden dönmek için ne yapmalıyım?

Cevap:

Her günahın tedavisi, tevbe ve ıslamdır. İnsanlar ne kadar tevbeden dönerlerse dönsünler, yine de tevbe etmek ve nefislerini ıslah etmek zorundadırlar. Bu durum, tıpkı dağa tırmanan kişinin durumuna benzemektedir. Dağcı, ne kadar çok aşağı kayarsa kaysın, zirveye ulaşma amacından vazgeçmez. Birkez aşağı kayıp da düşen ve bir daha yerinden kalkmayan kişi, asla zirveye ulaşamaz.

Aynı şekilde, ahlâkî zirveye doğru tırmanmaya çalışan kişi de hatalarından sonra yine yoluna koyulursa, Allah Teâlâ onu cezalandırmayıp fazlından mahrum bırakmaz.

Fakat, işlediği günahlarda inat edenler ve doğru yolu tamamen terkedenler mutlaka cezalandırılacaklardır.

Siz, işlediğiniz günahlardan dolayı kalbinizde utanç ve pişmanlık duymalısınız. Hayatınız boyunca tevbe edip, Allah'tan af dilemelisiniz. Fakat umutsuzluğa da düşmemelisiniz. Çünkü umutsuzluk, Allah hakkında kuşkuya düşürücüdür. Bu durumda, şeytan sizi kolayca kandırabilir ve günah çukuruna düşürebilir.

Tevbeyi güçlendirmenin en etkin yolu, nafîle olarak namaz kılmak, oruç tutmak ve sadaka vermektir. Bu tür nafîleler insanlar için hem günahlarının keffareti olurlar, hem de üzerlerine Allah'ın rahmetini celb ederler. Bunlar, insanı nefisine karşı güçlü kılar. Böylece insan kötü eğilim ve istekleriyle daha etkin mücadele edebilir.

^{198[198]} Bilindiği kadarıyla bu ismin yayılmasının nedeni şudur: Mirza Beşiruddin Mahmud Ahmed'in hilafetinin başlangıcında Cemaat-i Ahmediye ikiye bölündü. Sonra da Kadiyan'daki cemaat "Kadiyanî" ve Lahor'daki cemaat da "Lahorî" veya "Ahmedî" olarak ün kazandı. O zamanlar böyle bir isim verirken hiç kimse bu cemaate kötü bir isim takma düşüncesini taşımıyordu.

^{199[199]} Tercüman'ul Kur'an, Zilkâde-Zilhicce, 1370/Eylül, 1951

Bir kişi, tevbeyle birlikte yemin de içmişse, bu durumda keffaret vacip olur. Yani, on düşkün kişiyi ya doyuracak, ya da yeni elbiseler alarak giydirecektir. Bunları yapmaya gücü yetmiyorsa, üç gün oruç tutmalıdır.^{200[200]}

Kadının Kadınla Cinsel İlişkisi

Soru:

Günümüzde, özellikle kız kolejlerinde kızlar arasında tuhaf ve sapık alışkanlıkların yaygınlık kazandığı bilinen gerçeklerdendir, İki kız arasındaki kardeşlik ve dostluğun, genellikle sevgi ve samimiyet sınırlarını aşarak cinsel ilişkiye dönüşmesi sıkça konuşulan meseleler arasına girmiştir. İslâm hukukuna göre bu durumun günah derecesi nedir? Bu büyük günahlardan mıdır, küçük günahlardan mı? Bu konuda bilgi vermenizi rica ediyoruz.

Cevap:

Erkeklerle erkeğin cinsel ilişkisi kadar, kadının kadınla cinsel ilişkisi de büyük günahdır. Bunlar, ahlâk açısından aynı derecede ve nitelikte günahlardır. Çünkü, bu ikisi arasında ne nicelik, ne de nitelik açısından bir fark vardır ve ne de günah açısından. Maalesef dergi, fotoroman ve gazetelerde seksi fotoğraflar yayınlanmakta ve bunlar her eve girmekte; kadın, erkek, yaşlı, genç herkes tarafından bakılmaktadır. Hatta her çocuğun dilinde aşk şarkıları dolaşmaktadır. Toplumumuzda kadın-erkek birlikte oturma alışkanlığı, her geçen gün yaygınlaşmaktadır. Bütün bunlar, genç erkekleri olduğu gibi genç kızları da duygusal yönden galeyana getirmektedir. Herkeste şehvet duyguları alevlenip yangın halini almıştır. Bozuk ortamdaki pek çok olumsuz etken de bu yangını körükleyen petrol fonksiyonu görmektedir. Bu nedenle de eskiden yalnızca erkekler arasında bulunan sapıklıklar, şimdi temiz ve şerefli ailelerin kızlarına, hatta kolejlerdeki kız öğrenciler ve öğretmenlerine kadar yayılmış bulunmaktadır.

Kız kolejlerini inceleme fırsatı bulan hanımların anlattıklarına göre, günümüzdeki kızlarda olan utanmazlık, açık sözlülük, cinsel sorunları pervasızca konuşma cesareti ve cinsel eğilimler, bir kaç yıl önceki kuşakta düşünülemezdi bile. Günümüzde, kızlar arasında, kız öğrencilerle kadın öğretmenlerin ilişkilerinin hikayesi çokça konuşulan konulardır. Hatta, kızların birbirlerine aşık oldukları bile söylenmektedir.

Daha da kötüsü, milleti bu felakete sürükleyenler hâlâ çalışmalarının sonuçlarından memnun değiller. Onlar, mollaların engeli olmadan daha çok ilerleme sağlayacakları günleri ipe çekmektedirler.^{201[201]}

İsimsiz Bir Mektuba Cevap

Soru:

Ben evlenme vaadiyle bakire bir kızla arkadaşlık etmekteydim. Sonra onunla cinsel ilişkide bulundum. Ben, bu kızla evlenme niyetimde samimiydim. Fakat sonradan kızın ailesinden pek çok kadının fahişe olduğunu öğrendim. Hatta, kızın annesinin bile fuhuş yaptığını öğrendim. Şimdi ben bu kızın da evlendikten sonra kötü yola sapacağından korkuyorum. Ne yapmalıyım?

Cevap:

Bu soru, isimsiz bir mektuptan çıktı. Biz prensip olarak genellikle isimsiz mektuplara cevap vermiyoruz. Fakat talihsiz toplumumuzda pek çok genç acayip zihniyetlerle felaketlere yuvarlanmaktadır. Kendileri günahkâr, ahlâksız ve sapıktırlar; fakat evlenmek için iyi ahlâklı, namuslu ve bakire kız istemektedirler. Bulaşık yaptıkları tabakları başkalarına bırakmakta, kendileri ise kimsenin bulaşık yapmadığı tabaklar peşinde koşmaktadırlar. Kendi üzerlerindeki pisliği görmezlikten gelmekte; kimsenin ulaşamadığı, temizlik ve erdemi aramaktadırlar.

Sorunun sahibine sadece şunu söyleyebilirim: Evlenmediğiniz halde, karı koca hayatı yaşayarak sahip olduğun kıza senden daha uygun koca kim olabilir? O kız da senden başka kime daha uygun karı olabilir? Siz bir günahkâr ve ahlâksızken neden ahlâklı, namuslu ve temiz bir kızla evlenmek istiyorsunuz?

^{200[200]} Tercüman'ul Kur'an, Ramazan-Şevval, 1371/ Haziran-Temmuz, 1952

^{201[201]} Tercüman'ul Kur'an, Ramazan-Şevval, 1371/ Haziran-Temmuz, 1952

Evlenmeden önce vücudunu size sunan kızın nasıl biri olduğunu anlayamamış mıydınız? Şimdi neden endişe ediyorsunuz? Bu kız sizinle ilişki kurarken namusluydu da başkalarıyla ilişkiye geçince namussuz mu olacak? Bu olayı değerlendirirken bencil davranmıyor musunuz?

Sonra bu kızın ailesindeki kadınların durumunu tuhaf bulmanız yersizdir. O kadınlar bu duruma karşılığında sizin gibi erkekler çıktığı için düşmüşlerdir. Siz bu yola geç girdiyse, neden öncekilerden nefret ediyorsunuz? Alınmayın ama, layık olduğunuz bir aileye kavuştunuz. Birbirinize oldukça uygunsunuz. Siz, namuslu bir aileye girerek ifsad ve bozgunculuk yapmak yerine, bu ailede kalmalısınız. Çünkü bu aileyi sizin gibiler bu hale getirmiştir. Onların şu andaki duruma gelmelerinde sizin de payınız var.

Son olarak şu iki ayete de kulak vermelisiniz:

"Zina eden erkek, ancak zina eden kadınla veya müşrik kadınla nikahlanabilir. Zina eden kadın, ancak zina eden veya müşrik olan erkeklerle nikahlanabilir. Böyle yapmak müminler için haramdır."^{202[202]}

Bu ayetle "ancak " derken, zina eden bir erkeğin yalnızca zina eden veya müşrik olan kadından başkasıyla nikah yapmaya layık olmadığı ifade edilmektedir. Aynı şekilde zina eden bir kadın ise yalnızca zina eden veya müşrik olan erkeklere uygundur; mümin ve salih bir erkeğe layık değildir.

İkinci ayet de şöyledir:

"Günahkâr kadınlar, günahkâr erkekler içindir. Günahkâr erkekler, günahkâr kadınlar içindir. Temiz kadınlar, temiz erkekler içindir. Temiz erkekler, temiz kadınlar içindir."^{203[203]}

İğneleyici Birkaç Soru

Soru:

Lütfedip de aşağıdaki soruları oldukça net ve sade bir dille cevaplandırırsanız memnun oluruz. Böylece bazı yanlış anlaşılmalara son vermiş olacak ve bu noktalardaki bilgisizliğimizi gidermiş olacaksınız.

1. Eski kurucu meclis^{204[204]} "Hedefler Sözleşmesini"^{205[205]} katibul ettiğinde Cemaat-i İslâmî, Pakistan'ı Dâr'ul İslâm olarak kabul etmişti. Ancak Genel Vali Bahadırın parlamentoyu, kararname ve yarım kalmış anayasayla birlikte her şeyi feshetmiş bulunduğu günümüzde size göre, acaba Pakistan Dar'ul İslâm mıdır yoksa dar'ul harp midir?

2. Siz şimdiye kadar hacca neden gitmediniz? Bu soruya "yapmakta olduğumuz faaliyet bize göre hacdan daha önemlidir" diye bir cevap verdiniz mi ya da bu konuda böyle bir görüşe mi sahipsiniz?

3. Bir defa hacca gitmek farz, daha sonrakiler ise nafilidir. İkinci bir hac, hangi ulusal, ailevî, dinî vecibe ya da sünnetleri yerine getirmeden caiz değildir? Sakinlerinin açlık, iflas ve fakr-u zaruret içinde bulunduğu bir ülkede, gücü yeten kimselerin nafile hac ibadetleri caiz midir, değil midir?

4. Cemaat-i İslâmî üyeleri Hatm-i Nübüvvet Hareketi şehidlerini, boş yere öldüler diye nitelemektedir. Bu cemaatin görüşü müdür yoksa böyle diyen kişilerin kendi şahsî görüşleri midir? Eğer bu, böyle diyen kişilerin şahsî görüşleri ise, bu kutsal harekete şahsen katılan kişiler aleyhine, bazı kimseler Cemaat-i İslâmî alet etmek mi istiyor? Bu şekilde hareket eden kişiler tespit edildiği takdirde Cemaat-i İslâmî bu kişiler aleyhine herhangi bir müeyyide uygulayacak mıdır?

5. Şehrimize gelmeniz dolayısıyla binlerce rupinin haksızca harcanması yanlış değil midir? Sizin şehre gelişiniz dolayısıyla sevgi gösterisinde bulunmak lazım idiyse, bu harcanan paranın bizzat sizin elinizle temel ihtiyaç maddeleri şeklinde fakir ve muhtaçlara dağıtılması daha iyi olmaz mıydı?

6. Cemaatiniz neden tutuculuk ve dargörüşlülük üzerine kurulmuştur?

Cevap:

1. Genel Vali'nin eski kurucu meclisin onayladığı tüm kararname ve yarım kalmış kanun taslağını yürürlükten kaldırdığı iddiası gerçek dışıdır. Böyle bir duyuru şimdiye kadar yapılmış değil. "Hedefler Sözleşmesi" ve diğer kararlar olduğu yerde duruyor. Şu da varki, yeni kurucu meclis herhangi bir şeyi

^{202[202]} Nur: 24/3.

^{203[203]} Nûr: 24/26.

Tercüman'ul Kur 'an, Rabîulevvel-Rabîüssânî, 1370 Ocak-Şubat, 1951

^{204[204]} 1947'de Pakistan'ın kurulmasıyla oluşturulan meclis (Çev.)

^{205[205]} 1966'da Lahor'da Müslim Lig tarafından ilan edilen ve kurulacak olan Pakistan'ın, müslümanların hayatlarını kendi dinlerine uygun olarak yaşamaları için kurulduğunu içeren bir beyanname. Bu beyanname daha sonra Pakistan kurulduğunda parlamento tarafından kararname şeklinde onaylanmış ve Pakistan anayasasının önsözünde (Preamble) şidiye kadar bulunmaktadır. Ayrıca bu kararname Pakistan parlamentosunun Kur'an ve Sünnet aleyhine kanun çıkarmayacağını da içermektedir. (Çev.)

olduğu gibi bırakma ya da değiştirip yerine yeni bir şey getirme yetkisine sahiptir. Bu yüzden bu sorunuz yersizdir.

2. Ben böyle bir sözü ne söyledim ve ne de düşünebilirim. Hacca gidemememin sebebi mali müşkilat, hastalık ve defalarca hapse atılmamdır. Birkaç senedir hacca niyetlenmeme rağmen söylediğim sebeplerden birisi beni engelliyor. Allah Teâlâ'dan bana gelecek sene hacca gitme fırsatı vermesini diliyorum.

3. Üçüncü sorunuz ayrıntılı bir bahse muhtaç olduğundan muhtasar cevap vermek mümkün değildir. Şu kadar diyebilirim ki, ulusal bir iflası ikinci bir haccm caiz olmamasına sebep olarak göstermek yanlıştır.

4. Hatm-i Nübüvvet Hareketi sırasında şehid olanların boşa öldüklerini iddia eden Cemaat-i İslâmî başlısı bir kimseyi daha şimdiye kadar görmedim. Eğer herhangi bir kimse sizin yanınızda böyle bir şey söylemişse lütfen ismini bana bildiriniz ki ben meseleyi araştırıp, soruşturabileyim.

5. Siz büyük, ihtimalle "binlerce rupinin haksızca harcanması" sözüyle, benim şehrinize gelişim onuruna bazı dostlarımla şehir parkında verdiğimiz yemeği kastediyorsunuz. Eğer bunu kastediyorsanız, bu daveti sizin hemşehrileriniz ve de büyük ihtimalle tanıdığınız insanlar verdi. Bu sorunun cevabını onlardan sormanız gerekir. Benim bu noktada bir günahım varsa o da davete icabet etmenidir. Siz bu sorunuzla bana yapılan yemek ya da çay davetlerini geri çevirmem yolunda bir uyarı da mı bulunmak istiyorsunuz?

6. Bu bir soru değil, bir suçlamadır. Öncelikle sizin suçlamanızı açık seçik yapmanız gerekir. Tutuculuk ve dargörürlükle neyi kastediyorsunuz? Ayrıca bu gibi şeylerin Cemaat'te bulunduğunu ısbat etmeniz gerekir. Bunları yapmanızdan sonradır ki Cemaat'in niye tutuculuk ve dargörürlük yaptığı sorusu ortaya atılabilir. Böyle bir zahmete katlanmadan önce sizin, "acaba ben tutuculuk ve dargörürlük yapıyor muyum?" diye kendi kendinizi öz eleştiriye tabi tutmanız daha iyi olmaz mıydı?^{206[206]}

Övgü Ve Karşılama

Soru:

Mâhir'ul Kadiri Bey'in sorusuna, Islâhî Bey'in ^{207[207]} yazdığı cevabı içeren mektubun yayınlanmış olduğu "Faran" adlı derginin yeni sayısını sanırım okumuşsunuzdur. Aslında sözü geçen konuda sizin görüş bildirmeniz bana göre daha münasip olurdu. Çünkü konunun sizinle doğrudan ilişkisi var ve sizin yaptıklarınızı yorumlama mesuliyeti de başkalarından daha çok size aittir. Islâhî Bey'in size böyle bir övgü yazması sizin rızanızla olduğuna göre, siz bu tür medenî, toplumsal ve siyasi ilişkileri caiz görüyor olmalısınız. Ancak böyle bir hareketi hangi delillere dayanarak caiz görebiliyorsunuz? Aslında ben, işte asıl bunu anlamak istiyorum ve büyük bir olasılıkla daima gerçekçi olmak iddiasında bulunan bir kimseden böyle birşeyi istemek de yanlış bir hareket sayılmamalıdır. Benim şu an özellikle altını çizmek istediğim mesele şudur: Siz böyle bir övgünün tüm yönleriyle caiz olduğunu ispatlasamz bile; tedbir, akılcılık ve şeriatın ruhunun gereği fitneden yakayı kurtarabilmek için prensiplerinize göre böyle şeylerden kaçınmanız ve kuyunun kenarında dolaşmak yerine, ayağınızın kayıp kuyuya düşme endişesinden kurtulmak için biraz uzakta durmanız lazım gelmez mi?

Ben karşılama anında üzerinize çiçek serpilmesini kötü görmüyordum. Ancak, Islâhî Bey'in buna cevaz vermek için getirdiği deliller beni şöyle bir zıt düşünceye şevketti: Hediye hediyedir ve herhangi bir büyük insanı karşılarken çiçek serpmeye bir nevi onun büyüklüğünü itiraf ve ona karşı olan iyi niyetlerin izhar edilmesidir. Ancak, bu büyük kişinin mevcudiyetinde, büyük ihtimalle, bu işi yapmak hoş bir şey olarak telakki edilemez. Herhangi bir kimsenin oldukça hoş görülmesi, onu genel kaidelerden istisna etsek bile, ne onun darılmayacağı mânâsına gelir ve ne de herhangi bir kimsenin hoşgörülülüğünü ve iç haletini ölçmek için elimizde bir alet vardır.

Bana cevap verirken, "Faran" adlı derginin Temmuz sayısını da göz önünde bulundurursanız, daha münasip olur. Çünkü bu dergide gerek muhalif, gerekse muvank görüşler bir noktaya kadar ayrıntıları ile yazılmıştır. Ben soruma herhangi bir yardımcınızın değil de sizin cevap vermenizi istiyorum. İlk fırsatta cevap vermeniz ve bu sorumu beyhude diyerek geciktirmemeniz dileğiyle.

Cevap:

Mevlânâ Emin Ahsen Islâhî Bey'in söyledikleri ve yazdıklarım kendisi daha iyi açıklayabilir. Onun vermesi

^{206[206]} Tercümanu'l Kur'an, Temmuz, 1955

^{207[207]} Emin Ahsen Islâhî: Bir zamanlar Mevdudî'nin sağ kolu durumunda olan ancak daha sonra Mevdudî'nin şahsına bazı itirazlar yaparak Cemaati İslâmî'den ayrılan âlim.

gereken cevap benden istenemez. Şunu belirtmeliyim ki, ben şahsen ne övgüleri ve nede çiçek serpilmesini severim. Bütün bu olanlar benim rızam alınmadan, hatta benim arzum hilafına gerçekleşmektedir. Ancak ben bütün bunlara şu yüzden göz yummak zorunda kaldım: Eğer her hangi bir taraf kendi sevgi ve samimiyetini uygun olmayan bir yolla dışa vuruyorsa, diğer taraf çoğu zaman oldukça güç bir durumda kalmaktadır. Asıl siz bana şunu söyleyin: Eğer ben herhangi bir yere gitmişsem ve orada bir çok kimse boynuma asmak için çiçekten halkalar alıp gelmişlerse, onları tersleyip "çiçeklerinizi kabul etmiyorum, çiçekten zincirlerinizle birlikte defolup gidin" diye söylesem, ya da herhangi bir davete çağrıldığımda, beni davet edenlerin beni övmek için bir konuşma hazırlamakla kalmayıp, bunu bastırıp çoğalttıklarını gördüğümde "bütün bunları bırakın" desem acaba bu davranışım iyi bir ahlâk göstergesi midir? Eğer bu gibi şeyler kesinlikle haram olsaydı, bu gibi hareketleri engellemem ve yapanları da kınamam haklı bir hareket sayılabilirdi. Ancak, behemehal bana sevgileri herhangi bir dünyevi amaç için olmayan kimselere sert davranmam ve kalplerini kırmam için sırf kerahet ve fitne korkusu bana göre en azından yeterli bir sebep değildir. Benim en fazla yapabileceğim ve yapmakta da olduğum şey, bu insanlardan bu gibi sevgi gösterilerini bırakmalarını rica etmemdir. Eğer bundan öte daha başka bir şey yapmamı öneriyorsanız, buyurun yazın.^{208[208]}

YanlıŞ Suçlamalar

Soru:

Bizim bölgede bir hoca efendi sizin aleyhinize konuşup duruyor. Sizin aleyhinize yaptığı suçlamalardan birkaçı şu şekildedir:

1. Siz "Tefhimat" adlı kitabınızda hırsızlık yapan için verilen el kesme cezasını zulüm olarak niteliyormuşsunuz.
2. Tercüman'ul Kur'ân'da kıyametten sonra yeryüzünün cennet yapılacağı yazmışsınız. Yâni; cennet daha sonra yaratılacaktır, şu anda herhangi bir yerde yoktur ve önceden yaratılmış değildir, diyormuşsunuz.
3. Tercüman'ul Kur'ân'da Hz. Âdemin (a.s) konulmuş olduğu cennetin bu dünyada olduğunu iddia etmişsiniz. Halbuki bu Mutezilenin bir görüşüdür.

Lütfen bu suçlamalara hakikatin ortaya çıkabilmesi için kısaca cevap veriniz.

Cevap:

Allah Teâlâ bu efendilere, doğruluk ve salim düşünce nasip eylesin. Bu gibi kimseler "*Kelimelerin mânâlarını saptırırlar*"^{209[209]} macaip örneklerini sunmaktadırlar. Ancak herşeyin bu dünya ile sınırlı olmadığı bir zaman gelip de, Allah Teâlâ'nın önüne çıkacağımızı ve yaptıklarımızın hesabım vereceğimizi hiç düşünmemektedirler. Mektubunuzda sözü geçen suçlamalara kısa kısa cevaplar veriyorum:

İslâmdışı Bir Sistemde Şer'î Hadlerin Uygulanması

1. Sözü geçen efendinin işaret ettiği konu "Tefhimat" ın 2. cildinin 280 ile 285. sayfaları arasındaki konudur. Siz kendiniz bunu okuyarak görebilirsiniz. Bu konu ile ilgili tüm yazdıklarımı, çağdaş medeniyetten etkilenerek şer'î hadleri zalimce ve vahşice cezalar olarak niteleyen kimselerin şüphelerini reddetmek için yazdım. Konu ile ilgili tendi delillerimi sunarak yazmış olduklarımın özeti şudur: İslâm'da cezaî kanunlar İslâm'ın hayata tam olarak hakim olduğu nizamlar içindir. oksa, hayatın tüm safhalarında kufinin hakim olduğu ve sadece hırsızlık ve zina suçlarının cezasının İslâm'dan alındığı sistemler için değil. Eğer ülkenin iktisadi yapısı da İslâmî hükümlere uygun olarak çalışıyorsa, hırsızlık yapanın elini kesmek adaletin ta kendisidir. Ancak İslâm'ın isteği hilafına faizin helal görüldüğü, zekatın terkedildiği ve ihtiyaç sahiplerinin elinden tutmak için hiçbir sistemin mevcut bulunmadığı bir ülkede el kesmek kesinlikle zulümdür. Bütün bu yazdıklarımızdan eğer herhangi bir kimse sadece el kesmenin zulüm olduğu ibaresini naklederse, bu kimsenin anlayışına mı matem tutmalı, yoksa dürüstlüğüne mi, siz karar verin.

Cennetin Yeri

^{208[208]} Tercüman'ul Kur'an, Muharrem, 13751 Eylül, 1955

^{209[209]} Mâide: 5/13.

2. Bu konu Tercüman'ul Kur'an'ın Mayıs 1955 sayısında biri 119-120. sayfalarda, diğeri 188-190. sayfalarda olmak üzere iki yerde zikredilmiştir. Kur'an-ı Kerim'den delil getirerek yeryüzünün ahiret hayatında cennete dönüştürüleceğini ve yalnız salihlerin bu cennetin varisi kılınacağını elbette söyledim. Ancak, şu an herhangi bir cennet mevcut değildir ve önceden de cennet yaratılmış değildir, diye bir şey söylemedim. Benim ikinci yazımdan böyle bir mânâ nasıl çıkarılmış ve nereden çıkarılmış? Eğer herhangi bir kimse "filan yerde bir ev yapılacak" derse, bundan şu an hiçbir yerde ev olmadığı ve Önceden de yapılmadığı mânâsı çıkarılabilir mi?

Bir başkasının sözüne kendi tarafından ilaveler yaparak suçlama için bahane aramak ne kadar tuhaf bir yol değil mi?

3. Ben, Hz. Adem'in (a.s.) konulduğu cennetin bu dünyada olduğu şeklindeki bir fikri elbette belirttim. Bunu söylemek günah mıdır ve hangi akîde esas ile çatışma içerisindedir? Müfessirler bu meselede şu üç görüşü benimsemişlerdir.

a. Hz. Adem'in (a.s) konulduğu cennet göklerde idi.

b. Sözü geçen cennet yerde idi.

c. Bu meselede susmak daha hayırlıdır.

Bu değişik görüşlere sahip müfessirlerden hiçbiri, "İslâm akidesinde filan kaville amel etmek zaruridir ve bu görüş aleyhine görüş bildiren kişi suçlanabilir" diye bir şey söylememiştir. İkinci görüşü Mutezile mezhebine mensup bazı alimlerin de seçtiği doğrudur. Ancak, bu mesele onların Mutezile olarak bilinmesine yol açan özel meselelerden biri değildir. Eğer herhangi bir kimse çıkıp da Mutezile alimlerinin söylediği her sözün itizal ve reddedilmeye layık olduğunu söylerse, büyük haksızlık etmiş olur. Mutezile'nin en şedid karşıtlarından İmam Razi' ye kadar birçok alim, Ebu Müslim Isfahani ve Zemaşeri gibi Mutezili alimlerin birçok kavlini kabul etmiştir. Yine, diğer ilim ehli de Mutezile'yi sırf Mutezili oldukları için söyledikleri herşeyi mutlaka reddedilmesi gereken şeyler olarak görmemiştir.^{210[210]}

Tedavisiz Fitne Hastalığı

Soru:

Siz, "Resâil ve Mesâil" in birinci cildinin 53. sayfasında^{211[211]} "tek gözlü deccâl vs. herhangi bir şerî durumu olmayan efsanelerdir" diye yazıyorsunuz. Bu sözlerinizden akla hemen deccâl'ı tamamen inkar ettiğiniz düşüncesi geliyor. Her ne kadar daha sonraki sayfalarda deccâl'in zuhuru haberini değil de, onun şu an dünyanın herhangi bir noktasında hapis olarak bulunmasını efsane olarak gördüğünüzü söyleyiniz de önceki ibarelerinizde bir düzeltmeye gitmeniz daha iyi olmaz mı? Çünkü halkın itiraz etmesine neden olacak şekilde bir üslûp kullanmışsınız.

Cevap:

Sizin sorunuzda işaret etmiş olduğunuz ibare herhangi bir müstakil makaleden alınma olmayıp, bir soruya karşı verilmiş cevaptan alınmıştır. Akıl sahibi her kişi, bir soruya cevap olarak söylenen bir şeyden soruyu göz ardı ederek bir mânâ çıkarmanın doğru olmadığını bilir. Sözü geçen yazıda bir kişi şöyle bir soru soruyordu: " Tek gözlü deccâl'in herhangi bir yerde hapis olduğu hikayesi meşhurdur. Eğer bu gerçekten doğru ise, o nerede hapistir? Bugün insanoğlu yeryüzünü karış karış araştırmış bulunduğu halde, neden tek gözlü deccâl'in izine rastlanmamıştır?" Bu soruya cevap olarak benim yazdıklarım tabi ki soru ile doğrudan alakalı idi. Yâni; deccâl'in herhangi bir yerde hapis olması ile ilgili idi. Daha sonraki sayfada ben amacımın ne olduğunu da açıkça belirtmiştim. Buna rağmen fitne çıkarmakta ısrarlı olan kişilerin Allah'tan korkmayı ve halktan utanmayı bırakıp, o ibarelere nasıl yanlış mânâlar yüklemekte olduklarını siz de görüyorsunuz. Tüm bunlardan sonra siz, ben sözü geçen ibarede düzeltmeler yapsam da bu gibi kimselerin davranışlarından vazgeçeceklerini mi zannediyorsunuz?

Ben sizin bu uyarınızı takdirle karşılıyor ve "Resâil ve Mesâil" in yeni baskısında bu ibareyi değiştireceğime dair sizi temin etmek istiyorum. Ancak, kalpleri hasta olan kişilerin bu düzeltmeye kulak asmayacaklarını ve önceki ibare ile uğraşmaya devam edeceklerini iyi biliyorum.^{212[212]}

^{210[210]} Tercüman'ul Kur'an, Rabûlevvel, 1375/ Kasım, 1955

^{211[211]} Eserin Urduca baskısının ilgili sayfaları kastedilmektedir. (Çev.)

^{212[212]} Tercüman'ul Kur'an, Rabûlevvel, 1375/ Kasım, 1955

Tevilsiz Hayat Hadiseleri

Soru:

İnsan hayatında öyle hadiseler vukua gelmektedir ki, bu hadiselerin fesad ve yıkım yönü, ıslah ve yapıcılık yönünden daha ağır basmaktadır. Öyle hadiseler vardır ki, bunlarda hiç bir hikmet ve maslahat göze çarpmamaktadır. Her şeyin kendi kendine bir tesadüf eseri olarak ortaya çıktığı ve tüm olan ve bitenlerin arkasında, herhangi bir hakim, habîr ve rahim gücün olmadığı şeklinde bir görüş hayata hakim olsaydı, dünyadaki her perişanlık ve karmaşıklık, haddizatında doğru olurdu. Çünkü, bu hadiselerin gelişiminde herhangi bir akli varlığın müdahalesi zaten kabul edilmemektedir. Ancak, din ve Allah hakkındaki temel görüşler ile bu hadiseler arasında hiç bir uygunluk söz konusu değildir.

Bu söylediklerimize karşın, 'bu meseleleri halletmek için herhangi bir kaynağa sahip değiliz' diye cevap verilirse, o zaman insan aklının bu soruları sormaya yatkın yaratılıp, bu sorulara cevap vermeye ya da anlamaya yatkın yaratılmaması da oldukça tuhaftır. Yine tüm zaruretler göz önünde bulundurulmasına rağmen, bu düşünsel zaruretin göz ardı edilmiş olması da acıdır. Bu haliyle Yaratıcı'nın siyasetinde, zahiren -hâşâ- kara cehalet göze çarpmaktadır.

Cevap:

Sizi içerisine düşmüş olduğunuz karışıklıktan çıkarma ehliyetine sahip olmadığımı zannediyorum. Bu konuyla ilgili en fazla söyleyebileceğim şey şudur: Düşüncenizin başlangıç noktası doğrudur. Sizin düşünmeye başladığınız sorular behemehal küllî sorular olmayıp, küllî'nin bazı cüzleri ile ilgili boyutlarıdır. Bazı ayrıntılardan hareketle kül ile ilgili doğru bir görüşe varılamaz. Sizin öncelikle bir bütün olarak düşünmeniz, yani; bu nizamın herhangi bir yaratıcı, düzenleyici ve müdebbir olmadan mevcut olup olamayacağı üzerinde kafa yormanız gerekmektedir. Eğer yaratıcısız yaratma ve düzenleyici siz düzen olabileceğine kalbiniz mutmain oluyorsa, o halde diğer tüm sorular gereksizdir. Çünkü, nasıki her şey tesadüfen oluşmuşsa, aynı şekilde tesadüf eseri yürüyüp gitmektedir. Bu yüzden meselede herhangi bir hikmet, maslahat, rahmet ve rububiyet aramaya hacet yoktur. Ancak, eğer kalbiniz böyle bir cevapla tatmin olmuyorsa o zaman sizin önünüzdeki küllün tüm boyutlarını hep birlikte göz önüne alarak, varlıkların yaratılışında, vücudunda, durumlarında ve sıfatlarında Hâlık ve Müdebbirin hangi sıfatlarının alâmet ve şahitlerinin göze çarptığını anlamaya çaba göstermelisiniz. Acaba, O hakim olmayabilir mi? Acaba, O ilimsiz ve habersiz midir? Acaba, O merhametsiz, zalim ve yıkmayı seven olabilir mi? O'nun eserleri O'nun yapıcılığına mı yoksa yıkıcılığına mı delalet etmektedir? O'nun yaratmış olduğu kainatta ıslah, hayır ve yapıcılık yönü mü ağır basmaktadır yoksa fesad, şer ve yıkıcılık yönü mü? Başkalarına sormak yerine, bu konular üzerinde kendiniz düşününüz ve kendiniz bir karara varınız. Eğer genel olarak gözlemlediğiniz alâmet ve durumlardan hareketle siz de kainatın yaratısının Hakîm ve Habîr olduğu, maslahat için çalıştığı, yaptıklarının asıl amacının yıkmak değil de yapmak olduğu kanaati hasıl olursa, kainat nizamı içerisinde cüz'i alâmet ve halleri görerek şaşkınlığa düşen siz, sorunuzun cevabını, yani, bu gibi şeylerin neden olduğunu kendiniz bulacaksınız. Kainatın işleyişinde zaman zaman görülen yıkıcılık boyutları, hiç şüphesiz bu işleyişteki hikmetin kaçınılmaz bir neticesidir. Her yıkıcılık, yapma amacıyla olmuş olmalıdır. Her cüz'i fesad, küllî ıslah için olmuş olmalıdır. Bizim tüm maslahatları neden anlayamadığımız sorusuna gelince: Behemehal bizim bunları anlayamadığımız bir vakıa, bir gerçektir. Bu gerçeği değiştirmeye ne benim ve ne de sizin gücünüz yeter. O halde sırf biz bu hadiselerdeki maslahatları anlamadığımız ya da anlayamadığımız için kızgınlıktan küplere binip, Hakîm ve Habîr olan Yaratıcı'yı inkar etmemiz mi gerekmektedir? "Ya biz her cüz' i hadisenin maslahatını anlamalıyız ya da bu hadise ile ilgili hiçbir soru kafamızda oluşmamalıdır. Aksi takdirde biz, bunu Yaratıcı'nın siyasetinde abes bir şey olarak görürüz. Çünkü Yaratıcı bizi soru sormaya yetenekli kılmıştır, ama sorunun cevabını bulmak için kaynak vermemiştir" şeklindeki delilinize gelince, bu delilinizi, kızgınlığın dışı vurumu olarak görmek bence daha uygundur. Siz, aklınızca, Yaratıcı sizi her sorunun cevabını bulmaya muktedir kılmadığı için, güya O'nu cezalandırmak istiyorsunuz. O'nu abesle iştil ve cehaletle itham şeklinde bir ceza bu. Güzel, O'na böyle bir ceza vermekte serbestsiniz, ama bana böyle hareket etmekle ne çeşit bir itminana kavuştuğunuzu söyleyebilir misiniz? Şu an hangi meseleye çözüm getirmiş bulunuyorsunuz? Siz kızgınlığınızı bir kenara iterseniz, getirmiş olduğunuz delilin ne kadar zayıf olduğunu kendi kendinize anlayacaksınız. Gerçeği söylemek gerekirse, soru sormak için gerekli olan kabiliyet, cevap vermek için ya da cevap bulmak için yeterli değildir. Yaratıcı size düşünme kabiliyetini sizi

"insan" olarak yarattığı için vermiştir. İnsan olmanız hasebiyle, size verilmiş bulunan makam dolayısıyla bu selahiyetin size verilmesi gerekli idi. Ancak bu selahiyetin verilmesi dolayısıyla sahip olduğunuz soru sorma gücü oranında o sorulara cevap bulmak kudretini de vermek insanlık makamında bulunduğunuz sürece yerine getirmeniz gereken hizmetler için gerekli değildir. Siz bulunduğunuz bu makamda oturdukça her soruyu sorabilirsiniz, ancak bir çok soruman cevabını insanlık makamını bırakıp ilahlık makamına geçmedikçe bulamazsınız. Öte yandan, bu makamı ele geçirmeniz hiç bir şekilde mümkün değildir. İnsan olarak yaratılmış olmanız hasebiyle soru sorma yetkisi elinizden alınmaz. Siz, taş, ağaç ya da hayvan olarak yaratılmamı Ancak siz, Tanrı değil de insan olmanız hasebiyle her sorunun cevabının bulunabileceği kaynağı ele geçiremezsiniz. Eğer siz bunu Yaratıcı'nın siyasetindeki bir "cehalet" olarak görmek istiyorsanız, görebilirsiniz.^{213[213]}

Rüyada Peygamberimizi Ziyaret

Soru:

Lütfen aşağıdaki sorumu cevaplayarak beni memun ediniz. Peygamber Efendimizin şöyle bir hadisi var:

"Beni rüyasında gören, gerçekten de beni görmüştür. Çünkü, şeytan benim suretime giremez."

Bu hadis-i şerifin doğru açıklaması ne şekildedir? Peygamber Efendimizi (s.a) rüyada her ne şekilde görürsek görelim; bu; O'nu rüyada gerçekten gördüğümüz mânâsına mı gelir? Peygamber Efendimizi (s.a) rüyada Batılların kıyafeti içerisinde görmemiz de mi O'nu gördüğümüz mânâsına gelir? Böyle bir rüyanın hayatımız üzerinde bazı etkileri de olur mu?

Cevap:

Bu hadis-i şerifin doğru açıklaması şu şekildedir: Peygamberimizi (s.a) kendi asıl şeklinde görmüş olan kişi gerçekten de rüyasında O'nu görmüştür. Çünkü şeytana Peygamber Efendimizin (s.a) suretine girip herhangi bir kimseyi kandırabilme gücü verilmemiştir. Hadis'in bu şekildeki açıklamasını Muhammed ibn Şîrîn (r.a) yapmıştır. İmam Buhârî, Kitab'ut-Ta'bîr'de onun şöyle bir sözünü nakletmektedir:

"O'nu (Hz. Peygamberi) gören kendi aslı suretinde görmüşse " Allâme İbn Hâcer sahih senedle şöyle rivayet etmektedir: Herhangi bir kimse İbn Şîrîn'e Peygamber Efendimizi (s.a) rüyasında gördüğünü söyleyince, o rüyayı görenin Peygamber Efendimizi (s.a) hangi şekilde gördüğünü sorardı. Eğer rüyayı gören kişi Peygamber Efendimizin hilyeyi şerifine uymayan bir şey söylese İbn Şîrîn ona: "Sen Peygamber Efendimizi görmemişsin" derdi. Aynı davranışı Hz. İbn Abbas'ın da sergilediğini görüyoruz. Şöyleki, bunu Hâkim senediyle birlikte nakletmiştir. Hatta, doğrusunu söylemek gerekirse, hadiste kullanılan lafızlar da bu mânâyı kuvvetlendirmektedir. Bu hadis değişik lafızlarla sahih senedleriyle birlikte nakledilmiştir. Tüm lafızların müşterek mânâsı şudur: "Şeytan Peygamber Efendimizin suretine giremez" Yoksa bu lafızlardan şeytanın herhangi bir şekle girip de, herhangi bir kişiye, kendisini Peygamberimizi görüyormuş gibi gösterip aldatamayacağı mânâsı çıkmaz.

Bununla birlikte şunun da bilinmesi zorunludur: Eğer herhangi bir kimse rüyasında Peygamber Efendimizi (s.a) görüp de, O'ndan herhangi bir emir ya da nehiy hükmü işitse veya dini meselelerle ilgili bir îma görse, bu hüküm veya îma'nın Kur'ân ve Sünnet'e uygunluğu hakkında tatmin olmadıkça rüyası ile amel etmesi kendisine caiz olmaz. Allah Teâlâ ve O'nun Rasûlü din meselesinde bizi rüya, keşif ve ilhamlara bırakmamıştır. Onlar bize hak ve bâtili, doğru ve yanlış, uyanıkken ve tam bir bilinç içerisinde, bakıldığında doğru yolun belirlenebildiği aydınlık bir Kitap ve senetli bir Sünnetle sunmuşlardır. Eğer herhangi bir rüya veya keşif ya da ilham bu Kitap ve Sünnet'e uygun ise, Peygamber Efendimizi ziyaret etmeyi nasib ettiği veya keşif ve ilhamla sizi şereflendirdiği için Allah Teâlâ'ya şükretmelisiniz. Lâkin, eğer bunlar Kitap ve Sünnet aleyhine şeylerse, reddediniz ve Allah Teâlâ'ya sizi bu imtihanlardan koruması için dua ediniz.

Bu iki farklı durumu anlayamamaktan dolayı, çoğu insanlar sapı t mı şiardır ve sapıtmaktadırlar da. Benim de tanıdığım bir çok insan sırf Peygamber Efendimizi rüyalarında sapık bir mezhebin kurucusunu teyid ederken veya ona iltifat ederken gördükleri için o mezhebe girmişlerdir. Onlar, eğer rüyada herhangi bir şekilde insanı Peygamber Efendimiz adına görmenin gerçekten de Peygamberimizi görmek mânâsına gelmediği ve de rüyada gerçekten de Peygamber Efendimizi ziyaret etseler bile herhangi bir şer'î hükmün ve dini bir prensibin o rüyadan alınamayacağı hakikatim bilselerdi, bu sapıklığa düşmezlerdi.

Bazıları şöyle bir soru soruyorlar: Şeytanın hilesinden korunmanın tek şartı Peygamber Efendimizi asıl

suretinde görmeye bağlı ise, o zaman böyle bir şeyden ancak Peygamber Efendimizi uyanıkken görmüş olanlar faydalanabilirler. Daha sonra gelenler rüyalarında gördükleri suretin Peygamberimizin mi, yoksa başkasının mı olduğunu nasıl bilsinler ki? Onlara, bu hadisle ne gibi bir teselli verilebilir ki? Bu sorunun cevabı şudur: Daha sonra gelenler rüyalarında gördükleri suretin Peygamber Efendimize ait olduğu hususunda tam mânâsıyla tatmin olamasalar da gördükleri rüyanın muhteva ve mânâsının Kur'ân ve Sünnetin öğretilerine uygunluk sağlayıp sağlamadığını belirleyebilirler. Rüyalarının Kur'ân ve Sünnet öğretilerine uygunluk sağlaması durumunda büyük ihtimalle rüyalarında Peygamber Efendimizi ziyaret etmişlerdir. Çünkü şeytan doğru yolu göstermek için suret değiştirmez.^{214[214]}

Yuvarlak Cevaplar

Soru:

Bazılarına göre siz daima her meseleye yuvarlak cevaplar veriyorsunuz ve eğer sizden daha fazla açıklama istenirse hiddetleniyorsunuz veya cevap vermekten aciz kalıp inkar ediyorsunuz. Allah'a şükürler olsun ki, ben henüz bu gibi kişilerin fikirlerine katılmıyorum. Çünkü bildiğime göre siz daima meselelere net ve açık cevaplar veriyorsunuz. Allah Teâlâ'dan benim bu hüsn-ü zannımı devam ettirmesini dilerim.

Yukarıda yazdıklarımı da göz önünde bulundurarak lütfen aşağıdaki sorularımı cevaplandırınız.

1. Sünneti terkeden bir büyük velî olabilir mi, olamaz mı?
2. Hz. Rabia Basrî (Adeviye) neden evlenme sünnetini terketmiştir?
3. Hz. Hâce Nizamuddin Evliya Mahbub İlahî ile ilgili söylenir ki; o, piri Hz. Hâce Seyyid Baba Feridüddin Gene Şeker'in batini bir işareti üzerine ömür boyu evlenmemiştir. Size göre, müridin sünnet aleyhine işarete bulunması ve müridin de gücü olduğu halde evlenme sünnetini terketmesi ne derece doğrudur?

Cevap:

Ben, makul ve gerekli gördüğüm soruların cevabını her zaman açık açık vermeye çaba gösteriyorum. Ancak, boş ve faydasız sorulara gelince yakamı kurtarmaktan başka bir çare bulamıyorum. Şimdi sizin sorduğunuza gelelim. Eğer siz ilk soru ile iktifa etseydiniz ben sünneti terkedenin velî olamayacağını kolaylıkla söyleyebilirdim. Yine eğer siz üçüncü sorunun son bölümünü sorsaydınız ona da herhangi bir kimsenin meşveresi ya da emri ile sünneti terketmenin caiz olmadığı cevabını verebilirdim. Ancak, daha da ileri giderek iki merhum büyüğü yargılamamı istiyorsunuz. Sizin bu münakaşaya dalmanızın ve benim de bu mesele için de sıkışıp kalmamın ne derece doğru olduğunu buyurunuz siz söyleyiniz? Benim ya da sizin elinizin altında, Hz. Rabia'nın sünnete o kadar bağlı olmasına rağmen neden evlenmediğini ve Hz. Nizamuddin'e şeyhinin hangi özel şartlar veya sebepler yüzünden böyle bir izin verdiğini ya da vermediğini bildiren ne gibi bir kaynağımız var ki? Tüm bu durumları ne ben bilmekteyim ve ne de siz. Eğer ben bu durumlardan haberdar olmadan bu büyükler hakkında bir hüküm veririm, haksızlık yapmış olurum. Onların yapmış oldukları bu fiili tevîl edersem, diğer insanların da sünneti terketmelerine yol açarım. Sözü geçen meseleyi anlamak için bugün, benim ya da sizin önceki büyüklerin meselelerini halletmemize de ihtiyaç yoktur. Şimdi siz söyleyin, ben bu gibi sorulardan yakamı kurtarmak için çaba göstermeyeyim de ne yapayım? Bu gibi sorular ve cevapları hakkında Peygamber Efendimize şöyle buyurulmuştur:

"Onlar hakkında, sathî tartışma dışında, derin münâkaşaya girme ve onlar hakkında bunlardan hiçbirine bir şey sorma."^{215[215]}

Mübahele Ve Münazara

Soru:

Dini medrese mezunu bir yakınım bana şöyle bir soru yöneltmektedir: Peygamber Efendimizin (s.a) bizzat yahudilerle mübahele etmeye karar verdiği, nebiler ve selef-i salihinin de münazaralara katıldığı sabit olduğuna göre, Mevlânâ Mevdûdî kendisine yapılan mübahele ve münazara davetlerini neden kabul etmeye yanaşmamaktadır?

Karşıtlarınızın size defalarca meydan okumalarına rağmen siz ne mübaheleye yanaşıyorsunuz; ve ne de

^{214[214]} Tercüman'ul Kur'ân, Zilkade, 1375/Temmuz, 1956

^{215[215]} Kehf: 18/22. Tercüman'ul Kur'an, Zilkade, 1375/Temmuz1956

münazarayı kabul ediyorsunuz. Ben kendi kapasitem ölçüsünde bu yakınıımı ikna etmek için çalıştım ve ona her mübahele ve münazara davetini kabul etmenin ne farz, ne de sünnet olduğunu anlatmaya çalıştım. Yine de siz kendi tarafınızdan bu konuyu açıklığa kavuşturursanız daha da ikna edici olur.

Cevap:

Peygamber Efendimizin yahudilerle mübaheleşmeye karar buyurduğunu iddia eden yakınınızın bu konudaki bilgisi eksiktir. Mübahele kararını Peygamberimiz,(s.a) değil, Allah Teâlâ vermiş ve bu mübahele yahudilerle değil de hristiyanlarla yapılmıştı. Peygamber Efendimizin hayat-ı saadetlerinde sadece işte bu mübahele hadisesi vardır.

Bundan, herhangi bir kafir ya da müslümanla ihtilaf edildiği zaman hiç vakit kaybetmeden mübaheleye başvurulacak bir şekilde İslâm'ın mübaheleyi tartışmalı meseleleri halletmenin tek yolu olarak belirlemediği açıkça görülmektedir. Tartışmayı bir meslek haline getirmiş bulunanlar, bugün, mübaheleyi de çekişmenin oyunları arasına sokmuşlardır. Ancak tüm İslâm tarihi boyunca mübaheleye davet örnekleri oldukça nadir bulunur. Sahabe-i kiram döneminde büyük büyük ihtilaflar olmasına, hatta zaman zaman iş kılıçları kınından çıkarmaya kadar gelip dayanmasına rağmen, mübaheleye sıra az ve nâdir olarak gelmiştir. Tabiîn, tebe-i tabiîn ve müctehid imamlar arasında şiddetli ihtilaflar meydana gelmesine, çok büyük meseleler üzerinde tartışmalar olmasına rağmen tartışma yerine mübahele yolu benimsenmemiştir. Daha sonraki zamanlarda da ulema arasında görüş ayrılıkları zuhur etmesine, tekfir ve tefsir pazarı kızılaşmasına rağmen hiç kimse hiç bir zaman mübaheleye başvurmamıştır.

Peygamber Efendimiz (s.a) zamanında muhalifler oldukça fazla idi. Yahudilerin, hristiyanların, münafıkların Peygamber Efendimize her adımında muhalefet etmelerine rağmen Necran hristiyanlarından başka bir kimseye karşı mübahele etmek zarureti duyulmamıştır. Bundan, mübahelenin bazı özel sebep ve durumlardan dolayı sadece Necran hristiyanlarına karşı Allah Teâlâ'nın bizzat belirlediği istisnai bir yol olduğu kendi kendine açıklığa kavuşmaktadır. Ayrıca bu yol, meselelerin çözümü için ihtilaf edilen her meselede, her zaman için benimsenebilecek belirlenmiş bir kural ve kaide değildir.

Biraz da Necran hristiyanları meselesinde neden özel bir şekilde bu yolun benimsendiği üzerinde duralım. Hadislerden anlaşılan, bunun bir sebebi şudur: Peygamber Efendimize bir heyet şeklinde gelen Necran hristiyanlarının üç dini önderi içlerinden Peygamber Efendimizin (s.a) peygamberliğini itiraf etmiş ve inanmışlardı. Ancak, sırf kavimleri içerisindeki saygınlıkların devam ettirebilmek için iman etmekten geri durmuşlardı. Medine'ye doğru yolculukları sırasında onlardan bir tanesi Peygamber Efendimiz (s.a) hakkında yakışsız bazı kelimeler ağzına alınca, bir diğeri arkadaşım hemen susturmuş ve bu kişi (Rasûlullah (s.a)) hakkında yakışsız kelimeler kullanmanın doğru olmayacağını, çünkü O'nun kendi kitaplarında geleceği daha önceden bildirilmiş olan nebi olduğunu hatırlatmıştı. Allah Teâlâ gaybı bilmesi dolayısıyla onların kalplerinde gizlediklerini biliyordu. Yine Allah Teâlâ, onların kalpleriyle Peygamber Efendimizin (s.a) peygamberliğini kabul ettikten sonra, mübahele davetini ve:

"Allah'ın laneti yalancılara üzerine olsun"^{216[216]} diyerek kendi üzerlerine Allah'ın (c.c) lanetini musallat etme cüretini hiç bir zaman gösteremeyeceklerini de biliyordu. Bu yüzden onların iç haletlerini ortaya çıkarabilmek için Allah Teâlâ böyle bir yol öngörmüştü. Nitekim sonuç Allah Teâlâ'nın istediği gibi oldu. Necran heyeti mübaheleden kaçındı ve böylece onların yalan ve nifakları tamamen ortaya çıktı.

Yakınınız, peygamberler ve salihler bile birçok tartışma yaptıkları halde benim neden tartışmalardan kaçtığımı da sormakta idi. Buna şöyle cevap vermek istiyorum: Onların yaptıkları tartışmalar delilleri ortaya koymakla sınırlı idi. Bugünkü ıstılahta tartışma denen şey ise, daha çok horoz döğüşünü anımsatmaktadır. Makul yollarla eğer bir şahıs herhangi bir meseleyi şifahen ya da yazılı olarak tartışmak isterse ben böyle bir şeye itiraz etmem. İmkan dahilinde ve gerekli görürsem, bu gibi tartışmalara katılırım. Ancak, tartışmayı bir meslek haline getirmiş kimselerle gaga tokuşturmak benim işim değildir. Bu meşgale daha çok bu işi gönül hoşluğu ile yapan kimselere yaraşır.^{217[217]}

İtiraz Kılıfında Töhmət

Soru:

Tercüman'ul Kur'ân'ın Ramazan 1375. sayısında, bir şahsın birkaç itirazını yayınlamış ve cevaplamıştınız.

^{216[216]} Al-i İmrân: 3/61.

^{217[217]} Tercüman'ul Kur'an, Zilhicce, 1375/Ağustos, 1956

12. itiraza cevaben: "Bu bir itiraz değil de açıkça töhmettir. Ben işaret ve kinaye bile olsa böyle bir şey yazmadım..." diye yazmıştınız. Aslında sözü geçen itiraza yanlış referans vermişti. Aziz Ahmed Kasım^{218[218]} "Mevdûdilik Mezhebi"nin birinci cildinde, itiraz edilen ibareye referans olarak Tercüman'ul Kur'an'm Rabûssânî 1357. sayısını vermişti. Lütfen bu referansı bir gözden geçiriniz ve eğer verilen referanstan iktibas edilen ibare doğru ise itiraza cevap veriniz.

Cevap:

Ben önceden beri bana itiraz edilen meselede hiçbir şey yazmadığımdan dolayı böyle bir suçlamanın kaynağının ne olabileceği hususunda şaşırıp kalmıştım. Sizin zikrettiğiniz referansı çıkarıp bakınca mesele açıklığa kavuştu. Mevlevî Sadruddin İslahî'nin yazmış olduğu bir makaleden iktibas edilen ibareler, sırf Tercüman'ul Kur'ân'da yayınlandığı için sorumsuzca benim üzerime yıkılmıştır. Halbuki her makalenin içeriği kendi yazarını bağlar. Herhangi bir makalenin her kelimesi o makalenin yayınlandığı derginin editörüne mal edilemez.^{219[219]}

Zevce Ve Ebeveynin Hakları

Soru:

Ben sizin kitaplarınızı okudum ve bu sayede kafamdaki birçok düğüm çözüldü. Ancak öteden beri zihnimi kurcalayan bir sorun hâlâ beni meşgul etmeye devam ediyor. İslâm her ne kadar kadınların değerini yeterince yükseltmişse de kadını zevce olarak bazı meselelerde aşağılamıştır. Meselâ; erkeğe bir zevce üzerine üç kere daha evlenme müsaadesi vermiştir. Halbuki Allah Teâlâ kadının fitratına kıskançlığı da yerleştirmiştir. Zevce, (kadın), kocasının kontrolü ve iradesi altına sokulurken; koca, kendi anne ve babasının kontrol ve iradesi altına sokulmuştur. Aynı şekilde, koca ebeveynin isteği üzerine zevcesinin haklı bir isteğini bile ayaklar altına alabilmektedir. Bu gibi meselelerde zahiren zevcenin durumu üç kuruşluk oyuncak bebeklerden daha iyi değildir. Ben bir kadının ve doğal olarak bir kadının hislerinin tercümanlığını yapıyorum. Lütfen bu konuda beni aydınlatınız.

Cevap:

Siz iki sebepten dolayı kadının konumunun aile hayatında daha aşağıda olduğu kanısına varmışsınız. Birinci sebep, erkeğe dörde kadar evlenme müsaadesi verilmiş olması, ikinci sebep de kocanın ebeveynine tabi tutulması ve bundan dolayı da çoğu zaman kocanın zevcesinin his ve arzularını ebeveyninin rızası uğruna kurban etmesidir. Eğer birinci sebep üzerinde iyice düşünürseniz, şunu anlamanız hiç de zor olmaz: Kadının üç tane kumaya tahammül etmesi, kocasının birkaç sevgili veya dostu olmasından daha rahatsız edici değildir. İslâm bunu önlemek için erkeğin birden fazla evliliğine müsaade etmiştir. Bir erkek gayr-ı meşru ilişkilerde olduğu kadar, evlilik yapmada pervasız olamaz. Çünkü, evlilik durumunda erkeğin sorumlulukları artmakta ve çeşit çeşit sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu aslında erkekler için bir tolerans olmaktan çok, kadınların menfaatine bir tedbirdir. İkinci çeşit davranışı yani; dost edinmeyi bugün Batı toplumu tecrübe etmektedir. Batıda, bir taraftan birden fazla evlilik yasaklanırken, diğer taraftan gayr-i meşru olarak tutulan kumalardan korunmak için hiç tedbire başvurulmadığı gibi, bu kumalara tahammül edemeyen kadınlara da boşanmak için mahkemeye müracaat etmekten başka açık bir kapı bırakılmamıştır. Siz böyle bir uygulamayla kadının çilesinin biraz daha azaldığını mı zannediyorsunuz? Bakire kızlara, çocuksuz kadınlara kumadan kurtulmak için boşanmak belki de kolay gözükebilir, ama acaba çocuklu bir kadın için de böyle bir reçete kolay mıdır dersiniz?

Şikayet ettiğiniz ikinci meselenin kısaca cevabı şöyledir: Büyük ihtimalle siz daha çocuk sahibi olmamışsınız veya evlat sahibi olsanız da sizin herhangi bir oğlunuz şimdiye kadar evlenmemiş. Siz bu özel konuyu hâlâ bir gelinin görüş açısından değerlendiriyorsunuz. Siz kendi evinize bir gelin alıp geldiğiniz ve bu meseleye bir anne olarak yaklaşmaya başladığınız zaman, zevcenin ve anne baba haklarının ne kadar olması gerektiğini daha iyi anlayacaksınız. Hatta belki de siz o zaman bugün itiraz ettiğiniz hakların savunucusu durumuna düşeceksiniz.^{220[220]}

^{218[218]} Mevdudî aleyhine yazmış Pakistanlı bir yazar. (Çev.)

^{219[219]} Tercüman'ul Kur'ân, Muharrem-Safer, 1376/Ekim, 1956

^{220[220]} Tercüman'ul Kur'ân, Rabûlevvel, 1376/Kasım, 1956

Sünnet Zikirler

Soru:

Bu mektupla sizlere bir ızdırabımı iletmek istiyorum. Bana elinizden geldiğince yardım edeceğinizi umuyorum. Hadise şu: Ben Birelvi ^{221[221]} bir aileden gelmekteyim. Çocukluğumda muhterem babam tarafından bilinçsiz bir şekilde Hz. Bahu Rahmetullahi Aleyh'in postnişini merhum Sultan Emir'e biat ettirildim.

Hz. Sultan Bahu, Hz. Evrengzîb Alemgir zamanında Ceng adlı bölgede yaşamış, oldukça meşhur ve takva sahibi bir büyük idi. Efendi Hazretleri, zamanında tebliğ ve dinin yayılması yolunda tüm gücünü sarfetmiş ve cihad faaliyetlerine katılmış biriydi.

Onun postnişini merhum Sultan Emir, farzlara sıkı sıkıya bağlı, büyük günahlardan kaçınmaya oldukça özen gösteren müttakî bir kimseydi. Şeyhinin türbesine gittiğinde sünnete uygun istiğfar ederdi. İnsanlar şeyhin kabrini tavaf etmeye başlayınca türbe içerisine halkın tavaf etmesini tamamen engelleyen bir duvar ördürmüştü. Onun bu gibi davranışları ve müttakiliği sebebiyle ona karşı sarsılmaz bir inancım vardı. Ne yazık ki o, ben daha küçükken ve ondan istifade edemeden vefat etti. Ben daha sonra bir başka büyükten düzenli bir şekilde okuduğum bazı virdler aldım. Bu durum 1943'e kadar sürdü. 1943'te Cemaat-i İslâmî'ye üyelikle şereflendikten sonra içimde şiddetli bir kargaşa başladı. Şöyle ki; Kalbimin sükuneti için Cemaat-i İslâmî'ye üye olmanın ve üyeliğinin gereklerini yerine getirmenin kâfi geleceğini umuyordun. Ancak, bununla birlikte, fikirlerimi bir merkezde toplayabilmek için evrad ve vazifelere susadığımı da hissettim. Bu amaçla bazı ileri gelenlerle görüştim, ama dinin hayata hakim kılınması yolunda temel vecibeleri yerine getirmedeki gafletleri onların benim gözümde saygınlıklarını yitirmelerine yol açtı. Uzun zamandır bu kargaşa içerisinde bocalamaktayım. Bazı dostlara bu durumu açıkladım da. Nihayet bu meselede size başvurmanın daha uygun olacağına inandım.

Sizden ricam bana:

1. Benim mizacıma uygun,
2. 15, 20, 25 dakikamı vermekle fikirlerimi toplamaya yardım edebilecek, sünnetçe sabit olmuş bazı zikir ve virdler önermeniz.

Bu meselede de beni yönlendirmeniz umuduyla.

Cevap:

Zikir meselesinde iki konunun göz önünde bulundurulması lâzımdır:

1. Zikr'in kişinin kendi kendine yüklediği bir zahmet olmaması lazımdır. Bilakis kalbten, isteyerek ve arzuyla olması gerekir.
2. Kişi, zikrin seçimini kendi kalbî arzusuna uygun olarak yapmalıdır. Ruhunuza uyum sağladığına inandığınız zikre devam ediniz ve zikri tüm dikkatlerinizi topladığınız ve arzularınız coştığı an yapınız. Bu iki noktayı iyice kafanıza yerleştirdikten sonra, Mişkât ^{222[222]} İsimli eserden üç bölümü dikkatli bir şekilde okuyunuz. Kitabı's Salât, Babü'z Zikir, Babü's Salât ve Babü's Salât'ul-Leyl, Bab'ul-Kasdi Fil-Amel ve Kitabı'd-Deavât bölümleri gibi Bütün bu bölümleri okuyunca Peygamber Efendimizin(s.a) nasıl zikrettiğini ve nasıl dua ettiğini ve O'nun ashabına bu hususta neler söylediğini güzelce anlayacaksınız. Bu dua ve zikirlerden gönlünüze hoş gelenleri seçebilirsiniz. ^{223[223]}

Âmirler Gelirken İş Yapıyor Görünmek

Soru:

Ben bir atölyede çalışıyorum. Bazen de iş için dışarı çıkmamız gerekiyor. Bu günlerde çok az işimiz var, mesaimizin çoğu vaktini iş yapmadan oturarak geçiriyoruz. Ancak, âmirlerimizden birinin bizim bulunduğumuz yere geleceğini anladığımızda hemen oraya buraya dağılıp, âmirin bizleri iş yapıyor görmesi için bir şeylerle uğraşırız. Amir gittikten sonra yeniden rahat rahat oturmaya başlıyoruz. Bazen amirin

^{221[221]} Hind yarımadasında Hanefî mezhebine mensup bir grup. Hindistan'daki Hanefliler bugün Birelvi ve Diyobendiler diye iki gruba ayrılmışlardır. Birelviler daha çok Rasûlullah'ın sıfatları üzerinde mübalağa etmiş kimseler olarak biliniyorlar. (Çev.)

^{222[222]} Mişkât'ül Mesabîh. (Çev.)

^{223[223]} Tercuman'ul Kur'ân, Şaban-Ramazan, 1378/Haziran, 1957

aklından bizim için neler geçirdiğinin anlaşılması mümkün olmayan durumlar da oluyor. Ben her ne kadar bu gibi göstermelik işlere az başvuruyorsam da zaman zaman böyle yapmaya kendimi mecbur hissediyorum. Ne zaman ki böyle bir durum söz konusu oluyor, canım oldukça fazla sıkılıyor. Bu yaptığım şey beni günahkâr yapar da Allah Teâlâ'nın huzuruna suçlu olarak dikilirmiyim diye bir korku sarıyor içimi. Lütfen, bu hususta beni aydınlatır mısınız?

Cevap:

Eğer siz işlerinizde kasıtlı olarak gaflet göstermeyip de iş olmaması yüzünden oturuyorsanız ve âmirin size kızmasından çekindiğiniz için böyle göstermelik bir işe girişiyorsanız, bunda hiç bir sakınca yoktur. Tabi ki, kasıtlı olarak iş bırakma durumunda böyle bir şey caiz olamaz. Bununla birlikte şunu da anlamalısınız: Sizi, her an ve her durumda gözetleyen, kendisini göstermelik işlerle kandıramayacağınız ve diğer bütün âmirlerden daha fazla cezalandırma gücüne sahip bir âmir daha vardır. Bu dünyanın küçük küçük âmirlerinin gelmesiyle sizin ve dostlarınızın içini korku sardığı zaman birazcık olsun bu büyük âmiri de hatırlayınız.

Musibetler Karşısında Müminin Tavrı

Soru:

Üçüncü oğlum dört yaşlarında öldü. Allah Teâlâ onu rahmetine kavuşturdu. Buraya geldiğimden beri iki oğlum ölmüştü, şimdi bu üçüncüsü. Birisi, size büyü yapılmış diye bir şüphe atmıştı ortaya. Bu üçüncü oğlum doğduğundan beri Kur'an-ı Kerim'den çeşitli sureleri devamlı okuyarak çocuğa üfledik. Bu çocuğun diğerlerinden farkı şu oldu: Öncekiler iki yaşına yakın ölüyorlardı bu dört yaşına kadar yaşadı. Şunu sormak istiyorum: Sihir ve büyü bir kaç kelimededen ibarettir. Bu sihir bozmak için Kur'an-ı Kerim'den bazı ayetler okuduk. Bu ayetlere ilaveten, sürekli dua etmemize, teheccüd vaktinde saatlerce secdede kalmamıza rağmen yaptıklarımız fayda vermedi. Halbuki Allah Teâlâ her yerde hâzır ve nazırdır. Her şeyi gören ve işitendir. Acaba, Allah Teâlâ sihir karşısında aciz mi kalmaktadır? Diğer insanlar, kabirlere, türbelere gider, adak adar, mum yakar, ayaklarına gümüşten halkalar takar, sonunda çocuklarını kurtarırlar. Ama biz bunu şirk bildik ve böyle bir şeye başvurmadık. Ancak, devamlı zarar gören de biz oluyoruz. Kalbimiz üç kere dağıldı. Lütfen bu acılı günümüzde bize yardımcı olunuz.

Cevap:

Oğlunuzun ölümünü duymak beni aşırı derecede üzdü. Bundan önce de iki oğlunuzun ölmüş olduğunu öğrenince üzüntüm daha da arttı. Çocuklarınız dolayısıyla peşpeşe gelen bu elem ve kederin siz ve eşiniz için ne kadar tahammül edilemez olduğunu gayet iyi anlıyorum. Allah Teâlâ size ve eşinize sabır ve kalp sükuneti versin.

Mektubunuzdan, peşpeşe gelen darbelerin sizin üzerinizde olağanüstü bir etki bıraktığını anladım. Bu gibi durumlarda nasihat etmek yaraları tazeleyeceğinden, her ne kadar elem ve keder tufanının sona ermesini beklemek daha münasip ise de bu acılı durumunuzda sizin sağlam akidenize bir hâle gelmesinden korktuğum için buna başvurmak durumundayım. Başa gelen afet, musibet ve elemeler ne kadar büyük olursa olsun müminin imanına ve Allah Teâlâ ile olan ilişkilerine hâle getirmemesi gerekir. Allah Teâlâ bizi bu dünyada her çeşit duruma sokarak imtihan etmektedir. Başımıza üzücü hadiseler de gelmektedir; sevindirici hadiseler de. Hayatımızda musibetlerle de karşılaşırız; rahatlıklarla da. Zarara da uğrarız; kâr yaptığımız da olur. Bütün bunlar imtihanlardır ve bizim tüm bu imtihanları sağ-salim geçmemiz lazımdır. Musibetlerle imtihan olurken bizim bu durumdan oldukça rahatsız olup, iman ve itikadımızı harap etmemizden daha büyük bir talihsizlik olamaz. Çünkü, bu şekilde biz hem dünyayı ve hemde ahireti kaybetmiş oluruz. Sizin başımıza gelen musibetlerden dolayı yemiş olduğunuz darbeler gerçekten de insanın yüreğini sızlatıyor. Ancak, bu durumda sabırlı ve sebatlı olmaya çalışınız. Müşrikçe herhangi bir tavra ve şirke doğru meyletmeyip, Allah Teâlâ'dan şikayeti kalbinizden bile geçirmeyiniz. Biz ve bizim sahip olduğumuz herşey Allah Teâlâ'nındır. Mülk de Allah'ındır (c.c); her çeşit irade de. Bunlar üzerinde bizim hiçbir hakkımız ve gücümüz yoktur. O, isterse ihsan eder; isterse verdiklerini geri alır. Bizi istediği hale sokar. Biz, O'na bizim dileklerimizi yerine getirmesi ve bizi hiç bir zaman müşkilat ve kedere sokmaması şartıyla iman etmiyoruz. Allah'tan (c.c) ümidi keserek başkalarına yönelmek kulluğa yaraşmaz. Gerçekte de diğer yönetilenlerde bize

imdat edecek hiç bir güç yoktur. Onlarda zahiren bir şey varmış gibi görünse bile, bu da Allah'ın (c.c) vermesiyle olmaktadır. Şu da var ki, oralardan ele geçirebileceğimiz şeyleri imanımızı zayıflatmak pahasına elde etmekteyiz. Öyle nasipsizler var ki, bu uğurda hem imanlarını kaybetmekte ve hem de birşey ele geçirememek-tedirler. Bu yüzden böyle bir düşünceyi sakın aklınızdan geçirmeyiniz. Nasibinize üzüntü de düşse, sevinç de; sabır ve sebatla Allah'a (c.c) tevekkül ediniz.

Sihir, büyü vs. gibi şeyler Allah Teâlâ indinde bir hiçtir. Allah Teâlâ her şeye kadirdir. Siz yine Allah'a yalvarmaya devam ediniz, sadece O'ndan yardım bekleyiniz. Umulur ki, sonunda, O'nun lütuf ve keremi sizi de kuşatacak ve ne size ne de evlatlarınıza bir bela dokunmayacaktır. ^{224[224]}

Eğitim Ve Öğretimle İlgili Birkaç Temel Soru

Soru:

Bendeniz bir süredir eğitim ve öğretim meselesiyle uğraşılıyor ve bu günlerde bunun eğitimini görüyorum. Buradaki öğretim uzmanlarıyla daha çok öğretim meseleleri üzerinde tartışıyoruz. Nitekim Şikago Üniversitesi'nin isteği üzerine bu konuda bir makale yazmaya çalışıyorum. Bu makalede asıl üzerinde durduğum husus Pakistan'ın eğitim ve öğretim gereksinimlerinin ABD ve diğer devletlerin gereksinimlerinden oldukça farklı olduğudur. Pakistan'ın gereksinimleri İslâm'ın temel prensiplerinin aydınlığında karşılanmalıdır. Eğer Amerikancı bir eğitim sistemi, eğitim ve öğretim üzerinde düşünülmeden benimsenirse, bu, eğitim düzenimizde tedavisi imkansız yaralar açılmasına yol açacaktır. Zatialinizin birçok kitabını okudum ve şimdi de onlardan oldukça fazla istifade ediyorum. Karşılaştığım birkaç karmaşık soruyu doğrudan size sormak lüzumunu hissettim. Tüm meşguliyetlerinize rağmen sorularına vakit ayıracağınızı ümid ediyorum. Cevaplarını rica ettiğim sorulan aşağıya sıralıyorum:

1. Teknolojik gelişmenin olduğu ülkede genellikle ahlâkî açıdan bir düşüşün kaçınılmaz olduğu bir gerçektir. Fabrikaların, iş yerlerinin gereksinimlerini karşılamak için kadın, erkek ve hatta çocuk demeden bütün insanlar sanki makinaların birer yedek parçası haline getirilmişlerdir. Sanayileşmiş ülkelerde sanayileşmenin bir neticesi olarak yeni yaşam tarzını düşünsel boyutlarda da destekleyen düşünürler ortaya çıkmıştır. (ABD'deki Jhon Davy gibi) Bu gibi düşünürler gelenek ve görenekleri yanlış olarak görmüşler ve toplumun değer ölçülerini değiştirmişlerdir. Pakistan'ı sözkonusu edecek olursak; bir taraftan Pakistan'ın sanayileşmesi lazım gelirken, diğer taraftan da İslâmî gelenek ve değer ölçülerinin muhafaza edilmesi şarttır. O halde, lütfen birbirine zıt bu iki amacın nasıl olup da gerçekleştirilebileceğini belirtir misiniz? Makinanın hakim olduğu bir atmosferde ruh (manevi hayat) nasıl tazeliğini ve canlılığını koruyabilir? Değişiklikler gereklidir, ancak hangi noktaya kadar?
2. İslâmî bir eğitim ve öğretim ne şekilde olmalıdır? Herkes için mi olmalıdır? Eğitim ücretsiz mi olmalıdır, paralı mı? Okullar da yetiştirilmesi gereken örnek şahsiyetlerin temel özellikleri nelerdir? Acaba medreselerimizin bu gibi şahsiyetleri yetiştirmeleri mümkün müdür?
3. Örnek İslâmî aile hayatının temel özellikleri neler olmalıdır? Acaba günümüz aile hayatı İslâmî midir? Acaba İslâm şehir ve köylerde aynı tarz bir aile hayatı mı öngörmektedir? Günümüz aile hayatında eski hind geleneklerinin ne gibi etkileri kalmıştır?

Cevap:

Sizin şu günlerde ABD'de eğitim ve öğretim üzerinde eğitim gördüğünüz haberini almak inanın beni çok sevindirdi. Mektubunuzda söz konusu ettiğiniz konular gerçekten önemli, temel konulardır. Sorularınıza cevap olarak kısaca görüşlerimi belirtmek istiyorum.

İnsanlık medeniyetindeki maddi değişmeler; insanın bedeninde çocukluktan gençliğe, gençlikten olgunluğa, olgunluktan da yaşlılığa geçerken meydana gelen değişikliklere benzer. Bedendeki değişme tabii olarak ruhu da etkiler. Ancak, bu değişikliklerin neticesi tüm insanların ruhunda aynı etkiyi bırakacak ölçüde kesin ve belirli standart bir şey değildir. Bilakis insanlarda bireysel olarak da toplumsal olarak da bu etkilerde önemli farklılıklar olmaktadır. Bu süreçte diğer birçok etken de rol oynar. Eğer kişinin içinde bulunduğu eğitim ve öğretim, toplumsal yapı, ferdin yaşamını bir taraftan ilerlemeye doğru götürürken, diğer taraftan onun içinde güçlü bir kişiliği de oluşturuyorsa; bu yapı, insanı çocukluktan gençlik dönemine girilirken mizaçtan kaynaklanan aktivitesini yanlış yollara harcamaktan engeller, onun daha yapıcı ve iyi yolları benimsemesine yardımcı olur ve bu gelişme büyük ölçüde doğru yolda gerçekleşir. Ama, eğer eğitim kişiyi doğru düşünceye

kanalize edebilecek bir felsefe üzerine oturmamışsa, öğretim de yanlış davranış ve hasletler vücuda getirecek bir şekildeyse ve kişinin içinde bulunduğu toplumsal yapı da bozuksa, çocuk, akli ermeye başladıktan hemen sonra suça eğilimli olmaya başlar. Delikanlılığında hırsız ve haydut olur; yaşlandıkça suça olan bu eğilimi artarak devam eder gider.

Aynı şekilde, sanayi devrimiyle insanlık medeniyetinde meydana gelen maddi değişimin kendi içinde herhangi bir bozukluk yoktu. Nasıl çocukken gençleşmek haddizatında kötü bir şey olmayıp bilakis insanın kendisi için bir nimetse, insan medeniyetindeki bu değişme ve gelişme de insanın iyiliğine idi. Ancak asıl kusur 16 ve 17. yy.'larda Avrupa'da gelişmekte olan hayat felsefesinde idi. Sözkonusu hayat felsefesi insanların düşünce tarzını bozdu. Düşünce tarzının bozulması, ahlâkın bozulmasına yol açtı. Ahlâkın bozulmasıyla da feodal yapıdan dolayı uzun zamandır bozulmakta olan toplumsal yapıyı alabildiğine tahrip etti. Sanayi devriminin bozuk bir toplumsal yapıyla gerçekleştiği her ülke, insanlık dışı davranışları bir meslek haline getirmeye başladı ve bugün atom çağıyla altın devrini yaşamasına rağmen, günümüz medeniyeti esfel-i safiline -aşağuların en aşağısına- doğru yol almaktadır. Böyle bir durumda tüm bu bozuklukları insanlara hoş göstermek için teoriler üreten ve bozulmuş toplum yapısına uyum sağlanması için toplumun değerlerim değiştirmeye çalışan düşünürler, dost görünümlü düşmana benzemektedirler. Bu durum bozulmaya yüz tutmuş bir genci ilk defa yankesicilik yaptığından dolayı kutlamaya ve yankesiciliğin sadece geri kafalılar tarafından kınanabilecek en güzel sanatlardan biri olduğuna ikna etmeye çalışmaya benzer.

Ben, maddi ilerlemenin amaçladığı şeylerle, İslâmî değerlerin gerçekleştirmek istediği hedefler arasında gerçekte bir tezat olduğunu kabul etmiyorum. Yine Avrupa'daki teknolojik gelişme ile birlikte ortaya çıkan medeniyet ve kültürün, teknolojik gelişmenin bir gereği olduğuna ve nerede böyle bir teknolojik gelişme olursa, orada da Avrupa'daki kültürün aynısının zuhur edeceği ya da etmesi gerektiği fikrine de katılmıyorum. Aynı şekilde, "insan ruhunun tekerlek, çıkrık ve değirmenle birlikte tazeliğini koruyabileceğine, ancak makinanın yapısı gereği onunla tanışır tamşmaz ruha bir ölüm sıkıntısı" verdiği de inanmıyorum. Bana göre, eğer düşünce doğru bir hayat felsefesi ile yönlendirilirse, şahsiyet oluşumu için düzgün bir ahlâk nizamı kullanılırsa ve insanları kontrol etmek için mutedil ve dengeli bir toplumsal yapı oluşturulursa, teknolojik gelişme ve bilimden kazanılacak güçlerin kullanımıyla günümüz Batı medeniyet ve kültüründen temel yapısı itibariyle tamamen farklı, hem bu medeniyetten çok daha güçlü ve hem de insanlık için rahmete vesile olacak bambaşka bir medeniyet ve kültür neşvü nema bulabilir. Bize, böyle bir hayat felsefesi ve ahlâk nizamını ancak ve ancak İslâm'ın verebileceğine inanıyorum. Eğer biz İslâm'ın önderliğini fiilen kabul edip, İslâm'ın yönlendirmelerine uygun olarak kendi eğitim ve öğretim sistemimizi kendi toplumsal yapımıza örnek alırsak, benim yukarıda maddi gelişme ile birlikte köklü bir uygarlığın oluşması için zikrettiğim şartlar yerine gelmiş olur. Bu konuda Yahudilik önceden bekleneni vermekten uzaktı. Hristiyanlık da yeni çağın başında başarısız olmuştu. Budizm ise daha baştan bu meydanın eri değildi. Yeni dinlere gelince: Sosyalizm, faşizm ve komünizm tüm ayıplarını ve iyi yönlerini ortaya koymuşlardır. Şu an tüm dünya bu sistemlerin iyi ve kötü yönlerini çok iyi tanımış durumdadır. Taze bir medeniyete temel oluşturabilecek ehliyete sahip yeni bir hayat felsefesi de hâlâ söz konusu değildir. Yeni yeni felsefeler üzerinde düşünen Batılılar kendi medeniyetlerinin zehirli etkilerinden bunalmış olmalarına rağmen onun temellerinde değişiklik yapmaya yanaşmamaktadırlar. Hatta, Batılıların akli bu sınırlardan öteye geçip, düşünme yeteneğine bile sahip değildir. Batılılar sadece kısmî değişikliklerle işi yürütmek istemekte, ancak yaptıkları çoğu değişiklikler ve ıslahatlar medeniyetlerini daha da kötü bir sona doğru sürüklemektedir. İslâm'ı bu konuda sadece yeterli görmeyip, insanlık için tek ümit ışığı olarak görmemin sebeplerini bu kısa mektupta izah etmem oldukça güçtür. Bununla ilgili delilleri burada yinelemenin lüzumu da yoktur. Çünkü ben bu delilleri bir çok kitabımda zikretmişim.^{225[225]} Kitaplara ilaveten bu konuya işaret eden bir çok makalem de mevcuttur. ,

İkinci sorunu şöyle cevaplamak istiyorum: İslâmî eğitimin günümüzde nasıl verilmesi gerektiği üzerinde "Talimat" isimli kitabımda oldukça ayrıntılı bir şekilde durdum. Lütfen, o kitabı mütalaa ediniz. Kitapta zikrettiğim eğitimin kız olsun, erkek olsun; her çocuğa uygulanması gerektiği kanısındayım. Ancak, yetenekler konusunun göz önünde bulundurulması, buna göre bir sınıflama yapılması gerekir. Öngördüğümüz eğitim sisteminde okul; her çocuk için ilkokulu bitinceye kadar zorunlu ve en azından liseyi bitinceye kadar da tamamen parasız olmalıdır. Aynı şekilde, daha sonraki merhalelerinde özel yeteneklere sahip öğrencilerin yükümlülüğünü de devletin kendi üzerine alması gerekir. Bir okulun, öğrencilerde oluşturması gereken örnek şahsiyetin özellikleri sadece dört İslâmî İstilahla açıklanabilir: Öğrenci mü'min, müslim, muttaki ve muhsin olarak yetiştirilmelidir. Bu istilahları ne kadar geniş mânâda

^{225[225]} Bkz. "İslam Medeniyetinin İlke ve Temelleri", "Müslümanlar ve Günümüz Siyasî Buhranı."

alırsak, elde etmek istediğimiz şahıs o derece kemal sahibi olacaktır. Eğer bu ıstılahları dar mânâda ele alırsanız, teknolojik gelişme hesaplarını, gelişme esnasında günümüz medeniyet ve kültürünün fâsık ve fâcır oyuncularıyla yarışma fikrini bir kenara atmalısınız.

Pakistan ve Hindistan'daki dini medrese köşeleri bu çeşit örnek kişiliklerle (!) doludur.

İslâmî görüş açısından bizim aile yaşamımızın dört temel özelliği vardır:

1. Nesil emniyeti: Bu yüzden zina haram kılınmış ve bu suçu işleyenler cezaya çarptırılmıştır. Örtünmenin sınırlarında bu yüzden belirlenmiş ve kadın erkek ilişkileri aşılması hiç bir durumda uygun görünmeyen kanunî sınırlarla sınırlandırılmıştır.

2. Aile düzeninin korunması: Bu yüzden erkeğe evin reisi statüsü tanınmış, evin hanımına ve çocuklara ona itaat emri verilmiş ve çocuklara Allah'tan (c.c) sonra, hak olarak en çok ana baba hakkı yüklenmiştir.

3. Güzel ilişkiler: Bu konuda kadınla erkek arasındaki haklar belirlenmiştir. Erkeğe talak (boşama), kadına halğ (boşanma isteği) ve mahkemelere de boşanmayı onama yetkisi verilmiştir. Dolayısıyla, eşler eğer iyi ilişkiler içerisinde evliliklerini devam ettirebiliyorlarsa, ettirsinler. Çiftler evliliklerini geçimsizlik sebebiyle devam ettiremeyeceklerse, herhangi bir kötülüğe mahal vermeden iyilikle ayrılıp daha iyi bir aile kurmaları için ayrılmak üzere olan karı-kocaya yeni bir evlilik yapmaları hususunda hiçbir engel konulmamıştır.

4. Sıla-ı rahim: Bundan amaç, akrabaları birbirinin yardımcı ve destekleyicisi yapmaktır. Bu yüzden, yabancılara oranla insanın kendi akrabalarının hakkını gözetmesi daha önce gelmektedir.

Ne yazık ki, müslümanlar bu güzelim aile nizamının kıymetini bilememişler ve bu özelliklerden fersah fersah uzaklaşmışlardır. Bu aile nizamında şehirli ve köylü arasında hiç bir fark yoktur. Yaşam tarzının dışı vurumuna gelince: Bu konuda şehirliler arasında bile eşitlik söz konusu değildir. Nerede kaldı ki şehirlilerle köylüler bu konuda eşit olsun. Doğal nedenlerden dolayı bazı ayırımlar olsa bile, temel prensipleri değiştirmedikçe, bu, İslâm'a aykırı değildir.^{226[226]}

Şeytanın Hakikati

Soru:

Kuran-ı Kerim'de birçok yerde ve defalarca söz konusu edilen ve günlük konuşmalarda halk arasında kullanılan şeytan kelimesinin mahiyeti nedir? Acaba şeytan da insan gibi yaşam ve ölüm zincirine mahkum, neslini doğum ve üreme ile devam ettiren bir mahluk mudur? Hayatımızı devam ettirebilmek için gerekli olan kazancı temin etmek vs. gibi hususlarda da şeytan bize benzemekte midir? O, insanı aldatma yolunda ne gibi bir güce sahiptir? Acaba, şeytan insanın fiziki yapısına sirayet etme gücüne sahip midir? Aynı şekilde, insanın sinir sistemini kendi etkisi altına alıp, onu zorla yanlış yola koyabilir mi? Eğer değilse insanı nasıl aldatabilmektedir?

Şeytan sözcüğü Arap dilinde şer yönü daha ağır basan her insan için kullanılan bir deyim niteliği mi taşımaktadır? Ya da, Kur'an'ın nefis-i emniâre veya nefis-i levvâme deyimleriyle benzetmede bulunduğu bir iç oluşumun, yâni; yanlış iş yapmaya tahrik eden nefisle ilgili bir tanımın adı mıdır? Bu soruyu, oldukça tehlikeli hilelere sahip şeytanın oyunlarından kurtulabilmek için soruyorum.

Cevap:

Kuran ve Hadis dışında şeytanla ilgili başka bir bilgi kaynağına sahip değilim. Bu iki kaynaktan edindiğim bilgi ise şu şekildedir: Şeytan, sırf herhangi bir güç veya insanın herhangi bir eğiliminin ismi olmayıp, o cinler taifesindedir. Cinler ise, bizim gibi her ferdi ayrı bir kişilik (Personality) taşıyan müstakil yaratıklardır. Cinlerin geçimi, uğraşları, üremeleri vs. hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Şeytana bizim bedenlerimizi kendi kontrolü altına alıp bize zorla bir iş yaptırma gücü verilmemiştir. O, sadece bizim nefsimizi tahrik ve teşvik etme, kötü işlere rağbeti artırma veya vesvese verme ve şüpheye düşürme işlerini yapabilir. Eğer biz istersek, onun tahrik ve teşviklerim reddedip kendi irademizle istediğimiz yolu seçebiliriz.

Soru:

Herhangi bir kötülüğe bulaştığım zaman nefis muhasebesi yapma fırsatı bulabiliyorum. Nefis muhasebesi yapınca da dışarıdan herhangi bir gücün beni yanlış adım atmaya zorlamadığım, bilakis bu yaptığım işte asıl

sorumlu kendim olduğunu düşünüyorum. İç arzularım düşünceme ve nefsim de ruhuma galebe çaldığı zaman günah işliyorum. Dışarıdan herhangi bir güç içime sirayet edip, beni yanlış yola götürüyor değil. Ancak, Kur'an-ı Kerim'i okuduğumuzda bizim düşünce ve eylem planındaki bu sapıklıklarımızın muharrikinin kendine özgü bir varlık olan şeytandan kaynaklandığını anlıyoruz. Bu insanlık düşmanı, bazan dışarıdan bazan da insanın içine sinerek onu yanlış yollara götürmektedir.

Bu konu ile ilgili şunu sormak istiyorum: Siz de şeytanı insanları yanıltan ve aldatan kendine özgü bir vücuda sahip bir varlık olarak görüyor musunuz?

Cevap:

Şeytanla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim, onun cin taifesinden bir varlık olduğunu ve cin taifesinin bir çok ferdinin insan taifesi gibi mü'min ve kafir olabileceğini bildirmektedir. Şeytanlar ise cin taifesinin kafirleridir. Aynı şekilde Kur'an-ı Kerim, cin taifesinin ateşten yaratılmış olduğunu da bildirmektedir. Ben bu taifenin varlığında hiç bir çelişki görmüyorum. Şu an bizim madde ve enerji ile ilgili bilgilerimiz aslında daha ilk merhalelerindedir. Enerjinin maddeye dönüştükten sonraki halleri ile ilgili olarak nisbeten fazla ilgiye sahibiz, ancak maddeye dönüşmeden enerjinin yalın halde, enerji olarak kalması durumunda ne gibi bir şey olabileceğini bilmiyoruz. Bu bilgi alanında henüz sınırları aşılabilmiş değiliz. Acaba, başka bir hale dönüşmeden yalın olarak enerji halinde bulunan çeşitli türlerdeki varlıklar bu kainatta var olamazlar mı veya neden var olmasınlar ki? Yine bu varlıkların bazı türleri şuur, irade, hareket ve iş gücüne sahip ayrı bir kişiliğe sahip olamazlar mı? Bana göre şeytan işte bu türden bir varlıktır ve bizim gibi, o da yeryüzünde bulunmaktadır.

Onun bizim nefislerimizle olan ilişkisi (contact) ve bizim içimizdeki iyilik ve kötülük mücadelesinde kötülüğe eğilimi güçlendirmesi meselesine gelince: Bu meselede inanılması imkansız ya da akıl dışı bir şey değildir. Kendi nefislerimizle ilgili bilgimiz henüz çok azdır ve onun oluşumuyla ilgili düğümleri çözememiştir. Şöyle bir şey uzak bir ihtimal değildir: İç dünyamızda bir karmaşaya düştüğümüz, iyilik veya kötülükten birini seçmeye karar veremediğimiz anlarda algılanamayan herhangi bir dış etken bizim kötülüğe olan eğilimimizi güçlendirmekte, aynı şekilde algı dışı diğer bir dış etken de (yani melek) bizim iyiliğe olan eğilimize yardıma olmaktadır. Ancak, onların bütün bu yaptıkları ve izledikleri yol, bizim bilgimiz dışında olmaktadır. Her ne kadar biz bütün bu olanları algılayamasak da, bu gibi iç çekişme durumlarında eğer kendi içimizi çok dikkatli bir gözleme tabi tutarsak, dışarıdan da bir şeyin içimizdeki etkenlerle birlikte iş başında olduğunu hayâl-meyal bir düşünce şeklinde hissederiz. Ben şahsen zaman zaman bunu hissetmişimdir. Behemehal maddi olmayan kimlik sahibi herhangi bir varlığın bizim nefsanî gücümüzle doğrudan ilişkiye girmesi ve onu etkilemesi imkan dışı bir şey değildir. Bunu tasavvur etmekte o kadar zor değildir. Ancak, daha başından peşin fikirle "bu kainatta bizim varlığımızdan başka herhangi bir çeşit varlık yoktur" deyip diretirsek, bunu ne kavramamız ve ne de tasavvur etmemiz mümkün olmaz.^{227[227]}

Fıtrat Kelimesinin Anlamı

Soru:

"Fıtrat" kelimesi çokça kullanılmaktadır. Bu fıtratın anlaşılabilir mânâsı nedir? Bu, insanın kendi oluşturduğu bir şey midir, yoksa ana karnından itibaren oluşan, yaratılıştan gelen yeteneklerin bir adı mıdır? Acaba, fıtrat kişinin kendi şahsî çabaları ile mi iyi ya da kötü bir hal almaktadır, yoksa insan bu konuda tamamen çaresiz mi bırakılmıştır? Eğer değilse fıtrattaki eksikler gayret ve çaba vasıtasıyla giderilebilir mi? Bu soru benim şahsımla ilgilidir. Ben fıtratımın (mizacımla) son derece kusurlu olduğunu hissediyorum ve bunun etkilerini tüm alışkanlıklarımda görüyorum. Bu kusurları gidermek için aşırı derecede çaba göstermeme rağmen gideremedim. Sizden isteğim bana bu konuda yardımcı olmanız.

Cevap:

Fıtratın asıl mânâsı yapıdır, yaratılıştır. Yâni; Allah Teâlâ'nın kendi mahluklarından herbir cins, tür ve bireye ihsan etmiş olduğu yapı ve onlardan her birinin yapısı içerisine yerleştirmiş olduğu yetenek ve güçlerdir. Fıtrat iki türdür: Biri, genel olarak insan türünde bulunan bir çeşit fıtratır. Diğeri ise, insan türünün her ferdinde ayrı ayrı bulunan ve onun sayesinde fertlerin herbirinin ayrı bir kişilik ve benlik taşıdığı başka bir

çeşit fitrattır. Bu ikinci çeşit fitrata, insanın onu kullanarak kendi kendini düzelttiği veya bozduğu, başkalarının yararlı veya zararlı etkilerini kabul etme ya da reddetme kudretini kendisinde bulduğu bazı güçler de dahildir. Bu yüzden ne insanın kendi fitratını kendisi belirleme ya da değiştirmeye tam bir gücü vardır ve ne de insanın bu noktada tamamen çaresiz (mecbur) olduğunu ve daha başından hiç bir güce sahip olmadığını söylemek doğrudur. Gerçek, bu ikisinin ortasıdır. Eğer çalışırsanız bazı fitrî zaaflarınızı ıslah da edebilirsiniz ve bu ıslah fitratı da sizin fitratınızın bir parçasıdır. Bahsetmiş olduğunuz zaaflarınızı, nefsinizi kontrol ederek, iyice anlamaya çalışınız. Bunun neticesinde düşüme ve anlama gücünüzü, ayırtetme gücünüzü ve irade azaltmaya ve normal hale getirmeye gayret ediniz. Sizin "içimde şu şu zaaf var" demeniz, sizin bu zaaflarınızı hissettiğinizi kanıtlamaktadır. O halde, sözünü ettiğiniz zaaflardan herhangi birisinin zuhur ettiğim ve etkisini üzerinizde göstermeye başladığını hissettiğiniz zaman, iradenizi onu engellemek için kullanmaya başlayınız. Düşünce, anlama ve ayırtetme gücünüzden istifadeyle kendinizi çevirebileceğiniz ve o yönde iradenizi kullanabileceğiniz itidal noktasının neresi olduğunu belirlemeye çalışınız,^{228[228]}

Fotoğraf Fitnessi

Soru:

Bu günlerde fotoğrafın kullanım alanı bir hayli arttı. Hayatın her noktasında fotoğraf kullanmak medeniyetin bir simgesi haline geldi. Çarşıdaki dükkanlarda, evlerin oturma odalarında, mektup kağıtlarının başında, gazetelerin sütunlarında, velhasıl nereye göz atarsanız atın bu lanetli şeyle karşılaşmamanız mümkün değil. Bazen de resimlere tüm dikkatinizle bakıyorsunuz. Acaba, kadınların fotoğraflarına da dikkatle bakmak günah mıdır?

Cevap:

Fotoğraf fitnessi gerçekten umumi bir bela, hatta bir bela seli haline dönüşmüştür. Bunu tedavi etmek için ise şundan başka bir şey bilmiyorum: Hayat nizamında toplu bir değişim husule gelmeli ve bu nizamın dizginleri toplum içerisinde zuhur eden tüm kötülükleri dizginleyen kişilerin eline verilmelidir. Ancak, bu sel, azgınlığını koruduğu müddetçe, kişi kendisini bu selden ne kadar kurtarabiliyorsa o kadar kurtarmaya gayret göstermelidir. Kadınlara bakmada İslâm'ın belirlemiş olduğu göz sakınmasına riayet etmek gerekir. Çünkü, canlı bir kadını süzmekle onun resimlerine bakmak etki ve sonuç olarak hemen hemen aynıdır.^{229[229]}

Kur'an Ve Bilim

Soru:

Müslümanların büyük bir çoğunluğu Kur'ân'da zikredilen bazı şeylerin bilimin tamamen aleyhine olduğunu doğrulamaktadır. Birçok bilim adamı Kur'ân-ı Kerim'de dünyanın döndüğüne dair bir iz ve emare dahi bulunmadığını, bilakis güneşin hareket ettiğini doğrulayan ayetler bulunduğunu söylemektedir. Bu konuda bizi aydınlatır mısınız?

Cevap:

Kur'ân'da zikredilen herhangi bir şeyin bilimin ispatlanmış gerçekleriyle çatıştığı düşüncesi tamamen yanlış bir düşüncedir. Bilim adamlarının görüş ve teorileriyle çatışmak ayrı bir şey, gerçekler ve ispatlanmış doğrularla çatışmak daha ayrı bir şeydir. Birinci durumdaki bir çatışmaya pek aldırılmaz. Ancak, eğer ikinci çeşit bir çatışma örneği bilen varsa, buyursun söylesin. Dünyanın dönmesi hakkında sorduğunuz sorunun cevabı şöyledir: Kur'an-ı Kerim dünyanın ne döndüğü ve ne de sabit olduğu hakkında açık bir şey söylemektedir. Ancak, bazı ayetlerdeki zımnî işaretler dünyanın döndüğü düşüncesini kuvvetlendirmektedir. Güneşin dönmesi meselesine gelince; güneşin dönmeyip sabit olduğu düşüncesi bilimde de artık eski bir düşüncedir. Günümüz gökbilimcileri, güneşin de güneş sistemi ile birlikte hareket ettiğini

^{228[228]} Tercüman'ul Kur'an, 52. cild, 2. sayı, Ağustos, 1959

^{229[229]} Tercüman'ul Kur'an, 52. cild, 5. sayı, Ağustos, 1959

söylemektedirler.^{230[230]}

Evrim Meselesi

Soru:

Evrimle ilgili olarak halk arasında çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bazı düşünürler, insan yaşamının başlangıcını sadece tesadüfi bir hadise olarak görmektedirler. Bazılarına göre ise (ki en önemlileri Darwin'dir) insan, en yüce ve üstün duruma gelinceye kadar daha alt seviyedeki merhalelerden evrim geçirerek gelişmiştir. Gelişmesini ise, varlığını devam ettirme mücadelesi ve en uygun olanın hayatta kalmasına borçludur. Lamarck gibi bazı düşünürler ise; insanın her zaman coğrafi çevreden etkilendiği ve kendini coğrafyaya uydurduğu görüşünü savunmaktadır. Bazı insanlar, Bergson'un yaratılış teorisini destekler gibi gözükmektedir. Sizin yazılarınızdan evrime ne yönüyle karşı olduğunuz anlaşılıyor. Lütfen bu konuyu açıklığa kavuşturunuz.

Cevap:

Evrim teorisine karşı yapmış olduğum itirazlar asıl itibariyle Darwinizm'e karşı yapılmış itirazlardır. Evrim meselesi, haddizatında üzerinde ihtilaf edilemeyecek bir vakıadır. Yalnız Darwinizm bir teoriden öteye bir şey değildir. Öyle ki, gözlenen tüm gerçekleri doğru yorumlamayan ve hatta bazı hakikatleri tahmine dayalı olarak yorumlarken bir çok gerçeği göz ardı etmeye çalışan bir teoridir. Dahası, bağnazlık açısından papaların dini zorbalıklarından pek fazla bir farkı olmayan tutucu bir bilimsel zorbalık bu teoriye arka çıkmakta ve bu teori aleyhine bilimsel eleştirilere tahammül edememektedir. Yine de bu teori üzerine bugüne kadar köklü bilimsel delillerle yapılan eleştirileri gözden geçirdiğimizde, bu teoriye yapılan çoğu itirazların Darwinizm havarileri tarafından şimdiye kadar cevaplanamadığı ortaya çıkar. Siz bu konu ile ilgili yazılmış kitapları okursanız, bu teori üzerine yapılmış itirazların ne kadar ağırlıklı ve Darwinizm'in kanıtları olarak bilinen şeylerin ise ne kadar hafif olduğunu anlarsınız. Örneğin; Ben size The Revolt Against Reason adlı kitabı okumanızı tavsiye edebilirim.

Benim bu konuda doğru olarak gördüğüm şey şudur: Bitkiler ve hayvanların her türü gibi, Allah Teâlâ insan türünü de her türün ilk ferdini olduğu gibi doğrudan halk etmiş ve daha sonra ilk ferдин içinde üreme gücü vücuda getirmiştir. Bu üreme gücü sayesinde, sayısız fertler üreyip çoğalmaya başlamıştır. Bu teori, bütün gözlenen gerçekleri (Observed Facts) daha iyi bir şekilde yorumlamaktadır. Bu teoriye, cevabı bu teori çerçevesinde verilemeyecek hiç bir itiraz yapılamamaktadır. Ayrıntılarda da çözümlenemeyecek herhangi bir güçlük karşımıza çıkmamaktadır. Aslında sorun şudur: Ortaya atılan her teori üzerinde düşünölmeye layık göröldüğü halde, bu teori üzerinde düşünmekten neden kaçınılmaktadır?^{231[231]}

İnsanlığın Atası Hz. Âdem

Soru:

1. Kur'an-ı Kerim'in Hz. Adem (a.s) hakkında buyurdıklarından insanoğlunun bu ilk babasının oldukça medeni birisi olduğunu anlıyoruz. Bu konuda benim aklımı kurcalayan asıl şey şudur: Böylesine uygar bir insanın neslinden nasıl olup da vahşi kabileler vücuda gelmiştir? Tarih sayfalarını karıştırdığımızda sözünü ettiğimiz kabilelerin ahlâk dahil insanlığın temel değerlerinden tümüyle habersiz oldukları anlaşılıyor. İnsanın kendi akıl ve düşünce güçlerini yeterince geliştirme yeteneğine sahip olması dışında, vahşi insanlarla hayvanlar arasında fazla bir fark olmadığını psikoloji ilmi de bize söylemektedir. Bu gibi şeyler, evrim iddialarını daha da güçlendirmektedir. Beni bu konuda aydınlatıp kafamdaki şüpheleri gidermenizi ve ilk insanın yaratılış keyfiyetinin niceliği ve yeteneklerinin ne düzeyde olduğu hakkında yeterince bilgilendirmenizi istirham ediyorum.

2. Hz. Adem, tarihin hangi devrinde ortaya çıkmıştır? Bu meselede dinin bize verdiği bilgileri psikolojik ve jeolojik gerçekler teyid etmemektedir. Acaba şu Âdem ve Havva hikayesi bir misal ve mecazi bir şey değil midir?

^{230[230]} Tercüman'ul Kur'an, 52. cild, 5. sayı, Ağustos, 1959

^{231[231]} Tercüman'ul Kur'an, 53. cild, 6. sayı, Kasım, 1959

Cevap:

Ben Hz. Adem'i (a.s) insan türünün ilk ferdi olarak görmekteyim ve bu ilk ferdin doğrudan yaratılmış (Direct Creation) olduğu inancındayım. Bu fert yaratıldıktan sonra el ve ayak yordamıyla fikrî ve amelî medeniyet yönüne doğru ilerlemesi için kendi haline bırakılmamıştır. Bilakis, ona, Allah Teâlâ'nın yönlendirme ve gözetiminde insanlık medeniyetinin temel taşını koymada gerekli olan ilk eğitim de verilmiştir. İyice düşünürseniz, her türün ferdlerinin yaşamlarını başlatabilmesi için bazı temel yönlendirmelere zaruret duyduklarını kendi kendinize anlarsınız. Hayvan cinsleri bu gibi bir yönlendirmeye daha az gerek duymakta ve bu yönlendirmeyi genellikle hayvan yavruları için ana ve babası veya diğer türdeki fertler yapmaktadır. İnsan yavrusu ise hayvan yavrularından daha fazla ve daha büyük ölçüde gözetim ve yönlendirmeye ihtiyaç duymaktadır. Bu gibi bir gözetim ve yönlendirme olmaması durumunda, yavru ya canlılığını devam ettirememekte ya da insan sıfatıyla bir gelişim sağlayamamaktadır.

Bu ilk ve gerekli yönlendirme, bana göre, her türün ilk ferdine ve aynı şekilde insan türünün de en önceki ferдинin ihtiyacına binaen Allah Teâlâ tarafından verilmiştir.

İnsanın bir vakitler medeniyetten tamamiyle uzak ve aynen hayvanlar gibi yaşadığı iddiası bir teoridir. Bu teori, insanın hayvan durumundan evrim geçire geçire insan durumuna ulaştığı şeklinde başka bir teori üzerine bina edilmiştir. Bu zamana kadarki gözlemlerden bu iki teoriyi teyid eden kastımız bu teorileri ispatlayacak bir teyid bir delil ele geçmemiştir. Aksine herhangi hayali bir kayıp neslin değil de (Missing Link) ^{232[232]} insanın bulunduğu en eski devir eserlerinde bile, ilkel aşamada da olsa, medeniyetin izlerine rastlanmıştır. Hayvanlar gibi tamamen medeniyetsiz bir durumda yaşayan bir insana şimdiye kadar hiç bir yerde rastlanmamıştır. Sizin medeniyetsiz ya da vahşi (Savage) olarak nitelediğiniz insanla, hayvansal yaşamın en iyi örnekleri gerçekçi bir şekilde mukayese edilirse şöyle bir temel farkla karşılaşsınız: Hayvanın en üstün türünün bile, insanın aşağısının en aşağısı durumundaki vahşi haline bile nisbet edilmesi mümkün değildir. Aslında insan gelişmeyi âdet edinmiştir. Bu yüzden, tamamen ilkel halde bile olsa, insanla hayvanın arasını kesin olarak ayıran bir takım nitelikler vardır. Meselâ: Utanma, cinsel organları örtme, cinsî münasebeti gizli yapmak şeklinde olan haya, hayvanların seslerinden tamamen farklı olan kelimeler ve işaretlerle düşünceleri belirtme, hayvanların içgüdüsel sıfatlarından tamamen değişik olan icad etme yeteneği, isteyerek ve gayri ihtiyari yapılan davranışları ayırtetme ve hayvanların en gelişmiş türlerinde bile bulunmayan davranışlara ahlâkî hüküm koyma, hayvanlarda hiç olmayan, ama en vahşi halinde de olsa insanların asla uzak kalmadığı din duygusu.

2. Adem'in (a.s) yaşadığı zamanı belirlemek için şimdiye kadar herhangi bir kaynak bulunamamıştır. Hiçbir ilim dalı bu konuda kesin ya da kesine yakın bir bilgi sağlayamamaktadır. Adem'in (a.s) varlığı bize peygamberler ve semavî kitaplar vasıtasıyla bildirilmiştir. Şu da var ki, biyoloji ve akla dayalı tahminler yardımıyla ortaya iki teori atılabilir:

1. Günümüz insan nesli bir çok atanın sulbünden türemiştir.

2. İnsanların bir tane atası vardır ve onun soyundan sayısız insanlar türemiştir.

Bu iki teoriden hangisinin akla daha yakın olduğunu geliniz, siz belirleyiniz. ^{233[233]}

Kader Meselesi

Soru:

"Kaza ve Kader Meselesi" adlı eserinizi okudum. Herhangi bir şüphe ve çekinmeye mahal vermeden diyebiliriz ki, siz Kur'an-ı Kerim'in çeşitli ayetlerinde kaza ve kaderle ilgili olarak zikredilen konularda kesinlikle hiçbir çelişki olmadığı gerçeğini oldukça ilmî bir üslupla ortaya koymuşsunuz. Bu konuda tatmin olmama rağmen iki soru hâlâ kafamı kurcalamaya devam ediyor.

1. Acaba, insanın kaderi önceden mi belirlenmiştir? Veya gelecekte insanın içine düşeceği durumlar ezelden belirlenmiş de, şimdi sadece üzerinden perdenin kaldırılması mı kalmıştır?

2. Bu soruya olumlu cevap verirseniz, şöyle bir ikinci soru akla gelmektedir: O halde bu durum insanın irade özgürlüğü ile nasıl bağdaştırılabilir?

Cevap:

^{232[232]} Missing Link: Eksik bağlantı veya Evrim Teorisinde insanla maymun arasında bağ olduğu varsayılan yaratık (Çev.)

^{233[233]} Tercüman'ul Kuran, 53. cild, 2. sayı, Kasım ,1959

Kaderin önceden belirlenmesi ile insanın irade özgürlüğü arasında ne tür bir bağlantı olduğu ve bu ikisinin sınırlarının ne olduğu aslında bizim algı ve kavrayışımızın dışında bir şeydir. Bu konuyla ilgili kesin bir şey söylemek durumunda da değiliz. Şu da var ki, prensip olarak bu noktada kesin bir kanaatle söyleyebileceğimiz üç şey vardır:

1. İnsan, kendi kaderini kendisi tayin etmeye kesinlikle kadir değildir. Bilakis, tüm kainat nizamını yürüten güç, insanın (tür olarak, millet olarak, zümre olarak ve birey olarak) kaderini belirlemektedir. Tabiidir ki, kaderin (miktarını bilemediğimiz) bir bölümü de insanın irade ve isteğine bağlıdır.
2. Allah'ın (c.c) ezeli ilmî insanın karşılaşacağı tüm durumları kapsamaktadır. Eğer Allah (c.c) kendi kainatında olan hadiselerden önceden habersiz olsaydı ve herhangi bir gelişmeyi ortaya çıktığı zaman bilseydi muazzam ilahlık işini bir gün bile yürütemezdi.
3. Allah Teâlâ insana, irade özgürlüğünü kaçınılmaz kılan, sınırlı ölçüde bir irade vermiştir. Allah'ın (c.c) ilmi, insanın kendi irade gücüyle yaptığı herhangi bir fiili iptal etmez.^{234[234]}

Gayri Müslim Ortamda İslâm'ı Tebliğ Etmek

Soru:

Ben Aligar^{235[235]} Üniversitesinde yüksek tahsil yaptıktan sonra, Nijerya'da fen bilgisi hocalığı yapmakta olan birisiyim. Hindistan'dan buraya gelirken müslümanların çoğunlukta olduğu bir bölgeye gönderileceğimi zannettiğimden şer'î hükümlere bağlılıkta bir aksaklık olmayacağını düşünüyordum. Ancak, buraya geldiğimde evdeki hesabın çarşıya uymadığını anladım. Şu an vazife yapmakta bulunduğum bölge gayri müslimlerin çoğunlukta olduğu bir bölge. Bu bölgede hristiyan misyonerler oldukça faaller. Bir çok okul ve hastane onlar tarafından çalıştırılıyor. Müslümanların genel nüfusa oranı yüzde beşten fazla değil ve dahası, eğitim sahasında da oldukça geriler. Müslümanlar İngilizce konuşmadığı halde, her hristiyan az-çok İngilizce konuşabiliyor. Ayrıca, burada okuma-yazma bilen insanlara büyük bir ihtiyaç var. Bu bölgede başka ülkelerden gelme birçok öğretmen ve tüccar da iş yapıyor. Sözü geçen öğretmen ve tacirlerin çoğu hristiyan ve hindular. Ben kendi sahamda yalnızım. Bulduğum şehirde oldukça küçük üç cami var ve camilerin durumu içler acısı. Harab olmuş bu camiler dışında, uzaktan uzağa da olsa, hiç ezan sesi duyulmuyor. Ülke, Ekim'de bağımsızlığına kavuşacak. Ülkenin tamamı göz önüne alındığında müslümanlar genel nüfusa oranla çoğunluktalar. Buna rağmen, İslâmî kültüre karşılık Batı hristiyan kültürü oldukça belirgin bir durumda. İçki belki de Batı ülkelerinden daha fazla içiliyor. Bütün bu menfi durumlara rağmen iki şey özellikle dikkatimi çekti:

1. İnsancılık: Bu konuda bu ülke insanları bizden çok ilerideler, yabancılara çok iyi davranıyorlar.
2. Batı düşünce tarzı bu ülke müslümanları üzerinde bizim ülkemizde etkili olduğu kadar etkili olamamış. Bu, belki de bu müslümanların şimdiye kadar Batı eğitimini boykot etmelerinden kaynaklanmaktadır. Bütün bu anlattıklarımı göz önünde tutarak İslâm'ı burada en iyi şekilde nasıl temsil etmem ve bu insanlara İngilizce hangi kitapları tavsiye etmem gerektiği hakkında yol göstermenizi istirham ediyorum. Okur-yazar kesim İngilizce eserleri anlayabiliyor. Eğer "Hicab" başlıklı kitabınız gibi, içki içmeyi İslâmî görüş açısından değerlendiren bir kitap yazılmışsa, lütfen bana bildiriniz. İkinci olarak şunu sormak istiyorum. Başka bir boya ile boyanmış bir toplum ve çevre içerisinde bulunan bir kişi ne şekilde doğru yol üzerinde oluşunu devam ettirebilir. Yine aşağıdaki meselelerde de beni aydınlatırsanız minnettar kalırım.

1. Buradaki davetlerde ve partilerde içki yaygın olarak kullanılıyor. Bu durumda davetlere katılmak mı yoksa katılmamak mı gerekir? Şu ana kadar şöyle bir davranış sergiledim: Her ne kadar bu gibi davetlere mutlaka katılsamda onların bu kadar çok rağbet ettikleri içeceklerini içmeyen bazı kişilerin de bulunduğu anlayabilmeleri için içilmesi haram olan şeyleri içmeyi reddettim.
2. Onların kaplarından yemek ve içmek doğru mu, yoksa değil midir?
3. İçinde az-çok alkol bulunan ya da bulunma ihtimali olan bir çok şey var. Bu gibi şeylerin kullanımı caiz olabilir mi?
4. Bazı kişileri davet ettiğimizde içki verilebilir mi? Çünkü bura halkı içkisiz bir davet düşünemiyor. İçki verilmezse, ona karşılık ne verilmelidir?

Cevap:

^{234[234]} Tercüman'ul Kur'an, 53. cild, 2. sayı, Kasım, 1959

^{235[235]} Hindistan'ın Pencap eyaleti sınırları içerisinde bulunan, Sir Seyyid Ahmet tarafından müslümanları eğitmek amacıyla kurulmuş üniversite. (Çev.)

Sizin, ülkenizden uzakta, İslâm'a bir çok hizmetler verebileceğiniz bir yerde iş yapma fırsatı bulmanız beni epeyce sevindirdi. Öncelikle geri kalmış müslümanlar, hristiyanlar ve tüm insanlar önünde hakiki İslâm'ı temsil etmekle görevli olduğunuzu bilmeniz lazımdır. Eğer sizin söylediğiniz ve yaptığınız işlerde birazcık da olsa yanlış bir temsilcilik söz konusu olursa, birçok Allah kulunun yanlış yola düşürülmesinin vebali sizin üzerinize olacaktır. Şayet, siz bu düşünceden hareketle orada bulunup, kendi gücünüz nisbetinde İslâm'ı güzel bir şekilde anlayıp, örnek bir müslüman olmaya çalışırsanız, bu hem sizin kendi terakkiniz için faydalı olacak ve hem de bir çok kişinin hidayete ermesine vesile olacaksınız. Neticede bu faaliyetleriniz için Allah (c.c) sizi mükafatlandıracaktır.

Mektubunuzdan anladığım kadarıyla bulunduğunuz ortam ve sorunları üzerinde iyice düşündükten sonra, orada yapılmasını uygun gördüğüm işleri şu şekilde sıralayabilirim: Mahalli dilleri öğrenmeye çalışınız ve sadece İngilizce ile iktifa etmeyiniz. Yabancı ülkelerde herhangi bir kimse mahalli dilleri öğrenip bölge insanları ile kendi dilleriyle konuşunca, bu, o bölge insanların çok hoşuna gitmekte ve onu büyük bir hayranlıkla dinlemektedirler.

Bulduğunuz bölge müslümanları ile ilişkinizi artırınız. Onlara İslâm'ın asıl çehresini ve gerçek İslâmî prensipleri anlatmaya gayret gösteriniz. Sizin, kendilerinin dertleriyle dertlendiğinizi anlayabilmeleri için çocuklarına özel ilgi gösteriniz. Müslümanların diğer okullarda okuyan çocuklarına herhangi bir şekilde yardım etme imkanına sahipseniz, bunu mutlaka yapınız. Sizden İngilizce öğrenmek isteyenlere yardımcı olunuz. Böylece onların kalplerini kazanmaya ve bilahare onların içinde dini gerçek mânâda bilme ve hayata hakim kılma duygusunu yerleştirmek için yollar aramaya çalışınız. Eğer onlardan toplum içerisinde etkili bazı şahıslarla ilişki kurma şansına sahip olursanız, onlara müslümanların durumunu ıslah etme yollarını anlatınız ve ihlas ve hikmetle birlikte iş yapmaya teşvik ediniz. Herhangi bir art niyete sahip olmadan; sevgi, tevazu ve gerçek bir iyi niyetle onların iyiliği için çalıştığınız zaman, inşaallah, er veya geç, bir gün gelecek, onların kalblerinin dizginlerini elinize geçireceksiniz. Ve onlar sizin sözlerinize uygun olarak hareket etmeye başlayacaklar.

Öğretmen ve idarecilerin hepsinin sizin ahlâkınızdan etkilenecek bir duruma gelebilmesi için bulunduğunuz okulda hareketlerinizle işinizdeki maharetinizi, görevinizdeki titizliğinizi ve davranışlarınızdaki üstün ahlâkı tartışılmaz bir şekilde kabul ettirmeye çalışınız. Bilahare gayri müslim öğrenci ve öğretmenler arasında görüş ve düşüncelerinizi yayabilecek bir ortam oluşturmak için yol ve vesileler arayınız. Bu konuda oldukça tedbirli ve akıllıca hareket etmek lazımdır. İslâm'ı gerçek mânâda temsil etmek için elinize geçen hiçbir fırsatı kaçırmamaya gayret gösteriniz. Ancak, bir defalığına bile olsun yanlış adım atmayınız. Aksi takdirde tüm hesaplar tersine döner. Doktorun işbirliği hastaya etkili ilacı vaktinde vermesi ile belli olur, az veya çok vermesi ile değil.

İlişkide bulunduğunuz halktan insanlara uygun yollarla İslâm'ı anlatmaya çalışınız. Onlara, Batı medeniyetinin zaaf noktalarını açıklayınız. Dinlemeye tahammül ettikleri ölçüde hristiyanlığın başarısızlıklarını gündeme getiriniz. İslâmî kitapları okuma arzusu taşıyan kimselere okumaları için uygun kitaplar veriniz. Herhangi bir talep görmeden onlara kitap vermeye başlamayınız. İngilizce kitapları kapsayan bir liste gönderiyorum. Bu kitapları getirterek yanınızda bulundurunuz.

Gayri müslimlerden yetenekli, temiz yaratılışlı ve hakşinas olarak gördüğünüz kimselerle hem şahsî ilişkilerinizi geliştiriniz ve hem de Allah Teâlâ'nın hidayet nasip etmesi için onlar üzerinde özel olarak durunuz. Ancak, sizin tarafınızdan İslâm'la şereflemek isteyenleri bölge müslümanlarına havale ediniz, bu işi bizzat kendiniz yapmaktan kaçınınız.

İçki içme aleyhine İngilizce yazılmış bir çok kitap vardır.

Londra'daki "Church of England Temperance Society" ve Washington'daki "Anti Saloon League of America" dan yapacağınız yazışmalarla bu konudaki kitapların bir listesini isteyebilir ve uygun kitapları seçerek elde edebilirsiniz. Şimdi sorularınıza kısaca değinmek istiyorum:

1. Başkalarının size vermiş olduğu davetlere katılmayı mutlaka kabul ediniz. Çünkü, siz bunu yapmadan onların ıslahı için onlarla başka türlü ilişki kuramaz, onlara yakın olamazsınız. Eğer böyle bir niyetle bu gibi içkili toplantılara katılırsanız, Allah katında bundan dolayı hesaba çekilmeyeceğiniz umulur. Onların içkili toplantılarına katıldığınızda hem içki içmekten kaçınınız ve hem de herhangi bir kırgınlığa mahal vermeden, soranlara içki içmekten neden kaçındığınızı mantıklı bir şekilde açık açık anlatınız. İçki içmediğinden dolayı utanan kişilerin içkili toplantılara katılması şüphesiz ki zararlıdır. Ancak, katiyetle içki içmeyi reddeden ve neden içki içmediğini soranlara, yine o içki meclisinde, içki içmenin kötülüklerini anlatan kişinin içkili toplantılara katılması oldukça yararlıdır. Bu, benim, Allah Teâlâ'nın yapıldığında ecir vereceğini umduğum en iyi tebliğdir.

2. Herhangi bir haram yiyeceğe bulaşmamış olduğundan emin olmanız şartıyla, onların temiz bir şekilde yıkanmış kaplarından yemek yiyebilirsiniz. Eğer bu durumdan emin değilseniz, sizin için en iyisi, davet alır almaz ilk fırsatta sizi davet eden şahsa kendi dini prensiplerinizi hakkında bilgi vermek ve sizi davetle birlikte bu prensiplerin de göz önünde bulundurulmasını rica etmektir.

3. Herhangi bir doktorun sizin canınızı kurtarmanız ya da sıhhatinizi olağanüstü bir zarardan korumanız için kullanılmasını kaçınılmaz olarak nitelediği durumlar dışında alkollü maddeleri kullanmamanız lâzım gelir.

4. Davet ettiğiniz kimselere kesinlikle içki sunmayınız. Davet vermeden önce, kendi prensiplerinizi aleyhine kimseye içki sunamayacağınız hakkında davetlileri bilgilendirmeniz gerekir. Bu şartlar muvacehesinde davetinizi kabul eden kimseleri davet ediniz. İçkiye karşılık bir şey sunmak gerekirse, Pakistan ya da Hindistan'dan güzel renkli ve hoş kokulu şerbetler isteyip onları sununuz. Belki de bu onların daha çok hoşuna gidecektir.^{236[236]}

Hicab Ve Beğenerek Evlenme

Soru:

İslâm'ın emrettiği ölçüde örtündüğümüzde sayısız faydalar gördüğümüz gibi, karşılığında oturup sabır ve şükür etmekten başka çare bulamadığımız iki zararla da karşı karşıya kalıyoruz:

1. Kişisel zevkleri olan ve arkadaş seçerken özel bir ahlâk ve zevk beklentisi içerisinde bulunan tahsilli bir kişi evlenirken de doğal olarak eşini kendi arzusuyla seçmek ister. Oysa İslâmî hicab açısından herhangi bir genç kız veya erkeğin eşini kendi beğenisi ile seçme imkanı söz konusu olmamaktadır. Bilakis bu durumda evlilik işini başkaları; yâni, anne, hala, teyze vs. gerçekleştirmektedir. Bizim toplum olarak eğitim ve öğretim açısından yapımız şudur: Genellikle evlatlar okur yazar olduğu halde, ebeveyn bundan mahrum bulunmaktadır. Bu yüzden ebeveynlerden evlatları için uygun eşler bulacağı beklentisinde olmak yanlıştır. Böyle bir ortamda, kendi meselelerini kendisi düşünme ve halletme yeteneğine sahip bir kimse ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır.

2. Evden çıkmamaya alışık bir kız nasıl olur da çocuklarını en iyi şekilde yetiştirmek ve onların zihinsel yeteneklerini tam manâsıyla uyandırmak için gerekli olan geniş görüşlülük, feraset, akıl ve mantığa sahip olabilir? O, dünyada olup bitenlerden bile doğru dürüst haberdar değildir. Hatta şöyle bir gerçek var: Böyle bir kız, tesettürsüz bir kız seviyesinde tahsil yapsa bile, düşünce düzeyi ondan daha düşük olacaktır. Çünkü, öğrendiklerini uygulayabilmesi için hiç bir şansa sahip değildir.

Bu meseleyi açıklığa kavuşturup bizi memnun etmeniz ümidiyle.

Cevap:

İslâmî örtü konusunda gündeme getirdiğiniz meseleler öncelikle; insanı, çözülmesi ve halledilmesi imkansız açmazlara sokan şeyler değildir. İkinci olarak, dünya hayatında bazı hamlıkları ve eksiklikleri bulunmayan ne vardır ki! Ancak, herhangi bir şeyin yararlı ya da zararlı olduğu kanısına varmak için onun bir iki boyutu göz önüne alınarak bir kaniya varılamaz. Genel itibariyle onda iyiliklerin mi yoksa kötülüklerin mi galip olduğuna bakılır. Bu prensip hicap konusunda da göz önünde bulundurulmalıdır. İslâmî örtünün size göre de sayısız faydaları olmalı. İslâmî örtüye riayet edildiği müddetçe evlenmek isteyen bir kimsenin kendi beğenisine göre kız seçememe sorunuyla karşı karşıya kaldığını söylüyorsunuz. Bu doğru olsa bile, örtünmenin faydalarını ya da örtünmeye riyeti terketmek için geçerli bir sebep olamaz. Hatta, eğer her erkeğe dilediği kızı seçme ve her kıza da dilediği erkeği seçme serbestisi verilirse, düşünülmesi mümkün olmayan oldukça kötü neticeler zuhur edebilir. Toplumun güçlü ve temiz olmasını garantileyen aile nizamı alt-üst olur. Böylece, vehimden ibaret bir sorunu halledelim derken, sayısız gerçek problemin kapısı aralanmış olur.

Hicabın, kızları geniş görüşlülük ve dünyayı tanımaktan uzak bıraktığı şeklindeki görüşünüz doğru değildir. Görüşünüz doğru kabul edilse bile, bunda örtünmenin hiçbir kusuru yoktur. Bir kız hicaba riayet ederek bilim ve teknik alanında kemal derecesine erişebileceği gibi, örtünmeyi bir kenara koyan bir kız da bilim, akıl, feraset ve basiretten mahrum kalabilir. Açık saçık bir kızın şöyle bir avantajının olması doğaldır: O, bilgi açısından geniş görüşlü olmasa bile, oraya buraya girip çıkması ve yaygın ilişkileri dolayısıyla görüş açısı doğal olarak genişler. Böyle bir durumda en uygun hayat arkadaşını arama yolunda başarı sağlanmış olsa bile, gözleri açılmış ve yaygın ilişkilere sahip birisinin dikkatlerini tek bir merkezde ve tek bir kişide toplaması o kadar kolay bir iş değildir.

Soru:

Mektubuma yazmış bulunduğunuz cevabî mektubu aldım. Ancak gündeme getirdiğim konuyu oldukça basite indirgemenize doğrusu şaşırđım. Başarılı bir evlilik gerçekleştirmek herkesin arzusudur. Bir kimsenin dilediği kızı seçebilme yolunun tıkanmasına yol açacak bir ortam oluşturmayı, ben insanın mutluluğu ve kişiliğinin gelişmesi için zararlı buluyorum. Bu fitrat dinine de aykırı bir durumdur.

Anladığım kadarıyla, bizim yaygın adetlerimize göre kadın en fazla ev işlerinden sorumlu ve kocası ile kendisinin cinsi arzularını tatmin için bir araç konumundadır. Ancak iki kişinin kendilerini tamamen birbirlerine vermeleri ve yaşamın gereklerini bir kereliğine değil de hayatları boyunca güllük gülistanlık içinde yerine getirmeleri imkânı, evliliklerini kendi arzu ve beğenilerine göre yapmaları ile mümkündür. Böyle bir durum kişinin kendi arzu ve beğenisiyle seçim yapmadığı durumlarda gerçekleşemez.

Bana göre, bir genç sadece cinsel arzularını tatmin etmek için evlenmemektedir. O aynı zamanda sevdiği birisi için fedakarlık etmeyi, onu sevmeyi, mutlu etmeyi ve onun mutluluğunun kendisini de mutlu etmesini arzulamaktadır. Bunu gerçekleştirmenin doğal yolu ise, evlenmek isteyen kişinin evleneceği kızı eğitim, tavır, davranışlar ve diğer güzellikler hususunda kendi mizacına uygun olarak seçmesiyle ancak gerçekleştirilebilir. (Gerçek aşk herhangi bir kimsenin iç güzelliklerinin anlaşılmasıyla oluşur; dış güzellikleri görmekle değil.) Önce bir kimseyi evlendirip, daha sonra ondan evlendiği kimseyi kendi seçmiş gibi beğenmesini istemek, imkan dışı bir şeydir. Doğal sevgi yolları tıkanınca, neticede bu duygu kendisi için başka yollar, çareler aramaya başlar. Tesettür yüzünden, evlenen çiftlerin birbirlerini tamamiyle tanımaları imkansızdır. Evlenecek gencin babasının, oğlunun evleneceği kız hakkında kesin bir kanaata varması; evlenecek kızın annesinin, kızının evleneceği genç hakkında tam bir kanıya sahip olması mümkün değildir. Çünkü, hicab yüzünden evlenecek kızla erkeğin bir araya gelip konuşması bir tarafa, aracılardan bile birbirleriyle özgür bir ortamda oturup sohbet etmeleri mümkün değildir. İslâm'ın bu hususta vermiş olduğu en büyük özgürlük erkeğin kızı şeklen görmesidir. Benim anlamadığım husus, evlenecek çiftlerin birbirini birkaç saniye görmeleri ile neyin değişeceğidir.

Bu meselenin bir başka boyutu daha var: Günümüz uleması, çağdaş medeniyetle ilgili gereksinimleri karşılamak için kadınların ilim tahsil etmesinin zorunlu olduğunu kabul etmektedir. Ancak bana göre kadınlar şu iki işten ancak birisini yapabilirler: Ya İslâmî hükümlere uyarlar veya ilim tahsil ederler. Kadınlar hicaba riayet ettikleri halde, araştırmalar ve uzak mesafelere yolculuk etmeyi gerektiren yeryüzü katmanlarını inceleyen jeoloji, eski eserler, mühendislik ve bunun gibi bilim dallarında nasıl uzmanlaşabilirler? Mahremi olmadan üç günden fazla uzaklıktaki beldelere yolculuk etmesinin yasaklandığı bir ortamda kadınlar bu bilim dallarında nasıl iş yapabilir? Kadınlar bu işi yapmak isterse, yanlarında mahremlerini de mi gezdirecekler? Bu soruların her biri bana göre bir muamma.

Bu bilim dalları bir tarafa, ben şahsen doktorluk ve İslâmî örtüyü de birbirlerine zıt şeyler olarak görüyorum. Sebeplerini şöyle sıralayabilirim:

1. Eğitimi hicap dairesi içinde sürdürse ve öğretmenlerin hepsi kadın olsa bile, insan organlarını tüm tafsilatıyla bilmeyi gerektiren doktorluk mesleği, doğulu kadına has haya duygusunu sona erdirmek için yeterlidir.

2. Doktor olduktan sonra kadının hastanın yakınları ile irtibatı o derece gerekli olmaktadır ki, bu irtibatta kadın olmayanlarla görüşme gibi bir sınırlama getirilmesi söz konusu bile edilemez. O halde biz bunları dikkate alıp da kadınların doktor olmalarını engellemeye çalışırsak, evlerimizdeki her kadın hastanın tedavisi için erkek doktorları devreye sokma mecburiyetinde kalacağız. İnsanımız arasında yaygın bulunan haya ve utanma duygusu yönünden meseleye baktığımızda böyle bir şey daha da sakıncalı görülecektir.

Şimdi, sizin bana bütün bu toplumsal ve çağdaş medeniyetle ilgili açmazlara, İslâmî hükümlere bağlı kalarak, ne gibi çözümler sunacağınızı merakla bekliyorum.

Cevap:

İkinci mektubunuzu aldım. Evlilik konusunda gündeme getirdiğiniz açmazlar haddizatında doğru kabul edilse bile, çözüm olarak flörtten başka ne önerirsiniz? Hayat arkadaşını bulmadan önce sizin istediğiniz şekilde kız ve erkeğin birbirlerinin özellik, mizaç, âdet, haslet, zevk ve düşüncelerine, yakınlarının da mevcudiyetinde yapacakları birkaç görüşmede ayrıntılı bir şekilde vakıf olmaları mümkün değildir. Bu nedenle, aylarca birbirleriyle buluşmaları, tenhalarda konuşmaları, gezintiye çıkmaları, yolculukta beraber olmaları ve kırk yıllık dostmuş gibi ilişkilerini ilerletmeleri kaçınılmazdır. Siz, gerçekten genç kızlarla

erkekler arasında böyle bir ilişkiye fırsat tanınmasını can-ı gönülden istiyor musunuz? Eğer istiyorsanız, şu sorularımı cevaplamamız gerekir: Bu genç kız ve erkeklerin içerisinde büyük bir incelikle yalnız hayat arkadaşı arayışı içerisinde olan ve samimiyetle bu yolda ilişkiye girenlerin yüzdesi ne kadardır? Ayrıca düğün olana kadarki flört süresi içinde, özellikle gençlik halinde, kız ve erkeklerin birbirleri için taşıdığı çekicilik duygularını kontrol altında tutabilen kaç kişi çıkar? Siz eğer tartışma olsun diye, tartışma yapalım diye bir mantığa sahip değilseniz, bizim toplumumuzda bu gibi temiz hislerle hareket edenlerin oranının yüzde iki veya üçü aşmayacağını kabul edersiniz. Geriye kalanlar, bir nevi imtihanı andıran bu flört süreci içerisinde fitrî gereksinimlerini karşılamış olurlar. Dahası, bu imtihandan başarılı çıkan yüzde iki veya üçlük kesim bile kendilerini herhangi bir yanlış harekete bulaşmamış oldukları şüphesinden kurtaramazlar.

Şu da var: Kendisine hayat arkadaşı bulma yolunda senli benli olan her genç kız ve erkek, birbirlerini mutlaka hayat yoldaşlığı için seçecek midir? Bu ilişkilerin belki de %20'si nikah masasına kadar uzanabilir. Gençlerin %80'i veya en azından %50'sinin ikinci veya üçüncü bir deneme yapmaları zorunluluğu doğar. Böyle bir durumda, deneme safhasında, gelecekte yapılacak bir evlilik umuduyla girişilmiş bulunan ilişkilerin durumu ne olacaktır? Ayrıca, herhangi bir yanlış ilişki olmamasına rağmen, toplum içerisinde meydana gelen şüphelerin gençler üzerindeki etkileri ne olacaktır?

Böyle bir fırsat söz konusu olup, kapılar ağızına kadar açılınca, seçme şansının oldukça fazla artacağını da kabul etmek durumundasınız. Hiçbir delikanlı, kendisine hayat arkadaşı ararken araştırma ve deneme süreci içerisinde sadece bir kızla yetinmeyecek ve bu yüzden tüm dikkatim bu seçme meselesi üzerinde toplayamayacaktır. Aynı şey kızlar için de geçerlidir. Onlar da sadece bir delikanlıyı müstakbel koca olarak denemeyeceklerdir. Bilakis, evlilik pazarında her taraf, deneme merhalelerinden geçmeye hazır her genç kız ve erkek için daha iyi seçim imkanı sunan birbirinden çekici mallarla dolu olacaktır. Bu yüzden, başlangıçta birbirleriyle deneme görüşmelerini başlatan iki kişinin, bu denemeyi sonuna kadar sürdürmeleri ve işin sonunda da bu denemenin evlilikle sonuçlanması ihtimali her geçen gün daha da azalacaktır.

Buna ilave olarak burada fitrî bir gerçeği daha gündeme getirmemiz gerekiyor: Evlilikten önce birbirleriyle romanlardaki gibi flört eden genç kız ve erkekler birbirlerine kendi hayatlarının renkli ve parlak yönlerini göstermektedirler. Aylarca buluşmalara, sıkıntı dostluğa rağmen çiftler birbirlerinin eksik yönlerini tam manâsıyla görememektedirler. Bu süreç içerisinde cinsel dürtüler o kadar artmaktadır ki her iki taraf da evliliğin bir an evvel gerçekleşmesini istemekte ve bu amaçla taraflar birbirlerine sayısız bağlılık, sevgi ve vefa sözleri vermektedirler. Ancak düğünden sonra, hayat mücadelesi içerisinde bu âşık ve maşuk hal uzun zaman sürdürülememektedir. Bu yüzden kısa zamanda taraflar birbirlerinden ümitsizliğe düşmekte ve neticede iş artık boşanmaya kadar gelip dayanmaktadır. Çünkü iki taraf da aşk ve sevgi merhalesindeki beklentileri yerine getirememekte ve iki tarafın da ancak zamanla ortaya çıkan zaafı gündeme gelmektedir.

Şimdi siz işin bir de bu boyutlarını göz önüne alarak bu mesele üzerinde kafa yorunuz ve müslümanların bu husustaki mevcut usullerinin olası hataları ile flörtle eş bulma yolunun hataları arasında bir mukayese yaparak bu iki yoldan hangisinin daha fazla takdire şayan olduğu hakkında bir karara varınız. Eğer bu karşılaştırmadan sonra da flört ve eş bulma usulü size göre daha uygun geliyorsa, artık benimle bu konuda tartışmanıza gerek yoktur. Böyle bir durumda sizin aslında şuna karar vermeniz gerekir: Flört ederek evlenmeye kesinlikle müsaade etmeyen İslâm'la olan bağınızı devam ettirmek istiyor musunuz, istemiyor musunuz? Siz evlenmenin mutlaka flörtle olmasını istiyorsanız, o zaman kendinize başka bir toplum bulmanız gerekir. İslâm hakkında baştan savma bir bilgi bile, size, sizin İslâmî toplumda meşrulaştırmak istediğiniz "başarılı evlilik" reçetesine bu dinin sınırları içerisinde hiçbir yer olmadığını anlatmaya kafidir.

Kadınların eğitim ve öğretimleri ile ilgili zikretmiş olduğunuz problemlerle ilgili bir kaniya varmadan önce sizin şunu anlamanız gerekir: Yaratıcı, yaratılış itibarıyla erkekle kadının iş ya da sorumluluk alanlarını ayırmıştır. Kendi sorumluluk dairesi içerisindeki vazifelerini yerine getirmesi için kadının alması gereken en iyi eğitim kendisine mutlaka verilmelidir. Bu eğitim, İslâm'ın belirlediği ölçü ve sınırlar içerisinde tam manâsıyla verilebilir. Aynı şekilde, kendi sorumluluk dairesi içerisinde görevlerini yerine getirdiği zaman, gerekli olan ilmî ve zihnî terakki de bu sınırlar içerisinde kaldığı müddetçe mümkündür. Bu konuda herhangi bir düzenleme yapılmamış olması ve yaygın bir eğitim faaliyetine girişilmemiş olması müslümanların eksikliğidir; İslâm'ın değil. Ancak, erkeğin sorumluluk dairesi içerisindeki bir eğitim kadınlara verilmeye kalkışılırsa, bu sadece kadınlar için değil, tüm insanlık için bir felaket olacaktır ve İslâm'da böyle bir şeye yer yoktur. Bu mesele üzerinde ayrıntılı bilgi almak istiyorsanız, "Hicab" isimli eserimi okuyabilirsiniz.^{237[237]}

Müslümanların Sakala İtirazları

Soru:

Günümüz müslümanlarının genel kanaati, sakalın daha çok hocalara ve dini ilimlerle uğraşan kişilere yakıştığı şeklindedir. Peygamber Efendimiz zamanında halk genellikle sakallıydı ve sakal bırakmak utanç verici bir şey olarak görülüyordu. Ancak bugün, insanın kılık ve kıyafetinde yeterince farklılık vücuda gelmiştir. Yüz, sakalsız daha güzel ve çekici gözükmektedir. Bu durumda da müslümanların hepsinin sakal bırakması gerekli midir? Lütfen bu husustaki cevaplarınızla kafamızdaki şüpheleri gideriniz.

Cevap:

Sakal, Peygamber Efendimizin (s.a.) sadece fiilî, yani; bizzat uyguladığı bir sünneti olmakla kalmayıp, Peygamberimizin (s.a) sakal bırakmayı emrettiği ve tıraş etmeyi yasakladığı bir sünnettir. Bu yüzden sakalın sadece alimler ve hocalara mahsus olduğu, müslümanların genelinin sakal bırakıp bırakmamakta serbest olduğu şeklindeki bir görüş tamamen gayr-i İslâmîdir, yanlıştır. Özellikle, bir kimsenin sakalını tıraş etmekten hoşlanıp, sakal bırakmayı beğenmemesinin açık anlamı; içerisini İslâmî zevk yerine, kâfirlere has zevklerin kaplamaya başlamış olması demektir.

Bana daha tuhaf ve üzücü gelen başka bir mesele daha var: Tıpkı müslümanların önder ve rehberi Peygamber Efendimizin kendi tâbîlerine sakal bırakma emri verdiği gibi, sihlerin önderleri de tâbîlerine sakal bırakma emri vermiştir. Bu iki toplum da, yani; müslümanlar ve sihler de ülkemizde, yani Hind yanmasında İngiliz hükümetinin idaresi altında yaşamıştır. İki toplum da Batı tarzı eğitimden geçmesine rağmen, müslümanların kendi önderlerine yaptığı hürmetsizlik ölçüsünde, sihler önderlerine hürmetsizlik etmediler. Hakikati söylemek gerekirse, bu; müslümanların utanç duyması gereken en kötü bir durumdur. Kaldı ki, utanıp sıkılmadan, sakalsız yüzün daha güzel olduğu, sakallı yüzün güzelliğini kaybettiği düşüncesine kapılanlar var. Günümüz garpзде müslümanları sadece sakallarını tıraş etmekle yetinmemekte; sakalı kötü görmekte, sakalla alay etmekte, sakal bırakanları aşağılamakta ve onlarla alay etmektedir. Okullarda sakal bırakanların cesaretlerini kırmak için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Bu gibi kişiler, resmi memuriyette sakalı ehliyetsizliğe bir delil olarak görmekte ve hatta bazı memuriyetlerde sakal bırakma yasağı bile getirilmektedir. Batılı zihniyete sahip kimseler, sakal bırakan kişinin yakışıklılık ve çekiciliğini kaybettiğini öne sürmektedirler. Bütün bu olanlar, başka bir yerde değil, müslüman bir toplumda, müslüman bir ülkede gerçekleşmektedir. Ancak, sihler İngiliz yönetimi zamanında hayatın çeşitli kademelerinde sakallarıyla görev yapabilecekleri şeklindeki isteklerini yöneticilere kabul ettirmişler ve en büyük makamları da bu şekilde sakallı olarak ele geçirmişlerdir. Orduda, hava kuvvetlerinde ve sivil hayatın hangi kademesinde, hangi büyük makama onlar sakal bırakmaları nedeniyle ulaşamamışlardır? Onları sakallarından dolayı herhangi bir göreve ehil görmemek, onların yakışsız olduğu hükmünü vermek kimin haddineydi? Veya terfi edebilmeleri için onlara sakallarını kesme emri vermeye kim cüret edebilirdi? Bugün insanların başına bela kesilen bir çok makam sahibi beyden kimbilir kaç tanesi İngilizler zamanında herhangi bir sih amirin idaresi altında vazife yapmıştır da sakallı birinin kendi başında olduğundan hiç ar duymamıştır. Bu beylerden hiçbirisi, bir kerecik olsun, sihlerin sakallarıyla alay etmek şöyle dursun, onlara itiraz etmek cesaretini bile gösterememiştir. Bütün bu olanlar, sihlerin müslümanlardan daha kuvvetli karaktere sahip olduklarına, önderlerine müslümanlardan daha fazla itaat ettiklerine ve müslümanlara oranla daha az düşünsel köleliğin kurbanı olduklarına açık bir delildir. Acaba, bu açık aşağılık alametlerine ve bunca zillete rağmen müslümanlar hiç utanç duymayacaklar mıdır?^{238[238]}

Sakal Ve Askerlik Hizmeti

Soru:

Ben hava kuvvetlerinde pilotluk için imtihana girmiştım. Sağlık testi ve sözlü imtihandan sonra elhamdülillah yazılı imtihan ve beden eğitiminde de başarılı oldum. Ancak, herhangi bir neden göstermeden, adaylar arasından elendiğim bildirildi. Bazı kimseler benim sırf sakalımı tıraş etmediğimden dolayı elendiğimi söyledilerse de buna pek inanasım gelmedi.

Aralık ayında P.M.A. için imtihana girdim. İlk sözlü sınavda seçme komitesindeki albaylardan bir tanesi bana, Kuhat'ta girdiğim ilk imtihanda sadece sakalım yüzünden elendiğimi söyledi. O bana, Pakistan ordusunda yüksek rütbeli subayların sakallı yedek subaylardan hoşlanmadıklarını ve böyle kişilerin alınmaması için çaba sarfettiklerini de söyledi. Anlatılanlara göre daha sonra onlardan müsaade alınarak sakal bırakılabilirdi. Sözlü imtihandan sonra girdiğim yazılı imtihanı da kazandım. Şimdi sağlık testinden geçmeyi bekliyorum. Sağlık testinden geçersen, son elemeler için yeniden Kuhat'a gitmem gerekecek. Bu yüzden, babam ve beş kardeşim sakalımı kesmem için ısrar ediyorlar ve peşimi bırakmıyorlar. Ancak ben, şöhret, makam ve para için böyle bir şeye yanaşmak istemiyorum. Ben şu anki durumumu muhafaza ederek ya ticaretle uğraşmak veya tahsilimi sürdürerek İslâm'a hizmet etmek istiyorum. Çünkü, bu gibi görevler, benim dini duygularımı yaralar. Ayrıca, uzun bir süre böyle bir duruma tahammül edip, dayanabileceğimi sanmıyorum. Yine de son kararımı vermeden, meseleyi bir de size danışmak istedim. Kur'an ve Sünnet'e dayalı olarak meseleyi açıklığa kavuşturursanız çok memnun olurum.

Cevap:

Başınızdan geçenleri duyunca inanın çok üzuldüm. Pakistan ordusunda ve hava kuvvetlerinde bugün bile, Alt kıtanın bölüşülmesinden önceki Birleşik Hindistan ordusu ve hava kuvvetlerinde sinlerle birlikte, hatta sihlerin kumandası altında iş yapmış bir çok kişi bulunmaktadır. Sakalın yakışsız bir durum arzettiği, yüzün güzelliği ve çekiciliğini azalttığı gibi hileli kelimelerle bugün ordu ve hava kuvvetlerinde sakalı yasaklayan bu kişiler, bu gibi lüle ve bahanelerle sihlerin ne sakallarını kestirebildiklerini ve ne de onların en yüksek makamlara ulaşmasına engel olabildiklerini adları gibi bilmektedirler. Bugün bile Hindistan ordusunda hava ve deniz kuvvetlerinde sihler en yüksek rütbe ve makamlarda bulunmalarına rağmen hiç kimse onlara eğer memuriyetlerine devam etmek istiyorlarsa sakallarını kesmelerini, aksi takdirde memuriyeti bırakmalarını söyleme cesaretini kendisinde bulamamaktadır. Daha bir kaç gün önce askeri bir törene katılmak amacıyla Hindistan'dan ülkemize gelen bir sih generalin çenesinden bir karış sakal sarkıyordu ve onun fotoğrafları gazetelerde yayınlanmıştı. Ne acı ki bizim zorba kahramanlar (!) bunu gördükleri halde bile utanmıyor ve eğer sakal bırakmak askeri memuriyet için bir engel teşkil ediyorsa, bu sihin nasıl olup da general rütbesine kadar yükselebildiğini hiç düşünmüyorlar.

Onların bu tavrından açıkça şunu anlıyoruz: Bizim yüksek rütbeli beyler, sakallı kişileri memuriyete almama veya sakal kesmeyi memuriyete girme için şart koşma yolunda ne kadar bahane uydursalar da hepsi de kesinlikle boş ve beyhudedir. Aslında sakal bırakmakla askeri memuriyet için kişinin ehilliği ve işe uygunluğunda herhangi bir değişikliğin ortaya çıkması söz konusu değildir. İşin gerçeği şudur: İngiliz uşaklığı bu beyleri sihlere oranla daha da aşağı derecede köle zihniyetine mübtela etmiştir. Bizim bu beylerin geçtiği Batılı eğitimden sihler de geçmiştir. İngilizlere sihler de uşaklık yapmıştır, bunlar da. Hiçbir alanda, onlar bunlardan geri kalmamışlardır. Ancak sihler, şu ana kadar Guru Nanek, Guru Gubend Sing ve diğer dini büyüklere itibaya nefret nazarıyla bakmak ve onları liyakatsizliğin birer sembolü olarak görececek ölçüde Batıcılığın zelil çukuruna düşmemişlerdir. İngiliz uşaklığı altına girdikten sonra sahip oldukları tüm değerleri İngiliz tanrılarının ayakları altına sermek, sırf bizim garpзде (Batıcı) beylere nasip olmuştur. Bu beyler, İngilizlerin uşaklığını kazanmak için sadece sakallarını tıraş etmekle kalmamış, durum gittikçe öyle bir hal almıştır ki, onlar, sakalı liyakatsizlik sembolü olarak görece kadar ileri gitmişlerdir. Oysa sakal, nasıl sinlerin din büyüklerinin sünneti ise, müslümanların din büyüklerinin de sünnetidir. Nasıl sililerin din büyükleri tâbîlerine sakal bırakma emrini vermişse, aynı şekilde Peygamber Efendimiz de (s.a) müslümanlara sakal bırakmayı tekid etmiş, kesilmesini men etmiştir. Bu durumu görünce oldukça kuvvetli bir şekilde şöyle bir duyguya kapılıyorum: Müslümanlar, kendileriyle çağdaş olan gayr-i müslimlere oranla karakter ve davranış bakımından çok daha aşağı seviyededirler.

Benim sadece size değil, içinde dini bir gayret ve hamiyet taşıyan tüm gençlere tavsiyem şudur: Bu durumlar karşısında kesinlikle cesaretinizi kaybetmeyiniz ve zaaf göstermeyiniz. Sizler, her imtihana katılıp, kendi kabiliyet ve ehliyetinizi isbat etmelisiniz. İmtihan sonunda sadece sakalınız nedeniyle memuriyete alınmazsanız, memuriyetten mahrum kalmak pahasına kesinlikle sakalınızı kesmeyiniz. Bu şekilde eğer gayretli ve çalışkan müslüman gençler sürekli çaba gösterirlerse inşaallah sakallı gençlerin değil de, onlara memuriyet kapısını kapayan sözde aydın fikirli subayların son derece dar görüşlü kimseler olduğu ve bu dar görüşlülükleri sebebiyle kendi ülkesinin memuriyetlerini güçlü karakter ve davranışa sahip gençlerden muhrum bıraktığı gerçeği gün gibi açığa çıkacaktır. Eğer bizim hükümetimiz, sadece kişilik ve imanlarını mideleri karşılığında feda eden kişilerin memuriyette kalmasını ve imanlı, yüksek seciyeyle sahip kimselerin yüzüne memuriyet kapılarının kapanmasını istiyorsa, bu zararlı siyaseti izleme yolunda ne kadar ısrarlı

Yeni Birkaç Sapık Görüşün Bilimsel Eleştirisi

Soru:

Devlet kademelerinde yüksek bir makama sahip dostlarımdan birisi, önceleri; sağlam imanlı, namaz ve orucuna oldukça bağlı idi. Ancak, okuduğu birkaç kitap yüzünden, görüşleri birden değişti ve dinsiz biri olup çıktı. O, bu yeni görüşlerini yaymaktan da geri durmuyor. Ona karşı İslâm'ın öğretisi ve hükümlerini savunmak için her ne kadar tüm gücümü harcayırsam da ilmimin azlığından onu dellillerle ikna etmek benim yapabileceğim birşey değil. Bu yüzden bana bu konuda yardıma olmanızı rica ediyorum. Söz konusu dostumun görüşleri anahatlarıyla şu şekilde:

1. O, Allah Teâlânın kadir-i mutlak ve bu alemin yaratıcısı olduğunu kabul etmekle birlikte, Allah'ın (c.c) âlemi yaratıp, kendi haline bıraktığını ve bu âlemden her ne oluyorsa, kendi kendine (automatic) olduğunu savunuyor.
  2. Rasûlullah'a (s.a) bir ıslahçı (reformist) payesinden başka bir paye vermeyi kabul etmemekle birlikte, O'nun iyi bir insan ve olağanüstü yeteneğe sahip biri olduğunu kabul ediyor.
  3. O, Kur'an-ı Kerim'i (hâşâ) Allah'ın Rasûlü'nün bir eseri olarak kabul ediyor ve Kuran'daki bir çok hükmü, ancak indiği asırda geçerli olduğu iddiasıyla, bu devirde uygulanamaz görüyor.
  4. O, namaz, oruç vb. ibadetleri sadece kötülüklerden korunmanın daha iyi bir vesilesi ve toplumun doğru yolda yürümesini sağlayan birer vasıta olarak görüyor.
  5. Ona göre şeytanın varoluş teorisi, Allah'a bir meydan okuma özelliği taşımaktadır. Çünkü, Allah Teâlâ iyilik için tevfiik vermekte, ancak şeytan kötülüğe doğru çekmektedir. Zahirde genellikle kazanan şeytan olmaktadır.
  6. Dört evlilik, kölelik ve kurban kesmeyi geçersiz addetmektedir.
- Bu meseleye biraz vakit ayırıp, cevaplamanız ümidiyle. Ayrıca, benim bu şahsı ikna edebileceğim kitapların isimlerini de gönderirseniz, çok memnun olurum.

Cevap:

Dostunuzun görüşlerini öğrenince oldukça fazla üzuldüm. Allah Teâlâ ona hidayet nasip etsin ve sizleri de onun etkisinden korusun. Eğer siz benim kitaplarımı okumuş olsaydınız, dostunuzun tüm itirazlarına oldukça tatmin edici bir şekilde cevap verebilirdiniz. Şu an bile gecikmiş sayılmazsınız, kitaplarımı okumanızı tavsiye ederim. Çünkü, yazışma yoluyla bu gibi koca koca meseleleri halletmek çok zordur.

Sormuş bulunduğunuz meselelere aşağıda kısa kısa değiniyorum:

1. Herşeyden önce şunun bilinmesi lazımdır: Düşünce gücü zaafa uğramamış bir kimse kanun ve düzenin (law and order) uygulayıcı bir güç (Authority) olmadan uygulanmaya konacağını ve bu kanun ve düzenin yürüyeceğini düşünemez. Kainatta bir kanun ve düzen mevcuttur. Bu keyfiyet hiçbir durumda inkar edilemez. O halde söz konusu kanun ve düzenin bu kadar büyük ve sınırsız ölçüde, sınırsız bir zamana kadar, herhangi bir otorite olmadan yürüyebileceğine hangi akıl inanabilir? Taassub taşımayan hiçbir akıl bunu kabul etmez. Ancak iki şeyi bundan müstesna tutmak lazımdır. Şöyle ki, bu iki şey sebebi ile vasatın üzerinde akıl ve zekaya sahip birçok insan bile böyle bir cahilliğe saplanmaktadır:

Birincisi; insanın düşünce ve görüş açısının darlığı. Kişi, bu sebepten dolayı böyle büyük bir kainatta kanun ve düzeni sağlayan ve ezelden ebede kadar yürüten muazzam otoriteyi tasavvurdan aciz kalmaktadır. İkincisi; o, bu otoriteyi daha baştan kabul etmek istememektedir. Çünkü, bu otoriteyi kabul edince artık gönlünce hareket etme serbestliği ortadan kalkacaktır.

Bu iki durumda da hata onların Allah'ı (c.c) yanlış anlamasındandır. Yalnız, bu gibi iddialarda bulunan kimselere şunları arzediniz: Bu tür büyük meseleler üzerinde düşünen ve görüş bildiren kimselerin hiç değilse dürüst (honest) olmaları gerekir. Ama siz böyle bir özellik taşıyorsunuz. Sizin Allah (c.c), Peygamber (s.a) ve Kur'an bağlamında söylediğiniz şeyler tamamıyla İslâm'a aykırı şeyler olmasına rağmen, siz müslüman kisvesiyle ortalıkta dolaşıyorsunuz ve müslüman toplumu aldatma yolunda hiçbir tereddüt göstermiyorsunuz. Eğer siz dürüst insanlar olsaydınız, bu görüşlerinizi izhar ettiğiniz andan itibaren İslâm'la hiçbir bağınızın kalmadığını da ilan ederdingiz ve isminizi de değiştirirdiniz. Ki böylece müslüman toplumu

oyununuza gelip gayri müslimlerle devam ettirmeyi hoş görmedikleri ilişkilerim sizinle de devam ettirmezlerdi. Bu açık sahtekarlık ve hileden sonra, sırf dürüst ve samimi insanların görüşlerine verilmesi gereken değer ve itibarı, sizin fikir ve görüşlerinize vermemiz bir hayli zordur.

2. Dostunuzun Peygamber (s.a) hakkındaki görüşleri birbirine zıttır. Bir taraftan o, Peygamberi doğru birisi olmasını da gerektiren (herhangi bir yalancı kişiyi iyi insan olarak görmesi dışında) iyi bir insan olarak görmekte, diğer taraftan Peygamberin kendisinin sadece bir ıslahçı değil, aynı zamanda Allah tarafından gönderilmiş bir elçi olduğu şeklindeki iddiasını yalan olarak görmektedir. Selim akla sahip bir kişi, bu iki şeyi bir arada söylemez. Dostunuzun şunu bilmesi gerekir: Peygamber Efendimiz (s.a) ömrünün 23 senelik bir bölümünün her anını, kendi peygamberliğini kabul ettirme yolunda çaba göstererek harcamıştı. Muhalifleri ise O'nun bu iddiasını kabule yanaşmıyorlardı. Bu durumda Rasûlullah'ın (s.a) hakkında iki çeşit tavır içerisine girilebilir:

1. Eğer dostunuz, Peygamber Efendimizi (s.a) doğru bir insan olarak görüyorsa, O'nun Allah'ın Rasulü olduğunu da kabul etmelidir.

2. Eğer O'nu Allah'ın Rasûlü olarak kabul etmiyorsa, (hâşâ) en aşağılık, yalancı ve hilekar olarak görmelidir. Bu iki görüş arasından üçüncü bir görüş icad edip "Peygamberimiz doğru bir insandı, ama Allah'ın Rasûlü değildi" gibi bir neticeye varmak tamamıyla mantıksız bir durumdur.

Bu düşüncemize karşılık, bu gibi görüşlere sahip kimseler en fazla iki şey söyleyebilirler:

Biri; Muhammed (s.a), toplumu ıslah etmek amacıyla kendi adına ortaya koyması halinde kabul ettiremeyeceği hükümleri Allah adına kabul ettirebilmek için peygamberlik iddiasında bulunmuştur.

Diğeri; Muhammed (s.a) bu iddiasında samimi olmasına rağmen, gerçekte O, Allah'ın Rasûlü değildi. Kendisini rasul görme gibi bir yanılgıya düşmüştü.

Bu görüşlerden birincisini söyleyen kişi, bana göre, ahlâkî açıdan her samimi insanın uzak durması gereken, oldukça tehlikeli bir kişidir. Çünkü eğer biz bu görüşü analiz edersek, şunu açıkça görürüz: Bu kişiye göre iyi bir amaç gerçekleştirmek için kötü bir yol benimsemek sadece caiz olmayıp, aynı zamanda saygıya değerdir de. Bu yüzden o, kendi zannınca sırf ıslah için (hâşâ) peygamberlik davası yapmak gibi kocaman bir yalan uyduran kişiyi ıslahçı ve iyi insan olarak görmektedir. Bu gibi değersiz görüşlere sahip bir kimsenin yarın herhangi iyi (elbette kendisinin iyi gördüğü) bir amaç için bir kimsenin evinden hırsızlık yapması veya sahte evrak düzenlemesi ya da ahlaken kötü herhangi bir işi yapması uzak bir ihtimal değildir. Çünkü, ona göre ıslah için hilekarlık yapan bir hileci, iyi ve ıslahçı biri olabiliyorsa; o kendisini iyi amaçlar için suç işlemekten nasıl alıkoyar?

İkinci görüşe sahip kişi ise, aklî yönden aynen birinci görüşe sahip kişinin ahlâk açısından içerisinde bulunduğu aşağılık içerisinde. Bu kişiyle ilgili olarak büyük bir hoşgörülle birlikte söyleyebileceğimiz şey şudur: Bu kişi, oldukça büyük meseleler üzerinde oldukça az düşünerek görüş bildirme hastalığına yakalanmış biridir. Çünkü; eğer o böyle bir akıl kıtlığına duçar olmasaydı, hiçbir zaman şöyle bir şeyi mümkün görmezdi: Bir kişi bir taraftan muhaliflerinin bile insanlık tarihinin gördüğü en büyük ve en başarılı kişilerden olduğunu inkar edemediği ölçüde akıllı ve anlayışlı olsun, öbür taraftan kendi hakkında 23 sene devamlı bir yanılgı içerisinde bulunup tüm işini böyle bir yanılgıya dayanarak yürütsün. Hatta, gece ve gündüzünü Kur'anın tüm surelerini kendisi tasnif ederek dünyaya duyurmakla harcadığı halde, bu surelerin Allah tarafından gönderildiğini iddia etmek gibi bir yanılgı içerisinde bocalayıp dursun. Bana göre, böyle bir şeyi mümkün ve makul olarak gören bir kişinin kendi aklından şüphe etmesi gerekir. Zaten onun akli, selim bir akıl olsa idi böyle bir yanılgı içerisinde bocalamanın sadece delilere has bir şey olduğunu bilirdi. Muhammed'den (s.a) sadır olan oldukça planlı ve akıllıca programın bir deliden asla sadır olamayacağını da kendi kendine anlardı.

3. Kur'anla ilgili olarak, dostunuzdan nakletmiş bulduğunuz görüşler hakkında yukarıdaki satırlarda belirtmiş bulduğum görüşümü tekrarlayacağım. Bu gibi görüşlere sahip kişiler, herhangi bir şeyi tam manâsıyla tanımadan ve üzerinde yeterince düşünmeden görüş bildirmeyi adet edinmişlerdir. Siz onlara böyle bir kanaate varabilmek için Kur'an-ı Kerim'i derinlemesine kaç defa tahkike tabi tuttuklarını sorunuz. Eğer onlar dürüstlikle böyle bir çalışma yapmadıklarını kabul ederlerse, onlara bu gibi önemli meselelerde araştırma yapmadan herhangi bir karara ve kanaate varmanın akıllı ve tahsilli hiçbir kimsenin şanına yaraşmayacağını münasib bir dille arzediniz. Eğer onlar, böyle bir kanaate Kur'an-ı Kerim'i iyice mütalaa ettikten sonra vardıklarını iddia ederlerse, onlara Kur'an-ı Kerim'de ne gibi deliller bularak, Kuranın Muhammed'in kelamı olduğu neticesine vardıklarını sorunuz. Yine onlara Kuranın hangi hükümlerinin günümüzde uygulanamaz ya da uygulamasının Kur'an'ın nuzûlü vaktiyle sınırlı olduğunu sorunuz. Bu meselelere verecekleri cevapları öğreniniz ve bilahere bana yazınız. Böylece onların araştırmalarının neticesinden ben de istifade etmiş olurum.

4. İbadetler konusunda dostunuzun bana yazdığınız görüşleri tam anlamıyla şaşkın düşüncenin (confused thinking), daha doğrusu düşüncesizliğin güzel bir örneğidir. Belki de bu düşüncelere sahip kimseler, namaz, oruç, vb. amellerin sadece ihlasla birlikte yaptıkları zaman kötülükten korunmada iyi bir vesile ve toplumu doğru yola iletmede güzel bir vasıta olabileceği hususu üzerinde hiç düşünmüyorlar. Kişinin bu amelleri ihlasla yapması için de dürüst bir şekilde Allah'ın (c.c) var olduğuna, kendisinin O'nun kulu, Muhammed'in (s.a) Allah'ın gerçek Rasul'ü olduğuna ve dünyadaki amellerin hesabının verileceği bir ahiret hayatının geleceğine inanması gerekir. Ancak, eğer herhangi bir kimse bütün bunların gerçek dışı olduğu görüşüne sahip olsa ve Muhammed'in (s.a) sadece ıslah gayesinde bütün bunları uydurduğuna inansa, böyle bir durumda da ibadetlerin kötülükten korunmada iyi bir vesile ve toplumu doğru yola iletmede güzel bir vasıta olabileceğini aklınız alıyor mu?

Bir taraftan bu ibadetlerin faydalarını beyan etmek ve diğer taraftan bu ibadetlerin faydalarının dayandıkları fikri temelleri tahrip etmek, tıpkı bir kişinin içindeki barutu çıkardıktan sonra merminin aslan avında çok etkili olduğunu söylemesine benzer.

5. Dostunuzun şeytanla ilgili itirazını görür görmez, onun tüm ömrü boyunca bir kere bile olsun, Kur'an-ı Kerim'de insan ve şeytan hususunda ne gibi gerçeklerin beyan edildiğini bilmeye çaba göstermemiş olduğu açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. O, Kur'an'daki bu mesele ile ilgili gerçekleri bilmeden, sadece ondan bundan duyduğu şeylere dayanarak sathi bir düşünceye sahip olmuş ve bu düşünceye dayanarak itiraza yeltenmiştir. Aslında bu itiraz, kendi düşüncesi için söz konusu olmaktadır. Düşüncesi nedeniyle Kur'an-ı Kerim'in bu konuda ortaya koymuş olduklarına bir halel gelmemektedir. Kur'an'ın bu konuda ortaya koymuş olduğu düşünce, şu şekildedir: Allah Teâlâ insana sınırlı bir özgürlük vererek, onu bu dünyada imtihan için yaratmıştır. Şeytana ise onun kendi isteği üzerine insanı bu imtihanında başarısız kılmak için sadece terhib ve tahriş yoluyla istediğini yapabilme serbestisi vermiştir. Şeytana insanı zorla kendi istediklerini yaptırabilme yetkisi verilmemiştir. Bununla birlikte Allah Teâlâ da insanı cebren doğru yola iletmekten kaçınmış, yalnız peygamberler ve kitaplar vasıtasıyla doğru yolu insanın gözü önüne tamamiyle sermekle iktifa etmiştir. Bundan sonra artık Allah tarafından insana bu iki yoldan birini seçme serbestisi verilmiştir. O isterse Allah'ın (c.c) kendisine göstermiş olduğu yolu seçer ve o yolda yürüme kararı verir; isterse şeytanın teşviklerini kabul eder ve şeytanın ona göstermiş olduğu yolda güç ve kuvvetini harcamaya razı olur. İnsan bu iki yoldan hangisini benimserse benimsesin, Allah Teâlâ ona seçtiği yolda yürüme fırsatı vermektedir. Çünkü, böyle bir şey olmadan imtihan gerekleri yerine getirilemez. Bu durumu iyi bir şekilde anladıktan sonra, şimdi şeytanın meydan okumasının aslında kime olduğunun söylenmesi gerekir. Allah'a mıdır? Yoksa insana mı? İnsanlardan şeytanın yolunu benimseyen kimseler hakkında şeytanın zaferi Allah'a karşı mı olmaktadır, yoksa insanlara karşı mı? Allah Teâlâ, insan ve şeytana özgür bir şekilde mücadele fırsatı vermiş ve karşılaşmayı insan kazanırsa, cennete gideceğini; eğer şeytan kazanırsa, yenilen insanın ve onu yanlış yola ileten şeytanın her ikisinin cehennemi boylayacağını bildirmiştir. Şu halde siz, Allah Teâlâ'nın karşılaşmaya müdahale edip, insanı zorla kazandırmasını mı istiyorsunuz?

6. Dört evlilik, kölelik ve kurban kesme konularında kısa olarak bir şeyler söylemek güç. Ben bütün bu meseleler hakkında birçok kez ayrıntılı bir şekilde görüşlerimi bildirdim. Çok evlilik meselesini kavramak için siz benim Tefhim'ul Kur'an adlı tefsir kitabımda Nikah, İslâmî Kanunlar ve Evlilik Hayatı başlıkları altındaki konuları fihrist yardımıyla bularak okuyunuz. Buna ilaveten hükümetin kurmuş olduğu evlilik komisyonunun hazırladığı sorulara verdiğim cevaplarda da bu mesele ile ilgili açıklamalar vardır.

Kölelikle ilgili olarak benim aşağıdaki makalelerimi okuyabilirsiniz.

a. "Resâil ve Mesâil", birinci cild, "Savaş Alanlarında Fahişelik Düzenlemeleri" başlıklı makale.

b. "Resâil ve Mesâil", ikinci cild, "İslâm'da Kölelik Neden Yasaklanmamıştır" başlıklı makale.

c. Tefhim'ul Kur'an, ikinci cild, "Kölelik Meselesi" ve "Köleler ve Cariyelerle İlgili Birkaç Soru" başlıklı makale.

d. Tefhim'ul Kur'an, birinci ve ikinci cild, kölelikle ilgili bölüm.

e. Tercüman'ul Kur'an dergisi, Haziran 1956 sayısı "Cariyenin Tanımı ve Helal Olmasının Delili" ile "Çok Evlilik ve Cariyeler" başlıklı makaleler.

Kurban kesme ile ilgili olarak "Tefhimat" isimli kitabımın ikinci cildinde ilgili konuları ve "Kurban Kesme Meselesi" adlı kitapçığımla okuyabilirsiniz.

Bütün bu yazıları okuyunca inşaallah meseleyi anlamanız ve anlatmanız daha da kolaylaşacaktır.^{240[240]}

Pakistan'da Hristiyanlığın Yayılmasının Gerçek Sebepleri

Soru:

Bu ülke çeşitli fitnelere sahne olmaktadır. Söz konusu fitnelerin en tehlikelisi de hristiyanlıkür. Uluslararası ilişkilere ilaveten müslümanların ekonomik geri kalmışlığı yüzünden bu fitnenin yaptığı tehdit kadar hiçbir fitne müslümanları tehdit etmemektedir. Böyle bir ortamda, bu büyük fitnenin önünün alınması için tüm imkanların seferber edilmesi gerekirken, sizin tarafınızdan bu konuda herhangi etkili bir girişim göze çarpmamaktadır. Hatta, sizin bu fitneyi tamamen göz ardı ettiğinizi söyleyebiliriz. Şu ana kadarki uzun suskunluğunuzdan şu neticeye vardım: Size göre, hristiyan misyoner hareketlerinin günümüzdeki faaliyetleri dini itibarla sakıncalı değildir ve büyük ihtimalle müslümanların irtidadına sebep olma tehlikesi olsa da bu fitneci hareketin ülkemizde propaganda faaliyetlerinde bulunma hakkı vardır. Düşüncelerimde yanılıyor muyum acaba?

Cevap:

Tebliğ ve propaganda yoluyla yayılan fitnelere, şüphesiz tebliğ ve propaganda yoluyla karşılık verilebilir ve ben bu bağlamda bile bile hiçbir kusur işlemedim. Ancak, yayılmasının arkasında hakim gücün bulunduğu fitneleri tedavi etmek için bu hakim gücü ıslah etmek ya da değiştirmekten başka çare yoktur. Bu gibi fitneleri sadece yayın ve tebliğ yoluyla önleyemezsiniz. Hristiyanlığın yayılması meselesinde de aynı şey geçerlidir. Sizin de bana yazmış bulunduğunuz mektubunuzda itiraf ettiğiniz gibi, bu ülkede hristiyanlığa girenler veya daha önceden girmiş bulunanlardan çok azı teslise, Hazreti İsa'nın Allah'ın oğlu olduğuna veya bir kişinin çarmıha gerilmesinin diğer insanların günahlarına keffaret olduğuna inanarak hristiyanlığa girmişlerdir. Bu gibi inançları doğru kabul edip İslâm'ın makul inanç sistemini yanlış görerek hristiyan olmuş kaç müslüman vardır ki!... Aslında insanımızı hristiyanlığın kucağına iten şey, misyonerlerin gösterdiği propaganda faaliyetleri değildir. Bunda asıl rolü misyoner hastaneleri, okulları oynamaktadır. İşin asıl üzülünecek yönü, bu gibi misyoner kuruluşlarının hükümetimiz tarafından dolaylı veya dolaysız olarak büyük ölçüde desteklenmesidir. Hristiyan rahiplerin bizim yüksek bürokratlar üzerindeki olağanüstü etki ve nüfuzlarının da hristiyanlığın yayılmasında büyük rolü vardır. Bu saydığım sebeplerin önlenmesi için bir girişim yapılmadığı müddetçe, benim, sizin, hatta tüm alimlerimizin toplu tebliğ hareketiyle bile dış dokunur bir netice alınması mümkün değildir.

Hristiyan hastanelerine giden herkes, oraların halk hizmeti veren ya da parayla tedavi yapan müesseseler olmayıp, açık açık iman ticareti yapılan merkezler olduğunu görecektir. O müesseselerde müslümanlardan yüklü bir vizite ücreti alındığı halde, hristiyanlara bedava hizmet verilmekte ve bununla birlikte hastalara hristiyanlık propagandası yapılmaktadır. Böyle bir ortamda kendisini ya da herhangi bir yakınına parayla tedavi ettirme gücüne sahip olmayan fakir bir kişide dinini değiştirerek tedavi imkanlarından yararlanma hırsı kabarmaktadır.

Hristiyan okul ve kolejlerinde de aynı durum söz konusudur. Müslümanlardan öğrenim görmek isteyenlerden yüklü meblağlar istenmesine rağmen, hristiyanlara parasız eğitim verilmektedir. Hatta hristiyanlara dış ülkelerde eğitim görme imkanları da hazırlanmaktadır. Bu noktada da çocuklarını kendi imkanlarıyla okutamayan fakirlerin hırsları kamçılanmaktadır. Fakir kimseler, dinlerini değiştirince çocuklarını okutma imkanı bulacaklarını, dünyada rahat yaşama kapılarının kendilerine açılacağını ummaktadırlar. Ülkemizde bu iki çeşit müessese (hastane ve okul) bir yandan yabancı sermaye ile işlerken, öte yandan hükümetimizin her türlü desteğini yanında bulmaktadır. Bu gibi müesseselere hükümet fon ayırmakta, yer vermekte ve onlara, müslümanların dini müesseselerine hiçbir şekilde sağlanmayan kolaylıklar sağlanmaktadır. Hükümet, bu müesseselerle ilgili şu soruyu tamamen göz ardı etmektedir: Misyoner faaliyeti gösteren müesseselerin kurulması için harcanan dış kaynaklı sermaye ile bizim şehirlerimiz ve köylerimize dağılan bu sermayeden istifade eden yabancı misyonerlerin amacı dini propagandadan başka ne olabilir? Bu açıkça şu anlama gelmektedir: Bizim hükümetimiz, dini hoşgörünün tüm makul sınırlarını aşmak ve başkalarının müslümanların imanını para gücü ile satın almasına razı olmakla kalmamakta, onlara yardım bile etmektedir.

Hristiyan rahiplerin etki ve nüfuzlarının durumu ise daha da içler acısıdır. Bugün bizim kırsal kesimimizdeki hristiyan olmayan halkı, zalimlerin zulmünden korumak için hiçbir güvence söz konusu olmadığı halde, karakollardan tutun da bakanlıklara kadar her yerde üst düzey yetkililer aracılığıyla hristiyanlara adaletli davranılmasını temin eden ve hatta bazı haksız imkanlar da koparan rahipler bulunmaktadır. Hristiyan rahiplerin sahip olduğu kadar, hiçbir müs-lüman alimin yüksek dereceli bürokratlar arasında etki ve nüfuzu yoktur. Üst düzey bürokratlar gözünde müslüman alimler, aynı İngiliz dönemindeki bürokratların gözünde

olduğu gibi, zelil ve aşağılıktırlar. Hristiyan rahipler ise İngiliz iktidar sahipleri için olduğu kadar, bizim bürokratlar için de "peder" statüsüne sahiptirler. Kırsal kesimdeki savunmasız halkın, polis, toprak ağaları ve nüfuz sahibi zorbalardan kurtulmak için hristiyanlığa sığınmaya mecbur kalmalarının sebeplerinden biri de işte bürokratların bu tutumudur.

Bu, fakirler arasında hristiyanlığın yayılma sebepleri idi. Hristiyanlığın zengin tabaka arasında nasıl yayıldığına gelince; hükümetimizin izlediği yanlış siyaset neticesinde, hali vakti yerinde olan müslümanlar, çocuklarının Urdu dili, kendi milli kültürleri ve dinleri ile ilgili eğitim ve öğretimini faydasız görmektedirler. Çocuklarının konuştuğu dil, sergilediği tavır, davranış ve alışkanlıkları itibariyle tam bir İngiliz veya Amerikalı gibi olmasını sağlayacak bir eğitim ve öğretimden geçirilmesi için çaba sarf etmektedirler. Bu amaçla varlıklı aileler kız ve erkek çocuklarını hristiyan müesseselere göndermektedirler. Doğal olarak, bu müesseseler bu çocukların sadece İslâm ve İslâmî kültürden uzak, İslâmî öğretime bihaber olarak kalmalarını sağlamakla kalmamakta, müslüman talebelerin doğru yoldan sapmalarına ve İslâm düşmanı kişiler olarak yetişmelerine de sebep olmaktadır. Bütün bu olanlardan sonra, bu gençler hristiyan olmasalar da behemehal İslâm ile de bir ilişkileri kalmamaktadır. Hatta onlar müslümanlardan daha çok hristiyanlara yakın olmaktadır. Bu tür bir eğitimden geçmiş kimseler, öğrenimini tamamlar tamamlamaz üst düzey yetkili olmakta ve yüksek mevki ve makamlar onlara tahsis edilmektedir. Şu halde bu gibi kişilerden hristiyanlığa karşı İslâm'ı desteklemelerini, hristiyanlığın yayılması ve ülkemizde dal budak salmasını önlemede bir hassasiyet göstermelerini beklemek boşunadır.

Şimdi, bütün bunları göz önünde tutarak, sırf hristiyan inancını inkar yolunda yazı yazmak veya köy köy dolaşarak tebliğ faaliyetlerinde bulunmakla bu hristiyanlık selinin ne ölçüde durdurulabileceğini siz söyleyiniz.^{241[241]}

Fotoğraf Çektirme Ve Habersiz Fotoğraf Çekilmesinin Hükümü

Soru:

Haziran 1962'de Tercüman'ul Kur'an'da fotoğraf meselesini Kuran ve Sünnet'in ışığında o kadar güzel halletmişsiniz ki, hak sözün zeki müslümanların kalb ve kafalarına işlememesi için bir sebep yok. Ancak bir sorun daha var. Eğer fotoğraf çektirmek gerçekten haram ise, gazetelerde çıkan fotoğraflarınıza ne demeli. Hocalarımız ve alimlerimiz fotoğraf çektirmeyi genellikle haram olarak görseler de pratikte bu görüşleri hilafına bir tavır sergiliyorlar.

Cevap:

Belki de siz, günümüzde bir kişinin fotoğrafının ancak kendi isteği ile çekilebildiği düşüncesini taşıyorsunuz. Halbuki günümüzde bir kimsenin fotoğrafı, birisini aniden kurşunluyorlarmış gibi çekilebilmektedir. Gazetelerde yayınlanmış bulunan fotoğraflarımdan hiçbirisi benim rızamla çekilmemiştir. Fotoğraf konusunda ben görüşümü daha başından beri açıkça söylemişimdir. Bütün bunlara rağmen birileri benim fotoğrafımı çekmekten sakınmazsa, tüm mesuliyet kendi boyunlarındadır. Bu yüzden, sizin bu konuyu benden değil de, onlardan sormanız daha yerinde olur.^{242[242]}

Nikah Kelimesinin Asıl Anlamı

Soru:

Tercüman'ul Kur'an'ın Mart 1962 sayısında Tefhim'ul Kur'an başlığı altında istinbat ettiğiniz hükümlerden birinci meselede şöyle bir açıklamanız var: "Kur'an, nikâh kelimesini zikretmekle, akdi kastetmektedir. Veya Kur'an nikah kelimesini ıstılahen sadece akid için kullanmaktadır". Sizin ortaya koymuş olduğunuz bu kaide ülkemizde çoğunlukta bulunan fikhî mezheb olan Hanefî mezhebi indinde kabul edilmediği gibi, tefsir ehlinin cumhurunun açıklamalarına da terstir. Belki de herhangi bir kimsenin lehinde görüş bildirdiği bir şeyi, sizin külli bir kaide gibi göstermeniz doğrusu çok şaşırtıcıdır!..

Cevap:

^{241[241]} Tercüman'ulKuran, 58. cild, 3. sayı, Haziran ,1962

^{242[242]} Tercüman'ul Kur'an, 58. cild, 6. sayı, Eylül, 1962

Lügat itibariyle nikahın ne anlam taşıdığı bahsi uzun bir bahisti". Lügat alimleri arasında nikahın Arapçadaki asıl anlamının ne olduğu hususunda birçok ihtilaflar zuhur etmiştir. Bir grup, bu kelimenin "vati" ve "akid" arasında lafız itibariyle müşterek bir kelime olduğunu söylerken; başka bir grup, bu kelimenin vati1 (cinsel ilişki) ve akid arasında mânâ itibarı ile müşterek bir kelime olduğunu öne sürmektedir. Üçüncü bir grup, bu kelimenin asıl mânâsının evlenme akdi olduğunu ve vati' yerine mecazen kullanıldığını söylemektedir. Bir dördüncü grup ise, kelimenin asıl mânâsının vati1 olduğunu, ancak akid yerine mecazen kullanıldığını iddia etmektedir. Ancak Rağıb El-İsfehanî tüm gücüyle şu görüşü savunmuştur: "Nikah kelimesinin asıl mânâsı akid'dir ve bu kelime istiareli olarak cima yerine kullanılmıştır. Bu kelimenin asıl mânâsının cima olması, istiareli olarak akid yerine kullanılmış olması muhaldir." Rağıb El-İsfehanî bu tezine delil olarak şunu göstermektedir: Arapçada veya herhangi bir dünya dilinde "cima" kelimesini anlatmak için hakiki mânâda kullanılan her kelime sövgüdür. Herhangi bir ahlâklı insan, herhangi bir temiz toplantıda, bu gibi kelimeleri ağzına almaktan hoşlanmamaktadır. O halde, hakiki mânâ olarak bu iş için kullanılan bir kelimeyi herhangi bir toplumun evlenmek için mecazen veya istiarefi olarak kullanması nasıl mümkün olabilir? Bu mânâyı anlatmak için dünyadaki her dilde daha uygun kelimeler kullanılmıştır, sövgü kelimeleri değil.

Hanefi mezhebi alimleri genellikle bu kelimenin vati' için hakiki mânâda, akid için de mecazen kullanıldığı görüşüne sahiptirler. Ancak bu, Hanefilerin üzerinde ittifak ettiği bir görüş değildir. Bazı Hanefi alimleri nikah kelimesinin vati' ile akid arasında mânâ itibariyle müşterek olduğunu söylemektedirler. Onlar şer'î nikahın tarifini de:

"O kendisinden cinsî yönden faydalanmayı ifade eden bir akiddir. "şeklinde veya:

"O, kendisinden bir takım menfaatler temin etmek için konulan bir akiddir." şeklinde yapmaktadırlar.

Bana göre Kur'an ve Sünnet'te nikah kelimesi, sırf vati1 veya vati' ile birlikte akid mânâsına kullanıldığına delalet eden herhangi bir karine olmadığı müddetçe, kendisiyle evlenme akdi kastedilen ıstılahi bir kelimedir ve bu kelime mutlak mânâda kullanıldığı zaman akid kastedilmektedir. Vati' bilâ akid için bu kelimenin, yani, nikah kelimesinin kullanılması meselesine gelince; lügatte böyle bir kullanıma cevaz verilebilir, ama bildiğim kadarıyla Kur'an ve Sünnet'ten buna herhangi bir misal verilemez. Eğer siz böyle bir misal biliyorsanız, bana da bildiriniz.^{243[243]}

Herhangi bir meselede uzun uzadıya tartışmaya girişme şansına sahip olamadığım için üzgünüm. Yine de özlü bir şekilde kendi iddiamı bir kere daha açıklamak istiyorum. Bundan sonra artık ikna olmasanız da bir sakıncası yok. Siz kendi görüşünüz üzerine olursunuz, ben de kendi görüşüm üzerine.

Nikah kelimesinden akid ve akidden sonra vati1 kastedilmesinde herhangi bir ihtilaf yoktur. İhtilaf sadece, bu kelime ile akid olmadan vatinin kastedilip kastedilemeyeceğindedir. Ben bunu kabul etmekte tereddütlüyüm; çünkü, şer'an böyle birşey için zina, seffahub gibi kelimeler kullanılmaktadır. Bu çirkin fiile nikah kelimesinin ıtlak edilmesini caiz kabul etmek için sizin nakletmiş bulunduğunuz delillerden daha kuvvetli delillere gerek vardır.

Nikah kelimesinin aslında cinsel ilişki için kullanıldığı, ancak daha sonraları mecazen akid için kullanılmaya başlandığı şeklindeki görüş de kabul edilebilir değildir. Cinsel ilişki için dünyadaki hangi dil olursa olsun kullanılan kelime (yani istiare ile veya kinaye ile ima etmek şeklinde değil de, açıkça cinsel ilişkiyi anlatan) kötü ve çirkindir ve herhangi bir dilde akid için mecazen kullanılmamıştır. Urdu dilinde bu fiil için kullanılan kelimeyi kim evlilik için kullanabilir?

Sizin delil olarak gösterdiğiniz referanslardan da nikah kelimesinin asıl mânâsının zamm (birbirine eklemek) olduğu açıkça anlaşılmaktadır. O halde bu kelimenin aslında mücerred cinsel ilişki için (akid olup olmadığını göz önüne almadan) kullanıldığı görüşü kabul edilebilir mi?

Dilde bu kelimenin sırf cinsel ilişki için kullanıldığına dair misaller şüphesiz ki mevcuttur. Ancak bu, kelimenin asıl anlamının cinsel ilişki olduğuna ve akid yerine mecazen kullanıldığına delalet etmez.

Kur'an ve Hadis'ten getirmiş olduğunuz deliller üzerinde iyice düşünürseniz, bu delillerden hiçbirisinin ikinci bir tevilinin mümkün olmadığını siz de anlarsınız. Meselâ; ben zina sebebiyle akrabalık yasaklarının gerçekleştiğine kailim. Ancak bana göre Kur'an'daki:^{244[244]} ayetinin mânâsı "*Babanızın zina ettiği kimselerle ne zina edin, ne de onlarla evlenin*" şeklinde değildir. Bilakis ben bu ayeti, babanın evlendiği kadınla oğulları evlenemez şeklinde anlıyorum. Doğal olarak bu nedenle şu hüküm de çıkmaktadır: Babanın herhangi bir şekilde cinsel ilişkiye girdiği kadın oğullara haramdır ve oğulların herhangi bir şekilde cinsel ilişkiye girdiği kadın, babaya haramdır. Peygamber Efendimizin: sözünden de, Peygamberimizin istiare

^{243[243]} Bu cevabımıza karşılık soruyu soran şahıs bazı fıkıh kitaplarından ayrıntılı ibareler gönderdi. Ona aşağıdaki satırlarla cevap verdim. (Mevdudi)

^{244[244]} Nisa: 4/22.

diliyle, eliyle mastürbasyon yapan kişiyi, eliyle evlenen bir kişiye benzettiğini anlamaktayız. Diğer misaller için de aynı şekilde teviller yapılabilir.^{245[245]}

Gerçek Tevbe

Soru:

Önceleri büyük günahlara saplanmış biri iken tevbe-i nasûhla tevbe etmiş ve şu an sizin hareketinizin de etkisiyle şuurlu bir müslüman durumuna gelmiş biriyim. Ancak, gece gündüz ahirette sonumun ne olacağı korkusuyla yaşıyor ve ahiret yerine dünyada işlediğim günahların cezasını görmek istiyorum. Ancak ne yazık ki, İslâmî kanunlar uygulamada değil. Allah rızası için bu konuda bana yardım ediniz ve münasib bir çıkış yolu gösteriniz.

Cevap:

Allah Teâlâ samimi kalple günahlarından dolayı pişman olup tevbe eden ve günahları tekrarlamayan mümin kullarının her günahını affeder. Tevbe ile birlikte eğer o kişi Allah yolunda biraz sadaka verirse ya da Allah'ın (c.c) rahmeti dolayısıyla kendisinin günahlarını bağışlamış olduğu niyetiyle kurban keserse, bu, tevbenin kabul edilmesinde daha fazla yardımcı olur. Allah Teâlâ'dan tevbenizi kabul etmesini ve size bu yolda istikamet vermesini dilerim.^{246[246]}

Kadının Namus Ve İffetinin Geleceği

Soru:

Karaçi'de yayınlanan "Morning News" adlı gazetenin bir kupürünü yolluyorum. Kupürde, İngiltere Boşanma Dairesi eski hakimlerinden Sir Herbert Willington ideal bir eşin özelliklerini anlatıyor. Kupürün tercümesi şu şekilde:

"Romen Katolik Adliyesi Boşanma Dairesi eski hekimlerinden Sir Herbert Willington bir kararında ideal bir eşin ayrıntıları aşağıdaki satırlarda olan 14 özelliğini saymıştır: Cazibe, zekilik, sevgi, yumuşak huyluluk, şefkat, güzel tavır, yardımlaşma hissi, sabır ve tahammül, ince düşünce, iyiniyetlilik, güler yüzlük, fedakarlık, işe uyum ve vefalı olmak.

Sir Herbert bu karnı bildirirken bütün bu özelliklerin Ağustos 1945'te ilk eşinin ölümü üzerine, evlendiği ikinci karısında bulunduğunu iddia etmiştir. Emekli olmadan önce kendi dairesinde yüzlerce başarısız evliliğin feshedilmesi kararını veren Sir Herbert, 86 yaşında Ocak 1962'de vefat etmiştir."

Bu kupürden de anlaşıldığı gibi Sir Herbert, iffet ve namus gibi güzellikleri ideal bir eş için belirlemiş olduğu 14 özellik içerisinde sözde bile olsa sayma lüzumunu hissetmemiştir. Namuslu olmak kadının iyiliklerinden sayılmamaktadır. Ben, bir kadının namuslu olmadan, kocasına nasıl vefakar kalacağını anlayamıyorum.

Cevap:

Mektubunuzu aldım. Mektubunuza İngiltere'deki bir boşanma dairesi eski hakiminin vasiyetini de eklemiştiniz ve benim bu konu üzerinde yorum yapmamı istiyorsunuz. Olay şudur: Namusluluğun da kadının güzelliklerinden bir güzellik olduğu görüşü Batı düşüncesinden yavaş yavaş silinmeye yüz tutmuştur. Kadın ve erkeğin karışması neticesinde, doğal olarak, çirkin işler toplumun her tarafını saracak ve toplum bu gibi kötü fiilleri benimsemek zorunda kalacaktır. Hatta o hale gelindi ki bugün Batıda hiçbir kimse evleneceği eşinin düğün gecesi bakire çıkacağı veya evlendikten sonra iffetiyle kendisine bağlı ve vefakar kalacağı beklentisini taşımamaktadır. Orada, erkekler umumiyetle flört süreci içerisinde müstakbel eşi ile zina etmiş olmakta ve çoğunlukla düğün müstakbel gelin hamile kalınca yapılmaktadır. Şu halde, siz bu gibi davranış içerisinde bulunan insanlardan namusluluğu kadının övülmüş bir özelliği ve evlenilecek eşte mutlaka bulunması lazım gelen bir güzellik olarak görmelerini nasıl bekleyebilirsiniz?

Batılıları örnek göstermeye ne gerek var? Bizim iktidar sahipleri ve yüksek sosyetedeki insanlar sayesinde

^{245[245]} Tercüman'ul Kur'an, 58. cild, 6. sayı, Eylül, 1962

^{246[246]} Tercüman'ul Kur'an, Eylül, 1962

günümüzde kadın erkek karışmasının hız kazanmasını ve nüfus plânlaması adı altında doğum kontrolü yollarının yaygınlaştırılmasını gördükçe kendi ülkemizde de aynı ortamın oluşmaya başladığı göze çarpmaktadır. Hem kendilerini bozan hem de insanımızı bozmaya çalışan bu insanlara Allah Teâlâ ya hidayet versin, ya da insanımızı bunların elinden kurtarsın.^{247[247]}

Urduca Ve Günümüzde İktidar Sahipleri

Soru:

Urduca'nın doğunun büyük halk dillerinden biri olduğunu ve ayrıca Pakistan ve Hindistan için uluslararası bir dil statüsü verebileceğimiz tek dil olduğunu siz benden daha iyi bilirsiniz. Doğu ve Batı Pakistan'daki halk ilişkileri göz önüne alındığında, Urduca'yı halklar arası bir dil olarak da değerlendirebiliriz. Batı Pakistan'daki (şimdiki Pakistan. Çev.) 9 yerel dil arasında Urduca yine tek bölgelerarası dil özelliğine sahiptir.

Urduca'nın zenginliği, ilmi kapasitesi ve devlet dairelerindeki kullanım kolaylığı sizce de malumdur. Bütün bunlara rağmen Pakistan'ın kuruluşunun üzerinden 15 yıl gibi uzun bir süre geçti, ama Urduca'nın Batı Pakistan'da resmi dil yapılması gerçekleştirilemedi. Devlet daireleri, mahkemeler ve eğitim müesseselerinde yaygınlaştırılmadı.

Pakistan Kanun Bakanı'nın açıklamalarını siz de okumuş olmalısınız. O, açıklamalarında 1972'ye kadar İngilizcenin kullanılabilirliğini veya başka bir deyişle kullanılacağını ve 1972'de İngilizce'nin yerini hangi dilin alabileceğinin incelenmesi için bir komisyon oluşturulacağını bildirdi. Bakanın bu açıklamaları Urduca tutkunlarını derinden yaraladı ve ümitsizliğe düştüler.

Benim gibi milyonlarca Urduca tutkunu, Urduca'nın şu an sizin güçlü yardımlarınıza şiddetli bir ihtiyaç duyduğu kanısında. Bu konuda yapacağımız tavsiyelerle gönlümüzü ferahlatmanız dileğiyle.^{248[248]}

Cevap:

Urduca dili için harcadığımız çabaları can-ı gönülden takdir ediyorum.

Urduca'nın (resmileştirilmesi ve yaygınlaşması) yolundaki asıl engel, iktidardaki yüksek tabakamın İngiliz çevre ve kültürü içerisinde yetişmiş olmaları dolayısıyla Urduca yazıp-konuşmaya güç yetiremedikleri için İngilizce'yi tüm halkın başına musallat etmek istemeleridir. İktidar sahipleri, çocuklarını da aynı kendileri gibi İngiliz çevre ve kültürü içerisinde yetiştirmekte ve gelecek hükümetin dizginlerini onlara verme planları yapmaktadır. Bu yüzden, 1972'de Urduca'nın ülkenin resmi ve eğitim dili olarak benimsenmesi ümidi yoktur. Komisyon oluşturma teklifi ise vakit kazanmak ve Urduca'nın resmi dil yapılmasını isteyenleri en azından 10 sene daha susturmak için bir oyalama taktiğidir. Bu yerel İngilizlerden bir yolunu bulup kurtulmadıkça dert ve sıkıntılarımızın da biteceği yoktur. İşin aslını soracak olursanız İngilizler gittiler, ama hayaletleri hâlâ başımızda^{249[249]}

Kabe'nin Örtüsünü Sergilemek Ve Bu Amaçla Gösteri Yapmak

Soru:

Beytullah'ın örtüsünün hazırlanması ve gözetim altında bulundurulması şerefının Pakistan'a verilmesi bizim için bir övünç ve saadet kaynağıdır. Ancak, bu konuda bazı çevreler tarafından eleştiriler de söz konusudur. Bu eleştirilerde herşeyden önce sizin kötü niyetli olduğunuzdan bahisle sizin kendinizi ve cemaatinizi gündeme getirmek, reklamınızı yapmak ve seçimlerde başarılı olmak istediğiniz için bu işi kendi uhdenize aldığınız söylenmektedir. Böylece hem meşhur olacaktınız ve hem de seçim kampanyaları için yüz binlerce lira elde edecektiniz. Bunlara ilaveten, diğer bazı temel ve dini nitelikli eleştiriler de yapılmaktadır. Bu eleştirileri şöylece sıralayabiliriz:

1. Kabe'nin örtüsü, Kur'an ve Hadis'te "şeâirullah"tan sayılmamıştır. Bundan dolayı amelen veya itikaden onu kutsamak ya da ona saygı göstermek zorunlu değildir. Kabe'ye örtülmesi niyetiyle dokunmuş olsa bile, bu sadece bir bez parçasıdır ve bundan öte bir şey değildir. Eğer Kabe ile ilgisi olan herşey "şeâirullah"tan

^{247[247]} Tercüman'ul Kur'an, 58. cild, 6. sayı, Eylül, 1962

^{248[248]} İşin asıl ilginç yönü, bu soru Urduca'nın yaygınlaştırılması üzerinde ısrar eden gayr-ı müslim bir Pakistanlı'nın uzunca bir mektubundan iktibas edilmiştir. (Mevdudi)

^{249[249]} Tercüman'ul Kur'an, 59. cild, 5. sayı, Şubat, 1963

sayılsa ve bu gibi şeylere tazim göstermek zorunlu görülseydi, Kabe'nin yapımı için getirilmiş bulunan taşlara veya bu tür diğer şeylere de tazim gösterilmesi gerekirdi.

2. Kabe'nin örtüsünün sergilenmesi, ziyaret edilmesi ve büyük bir törenle Suudi Arabistan'a gönderilmesi bir bidat'tir. Çünkü, ne Peygamber Efendimiz zamamnda ve ne de Hulefa-ı Raşidîn döneminde böyle bir şey yapılmamıştır.

Halbuki onların zamamnda da Kabe'ye örtü geçiriliyordu. Eğer Kabe'nin örtüsünün sergilenmesi ve onun için tören düzenlenmesi caiz ise Kur'an-ı Kerim'de "şeâirullah"tan olduğu açıkça bildirilen (hac'tan sonra kesilmek üzere götürülen) kurbanlık develer için de tören düzenlenmesi neden caiz olmasın?

3. Kabe'ye örtülmek üzere hazırlanıp da daha örtülmemiş bulunulan örtü sadece bir bezdir. O halde, böyle bir bez parçası, ziyaret edilecek ve özel bir tören düzenlenip gönderilecek ölçüde nasıl kutsallaşmış olabilir? Dahası, örtüldükten sonra Kabe'den indirilen örtüye tazim göstermek neden gerekli görülmemektedir ve fakihler bu örtünün de diğer bütün örtüler gibi kullanılmasını neden caiz görmüşlerdir?

4. Böyle bir iş dinde yeni birşey ve men edilmiş bir bid'at olmakla birlikte, diğer bir çok bid'at gibi, münkerat ve dinde yeniliğe sebep olmaktadır. Nitekim, Kabe'ye örtülmek üzere hazırlanmış bu örtünün sergiye konulup, ziyarete açılması neticesinde kadınlarla erkekler birbirine karışmış, kadınların örtüleri düşmüş, onlara hürmetsizlik ortaya çıkmış, can kaybı olmuş, adaklar adanmış, örtünün çevresinde tavaf edilmiş, örtüden dilekte bulunulmuş, hatta ona secde bile edilmiştir. Dahası, örtü saz eşliğinde çıkarılıp Hazreti Mahdum Hicverî'nin ^{250[250]} mezarı üzerine örtülmüştür.

Bu meseleye itiraz edenler şunu da söylemekte: Bizim halkımız, zaten tazim duygusundan yoksun ve bidatlara batmış bir durumdadır. Bu yüzden, sizin, bu gibi programların neticede zorunlu olarak böyle bir şekil alacağını bilmeniz gerekirdi. Dolayısıyla bütün bu olanların sorumluluğu direkt olarak size aittir.

Defalarca söz konusu edilip, gündeme getirildiği için sizin bu gibi eleştiri ve itirazlara bizzat cevap vermeniz daha iyi ve yerinde olur. Bu vesileyle sizin bid'at meselesine açıklık getirmeniz, şeriatça mekruh ve mezmum olarak görülen "bid'afı tanımlamanız ve bunun hangi tür amellere girdiğini bildirmeniz kaçınılmazdır.

Cevap:

Bu konuda çeşitli çevrelerce yapılan itirazların hepsini gözden geçirdim. Ancak, bu itirazlarda kullanılan üslup ve yaklaşım tarzı yüzünden, bu tür çevreleri muhatap alma niyetinde değildim kesinlikle. Bu nedenle de hiçbir açıklamada bulunmadım. Şu an bir kişi benden asıl itiraz sebepleri üzerinde durmamı saygılı ve makul bir yolla istediği için ona cevap vermeyi yerinde bir hareket olarak görüyorum.

Yukarıda nakledilmiş bulunan itiraz ve eleştirilerin tümü yanlış bir tahmin üzerine bina edilmiştir. İtirazda bulunanlar, bizzat bu işe girişerek Kabe'nin örtüsünü sergileme işini benim başlattığımı, örtü için tören düzenlenmesini benim programladığımı ve özel trenler vasıtasıyla örtünün şehir şehir dolaştırılmasını benim planladığımı zannetmişlerdir. Bu nedenle onlar, bu bid'at'ın niçin başlatıldığını sorgulamakta ve daha sonra bunun üzerine peşpeşe itirazlar yapmaktadırlar. Oysa aslında bu zanları, gerçekleri yansıtmamaktadır. Bana göre, daha baştan, Kabe örtüsü meselesinin halk içerisinde meşhur edilmesi doğru değildi. Yine, örtünün sergilendikten ve gönderilmesi için törenler yapıldıktan sonra şaşaa içerisinde Suudi Arabistan'a gönderilmesi de aklımın ucundan bile geçmemişti. Kabe'nin örtüsünün dokunması, önceleri büyük bir gizlilik içerisinde yürütülüyordu. Ben, Pakistanlı sanatkârlarla Suud Daru'l Kuve^{251[251]} idarecilerini doğrudan ilişki içerisine sokmayı ve daha sonra aradan çekilmeyi istiyordum. Ben ne bu işe gözlemci olmak istiyordum, ne de bu mesele ile ilgili olarak gazetelerde haberlerin yer almasını ve de halkın benim bu işle uğraştığımı bilmesini istiyordum. Ancak, Suudlu idarecileri bazı sanatkârlarla tanıştırmak ve onların yaptığı işi örneklendirmek bir an önce yapılması kaçınılmaz olan bir işti. Bu mesele gün geçtikçe yayılmaya başladı. Daha sonra birgün Pakistanlı bir kaç sanatkâra, bakıp iş yapmaları için Mekke'den getirilmiş eski bir Kabe örtüsü parçası verilmişti. Halkın, bunun haberini nereden aldığı bilinmemektedir. Fakat grup grup bu parçayı ziyaret için toplanmaya başladılar. Bundan sonra Kabe'nin örtüsü için pazarda gösteri yapıldı ve böylece Kabe'nin örtüsünün burada hazırlandığı haberi tüm şehirde yayıldı. Bu hadiseyi haber alan bir ajans da bunu tüm ülkeye duyurdu. Haberin yayılmasından sonra bu haber gazete temsilcilerinin olağanüstü bir şekilde ilgisini çekti. Kabe'nin örtüsünün hazırlandığı merhaleler bizzat gazete temsilcileri tarafından yerinde izlendi ve gazetelerde yayınlanmaya başladı. İş o noktaya vardı ki, Kabe'nin örtüsünü dokuma işi Yakup Ensari Bey'e verilince gazeteler onun, işçilerinin, fabrikasının fotoğraflarını ve bu işin tüm tafsilatını yayınlamaya

^{250[250]} Alt kıtada halkın müslüman olmasında büyük emeği geçmiş bir tasavvuf büyüğü. (Çev.)

^{251[251]} Kabe'nin örtüsünü hazırlamakla görevli resmî Suud kuruluşu. (Çev.)

başladılar. Böylece halk örtünün nerede ve kim tarafından hazırlandığını öğrendi ve daha Kabe'nin örtüsü dokunmaya başlamadan fabrikanın çevresinde toplanmaya başladılar.

Bütün bu hadiseler benim bilgimin ve irademin dışında gelişti. Ben böyle bir şeyi ne istiyordum, ne de böyle bir şey için çalıştım. Bu haber yayılınca halk içinde Kabe'nin örtüsünü görme arzusu bir tufan gibi kabardı. Halkın örtüye bu ölçüde büyük ilgi göstereceği aklımın ucundan bile geçmezdi. Beklentilerimiz hilanna böyle bir şey gerçekleşince böyle bir tufanı durdurmanın benim ya da başka bir şahsın gücünü aştığını hissettim. Bu insan selini durdurmaya çalışmak gereksizdi de. Çünkü, bu bir fitri ilgidir ve haddizatında caizdir. Ülkemiz Arabistan'dan oldukça uzaktır ve insanımızdan çok az kimse oraya gidip Beytullah'ı görme şerefine nail olmaktadır. Ülkemiz halkı Allah'ın evi için kendi topraklarında bir hediye hazırlandığına ilk defa şahit oluyordu. Bu yüzden onların içinde birdenbire bir sevgi ateşi parladı Bu arzu herhangi bir put için değildi. Allah'tan başka

olan Allah'ın (c.c) evi içindi: "Artık sen de insanlardan bir takım gönülleri, onları sever (onlara koşar) yap ve onları çeşitli meyvalarla besle ki (sana) şükretsinler."²⁵²[252]

Bu tür bir sevgi hiçbir şekilde müşrikçe bir sevgi olarak nitelendirilemez. Hatta asıl itibariyle bu ilahi bir sevgidir. Bu yüzden bunu öğülmemiş bir sıfat gibi görüp engelleme düşüncesi gereksizdir. Ancak, halkımız dini ilimler ve terbiyeden yoksun olduğu ve dinin sınırlarını bilmediği için caiz bir sevgi bile, içlerinde bir sel gibi coşup da kendi yolunu kendisi bulmaya başlayınca, çok kısa bir zamanda halkı yanlış yola sürükleyebilir. İşin bütün bu boyutlarını göz önüne alarak şöyle bir kanıya vardım: Benim ya da herhangi başka bir kimsenin tahrikiyle değil de kendi kendine kabaran halkın bu caiz ve doğal ilgisinin yanlış yola kanalize olmasını engellemek ve onu doğru yöne yönlendirmek kaçınılmazdır. Eğer ben böyle yapmazsam bu ilgi şer'î itibarla itiraza oldukça açık, din ve ahlâka oldukça zararlı bir duruma yol açacaktır.

Bu gibi düşüncelerle, Kabe'nin örtüsü dokunmaya başlandığında, şehir büyüklerini topladım ve hepsinin gönül rızası ile halkın çeşitli temsilcilerinden oluşan bir komite oluşturdum. Böylece halkın sevgi duyguları caiz sınırlar içerisinde teskin edilebilecek ve iş faydasız ziyaretler ve törenlere kadar gelip dayanmayacaktı. Bu komitede aşağıda isimleri yazılı dostlarımız vazife almışlardı:

1. Mevlânâ Abdurrahman (Diyobend ulemasından merhum Mevlânâ Müfti Muhammed Hasanın oğlu ve Camiâ-ı Eşrefiye Başkan Yardımcısı.)
2. Müfti Muhammed Hüseyin Naimî (Brelvi ulemasından Camiâ-ı Nâimiye'nin başkanı)
3. Mevlânâ Hafız Kifayet Hüseyin (Şî'î alimlerinden)
4. Hacı Muhammed Ishak Hanif (Ehl-i Hadis Cemiyeti Başkanı. Onun ismini İ'tisam isimli derginin müdürü teklif etmişti.)
5. Cuhedri Muhammed Hüseyin (Lahor Belediye Meclisi İkinci Başkanı)
6. Muhammed hmm (Lahor Belediye Meclisi)
7. Muhammed Ömer Bismil (Okul Müdürleri Derneğinden)
8. Nasrullah Şeyh (Pencap Üniversitesi Talebe Dernekleri Başkanı)
9. Hacı Muhammed Latif (Şah Alem Merkezi Başkanı)
10. Şeyh Tacdîn (Manifaturacılar Derneği Başkanı)
11. Hacı Mîracu Din (Pazarlama Sendikası Başkan)
12. Melik Mübarek Ali.
13. Şemşir Ali.
14. Şeyh Ferhat Ali.
15. Sîti Veli Bayi.
16. Rana Allah Dad Han
17. Azizurrahman
18. Kevser Niyazi (Şihab Gazetesi Genel Yayın Müdürü)

Bu 18 kişilik komitede sadece iki Cemaat-i İslamî üyesi vardı. Geri kalanların hepsi çeşitli grupların temsilci ve sorumluları olan dostlarımızdı. Ben kendimi de daha baştan bu komiteye katmamıştım. Şu da var ki, bu komitenin ilk iki toplantısına komite üyelerinin ricaları ile katıldım. Benim katıldığım toplantılara Lahor'daki yüksek bürokratlardan üçü de katılmıştı. Tüm komite üyelerinin oybirliği ile Kabenin örtüsünün Suudi Arabistan'a gönderilmeden önce dört gün için kadınlara ve bilahare üç gün için de erkeklere gösterilmesi kararlaştırıldı. Bu sergi esnasında kadınlarla erkeklerin karışmasına kesinlikle müsaade edilmeyecekti. Sergi esnasında kadınlar için kadın ve erkekler için erkek görevliler tayin edilecek ve bu görevliler caiz şer'î sınırları hatırlatacaklar, caiz olmayan hareketleri ise engelleyeceklerdi. Görevliler, ziyaretçilerin kurban kesmelerini engelleyecekler, Kabe'nin örtüsünü gördüklerinde Allah'ı zikretmelerini,

salavat getirmelerini ve kendilerine örtüsünü gösterme tevfiği veren Allah'a, Beytullah'ı da gösterme fırsatı vermesi için dua etmelerini telkin edeceklerdi. Alınan karara göre Kabe'nin örtüsü Suudi Arabistan'a gönderilirken törenle gönderilecekti. (Çünkü, bunu komite yapmazsa halk kendisi yapacak ve neticesi kötü olacaktı.) Ancak tören yapılırken törenin yapılacağı güzergahtaki tüm açık saçık posterler kaldırılacak, şarkı, türkü seslerinin kapatılması için gerekli tüm önlemler alınacaktı. Tören esnasında tüm şehirde yankılanacak şekilde tekbir, tehlil ve tahmid getirilecek ve kadınların törene katılması engellenecekti.

Lahor şehri için hazırlanmış bulunan program işte bu idi. Ancak daha sonra bambaşka bir durumla karşı karşıya kaldık. Kabe'nin örtüsünü görme arzusu sadece Lahorlularla sınırlı değildi. Çeşitli bölgelerden insanlar örtüyü görmek için onun dokunduğu fabrikaya akın ediyorlar ve fabrikada çalışanların işlerini güçleştiriyorlardı. Bir taraftan da şöyle veya böyle fabrikada çalışanlardan örtünün bir parçasını ele geçiriyorlar ve onu kendi bölgelerine götürerek tören düzenliyorlar ve kendilerine has usullerle ziyarete açıyorlardı. Benim burada engellemek istediğim şeyin tüm ülkeye yayılmaya başladığı endişesine kapıldım. Bu şekilde örtünün bazı parçalarının zayi olma tehlikesi de söz konusu idi. Bu yüzden Lahor şehri dışındaki insanlara da düzenli bir şekilde Kabe'nin örtüsünün gösterilmesinin zorunlu olduğu yargısına vardım. Nitekim Pakistan Batı Demiryolları İdaresi'nin de yardımıyla bu iş için iki tane özel tren hizmete kondu. Örtü ile birlikte 12 demiryolları emniyet görevlisi, 3 sivil savunma gönüllüsü, 3 tane de Cemaat-i İslâmî üyesi gönderildi. Trenlere hoparlörler takıldı. Görevlilere, örtüyü göstermek için durdukları her yerde, daha oraya ulaşır ulaşmaz, başka tür bağırıp çağırmalara mahal vermemek için hemen son güçleriyle tekbir ve tehlil getirmeleri ve ziyaretçilerin başvuracağı her tür müşrikçe hareketi engellemeleri direktifi verildi. Onlardan, kadınlarla erkeklerin karışmalarına fırsat vermemeleri, kurban kesenleri engellemeleri, acı hadiselere meydan vermemek için örtüyü düzenli bir şekilde halka göstermeleri, halka bunun Allah'ın evine örtülmek üzere dokunmuş bir bez parçası olduğunu ve sadece örtüye bakmakla yetinip Beytullah'ı görmelerini nasip etmesi için Allah'a yalvarmalarını devamlı bir şekilde hatırlatmaları istendi.

Hadiselerin bu ayrıntılarını gözler önüne serdikten sonra benim bu programa herhangi iyi ya da kötü bir niyetle başlamadığım açıkça görülecektir. Bilakis bu program, halkın arzularının kabardığı bir zamanda düzenlenmişti ve bu programı düzenlemenin asıl amacı halkta oluşan bu sevgi selini yanlış yollara düşmekten kurtarıp, doğru yola kanalizasyon etmek için yapılabilecek her şeyi yapmaktı. Eğer ben böyle yapmasaydım, durum daha da kötüleşecek ve seli durdurmak o kadar kolay olmayacaktı.

Ben sorduğunuz soruları cevaplamaya geçmeden önce hadiselerin nasıl geliştiğini burada kısaca açıklamak istiyorum:

Lahor şehrinde tertip komitesinin denetimi altında Kabe'nin örtüsünün sergilenmesi, kadınlar için dört gün, erkekler içinse üç gün sürdü. Ayrıca kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı olmak üzere birer gün Lahor'un dış mahallelerinde de sergiye konuldu. Bu zaman zarfında örtüye secde edilmesi veya etrafının tavaf edilmesi gibi bir hâdise vukua gelmedi. Sergi süresince görevliler, halka şer'î sınırları hatırlatmak ve bu sınırların çiğnenmesini engellemek yolunda ellerinden geleni yaptılar. Kimsenin adak adamasına müsaade edilmedi. Halktan ziyarete gelenlerin büyük bir bölümü, görevlilerin telkinlerine uydular ve şer'î sınırlara saygı gösterdiler. Ancak binlerce, yüzbinlerce insanın ortalığı ana-baba gününe çevirdiği bir ortamda herkesi şer'î sınırlar içerisinde tutabilmek mümkün değildi. Böyle bir insan seli içerisinde, tüm engellemelere rağmen, bazıları Kabe'nin örtüsünü Öptüyse veya örtüye dua edip ondan bir şey istedi ise ya da erkeklerin sırası olduğu bir zamanda bazı kadınlar kendi kocaları ile birlikte kalabalığın arasına karışmışlarsa, bunda tertip komitesinin ne suçu var?

Lahordaki törene bizzat ben de katıldım ve başından sonuna kadar oradaydım. Örtü hava alanına götürülene kadar törene katılanların sayısı da altı-yedi yüzbin kişiye ulaştı. Havaalanına kadar 8 kilometre uzunlukta bir yoldan geçilmesi gerekiyordu. Bu güzergah boyunca, sinema ve dükkanlardaki her türlü açık-saçık resimler ya yırtılıp atıldı, ya da üzeri kapatıldı. Radyolardaki tüm şarkı ve türküler kapatıldı. Tüm tören boyunca "Allahu Ekber" ve "Lailâhe İllallah" sadalarından başka bir şey söylemeye kimse yanaşmadı. Kalabalık çok olmasına rağmen kimsenin cebinden bir şey çarpılmadı. Kimse sigara içmedi. Herhangi bir zorbalık hadisesi vukua gelmedi. Kadınlar engellenmelerine rağmen, yine de geldiler. Ancak kadınların herhangi bir şekilde taciz edildiğine dair hiçbir şey işitilmedi.²⁵³^[253] O zaman tüm şehir halkını iyilik öyle bir sarmıştı ki tören anındaki kargaşa sırasında ayakkabılarını ayaklarından düşürenler, birkaç saat sonra ayakkabılarını düşürdükleri yerlerde bulmuşlardı. Böyle büyük hayırlara sebep olan bir olayda, hadiseyi eleştirenler bula bula bazılarının yaptığı müşrikçe davranışları ve bid'atları buldular. Halbuki yüz binlerce insanın toplanmış

²⁵³[²⁵³] Lahor Şehri Polis Müdürü Kabe'nin örtüsünü havaalanına törenle götürme hadisesi sırasında herhangi bir yankesicilik, zorbalık ya da kadınları taciz etme gibi bir olayın vukua gelmediğini bizzat bana bildirmişti.

olduğu bir yerde hiç kimsenin hiçbir yanlış iş yapmayacağı garantisini kim verebilir? Haraketli bir topluluk içerisinde bazı insanlar ileri atılıp Kabe'nin örtüsünü öpmüşse veya bazı hatalı şeyler söylemişse ya da uygun bazı şeyler söyleyip geçmişse, sırf bu yüzden Lahor şehrinde böyle büyük bir hayra sebep olan bir programın suya düşmesi mi gerekirdi? Böyle bir durum, temiz şeylerin hepsini terkedip, nerede bir pislik bulursa hemen üstüne konan sineğin durumuna benzemez mi?

Elimizde Lahor şehrinde diğer şehirlere gönderilen trenlerle ilgili raporlar da bulunmaktadır. Bu trenlerde görevli olarak gidenler, sadece Cemaat-i İslâmî'nin üyeleri değildi. Trenlerde sivil savunma ve demiryolları muhafızlarından da insanlar vardı.^{254[254]} Bu kişilerin bildirdiğine göre, her gidilen yerde, binlerce, hatta yüz binlerce kişi, Kabe'nin örtüsünü görmeye gelmiştir. Her yerde örtü sergilenirken Allah'ın zikri, söylenen diğer şeyleri bastırmıştır. Her yerde kadınlarla erkekler ayrı ayrı tutulmuştur. İzdihamdan dolayı kadınlarla erkeklerin karışmasının önlenemediği durumlar oldukça nadir görülmüştür. Heryerde emniyet ve sükûn içerisinde ziyaretler gerçekleştirilmiş, istenilmeyen hadiseler oldukça az husule gelmiştir. Bunun sebebi ise, herhangi bir kimsenin gafleti değildir. İzdihamın haddinden fazla olması bu gibi hadiselerle yol açmıştır. Kadınlar büyük kalabalıklar halinde gelmelerine rağmen, onları incitici hadiseler oldukça nadir gerçekleşmiştir. Bu kadar büyük kalabalıklara rağmen kimsenin parasının çarpıldığı duyulmamıştır. Toplanan halka iyilikte bulunmaları yolunda büyük ölçüde telkin yapılmış ve Kabe'nin örtüsünü ziyaret ederken nelere dikkat edecekleri hatırlatılmıştır. Halk, genelde bu söylenenlere uymuş ve birçok insan: "Ya rabbî örtüsünü görmeyi nasib ettiğin evin kendisini de görmeyi bizlere nasib eyle" diye dua ederken görülmüştür. Bu trenlerle gönderilen Kabe'nin örtüsüne ne kimse tavaf etmiş ve ne de herhangi bir kimse bu örtüye secde ederken görülmüştür. Bütün bunlara rağmen, yüzbinlerce insandan oluşan kalabalık içerisinde bir kaç kişinin Kabe'nin örtüsünü veya örtüyü taşıyan treni öpmesini veya bazılarının trenin lokomotifine kutsal lokomotif demelerini, görevlilerin tüm engellemelerine rağmen halkın trenin içerisine para fırlatmasını ya da izdiham dolayısıyla kadınlarla erkeklerin karışmasının engellenememesini bazı çevreler özellikle gündeme getirmekte, ama bu işte daha baskın olan, önceden sıraladığımız tüm hayır işlerini görmezlikten gelmektedirler.

Bu itirazcı beyler, sırf kusur araştırmakla kalmamakta, tüm gayretlerine rağmen kusur bulamadıkları yerde, kusur uydurmaktan geri durmamaktadırlar. Örneğin: Lahor şehrindeki tertip komitesinin izin ve müsaadesi alınmadan, Kabe'nin örtüsünün hazırlandığı fabrikanın bulunduğu semt sakinlerinin kendi kendilerine bir gösteri yaptıkları iddia edilmiştir. Bu törenle ilgili olarak, koca koca salih ve muttaki insanların gösteri anında saz çaldıkları ve gösteri yapanların Kabe'nin örtüsünü götürüp Ali Hicverî'nin mezarı üzerine serdiği suçlamasında bulunulmuştur. Halbuki örtünün Ali Hicveri'nin (r.a) mezarı üzerine serilmesi meselesinin kesinlikle gerçekle bir alakası yoktur. Saz çalınmasına gelince; bununla ilgili söylentiler çelişkilidir. Bazıları saz çalındığını söylemekte ise de bazıları bunu reddetmektedir. Bazıları ise, o sırada oradan geçen bir düğün alayında saz çalınmakta olduğunu bildirmektedirler. Yine de, saz çalınmış olsa bile, bunun sorumluluğu benim üzerime ya da tertip komitesinin üzerine yıkılamaz. Çünkü gösteri bizim müsaademiz dışında, hatta bizim engellememize rağmen yapılmıştır. Örtünün dokunduğu fabrikanın bulunduğu semt sakinlerinin elinden Kabe'nin örtüsünü kurtaramayacağımız açıktır. Elimizde bir helikopter olsaydı belki örtüyü oradan alıp kaçırabilirdik.

Bu beylerin tüm derdinin sadece Lahorda dokunan bu örtüyle olması ise işin en garip tarafı. Karaçi'de dokunan, onun için de gösteri yapılan, şehir şehir dolaştırılan örtüden hiçkimse bahsetmiyor. Bütün söylenenler öyle bir üslupla söyleniyor ki, kendiliğinden benim ve Cemaat-i İslâmî'nin hesabına yazılıyor. Bütün bu söylentiler, yine de, görünüşle ilgiliydi. Bizim bu dindar beyefendilerin uzak görüşlülüklerinin benim kalbime kadar ulaşması ve benim Kabe'nin örtüsünü ne niyetle sergilediğimin onlara malum olması şaşılacak birşey. Benim niyetimin kendilerine nasıl malum olduğunu Allah (c.c) daha iyi bilir. Eğer bu beyefendiler, "Alîmu'n bizâtissudûr" (kalplerde olanı bilen)^{255[255]} olduklarını iddia ediyorlarsa, bu tenkit ettikleri şirk ve bid'attan daha kötü bir şeydir. Eğer onlar benim böyle bir niyetimin olduğunu zan ve tahminlerine dayanarak söylüyorlarsa, herhalde onlar Kur'an ve Hadis'te şirk ve bi'dattan başka zemmedilmiş bir şey görmemiş, bühtan ve iftira ile ilgili hükümler gözlerinin önünden geçmemiş olacak. Hadisenin gerçeğini beyan ettikten sonra ben şimdi soruyu soran saygıdeğer şahsın açıklamamı istediği asıl sorularına geçiyorum:

1. "Şeâirullah" deyimi, sadece Allah Teâlâ'nın kendileri için bu deyimi kullanmış bulunduğu şeyler için kullanılmaz. Allah'a tapmanın alameti olan herşey "Şeâirullah" cümlesinden sayılır. Yine Allah Teâlâ

^{254[254]} Bu raporun kısa bir özeti. "Asya" ve "Şihab" dergilerinde yayınlanmıştır. Ben meseleyi değerlendirirken sadece bu yazılı raporları değil, bana meseleyi şifahi olarak anlatanların görüşlerini de göz önüne alıyorum.

^{255[255]} Mâide: 5/7.

inde, hediye edilmesi niyetlenen herşeye saygı göstermek yerinde ve doğru bir harekettir. Bu saygı hediye edilmesi niyetlenen şeye değil de, bu şeyin kendisine mahsus edilmesi niyeti taşıyan Allah Teâlâ'yadır.

Kabe'nin onarımı için taş ve tahta toplansa ve halk bu malzemeyi edeb ve ihtiram içerisinde yerine koysa; bu malzeme yerinden alınıp Kabe'yi onarım hizmeti verilirken insanlar abdestli bulunmaya ve Allah'ı zikretmeye önem verseler, buna nasıl itiraz edilebilir? Şüphesiz bir kimse haddini aşıp da bu gibi şeyleri tavafa ve secdeye kalkışırsa veya bu gibi şeylerden yardım dilenirse, bu şüphesiz şirk olur.

2. Herhangi bir fiilin zemmedilmiş bir bid'at olarak görülmesi için, yalnız Peygamber Efendimiz zamanında olmamış olması durumu yeterli değildir. Dil yönünden her yeni iş bidat'tır. Fakat şer'î istilahta, dalalet olduğu bildirilen bid'at'la belli bir yeni iş kastedilmektedir. Bu yeni iş, şeriatın herhangi bir esası ya da hükmü ile çatışan, yapılmasından bir fayda beklenmeyen ya da şeriatça kaldırılması kabul edilen herhangi bir sakıncayı (mahzuru) ortadan kaldırmayan, şer'î bir delili bulunmayan bir iş olmalıdır. Bu işi icad edenin de yapılmamasının günah, yapılmasının farz olduğu iddiası ile bu işi kendisi ya da başkaları için zorunlu görmesi gerekir. Böyle bir durumun söz konusu olmadığı yerlerde, sırf filan iş Rasulullah zamanında yapılmıyordu diyerek o işe "dalalet" mânâsında "bid'at" denilemez. Buharının "Kitab'ul Cuma"da naklettiği dört hadiste şöyle bir açıklama vardır: Peygamber Efendimiz ve Şeyheyn^{256[256]} zamanında cuma namazında ezan bir kere okunurdu. Hz. Osman (r.a) kendi zamanında cumaya bir ezan daha ilave etti, ama bu işi hiç kimse dalalet olan bid'at olarak görmedi. Bilakis ümmetin tamamı bu yeni şeyi kabul etti. Buna karşılık yine aynı Hz. Osman (r.a) Mina'da namazı kısaltmadan (kesretmeden), tam kıldığı için eleştirilere maruz kaldı. Hz. Abdullah b. Ömer, duha (kuşluk) namazı için "bid'at" ve "ihdas" kelimelerini kullanmakta ve şöyle demektedir:

"Bu insanların çıkarmış olduğu en iyi yeni işlerdendir. Bi'dat'tır, ama güzel bid'at'tır. İnsanların yeni çıkarmış olduğu şeylerden bundan daha fazla beğendiğim yoktur."

Hz. Ömer'in teravihle ilgili olarak izlediği tutuma Peygamberimiz ve Hz. Ebu Bekir (r.a) zamanında rastlamıyoruz. Hz. Ömer'in (r.a) kendisi buna yeni bir iş demektedir ve şöyle buyurmaktaydı:

"Bu ne güzel bir yeni iş oldu!" Buradan yalnızca yeni bir iş olmanın zemmedilmiş bid'at olmak için yeterli olmadığını anlıyoruz. Bir işin zemmedilmiş bid'at sınıfına girebilmesi için bazı şartlar vardır.

İmam Nevevi, Müslim'in Şerh'inde (Kitab'ul Cum'a) "Her bid'at dalalettir" deyimini açıklarken şöyle yazmaktadır: Alimler bid'at (lügat itibariyle "yeni iş") beş çeşidi olduğunu söylemektedir:

- a. Vacib olan bid'at.
- b. Mendub olan, yani beğenilen ve şeriatça yapılması istenen.
- c. Haram olan bid'at.
- d. Mekruh olan bid'at.
- e. Mubah olan bid'at.

Hz. Ömer'in teravih namazı hakkında söyledikleri bizim bu görüşümüzü desteklemektedir.

Allâme Aynî, Umdet'ul Kari'de (Kitab'ul Cum'a Bölümünde) Abd. b. Humeyd'den şöyle bir rivayet aktarmaktadır: "Medine'nin nüfusu artıp da uzaklara evler yapılmaya başlanınca, Hz. Osman üçüncü bir ezan (günümüzde cuma günleri en önce okunulan) okunması emrini verdi. Onun bu isteğine kimse karşı çıkmadığı halde, Mina'da namazı tam kılmasına itiraz edildi."

Allâme İbn Hacer, Fethu'l Bârî'de (Küabu't Teravih Bölümünde) Hz. Ömer'in: "Bu ne güzel bir bid'at oldu" sözünü şerh ederken şöyle demektedir: "Bid'at, daha önceden bir benzeri olmadan yapılan her yeni iş denmektedir. Ancak şeriatla bu kelime sünnetin hilanna kullanılmakta ve bu yüzden bid'at'ın zemmedilmiş olduğu söylenmektedir. Araştırmamıza göre şer'an mustahsen tarifi içerisinde giren her yeni iş iyi, şer'an kötü iş tarifi içerisinde girense kötüdür. Aksi takdirde mubahtır."

Bu temel açıklamadan sonra şunu arzetmek istiyorum: Kabe'nin örtüsü için gösteri ve tören yapma, örtüyü sergiye sunma, şüphesiz Peygamber Efendimiz (s.a) ve Hulafa-ı Raşidîn döneminde olmayan yeni bir işti. Ancak, ben bu işi aslında gösteriş yapmak istediğim veya örtünün şaşaa içerisinde gönderilmesini daha başından beri plânladığım için yapmadım. Bilakis ben bu programı, tüm yurttaki halk içerisinde Kabe'nin örtüsünü görmek için yatışmaz bir cezbenin uyandırdığı ve biz eğer bu cezbe ve şevki kendi haline bırakırsak halkın büyük ölçüde yoldan sapacağı endişesine kapıldığım bir anda yaptım. (Nitekim halkın bunu kendi kendine yapmak isteğinin bazı yerlerde istenilmeyen sonuçlara sebep olduğuna hep birlikte şahit olduk.) Bu yüzden ben, şeriat gözünde oldukça büyük bir mazarrat olan bu mazarratı def edebilmek için böyle bir yola başvurdum. Bunu yapabilmek için halkın cezbe sellerini seri sınırlar içerisinde tutabilecek bir işe başvurdum. Halkın bu cezbesini, seyyiat yerine, şeriatçe beğenilmiş hasenat tarafına çevirmeye çalıştım.

^{256[256]} Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer (Çev.)

Ben, halkın Kabe'nin örtüsünü mutlaka görmesi ve bununla ilgili törenlere katılması gerektiği, gelmezlerse günahkâr olacakları, gelirlerse şöyle şöyle sevap kazanacakları yolunda kesinlikle bir iddiada bulunmadım. Ayrıca, eğer gelecekte yine Pakistan'da Kabe'nin örtüsünün dokunması kararlaştırılırsa, bu işe karışmaya ve bu yolda sergiler ve törenleri içerecek programları hazırlamaya hiç de niyetim olmadığım burada belirtmeliyim. Şimdi sormak istiyorum: Acaba, hangi fikhî kaideye dayanarak dalaletle götürülen bir bidat işlediğimi söyleyeceksiniz? Bütün bunlara rağmen eğer sövüp sayma yerine, herhangi bir bey, benim dalalet olan bid'ata mürtekip olduğumu delillerle gösterirse, tövbekar ve pişman olmakta bir an bile tereddüt etmem. Elhamdülillah ben, günahı günah olarak kabul ettikten sonra bile, kendi söylediğim olsun diye günahı ısrar eden mütekebbirlerden değilim.

3. Kabe üzerine örtülmüş veya örtülmek üzere hazırlanmış olsun, her iki durumda da hiçbir bez parçası ondan bereket elde etmek için dokunulacak, öpülecek, ziyaret edilecek veya ettirilecek ve şaşaa içerisinde gönderilecek ölçüde kutsallaşamaz. Bilakis, fakihler örtünün Kabe üzerinden indirildikten sonra üzerinde Kelime-i Tevhid, Kur'an ayetleri veya Esmâ-ı Hüsnâ'dan herhangi birisi yazılı olmaması kosuluyla elbise olarak kullanılmasına cevaz vermişlerdir. Ancak insanlar, Kabe'nin örtüsüne kendiliklerinden (herhangi bir şer'î hüküm veya fetva olmaksızın) bu örtünün Allah'ın evine örtülmek üzere götürüldüğünden veya Beytullah'tan indirilmiş olduğundan dolayı hürmet gösterirlerse, bu hürmetin yersiz olduğu da söylenemez. Böyle bir hürmet, örtünün Allah'ın evine nisbeti dolayısıyladır. Örtüye hürmet gösterilmesi için Allah Teâlâ'nın yüceliği ve sevgisinden başka bir muharrik yoktur. Böyle bir hürmeti, herhangi bir kimse vacip olarak gösterir ve herhangi belli bir şekli gerekli görürse, bu yanlıştır. Ancak başka birisi de çıkıp, bunun zemmedilmiş olduğunu ve şöyle ya da böyle şirk olduğunu söylerse, bu da haksızlık olur. Ziyaret ve bu amaçla gösteri yapma hususunu ise yukarıdaki satırlarda açıklamıştım.^{257[257]}

Emri Bil Maruf Farızasını Nasıl Yerine Getirmeli?

Soru:

Emr-i bilmaruf ve nehy-i ani'l münker (iyiliği emredip kötülükten menetme) meselesi bir süredir zihnimi iyice meşgul ediyor. Bir yandan kötülüklerden menetmek (nehy-i ani'l münker) ile ilgili hükümlerin şiddetini görüp, diğer yandan da kötülüğün günümüzdeki geçerliliğini veya yaygınlığını göz önüne getirince, bu hükümlerin nasıl tatbik edilebileceği meselesinin içinden bir türlü çıkamıyorum. Eğer nehy-i ani'l münker ile; kötülüğü görünce susmak yerine, insanları şifahi olarak kötülükten menetmek kastediliyorsa, (çünkü elle alıkoymak, fiilen menetmek kişinin imkanları nisbetindedir ve istisnalar dışında herkes şifahi olarak kötülükten menetme gücüne sahiptir) bu durumda insanın her anını bu işe vermesi gerekmektedir. Çünkü her yeri kötülük (münker) kaplamıştır. Artık kötülüğün ulaşmadığı bir yer düşünülemez bile. Ayrıca bu işteki en büyük engel kötülükten menedilen kişinin bunun kendi iyiliği için yapıldığını görmezlikten gelerek ya da kabul etmeyerek kırılması, gücenmesi, hatta öfkelenip karşı mücadeleye girmesidir. Bu konuda başımızdan ilginç olaylar geçmiştir: Bir kişi ne kadar yumuşak ve iyi sözlerle kötülükten menetmiş olursa olsun, muhatabı bunu iyi karşılamamakta, aksine, ya söylenenlerle hiç ilgilenmemekte veya ters bir cevap vermektedir. Hatta en iyi karşılayanın yaptığı da söylenenleri dinleyip susmaktan başka bir şey olmamaktadır. Şüphesiz, bu susmanın da bir sınırı var. Bir yerden sonra o da buna tahammül edememektedir. Sonuç olarak söylenenlerin herhangi bir etkisi olmamaktadır. Örneğin; yolda giderken tesettüre uymamış bir kadın gördüğümüzde ona yol üzerinde meseleyi anlatmazsak, bir daha nerede görüp de meseleyi anlatacağız. Hiç bir zaman ikinci bir fırsat elimize geçmeyecek. Acaba bu kadını yolda geçerken durdurup meseleyi anlatmak size göre uygun mudur? Aynı şekilde tavır ve davranışları iyi olmayan kadınlara nasıl öğüt verilebilir? Bir kadın, ne kadar rezil olursa olsun, kendine öğüt verirseniz iyi karşılamaz. Herhangi bir derse veya toplantıya çağrılırsalar da kesinlikle gelmezler. Bu durumda onlara yönelik olarak bu farıza nasıl yerine getirilecek?

Son olarak şunu da sormak istiyorum: Erkeklerin kadınlara, kadınların erkeklere tebliğ etmeleri icabeder mi? Yoksa herkes kendi cinsinden kişilere mi tebliğ yapacak yalnızca?

Cevap:

İyiliği emretmek ve kötülükten nehyetmek hükmü umumidir. Ancak, bu hükümlerle amel ederken kişinin hikmete dikkat göstermesi gerekmektedir. Zaman ve ortam gözetmeksizin her yerde aynı üslubla iş yapmak

bazen aksi tesir gösterir. Sizin için gözlerinizi kapayarak bu hükmü her yerde ve ortamda uygulayabileceğiniz genel bir usul ortaya koymak benim için zor bir iştir. Bu konuda asıl önemli olan, yavaş yavaş, kendi tecrübelerinizden ders almanızdır: Her geçen gün ve her ortamda kişiyi anlayarak emri bi'l mâruf ve nehy-i ani'l münker hizmetini yerine getirebilecek münasib bir yol benimseyerek hikmet ve basiret kazanmamızdır. Bu işi yaparken önceleri siz de hata yapabilirsiniz. Hatta bazı durumlarda siz hata yapmazsınız da muhatabınızın cevabı uygunsuz olabilir. Ancak böyle tecrübelerle doğru yolu öğrene öğrene usulünüzü geliştirirsiniz. Bu işten soğuyup bırakmamak ve her tecrübe sonunda hata yapıp yapmadığınızı, yaptıysanız o hatanın ne olduğunu ve muhatabınızın sizi terslemesi durumunda, onu doğru yola getirmek için daha iyi bir üslûbun bulunup bulunmadığını araştırıp, bu konular üzerinde iyice düşünmeniz şarttır. Böylece, tecrübelerle doğru yolu öğrene öğrene, etkinliklerinizi geliştirip yaygınlaştıracaksınız. Bu işin büyük bir sabır gerektirdiğini aklınızdan çıkarmamalısınız. Herhangi bir kötülüğü görüp de onu engellemeyenizin o an için mümkün olmadığı durumlarda onu erteleyin ve daha başka münasip bir fırsatı kollayadurun. Buna ilaveten şöyle bir yol daha var: Kötülük, engellemeyenizin oldukça güç olduğu bir yerde cereyan ediyorsa, o yeri terkediniz. Eğer herhangi bir sohbet, toplantı ve benzeri yerlerde bu gibi bir durum söz konusu olursa oradan ayrılıңыз. Böyle durumlarda yaptığınız hareketin sebebini insanlar kendileri öğrenmek isteyeceklerdir. İşte o zaman aradığınız fırsat kapınıza gelmiş olacaktır. Bu gibi durumlarda, oldukça mülayim bir şekilde, onlara ayrılış sebebini beyan ediniz ve "sizleri engellemek benim gücümü aşan birşey, ancak, Allah'ın (c.c) hükümleri ve O'nun Rasûlü'nün bildirdikleri aleyhine yapılan şeylere katılma cüretine de sahip değilim" deyiniz. Siz belli birkaç mesele hakkında da görüşlerimi öğrenmek istiyorsunuz. Sorularınızı şöyle cevaplayabilirim: Yoldan geçen örtüsüz kadınları, o anda durdurup meseleyi anlatmaya çalışmak uygun değildir. Açıklık-saçıklık öyle bir musibet haline geldi ki, bu musibetin bireysel olarak önüne geçme imkanı artık kalmadı. Artık bu musibet toplumsal ıslah önlemleri ile ancak tedavi edilebilir. Şu an sizin bu konuda yapabileceğiniz, kendi tanıdığınız kadınlardan açıklık-saçıklık hastalığına yakalanmış olanlara Allah ve Rasûlünün hükümlerini ulaştırmaya çalışmaktan ibarettir. Tavır ve davranışları bozuk olan bir kadına tebliğ ederken, kendisini bozuk davranış olarak gördüğünüz şüphesini onda uyandırmayacak bir yol izlemelisiniz. Yine, ona bozuk davranış aleyhine nasihat vermek yerine, öncelikle onun kalbinde iman, Allah korkusu ve ahirette hesaba çekilme kaygusunu yerleştirmeye çalışmalısınız. Eğer herhangi bir toplantıya gelmiyorsa, onun da katılabileceği bir toplantı hazırlayıp kıyamet, ahiret, cennet ve cehennemle ilgili bahisler açınız ve Allah Teâlâ'nın hâzır ve nazır olduğu duygusunu onun kalbine yerleştirmeye çalışınız.

Emr-i bil maruf ve nehy-i ani'l münker hükmünün muhatabı olarak kadınlar ve erkekler eşit statüdedirler. Ancak, kadınların kendi çevreleri içerisinde bu farzı yerine getirmeleri gerekmektedir. Elbette yakınları, oturup kalkabildikleri, sohbette bulunabildikleri aile içinden namahrem erkekler de bu konuda kadınların muhatabı olabilirler. Genel olarak erkeklere nasihatta bulunmak, kadınların üzerine düşen bir farz değildir. Ancak, kadınlar neşrecekleri yazılarla bu hizmette bulunabilirler.^{258[258]}

Hacer'ul Esved Ve Kabe İle İlgili Olarak Gayri Müslimlerin Yanlış Anlamaları

Soru:

Londra İslami Kültür Merkezi'ne cuma günü birkaç İngiliz genç kız gelmişti. Büyük bir dikkatle namaz kılışımızı izlediler. Namazdan sonra bize neden güneydoğuya yönelip namaz kıldığımızı, başka bir tarafa neden yönelmediğimizi, Kabe'ye neden önem verdiğimizizi, diğer taşlar gibi bir taş olduğu halde Hacer'ul Esved'i neden öptüğümüzü sordular. Bunun hindulanki gibi bir tür putperestlik olduğunu, hinduların önlerine put koyarak tapındıklarını, müslümanların ise ona yönelerek secde ettiklerini söylediler. Biz onları ikna edici bir cevap veremedik. Bizi bu konuda aydınlatırsanız, daha sonra karşılaşacağımız bu tür durumlarda itirazlara cevap verebilecek bilgileri aktarırsanız, size müteşekkir kalırız.

Cevap:

Hemen hemen sizin yazdığınız muhtevada Hindistan'ın çeşitli bölgelerinden de birçok mektup almış bulunuyoruz. Bu mektuplardan da bu gibi soruların günümüzde yer yer müslümanların önüne çıkmakta olduğunu anlıyoruz. Bu itirazcılardan bir kısmının amacı şöyle ya da böyle İslam'a karşı çıkmaktır. Bu dünyada verilebilecek hiçbir cevap onları ikna etmeyecektir. Onların maksadı üzüm yemek değil, bağıcıyı

dövmektir. Tabii ki bu itirazcılardan bir kısmının soruları meselenin hakikatini bilmediğinden iyi niyetli olarak kalbinde oluşan şüpheden kaynaklanıyor olabilir. Bu gibi kimseler için makul ölçüler içerisinde hakikati anlatmak yeterli olmaktadır.

Putatapıcılığın hakikati şudur: Müşriklerin çeşitli taifeleri, Allah Teâlâ ile birlikte diğer bazı varlıkları da ilahlık sıfat ve yetkilerine haiz olarak görmektedir. Veya Allah Telala'nın onların içine hulul ettiğine inanmakta ve yanlış inanca saplanmış olarak bu gibi varlıkları putlaştırmakta ve onlar için özel yerler inşa ederek, bu putların önünde tapınma törenleri düzenlemektedirler. Şimdiye kadar hiçbir müşrik kavim ne bizzat Allah Teâlâ'nın putunu yapmış ve ne de Allah Teâlâ'nın herhangi bir hayali şeklini hazırlayıp onun önünde secde edecek bir tapınma usulü benimsemiştir. Yeryüzündeki bütün müşrikler, hemen hemen açık bir şekilde Allah Teâlâ'nın şekil ve suretten münezzehe olduğu konusunda hemfikirdirler. O'nun (Allah'ın) ve diğer mabudların farkı müşrik kavimlerin inanç ve dini törenlerinde açık bir şekilde kabul edilmiştir. Bu yüzden sadece diğer ilahların putları yapılmış ve fakat Allah bundan müstesna tutulmuştur.

Putatapıcılığın bu hakikatini iyi bir şekilde anlayan bir kişi müslümanların namaz kılarken Kabe'ye yönelmesi veya hac farızasını ifa ederken Kabe'yi tavaf etmesi ve Hacer'ul Esved'i öpmesinin putperestlikle uzaktan yakından ilgisi olmadığını anlayacak ve yanlış bir kanıya kapılmayacaktır, İslam, Allah'tan başkasının ilahlığını daha başından beri kabul etmeyen katıksız bir tevhid dinidir. İslam, Allah'ın herhangi bir kimseye hulul ettiğini kabul etmediği gibi,

Onun herhangi bir maddi surette kendisini ortaya koyduğu görüşüne de yer vermez. Gayrı müslimler, Kabe'yi göremeseler de resimlerini mutlaka görmüşlerdir. Onlar açık kalbî Kabe'nin bizim ibadet ettiğimiz Allah Teâlâ'nın putu olduğunu söyleyebilirler mi? Sağlam akıl ve idrak sahibi herhangi bir kimse bu küp şeklindeki binanın Alemlerin Rabbi'nin şekli üzerine yapıldığını söyleyebilir mi?

Hacer'ul Esved meselesine gelince: Hacer'ul Esved Kabe'nin dört köşesinden birinde adam boyu yüksekliğe konulmuş küçükçe bir taşdır. Müslümanlar ona yönelerek secde etmemekte, bilakis, Kabe'nin tavafını bu noktadan başlatarak bu noktada bitirmektedirler. Her tavaf onu öperek ya da onun tarafına işaret edilerek başlatılmaktadır. O halde bunun putperestlikle ne ilgisi vardır.

Şimdi isterseniz dünyadaki tüm müslümanların neden Kabe'ye yönelerek namaz kıldıkları meselesini açıklayalım: Bunun dosdoğru cevabı şudur: Bu, müslümanların aynı merkezi kabul etmeleri, aynı yöne yönelmeleri ve namazda bir düzen sağlamaları içindir. Yeryüzündeki bütün müslümanlar için bir merkez ve bir yön tayin edilmemiş olsaydı, her namaz vaktinde acıba karışıklıklar, hercümerc ortaya çıkardı, infıradı namazlar eda edilirken bir müslümanın yönü doğuya, diğerininki batıya üçüncüsününki kuzeye, dördüncüsününki ise güneye doğru olurdu. Cemaatle namaz kılınırken de her camide namaza başlamadan, ne tarafa yönelineceği hususunda geniş tartışmalar çıkardı. Sadece bu kadar da değil: Her caminin inşaatı yapılırken mescidin yönünün ne tarafa olacağı hususunda münakaşa ve kavgalar olurdu. Allah Teâlâ bütün bu olasılıkları müslümanlara bir kible tayin ederek tüm zamanlar için ortadan kaldırmıştır. Ayrıca, merkez olması gereken yeri kible olarak tayin etmiştir. Çünkü insanları Allah'a kul etme hareketi bu noktadan başlamış ve tek bir Allah'a (c.c) ibadet etmek için dünyadaki ilk mabed burada inşa edilmiştir.^{259[259]}

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİYASİ MESELELER

Devlet İle Hükümet Arasındaki Fark

Soru:

"Hedefler Sözleşmesi"ni, esas olarak Pakistan rejiminin niteliğini İslâm hukukuna göre değerlendirdiğiniz bir yazınızda, devlet ile hükümet arasındaki farktan söz etmişsiniz. Bu meselede bir takım tereddüt ve şüphelerim var. Benim açımdan, görüşleriniz, bu meseleyi daha da zorlaştırmaktadır:

Siz devletin tarifini şu şekilde yapıyorsunuz: "Devlet kelimesi, dilimizde "riyaset" kelimesiyle karşılanmaktadır. Siyasal bilimlerde devlet, belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan insanları yaptırım gücüyle yönetimi altına alan bir sistemdir."^{260[260]}

Bu durumda, 1945 kanunundan sonra biz de devlete bağlıyız. Daha önceki çağlarda da böyle bir farklılık var mıydı?

^{259[259]} Tercüman'ul Kur'an, 61. cild, 2. sayı, Kasım, 1963

^{260[260]} Siyasal Buhran, 2/100

Cevap:

Devlet ile hükümet arasındaki farkı, cami ile mütevelli heyeti arasındaki ilişkiye bakarak kolayca anlayabilirsiniz. Bir mahallenin sakinleri, herhangi bir yerin cami yapılmasına karar verirse, o bina da bu amaç için vakfedilirse, cami yapılmış olacaktır. Bu bina, yapısı itibariyle cami olmaya uygun değilse, vakıf da onu cami yapmaya kesin olarak karar vermişse, bu bina değiştirileceği güne kadar olduğu gibi bırakılacaktır. Fakat bu durum, söz konusu binanın cami olmasına engel değildir. Mahalle sakinlerinin belirlediği mütevelli heyeti, caminin işlerini üstlenecektir. Mütevelli heyeti, mahalle sakinlerine rağmen bu binada camiyle bağdaşmayacak işler yapmaya kalkışrsa, bu binanın cami olmadığını kimse söyleyemez. Fakat biz, camide yapılmaması gereken işler yaptıkları için mütevelli heyetinin düzeltilmesini veya görevlerine son verilmesini isteyebiliriz.

Bu ülkenin halkı, sonuç itibariyle anayasasında ulusal devletinin rejiminin İslâm olduğunu ilan etmiştir. Dolayısıyla devlet bütün faaliyetlerini İslâmî esaslara göre düzenler. Devlete bağlılık görevimizdir. Devletin yapısı hâlâ 1935 anayasasına göreyse, devletin İslâmî olmadığı söylenemez. Çünkü biz yapısını değiştirmeye karar verdik ve bunu gerçekleştirenceye kadar devletin eski yapısı üzerinde kalması bizim için fiili bir zorunluluktur. Caminin mütevelli heyeti gibi, hükümet de İslam dışı işler yapıyorsa, bu durum devleti İslam dışı kılmaz, sadece hükümetin İslam devletine uygun olmadığını söyleyebilir. Yâni; bundan dolayı ya hükümet İslah edilmelidir veya değiştirilmelidir denebilir.^{261[261]}

Hedefler Sözleşmesinin Açıklaması

Soru:

Pakistan Anayasa Meclisi'nin kabul ettiği Hedefler Sözleşmesi'nin Pakistan'la ilgili bir maddesi şöyle: "Böylece müslümanlar, kişisel ve sosyal hayatta, eğitimle İslâm'ın gereklerine uygun hale getirilerek, Kur'an ve Sünnet'in hükümlerine göre yaşayacaklardır."

Bu amaç, hükümetin yönetim tarzına ve uygulamalarına bağlıdır. Bu amaca ulaşmak için hükümeti buna mecbur eden veya uygulamada işbirliğine gitmemesi, gaflette olması veya ısrar etmesi halinde başvurulacak olan yasalar nelerdir? Hükümet nasıl kontrol edilecek? Bir vatandaş idari mahkemeye nasıl başvuracak?

Cevap:

Sorularınızın cevabına geçmeden önce, şu iki yanlış anlamayı ortadan kaldırmak gerekiyor.

Siz, "Hedefler Sözleşmesi"ni çözümlenebilecek, şerhedilebilecek bir yasa olarak görüyorsunuz. Her maddenin ayrı ayrı gerekleri olduğunu düşünüyorsunuz. Dolayısıyla anayasada, farklı anayasa şekilleri ortaya çıkmaktadır. Oysa bu karar, tek ve bölünmez bir bütündür. Her maddesi aynı amaçla düzenlenmiştir. Ülkemizin anayasasını tamamen bu karara uygun hale getirmedikçe, hiç bir maddesi uygulanamaz. Bu kararın ruhuna tam bir anayasa şekli verilirse, her maddesi hakkıyla uygulanabilir.

İkinci yanlış anlamamız ise, bu kararın en az bir maddeyle ilgili olmasıdır. Siz, meseleye sadece "koruma" ve "önlem" açısından yaklaşıyorsunuz. Oysa bizim amacımız "Hedefler Sözleşmesi"ni tamamen uygulamaya geçirmektir. Sadece bir maddeden kaçılmasını önlemek değil. "Hedefler Sözleşmesi", Pakistan devletine ideolojik bir statü kazandırmıştır. Ayrıca, bu kararla Pakistan'ın temel aldığı ideoloji de kesin olarak belirlenmiştir.

Bundan sonra yapmamız gereken şey, ülkemizin anayasasını bu ideolojiyi tamamıyla uygulayabilecek bir hükümeti iş başına getirecek şekilde düzenlemektir. Bu başarılabilirse, "Hedefler Sözleşmesinin her maddesi bu temel ideolojiye göre uygulanabilecektir. Bu nedenle ayrı bir "koruma maddesi"ne gerek kalmayacaktır. Çünkü genel olarak bütün bir anayasayı koruyacak olan maddeler bunu da kapsamına alacaktır.

Bu tür yanlış anlamaları giderdikten sonra, sadece söz konusu maddeleri korumaya gerek olmadığı açıkça görülecektir. Zaten böyle düşünmekle doğru bir sonuç elde edilemez. Aksine devletimizin temelini oluşturan ve "Hedefler Sözleşmesi"nde ifade edilen ideolojiyi iyice incelememiz gerekir. İdeolojiyi gerektiği gibi anlayıp anayasaya doğru olarak aktarabilirsek, "Hedefler Sözleşmesi'nin diğer maddeleri gibi sözünü ettiğiniz maddenin gereği de yerine getirilebilecektir. Bu nedenle ayrıca koruyucu önlemlere de gerek kalmayacaktır. Fakat bu gerçekleştirilemezse, hiçbir koruma, hiçbir önlem, düzenin bu amaçlara aykırı

çalışmasını durduramayacaktır.

1. "Hedefler Sözleşmesi"nin temelindeki ideoloji, bu kararın önsözünde ilan edilmiştir. Muhtevası şu şekildedir:

Herşeyden önce, "Hakimiyet, bütün bir kainat üzerinde kayıtsız, şartsız Allah'ındır." Bunun anlamı açıktır: Pakistan'da hakimiyet hakkı, yalnızca Allah'a aittir. Hiç bir aile, ırk, toplum veya Pakistan vatandaşları egemenlik hakkına sahip değildir.

İkinci olarak, Pakistan'da devletin sahip olduğu iktidar Allah tarafından verilmiştir. İktidar, kutsal bir emanettir. Başka bir ifadeyi devlet ebediyyen iktidarda kalmayı ileri sürmüyor, yalnızca Allah'ın halifesi olarak çalışmayı üstleniyor.

Üçüncü olarak, Allah Teâlâ bu iktidarı doğrudan devlet adamlarına vermemiştir. İktidar, devlet adamlarına Pakistan halkının aracılığıyla verilmiştir. Başka bir ifadeyle, iktidar halka emanet edilmiştir. Hilafet ve naibliğin sahibi Pakistan halkıdır. Pakistan halkı, istediği kişilere ülke yönetimini verecektir. Bu da İslâmî Cumhuriyeti, bir taraftan Batı tipi demokrasiden, diğer taraftan da papalık teokrasısından ayırmaktadır.

Dördüncü olarak, Allah Teâlâ yetkiyi belirlediği sınırlar içerisinde kullanmaları şartıyla halk aracılığıyla Pakistan devletine vermiştir. Bizim, Allah'ın belirlediği sınırları ancak, Kitap ve Sünnet'ten öğrenebileceğimiz açıkça görülmektedir. Dolayısıyla bu esas, devletin yöneticilerinin Kur'an ve Sünnet'e uygun faaliyet göstereceği ve bu sınırları aşmaya hakları bulunmadığı anlamına gelmektedir.

Biz, işte bu ideolojiyi devletimizin esası yapmaya karar verdik. Bu ideoloji, aynı zamanda anayasamızın da temelidir. Bunun doğru olarak uygulanmasının tek yolu, yukarıda ifade edilen dört temel esası açık bir dille anayasanın dört değişmez maddesi haline getirmektir.

2. Temel inançların açıklamasından sonra, "Hedefler Sözleşmesi"ndeki bu esasların üzerinde oluşturulacak pratik sistemi ortaya koymak gerekmektedir. Bu sistemin üç büyük bölümü vardır:

Birincisi, ülkenin genel meseleleriyle ilgilidir. İkincisi, devletin müslüman çoğunluğuyla ilgilidir.

Üçüncüsü de, devletin gayri müslim azınlıklarıyla ilgilidir.

"Hedefler Sözleşmesi"nin önsözünde bu üç bölümün düzenlenmesinde karşılaşılabilecek olan bütün ayrıntıların mutlaka bu ideolojiye dayanması gerektiği belirtilmiştir.

Bu bölümlerle ilgili yasamanın, bu temel esaslara aykırı olması caiz değildir. Dolayısıyla, Anayasa Meclisinde çalışanların hepsi bu esaslara sadakatle riayet etmek zorundadır. Ayrıca, bu yoldan çıkmamayı da birbirlerine teahhüd etmelidirler.

3. "Hedefler Sözleşmesi"nin "b" şıkkı, ülkenin genel meseleleriyle ilgilidir. Buna göre, anayasada İslam'ın belirlediği cumhuriyet, özgürlük, eşitlik, hoşgörü ve adalet ilkelerine tamamen uyulacaktır. Ayrıca "f" şıkkı da vatandaşlara bazı temel hakların verilmesini öngörüyor. Buna göre, temel haklar şunlardır: Fırsat ve imkanların eşitliği. Kanunen bütün fertlerin eşit olmaları. Sosyal, siyasi ve ekonomik adalet. Düşünce, ifade, inanç, ibadet ve toplantı özgürlüğü. Bu özgürlükler ahlâk çerçevesi içinde kalmak zorundadır.

Bu meselelerle ilgili olarak, cumhuriyet, özgürlük, eşitlik, hoşgörü ve toplumsal adaletin İslâmî tanımlarını iyice anlamak gerekmektedir. Daha sonra da bunları anayasanın çeşitli bölüm ve maddelerine ekleyebiliriz. Bu kavramlar dünyanın bir çok düşünce sistemlerinde bulunan ortak kavramlardır. Her düşünce sistemi, bu kavramları kendine göre tanımlar. Kominizmin bu kavramlara verdiği tanım ayrıdır. Kapitalizmin verdiği tanım ayrıdır, İslâm'ın verdiği tanım da ayrıdır. Her düşünce sistemi bu kavramları kendine göre ele almaktadır.

Biz, bu kavram ve olguları İslam'ın özüne göre benimseyeceğiz. Bize aykırı olanlardan da kaçınacağız. Meselâ; diğer düşünce sistemlerinin aksine İslam'daki cumhuriyet, diktatörlük değildir. Allah'ın sınırlarına bağlılıktır. Dolayısıyla, parlamentomuz ne oy çokluğuyla, ne de oy birliğiyle İslam'a aykırı bir yasa yapabilir. Yasama konusunda meclisin serbestliği sadece mubahlarla sınırlıdır. Meclis, İslâm hukukunun hükümlerini içeren meselelerde mutlaka Kitap ve Sünnet'ten yola çıkarak bir sonuca varacaktır. Anayasamızın yasama bölümündeki bazı maddeleri İngilizler dönemine aittir. Bu nedenle Kur'an'a ve Sünnet'e aykırı bu yasaları kaldırmak için bir takvim belirlemek gerekmektedir.

Temel insan hakları konusunda da başkalarını taklit etmemeliyiz. Vatandaşlarımıza, İslâm hukukuna uygun hakları vermeliyiz. İslâm ahlâk ve hukukundaki yasaklara uymak zorundayız, İslâm'ın insanlara vermediği bir serbestlik anayasamızda yer alamaz. Günümüz dünyasında tanınmış olsa da, ülkemizde vatandaşlara bu serbestliği vermek mümkün değildir, İslâm'ın verdiği serbestlik hiç bir şekilde gasbedilemez. Başka ülkelerin anayasasında bu hak gasbedilmiş olsa da biz bunu yapamayız.

Meselâ; bir İslam ülkesinde, müslüman bir vatandaşın dinini değiştirmeye, dini vecibeleri yerine getirmeyi inkar etmeye, açıktan fuhuş ve kötülük yapmaya ve İslâmî hükümleri çiğnemeye hakkı yoktur; bu serbestliğe sahip değildir. Ferdi özgürlükle ilgili başka anayasalarda ne yazarsa yazsın, biz böyle bir

özgürlüğü kabul edemeyiz. Bazı ülkelerin anayasalarına göre, bir kişinin özgürlüğü, suçu ispatlanmadan da kısıtlanabilir. Oysa İslâm hiç bir zaman buna müsaade etmez. Bu yüzdendir ki, bizim anayasamızda böyle bir şeye yer yoktur.

4. Ülkenin müslüman vatandaşları konusunda "Hedefler Sözleşmesi"nin "c" şıkkı şunu belirtmektedir: Müslümanlara, Kur'an-ı Kerim'e ve Sünnet'e göre ferdi ve sosyal hayatlarını düzenlemeleri için imkanlar tanınacaktır. Bu amaçla anayasada hükümete, müslümanlar için bazı görevler verilmelidir. Hükümet bu görevleri yerine getirmede ihmalkar davranırsa, ondan hesap sorulabilmelidir.

Örneğin; hükümetin şu görevleri olmalıdır: "Hükümet, ülkede dinsizlik eğilimlerinden arınmış bir eğitim sistemi uygulamalıdır. Bu çerçevede, eğitimin tüm birimlerinde İslam ideolojisi esas olmalıdır. Eğitim sisteminde, müslümanlar için Kur'an ve Sünnet eğitimi zorunlu ders olarak yer almalıdır.

Hükümet, ülkede namazın kılınması ve zekatın verilmesini sağlamalıdır. Hac organizesini yapmalı ve müslümanların İslâmî hükümlere uymasını sağlamalıdır.

Müslümanların ferdi ve sosyal hayatlarını, Kur'an ve Sünnetçe yasaklanan kötülüklerden arındırmalıdır. Ayrıca hükümet de İslâm'ın gösterdiği siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik ilkelere bağlı kalmalıdır. Bu amaçla da reform düzenlemeleri yapmalıdır.

Müslümanların ferdi ve sosyal hayatlarını Kur'an ve Sünnet'in yolundan saptıracak akımların yayılmasını önlemelidir.

5. "Hedefler Sözleşmesinin "d" şıkkı da gayri müslim azınlıkların dini vecibelerini özgürce yerine getirmelerini ve kültürlerini geliştirebilmelerini sağlamaktadır.

Ayrıca, "e" şıkkındaysa, azınlıkların geri kalmış ve düşkün tabakalarının İslam'a göre caiz olan menfaatlerinin korunması sağlanmıştır.

Bu maddelerin her ikisi de Pakistan devletinin temel inancını açıklayan önsöze dahildir. Nitekim bu konularda lâik ve demokratik devletleri taklid edemeyiz. Bizim İslâmî usullere tam manâsıyla bağlanmamız gerekir. Biz İslâm'ın gayri müslimlere verdiği tüm hakları vermek zorundayız. Başka devletlerin ülkelerindeki azınlıklara bu hakları vermemiş olması bize örnek olamaz. Ayrıca, diğer lâik ve demokratik ülkelerde azınlıklara verilen haklar İslâm'a aykırıysa, biz kesinlikle veremeyiz. Bu mesele sorunuzla ilgili olmadığı için detayına inmeyeceğim. Zaten bu meselede daha önce detaylı açıklamalarım olmuştur.^{262[262]}

Yasamada Çoğunluğun Mezhebini Göz Önünde Tutmak

Soru:

Bir yerde şu görüşü yazdığınızı veya söylediğinizi duydum: Bir ülkede yasalar çoğunluğun mezhebine göre düzenlenmelidir. Ayrıca ülkede çoğunluğu oluşturan Hanefi'ler karşısında, küçük gruplar halinde bulunan Şafîî, Ehl-i Hadis ve Şîîler için kişisel haklar çerçevesinde yasalarda esneklikler bulunmalıdır.

Bu durumda, çoğunluk kendi mezhebinin icthadlarına göre mi yasalar düzenleyecektir, yoksa geçmişteki her şeyi bir kenara bırakıp Kur'an ve Sünnet'i okuyacak, elde edilen sonuçları mı yasalacaktır?

Birinci tarzda, yasalar Kur'an ve Sünnet'in yerine fakihlerin kitaplarına uygun olarak yapılacak, fakat belkide bu, İslâmî hükümetin mizacına aykırı olacaktır. İkinci tarzdaysa yasaların kaynağı yalnızca Kur'an ve Sünnet olacaktır. Fakat bu iki kaynağı ele alırken ve bir takım sonuçlara ulaşırken, çoğunluğun görüşlerinin ve taassubunun devreye girmesini önleyecek hiç bir şey yoktur. Endişelerim, fakihlerin fikirlerinden yararlanılmasından kaynaklanmamaktadır. Günümüzde bazı zihni karışıklıklar söz konusudur. Bu meselelerin çözümlerini açıklamanızı rica ediyorum.

Cevap:

Ben sadece şunu ileri sürüyorum: Ülke yasaları düzenlenirken çoğunluğun tercihi geçerli olmalıdır. Çünkü, en pratik yöntem budur.

Yasama sırasında fakihlerin görüşlerine veya doğrudan Kur'an ve Sünnet'e göre mi hareket edileceğini belirlemek bizim işimiz değildir. Bunu halkın temsilcileri belirleyecektir.

Öyle sanıyorum ki, ülkede İslam hukuku eğitimi verip, halkı hükümleri anlama seviyesine getirinceye kadar mutlaka ızdırabı içeren bir ara dönem geçecektir.

^{262[262]} Tercuman'ul Kur'an, Şaban-Zilkâde, 1369 / Temmuz - Eylül, 1950

Örneğin "İslam Devletinde Zimmîlerin Hakları" adlı kitabıma bakabilirsiniz. Ayrıca Alim Emin Ahsen İslahî'nin "İslam Devletinde Gayri Müslimlerin Hakları" adlı eserine de bakabilirsiniz.

Çoğunluğun temsilcileri bazen gerekli olgunluğa ulaşmadıkları halde fıkıhtan istifade edebilirler. Aynı şekilde gerekli olgunluğa erişmeden bazen de doğrudan Kur'an ve Sünnet'ten istifade edebilirler. Olgunluğa erişmeden önce bu durumlarla karşılaşmak kaçınılmazdır. Buna katlanmak zorundayız. İnşaallah ileride bazı aksamalara rağmen ilmî ve zihnî olgunluğa ulaşacağız.^{263[263]}

Arapça Pakistan'ın Milli Ve Resmi Dili Yapılabilir Mi?

Soru:

Pakistan'ın resmi ve milli dilinin Arapça olmasını isteyen ve ülkede İslâm'ın amacına uygun bir düzenin getirilmesi için zaman zaman sesini duyuran Müslümanlar Birliği'nin (Pakistan'ı kuran parti) bir üyesinin İngilizce olarak kaleme aldığı bir yazısı aşağıdadır. Bu adam bütün çalışmalarını Arapça'nın anayasal olarak Pakistan'ın resmi dili statüsünü kazanması yolunda harcamaktadır. Lütfen bu yazı hakkındaki görüşlerinizi açıklayınız.

Yakın bir gelecekte Pakistan'ın millî dil meselesi karara bağlanacaktır. Arapça lehine sesinizi yükseltmenizi özellikle rica ediyorum. Çünkü bu konu İslam ve Pakistan için büyük önem taşımaktadır.

Bu konuyu derginizde ele alırsanız, çok memnun olacağım.

"Arapça, Kur'an-ı Kerim dilidir. İslâm da tamamen Kur'an'a bağlıdır. Bu açıdan tüm müslümanlar Arapça'yı öğrenmelidir. Bir hadis-i şerife göre, ahiretteki dil de Arapça olacaktır. İslam'ın bütün rivayetlerinin kaynağı da Arapçadır.

Zaten Arapça dünyanın en çok kullanılan, geniş kapasiteli, yaşayan dillerinden birisidir. Ayrıca tüm Arap, Ortadoğu ve Afrika'nın İslâm devletlerinde ve Akdeniz çevresindeki bazı Avrupa bölgelerinde de müslümanların çoğunluğu oluşturduğu yerlerde resmî ve ulusal dil Arapça'dır. Kur'an-ı Kerim'in dili olması sebebiyle müslümanların büyük bir çoğunluğu, Fas'tan Endonezya'ya kadar, Arapça'yı tanımaktadır. Pakistan da bunlara dahildir.

Arapça, medeni bir iletişim aracı olarak her türlü bilimsel, teknolojik ve genel terimlere sahip çok geniş bir dildir. Bu konularda Urduca ve Farsça, Arapça'ya muhtaç durumdadır. Pakistan Merkez Bankası Başkanı Zahid Hüseyin Arapça'yı resmi dil yapmaya davet ederken detaylı olarak bunları açıklamıştır.

Bütün dünya müslümanlarının tek Allah'ı vardır. Kitapları da aynıdır. Onlar toplu halde tek bir millettirler. Dolayısıyla onların tek dili, resmi dili Arapça olmalıdır. Onlar kendi aralarında pek çok dili konuşabilirler. Fakat İslâm milletinin oluşturduğu mozayik'in bekası ve düzeni bu çeşitlilik içerisinde bir birliktelik oluşturmakla mümkündür.

"Hedefler Sözleşmesi", Pakistan anayasasının esası olarak kabul edilmiştir. Bu çerçevede oluşturulan Temel İlkeler Komitesi, haklı olarak müslümanlar için Kur'an eğitiminin mecburi hale getirilmesini istemiştir. Zaten komitenin bu isteği, mantık olarrk Arapça'nın Pakistan'ın millî dili olmasını zorunlu kılmaktadır. Böyle bir karar, Pakistan'ın her yerindeki müslümanlar arasında yeni bir ruh doğuracaktır. Bu ruhla sonuçta Pakistan en büyük İslâm devleti olarak İslâm dünyasında mümtaz bir yer edinecektir. Pakistan'ın millî dili olarak Arapça dışındaki bir dil belirlenirse, bu amaç kesinlikle gerçekleşmez.

Resmi dilin değiştirilmesi oldukça güç bir meseledir. Hindistan'da İngilizce'nin resmi dil olması uzun bir zaman almıştı. Şu anda ise aynı zorluklarla Pakistan da karşılaşacaktır. Bu durum, her dil için geçerlidir. Dil meselesinde bizim için en uygun davranış, geleceğimizi düşünerek en uygun ve en faydalı dili belirlememizdir.

Arapça dizgi, baskı tekniği açısından da hayli gelişmiş bir dildir. Ana diller bir kenara bırakılıp düşünülürse, müslüman halklar arasında Arapça daha saygındır. Biz hiç bir zaman halkın duygusunu göz ardı edemeyiz.

Ayrıca Arapça'nın yaygın olarak konuşulduğu İslâm ülkelerinin bir blok oluşturması düşüncesi var. Bu düşünce gerçekleştiğinde, Pakistan Arapça'yı resmi dil ilan ederse söz konusu blokta önemli bir yer alabilir. Zaten günümüz dünyasında İslâm ülkelerinin ortak dili ancak Arapça olabilir.

Hac, İslâm'ın beş esasından biridir. Bütün bir yeryüzünde gücü yeten müslümanlar hac yaparlar. Her yıl hac ve diğer olağanüstü kongrelerde hiç zorluk çekmeden ve fazla harcama yapmadan görüş alış verişi yapmak ve ilişkileri kurmak, ancak Arapça'yı iyi bilmekle mümkündür.

Ayrıca Mısır, Suriye ve Lübnan'da hristiyan ve yahudiler gibi gayri müslim vatandaşlar Arapça'nın resmi dil olmasına nasıl itiraz etmemişlerse, ülkemizdeki azınlıklar da itiraz etmeyecektir. Onların, Arapça'yı Urduca'ya tercih etmemeleri için hiç bir sebep yoktur. Çünkü Moğollar döneminde Farsça'ya, yakın bir geçmişte de İngilizce'ye karşı hiç bir itirazda bulunmamışlardır.

Arapça'nın Pakistan'ın resmi dili olmasının ne yerel dillere ve yayıncılığa ne de gelecekteki gelişmelere bir zararı dokunur.

Ayrıca Arapça'yla Pakistanlı çocukların eğitim yükü de hafiflemiş olacaktır. Çocuklar ana dil olarak sadece Arapça'yı öğrenecekler ve diğer diller seçmeli olacaktır. Urduca veya bir başka yerel dil Pakistan'ın millî dili ilan edilirse fazladan bir yük gelecektir. Çünkü her evde Arapça mutlaka öğrenilecektir.

Resmi dil demokratik yollarla belirlenirse, Pakistan nüfusunun yüzde altmışını oluşturduklarından büyük bir ihtimalle resmi dil Bengalce olacaktır. Bengalce nüfus oranları açısından millî dil olmayı hak etmektedir. Urduca sınırlı bir nüfusun dili olduğundan Sindce, Pencapça ve Peştuca'dan daha uygun olamaz. Çünkü, herkes kendi konuştuğu dili sevmektedir. Zaten Pakistan'ın hiç bir yerinde özellikle Urduca konuşulmamaktadır. Bu durumda, Pakistan'ın her iki kısmının halkı İslâm birliğini göz önünde bulundurarak Arapça'yı tercih etmelidir. Bunun gereği olarak da yerel dillerin öncülüğünü yapmaktan da vazgeçmelidirler."

Cevap:

Arapça'nın müslümanlar için olan önemi inkar edilemez. Zaten biz de sadece Arapça'yı değil, Kur'an eğitimini de mecburi bir ders haline getirmek istiyoruz. Elbette Arapça'nın uluslararası ve İslam ülkeleri arasındaki önemini biliyoruz. Bunu da göz önünde bulundurmak gerekir. Fakat bunlardan hiç biri Arapça'nın Pakistan'ın resmi dili olmasına delil veya gerekçe olamaz.

Bir ülkenin millî ve resmi dili her vatandaşı tarafından anlaşılabilir. Arapça bu seviyeye ulaşmış bir dil değildir. Pakistan'da bunu gerçekleştirmek kolay da değildir. İngiliz hükümeti, yüz yıla yakın bir süre içinde, bütün çabalarına rağmen İngilizce'yi ülkemizin ancak yüzde beş ile yedi arasındaki bir oranına öğretebilmiştir. Bu örnekten yola çıkarak ancak yüz yü sonra Arapça'nın millî bir dil olacağını söyleyebiliriz.

Urduca ise büyük ölçüde millî dil seviyesine ulaşmış bulunmaktadır. Batı Pakistan'ın hemen her yerinde Urduca

konuşulmaktadır. Kuzeybatı sınır bölgesinde, Keşmir, Sind, Belüçistan ve Pencab halkları da aralarında Urduca'yı konuşmaktadırlar.

Ben, Belüçistan'ı ziyaretlerim sırasında kenar köylerde bile konuşmalarımı Urduca yaptım ve herkesin kolayca anladıklarını gördüm. Bu durumu Batı Pakistan'ın diğer bölgelerinde de gördüm. Fakat, Doğu Pakistan'daki durumu bilmiyorum. Ancak şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki, bu bölgenin halkı Urduca'yı İngilizce ve Arapça'dan daha iyi anlayabilir. Urduca bilen kişiler, Arapça veya İngilizce bilen kişiler kadar aralarında yabancı kalmaz. Bu yüzdendir ki, Batı Pakistan'a gelen Doğu Pakistanlı birisi halkla İngilizce veya Arapça konuşarak değil, Urduca'yı konuşarak iletişim kurmaktadır.

Urduca, daha resmi dil olmadan bu seviyeye ulaşmış durumdadır. Urduca resmi dil ilan edilirse çok az bir çalışmayla ve çok kısa bir sürede yaygınlaştırılabilir. Böylece bizim tüm ihtiyaçlarımızı da karşılayabilir. Urduca iyi bir milli ve resmi dil olabilir.

Ben, demokratik yollarla resmi dil belirlenirse, bunu Bengalce'nin hak edeceği görüşüne de katılıyorum. Çünkü Bengalce, Pakistan'ın yüzde altmış nüfusunun dilidir. Demokrasi, sadece kelleleri saymak değildir. Temel sorun şudur: Bengalce, Peştuca, Pencapça ve Sindce millî dil olmaları halinde konuşuldukları bölgeyle sınırlı kalmayacaklardır. Oysa diğer bölgelerde bu diller ne bilinir ve ne de konuşulur. Bunlar belli bölgelerde yerel dillerdir.

Ancak Pakistan'ın her bölgesinde insanlar az çok Urduca'yı bilmektedirler. Değişik bölgelerin insanları Urduca'yla iletişim kurabilirler. Buna karşılık Bengalce veya bir başka yerel dil böyle bir konuma sahip değildir. İlle de demokratik bir karar diyorsanız, çoğunluğun anlayabildiği dil millî dil kabul edilmelidir.

Doğu Pakistan'daki halkın kendi anadilinin yanısıra Arapça'yı dini dil olarak, İngilizce'yi uluslararası ilişkilerde gerekli bir dil olarak ve Urduca'yı resmi dil olarak öğrenmek zorunda kalmaları şüphesiz çok önemli bir problemdir. Biz bu meselelere çok iyi vakıfız. Ne yazık ki Sind, Serhat ve Belüçistan halkları da aynı meseleyle karşılaşacaktır.

Böyle bir güçlüğü sadece Doğu Pakistan halkı üstlenmeyecektir. Bizim şu an Arapça'yı yeni baştan ulusal dil olarak yaygınlaştırmamız çok zordur. Biz, hangi dili daha kolay uygulayabileceğimize bakmalıyız. Resmi dil, millî dil olması kolay olan dil olmalıdır.

Bana göre Doğu ve Batı Pakistan arasında İslâm'dan sonra ikinci bir bağ da Urduca'dır. Bu, Allah'ın bir lütfudur. Böyle bir nimet için şükretmemek, nankörlük olacaktır. Fakat yanlış anlamayı önlemek için

belirtmeliyim ki, ben yalnızca Urduca'nın resmi dil olması taraftarı değilim. Bana göre dil meselesinin en iyi çözümü, Urduca ve Bengalce çekişmesini önlemek için Urduca ve Bengalce'nin birlikte resmi dil olmalarıdır.^{264[264]}

Mehdilik İddiası Ve Bir İftira

Soru:

Cemaat-i İslami konusunda Arapça eğitimi veren... Medresesi'nin yöneticisiyle konuşma fırsatı buldum. Sizinle görüşüğünü söyledi. Sizin mehdilik iddiasında bulunduğunuz suçlamasını da yaptı. Çevredeki dinleyiciler de şüpheye düştüler. Mehdi nin ortaya çıkmasıyla ilgili işaretleri kendinize bağladınız mı? İsrar edenlere karşı yazılı olarak inkar veya böyle bir şeyi ikrarda buldunuz mu?

Derginiz aracılığıyla bu meseleyi aydınlatılabilir misinizler, görüşmeden sonra da gittikleri yerde hakkımda iftiralarda bulunmuşlardır. Hem ziyarette bulunuyorlar, hem de iftira kampanyası başlatıyorlar. Bu iki tavır arasındaki fark beni çok üzüyor. Bu insanların kalplerinde Allah'a hesap verme korkusunun olmadığını sezebiliyorum. Onlar sadece bu dünyayı düşünüyorlar. Ahireti unutmuş görünüyorlar. Durumlarından, ahirette her söz ve davranışın hesabını Allah'a vereceklerini hiç hatırlamadıkları anlaşılıyor.

Ben, doğruluk ve dürüstlükten yoksun kişilerin iddialarına cevap vermemeyi prensip edinmişimdir. Sanırım, onlardan intikam almak bana düşmez. Onlar yaptıklarının karşılığını yalnızca Allah'tan alacaklardır. İddialarını yalanlamayı bile gereksiz görüyorum. İnşallah foyaları bu dünyada ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla benden bu tür iftiralara cevap vermemi beklemeyin.

"Tecdid ve Dinin İhyası" adlı kitabımın bazı bölümlerini yanlış anlamlandırıp, mehdilik iddiasında bulunduğum iftirasını yapmışlardır. Oysa bu kitap on yıl önce yayınlanmıştı. O zamandan beri yayınlanmaktadır. Günümüzde de her yerde bulunabilir. Bu kitabı siz de iyice okumalısınız. Mehdilik iddiasında mı buldum, yoksa müceddidlik ve mehdilik iddiasında bulunanları mı yalanladım, siz de göreceksiniz.^{265[265]}

Başka İtirazlar

Soru:

İslâm'ı tebliğ çalışmalarımızda, "Diniyyât" ve "Hutbeler" adlı kitaplarımızdan faydalanmaktayız. Bu kitaplar her geçen gün halkın takdirini toplamaktadır. Fakat karşıtlarımız özellikle bu kitapları eleştirmektedir. Bu eserlerin bazı bölümlerini ele alarak hareketimizi kötülemeye çalışmaktadırlar. Hatta bazı dünya ehli müftüler, hakkımızda küfür fetvaları bile çıkarmış bulunmaktadır. Bu durumda, her çevrede sizin yazılarınız konuşulmaktadır. Üzerinde tartışılan görüşleriniz şunlardır:

1. "Dini Risaleler" adlı eserinizin dördüncü bölümünün sonunda şöyle yazmışsınız: "Bu beş inanç, İslam'ın temelini oluşturmaktadır. Bu beş inancın hulasası da, tek bir kelimedede toplanmıştır." Beşinci bölümde de şöyle diyorsunuz: "Önceki bölümde sizlere Hz. Muhammed'in (s.a) beş esasa iman etmeyi bizlere öğrettiğini söylemişim". Oysa, sahih hadislerle göre, "hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna iman" ile birlikte imanın altı esası vardır. Siz ise, imanın esaslarının beş olduğunu söylüyorsunuz. Karşıtlarımız bundan, "Mevdudiye fırkası kadere inanmıyor" hükmünü çıkarmakta, sizin ve hareketinize mensup olanların kadere inanmadıklarını iddia etmektedirler. Böyleleri için hadis-i şerifte: "*Ümmetin ateşperestleri kaderiyecilerdir*" denilmektedir, diyorlar. Bu bahaneyle iftiralarda bulunuyorlar. Bizleri tekfir ediyorlar. Bu nedenle çeşitli zulümlere maruz kalmaktayız.

Bazı yerlerde Cemaat-i İslami mensupları camilere alınmamaktadır. Bazı alimler, vaazlarında şöyle demektedir: "Ey insanlar! Dikkat edin! Bunlar imanımızı çalanlardır! Bunlara ne kadar çok eziyet ederseniz, azdır!"

Bu iftiralara cevap olarak, kadere inandığımızı ilan ettik. Dini Risalelerde imanın esasının beş olduğunun söylenmesinin nedeni, kader inancının Allah inancı içinde ele alınmasından dolayıdır. Bu cevabımızı, "Cebir ve Kader Meselesi'ni sunarak teyid ediyoruz. Fakat itiraz edenler, bu meseleyi sizin açıklığa kavuşturmanızı istemekte ısrar ediyorlar.

2. "Hutbeler'de:

^{264[264]} Tercüman'ul Kur'an, Cemadiyelevvel-Receb, 1370/Mart-Mayıs, 1951

^{265[265]} Tercüman'ul Kur'an, Rabûlevvel, Rabûssânî, 1370/Ocak-Şubat, 1951

"Allah demişti ki: Ben sizinleyim, eğer namaz kılarsanız"^{266[266]} ayetinin tefsirini siz diğer müfessirlerden farklı yapmışsınız. Siz ibaresini ibaresinin cevabı olarak göstermişsiniz. Halbuki müfessirlerin geneli cümlesini isti'naf cümlesi olarak belirtmişler ve "ibaresinin cevabı olarak ibaresini göstermişlerdi. Oysa Siz ibaresini şartın cevabı olarak göstermediğiniz gibi, "Hutbeler" kitabında ayetin bu son bölümünü tamamen terketmişsiniz. Size itiraz edenler şöyle iddia etmektedirler. Nahiv kaidelerine göre de ibaresinin cevabı olamaz,

Çünkü, arasında durmak caizdir. Oysa şart ile cevap arasında durmak caiz değildir.

Biz bu tür itirazları cevaplayınca, bize, Mevdûdî'nin kör taklitçileri diye hitap etmeye başlıyorlar. Gramer kurallarını bilmediğimizi veya inkar ettiğimizi söylüyorlar. Kişisel görüşlerimize göre tefsir yaptığımızı ileri sürüyorlar.

Tefsirinizin neden doğru olduğunu delilleriyle açıklamanızı rica ediyoruz. Acaba seleften de ayeti böyle tefsir eden bir alim çıkmış mıdır? Eğer çıkmamışsa, siz neden böyle bir tefsir yolunu gerekli gördüğünüzü bildiriniz lütfen. Fasih Arapça'da sizin yaklaşımınıza benzer bir örnek varsa açıklayınız.

3. "Hutbeler"deki ibadetlerin amaçlarıyla ilgili bölüme de şu itirazlar olmaktadır: Siz, sadece dünyevi faydalardan bahsetmektedirsiniz. Sadece dünyevi faydaları önemli görmektesiniz. İbadetlerin uhrevi faydalarına hiç değinmemişsiniz. Değinmişseniz de çok az sözünü etmişsiniz.

Bu itirazı biz gücümüz oranında cevaplamaya çalıştık. Fakat itiraz edenler verdiğimiz bu cevaplarla tatmin olmadılar.

Bu tip meselelerde genellikle itiraz edenler kitabın yazarı tarafından açıklamalar yapılmasını istemektedirler. Karşılaştığımız bu itirazları cevaplamamız, düşündük ki, bizce de daha yararlı olacaktır. Ayrıca, bu kitabın kimi ifadelerinin değiştirilmesi gerektiğini de düşündük.

Son olarak bir iyi haberimizi vermek isteriz size.

Hareketimize körükörüne karşı çıkışlar oldukça davetimize ilgi yoğunlaşmaktadır. Sizden, hakkımızdaki dualarımızı eksik etmemenizi rica ediyoruz.

Cevap:

Sizin Malabar'da karşılaştığınızdan daha kötü, daha çirkin itirazlar ve eleştirilerle biz de hergün karşılaşyoruz. Allah rızası için kendi işimize bakmaktan başka çaremiz yok. Hareketimize karşı çıkanların ne amaç güttüklerini, iyi niyetli olup olmadıklarını sadece Allah bilebilir. Çünkü Allah Teâlâ, bizim de, onların da niyet ve amellerimizin gerçeğini en iyi bilendir.

1. "Dini Risaleler"in dördüncü bölümünün sonunda ben şu cümleyi yazmıştım: "Bu beş inanç, İslâm'ın temelini oluşturmaktadır." Benim adıma bu cümleyi şu şekilde açıklayabilirsiniz:

Ben burada inanç esaslarını sıraladım. Kur'an-ı Kerim'in şu ayetine dayandım:

"Rasül Rabbinden kendisine indirilene inandı, müminlerde. Hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine inandı: "O'nun elçilerinden hiçbirini diğerinden ayırmayız" (dediler). Ve dediler ki:

"İştittik, itaat ettik! Rabbi'miz, (bizi) bağışlamayı dileriz. Dönüş(ümüz) sanadır!"

"Allah, kimseye gücünün üstünde bir şey teklif etmez. Herkesin kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararınadır". Rabb'imiz, unuttur ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma! Rabbimiz, bize bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme! Rabb'imiz, bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme! Bizi affet, bizi bağışla, bize acı! Sen bizim mevlâmuz (sahibimiz, e fendimiz) sin! Kâfirler toplumuna karşı bize yardım eyle!"^{267[267]}

"Ey inananlar, Allah'a, Elçisine ve Elçisine indirdiği Ki-tab'a ve daha önce indirmiş bulunduğu Kitab'a inanın. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkar ederse o; uzak bir sapıklığa düşmüştür."^{268[268]}

Şüphesiz sahih hadislerde, "hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna iman" da vardır. Böylece imanın şartı altı oluyor. Aslında kadere inanç, Allah'a olan inancın bir parçasıdır. Bu nedenle de ben bu esası, tevhid inancının açıklamasına ilave ettim. Aynen bunun gibi, bazı sahih hadislerde, cennet, cehennem, sırat ve mizan da ayrı ayrı inanç olarak ifade edilmiştir. Oysa bütün bunlar, ahiret inancının bir parçasıdır.

Malabar'daki bazı alimler, nedense bazı yazılarıma yanlış anlam vermişlerdir.

Kadere inanmadığımızı iddia etmelerine çok üzüldüm. Oysa onlar aynı kitabın aynı bölümünde "İnsan Hayatına Tevhid İnancının Etkisi" adı altındaki açıklamalarımı okusalar, benim hayır ve şerrin Allah'tan

^{266[266]} Maide: 5/12.

^{267[267]} Bakara: 2/285-286.

^{268[268]} Nisa: 4/136, Rükû: 19

geldiğine inandığını öğrenebileceklerdi. İnsanların, hiç araştırmadan, başkalarını yanlış inançlara bağlamaları çok üzüntü vericidir. Onlar kendi dışındakileri zorla yanlış yolda göstermeye çalışmaktadırlar. İftira ederlerken bir gün Allah'a hesap vereceklerini düşünüp de, korkmazlar hiç.

2. ayetinin tefsirinde, ben, beraber ligi (ma'iyet), nusret (yardım) anlamında ele almıştım. Bu nedenle, nusret için namazın kılınması, zekatın verilmesi vb. şart olarak öngörüldüğü kanaatine vardım." manası şu anlamda da ele alınır, yani:

"İlim ve kudret yönünden sizinle beraberim. Konuşmalarınızı dinlerim. Amellerinizi gözlerim. Niyetlerinizi bilirim. Mükafat veya ceza vermeye de kadirim." Bu cümle haddizatında tam bir cümle olur. Ve bundan sonra ibaresini bundan ayrı bir cümle olarak belirtmek doğru olmaz. Çünkü, bu konuda iki tefsir yapılabilir. Bu nedenden sonra durmak (ara vermek) caizdir, fa kat zorunlu değildir. Aynı şekilde vasletmek de yasaklanmamıştır.

Benim bu tefsirime dirayet tefsiri diyenler; aslında dirayet tefsirini bilmemektedir. Bunun anlamı, geçmişteki müfessirlere ters düşmek değildir. Bilakis dirayet tefsiri, Kur'an ve sahih hadislere, Arapça gramer kurallarına aykırı düşmeyen tefsir demektir.

Siz ne örneği istiyorsunuz? Doğrusu bunu anlayamadım. Şart ve şartın cevabı arasında takdim ve tehirin örneğini istiyorsanız, bu meselede pek çok örnek gösterilebilir.

Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır:

"Allah bizi, sizin dininizden kurtarıdıktan sonra eğer tekrar ona dönersek, Allah'ın üzerine yalan atmış oluruz"^{269[269]}

Şart ve şartın cevabı arasında duraklamanın örneğini istiyorsanız, buna inanmadığım için bir cevap vermem de söz konusu olamaz.

Ben, ile ilgili olarak şunu söylüyorum: Bu nu bir müstaneffe cümlesi kabul edersek, bundan sonra duraklama caizdir. Şartın cevabı olarak kabul edersek, duraklama caiz değildir.

3. "Hutbeler" de ben, ibadetlerin dünyevi faydalarını değil, ahlâkî faydalarını ön plânda tutup anlattım. Bunun nedeni de ahiretteki yararlarına inanmamak değildir. Bunu az önemseydiğim de söylenemez. Aksine bu yüzdendir ki, günümüzde insanların gözünden bu ibadetlerin ahlâkî, sosyal ve medeni yararları uzaklaşmıştır. Dolayısıyla bu ibadetler ihmal edilmektedir. Bu nedenle ibadetlerin bu yönlerini açıklama ihtiyacı duydum. Zaten insanların bildiklerini değil, gözlerinden kaçanları öne çıkarmak gerekmektedir. İnsanların gözlerinden kaçanları açıklamak bir ihtiyaç halini almıştır.

Son olarak, Allah'tan size yardım etmesini ve fitnelerden korumasını diliyorum. Hz. Peygamber (s.a) böyle durumlarda şu duayı okurdu:

Ben de namazda bu duayı okuyorum. Psikolojik nedenlerle veya kıskançlık nedeniyle fitne çıkararlardan Allah'a sığınıyoruz. Onların hesabını Allah'a bırakıyoruz. Çünkü biz hayırlı bir iş için uğraşmaktayız.^{270[270]}

Cemaati İslâmîyi Yok Etme Kampanyası

Soru:

Ben, bulunduğum yerde bir kaç arkadaşla birlikte Cemaat-i İslâmî'ye hizmet etmeye çalışmaktayım. Şimdiye kadar, kişisel düzeyde çeşitli muhalefetlerle karşılaştık. Yakında böyle bir olayı tekrar yaşadık. İlgili raporu size gönderiyorum. Fakat sizden cevabını istediğimiz bir kaç soru var.

Önceki günlerde bir alim bölgemize geldi. Bazı bildiriler dağıttı. Üç Diyobendli alimin fetvasını da beraberinde veriyordu. Bu alim, daha sonra akşam üstü büyük bir halk kitlesine hitaben yaptığı konuşmasında Cemaat-i İslâmî'ye ateş püskürdü. Bazı görüşlerini size aktarıyorum. Bu görüşlere ilişkin açıklamalarınızı bekliyorum.

Söz konusu alim, şu iddialarda bulundu:

1. Cemaat-i İslâmî'nin lideri olan Sayın Mevdudi, ne güvenilir bir alimdir, ne de müfessir. Sadece kişisel birikim ve kanaatlerine dayanarak tercüme ve tefsir yapmaktadır.

Bu iddiasını şu delille ispat etmeye çalıştı: Siz, "Hutbeler" isimli eserinizde, ibaresinin ter cümesini,

"Siz, sevdiğiniz (aziz gördüğünüz) şeylerinizi Allah için feda etmedikçe, iyilik derecesine ulaşamazsınız."^{271[271]} şeklinde yapmışsınız. Sayın alim, bu tercümenizden şu anlamı çıkarmaktadır: "Bakın! Cemaat-i İslâmî, bütün mallarınızı Allah yolunda Cemaat'e vermezseniz sizi iyi müslüman olarak

^{269[269]} Araf: 7/89.

^{270[270]} Tercüman ul Kur'an, Cernâdiyelevvel- Receb, 1370/Mart-Mayıs, 1951

^{271[271]} Al-i İmrân: 3/92.

görmemektedir. Oysa bu ayetin doğru anlamı şudur: "*Siz, sevdiğiniz şeylerden bazılarını Allah yolunda feda etmedikçe, iyilikte kemale ulaşamazsınız. Yâni; siz, kendinize müslüman dedikçe iyi bir müslümansınız. Fakat sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda feda etmedikçe kâmil olamazsınız.*"

Ben de bu meseleyi halledebilmek için bazı Kur'an-ı Kerim meallerine baktım. Sayın alimin yaptığı tercüme, kelime itibariyle doğrudur. Bunun tevili ne olabilir?

2. Sayın alimin bir iddiası da şudur:

Cemaat-i İslâmî Kuranda tahrif yaparak, arzuları doğrultusunda değiştirmek istiyor. Bu da büyük bir zulümdür. Bu iddiasını da şu delille ispat etmeye kalkıştı: Tercüman'ul Kuran, cilt 12, sayı 2, Nisan 1938, sayfa 139'da Bakara Sûresi'ndeki bir ayet şu şekilde yer almaktadır:

Oysa bu ayet Kur'an'da şöyledir:

"Ey inananlar, hepiniz birlikte İslâm'a girin, şeytanın adımlarını izlemeyin. Çünkü o size apaçık düşmandır."^{272[272]}

Bu gerçek bir delildir. İnsan bu tahrif için ne kadar öfkelenirse azdır. Çünkü söz konusu olan Kur'an'dır. Her müslüman, Kur'an yolunda canını bile feda eder. Bu tahrifin nedenini öğrenmek istiyorum.

Sayın alim, konuşmasında şöyle dedi: "Ben Cemaat-i İslâmî'yi yok etme görevini üstlenmiş bulunmaktayım. Bu görevi başarıyla yerine getirmediğim, başka her işi kendime haram görüyorum."

Sayın âlim, bu nedenle bazı alimlerin fetvalarım bastırıp propaganda yapmayı planlamıştır.

Cevap:

Anlattığımız olaylar, Pakistan'ın her yerinde meydana gelen olaylardan farksızdır. Biz de, muhaliflerimiz de amel defterini kendimiz hazırlamaktayız. Biz, hesabımıza yazdırmak istediğimiz ameller için çalışmaktayız. Boş işlerde vakit öldürmek istemiyoruz.

Muhaliflerimiz, bunun aksini yaparak, bize muhalefet ederek bir yere varmak istiyorlarsa bu işi yapadursunlar. Gün gelecek, herkesin eline kendi hazırladığı amel defteri tutuşturulacak ve şu emir verilecektir:

"Kitabını oku, bugün nefsin sana hesapçı olarak yeter."^{273[273]}

Sayın alimin iddiaları şu şekilde cevaplanabilir:

1. "Hutbeler" adlı eserimizin "Zekâtın Gerçeği" bölümünü eleştirmektedir. Bu bölümü sizde okuyabilirsiniz. ayetinin tercümesini şöyle yapmışım:

"Sevdiğiniz şeyleri Allah yolunda feda etmedikçe iyilik derecesine ulaşamazsınız." Ben bununla Allah'a dost olabilmek ve O'nun hizbine katılabilmek için, insanların Allah sevgisi uğruna can, mal, aile, evlat, vatan, hatta her şeyin sevgisini feda etmeleri gerektiğini kastediyorum.

Bu anlayış yanında alim Eşref Ali Tahanevi'nin bu ayeti tercüme ve tefsirine de bakılabilir. Şöyle tercüme etmiştir bu ayeti: "*Sevdiğiniz şeyleri feda etmedikçe kâmil iyiliğe ulaşamazsınız.*" Tefsiri de şöyle: "Belki de bu ayetin nüzul sebebi yahudilerdir. Çünkü yahudiler devletlerini çok severlerdi. Bu nedenle de peygamberlerine itaat etmezlerdi. Bu yüzdendir ki, bu sevgiden kurtulmadıkça Allah yolunda iman derecesine ulaşamayacaklardı."^{274[274]}

Görüldüğü gibi, alim Tahanevi ile benim aramda ne tercümede, ne de tefsirde büyük bir farklılık vardır. Bu ayete ilişkin olarak yaptığım tercüme ve tefsiri bir kez daha gözden geçirmelisiniz.

Cemaat-i İslâmî yoluna malın tamamının harcanması gerektiğini de nereden çıkardılar? Cemaat-i İslâmî'nin böyle yapmayanları iyi ve müslüman olarak görmediğini de nereden çıkardılar?

Başkalarını rezil etmek için aslı esası olmayan şeyler ortaya atılmaktadır. Bu davranışın Allah'ın rızasını kazanmak için değil, nefisleri tatmin etmek için yapıldığını görmekteyiz.

2. İkinci örneğinizi, Nisan 1938 baskılı Tercüman'ul Kur'an'da gördüm. Gerçekten de ayeti naklederken büyük bir hata yapmışım. Bu hata nedeniyle tercüme de yanlış olmuştur. Bu durum beni çok üzdü. Bu hata on üç yıl önce yapılmıştı. Bu güne kadar bunu ne ben gördüm, ne de bir başkası bana bir ikazda bulundu. İtiraz eden sayın alime çok teşekkür ederim. Onun eleştirel yaklaşımıyla büyük bir hata ortaya çıktı. Allah beni affetsin.

Bu hatayı bilerek mi yaptım, bilmeyerek mi? Bunu en iyi Allah Teâlâ bilir. İtiraz edenler halkı gerçek yargıç görüyorlarsa, bunu bilerek yapılmış bir Kur'an tahrifi suçu olarak görmekte ve halkın önünde bunları söyleyerek bundan istedikleri kadar faydalanmakta serbesttirler.

^{272[272]} Bakara: 2/208.

^{273[273]} İsrâ: 17/14.

^{274[274]} Bkz. Muciz Numa Hamâif-i Şerif, Matbua, 1357 shf. 97

Gönderdiğiniz fetvalarla ilgili olarak şunları söyleyebiliriz:

Bu fetvalar, alim Mehdi Hasan, İzzaz Ali, Fahrü'l Hasan tarafından soyut, ön yargılı olarak yazılmıştır. Ayrıca dayandığı herhangi bir delil de yoktur.

Alim Mehdi Hasan, kitaplarındaki görüşlerin hangilerinin ehl-i sünnet'in prensiplerine ve usullerine aykırı olduğunu açıkça belirtmemiştir. Sahabeler ve müctehid imamlar hakkında iyi görüşler taşımadığımı nereden çıkarmaktadır? Ona göre, hadislerle ilgili hangi görüşüm doğru değil? Amelsiz müslümanları müslüman olarak görmediğimi nerede yazmışım?

Öteki iki alim, Cemaat-i İslâmî'nin bala katarak müslümanlara yedirdiği zehirin ne olduğunu belirtmemişlerdir. Cemaat-i İslâmî'nin Kadıyanilerin çocukları olduğunu söylerlerken hiçbir delil ortaya koymamaktadırlar. Dine verdikleri zarar açısından Cemaat-i İslâmî'nin Kadıyanilerden daha zararlı olduğunu söylerken neye dayanmaktadırlar? İfade ettikleri gibi, gerçekten delilleri yazmaya vakit bulamamışlarsa, onlara yazıklar olsun. Çünkü, başkalarına iftira yapmak için vakit ayırabilenler, delilleri yazmaya vakit bulamıyorlar. Bu fetvaları verirken dayanacak bir delil ellerinde yoksa, onlara sadece hidayetleri için dua edilebilir. Onlar sadece kinlerini tatmin etme amacını gütmektedirler. Onlara şu mesajımı iletmelisiniz. Benim, Cemaat-i İslâmî mensuplarının ve diğer müslümanların, verilen fetvaların dayandıkları delilleri de istemeye hukuken hakkımız vardır. Doğru olanı kabul etmekte hiç bir tereddütümüz ve şüphemiz olmaz. Kendi adıma sizi temin edebilirim ki, ben hiç bir zaman hatamı kabul etmede tereddüt göstermedim. Şimdiye kadar böyleydi, bundan sonra da böyle olacaktır. Fakat hatamın delillerle ispatlanması şarttır. Hakkımda bir hükme varılırken, bir yanlış anlama durumu söz konusuysa, bunu gidermeye çalışırım. Tercüman'ul Kur'an'ın sayfaları hazırdır. Alim Hekim Abdurreşid Mahmud'un yazısı ve ona verilen cevapta da görüldüğü gibi, bu kişilerin görüşlerine de aynen yer verebiliriz ve cevaplarımız da. Reklamcılar zelil yöntemlerini bırakıp, ilmî onurlarıyla karşımıza çıkmalıdır. Böylesi daha iyi olacaktır. Ben kendi sözümü söyleyip, cevaplarım da dinlemeye hazırım.

Her yerde ben ve Cemaat-i İslâmî hakkındaki görüşlerini açıklayanların hepsi, bu davetin kapsamına girer. Bu alimlerle karşılaşırsanız, onlara bu davranışlarının onurlarıyla ve takvalanyla bağdaşmadığını söylemek gerekir. Herşeyden önce itirazlarınızı ilgili kişiye belirtiniz. Böylece belki o kişi ıslah olur veya siz yanlış anlamaktan kurtulursunuz.

Anlayabildiğim kadarıyla bu kişiler, Cemaat-i İslâmî'nin yayınlarını dikkatle okumamışlardır. Bazıları da duyduğu her şeye inanmaktadır. Belki de bazı uyanık kişiler, yazıların bazı özel bölümlerini onlara gösterip abartmışlardır. Bu kişiler, sorumluluk duygusu ve ahlâkî cesaretle itirazlarını bize yazsınlar. Biz de görüşümüzü daha ayrıntılı olarak belirtme imkanı bulmuş oluruz. Fakat iftiracılar dergilerinde sürekli bize çamur atmaktadırlar. Onları muhatap bile kabul etmeyiz.^{275[275]}

Bu Konuyla İlgili İlave Bazı Açıklamalar

Soru:

Cemaat-i İslâmî taraftarları bölgemizde daha önce de vardı. Fakat Cemaatın düzenli çalışmaları yeni başlamıştır.

Halkın Cemaate büyük ilgisine bakarak, Diyobend, Saharanpur, Delhi ve Tahana Bavan alimleri gönderdiğim fetvaları yazmışlardır. Diyobend alimlerinin başka bir fetvası, ayrıntılı bir kitap halinde basılmaktadır. Elime geçince size yollarım.

Bu fetvalar karşısında suskunluk doğru değildir. Mutlaka cevap verilmesi gerekir.

Hindistan'daki Cemaat-i İslâmî ile ilginiz nedir? Alim Ebu'l Leys İslahı, Hindistan'daki Cemaat-i İslâmî'nin gerçek lideri midir? Yoksa sadece formalite icabı mı liderdir? Ayrıca ilim tahsil ettiğiniz bir alim var mı? Hangi alimden ilim tahsil ettiğinizi açıklar mısınız? Bu fetvaların verilmesinde bilmediğimiz nedenler mi var? Bu fetvaların ardındaki gerçek amacı açıklar mısınız? Neden böyle şiddetli fırtınalar oluşturulmaktadır?

Cevap:

Gönderdiğiniz fetvaları dikkatli bir şekilde okudum. Bunlar cevaba layık değildir. Bunları kaleme alanları, Allah tarafından cezalandırılıncaya kadar, bir kenara bırakmak gerekir.

Ben bu fetvalarda hatalarımı aradım. Fakat bulamadım. Bir hatamı bulsaydım, mutlaka onu kabul edip kendimi ıslah ederdim. Bunlar acaba bir yanlış anlamaya mı düştüler diye de araştırdım. Bu fetvalarda

herhangi bir yanlış anlama olsaydı, bunu gidermede tereddüt göstermezdim. Fakat bu fetvalar ne bir hataya, ne de bir yanlış anlamaya dayanıyor. Görüşlerimi tahrif ederek iftirada bulunuyorlar. Dolayısıyla bu konuda susmakta haklıyım. Herhangi bir müslüman bu fetvalardan etkilenip bana karşı kötü düşünceler taşırorsa, davet ettiğim hayırlı işi yapmazlarsa, bunun sorumluluğu bana ait değildir. Bu sorumluluk, "*insanları hayırlı işlerden menedenler*"e^{276[276]} ait olacaktır. Onların böyle yapmaktaki niyetlerinin ne olduğunu da Allah daha iyi bilir.

Bu tahriflerin ve yanlış ifadelerin oluşturduğu iftira perdesini neden parçalamadığımı elbette sorabilirsiniz. Cevabım şöyle olacak: Bu gerçekten bir tek fetva veya bir tek propaganda olsaydı, belki de açıklığa kavuşturmak için çaba sarfederdim. Oysa ben böyle şeylerden öğreniyorum. Pakistan'dan başlayıp Hindistan'a varıncaya kadar her yerde, fetva, bildiri, propaganda ve yazılar bir furya halindedir. Bunlarla komünistler, sosyalistler, dinsizler, Kadıyaniler,batıcılar, hadis münkirleri, ehl-i hadis, Brelvi ve Diyobendiler her geçen gün yeni yeni iftiralar ortaya atmaktadırlar. Bu furyayı kim, nereye kadar engelleyebilir?

Bu kampanyayı durdurmak için hayatımı boşa harcamaya hiç de niyetim yok. Cemaat-i İslâmî de, kendi amacını bir kenara bırakarak, bütün gayretini buna harcayamaz. Karşıtlarımız bizi bu yola sevk ederek böyle bir ahmaklığa düşürmek ve dolayısıyla fasık ve facir rejimin rahatça çalışmasını sağlamak istemektedirler. Biz hiç de oralı değiliz. Bu şeytanın bir oyunu, onun başlattığı bir furyadır. Bu furyayı ancak şeytan sona erdirebilir. O sona erdirmese bile sünnetullah neticede bu furyayı sona erdirecektir.

Sorularınızı kısaca şöyle cevaplayabilirim:

1. Hindistan'ın taksiminden sonra, Şubat 1948'de Cemaat-i İslâmî de Müslümanların Birliği Partisi gibi resmen bölünmüştü. Şu anda, Hindistan'daki Cemaat-i İslâmî'nin teşkilatı, Pakistan'daki Cemaat-i İslâmî'den tamamen ayrıdır. Kesinlikle birbirimizden sorumlu değiliz.

2. Ben, nasıl Pakistan'daki Cemaat-i İslâmî'nin lideri (emiri) isem, alim Ebu'l Leys de aynı şekilde Hindistan'daki Cemaat-i İslâmî'nin lideridir. Benim formalite icabı lider olmadığım gibi, Hindistan'daki emir de formalite icabı değildir. Oradaki cemaatin bizim politikamıza veya bizim oradaki cemaatin politikasına bir müdahalemiz söz konusu olsaydı, böyle bir düşünce için makul bir sebep olabilirdi. Fakat, bölünmeden sonra aramızda böyle bir ilişki olduğunu kimse ispat edemez. Hatta aramızda özel olarak mektuplaşma bile yoktur. Bu durum da fitne çıkmasını önlemek amacıyla doğmaktadır. Üzülerek belirtiyorum ki, insanlar sırf muhalefet coşkusuyla, gözlerini kapayarak asılsız şeyler iddia etmektedirler. Düşünmemektedirler ki, onlar böylece kalplerindeki buğzu açığa vurmaktadırlar. Ancak, her iki ülkedeki mevcut siyasi ortamda yüzlerce ailenin hayatını tehlikeye atabilecek bir suçlama olabileceğini düşünmemektedirler.

3. Hangi alimden eğitim gördüğüme ilişkin soru yersizdir. Bu soru ancak hiç ilmî çalışma yapmamış birisine yöneltilir. Çünkü böyle bir kişi, ilmî kariyerini gösterebilmek için medreseden aldığı diplomayı veya hocasının referansını ortaya koyma ihtiyacı duyar. Benim çalışmalarım ortada, ilmi kariyerim gizli değil, hatta kitaplarımla herkesin önündedir. Neler okuduğumu ve ne kadarını özümlediğimi eserlerime bakan herkes görebilir.

4. Bana ve Cemaat-i İslâmî'ye karşı yürütülen bu muhalefet ve düşmanlığın kaynağım öğrenmem mümkün değil. Bu fetvaların arkasında yatan niyeti ve amacı da bilmiyorum. Bunları bilsem bile, kimin neden karşı çıktığı tartışmasına girmek gereksizdir. Biz, sadece bir itirazın makul olup olmadığına bakıyoruz. Makul olan itirazları cevapsız bırakmıyoruz. Eğer makul olmayan bir itiraz olursa, onu da önemsemiyoruz.

Tebliğde Yapılan Hatalara Dair Bir Hastalığın Teşhisi

Soru:

Mektubunuzu çok umutsuz bir durumdayken aldım. Bende bıraktığı etkiyi ifade etmem mümkün değil. Teşekkür ederim.

Ben bilinçli tercihlerle pek çok cemaatte bulundum. Fakat her girdiğim cemaatte düş kırıklığına uğradım. Her defasında, faaliyet ve görüşlerine eleştiride bulundum diye ayrılmak zorunda kaldım. Bu nedenle, sonunda hiç bir cemaatte görev almamaya karar verdim. İslâm'a kişisel olarak hizmet etmeye başladım. Bu düşünceyle, Ekim 1949'dan beri sabah namazlarından sonra Tefsir-i Hakkâniden, yatsı namazlarından sonra da Kadı Selman Mansurpûri'nin, Rahmet'en li'l Alemin'inden dersler vermeye başladım. Bu faaliyetler sırasında görüşlerimi ve düşüncelerimi daha da olgunlaştırma imkanı buldum.

Eylül1951'de tesadüfen bir şahıs aracılığıyla "Siyasal Buhran" isimli kitabınızın üçüncü cildi elime geçti ve

bu bildi defalarca okudum. Ufkumu genişletti. Düşüncemde devrim yaptı diyebilirim bu kitap için. Şu anda, Cemaat-i İslâmî'nin saflarında hizmet vermeye çalışmaktayım. Camide sizin kaleme aldığınız yazıları hutbe olarak okumaya başlamıştım. Daha önce de sözünü ettiğim gibi, bu faaliyetlerim yüzünden bir takım fitneler çıktı.

Burada bir fetva furyası başladı. Herkes durmadan fetva veriyor. Kopyalarını size yolluyorum.

Ayrıca bir gün Cemaat-i İslâmî'nin bir toplantısından döndükten sonra, "Mevdûdî'nin görüşünde olan birinin nerede hutbe okuduğu görülürse, hemen dövülmesi gerektiği" fetvası verildiğini öğrendim. Bu olaydan sonra cemaatimizin emiri ile görüştim. Camilerde hutbe okuma işini durdurmayı tavsiye etti. Bu arada ben bazı büyük alimlerle de mektuplaştım. Bunların kopyalarını da size yolluyorum. Size gönderdiğim kopyaları sıraya koyarak numaraladım.

Ben her hareket için cemaatimizin bölge merkezinden izin alırım. Çünkü en küçük girişimimiz size de mal edilmekte, görüşlerinizle arasında bir bağlantı kurularak fetvalar verilmektedir. Lütfen siz bunlara bir cevap verin. Cevabınızı yayınlama yolunda bir girişimde bulunabilir miyiz? Bu konuya da bir açıklık getirmenizi rica ediyorum.

Cevap:

Mektubunuz bana, Diyoğend ve Saharanpur'dan başlayıp Emiriye medresesine kadar yayılan fetva furyasına ilişkin olarak bir takım ip uçları verdi.

Öyle sanıyorum ki, bu fetva çığırını başlatan en önemli nedenlerden birisi, sizin gibi kişilerin yerini ve zamanını gözetmeden tebliğ yapma konusunda ölçüyü kaçırmaması ve hareketlerinde coşkuya kapılarak kontrolünü yitirmesidir. Ölçsüz, dengesiz ve kontrolsüz hareketlerde bulunduğunuz halde, ileri gelen müslümanlara gidiyor, belli bir hareketin önderliğini yapmalarını göz ardı ederek Cemaat-i İslâmî'ye ve faaliyetlerine davet ediyorsunuz. Oysa biz bu tür hareketleri yanlış bulduğumuzu defalarca duyurmuştuk. Bu tür davranışların olumsuz sonuçlar verdiği, hatta düşmanlıklar kazandırdığı ortadayken, nedense, sizin gibi coşkulu kişiler, çeşitli cemaatlerin merkezine giderek tebliğ yapmaya kalkışıyorlar.

Hindistan'ın taksiminden önceki olayları bilenler hatırlarlar: Benden, sık sık, büyük alimlere ve çeşitli cemaatlerin liderlerine giderek tebliğ yapmam istenmekteydi. Ben her defasında bu tip istekleri olumsuz cevaplandırdım. Hatta sürekli olarak Cemaat-i İslâmî'ye mensup kişilerin büyük alimlere, cemaatlerin lider ve ileri gelenlerine gidip hizmetimize davet etmemeleri gerektiğini de özellikle belirtmiştim. Ne kadar üzücüdür ki, bu inceliği anlayamayan bazı kişiler, benim bu davranışa karşı oluşumun ve kesin olarak engellememin inceliklerini hâlâ kavrayabilmiş değil. Bu temel prensip, değişik yerlerde bu inceliği anlayamayan çeşitli kişilerce sık sık ayak altına alınmaktadır. Tekkelere ve cemaat merkezlerine tebliğ amacıyla ziyaretler düzenlemediğim için bazıları benim büyüklüğümü bile düşündü. Hatta, bunlar açıkça büyüklüğüm iftirasını ifade de ettiler.

Oysa ben, davamıza hizmet için düşmanlarıma bile başım üstü yürüyerek giderim. Davamıza çağırma için her zaman hazır oldum, bundan sonra da hazır olacağım. Bazı kişilerin sandığı gibi, tekkeleri ve cemaat merkezlerini ziyaret etmeyişimin nedeni büyükleme değildir. Bu düşünce ve davranışımın temelinde dini bir maslahat bulunmaktadır. Ben bu maslahatı tecrübelerimden ve çeşitli incelemelerimden çıkardım.

Alimlerimizin pek çoğunun, bilgisizlik veya kavrayışsızlık nedeniyle, hristiyan aleminden müslüman ülkelere ithal edilen laiklik dediğimiz din ile dünyayı birbirinden ayırma olayına rıza göstermedikleri bir gerçektir. Bunlar, büyük bir ihtimalle, böyle bir şeyin olmasını teorik olarak kabul etmemektedirler. Oysa pratikte, devlet ve siyasal iktidarın dinle bir ilişkisi olmayan fasık, facir veya kâfir ve müşrik kimselerin elinde olmasını kabul etmişler ve kendi paralarının dinin daraltılmış sınırları içinde geçerli olmasına rıza göstermişlerdir. Hatta, bu sınırlı dünyanın dinsiz idarecilerin sürekli müdahaleleri neticesinde günden güne daha da daralması onlar için bir şey ifade etmemiştir.

Laikliği kabul eden alimler genelde bütün güçlerini şu iki hususa sarfediyorlardı: Birincisi, kendilerinin sınırlı dinî otoritelerinin korunması yolunda hiç kimsenin meselelere ve uygulamalara müdahale etmesine tahammül edememektir. İkinci husus da, sınırlı bir alandaki dini tekkelerini sürdürebilmek için kendilerine imkan veren dindışı iktidarla işbirliği yapmaktır. Bu işbirliği, alimlerin toplum üzerindeki nüfuz ve tekkelerine dokunmadığı sürece, iktidar her türlü fisk ve günahı yaygınlaştırırsa da değişen bir şey olmaz. İktidarlar, bunların tekel ve otoritelerini güvenceye aldığı sürece kabul ve desteklerini alırlar. Bu nedenle, iktidarla işbirliği içinde olan alimler, mevcut düzeni ayakta tutan sistemi canları pahasına da olsa korurlar. Bu korumanın neticesi küfür, ilhad, fisk ve dalâletin siyasî, iktisadî, kültürel kuvvetlere galip gelip, dini kökünden sökmesi ve bu sınırlı ortamda bile dinin yaşanmasının mümkün olmaması halinde de bunu

yapmaktan çekinmezler.

Bu yüzdendir ki herhangi bir kişi, bir cemaat veya belli bir cemaatin lideri, din-dünya ayırımını kabul etmeyip hayatın her alanına dini hakim kılma çabasına girerse, sevinip destekleyeceklerine, rahatsızlık duyarak karşı çıkarlar. İşbirlikçi alimler, dinden verdikleri tavizler neticesinde elde ettikleri mal, mülk ve imkanların iktidarla birlikte yok olması tehlikesiyle karşılaştıklarım bildikleri için önce belli bir süre beklerler, sonra da korktukları felaketin kendilerinden uzak olması yolunda ellerinden ne gelirse yaparlar. Gerçek İslâmî faaliyetlerin gelişmesinden büyük rahatsızlık duyarlar. İslam, toplumda iktidar gösterip yayılmaya başladıkça korkuları büyür. Gün gelir, oturdukları yerde kıpırdamak zorunda kalırlar. Böyle bir zahmete mecbur kaldıkları için de öfkelerini insanların kafalarını karıştırarak dağıtırlar.

İş bu kadarla kalsa, yine iyidir. Bunlar, çevrelerinden bir kişi kendilerinden kopup da hareketimize katılırsa veya bazı üyelerimiz merkezlerinin çevresinde görülürse, hele de ileri gelenlerinden birine davette bulunursa, bunu bardağı taşıran son damla olarak görürler. Böyle durumlarda, küfür, dinsizlik vb. şeylere karşı mücadeleyi bir kenara bırakıp, İslami hareketi yürüten kişilere karşı küfür ve günahkârlık fetvaları verebilmek amacıyla bahane aramaya başlarlar. Bu kimseler ve taraftarları özellikle gözlerini bu hareketi yürüten mesul kişiye dikerler. Ellerinden hiç bir şey gelmezse, herhangi bir davaya ilişkin olarak iftira kampanyası açarlar. Bu yolla müslüman kitleleri, o davayı omuzlayan kişi ve cemaatten tecrid edecek şekilde uzaklaştırmış olurlar. Müslüman kitlelerle, karşılarına aldıkları davanın adamlarının arasını açıp mesafeyi büyütebilmek için de nefreti kullanırlar. Bu yola koyulanlar, ayet ve hadislerden cümleler alarak, asıl anlamla hiç bir ilgisi olmayacak şekilde özel anlam ve yorumlar yükleyerek kullanmaya bile cesaret edebilirler. Böyle bir cüreti gösterebilenler, bizlerin yazı ve konuşmalarından karşı çıkılacak bir şey bulmakta hiç de zorluk çekmezler. Doğrudan karşı çıkacak birşey bulamazlarsa, mutlaka ellerine alacak birşey bulurlar, dolaylı anlamlar ve yorumlar ileri sürerek uydurmacılık ve iftiracılıklarını sürdürürler. Nitekim, Brelvili beyler Alim İsmail Şehid'e, alim Reşit Ahmed Gangohi'ye, alim Mahmud el-Hasan'a ve alim Eşref Ali Tahanevi'ye karşı böyle davramışlarda bulunmuşlardır.

Bu taktiklerini ben ta başından beri bilmekteyim. Bu tür kişiler karşısında sürekli uyanık, dikkatli ve tedbirli olmaya ve ince hesaplar içinde bir davranış ortaya koymaya çalıştım. Ne kadar üzücüdür ki, arkadaşlarımız ve davamızın adamları sözümü dinlememekte direndiler ve bütün mezhebi topların ağzının bir anda bizim tarafımıza dönmesini sağlayan bütün hataları hemen hemen yaptılar.

Gerçekten hareketimizi destekliyor ve ona hizmet etmek istiyorsanız, bu nasihatlanmı dikkate alın ve lütfen ayak altına almamanız gereken şu prensiplere uymakta büyük çaba gösterin:

1. Herhangi bir cemaatin liderine veya ileri gelenlerinden birine ne sözlü olarak, ne de yazılı olarak bir davette bulunun. Hareketimize davet etme yetkisini kendinizde görme cüretini kesinlikle göstermeyin. Doğruyu ulaştırma niyetiyle yapacağınız bu tür hareketlere, onlar başka gözle bakacaklardır.

2. Alimler zümresiyle ilişkilerimizde görev üstlenmemiş bir kişi, ne görüş açıklama, ne uyarma, ne de davet etme işine kalkışsın. Hakaniyet sahibi alimlere davetimiz dolaylı yollardan zaten ulaşmaktadır. Onlar yavaş yavaş ilgi göstermeye de başlamışlardır. Gidip görüşeceğiniz kişilerin kim olduğunu bilmediğimizden, bir tedbir olarak sizlerden ricamız, pek çok fitnenin doğabileceği arı kovanlarından uzak durmanız ve çomak sokmamanızdır.

3. Tebliğ faaliyetlerinizi yürütürken büyük cemaat merkezlerinden uzak kalmaya çalışın. Onlara yaklaşmaya kalkıştığımız andan itibaren tehlike çanları çalmaya başlar.

4. Bu efendiler tarafından yapılan her hayırlı işe gücünüz oranında katılın. Bunu yapamıyorsanız, en azından övün, problem çıkarmaktan mümkün olduğunca kaçının.

5. Herhangi bir yerde, hiç bir zaman beni övmeye kalkışmamalısınız. Sizler bir kaç kelime söyleyip geçiyorsunuz, ben bu hareketin uzun süre acısını çekiyorum. Hatta çoğu zaman şerefimi kurtarmak bile güçleşiyor. Dini hayatta özel övgü Allah'tan sonra Hz. Peygambere (s.a) ve tarihî büyük şahsiyetlere (belli ölçülerde kalmak şartıyla) aittir. Bunlardan başka hiç kimse "özel bir övgüye" layık değildir.

Bu alimlere göre, cahili siyasetin liderleri ne kadar çok övülürse övülsün sakıncası yoktur. Hatta bunlardan birisi oldukça fazla güçlenip de yüksek bir konuma gelirse bu beylerin, kendi dillerinden mübalağalı övgülere müstehak olur.

Bu tür merkezlerde, izin almadan dini meselelerde konuşan kişilerin en küçük doğru sözü bile, müntesiplerinin kalbine ok gibi saplanır. Dini merkezlerdeki bu zaafi göz önünde bulundurarak hakkımda övücü kelimeler kullanmaktan kaçınırsanız, inanın bana çok büyük bir iyilik yapmış olacaksınız. Bu hareketimiz açısından da büyük bir iyiliktir. Allah'a hamdolsun ki, benim övgüye ihtiyacım yok. Benim her hareketim, içimdeki sorumluluk duygusundan kaynaklanır. Faaliyetlerimi, başkalarının övgüsü olmadan, hatta kınamalara rağmen sürdüreceğim.

6. Kişiliğime yönelik saldırılar karşısında beni müdafaa etmek size düşmez. Menettiğim halde, bundan kaçınmazsanız, çok az şey söylemekle yetinmelisiniz. Bana ilim alanında atılan iftiralara, ilmî olmak şartıyla uygun en kısa cevabı verebilirsiniz. Meseleyi bana ulaştırmanız şüphesiz en uygun olanı. Gerçeği benden sorabilirsiniz elbette. Benim küçük düşürülmemden hiç bir arkadaşım alınmamalıdır. Ben, daha baştan bu tür küçük düşürme tavırlarını affetmiş bulunmaktayım. Bu, günümüz alimleri için zaten mubahtır. Onlar, bir başkasına ne kadar açık bir şekilde cahil, ahmak, vs. derse desin, hiç kimseye hesap vermezler. Ne var ki, bir kişi, en büyük hatalarını çok saygılı bir şekilde söylese de, onların müridleri bundan ağır yaralar alırlar ve bunu ömür boyu da unutamazlar. Onlar, yüksek himmetli insanlardandır. Bu nedenle de hiçbir sözlerinden alınmamak gerekir.

Bu nasihatları, fitneden mümkün olduğu kadar kaçınmanız için yapıyorum. Şu bir gerçektir ki, bu tür kişilerden gelecek hiç bir zarardan korkmuyorum. Aksine bunların muhalefetleri, bir başka yönden lehimize sonuçlar vermektedir. Hareketimizin gelişme döneminde, az bilgili, zayıf ahlâklı ve cesaretsiz kişilerin aramıza katılmaları açıkçası beni endişelendirmektedir. Böyle kişiler faaliyetimize hiç bir fayda veremezler. Onların zararlı davranışlarını önleme imkanımız da hiç yok. Çünkü ideallerimizi paylaşan ve kendiliğinden hareketimizi destekleyen birini biz nasıl, ne adına durdurabiliriz?

Bu meselemizi, karşılaştığımız muhalefetler çözmüştür. Hareketimizin gelişme döneminde, bu ilk aşamada inşaallah daha çok faydalı kişiler devamına ilgi gösterecektir. Faaliyetlerimize bir faydaları dokunmayacak olanların bir köşede durmaları, hareketimizin daha sağlıklı bir şekilde yürümesini sağlayacaktır. Bunlar yüzünden bazı faydalı kişilerin de kendi köşelerinde ilgisiz kalmalarından, en azından bize doğru yönelmemelerinden korkuyorum. Umarım ki faydasından çok zararı dokunan kişiler aramızda fazla olmaz. Faydalı kişiler de daha uzun süre bizlerden uzak kalmazlar.

Cemaati İslâmînin Büyüklerinden Birinin Uyarısı

Soru:

İslami hareket, eskiden olduğu gibi günümüzde de bir takım fitnelerle karşılaşmaktadır. Bu fitneler o kadar ileri düzeye varmıştır ki, toplumda fetvacılar ve iftiracılar sınıfı diye bir kesim oluşmuştur. Bu fetvacı-iftiracı sınıf, İslâmî hareketi başarısızlığa uğratmak için her usule başvurmaktadır. Günümüzde bir kısım menfaatçılar, Diyobend ulemasını kötü amaçlarına alet etmeyi başarmış görünmektedir. O bölgede Cemaat-i İslâmî eleştirilerinde ve tebliğ faaliyetlerinde kimi zaman gerçekten itidali kaçırmış olabilir. Bu duruma tepki gösterilmesi de tabiidir. Fakat gerek Hindistan'da, gerekse ülkemizde (Pakistan) Cemaat-i İslâmî hakkında güvenilir ve dikkatli kişilerin fetvaları yayınlanmaya başlamıştır. Pakistan'da, okumuş kişilerin büyük bir kesimi Diyobend'le bağlantılıdır. Orada çıkan fetvaların olumsuz etkileri hareketimize zarar verebilir. Bu nedenle, siz bu fetvalara uygun bir cevap yazmalısınız.

Saharanpur'un Daru'l İfta'sı, otuz iki sayfalık bir fetva yayınlamış bulunmaktadır. Söz konusu fetvanın sonunda, müftü Mehdi Hasan Şahcihanpuri ve alim İzaz Ali'nin fetvaları da yer almaktadır. "Rîsale-i Dâr'ul Ulûm"un ilk sayısında alim Gangohi'nin torunu Hekim Mahmut'un uzun bir mektubu yayınlanmıştır. Bu mektup çok dikkatli ve itinalı bir şekilde yazılmıştır. Bana göre, bu mektup ciddiye alınmalıdır. Gerçi söz konusu mektup da Cemaat-i İslâmî'yi halk açısından zararlı olarak nitelemişti. Bu tür ciddi yazılar, coşkulu ve iddialı fetvalardan daha etkili olmaktadır. Dün, Batala'dan bir mektup aldım. Mektubu gönderen kişi alim Gangohi'yle, ayrıca Diyobend ulemasıyla da ilişki halindedir. Şöyle yazmaktadır mektubunda:

"Ben, Saharanpur'dan alim... 'den bir mektup aldım. Kendisi bir olayı araştırıp yazmamı istemiştir.

Pakistan'dan aldığımız mektuplardan, sürekli Mevdudî'nin alim Gangohi ile alim Nanotevi'nin isimlerim anarak muhalefet ettiği ve konuşmalarında ihtilaflara yer verdiği haberi gelmektedir. Mevdûdî'nin, bu alimlerin dinle hiçbir alakasının olmadığını söylediği rivayet edilmektedir. Sergoda'da yaptığı konuşmalara atıfta bulunulmakta, isim vererek açıkça muhalefet ettiği anlatılmaktadır."

Batalalı bu büyüğümüz, gerçeği öğrenmek istiyor. Ben de kendisine cevap yazarak bu söylentiye yalanladım. Bunun bir iftira olduğunu yazdım. Ayrıca Saharanpur'a da sayın... 'e mektup yazdım. Bu iftiralara siz de cevap verirseniz, iyi olur. Cevap üstüne cevap belki yakışık almaz, fakat susmak da şüpheleri güçlendiriyor. Böylece İslâmî harekete de zararı dokunuyor.

Siz öncelikle alim Hüseyin Ahmed Medeni, Fzaz Ali, Mu-hammed Tayyib, Müftü Kifayetullah, Hafızurrahman, Ahmed Said, Muhammed Zekeriyya ve Hanz Abdullatif ile mektuplaşarak sizinle ilgili bir fetvayla karşılaşılırsa, size yazıp gerçeği öğrenmelerim tavsiye edin.

Cevap:

Samimi tavsiyeleriniz için teşekkür ederim. Belki tavsiyelerinize uyardım. Fakat şans eseri, mektubunuzu aldığım sıralarda, birisinden müftü Said Ahmed'in "Hakikatin Keşfi" adlı detaylı fetvasını aldım. Birlikte bir kaç broşür de elime geçti. Bu broşürde alim Kifayetullah, Cemil Ahmed Tahanevi, İ'zaz Ali ve müftü Mehdi Hasanın fetvaları yazılıydı. Bunları görünce düşüncem değişti. Şimdiyse bu kişiler muhatap olacak durumda değiller. Onlara cevap vermek ne uygun olur, ne de faydalıdır.

En çok alim Kifayetullah'a üzuldüm. Çünkü ben otuz iki yıldır ona dua etmekteyim. Ona karşı hep saygılı oldum. Üzgünüm, çünkü, o da cemaat taassubuyla hareket ederek gözünü kapayıp yazmıştır.^{277[277]} Bana öyle görünüyor ki, öteki fetvalar da yazılırken, Allah ve ahiret korkusu hiç duyulmamıştır. Özellikle Müftü Said Ahmed'in fetvasında apaçık ihanetin en kötü örnekleri sergilenmiştir. Bunları görünce iğrendim. Gerçekten ben bu kişilere çok hoşgörülü davrandım: Fakat fetvalarım görünce, onların da Brelvili fetvacı mevlevilerden farksız olduğu kanaatine vardım.

Bilmelisiniz ki bu tür yazılara hiç bir zaman cevap vermem. Bu nedenle, cevap vererek meseleyi uzatabilecek bir şey yapacağımdan hiç endişe etmeyin. Fakat bana saldıran kişinin karşısında boyun eğmek de prensibim değil. Bu tavır, ne yaptığımız işin onuruna, ne de dini maslahatlara uygundur.

Bu adamlar dürüstlikle, doğrulukla gelip, benim veya Cemaat-i İslâmî'nin bir hatasını göstereceklerdi ve delillerini de ortaya koysalardı, karşılarında mutlaka mahcubiyetle boyun eğdim, hatalarımı da kabul ederdim. Fakat bunlar, yalan yere suçlamalarla, bize saldırma yolunu tutmuşlardır. Bu nedenle de bu hareketleri karşısında her şerefli kişinin takınması gereken tavır göstereceğim.

Şüphesiz Diyobend ve Saharanpur'da çıkan bu fetvalar, bu iki ilim merkezine bağlı olanları etkileyecektir. Fakat sünnetullahı göre insanlar imtihandan geçmektedir. Şu anda Diyobendî ve Mezahiri cemaatleri imtihan safhasına girmişlerdir. Bu cemaatlerde, benciller ile hakkaniyet sahibi kişilerin oranını göreceğiz bu imtihan sonunda. Hakkaniyet sahibi olanlar inşaallah safımızda yerlerini alacaklardır. Benciller de safımızdan ayrılacaklardır. Biz, sadece hakkaniyet sahipleriyle beraber olmak isteriz. Benciller hakkında da yalnızca Allah'tan af dileriz. Benciller, bu imtihan sonunda safımızdan ayrılırsa, Allah'a şükrederiz.

Hakim Mahmud Gangohi Tercüman'ül Kur'an'da. yayınlanmak üzere bir yazı göndermiştir. Bu yazıyı yayınladık. Aynı sayıda cevabını da verdik. Bu cemaatin mensupları gelecekte de beni veya Cemaat-i İslâmî'yi ilmî açıdan eleştirirse, tereddüt etmeden yazılarını yayınlarız. Cevaba layık olduğu sürece cevaplamaktan kaçınmayız.^{278[278]}

Araştırmadan Eleştirmek

Soru:

Kitaplarınızı okudum. Bazı bölümleri bende kuşku uyandırdı.^{279[279]} Bu hususta bir kaç soru hazırladım. Size gönderiyorum. Dilerim tatminkar cevaplar verirsiniz.

1. Aşağıya alacağım ifadeler, sizin, kaza ve kaderi imanın esaslarından görmediğinizi göstermez mi?

"Bana göre kaza ve kader, imanın bir parçası değildir."^{280[280]}

Oysa din adamları kaza ve kaderi imanın esaslarından sayarlar. Nitekim bu hususta şöyle buyurulmuştur:

"İman; Allah'a, meleklerle, kitaplara, rasullere, kıyamet gününe, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanmandır."

2. Siz "Risale-i Tecdid ve İhya-ı Din'de şöyle diyorsunuz:

"Namaz, bir terbiyedir, esas itibariyle ibadet değildir. Esas ibadetlere hazırlar." Alim İnayetullah el-Meşrikî de aynı inancı taşıyor. Bu da tamamen İslâm'a aykırıdır.

Namaz niçin aslî ibadet değildir?

3. Mehdi ve Hz. İsa'nın göğe çekilmesi, yeryüzüne inişi hakkında ne düşünüyorsunuz?

4. Mehdi ve Hz. İsa aynı zamanda mı gelecek? Ayrı ayrı mı gelecekler?

5. Mehdi ve Hz. İsa, tek bir vücut halinde mi gelecekler yoksa ayrı ayrı mı?

6. Birlikte geleceklerse, hangisi önder olacak? Kim kime biat edecek?

7. Hz. İsa Allah'ın peygamberi olarak mı gelecek? Bu durumda ona vahiy gelmesi zorunlu mudur, değil midir?

^{277[277]} Üzgünüm, çünkü sayın Memduh (alim Eşref Ali Tahanevi) vefat etmiştir. Allah onu mağfiret etsin.

^{278[278]} Tercüman'ül Kur'an, Cemâdiyelevvel-Receb, 1370/Mart-Nisan-Mayıs, 1951

^{279[279]} Bu sorular, ortaokul ikinci sınıfta okuyan bir öğrencinin adına gönderilmiştir.

^{280[280]} Cebir ve Kader Meselesi/ 15

Hız. İsa, hangi dinin tebliğini yapacak? İslâm'ın mı, hristiyanlığın mı?

8. Hız. İsa'nın hayatı ve ölümü ile ilgili düşüncelerinizi ayet ve hadisler ışığında açıklar mısınız? Yazılarınızdan Mehdi ve Hız. İsa'yı inkar ettiğiniz anlamı çıkıyor. Ne dersiniz?

Cevap:

Sorularınızın cevabına geçmeden önce, size nasihat etmek istiyorum. Kendi dünyanızı, yaşayışınızı ve akıbetinizi düşünmeyi bir kenara bırakıp, başkalarının hayır ve şerriyle uğraşıyorsunuz. Bu makul ve doğru bir davranış değildir. Bu davranışı terkedemiyorsanız, bir kişi veya olaya ilişkin olarak belli bir görüşe sahip olmak için önce ciddi bir araştırma yapmanız gerektiğini hiç unutmayınız. Günümüzde pek çok kişi, büyük bir inatçılıkla başkalarını karalamayı sanat haline getirmiştir. Profesyonelce yürüttükleri karalama ve suçlamalarla insanları aldatmaya çalışmaktadırlar. Bu kişilerin bildiri ve fetvalarından esinleneceğinize, o konunun kaynaklarına yönelmelisiniz, kitaplarından araştırma yapmalısınız. Yapacağınız bu incelemeler, size, ele aldığımız kişi ve olaya ilişkin olarak bir görüş kazandıracaktır.

Şimdi sorularınızın cevabına geçiyorum:

1. Kaza ve kader konusunda yazdığınız cümle, kesinlikle benim ifadem değildir. Hatırladığım kadarıyla bu, bana yöneltilen bir soruda geçen bir sözdür. Verdiğiniz cevapta yöneltilen soruyu alıntı yapmam ve atıflarda bulunmamsa tabii bir durumdur. Sorunuz, kitabımı hiç elinize almadığınızı ortaya koymaktadır. Okusaydınız, bu ifadenin bana ait olmadığını anlardınız.

Gerçekten kitabımı okuduktan sonra, bana bu soruyu yöneltmişseniz, hakkımda yaptığınız bu iftiramın ne kadar büyük bir insafsızlık olduğunu bir an olsun durup, şöyle bir düşünmelisiniz. Okurken bu cümlenin bana ait olmadığını anlayamamışsanız, bu idrak düzeyi ve anlayış kabiliyetiyle neden büyük meselelerde başkalarını yargılamaya, itikadlarının sıhhatli olup olmadığı konusunda bir kanaate sahip olmaya kalkışıyorsunuz?

2. İkinci sorunuzda, "Risale-i Tecdid ve İhyay-ı Din" adlı kitabıma atıfta bulunarak bir yarım cümle almışsınız. Ayrıca, bu ifade belirttiğiniz kitapta değil, "İslâm'da İbadet" adlı kitapta geçmektedir. Bu atıf yanlışlığı da hiçbir kitabımı okumadığınızı gösterir.

Öyle sanıyorum ki siz, aleyhimde fetva, bildiri dağıtarak, konuşmalar yaparak iftira kampanyasını yürütenlerden

duyduğunuz bazı şeylerle beni suçlamaya kalkmışsınız.

Ayrıca alim İneyetullah el-Meşrikî'nin de benimle aynı itikada sahip olduğunu iddia ediyorsunuz. Bu iddianız da, hem söz konusu kampanyadan etkilendiğinizi, hem de benimle ve alim Meşrikî'yle ilgili hiçbir şey bilmediğinizi ortaya koymaktadır.

Lütfen "İslâm'da İbadet" adlı kitabımı okuyun. Sanırım, bu kitabı okuyunca alim Meşrikî'nin de, benim de görüşlerimi öğrenmiş olacaksınız.

3. Diğer sorularınızı topluca şu şekilde cevaplandıracağım: "Mehdi ve Hız. İsa ile ilgili tüm hadisler, yeryüzüne birlikte geleceklerini göstermektedir. Bunlar ayrı ayrı kişilerdir. Mehdi, müslümanların imamı ve önderi olacaktır. Hız, İsa (a.s) da ne yeni bir mesaj getirecektir, ne de hristiyanlığın mesajını sürdürecektir. O, Hız. Muhammed'in (s.a) dinine uyacak ve onun mesajını yaymaya çalışacaktır. Hız. İsa (a.s) Mehdi'nin ardında namaz kılacaktır.

4. Öyle sanıyorum ki, sekizinci sorunuza müstakil cevap vermek gerekmektedir. Ben, Hız. İsa'nın hayatı ve ölümüyle ilgili görüşlerimi Tefhim'ul Kur'an adlı tefsirimde bütün ayrıntılarıyla ifade ettim. Lütfen Âl-i İmrân Sûresi'nin 6. rûku'unun açıklamasını, ayrıca Nisa Sûresi'nin 22. rûku'unun açıklamasını okuyunuz. "Yazılarınızdan Hız. İsa ve Mehdi'yi inkar ettiğiniz kuşkusuna düştüm." diyorsunuz. Sözünü ettiğim kitapları okuduktan sonra, sizde oluşacak kuşkuları bana yazabilirsiniz. Ayrıca, şu anda cevaplamaya çalıştığım soruları kitaplardan okuduktan sonra mı, yoksa ortalıkta dolaşan sözlerden işittiklerinle mi hazırladığınızı da bildir.

Açıkça belirtmek gerekirse, bu sorularınız cevaplamayı gerektirecek nitelikte değil. Fakat bazı menfaatçı ve iftiracı alimlerin, saf insanların kafalarını karıştırarak hakkımızda oluşturdukları kuşkuları gidermek için bu soruları cevaplamayı gerekli gördüm.^{281[281]}

BİR BAŞKA İTİRAZ

Soru:

^{281[281]} Tercüman'ul Kur'an, Cemadiyelevuel-Receb, 1370 Mart-Nisan-Mayıs, 1951

Ben, Mezahir'ul Ulum Medresesi mezunuyum. Diyobend ve Mezahir'ul Ulum alimleriyle aynı itikadı paylaşıyorum. Fakat kendi eksikliklerimin de farkındayım. Ayrıca, hayırlı hareketlere de gücüm oranında ilgi gösteriyorum. Bu nedenle de Cemaat-i İslâmî'ye de gönülden bağlı olduğumu söyleyebilirim.

"Kevser" gazetesini ve yayınlarını okumaktayım. Ayrıca alim Ebul Leys'in hayatını yakından izlemiştım. Diyobend alimleri ile aranızda ortaya çıkan anlaşmazlıktan da haberim var. Bu durum beni çok üzüyor.

Sizin değişik vesilelerle yaptığımız açıklamaları ve alim Emin İslahî'nin, Hakim Gangohi'nin sorularına verdiğiniz cevapları Tercüman'ul Kur'an do. okumuştım. Bu yazıları okuyunca da Üstad Müftü... 'ye mektup yazarak Cemaat-i İslâmî'yi, hizbullahî bir hareket olarak gördüğümü belirttim. Ayrıca, Cemaat-i İslâmî saflarında çalışma isteğimi de belirttim. Bir de şu hususu belirttim: "Mevdüdi ile aranızda ciddi görüş ayrılıklarının olduğundan haberim var. Mevdudi'nin ehli sünnet'e aykırı gelen görüşlerini kaynaklarıyla gösterin." Bu olaydan sonra bana "Keşful Hakikat" adlı bir dergi gönderildi. Okuyunca, bazı cümleler bende kuşkular uyandırdı. Bu nedenle "Tenkihat" ı okudum. Müftünün alıntı yaptığı cümleleri buldum. Şimdiyse bu sözlerin ne anlama geldiğini sizden öğrenmek istiyorum. Fırsat bulunca cevaplarsanız, benimle birlikte bir kaç arkadaşın da kuşkularını gidermiş olacaksınız.

"Tenkihat" adlı eserde yer alan ve bizde kuşku uyandıran ifadeleri şöyle sıralayabiliriz:

1 "Kur'an-ı Kerim'i tefsir etmeye gerek yoktur. Bu nedenle, Kuranı anlamada yüksek düzeyli bir profesör yeterlidir. Çünkü o, Kur'an'ı ayrıntılarıyla, derinlemesine okumuştur.^{282[282]}

İbarenin tamamını yazmak gereksizdir. Bu cümleler neyi ifade etmek istiyor? Tefsire karşı çıkarken, hangi tefsiri kastediyorsunuz? İsrailiyat tefsiri mi? Yoksa ayetleri, hadislerle ve sahabe rivayetleriyle tefsir etmeyi mi?

Bir profesör, Kur'an'ı derinlemesine okuyup, hadislere ve sahabe açıklamalarına ihtiyaç duymadan anlayabiliyorsa, neden tefsire ihtiyaç duymayacak?

2. "Kur'an ve Sünnetin eğitimi her şeyden önce gelir. Sözkonusu eğitim tefsir ve hadisin eski külliyatlarından olmaz."^{283[283]}

Bu ibarenin neresinden bakılırsa bakılsın, Kur'an ve Hadis eğitimi müfessir ve muhaddislerden alınmaz anlamına geldiği görülecektir. Siz, ayet ve hadislerin doğrudan anlaşılabilirliğini iddia etmektesiniz. Oysa sahabelere bile doğrudan anlam çıkarma izni verilmemişti. Onlar da Hz. Peygamberin tefsirine başvurmaktaydılar. Bazı sahabeler de, diğer sahabelerden ayet ve hadislerin anlamını öğrenmekteydi.

Günümüzde, Kur'an-ı Kerim'den doğrudan anlam nasıl çıkarılabilir?

Siz burada üniversiteye hitap etmektesiniz. Dolayısıyla üniversite çevrelerine Tefsir ve Hadis'e başvurmadan Kur'an'dan doğrudan anlam ve sonuç çıkarma müsaadesi vermektesiniz. Anne ve babası olmayan bir çocuk kendi kendine konuşmayı öğrenebilir mi?

Yanlış anlamamışsam ve meramınız da buysa, bunun ıslahtan çok, zarar vereceği apaçık ortadadır.

3. "Onlar hâlâ Türk milletinde de "Şâmî" ve "Kenzü'l Dekâik" te yazılı bulunan fıkıh hükümlerinin uygulanmasında ısrar ediyorlardı." diyorsunuz.

Size göre, "Şâmî" gibi fıkıh kitaplarında İslâm'ın hükümleri yer almıyor mu? Bunlar, Kur'an ve Sünnet'e karşı olan fakihlerin uydurduğu hükümler mi? Bu konudaki görüşünüz nedir? Bu kitaplardaki bazı meselelerin racih oldukları tartışılabilir. Bazı eksiklikler vardır. Fakat bu durum, kitaplarda yer alan bütün hükümlerin gayri İslâmî olduğu anlamına gelmez.

Söz konusu kitaplarda müslümanların örgütlenme ve vahdetine değinilmemiş mi? Değinilmişse, bunun ne kötülüğü var?

Umarım, bu soruları en kısa zamanda cevaplayarak, bizleri aydınlatırsınız.

Cevap:

Size karşı son derece müteşekkirim. Çünkü siz, şüpheli bulduğunuz ibareleri bana yazarak ne anlama geldiklerini sormaktasınız. Zaten ehli hakkın yapması gereken de budur. Hakkaniyet sahibi kişi, karşılaştığı herhangi bir ibarenin ne anlama geldiğini araştırmadan, hakkında hemen bir fetva verme yoluna gitmez.

Görüyorum ki, birinci ve ikinci ibarelerimi anlamada siz de zorluk çekmektesiniz. Çünkü diğerleri gibi siz de ne üniversite ortamını, ne fakültelerin müfredatını ve hocaların hazırladıkları ders programlarını ve ne de üniversitelerin sapıtmalarının nedenlerini biliyorsunuz. Üniversiteleri medreselerle kıyas ediyorsunuz ve üniversitelerde de hocaların medreselerdeki hocaefendiler gibi Beydavî, Celâleyn, Tirmizi gibi eserleri

^{282[282]} Sh: 193

^{283[283]} Sh: 114

kolaylıkla okuttuklarını sanıyorsunuz. Bu nedenle de üniversitelere tefsir ve hadisin eski külliyatlarının yerine alternatifler sunuşuma şaşırıyorsunuz. Oysa ben, medreseleri de üniversiteleri de tanıyorum. Her iki yerdeki zihniyet ve eğilimlerin ne olduğunu biliyorum. Buralarda eğitim gören öğrencilerin kafalarının nasıl şekillendiğini de gayet iyi bilmekteyim.

Ben, dini zihniyeti kafalardan silip atacak kitaplar da okudum. Bu kitaplar, dinsizlerin ve materyalistlerin kâinat ve insana ilişkin görüşlerini kafalara öyle bir yerleştirmektedir ki, okuyanlar küçük bir dikkatsizlik sonucunda bunları makul bir teori olarak görmeye başlar.

Ben, eski tefsir, hadis ve fıkıh kitaplarını da okudum. Bunların, çağdaş insanın kafasındaki kuşkuları silip atacak güçten yoksun olduklarını gördüm. Hatta bu kitaplar, bir takım yeni kuşkular bile oluşturabilir ve günümüzdeki okuryazar kesimi bu kitaplardan olumsuz yönde etkilenebilirler. Bu olumsuz etkiler yüzünden inkâra bile gidebilirler. Günümüzdeki modern eğitim kurumlarında, eski yöntem ve bilgi birikimiyle ders veren hocaların kendileriyle alay edilmesinden ve dine zarar vermelerinden başka bir iş yapamadıklarını da biliyoruz.

Kur'an, hadis ve tefsir kitaplarının insanların kafasındaki sorulara cevap verebilecek şekilde şerhleri hazırlanmadıkça, belli bir kitabın müfredata alınması ve ders programı haline getirilmesine karşıyım. Buralarda eğitim gören herkesin her türlü sorusuna cevap verebilecek uygun yeni tefsirlerin hazırlanması gerektiğini düşünüyorum.

Ayrıca, Kur'an ve hadis derslerini, basiret sahibi ve modern bilimleri bilen hocalar vermelidir. Bu hocalar, derslerde herhangi bir tefsiri okutmak yerine, doğrudan Kur'an dersi vermelidirler. Eski hadis şerhlerini okutacağına, doğrudan hadisleri okutmalı, günümüz insanına ışık tutabilecek yorumlar yapmalıdırlar. Böylece, öğrenciler arasında tehlikeli tartışmalar doğurabilecek hususlar ortadan kalkar. Çünkü bu yolla öğrenciler baştan itibaren sapıklığa neden olabilecek tartışmalardan uzak tutulmuş olacaktır.

Şu anda üniversitelerimizdeki ortam, öncesinden daha iyidir. Fakat "Tenkihat"ta yer alan "Eğitim Sistemimizin Temel Eksikleri" ve "Müslümanlar İçin Modern Eğitim Politikası ve Yönetmelik" adlı yazıların kaleme alındıkları sırada (1936'da) üniversitelerde açıkça dinle alay edilmekteydi. "Nigar" gibi gazeteler, öğrenciler arasında dinsizlik ve inateryalistliği yaymaktaydılar. Komünist hareket, veba gibi genç nesli etkilemekteydi. Medrese hocaları ne durumun vehametinden haberdardılar, ne de bu hastalığın sebeplerini teşhis edip nasıl tedavi edileceği yolunda vakitlerini ayırmışlardı.

Ben ise, gece gündüz çalışarak, eğitim sistemimizdeki dinsizliğe yol açabilecek sebepleri açıkça ortaya koyma gayreti gösterdim. Ayrıca, bu dinsiz, materyalist ve komünist gelişmeyi durdurabilmek için mevcut eğitim sisteminin ıslahı gerektiğini izaha çalışarak sorumluları uyardım ve ıslahat uygulamalarına davet ettim.

Üniversitelere uygun din kitaplarının önerilmesi konusu gündeme geldiğinde her türlü tefsir, hadis ve fıkıh kitaplarını inceledim. Urduca, Arapça ve İngilizce olarak kaleme alınmış olan kitapların hiçbirini üniversite ve kolejlerimize maalesef öneremedim,

Ben de aranızdaki fetvacılara soruyorum: Bu durumda hangi kitabı gönül rahatlığıyla öğrencilerin eline verebilirsiniz?

Son olarak da bu meselenin çözümü için milletimizin seçkin alimlerinin merkezi okullarımızda eğitim-öğretim görevine getirilmeleri fikrini ortaya attım. Ayrıca, bu merkezi okullardan mezun olanların diğer kolej ve üniversitelere gönderilmelerini önerdim.

Bu iki yazımı, bu açıklamalarımı gözönünde bulundurarak bir kez daha okuyun. Okuduktan sonra da Diyobend ve Mezahir'ul-Ulum'dan ^{284[284]} hakkımda verilen cezanın ne derece doğru olup olmadığını da bir düşünün.

Beni şaşırtan ve hayrete düşüren bir husus var: Bu adamlar bu konuları anlama kabiliyet ve basiretine sahip değillerse, neden fetva şeklinde bir görüş belirtme cüretini gösteriyorlar?

Üçüncü ibarende sizi şüpheye düşüren husus -ki Diyobend ve Mezahir'ul-Ulum müftülerinin yaratmak istediği şüphelerdir bu- alındığı yazı dikkatle incelenirse kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Fakat sizin bu yazıyı okumanız gerekir. Elinizde "Tenkihat" isimli kitap varsa, ondan "Türkiye'de Doğu ve Batı Kavgası" adlı bölümü bir okumalısınız. Burada, İslâm fıkının geçerli kitaplarından bahsedilmiş, hangi imparatorlukta hangi fıkın, nasıl uygulandığı konusunda görüş belirtilmiştir. Ayrıca günümüz Türkiye'sinde dinsizliğin ve körükörüne batıcılığın yayılış nedenleri üzerinde de durulmuştur. Yazımı anlayan herkes yazının esas konusunun birincisi değil, ikincisi olduğunu hemen anlayacaktır. Bir konuyu tartışırken öylesine yazılmış bir cümleyi alarak bir karara varmak insafla bağdaşmaz. Dahası, siz söz konusu cümleyi alıp, benim defalarca yalanladığım görüşleri mezhebim olarak ileri sürüyorsunuz. Benim fıkhi mezhebimi ve selefin yazdığı fıkıh

kitaplarıyla ilgili görüşlerimi öğrenmek istiyorsanız, öncelikle fıkıh konusunda kaleme aldığım kitaplarımı okumalısınız. En azından "İslâm Hukuku" adlı risalemi okumalısınız. Böylece bütün kuşkularınız giderilmiş olacaktır.

Eğer alınmazsanız, bu konuda bir hususu daha belirtmek istiyorum. Alimlerimiz, dini ilimlerde ne kadar üstün olurlarsa olsunlar, şu iki hususu hemen hemen hiç bilmemektedirler:

1. Onlar, yakın geçmişte çeşitli müslüman ülkelerde batıcılık ile İslâm arasında nasıl bir çatışma olduğunu, ne tür bir karmaşa meydana geldiğini, her yerde İslâm'ın neden yenildiğini, batıcılığın üstünlük sağlamasının ve yayılmasının gerçek nedenlerini ve bütün bu üzücü sonuçlarda alimlerin hata ve ihmallerinin ne kadar payının olduğunu kesinlikle hiç bilmemektedirler.

2. Günümüz dünya sisteminde, yüksek seviyede gelişmiş bir İslâm devleti kurmanın ve tam olarak bunu İslâm'a göre yürütmenin ne tür meselelerle karşılaşacağını da bilmemektedirler. Bu meselenin çözümünde selef alimlerinin bıraktığı ilmî mirasın ne kadar işimize yarayacağından, bundan sonra işlerimizin ictihadsız olarak yürüyüp yürüyemeyeceğinden de habersiz görünmektedirler. Öyle sanıyorum ki, alimlerimiz yukarıdaki iki hususta bu kadar bilgisiz ve gafil olmasalardı, benim gözlediğim bir çok meseleyi anlamakta bu kadar zorlanmayacaklar ve karşılaştığımız pek çok problem de olmayacaktı.

Onlar, kendi bilgilerinin bu eksikliğini gidereceklerine, bu eksikliği farkedene ve gidermeye çalışan kişiye kızmaktadırlar. Oysa o kişi, dine verilebilecek bir zararı ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Bu zararı kaldıramazsam ne olacak diye endişe etmektedir. Alimlerin bu tavrının sonunun ne olacağını Allah (c.c) daha iyi bilir. Rusya'daki Türkistan'da komünistler, önce bu tür alimleri kullanıp, başarılı, salih dini hareketlerin önderlerini ortadan kaldırdılar. Sonra halkı ele geçirdiler, iktidarı tamamen ele aldıklarında da söz konusu işbirlikçi alimleri yok ettiler. Böylece, bu tür alimlerle birlikte, dinin cenazesini de kaldırdılar. Aynı taktiği ülkemizde de uygulamak istemektedirler. İslâm'ın bayrağını kaldırabileceklere karşı bir çok alim birleşip kâfirleri desteklemektedir. Bu davranışlarının sonuçlarını belki de biz görmeyeceğiz. Fakat gelecek nesiller, bu alimlerin dine nasıl zarar verdiklerini görecekler.

Hüseyin Ahmedin Fetvası

Soru:

Ünlü alimlerden Hüseyin Ahmed Medenî, "Müslüman Amelsiz Olsa da İslâm'dan Çıkmaz" adı altında bir bildiri yayınlamıştır. Söz konusu bildiri de, sizin anlayışımızın ehl-i sünnet'e, Kur'an'a ve Sünnet'e ters düştüğü ispat edilmeye çalışılmıştır. Sizin, ameli imandan bir cüz kabul etme şeklindeki inancınız da Haricilerinkine ve Mutezileninkine benzetilmiştir. Siz bu inancınızı, İmam Şafî ve hadis imamlarına dayandırıyorsunuz. Oysa onlar, ameli imanın takviye edici bir cüz'ü değil, imanın tamamlayıcı bir cüz'ü olarak görmekte imişler.

Bu konudaki inancınızı açıklamanızı ve Tercüman'ul-Kur'an'da yayınlamanızı rica ediyoruz. Bu isteğimiz yerine gelirse çok mutlu olacağız.

Söz konusu alini Hüseyin Ahmed şu sözünüzü delil olarak kullanmıştır:

"Ömürleri boyunca bir kez olsun haccın farz olduğunu düşünmeyenler, dünya turuna çıkıp da Avrupa'ya gidip gelirken Hicaz'ın açıklarından geçerler. Oradan Mekke bir kaç saatlik mesafedir. Buna rağmen hacca niyetlenmezler. Bu kişiler kesinlikle müslüman değildirler. Bunlar, kendilerini müslüman olarak gösteriyorlarsa, yalancılık yapıyorlar. Bunları müslüman gören, Kur'an'ı bilmemektedir."^{285[285]} "Bu da zekat vermeksizin namaz, oruç ve kelime-i şahadetin bir faydasının olmayacağını gösterir."^{286[286]}

"İslâm'ın şu (namaz ve zekat) iki direğinden yüz çevirenlerin iman iddiaları yalandır."^{287[287]}

"Kur'an'a göre, kelime-i tayyibe'yi anmak, namaz ve zekata bağlı olmadıkça anlamsızdır"^{288[288]}

Bütün bu alıntılar, "Hutbeler" in yedinci baskısındanadır.

Cevap:

Mevlânâ Hüseyin Ahmed'in yaptığı ilk zulüm, asıl kitabın ibarelerini tam manâsıyla okumadan, kitabın konusunu iyice anlamadan, sırf bir kaç kişinin hazırlamış olduğu alıntılara dayanarak kitabın yazarına belli bir mezhep tayin etmesi ve bu tayinini de ilan etmesidir.

^{285[285]} Hutbeler/180

^{286[286]} Hutbeler/126

^{287[287]} Hutbeler/129

^{288[288]} Hutbeler/132

İkinci zulmü de siz yapıyorsunuz, bu bildiriden sonra "Hutbeler"i okuyabilirdiniz. Başka kitaplarımı bir gözden geçirebilirdiniz. Böylece, din anlayışımı ve inançlarımı doğru bir şekilde anlayabilirdiniz. Oysa, hemen bana yazdınız. Hazır cevaba konmak istediniz. Tefhim'ul-Kur'an adlı tefsir kitabımız bölgenizdeki Cemaat-i İslâmi merkezinde vardır, ikinci bölümü okuyabilirdiniz. Böylece siz, benim Harici ve Mutezili mi olduğumu, yoksa Ehl-i Sünnet mi olduğumu öğrenebilirdiniz.

Bilmelisiniz ki, bana elbette karşı çıkılabilir. Büyük araştırmalara dayanan sorulara düşman değilim. Fakat bu tür soruların cevapları, küçük bir çabayla ve az bir zahmetle bulunabilir. Bu nedenle mektuplaşma zahmetine değmez.

Mevlânâ Hüseyin Ahmed'in beni Harici ve Mutezili olarak suçlamak için bahane ettiği "Hutbeler" kitabı üzerinde tartışmaya girmeden önce şunu bilmemiz lazımdır ki, bu kitap ne bir fıkıh ve kelam kitabıdır, ne de bir fetva kitabıdır. Bilakis bu kitabın amacı, insanları Allah'a itaata teşvik etmek ve hükümlerini çiğnemekten caydırmaktır. Burada İslâm'ın son sınırları tartışılmıyor. Bu sınırları aşanlar İslâm milletinden dışarı bırakılmıyor. Burada genel olarak müslümanlara dinleri öğretilmektedir. Bu tür bir kitapta, "namaz, oruç, hac ve zekat eda edilmese de müslümansınız" mı demeliydim? Hüseyin Ahmed fetva vermeyi çok seviyorsa, önce fetva vereceği şeyin ne olduğunu iyice öğrenmeliydi. Anlatılanlarla yetinmeyip kitaplarımızı gözden geçirseydi, sözkonusu alıntılara dayanarak karşı çıkma cesaretini gösteremezdi.

Meselâ, hacla ilgili olarak önce şu ayet aktarılmıştır:

"İnsanlar üzerinde Allah'ın hakkı vardır. Beytullah'ı ziyaret etmeye güçleri yetenler hacc yapsın. Her kim de bunu inkar ederse Allah dünyadaki hiç kimseye muhtaç değildir."^{289[289]}

Sonra şu hadise yer verilmiştir:

"Beytullah'ı ziyaret etme imkanı ve gücü olanlar, hacc yapmadan ölürlerse, yahudi ve hristiyanlar gibi ölmüş olurlar."

Daha sonra yine bir hadise yer verilmiştir. Bundan sonra da Hz. Ömer'in (r.a) şu sözü zikredilmiştir:

"Güçleri yettiği halde hacc yapmayanlara cizye uygulamak isterdim. Onlar müslüman değillerdir. Onlar müslüman değillerdir."

Bütün bu rivayetler aktarıldıktan sonra da bildiride alıntılanan sözler sarfedilmiştir. Bu durumda beni nasıl Haricilikle itham etmektedir? Allah'tan korkmuyor mu ki, herşeyi okuduktan sonra bu yönde fetva verebiliyor?

Namaz ve zekatla ilgili olarak görüşlerimi belirtirken Hz. Ebu Bekir'in (r.a) zekat vermeyenlere karşı cihad ilan edişini, o ünlü olaydaki düşünceleri ve amacı da açıkladım. Ayrıca pek çok ayete de yer verdim. Birisi de şu:

"Sonra onlar tevbe ederlerse, namaz kılıp zekat vermeye başarlarsa, sizin din kardeşleriniz olurlar."^{290[290]}

Şimdi siz düşünün, bu bildirideki Harici ve Mutezili olmamla ilgili fetvalarda hakkaniyet gözetilmiş midir?^{291[291]}

Cemaati İslâmi Ve Ulema

Soru:

Cemaat-i İslâmî ile Ulema-i Hak arasındaki sürtüşme gerçekten üzüntü vericidir. Bu olay küçümsenecek boyutları siyasî çoktan aşmış bulunmaktadır. Bu sürtüşme yüzünden, İslâmî faaliyetler yavaşlıyacaktır. Bu sürtüşme hafife alınmamalıdır. Cemiyet-i Ehl-i Hadis, İslâmî cemaatlar arasında Cemaat-i İslâmî'ye iyi niyetle yaklaşmaktadır ve cevaz sınırları içinde aynı görüşleri paylaşmaktadır. Diyo bend'e bağlı Ulema-i Hak hayli taraftarı olan bir İslâmî cemaattir.

Ulema-i Hak'ın taraftarları, Cemaat-i İslâmî'ye bu şekilde nefret duyarlarsa ve bir mürcadele başlatırlarsa, halk bundan hoşnut olmayacak, Cemaat-i İslâmî de asıl faaliyetlerini bir yana bırakıp fırkalarla uğraşmak zorunda kalacaktır.

Şu anda ihtilaflar yeni başlamış bulunmaktadır. Brelvililer "Tehlike Çanı" adlı bir bildiri yayınladılar. Diyo bendli hocalar da iki bildiri yayınladı. Bu sürtüşmelere son verilebilir ve anlaşmazlık giderilebilir. Kısa bir süre için Cemaatın siyasî faaliyetlerini aksatacaksa da söz konusu ihtilafları gidermek İslâm'ın gereğidir. Cemaat-i İslâmî, "Kevser" dergisinde, bu şikayetleri sathi olarak ele almaya çalışmıştır. Fakat bu şikayetlerin çözümünde gerekli ihtimam gösterilmemiştir. Bu meseleyi ertelemek veya geciktirmek

^{289[289]} Âl-i İmrân: 3/97.

^{290[290]} Tevbe: 9/11.

^{291[291]} Tercüman'ul Kur'an, Cemâdiyyessânî, 1371/Mart, 1952.

kanaatime göre doğru değildir.

Başını ve sonunu bir kenara bırakarak bir sözü ele alıp karşı çıkmak veya şikayette bulunmak günümüzde sıkça görülmeye başlanmıştır. Cemaat-i İslâmî, kendine yapılan itiraz ve şikayetleri cevaplamalıdır. Şahsınızla ilgili olanları da siz cevaplamalısınız. Böylece, kimse bu tür soru ve cevaplarla uğraşmaya cesaret edemez olur. İnatçı kişilerin ısrarlarıyla ilgilenmeyebilirsiniz. Cemaatın diğer mensupları da sadece itirazları cevaplamalıdır. Bunun dışında bir şey söylememeye dikkat edilmelidir. Mesele Allah'a havale edilmelidir.

Şu soruları cevaplamamızı rica ediyoruz:

1. Cemaat-i İslâmî'ye mensup olmayan müslümanların iman ve müslümanlıklarıyla ilgili ne düşünüyorsunuz? Bunlar da İslâm'a dahil midirler ve müslüman mıdırlar?
2. Büyük günah işleyen müslümanların hükmü nedir?
3. Selef-i salihîn (sahabe, tabiîn, evliyaullah, sûfiler ve ehl-i sünnet uleması) hakkında ehl-i sünnet ve'l cemaatin çoğunluğunun sahip olduğu akideyi kabul ediyor musunuz? Veya cumhurla ihtilaf ettiğiniz bazı noktalar var mı? İhtilaf ediyorsanız, bu ihtilafları açıklayabilir misiniz?
4. Kendinizi müceddid veya mehdi olarak görüyor musunuz? İlerde kendinizi müceddid veya mehdi olarak ilan ederseniz bu doğru mu, yanlış mı olur?
5. Selef ulemasının araştırma ve ictihadlarma kendi araştırmalarınızı tercih ediyor musunuz? Veya bunun aksine çıkardığınız sonuçları onların ictihadlarmdan daha iyi mi görüyorsunuz?

Cevap:

Günümüzdeki Cemaat-i İslâmî ile ulema arasındaki sürtüşmenin İslâmî harekete çok zarar verdiği görüşünüze katılıyorum. Bu durum beni de çok üzmektedir. Ben ve Cemaat-i İslâmî mensupları bu durumdan ne kadar sorumlu anlayabilmiş değilim. Yayınlarımızı izleyebilirsiniz. Konuşmalarımızı, konferanslarımızı dinleyenlere sorabilirsiniz. Faaliyetlerimizi değerlendirmek hiç de zor değil. Biz hiç bir yerde kışkırtıcı bir söz söyledik mi? Herhangi bir cemaatle alay ettik mi? Kimse aleyhine "Tehlike Çanları" çaldırdık mı? Kimseye karşı bir fetva verdik mi? Bildirilerle birisine karşı propaganda yaptık mı?

Biz, bir şeye sadece ilmî açıdan itirazda bulunduk. Bunu dinimiz gerektirdiği için yaptık. Bütün itirazlarımızda dayandığımız delilleri kaynaklarıyla gösterdik. İtiraz ederken insanların saygınlık ve haysiyetlerini gözettilik. Sözüümüzde itidal sınırlarını aşmadık. Hiç kimse bu özellikleri taşımayan ne bir sözümüzü, ne de bir yazımızı gösterebilir. Ne Brelvililere, ne Ehl-i Hadis'e, ne de Diyobendlilere dil uzattık. Hiç kimsenin büyüğüne veya itikadına saldırmadık. Kötü davranış göstermedik. Bunu hiç düşünmedik bile. Zaten din anlayışımızda da, davetimizde de hiç bir eksik bulamadılar. Sapkınlığa yönelik hiç bir amacımızı da belirleyemediler. Şöyle bir düşünüp karara varmalısınız: Bu sürtüşme tek taraflı mıdır? İki taraflı mı? Bunun sorumluluğu kime ait? Bunda bizim sorumluluğumuz da var mıdır?

Üzülerek belirteyim ki, bu adamlar durumu hiç kavrayamıyorlar. Aramızdaki muhalefetin dine ne kadar çok zarar verdiğini ve bunun yalnızca sapkınlıklara yaradığını anlamıyorlar. Bunlar herşeyden önce objektif olarak, Cemaat-i İslâmî'nin dine olan hizmetlerini anlamaya çalışmalıdırlar. Cemaat-i İslâmî'nin çökmesi halinde İslâm cephesinde büyük bir boşluğun doğacağını ve bu boşluğu doldurabilecek hiçbir örgütün ve faaliyet gösteren hiçbir cemaatin olmadığını bilmiyorlar, düşünmüyorlar.

Bu adamlar, ya bu gerçeklerden habersizler ya da Cemaat-i İslâmî'nin çöküşünün Pakistan ve Hindistan'da din düşmanlarının işine yarayacağını umursamamaktadırlar. Alimler, tek başlarına böyle bir hizmeti veremezler. Bunlar, Pakistan'da İslâmî bir düzenin oluşması için Cemaat-i İslâmî'nin nasıl çalıştığını ve bu çalışmaların önemini bilmemektedirler. Cemaatimizin başarısız olması halinde, alimler komünizmin gelmesini engelleyemeyeceklerdir. Bu beyler, uzun bir zamandan sonra, Hind yarımadasında büyük sıkıntılar ve üzüntüler neticesinde, dinin sadece bir bölümünün değil tamamının hayata hakim kılınması için çalışan bir hareketin ayağa kalktığı gerçeğine gözlerini kapıyorlar.

Bu hareket, teşkilatlı bir harekettir. Modern ve medrese eğitimi almış kimseleri yüce bir maksatta bir araya getirmiş, teşkilâtlandırmış ve harekete geçirmiştir. Üzülerek belirteyim ki, alimlerimizin bazıları böylesine büyük bir hareketin değerini anlamamışlar, bir takım önyargılarla hareket etmişlerdir. Bu küfür ve sapkınlık fırtınasında, bu hareketi desteklemek yerine yok etmeye çalışmanın ahirette büyük vebal doğuracağını da hiç düşünmemektedirler.

Bu adamlar, bütün konuşmaları, yazıları ve fetvalarıyla, halkın Cemaat-i İslâmî'nin yayınlarını okumasını engellemeye çalışmaktadırlar. Yayınlarımızı okuyup da mı böyle bir karara vardılar, okumadan mı? Doğrusu bunu bilmiyorum. Fakat böyle bir çalışma, bilinçli de olsa, bilinçsiz de olsa, büyük bir düşmanlıktır. Bu, ülkemizdeki müslümanlara ve İslâm'a yönelik bir düşmanlıktır. Yeni nesil, bunlardan etkilenecek Cemaat-i

İslâmî'nin yayınlarını okumayı bırakırsa, îslâmi kavramları ve meseleleri anlamak modern sapkınlıklardan kurtulmak için neyi okuyacak?

Ayrıca, bunların söz konusu çabaları yüzünden, din adamları ve medreselerde îslâmi ilimleri tahsil edenler Cemaat-i İslâmî'nin yayınlarını okumazsa, çağının meselelerini, içinde yaşadığı toplumu ve günün imkanlarını, ihtiyaçlarını nasıl öğrenecekler? Modern eğitim kurumlarında yetişenlerle nasıl başa çıkacaklar? Bu meselenin bütün bu boyutlarını göz önünde bulundurursanız, yayınlarımıza karşı çıkmamanın ne kadar zararlı olduğunu rahatlıkla anlayacaksınız.

Ayrıca, bütün bu çabalarına rağmen insanlar yayınlarımızı izlerlerse, söz konusu alimlerin halkın gözündeki saygınlığının ne olacağını ve güvenilirliklerinin ne hale geleceğini varın siz düşünün. Oysa biz sürekli olarak dini ilimlerin önemini ve gerekliliğini müslümanlara anlatmaya çalışıyoruz. Biz, halka, ülkemiz dini bilenler tarafından yönetilmedikçe hayat şartlarının ve yönetimin düzelmeyeceğini anlatmaya çalışıyoruz.

İnsanlar bir yandan yayınlarımızı takip eder, bir yandan da alimlerin karşı çıkışlarına muhatap olursa, bu durumda ilim ehline karşı halkın hoşgörülü davranmasını sağlamakta ne dereceye kadar başarılı olabiliriz?

Siz de ulema sınıfına mensup olduğunuzdan bu hususu hatırlatmakta fayda gördüm. Şüphesiz siz ve gidişatın vahametini kavrayan diğer alimler birleşip, boş yere karşı çıkanları ikna etmeye çalışabilirsiniz.

Bu önemli hususlara değindikten sonra sorularınızı cevaplamaya geçebiliriz:

Hangi nedenle böyle bir soruyu yöneltme ihtiyacı duydunuz?

Acaba biz Cemaat-i İslâmî'ye girmeyen kişilerin müslüman olmadıklarını bir yerde söylemiş veya yazmış mıyız ki, böyle bir soruyu sorma ihtiyacı hissediyorsunuz? Böyle bir iddiamızın olduğunu biliyorsanız, neden kaynak göstermediniz? Biz, bu hataya kesinlikle düşmedik. Bu iddiayı, adımıza karşıtlarımız uydurmuştur. Müslüman halkı kışkırtarak bize karşı bir cephe oluşturmak amacıyla bu yola başvurmuşlardır. İslâmî hareketler daha önce de bu tür tavırlarla karşılaşmışlardır.

Bu sorunuza olumsuz cevap vermekle yetineceğim. Yeni bir cevap vermeme gerek yok. Cevap vermeye çalıştıkça suçlamalardan çekindiğimi ve kaçındığımı söyleyeceklerdir.

Ben Cemaat-i İslâmî'nin kuruluş dönemine ilişkin açıklamalara geçeceğim hemen. Siz de Tercüman'ul Kur'an'ın eski sayıları elinizde varsa, Rabûlevvel, 1360/Mayıs, 1941 nüshasına bir bakınız. Orada şu ifadeleri göreceksiniz:

"Cemaat-i İslâmî'nin ismine bakarak, dışımızdaki cemaatleri İslâmî görmediğimiz zannedilmemelidir. Böyle bir isim seçmemizin nedenlerini daha önce de açıklamıştık. İslâm itikadından çıkarma veya ekleme yapmayan, İslâm'ın ortaya koyduğu amaçlarla yetinen, Kuran ve Sünnet'e dayalı bir düzen isteyen ve hareketine peygamberlerin metodunu seçen bir cemaatin ismi, Cemaat-i İslâmî olmayacak da ne olacak? Belli bir cemaate mensup olmayı imanın şartı kabul etmeyi ve mensup olmayanları da mümin saymamayı haksızlık olarak görüyoruz. Bu cemaate karşı çıktı ve onunla çatışmaya girdi diye, kimse tekfir edilemez. Böyle bir kişinin oldukça iyi bir mümin, oldukça salih bir müslüman olması mümkündür. Çünkü, bir cemaatle ihtilaf ederken, ona karşı çıkarken iyi niyetli olunabilir. Bu da bir yanlış anlamadan kaynaklanabilir.

Biz, bütün mümin ve salih kişilerin bir araya gelip birleşmesini ve bütün müslümanların aynı sistem içinde toplanmasını, İslâmî metodu olduğu gibi almaya bağlıyoruz. Biz, hiçbir amacımızı insanlara emr-i vaki yapamayız. Fitnelere kesinlikle kapılmamaya çalışacağız. Biz, bir nrka olmaktan kaçınılmaktayız. Allah Teâlâ'dan yalnızca hayır yolunda çalışmamızı nasip etmesini diliyoruz."

Ben Hindistan'da, ilk defa müslümanları tekfir etmekle itham olunuyorum. Beni "milleti tekfir eden" kimse olarak itham edenleri bir yazıyla cevaplandırmaya çalıştım. Tercüman ul Kur'an'm 1941'deki Eylül-Ekim-Kasım sayılarında "Şüphelerin Giderilmesi" adı altında bir yazım yayınlanmıştı. O yazıda şöyle demiştim:

"Benim asıl amacım, İslâm için mücadele edecek salih kişileri seçmektir. Kesinlikle, iman-küfir tartışmasına sebep olarak, insanları tekfir etme kampanyasını başlatmayı hiç istemedim. Müslümanların imanî ve ahlâkî durumlarını eleştirirken, Allah'a davet gibi büyük bir amaç için, müslümanların eksikliklerini belirtmeye çalışmıştım. Ayrıca bu hayırlı iş için ne tür müslümanların gerektiğini de belirtmiştim.

Cemaat-i İslâmî'nin programında şahadeti üyeliğin başlıca şartı koşmamızın amacı, bu işe kendini adayan insanların salih kişiler olması ve onlarda cahili özelliklerin kesinlikle bulunmaması gerektiğindedir. Çünkü, maalesef, cahili özellikler müslümanlar arasında gittikçe yayılmaktadır.

Ayrıca, Allah'a davet yolunda hizmet vermeye başlamadan önce, müslümanlar Allah ile olan misaklarını (andlaşmalarını) yeniden tazelemeli ve yeni müslüman olanların duyduğu coşkuyla çalışmalarına başlamalıdır. Bazıları bu amacımı anlayamıyorlar. Bazı uyanık kişiler de bilerek bunu yanlış yorumluyorlar. Bu yüzdendir ki, yazılarımı okuyup görüşlerimi ayrıntılarıyla öğrenme zahmetine katlan-

madan, fikirlerimi tahrif eden yorumlarla yetinen kişiler, benim müslümanları imandan mahrum olarak nitelediğimi, dinden aforoz ettikten sonra yeniden imana davet ettiğimi sananların yanlış anlayışlarına kendilerini kaptırmaktadırlar. Küfür tarafına yöneltilmiş olan topların namlusunu, benim şimdi ehl-i iman tarafına çevirdiğimi söylemektedirler. Allah şahittir ki, ben bu hataya düşmedim."

Bu açıklamalar on yıl önce yapılmıştır. Daha sonra da defalarca tekrarlanmıştır. Fakat bazı kişiler hâlâ bu suçlamaları sürdürmektedirler. Benim müslümanları gayri müslim gördüğümü ve Cemaat-i İslâmî mensuplarının da aralarına girmeyenleri müslüman olarak kabul etmediklerini hâlâ iddia etmektedirler. Bu adamlar, her camide, her imamın arkasında müslümanlarla birlikte namaz kılarken, acaba, bütün bu insanları kâfir olarak gördüğümüz halde, arkalarında ve yanlarında nasıl namaz kıldığımızı hiç düşünmezler mi? İkinci sorunuzu, yıllar önce benzer bir soruya verdiğim cevabı aktararak cevaplamış olacağım.

Tercüman'ul Kur'an'ın Kasım Aralık, 1945'te yayınlanan sayısında bir soruyu cevaplarken, iki tür küfür olduğunu yazmıştım.

Birincisi, hakikat itibariyle küfürdür. Gerçekten kafir olan kişi, Allah tarafından da, kulları tarafından da mümin sayılmaz.

İkincisi ise, zahir, itibariyle küfürdür. Görünüş itibariyle kafir olan, yâni; düşünüş ve yaşayış şekliyle tam anlamıyla kafirlere benzeyen kişi, toplumdan dışlanıp kovulabilir. Bu tepki, mubahtır. Ayrıca hakikat itibariyle küfre ilişkin olarak şunları yazmıştım:

"Büyük günah işlemek (masiyet), şüphesiz imanın zıddıdır. Fakat mücerret bir günahkârlık ne kadar büyük olursa olsun, kesinlikle imanın müstakil olarak yok olmasına sebep olmaz. Kâfir gibi, mü'min kişi de büyük bir günah işleyebilir.

Mü'min ile kâfirin günahları arasındaki fark, mü'minin günah işlerken imandan çıksa da nefsinin o azgınlıktan kurtardığında pişmanlık duyması, Allah'a karşı mahcup olması ve ahiretteki cezadan korkması, tevbe etmesi ve aynı günahı bir daha işlememek için çaba göstermesi karşısında; kâfirin, işlediğinin günah olduğunu bile kabul etmemesi, tevbeyle yanaşmaması ve aynı günahı tekrar tekrar işlemekten hiç çekinmemesidir.

Mü'minin günahı ne kadar büyük olursa olsun, küfre götürmez; sadece günahkâr yapar, tevbe ise onu tekrar imana geri döndürür.

Kâfir ise her türlü günahı işler, yaşarken helal haram ayırımı gözetmez ve Allah'ın hiç bir hükmünü umursamaz. Kâfirler, kibirlenerek günahlarında ısrar ederler. Kesinlikle bir günahı işledikten sonra pişmanlık duymazlar. Ahirete inanmadıkları için tevbe de etmezler. Bu tür günahkârlık, imanı yok eder. Bu, büyük bir günahdır. Böyle bir inançla ve düşünceyle işlenen günah, küçük de olsa, büyük sayılır.

Bu iki günahı aynı saymak ve bunları küfür olarak nitelemek yanlıştır. Hicri birinci yüzyıldan beri, Haricî ve Mutezili gruplar dışında hiç kimse böyle bir görüş belirtmemiştir."

İkinci tür küfre ilişkin olarak da şunları yazmıştım:

"Bu konuda bilinmesi gereken husus şudur: İslâm, tekfiri keyfe bağlamamıştır. İnsanlar, istediklerini tekfir ederek, tekfir etme oyunu oynayamazlar."

İslâmî bir düzende, bir insanın öldürülmesi, kadının (hâkimin) şahitleri dinledikten sonra katile ölüm cezası vermesiyle sonuçlanır. Katilin suçunun kesinleşmesi ve cezasının belirlenmesi için pek çok aşamadan geçilir.

Aynı şekilde, bir kişinin ruhani katli, yâni; kâfir olarak nitelendirilmesi için de şu şart vardır: Tekfir hükmü, hâkim (kadı) tarafından detaylı araştırma yapıldıktan ve muhakeme edildikten sonra gerçekleşir. Görülüyor ki, bir kişinin tekfir edilebilmesi için pek çok aşamadan geçilmesi gerekir. Sanık ve şahitlerin ifadeleri alındıktan sonra, elde somut deliller varsa gerekli değerlendirmeler yapıldıktan sonra tekfir etmek mümkün olabilir."

Şöyle bir düşünün: Böylesine açık bir şekilde ifade etmeme rağmen, benim Hariciler gibi büyük günah işleyenleri kâfir olarak gördüğüm iddia edilmiştir. Yıllar önce yazdığım ve yayınladığım bu görüşler, beni itham altına sokmaya çalışanların ne kadar büyük yalancılar olduklarını ve böyle büyük bir yalanı yaymakla ne kadar büyük bir vebali yüklediklerini göstermektedir.

Bana başkalarını tekfir ediyor iftirasını atanlar, zaten şu anda başkaları hakkında da tekfir fetvaları vermiş durumdadırlar. Bu adamlar, acaba benim herhangi bir yazımda, herhangi birisini tekfir ettiğimi gösterebilecekler mi?

Tekfir konusu, ayrıca Tefhim'ul Kur'an adlı tefsirim ikinci bölümündeki 10,11 ve 12 nolu yazılarımda işlenmiştir.

Bu soruyu yöneltmeye neden ihtiyaç duydunuz?

Ehl-i sünnet büyüklerinin görüşlerine aykırı düşen bir yazımı, bir görüşümü mü gördünüz? Bu tür suçlamalar, yazılarımda tahrif edilmiş yorumlarına dayanmaktadır. Bu yorumlar, zaten benim anlayışıma ve

zihniyetime de aykırıdır.

Bir yandan, adımı kötüye çıkarmak için yazılarımı saptırarak; tahrif ederek yapılan yorumlara bakmaktan; bir yandan da bunu yapanların takvalarına, cübbelerine ve sarıklarına bakmaktan ne diyeceğimi şaşırtdığım bir gerçek. Üzülererek belirteyim ki bu kişiler, kendi haysiyetlerini ve saygınlıklarını hiçe saymaktadırlar.

Bu adamlar, Pakistan'da ve Hindistan'da binlerce kişinin kitaplarını okuduğunu bile düşünememekteler. Düşünseler, kaleme aldıkları fetvaları okuyucuların eline geçince, bütün güvenilirlik ve saygınlıklarının yok olacağını farkederler.

Size ve hakkımdaki bu tür suçlamalarla karşılaşanlara ancak şunu tavsiye edebilirim: Muhaliflerimin fetva verirken dayandıkları alıntılara güvenmeyin. Ele alınan görüşleri, ifadeleri orijinalinde görmeye çalışın. Atıfta bulunulan veya belirtilen konuyu işleyen kitapları okuyun. Bu ifadelerin öncesine ve sonrasına bakın. Böylece, yapılan suçlamaların ne kadar gerçek, ne kadar haklı olduğunu öğrenebilirsiniz.

Bu sorunuza Tercüman'ul Kur'an'a. defalarca cevap verdim. O yazıları okusaydınız, bu soruyu yöneltme ihtiyacı duymayacaktınız.

1941'de alim Menazir Ahsen Gilani, dolaylı olarak bana bir takım kuşkularını bildirmişti. Ben de "Şüphelerin Giderilmesi" adlı yazıyı kaleme almıştım. Orada şöyle demiştim:

"Belkide benim cesaretli ifadelerimden kendimi büyük gördüğüm ve gözümün yüksek mevkilerde olduğu anlamını çıkarmışsınızdır. Oysa, ben her şeyi günahlardan arınmak ve kendimi yetiştirmek için yapıyorum. Ben, kendi gerçeğimi çok iyi biliyorum. Yüksek mevkiler bir yana, Allah'ın huzurunda cezadan kurtulabilirsem, beklediğimden daha fazlasını elde etmiş olacağım"^{292[292]}

O günlerde, alim Süleyman Nedvî ^{293[293]} de bir ifademden müceddidlik iddiasında olduğum anlamını çıkarmıştı. Oysa söz konusu yazımda, küçük çabalarımın dinin yenilenmesi amacıyla yapılan çalışmalardan biri olduğunu dile getirmiştim.

Bu suçlamaya da şöyle cevap vermiştim: "Her yenileme çalışması yapanın mutlaka "müceddid" adı almasını gerektiren bir kural yok. Fakat müceddidlik oldukça yüksek bir düzeydir. Tuğlaları örüp bir duvar, bir bina yapmak olumlu ve hayırlı bir iştir. Tuğlaları ören birisinin mutlaka mühendis olması gerekmez. Müceddid, tabiri yanlış bulmazsanız, sadece mühendis değil, yüzyılın mühendisidir. Bu nedenle, bir kimsenin yaptığı işe yenileme çabası veya çalışması demesi, onun müceddidlik iddiasında bulunduğu anlamına gelmez.

Dar kafalı, küçük çaplı kişiler az iş yaparlar, büyük iddialarda bulunurlar. Belki de boyleleri o küçük işi bu iddiada bulunabilmek için yaparlar. Fakat geniş görüşlü, olgun kişi, yaptığı işlerde bir iddia gütmeyiz.

Dini yenileme çalışmasını, Hindistan'da ve dünyanın pek çok bölgesinde bir çok kişi yapmaktadır. Aslında bize karşı çıkan alim de dini yenileme çalışması yapmaktadır. Biz kendisini öyle görüyoruz. Ben de mümkün olduğu kadarıyla bu çabalara katkıda bulunmaya çalışıyorum. Şimdiyse bir kaç din hizmetçisi olarak, bu işi bir cemaat halinde yapmak istiyoruz.

Müceddid, dinin gerçekten yenilenmesine (tecdidine) gücü yeten kişidir. Müceddidliğin, iddiayla veya halkın o şekilde ad takmasıyla ilgisi yoktur, insan, kendini müceddid görebilir, bu nedenle de müceddidlik iddiasında bulunabilir ve halkı da müceddid olduğuna inandırabilir. Bütün bunlar, gerçekte bir değer taşımaz. Asıl olan, gerçekten dini yenilemek (tecdid) ve Allah katında müceddid derecesine ulaşmaktır. Saygıdeğer alim hakkında bu dereceye ulaşması için dua ediyorum. Görüldüğü kadarıyla, kendisinde bu güç ve kabiliyet var. Allah Teâlâ dilerse, ona dinini yeniletebilir ve müceddidliği de lütfedebilir. Bazı İslâmî kavramların gereğinden fazla büyütülmesi de doğrusu şaşılacak bir durumdur.

Dünyanın bir yerinde, bir kimse, eski Roma yi canlandırmak iddiasıyla ayağa kalkar, eski Roma tutkunları onu sevgiyle bağrına basarlar. Yine başka birisi hindu medeniyetini yenilemek azmiyle ortaya çıkar, hindular hepsi ona alkış tutarlar. Kimisi de eski Yunan sanatını yenilemek maksadıyla yola çıkar ve aynı şekilde taraftar olanlarca teşvik edilir. O halde bütün bu tecdid hareketlerine rağmen, sırf Allah'ın dininin tecdidi mi suç olmaktadır ki, böyle bir şey söz konusu edilir edilmez, müslümanlar dinin yenilenmesi görüşünü dile getirenlerle alay ediyorlar?^{294[294]}

Dinde tecdid ve müceddidlik konusundaki görüşlerimizi bütün açıklığıyla ortaya koymamıza rağmen, din adamları bizimle uğraşmayı bırakmadılar, haksız yere suçlamalarını sürdürdüler. Aslında onlar, beni doğru yola çağırma niyetinde değillerdi. Yaptıkları, halkı bize karşı kıskırtmak için başvurdukları âdî bir taktikti. Bütün ithamları da sarıldıkları bu taktiğin gereği idi. Nitekim 1945-1946 yıllarında mehdilik iddiasında bulunacağını şayiasını yaymaya çalıştılar. Bu tavıra karşı, Tercüman'ul-Kur'andaki şu yazıyla tepki gösterdim:

^{292[292]} Tercüman'ul Kur'an, Eylül-Ekim-Kasım, 1941.

^{293[293]} Üzülererek belirteyim ki sözü geçen şahıs Allah'ın rahmetine kavuşmuştur.

^{294[294]} Tercüman'ul Kur'an, Aralık, 1941/Ocak-Şubat, 1942

"Cemaat-i İslâmî'nin hak davasının yayılmasını durdurabilmek amacıyla halk arasında hakkımızda kuşkular uyandıranlara hiçbir şekilde kurtulamayacakları bir ceza vermeye karar aldım. Bu ceza da, her türlü iddia ve ithamdan kurtulup Allah'ın huzuruna vardığımda, onları Allah'a şikayet etmek şeklinde olacaktır. O zaman, halk arasında yaydıkları bu kuşkuların nedeni sorulunca, ne cevap vereceklerini göreceğiz."

Bu adamlarda az da olsa Allah korkusu ve ahiret inana olsaydı, gösterdiğim bu tepkiden sonra iftira ve ithamlarını tekrarlamayacaklardı. Siz de görüyorsunuz ki, çok büyük bir cesaretle taktiklerini sürdürmektedirler ve Tercüman'ul-Kur'an'da yayınlanan açıklamalarıma rağmen iftira ve itham savurmaktan bir an olsun geri kalmamaktadırlar. Ahiretteki kararı, Allah (c.c) verecektir. O, herşeyi en iyi bilendir. Ancak bu adamlar, ahirette cezayı gerektiren bu hareketleri yaptıkları müddetçe, dünya hayatında vakarla devam edebileceğim söyleyebilir misiniz? En azından dünyalık bir saygınlık kazanabilecekler mi?

"Tecdid ve Dinin İhyası" isimli kitabımdan bazı ifadeleri alarak halk arasında kuşku uyandırmaya çalışanlar, bu kitaptaki görüşlerimle, onların benim adıma ileri sürdükleri görüşler arasında hiç bir ilişki olmadığını anlamıyorlar. Oysa söz konusu kitapta bu meseleyle ilgili tavrımı oldukça açık bir şekilde belirtmiştim:

"Nebilerin dışındaki hiç kimsenin iddia ile işe başlama yetkisi yoktur. Peygamberlerden başka hiç kimse kesin olarak hangi hizmete memur edildiğini bilemez. Mehdilik, iddia götürür bir iş değildir. Mehdilik, iş yaparak, başarı göstererek gösterilebilecek bir görevdir.

Bu tür iddialarda bulunanlar da, onlara inananlar da yalnızca ilimlerinin eksikliklerini ve kavrayış düzeylerinin düşük oluşunu göstermiş olurlar."

Günümüzde, söz konusu kitabımdan alıntılar yaparak hakkımda itham ve iftiralarda bulunanlara, bu ifademi görmeden mi hareket ettiklerini, yoksa gerçeği bilerek saklamak mı istediklerini sormak gerekmektedir.

Bu sorunuz da yeni değildir. Eskiden beri bu tür sorularla sık sık karşılaşmaktayım. Geçmişte şu cevabı vermiştim:

"Ben bütün din adamlarına saygı duyarım. Fakat onlardan hiç kimseye tapmam. Peygamberlerin dışında hiç kimseyi masum olarak görmüyorum."

Selefin büyüklerinin görüş ve çalışmalarını, araştırmacı ve eleştirici bir yaklaşımla ele alırım. Haklı oldukları meselelerde, haklı bulduğumu açıkça ifade ederim. Çalışmalarını ve görüşlerini Kur'an ve Sünnet itibarıyla veya stratejik açıdan yanlış görürsem veya ele alış tarzlarında hata tespit edersem, yanlış yaptıklarımı da açıkça ifade ederim.

Bana göre, peygamber olmayan birisinin hatasını ortaya koymak, ona saygısızlık yapmak, onu hafife almak ve küçültmek değildir. Bir selef alimi, hatası ortaya konulunca büyüklüğünden hiç bir şey kaybetmeyecektir. Onları hatalarıyla değil, hakkı ortaya çıkarma başarılarıyla değerlendiririm.

Bu yüzdendir ki, selefin bazı görüşlerine ters düşsem de onların büyüklüğünü kabul ederim ve samimiyetle onlara saygı duyarım. Büyüklükle masumiyeti özdeşleştirenler ve büyüklerin hata yapmayacağına inananlar, benim bu yaklaşımı saygısızlık olarak görüyorlar. Bu yanlış saygı anlayışları yüzünden, büyüklerin hizmetlerini ortadan kaldırmaya çalıştığımı ve onları hiçleştirdiğimi sanıyorlar.

Büyüklükle masumiyeti özdeşleştirmeden kaynaklanan söz konusu yanlış anlama ve doğurduğu zanlarla da kalmayıp, büyüklük tasladığımız suçlamasını da ortaya atmaktadırlar. Oysa, ilim alanında görüş ayrılığına düşmek, taraflardan birinin büyük, diğerinin de küçük olmasını gerektirmez. İmam Yusuf ile İmam Muhammed pek çok konuda İmam Azam Ebu Hanife'yle görüş ayrılığına düşmüştür. Onların bu ihtilâflarıyla, üzerinde ihtilaf edilen meselelerde kendi görüşlerini doğru, İmam Ebu Hanife'nin görüşlerini de yanlış olarak değerlendirdikleri açıktır. Acaba bu iki alim, kendilerini hocalarından üstün mü görüyorlardı?"^{295[295]}

Umarım, bu açıklamalar yönelttiğiniz soruya oldukça açık bir cevap olmuştur ve meseleye getirdiğim çözümü anlamışsınızdır. Bu görüşümü paylaşmak zorunda değilsiniz. Bu nedenle de yaklaşımına katılmanız gerekmez. Fakat, bu yaklaşımın neresi sapıklıktır diye size sormak istiyorum. Benim bu yaklaşımımın hangi yönü Kur'an ve Sünnet'e aykırıdır? Selefle görüş ayrılığına düşme hakkımı kabul etmemiz, görüşler arasında bir tercih yapma hakkınızı ortadan kaldırmaz. Dilerseniz benim ileri sürdüğüm görüşü kabul eder, selefinkini reddedersiniz; dilerseniz benim görüşümü reddeder, selefinkini kabul edersiniz. Hatta, görüşümün ne yönden hatalı olduğunu ortaya koyarsanız, bana da iyilik etmiş olursunuz, bir yanıştan kurtulmuş olurum.

Ben her şeyi Kur'an ve Sünnet'e göre söylemeye çalışmaktayım. Bir görüşü kabul ederken veya karşı çıkarken Kur'an ve Sünnet'ten bir delile dayanırım. Size sormak istiyorum: Bir delile dayanarak görüş belirttim diye neden günahkârlıkla suçlanıyorum? Bir görüşün haklılığıyla, haleflik ve selefliğin ne ilgisi var? Selefler hep haklı, halefler hep yanlış diye bir ilke var mı? Asırlar sonra doğmak bir suç mu? Bir

görüşün doğru olup olmamasıyla, önce veya sonra yaşamış olmak arasında ne münasebet var? Asırlar önce yaşayanların, sırf bu tarihsel öncelikleri yüzünden hatasız, masum ve mukaddes olmaları ne derece doğru? Açıkçası ben, ilim alanına bu şekilde yaklaşamayacağımı düşünüyorum.

Bazı cahiller, selefin büyükleriyle düşülen her görüş ayrılığına şu hadisi yapıştırmaktadırlar: " Bu ümmetin âhiri evvelini lanetler."

İhtilaflar, ne kadar saygıyla ifade edilmiş olursa olsun, büyüklere ne kadar çok övgü yapılırsa yapılsın, saygısızlık olarak değerlendiriliyor. Bu cahiller, söz konusu hadisin anlamını bilmemektedir. Hadiste ifade edilen lanetin anlamını kavrayamamışlardır.

Bilinmez ki bu insanlar söz konusu hadisin mânâsını mı anlamıyorlar, lanet kelimesinin anlamını mı bilmiyorlar, yoksa kasıtlı olarak sırf başkalarını yaralamak ve halk önünde küçük düşürmek için Rasûl'ün buyruğunu yanlış yere kullanmaya cüret mi ediyorlar? Behemehal herhangi bir ilim ve akıl sahibi bir insan, hiçbir zaman ilmi araştırmalarda bir şahsın diğer bir şahısla delilleriyle birlikte olan ihtilafını lanetle özdeşleştirmek gibi bir yanlışlığa düşmez. Böyle olsaydı, selef ile aramızdaki bütün ihtilafların bitmesi gerekirdi. Aykırı görüş belirtmek de haram olurdu. Çünkü lanet muasırların hakkında da caiz değildir.

Bu meselede, siz sormasanız da açıklanması gereken iki husus olduğuna inanıyorum. Çünkü bu iki husus dolaylı olarak, yani temelde sorunuzla ilişkilidir.

Birincisi: Fıkhî meselelerde Hanefîlerin fetvalarına karşı hiçbir zaman fetva vermedim, görüş ayrılığına düşmedim. Yalnızca bazı öneriler getirmeye çalıştım. Bunu yaparken de alimleri düşünmeye davet etme amacını güttüm. Bu önerilerim uygun bulunursa, alimler tarafından bu fetvalarda bir değişiklik yapılabilir. Fetvalarda değişiklik yapmanın Hanefîliğe ters düşmek olmadığı kanaatindeyim. Hanefî mezhebinde fetvaları değiştirmenin yeri olduğuna ilişkin görüşlerimi ve delillerini 'Zevcelerın Hakları' kitabımın 60 ve 61'inci sayfalarında belirtmiştim. Her ilim sahibinin önerisi üzerine fetvaların değiştirilmesi gerekmediğine de bir ilke olarak inanıyorum. Fetva, hukuki bir ifadedir. İslama göre, çoğunluğun görüş birliği sağladığı (icma ettiği) ve alimlerin büyük bir çoğunluğunun kabul ettiği öneriler hukuki ifade haline getirilip fetvalaştırılır. Bu nedenle herhangi bir öneri ilim ehli tarafından görüşbirliğiyle kabul edilmedikçe fetva (yasa) olamaz. Bu konudaki görüşlerimi de "İslâm Hukuku" adlı kitabımda delilleriyle ortaya koymuştum. Bu görüşlerim ortadayken, delillere dayanarak bazı fetvaların değiştirilmesi amacıyla bir takım öneriler sunmamın neresinin günah olduğunu bana söyleyebilir misiniz? Bu öneriler, gerçekten müslümanlar arasında bir fitne doğurur mu?

İkincisi: Fıkhî meselelere kişisel yaklaşım yapılamayacağını düşünüyorum. Ben en fazla, bir meselede Hanefîlerin görüşüyle tatmin olmayınca diğer dört mezhebin görüşlerine ve delillerine bakarım, gücüm oranında değerlendirir, herhangi birisinin fetvasını tercih ederim. Ehl-i sünnet'in dört mezhebinin dışındaki bir mezhebin fetvalarını kabul etmem çok enderdir. Dört mezhebe uygun olmayan bir görüşü benimsemişsem, emin olmalısınız ki o da bir müctehidin görüşüdür. Delillere dayanarak vardığını, şahsi görüşlerse çok azdır. Kişisel görüşler ortaya koymak haram değildir. Fakat çok güçlü deliller ortaya koymayı gerektirir. Fıkhî meselelerde bir görüş belirtirken, seleften herhangi birisinin benimle aynı görüşte olduğuna çok tanık olmuşumdur. Seleften hiç bir alimle görüş birliği sağlayamama durumu başıma oldukça az gelmiştir. Bu tür durumlarda mukallit olmadığımı şahsen itiraf edebilirim. Fakat, Kur'an ve Sünnet'ten delillerle bu durumun günah olduğu ispatlanmadığı sürece, bunu bırakmamaya kararlıyım.^{296[296]}

Ulema Sınıfının Tavrına Dair

Hindistan'dan getirilip Pakistan'da dağıtılan bir broşür elimize geçti. İleri sürülen düşünceleri, alıntılar yaparak size aktarmaya çalışacağım.

Broşür, "Âlim Medenî'nin Basiret Verici Beyanatı" adını taşımaktadır. Medenî, bu broşürde alim Abdulhamid'in kendine yazdığı mektuptan Cemaat-i İslâmî ye ilişkin bölümleri alıntı yapmıştır. Aşağıda, mektubun kendisini Cemaat-i İslâmî olarak adlandıran cemaatle ilgili bölümü vardır:

"Mevdûdîciliğin Genguh'ta bir fitne haline geldiğini düşünüyorum. Cemaat'in bölgedeki ileri gelenleriyle görüş alışverişinde bulundum. Bir süredir de yayınlarım izlemekteyim. Bunlar, nedense sahabelere bile dil uzatıyorlar. Hz. Ali, Abdullah ibn Ömer ve Hz. Aişe (r.a) hakkında dile alınmayacak sözler sarfetmektedirler. Ayrıca Mevdûdî, "Dini, ne eski alimlerden ne de günümüz alimlerinden öğrendim. Ben, İslâm'ı doğrudan kaynağından, Kur'an'dan ve Sünnet'ten öğrendim." demektedir. Mevdudî, Müceddid-i Elf-i Sâni^{297[297]} ve Hz. Hâcî hakkında da "bunlar başlangıçta iyi işler yaptılar. Fakat ömürlerinin sonunda

^{296[296]} Tercüman'ul Kur'an, Zilkâde-Zilhicce, 1370/Eylül, 1951

^{297[297]} İmam-ı Rabbanî kastediliyor. (Çev.)

müslümanlara öyle bir zehir verdiler ki, etkisi günümüze kadar kendini gösterdi." diye yazmıştır. Tasavvufu da aynı şekilde eleştirmektedir.

Genguhlulardan bazıları, insanları Ebu Said'in mezarına gitmekten menediyor. Gidenleri, taşların üstünde duran Hint fakirlerine benzetiyorlar.

Mevdûdîcilerin şu sözü çok ünlüdür: "Diyobend Mezâhir'ul-Ulum Medresesinde kurbanlık koçlar yetiştirilmektedir." Alimler hakkında da çok ağır sözler sarfetmektedirler.

Bu sataşmaları daha sonra açıklayacağım.

Şu anda sorumuz şu: Bunlara cevap verelim mi? Çünkü ben Genguh'taki Eşref'ul-Ulûm Medresesi'nde görev yapıyorum. Ve gece gündüz bu tür münkiratla karşı karşıya kalıyorum. Yaptığım tek şey "lâ havle" çekmek.

Lütfen ayrıntılı bir şekilde mektubumuzu cevaplayınız.^{298[298]}

Abdülhamid Bülendşehrî

Cevap:

Peygamberler dışında hiç kimse masum değildir. Ne sahabe, ne veliler, ne kelim ve hadis imamları, ne de fakihler masumdur. Herkes hata yapabilir.

Fakat sahabelerin güvenilirliğine delalet eden pek çok ayet ve hadis vardır. Ümmetin elinde onların amellerini, faziletlerini ve ilmi derecelerini belgeleyen birçok muteber rivayet vardır. Nitekim, günümüzdeki alimler, onların onda biri bile olamazlar. Onları sadece onların ilim düzeylerine çıkabilen kişiler eleştirebilir. Günümüzde, ne ilim ne de takvaya sahip oldukları halde, onlara dil uzatan boş kafalar kendi bedbahtlıklarından başka bir şey ortaya koymuyorlar.

"Allah bir kimsenin perdesini yırtmak isterse, onlara temiz insanların bıçağını vurdurur."

Allah Teâlâ bu tür insanlar hakkında şöyle buyurmaktadır:

1. *"Muhammed Allah'ın elçisidir. O'nun yanında bulunanlar, kâfirlere karşı şiddetli kendi aralarında merhametlidirler. Onların, rüku ve secde ederek Allah'ın lütuf ve rızasını aradıklarını görürsün. Yüzlerinde secdelerin izinden nişanları vardır. Onların Tevrat'taki ve İncil'deki vasıfları da şudur: Bir ekin gibidirler ki, filizini çıkardı, onu güçlendirdi, kalınlaştı, derken gövdesinin üstüne dikildi, ekincilerin hoşuna gider, onlara karşı kâfirleri de öfkelenendirir (bir duruma geldi). Allah, onlardan inanıp iyi işler yapanlara mağfiret ve büyük mükâfat va'detmiştir."*^{299[299]}

2. *"Bilin ki, Allah'ın elçisi, iğnizdedir. Şayet o, birçok işlerde size uysaydı, sıkıntıya düşerdiniz. Fakat Allah size imanı sevdirdi ve onu sizin kalblerinizde süsledi ve size küfrü, fışkı ve isyanı çirkin gösterdi. İşte doğru yolda olanlar bunlardır."*^{300[300]}

3. *"Siz insanlar için çıkarılmış en hayırlı bir ümmet oldunuz, iyiliği emreder, kötülükten menedersiniz ve Allah'a inanırsınız. Eğer kitab ehli inanmış olsaydı; elbette kendileri için iyi olurdu. Onlardan inananlar da var, ama çokları yoldan çıkmışlardır."*^{301[301]}

4. *"Böylece sizi orta bir ümmet yaptık ki, insanlara şahid olasınız, Peygamber de size şahid olsun. Biz, Peygambere uyanı, ökçesi üzerinde geriye dönenenden ayıralım diye, eskiden yöneldiğin Kabe 'yi kible yaptık. Bu, Allah 'm yol gösterdiği kimselerden başkasına elbette ağır gelir. Allah sizin imanınızı zayi edecek değildir. Şüphesiz Allah, insanlara şefkatli, merhametlidir."*^{302[302]}

Bu talihsizler, bir de onlara dillerini uzatıyorlar. Hz. Peygamber (s.a) bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmaktadır:

"Allah'tan korkun, benden sonra sahabelerimle alay etmeyin. "

Bir başka hadiste de şöyle buyurulmaktadır:

"En hayırlı çağ benim çağımdır. Ondan sonra hayırlı olanlar da sırasıyla benden sonra gelenlerdir."

Bunların dil uzatmaları, sadece talihsizlikleridir. Bu hakirlerle konuşmak, münazara vs. yapmak, vakti zayi etinek demektir. Allah onlara da, bize de hidayet versin. Da-ru'1-Ulûm ve Mezahir'ul Ulûm adlı medreseler hakkında her sapık ve İslâm düşmanı aynı şeyleri söyler.^{303[303]}

Yayınlayan; Hüseyin Ahmed

Seyyid Şefikurrahman Daru'1-Ulum

^{298[298]} İbarelerdeki tüm yanlışlıklar ve irtibatsızlıklar broşürden aynı şekilde aktarılmıştır.

^{299[299]} Fetih: 48/29.

^{300[300]} Hucurât: 49/7.

^{301[301]} Âl-i İmrân: 3/110.

^{302[302]} Bakara: 2/143.

^{303[303]} Bu ibare de aynen aktarılmıştır.

Diyobend13 Zilhicce 1369

Bu oldukça korkunç bir broşürdür.

Tercüman'ul Kur'an'ın okuyucuları bu gibi broşürlere hücum edilmediğine şahittirler. Fakat bazı cahil mürit ve öğrenciler, Hindistan ve Pakistan'ın ilim, takva ve ruhani önderlik açısından güvenilir bu din adamlarını yanlış bilgiler vererek böyle bir tavıra sürüklemişlerdir. Bu konuya geçenlerde de değinmiştim. Şimdi de bu konuya yer ayırmak zorunda kaldım. İnşaallah bundan sonra, hu sayfaları bu tür propagandalara cevap vermeye ayırarak boşa harcamış olmayız.

I.

Her şeyden önce alim Hüseyin Ahmed'in üslubu oldukça dikkat çekici. Aynı üslubun, kendisi hakkında yapılan eleştirilerde kullanılmasına sanırım razı olmayacaktır. Biz kendisine aynı üslubla cevap vermeyecek kadar hoşgörü sahibiyiz. Bir kişi veya grupla aramızda ihtilafın bulunması kötü bir durum değildir. Çok ciddi ihtilaflar bile yumuşak ve tatlı bir dille ifade edilebilir. Fakat ihtilaf ettiği kişiye "boş kafalı", "talihsiz" ve "habis" gibi kelimeler sarfetmek uygar kişilere uygun bir davranış değildir. Hindistan'ın en büyük medresesinin başındaki bir kişiden böyle bir şey hiç de beklenemez.

Çünkü binlerce kişi nefisini arındırmak ve kendini yetiştirmek için bu medreseye gelir. Bir milletin öncülere, muhaliflerini rencide ederek eleştirirlerse, o milleti oluşturan fertler hiç de birbirlerine saygı ve sevgi göstermezler.

"Eğer evin reisinin işi def çalmaksa Evdeki çocukların oynaması ayıplanmaz" Sayın alim, bir zamanlar milliyetçilik anlayışlarına ve Kongre Partisi'yle yaptığı işbirliğine getirdiğimiz eleştiriye hatırlayacaktır. Bu eleştiriler, "Milliyetçilik Meselesi" adlı kitabımızla, "Müslümanlar ve Günümüzün Siyasi Buhranı" adlı kitabımızda yer almaktadır.

Öğrencileri de, kendisi de hakkımızda yaptıkları eleştirinin üslubuyla, bizim eleştirilerimizin üslubunu karşılaştırabilir.

Diyelim ki söz konusu eleştirilerimiz ağırlarına gitti, on, oniki yıl sonra hesaplaşmak istediler. Bunu iyilikle de yapabilirlerdi.

Böyle bir kötülüğü neye dayanarak yapmaktadırlar? Bunu nasıl caiz görebilirler?

II.

Onun birincisinden daha üzücü olan ikinci hatası ise, başkalarının din anlayışını ve inançlarını eleştirirken benimsediği sorumsuzca tavidir. Kendisine varsayıma dayalı bir soru sorulmamıştır. Sadece, bir cemaatin ismi zikredilerek, bir takım suçlamalarda bulunulmuştur. Bu alim, dinimizde lakab takmanın kötülüğünü göz ardı ederek "Mevdûdîciler" ve "Mevdûdîcilik" kelimeleriyle gündeme getirilen cemaatten tamamen habersiz değildi. O, Hindistan ve Pakistan'da bu cemaatin birçok mensubu bulunduğu haberdardır. Cemaatimizin görüşlerinin gizli saklı olmadığını da biliyordu. Yaptığımız yayınlarla görüşlerimizi açıkça ortaya koyduğumuzu kendisi de bilmektedir. Böyle olmakla birlikte, dayanaksız suçlamaları ele alarak, sert eleştiriler yapmıştır. Öğrencilerine bu eleştirileri, broşür haline getirip yayınlama izni vermiştir.

Neden, cemaatimizin sahabeler ve din adamları hakkında ne düşündüğünü, neler yandığını araştırma ihtiyacı duymamıştır? Kendine aktarılan sözlerin öncesinin ve sonrasının ne olduğunu niçin araştırmamıştır? Cemaatimizin söz konusu büyükler için neler düşündüğünü niçin merak etmemiştir? Neden, bazı kişilere atfedilen sözlerin gerçekte kime ait olduğunu öğrenmeye çalışmamıştır?

Cemaatimizin esaslarının ne olduğunu hiç araştırmış mıdır acaba? Başkalarına ait sözlerden cemaatimizin sorumlu olduğunu kim ileri sürebilir? Eleştirdikleri görüşlerin sahiplerinin cemaatimizle ilgilerinin olup olmadığını araştırmaya bile gerek duymamışlardır.

Diyelim ki, cemaatimizin yayınlarını okumaya fırsat bulamamıştır. Bu durumda neden illa eleştireceğim diye tutturmuştur? Dinin öncülüğünü yapma sorumluluğunu taşıyan bir kişiye bu yakışır mı? Takva ve hakkaniyet anlayışları bu mu? Nefisini anırdıramamış, kendini yetiştirememiş bir kişi nasıl başkalarına öncülük yapacak?

Bu broşürü yazarken şu hadisi unuttular mı?

"Müslümana kötü söylemek fısktır".

"Müslümanın her müslümana kanı, malı ve ırzı haramdır".

Acaba bu broşürü hazırlarken, bir an için de olsa, bir gün öleceğini ve ahirette hesap vereceğini hiç düşünmedi mi? Orada eğer soruyu soranın suçlamalarının bühitan ve iftiradan başka bir şey olmadığı açığa çıkarsa o zaman hoca efendi bu suçlamaların cezasından ne vererek kurtulacaktır?

III.

Söz konusu alim ve arkadaşları, Cemaat-i İslâmi'ye karşı broşür yayınlarken, bir şahıs veya cemaatin itikadıyla ilgili bir görüş belirlemeden önce bütün yayınlarını okumak gerektiğini unutmuş

görünmektedirler.

Bir insan, Allah'tan korktuğu sürece ortalıkta dolaşan sözlere dayanarak başkalarını sapıklıkla itham edemez. Bunu yayınlamaz, bu dedikodunun doğurduğu fikr-i sabite ve ön yargılara dayanarak kitap ve yayınlarını okumamazlık edemez. Böyle bir tavrı, ancak dünya hayatını herşey sananlar gösterebilir. Ahiret inancı olan birisi buna cesaret edemez.

Söz konusu kişilerin hakkımızda ileri sürdükleri görüşleri ve yönelttikleri suçlamaları ele aldık, dikkatlice inceledik. Dikkatimizi çeken hususları şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Broşürlerinin bazı yerlerinde, bizim sözlerimizi olduğu gibi almak yerine, sözlerimizden anladıklarını aktarma yoluna gitmişlerdir. Yanlış anlamalarının günahını da üstümüze yıkmaya çalışmaktadırlar. Sözümüzü ve gerçek meramımızı ortaya koyamamışlardır. Kastedtiğimizi sandıkları şeyler üzerinde durmuşlardır. Sözlerimizi olduğu gibi nakledince istedikleri suçlamayı yapamayacakları her konuda bu yola başvurmuşlardır. Sözlerimizin aslını suçlamalarına delil gösteremeyeceklerinden, -çünkü buna müsait değildir- kendi anladıklarını ortaya koyup, ona dayanarak suçlamaya kalkışmaktadırlar.

2. Bazı yerlerdeyse, birkaç cümlemizi metinden kopararak, anlamını oraya buraya çekip tuhaf neticeler çıkarmışlardır. Oysa bu cümleleri metindeki anlamlarıyla ele alsalar, değerlendirirken yazının veya kitabın tamamını göz önünde bulundursalar, yaptıkları yorumların yanlışlığını görerek itham ve iftiraya cüret edemeyecekler, sağlıklı görüşlere sahip olacaklardı. Hakkımızda verilen fetvalar ya ortalıkta dolaşan söylentilere veya bir yakının verdiği yanlış bilgiye ya da yazıyı okuduğu halde bile bile saptırmaya dayanmaktadır.

3. Bazı yerlerdeyse, sözlerimiz açıkça tahrif edilmiş, maksadımız saptırılmış ve görüşlerimiz bozulmuştur. Kimi yerlerde sözümüzün arasına söz katılmıştır.

Kimi yerlerde de sözümüzün gerçek mânâsı bir kenara bırakılarak, bizim kasetmediğimiz anlamlar çıkarılmıştır.

Bu tavır, yayınlarımızı ciddi bir şekilde takip edenleri kesinlikle etkileyemez. Onlar, bizim düşüncelerimizi delilleriyle bilirler. Anlayışımızın özüne yabancı değillerdir. Yapılan yorumların ve eleştirilerin haklı olup olmadığını bilirler. Bu oyunlara, yalnızca az bilenler kanacaktır.

4. Bazı yerlerde, cümlelerimizi olduğu gibi almışlardır. Fakat kaba bir anlayışsızlık göstermişlerdir. Anlamaya da çalışmamışlardır, içlerindeki kin ve kötü niyet, kavrayışlarını bağlamıştır, basiretlerini söndürmüştür. Oysa bize sorsalardı, kuşkuya düştükleri sözlerimizin ne anlama geldiklerini, gerçek meramımızı kendilerine açıklardık. İki anlama gelebilecek sözlerde, yazarın meramının ağırlıklı anlamda olduğu esastır, bunu göz ardı etmişlerdir.

5. Bazı yerlerde, kaynak göstermeden, atıfta bulunmadan kimi görüş ve akideleri bize isnad etmişlerdir. Oysa bize isnad edilen bu söz ve görüşleri paylaşmadığımızı, asılsız olduklarını kamuoyuna defalarca duyurduk ve iddiaları inkar ettik. Bizim olduğu ileri sürülen bu söz ve görüşleri kesinlikle yayınlarımızda bulamazlar. Gerçekten bize ait olduğunu ispat edemezler. Birisini zorla günahkâr, sapık ve suçlu yapmanın ne kadar hakkaniyetle bağdaşır bir davranış olduğunu düşünüp, şaşmaktayım.

6. Bazı yerlerde, daha önce delillerle çürüttüğümüz, ayrıntılar vererek cevapladığımız iddialarla yeniden karşımıza çıkma yüzüzlüğü ve arsızlığı ile karşılaşmaktayız. Verdiğimiz cevapları okumadan bu iddiaları ortaya atıyorlarsa, bu karşı çıkma alışkanlığından başka bir şeyi göstermez. Çürütülen iddiaları tekrar tekrar ileri sürmek, yalnızca sahiplerinin karşı çıkma hastalığına tutulduklarını gösterir. Cevaplarımızı okudularsa da, bile bile karşı çıkıyorlarsa, bu onların kavga yapmak istediklerini gösterir. Zihniyetinde kavga etmek düşüncesi olan neyi kabul eder ki!

7. Bazı yerlerde, inançlarımız, hareketimiz ve pek çok konudaki görüşlerimizle ilgili olarak değerlendirmeler yapılmıştır. Fakat bunlarda da görüşlerini yayınlarımızdan delillerle desteklemediklerine tanık oluyoruz. Ayrıca kendi görüş ve değerlendirmelerinin dayanaklarını, neyi temel aldıklarını açıkça ortaya koymamışlardır. Böyle yersiz görüşlerle kim uğraşabilir? Yersiz görüşlerden yakayı kurtarmak kolay değildir.

8. Bazı karşı çıkışlar, öz olarak, bir fikhî meselede veya herhangi bir şeyin açıklama ve değerlendirmesinde hata yaptığımızı belirtiyor. Fakat bu yapılırken, dini yok etmeye çalıştığımızı söyleyecek kadar, işlediğimiz sanılan hatalar büyütülüyor, abartılıyor. Oysa ilim alanında hata yapmak tuhaf bir şey değildir. Her hatanın, sapıklık olması şartı da yoktur.

9. Bazı konuların ihtilafa açık ve tarafların dayandığı bir kaç delili olmasına rağmen, fetva konusu yapıldığı görülmektedir. İhtilafli meselelerde tartışma yapılır. Fakat fetva beklenmez. Biz değerlendirmelerimizi, iddia sahiplerinin yazılarını okuyarak yaparız. Bu, değerlendirmelerimizde karşılaştığımız iddiaların özelliklerine dayanmaktadır. Dilerlerse, ispatlarız.

Daha önce bize bu tür sataşmaları, koministler, Kadıyaniler, hadis inkarcıları, Brelvîler ve Müslümanlar Birliğinin üyeleri yapmaktaydı. Bazı Ehl-i Hadis mensupları da aynı şekilde sataşmaya çalıştı. Bazı gazete ve dergilerde bize karşı kamuoyu oluşturma çalışmaları sık sık yapılmaktadır. Biz, davranışlarında edep, haya ve Allah korkusu bulunmayanlara hiç bir iltifatı layık görmüyoruz.

Biz hâlâ Diyobend ve Mezahir'ul Ulum büyüklerim bu saflara dahil etmiyoruz. Bu nedenle de karşımıza almıyoruz. Bir daha bu denli seviyesizliklere düşmeyeceklerini ümit ediyoruz. Zaten onlara bu kadar zaman ve emek harcamamızın nedeni de, gerçekten seviyeli bir yaklaşım gösterebileceklerine olan inancımızdır. Bu konuda hayâl kırıklığına uğratırlarsa, hiç bir zaman bu tür propagandalarını ciddiye almayacağımızı ve cevap vermeye çalışmayacağımızı bildirmek isteriz.

IV.

Bizi cevap vermeye zorlayan itiraz ve iddiaların Htep aynı yerde ortaya çıkması çok şaşırtıcıdır. Diyobend ve bir kaç bölgedeki aynı alimler sürekli bizimle uğraşmaktadır. Bazı şeyler, Tercüman'ul Kur'an'ın arşivine kaldırılmış, ne cevap verdiğimizizi dahi unuttuğumuz, oldukça eski meselelerdir. Bunları halka kabul ettirmeye yönelik özel bir faaliyetimiz ve tebliğimiz de yoktur. Delilleriyle ortaya koydukları halde, ısrarla tekrarladığımız yanlışlar da yok. Böyle olmasına rağmen, karşılaştığımız iddialarını sürekli tekrarlamakta ve ileri sürdükleri şeyleri herşeyimiz olarak görmekte ve tüm ömrümüzü bu meseleleri açıklamaya, gecemizi ve gündüzümüzü bu fikirlerimizi yaymaya verdiğimizizi sanmaktadırlar. Bütün faaliyetlerimizi ve anlayışımızı, ileri sürdükleri hataya indirgemektedirler ve kamuoyuna da böyle göstermeye çalışmaktadırlar.

İlginçtir, bu kişilerin yazılarında, yıllardır sözlü ve basılı olarak yaymaya çalıştığımız davamıza ve anlayışımıza ilişkin tek bir kelimeyle bile karşılaşmıyoruz. Varlığını ortadan kaldırmak istediğimiz şeylere de yazılarında yer vermemektedirler. Bazen öylesine işaret ederek, küçük değimlerle geçiştirmektedirler. Bu taktiğe başvurmalarının nedenini bize kim anlatacak?

Kur'an-ı Kerim'den bu konuda öğrendiğimiz şudur: Bir insan, endişe duyduğu ve meşgul olduğu meselelerle değerlendirilir ve ölçülür. Endişe ve meşguliyeti haklıysa, bazan istemeyerek düştüğü yanlışlar varsa bile, bu yanlışlar tevbesiz de affedilebilir. Çünkü şu ilke geçerlidir:

"Muhakkak ki sevaplar günahları götürür."

Günümüzdeki din adamlarının, başka cemaatlerin davetini gece gündüz büyük azim ve gayretle yürüttükleri faaliyetlerini göz ardı etmeye çalışmaları anlaşılır gibi değildir. Hatta tuhaftır. Bu tür hareketlere bakarak, ahiretteki tüm adalet yetkisini kendi elinde bulundurduğu için Allah'a binlerce kez şükrediyorum. Allah korusun, adalet bunlara bağlı olsaydı, halkı türlü bahanelerle tartarak, bütün çabaları, bütün yapılanları yok edebilirlerdi.

Bazı kişiler, özellikle bu meseleleri defalarca gündeme getirerek, bize karşı halkı kışkırtmaya çalışmaktadır. Mesela şu iddialarda bulunuyorlar: "Cemaat-i İslâmi, müslüman halkı tekfir etmektedir. Bu cemaatin mensupları, kendilerinin dışındaki herkesi kâfir görmektedir. Büyük günah işleyenlerin imandan çıktığını söylüyorlar. Din adamlarına karşı küstahlık yapıyorlar. Liderleri, müceddidlik ve mehdilik iddiasında bulunuyor. İleride daha başka iddialarda bulunursa şaşmamak gerekmektedir vs."

Bu tür suçlamaları ispatlamak için büyük gayret sarfedilmektedir. Büyük emeklerle, binlerce sayfalık yazılar kaleme alınmaktadır. Bu yazılarda öyle ilginç şeyler oluyor ki, doğrusu çoğu şeyi biz de ilk defa kendilerinden öğreniyoruz. Bu, dışarıdan bakılınca görülmeyebilir. Fakat biz, bu tür davranışların iç yüzünü biliyoruz. Biz, her türlü maharete iltifat ederiz. Bu maharet, hırsızlık ve yankesicilik de olabilir. Fakat bizim merak ettiğimiz bir husus var. Acaba neden ahiret endişelerini bırakıp da bütün emeklerini bu konuda sarfetmektedirler?

Başkalarının hatalarını araştırıp dururken, Kur'an'dan, Sünnet'ten ve selef ulemasının görüşlerinden hangisine dayanmaktadırlar acaba? Hata arayıp da bulamayınca, kendilerinden bazı şeyler uydurarak güya suçu ispat etmelerini şer'an nasıl izah ederler?

V.

Bizi şaşırtan bir başka husus da bazı alimlerin birkaç senedir görüşlerini değiştirerek karşımıza geçmeleridir. Bu olayla geçen üç-dört yıl içerisinde pek çok kez karşılaştık. Oysa, görüşlerimizde bir değişme yoktur; yıllar önce ne idiyse, bugün de odur. Bugün bize sapık ve saptırıcı dedirten, hatta nasipsiz ve habislikle suçlanmamıza sebep olan yazılar, daha önce de yaymlanmıştı. Ancak o zaman biz hiç değilse sapıklık ve saptırıcılıkla suçlanmıyorduk.

1945'te Köyleri Islah Derneği kurulduğunda Rivaza-bad'dan alim Kifayetullah'a benimle ilgili bir soru yöneltilmişti. Kendisi de şu cevabı vermişti:

"Sayın Mevdûdî'nin yazılarının ekseriyeti doğrudur. Onun hareketinde görülen herhangi bir hata ve sapıklık yoktur. Günümüzde böyle bir hareketin faydalı olması için ortam müsait mi, değil mi diye düşünülebilir?"

Önderi böyle bir hareketi başarabilecek mi, yoksa laf mı üretiyor? Mesele budur."

O günlerde Barabanki'den bir kişi, alim Kifayetullah'a Cemaat-i İslâmi'yle ilgili olarak sorduğu sorudan şu cevabı almıştı:

"Mevdûdî'nin hareketi ilkeler açısından doğrudur. Fakat günümüz ortamında bir kişinin şer'î hadler uygulanmalıdır demesi gibi, bu hareketin de bir işlev görmesi zordur. Böyle bir istek prensip olarak doğrudur. Fakat pratikte bir hırsızın elini kesmek veya zina eden kişileri recmetmek mümkün değildir. Çünkü gayri İslâmi bir yönetimin engellemeleri söz konusudur. Bu yüzden herhangi bir kişinin, Mevdûdî'nin cemaatine katılıp İslâm'a hizmet etmesinde bir sakınca yoktur."

Şu an aynı alim, yani Mevlânâ Kifayetullah, Saharanpur'da dağıtılan bir broşürdeki başka bir fetvasında şöyle demektedir:

"Mevdûdî Cemaatinin başkanı Mevdûdî'yi tanıyorum. Kendisi, itibarlı, ilmi herkes tarafından kabul edilen hiçbir alimin öğrencisi değildir. O, çok okuyan bindir. Pek çok konuda kitap okumuş, araştırmalar yapmıştır. Geniş bir bakış açısı vardır. Fakat dini ilimlerdeki otoritesi, dini alandaki ilmî gücü zayıftır. İctihadlarıyla (!) meşhurdur. Çünkü, büyük din adamlarına ve sahabilere eleştiriler getirmektedir. Dolayısıyla, müslümanlar bu hareketten uzak durmalıdır. Bu cemaatle ilişkide bulunmamalıdır. Mevdûdî'nin yazıları ilk bakışta çekici ve iyi görünür. Fakat bunları okudukça, insan kendini dini meselelerde serbest hissetmeye başlar. Bu nedenle, din büyükleriyle ilgili kuşkular uyanır."

1945'te alim Hüseyin Ahmed, Cemaat-i İslâmi'ye ilişkin olarak soruları bir soruya şu cevabı vermişti:

"Mevdûdî'nin görüşleri bir çok yazıda, pek çok yayın organında ifade edilmiştir Bunları iyice incelemek için vakit bulamadım. Yazılarında gördüğüm amaçlarının, günümüzde gerçekleşmesi imkansızdır. Kuşkusuz, Allah her şeyi daha iyi bilir. Böyle bir dönemde, böyle bir ortamda söz konusu meseleleri gündeme getirmekten şeriatın bizi sorumlu tutup tutmadığını bilmiyorum."

Firuzpur'da maliye memuru olan birisi, alim Hüseyin Ahmed'e Cemaat-i İslâmi'nin tüm yayınlarını gönderip, Hint Ulema Cemiyeti'nin anlayışıyla, Cemaat-i İslâmi'nin anlayışı arasında bir tercih yapmasını, hangisinin haklı olduğunu delillerle ortaya koymasını istemişti. Ayrıca bir fetvaya dikkatini çekerek, söz konusu fetvayı okuduktan sonra memurluğa dayanamaz olduğunu, ayrılmak istediğini, bu konudaki tavsiyesinin ne olduğunu öğrenmek istediğini belirtmişti.

30 Zilhicce 1364'te Hüseyin Ahmed şu cevabı vermişti:

"Muhterem...

Postaya bile hergün bakamayacak kadar meşgulüm. Bu durumda gönderdiğiniz kitapları okuyup sorduğunuz soruları cevaplamak oldukça zordur. Mevdudi'nin oldukça boş vakti var. İstedliğini, istediği zaman yayınlıyor.

Cemiyet-i Ulema'nın siyasi tavrı, ehven-i şerri tercih etmek şeklinde özetlenebilir. Mevcut durumda, hareket ve sükunumuz kendini ispat etmiş güçlerin tavrına dayalıdır.

Mevdûdî'nin görüşlerini, anlayışını araştırmaya ve eleştirmeye ne gerek var? Bu isteğinizi anlayamadım. Gerekli olsa bile, buna vakit ayıramayız. Mevdûdî ve arkadaşları hareketlerini sürdürsünler. Biz onlara karşı bir cephe oluşturmaktan kaçmıyoruz. Müslümanlar açısından onların hareketinde İslâm'a uygun ve faydalı faaliyetler görürsek, bunu kabul etmede tereddüt göstermeden katılırız. Aksi takdirde, Kur'an'ın prensibine göre bizi mazur görsünler. Çünkü:

"Hiç bir nefse takatinin üstünde bir şey teklif etmedik."^{304[304]} buyurulmaktadır.

İkincisi, memuriyetle ilgili sorunuzdu. Anladığım kadarıyla rızkınızı elde edecek bir başka helal yolunuz vardır. Bu durumda memuriyeti bırakmanız sizin açınızdan hayırlı olacaktır. Sözüne ettiğiniz fetvayı görmedim. Fakat o yazı "sevaba en yakın olanı" dır. Dostlarınız alim oldukları halde verdikleri hükmü anlayamadım.

Bugün ise, tam beş yıl sonra, Zilhicce 1369 H. tarihinde aynı alim Hüseyin Ahmed hakkımızda, bu sorunun başında aktardığımız görüşü zikretmektedir. Acaba bu düşünce değişikliğinin sebebi nedir? O günden beri bazı hatalara düşmüşsek, bunların belirtilmesi gerekir. Şimdi fırsat bulmuşlarsa kitaplarımızı okuyup hatalarımızı ortaya koyabilirler. Niyetleri bu değilse, bize katılacak olanları durdurmalarının nedeni de buysa, zaten aynı endişeye komünistler, Müslüman Birliği, Brelvî, Kadıyânî, Ehl-i Hadis ve hadis münkirleri de kapılmışlardır. Bunların hepsi bize karşı harekete geçmiş durumdadırlar, bu nedenle rahat edebilirler.

Affedersiniz, ama böyle bir davranış hakkaniyetle bağdaşmaz. Bu tür davranışlar, yalnızca esnaf ve tüccarlar arasında görülebilir. Çünkü onlar, her ne olursa olsun, müşterilerini kaybetmek istemezler.

Belki dürüst bir tüccar, müşteri kaybetmemek adına da olsa, başka tüccarlara çamur atmaz. Yerlerini belirlemek ve konum almak, onların sorunudur. Fakat biz ticaret yapmıyoruz. Kimseyle de rekabete

giremeyiz. Biz, Kur'an ve Sünnet'e uygun bulduğumuz şeyleri insanlara sunmaya çalışmaktayız. Bunu haklı gören kabul eder. Çünkü bu kendi hayrınadır. Haklı bulmayan da reddeder. Bu Allah'la arasında bir meseledir. Bütün insanlık mesajımızı kabul edecek olsa da, bizim hiçbir zaman ahiretteki kazançtan başka bir endişemiz olmayacaktır. Herkes reddederse de bundan hiç bir zararımız olmaz.

VI.

Son olarak, hakkaniyet sahibi ve ahiret hesabı yapan alimlere söyleyeceğim üç husus var:

Birincisi: Bizim amacımız ilim, fikir, ahlâk, medeniyet, ekonomi ve siyaset üzerinde hakimiyet kuran sapıklığı ortadan kaldırmaya çalışmaktır. Hayatın bütün alanlarında, Allah'ın dininin hakimiyetini kurmak için kendimizi adanmış bulunmaktayız.

Az da olsa sağduyunuz varsa, ortalıkta olup bitenden İslâm'a hizmet eden en faal cemaati kolaylıkla anlayabilirsiniz. Sapkınlık ve küfrün bütün güçlerinin birleşip karşı cephe oluşturduklarını da görebilirsiniz. Komünistlere bir sorun. Cemaat-i İslâmi'yi mi, diğer alim cemaatlerini mi kendileri açısından daha tehlikeli görmektedirler? Hadis inkarcıları daha çok kime düşmanlık yapmaktadır? Kadıyânîler kimden korkmaktadır? Batıcıların öncülerinin yayın organlarına bir bakarsanız, konuşmalarını bir dinlerseniz, daha çok kime kızdıklarını, kimi tehlike olarak güdüklerini rahatlıkla anlayabilirsiniz. Biz, bu ülkede pek çok karşı güçle mücadele etmekteyiz. Mücadelemizi incellerseniz, hem güçler arasındaki dengeyi ve hem de sizin ağırlığınızın hangi kefeye gitmekte olduğunu görebilirsiniz. Kavga etme düşünceniz varsa, bunu gönül rahatlığıyla yapabilirsiniz. Fakat, sonunuz üzerinde de iyi düşünmelisiniz. Şu anda fetvalarla ve karşı çıkmalarla bu durumdan kurtulmayı mı umuyorsunuz? Ahirette, Allah katında yargılanıp sorgulandığınızda, itaatla fisk ve hidayetle dalalet arasındaki savaşta sizin kimi tercih ettiğiniz sorulduğunda ne cevap vereceksiniz? Eğer o zaman bu fetvalarınız, yazılarınız ve itirazlarınızı sunarak kurtulabileceğinizi umuyor ve bizim hata ve yanlışlarımızı saymakla bu iki taraf arasındaki savaşta aslında bizim yok olmamızı ve boynumuzu vurmaya amaçladığınızı ispatlayacağınızı sanıyorsanız, buyurunuz bu kampanyanızı devam ettiriniz; geriye bir şey kaldı ise, onu da yapmayı ihmal etmeyiniz.

İkincisi: Bize karşı çıkarken kişisel nedenlere değil de haklı nedenlere dayanacaksanız, insafla yayınlarımızı okumanız gerekir Böylece sağlıklı bir görüş sahibi olabilirsiniz. Gerçekten bizim kaçşı çıkılması gereken bir cemaat olup olmadığımıza da yayınlarımızı inceledikten sonra karar vermelisiniz. Acaba, mücadele ettiğimiz bâtil güçlere karşı sizin de mücadele vermeniz gerekiyor mu? Günümüzde bir karmaşa var. Birden sona ereceğe de benzemiyor. Siz komünist, Kadıyânî, hadis inkarcıları ve Batı hayranları gibi fisk ve sapıklık yayanların safını mı tercih edeceksiniz, yoksa bizim haklı mücadelemizi mi destekleyeceksiniz? Buna karar verdikten sonra düşünüp konuşmalısınız.

Üçüncüsü: Her zaman belirttiğimiz gibi, herhangi bir sözümüz veya görüşümüzün Kur'an ve Sünnete aykırı olduğu ispat edilebilirse, biz bunu kabul etmede kesinlikle tereddüt göstermeyiz.

Bize karşı çıkanlar, fitne yaratmak istemiyorlarsa ve ihtilafların ortadan kaldırılmasını amaçlıyorsa, bu yol açıktır, itirazlarını bize yazabilirler. Biz de onları aynen yayımlarız. Ayrıca vereceğimiz cevaplarla tatmin etmeye de çalışırız.

İtiraz ettikleri hususları kendi gazete Areya dergilerinde yazmak istiyorlarsa, bunu hergün yapılan alayları durdurduktan sonra yapmalıdırlar. Ancak bu durumda cevaplayabiliriz. Ayrıca, nasıl biz kendi yayın organlarımızda onların yazılarını aynen yayınlıyorsak, onlar da cevabımızı aynen yayınlamalıdırlar. Bunu yaptıktan sonra, yeni görüşlerini de istedikleri gibi belirtebilirler.^{305[305]}

Bazı İlginç Sorular

Soru:

Size bir takım sorular yöneltiyorum. Ayrıntılı bir şekilde cevaplarsanız çok memnun ve müteşekkire olacağım^{306[306]}

1. Eğer cemaatiniz Hindistan ve Pakistan'ın ayrılmasından sonra genel merkezini Pakistan'a nakletmeseydi, İslâmî hareketin ortaya çıkması veya gelişmesi diye bir durum sözkonusu olmazdı. Bu görüşe katılıyor musunuz?

2. "Heyet-i adalet (muhakeme) sistemi" bir cemaatin liderini adaylık için yeterli görmüyorsa, bu cemaatin üyelerine nasıl yeterli denilebilir?

^{305[305]} Tercüman'ul Kur'an, Şaban, 1370 /Haziran, 1951

^{306[306]} Aynı sorular, küçük değişikliklerle Cemaat-i İslâmi'nin bazı sorumlularına da gönderilmiştir. Hepsisi de Kadıyanilerin Pakistan'daki merkezlerinden biri olan Rabva kasabasının postaya verilmiştir. Bu işin planlı olarak yapıldığı ortadadır.

3. İlk üç halifenin yönetimini gayri İslâmi olarak niteleyen bir Şîh, bu itikadını koruduğu halde, hareketinize katılabilir mi?
4. Salih bir delege, kendi lehinde oy kullanabilir mi? Bunun İslâm hukukundaki delili nedir?
5. Önerdiğiniz "heyet-i adalet sistemindeki parlamento dışında, seçim bölgelerinde makam ve mevki dağıtmak için bir araya gelip oturmak ve yemin ettirmek dört halife döneminde uygulanmış mıdır? Yoksa halife, halkın adına delegeleri kendisi mi belirlemektedir?
6. Hindistan'da küfür ve irtidad kampanyası çok ciddi boyutlara ulaşmıştır. Bu durumda, Hindistan'ı silah zoruyla işgal etmek, güçlü ve yeterli önderliğiniz ışığında îslâmî bir hükümet kurmak Pakistan'ın görevi değil midir? Mali ve iktisadi sıkıntılar, İslâm'ın bayrağını her yerde yükseltmeyi engeller mi?
7. Siz, vahiy ve ilham iddiasında bulunmadınız. Zaten size göre İslâmî devlette artık vahiy gelmez. Bu durumda, bir kaç delille tatmin olup, neden kendi hareketinizi gerçek bir dini hareket olarak görüyorsunuz? Neden, cemaatinizi bir inkılap gerçekleştirecek güçte görüyorsunuz? Belki başka cemaatler de doğru itikada sahiptir. Belki sizin fikri esaslarınız bir takım yanlış anlamalara dayanmaktadır.

Cevap:

Sorularınız bende bir takım sıkıntılar oluşturmuştu. Mektubunuzun gönderildiği yeri öğrenince göstermiş olduğunuz makuliyet ve metaneti yeterli gördüm. Sorularınızda-ki bu özellikleri yitirmenizi ve geliştirmenizi dilerim.

Sorularınızı kısaca şu şekilde cevaplayabiliriz:

1. Cemaat-i İslâmî, Pakistan'a bir yerden yeni gelmedi. Zaten önceden burada idi. Fakat diğer cemaatler gibi, cemaatimizin de merkezi buraya taşınmıştır. Bizim cemaatimiz olmasaydı bir îslâmî hareket doğmayacaktı veya gelişme imkanı bulamayacaktı gibi iddialarımız yoktur. Fakat geçmişe şöyle bir bakanlar, Pakistan'ın kuruluşundan sonra bu ülkeyi gerçek bir İslâm devleti yapmak için böyle bir organize harekete ve cemaate ihtiyacın olduğunu ve Cemaat-i İslâmî'nin bu ihtiyacı büyük oranda karşıladığını anlayacaklardır. Zaten Cemaat-i İslâmî önceden örgütlenmiş olmasaydı; kâfir güçler, amacı Pakistan'ı gerçek mânâda bir İslâm devleti yapmak isteyen bir cemaatin doğmasına ve örgütlenmesine imkan vermezlerdi.

2. Bir cemaatin liderinin isminin adalet heyetine sunulduğunu ve yeterli bulunmadığından reddedildiğini nereden öğrendiniz? Gerçekten böyle bir şey biliyorsanız, bana da haber vermelisiniz. Bu sadece bir düşünce ürünüyse, siz bana soru soracağımıza bakış açımızı düzeltmelisiniz. Bilgi sahibi olmadan, böyle farazi şeyler düşünmek doğru değildir. İşin gerçeğini bilenlerin karşısına çıkarak böyle bir soruyu yöneltmek daha da kötüdür.

3. Cemaat-i İslâmî'nin itikadı ve amacı programında yazılıdır. Bunları kabul eden herkes hareketimize katılabilir.

4. Salih bir delegenin kendi lehine oy kullanması İslâm açısından hoşgörülen bir hareket değildir. Fakat bu, günümüzde seçime katılabilmek için bulaşılan bir kaç mekruhtan biridir. Bu tür mekruhlar, seçim gibi önemli bir işe katılmamayı gerektirecek kadar ciddi şeyler değildir.

5. Önerdiğimiz "heyet-i adalet sistemi"nde yemin ve mevki dağıtımının nerede olduğunu anlayamadım. Biz, genel olarak, insanlardan heyete seçtikleri takdirde yemin etmelerini istiyoruz. Fakat "aşırı"lığı da nereden çıkardınız? Dört halife döneminde böyle bir yöntemin bulunmayışı, caiz olmamasına veya gayri İslâmî olmasına delil teşkil etmez. Sizde bunun caiz olmadığına ilişkin bir delil varsa, bize de gösterin lütfen. Dört halife, bunu gerek görmedikleri için yapmamışlardır. Biz de ihtiyaç duyduğumuz için yapıyoruz.

Birleşip oturmakla ilgili sorunuz da ilginç. Bu da sorulması gereken bir soru mu, değil mi bir düşünün lütfen.

Zamanın halifesinin halk için temsilcileri kendisinin seçtiğini söylemeniz, tarihi bilginizin eksik olduğunu göstermektedir. O dönemde aşiret sistemi vardı. Her aşiretin şeyhi temsilci olurdu. Seçimde de aynı kişiler temsilci seçilirdi. Halifeler bu kişilere danışırlardı.^{307[307]}

6. Ülke sınırları içinde İslâm'ın hükümlerinin uygulanması ve sapkınlıkların yok edilmesi Pakistan hükümetinin başlıca görevidir. Bu sorununu halledince, Pakistan elbette diğer ülkelerin mazlum müslümanlarına yardım edecektir; bu üstüne farzdır. Bu farzı yerine getirmesi de gücüne bağlıdır. Gücü varsa, yapar. Gücü yetmediği sürece, kendine bu farz düşmez. Bir ülkeyle, İslâm düşmanı olsa da, gerektiğinde anlaşma yapılabilir. Hz. Peygamber'in Hudeybiye anlaşması bunun delilidir.

^{307[307]} Raşid Halifeler döneminde şura meclisinin nasıl oluşturulduğu "İslâm Anayasasının Düzenlenmesi" adlı bildirimizde ayrıntılarıyla ele alınmıştır.

7. Size göre galiba Kur'an ve Sünnet sadece bir kaç delilden ibarettir. Müslümanların tatmin olmaları için de yeterli değildir.

Ben, Kur'an ve Sünnet'i okuyarak mutmain oldum. Cemaat-i İslâmi'nin hareketi İslâm'ın ruhuna uygundur. Hareketin gerektirdiği şeyleri yapıp doğru dürüst çalışırsak, bu yolla mutlaka salih bir liderlik oluşacaktır. Diğer cemaatlerle ilgili görüşlerimi siz bir yanlış anlama olarak görebilirsiniz. Fakat ben görüşlerimi delillere göre belirlerim. Aynı şekilde, elime geçen delil gerektirirse görüşümden vazgeçebilirim de. İncançıma göre artık vahiy gelmeyecektir. İlhamsa gerekli değildir, ama olursa iyidir. Olmazsa, rehber olarak Kur'an ve Sünnet bize yeter.^{308[308]}

Tebliğ Cemaatine Bir Dost Sitemi

Soru:

Geçen günlerde Tebliğ Cemaati büyük bir miting düzenledi. Hindistan ve Pakistan Tebliğ Cemaati'nin Lideri Mevlânâ Muhammed Yusuf (Mevlânâ Muhammed İlyas'ın ^{309[309]} oğlu) mitinge katılmak üzere Sakhar'a geldi. Sakhar Cemaat-i İslâmi mensupları miting düzenlenen alanda bir kitap sergisi açmaya karar verdi. Miting tertip komitesinden izin istendi. Bir yetkili, alanda kitap sergisi açmanın kendileri açısından hiçbir sakıncası olmadığını bildirdi. Büyük bir sevinçle sergiye izin verdi. Daha sonra sergi için yer de belirlendi.

Fakat ertesini Fazlı Mubin Bey (Sakhar Cemaat-i İslâmi'nin Lideri) kitapları sergiye yerleştirmek üzere belirlenen yere varınca menedildi. Tertip komitesinden karar değiştirmelerinin nedeni soruldu. Bir yetkili, şûranın kitap sergisi açılmasına ve herhangi bir işbirliği isteğine karşı çıktığını ve bu yönde karar aldığını bildirdi. Gerekçe olarak da Cemaat-i İslâmi'nin siyasi bir cemaat olduğu ileri sürüldü.

Daha da şaşırtıcı olanı, diğer cemaatlerin sergi açmaları ve hiçbir itirazla karşılaşmamalarıydı. Oysa, Cemaat-i İslâmi'nin sergisinin miting alanından bir mil uzaktan bile görülmesini istemiyorlardı.

Bunun üzerine Dr. Selimuddin, Fazlı Mübin ve Mevlevi Kurban Ali, Mevlânâ Muhammed Yusuf ile görüştü. Ona şöyle dediler:

"Biz, şimdiye kadar Cemaat-i İslâmi ve Tebliğ Cemaati'nin bir ayrılığının olmadığını, aynı amaçta olduklarımız biliyorduk. Fakat bize yapılan muamele, bu tavrınız, aramızdaki samimiyet ve işbirliğine zarar vericidir. Gerçekten bizi, bir siyasi parti olarak mı görüyorsunuz?"

Bu sorulara Mevlânâ Muhammed Yusuf şu cevabı verdi: "Ben, kitap sergileri açmayı yanlış buluyorum. Bazı yazarlar, halkın ilgi duyduğu konularda kitap kaleme alarak servet kazanmaya çalışmaktadır. Bilginin ve düşüncenin ticaret metaı haline getirilmesi, fesad ve kötülüklerin kaynağıdır. Bu nedenle, kitap, dergi gazete vs. gibi basın-yayın faaliyetlerine karşıyım. Bu tür faaliyetler, müslümanları amelsiz hale getirmiştir. Basın-yayın faaliyetleri, çilenin, nefisle mücadelenin alternatifi olamaz."

Bu düşünceler karşısında, şaşkınlığımız daha da büyüdü. Muhammed Yusuf, gerçekten kitap sergilerine karşıysa, neden diğer kitap sergilerine göz yummuştu? Bu çelişki değil midir? Ayrıca kitap yayınlama ve satma, Diyobend Saharanpur ve İhana Bavan'daki din adamları arasında da yaygın bir iştir. Hatta, Tebliğ Cemaati'nin pek çok ileri geleni de basın-yayın işiyle uğraşmaktadır. Bu durumda, nasıl oluyor da kendilerinin yaptığı dine hizmet, başkalarının yaptığıysa para kazanmak, vurgun vurmak ve servet kaldırmak oluyor?

Doğrusu, Tebliğ Cemaati'nin oldukça ilginç bir "müslümanlara ikram etme"^{310[310]} anlayışı var. Bu anlayışa göre, fisk ve fücürda öncülük yapanlara karşı olmak, uyarıda bulunmak müslümanın keremiyle bağdaşmamaktadır. Oysa dine hizmet eden bir cemaatin niyetine ve hedeflerine açıkça saldırıda bulunmak müslümanın keremine uygun sayılmaktadır.

Muhammed Yusuf'un şu sözleri de üzerinde durmaya değer: "Sizler, iktidarı ele geçirmeye çalışıyorsunuz. Oysa iktidarı talep etmek nereduddur, yasaklanmıştır. Peygamber Efendimize (s.a) Mekke yöneticiliği teklif edilmişti. Fakat bunu kabul etmemişti. O, sadece Allah'a kulluğun peygamberi olmayı kabul etmişti. Saltanat ve hükümette değişiklik olursa, İslâmî dirilişin başlayacağı şeklindeki görüşlerinizi yanlış buluyorum."

Dinleyicilerden biri, "En büyük cihad, zalim sultanın huzurunda hakkı söylemektir." hadis-i şerifini nasıl izah ettiklerini sordu. Muhammed Yusuf da, bu tür cihadın bütün toplumun doğru olduğu, fakat hükümetin zulmettiği dönemlerde yapılması gerektiğini, böylece zulmün önüne geçmenin mümkün olacağını,

^{308[308]} Tercüman'ul Kur'an, Şaban, 1370/Haziran, 1951

^{309[309]} Tebliğ Cemaati'nin kurucusu alim zat. (Çev.).

^{310[310]} İkrâmü'l-Müslimîn: Tebliğ Cemaati'nin altı esasından biri. Müslümanlara izzet ve ikramda bulunmak

bozukluğun hükümetle sınırlı olduğu zamana kadar hak kelimesini zalim sultana söylemenin doğru olduğunu, şu an ise böyle bir fırsatın olmadığını söyledi.

Konuşmasında yer alan şu sözler de dikkat çekicidir: "Şu anda iktidarda bulunanlar, sizlerden daha iyidir. Onlar, iman, amel, tecrübe, kabiliyet ve liyakat bakımından sizden daha üstündür. Siz onların yerine kimi getireceksiniz?"

Sizden açıklığa kavuşturmanızı istediğimiz mesele şu: Bu tür cemaatlere karşı nasıl tavır takınmalıyız?

Bu meseleyi size iletmemizin nedeni, pek çok yerde bu tür davranışlarla karşılaşmakta ve cemaatler arasındaki samimiyet ve dayanışmanın yara almakta oluşudur. Bu yüzdendir ki, cemaatimizin bu meselede açık bir politikası olmak zorundadır.

Cevap:

Cemaat-i İslâmînin bölge sorumluları, sözünü ettiğiniz olaydan bizi haberdar etmişlerdi. Bu olay gerçekten beni çok üzdü.

Muhammed Yusuf'un başkanlığında, Tebliğ Cemaati'nin şûrasının böyle bir karar alması, bu karara dayanarak yapılan açıklamalar, bunun kişisel bir yaklaşım değil, cemaatin genel politikası olduğunu göstermektedir. Bu durumda üzülmekten başka bir şey elimizden gelmez.

Cemaat-i İslâmî'nin mensupları, bu tür olaylar karşısında tepkisel, duygusal ve alıngan davranmamalıdır. Onlar inşaallah hatalarını bir gün anlayacaklardır. Dine, çeşitli cemaatler, değişik yöntemlerle hizmet edebilirler. Fakat hiç bir cemaat, yalnızca kendi hareketlerini ve yöntemlerini doğru bulup diğerlerine karşı çıkmamalıdır. Bir cemaatin yalnızca kendinin dine hizmet ettiğini ileri sürmesini doğrusu anlamak mümkün değildir.

Dine hizmette, ticarete olduğu gibi rekabet yapılmaz. Rekabet, esası itibariyle sadece ticarete geçerlidir ve bu nedenle de yalnızca esnaflar arasında görülür. Bizler faaliyetlerimizi ticari amaçla yaparsak, aramızda elbette rekabet doğacaktır. Ticari amaçla gösterilen faaliyetlere de, bu yola giden cemaatlere de Allah lanet etsin.

Bizler, faaliyetlerimizi samimiyetle ve dine hizmet amacıyla yapıyorsak, bu yolda gördüğümüz kişi ve cemaatlerden sevinç duymalıyız. Bu yüzdendir ki bizi rakip gören ve rekabete düşen cemaatlerle karşılaşsak, dışlamalarına aldırmadan, tekrar tekrar onlara yaklaşmaya çalışmalıyız. Onlara karşı böyle davranırsak, zamanla düşüncelerinin değiştiğini, olumlu tavırlar almaya başladıklarını ve safımızda yer aldıklarını göreceğiz.

Bazı alimlerin, hükümet yetkililerinin ve diğer zevatın bir süredir yayınlarımızın kendi etki dairesindeki insanların eline geçmesinden korkmalarını ve bunu önlemeye çalışmalarını doğrusu anlamlandıramıyorum. Karnisi kitaplarımızın okunmasını yasaklıyor, kimisi de yayınlarımızın kitapçılara ve kütüphanelere girmesini engelliyor. Kimi yerlerde de yayınlarımızı takip edenlerin işlerine son veriyorlar. Kimi yerlerdeyse çok değişik yollarla yayınlarımıza düşmanlık yapıyor, çeşitli engellemelere gidiliyor. Hatta kimi yerlerde açıkça sözümüzün dinlenmemesi için kampanyalar yürütülüyor. Bizleri gözlerden, kulaklardan uzak tutma çabalarının nedenini anlayamıyorum. Bu çaba, oldukça hayret verici.

Biz, hiçbir zaman hareketimizin mensuplarına, herhangi bir kitabı okumalarını yasaklamadık. Cemaat-i İslâmî mensupları her türlü kitap ve yayınları okuyabilirler.

Cemaatimize mensup olanlar, her türlü yayın ve konuşmaları dikkatle izlerler. Böylece bakış açılarını genişletmeye çalışırlar. Bir meseleye yaklaşımda bulunabilmek için gereken en önemli şey, geniş bir bakış açısına sahip olabilmektir. Hatta, hareketimize karşı yapılan yayınlar ve konuşmalar, cemaatimiz arasında özgürce elden ele dolaşmaktadır. Diğer kardeş cemaatler, neden hareketimizden insanları uzak tutmaya çalışmaktadır? Bu tavır, görüşlerimizin karşısında duydukları güçsüzlüğün ifadesi değilse, nedir? Bu tavır, kapalı bir cemaat olmak, insanları çevrelerinden yalıtarak karanlığa hapsedmek değil midir? Bu tür yöneticilerin etkisinde mahsur kalan kimseler, neden kendilerine güvenemiyorlar ve kendi tecrübeleriyle daha iyi olan görüşleri kabul etme cesaretini gösteremiyorlar?

Muhammed Yusuf'un davetimizi dikkatle incelemeyen "iktidar olmak istediğimiz" kanaatine vardığından kuşku yok. Saygıdeğer alim de, cemaat mensuplarının çevresinde oluşturduğu halkaya esir durumdadır. Cemaati, hapsedildiği zindandır. Mahsur kaldığı bu cemaat içinde ne bizim yayınlarımızı okuyabilmiştir, ne de buna gerek duymuştur. Davetimizin esasına ilişkin bütün bildiği, çevresinden duyduklarıdır. Kendilerinden ricamız şudur: Bir şey hakkında bir görüşe sahip olabilmek için kaynağından doğru bilgiler elde etmelidir. Ele aldığı konuda kendileri doğru bilgiler elde edememişlerse, susmaları doğru olur. Eksik

bilgilerle bir görüşe varmaya çahşmamalıdır.^{311[311]}

Dinin İhyası İçin Nasıl Bir Arınma Gerekir?

Soru:

Dini ihya etme düşüncesine sahip olanlarda ve bu davayı üstlenenlerde bulunması gereken özellikler, Allah tarafından size verilmiştir Bu trproppi hic kimse inkâr edemez. Sizin dini ihya biçim ve yollarınız, hem günümüz şartlarına, hem de davanın ruhuna uygundur. Bu iki özellik, hakkın haklılığını ortaya koyan iki temel unsurdur. Bu nedenle, esasta size katılıyorum. Fakat zihnimi meşgul eden birkaç mesele var.

Hz. Peygamberin hitabetindeki gücü, kişilik oluşturmadaki etkisi ve diğer üstün kalitedeki özelliklerini bugün nerede bulabiliriz?

Ayrıca Hz. Peygamberin (s.a) büyük şahsiyeti, her adımda kendisine indirilen vahiy, sahabe cemaatinin her bir ferdine büyük samimiyet ve coşku veriyordu. Sahabenin yaşadığı hayatın her alanında, üstlendikleri davayı ve yönedikleri hedefi görmekteyiz. Günümüzdeyse ne onlar gibi temiz bir cemaat var; ne de hatasız, masum bir lider. Ayrıca o zamanki kabiliyet ve insani özellikler de yok. Dahası, günümüzde zihinlere fitne ve fesad hakimdir. Bu durumda, dinin ihyası ve cihad için böylesine seçkin ve arınmış bir cemaati, ideal cemati nasıl oluşturabiliriz? Bunu düşünmek bile zor oysa. Dinin ihyası, ancak ona layık bir cemaat tarafından gerçekleştirilebilir. Bu zorunluluğu kimse inkâr edemez. Bu düşünceyle size meseleyi getiriyorum. Aynı özellikleri taşımayan bir cemaat, sahabelerin aldığı sonuçları nasıl elde edecek? Bu konuda çok endişeliyim.

Ben, asr-ı saadet'teki kadar çaplı insanların nerede olduklarını merak ediyorum. Günümüzde ne o çapta bir liderlik, ne de o çapta bir itaat kaabiliyeti görebiliyoruz. Dini ihya etme çalışmasını üstlenenlerde, belli ölçülerde, belli özelliklerin bulunması şarttır. İmanları, izanları ve ihlasları belli bir derecede olmak zorundadır. Dinin gösterdiği amaçlara sarılabilmek, uygun bir çevreyi gerektirir. Bütün bu şartlar yerine getirilmeyince, Kur'anî siyaseti yürütecek bir cemaat oluşsa da, İslâm'ın hayat tarzını ve yolunu tam anlamıyla ortaya koyacak bir cemaat oluşmayacaktır kesinlikle. Çünkü söz konusu cemaate nusret, imkan ve lütuflar vaadedilmiştir. Onlar "ümmmetin en hayırlıları" ve "Allah'ın yeryüzündeki halifeleri" diye adlandırılmışlardır.

Çalışmalarını sürdüren Cemaat-i İslâmî'nin mensuplarında bazı değişiklikler olmuştur, olmaya da devam etmektedir. Fakat kâmil bir imanın sıcaklığı, amaçlara samimi bağlılık ve sahabelerde görülen etkileme gücü, uzun bir zaman geçmesine rağmen cemaatimizde hâlâ görülememektedir. Sizce bunun nedeni ne?

Diğer bir mesele de şu: İkinci bir cemaat tipi var. Bu cemaatin hareketi, çağdaş düşünce ve görüşlerden uzak. Fakat etkili kişiler yetiştirmekte. Böyle sınırlı bir harekette ortaya çıktığı halde, esas ruh, neden işin gereklerini yerine getirerek yapan bir harekette doğmuyor? Bu eksiklik, belki de zikrullah alışkanlığının kazanılmış olmamasından kaynaklanmaktadır. Oysa zikir konusunda pek çok hadis vardır.

Ben, dînin ihyası, liderlik, cemaat ve anmışık arasındaki ilişkinin ne olduğu meselesinde tatminkâr bir çözüm bulamadım. Bu nedenle sizi rahatsız ediyorum.

Arınmamış bir kalpte iman nasıl doğabilir? Böyle bir iman nasıl canlanabilir, güçlenebilir? Bu konuda alınması gereken tedbirler nelerdir?

Bu konularda bizi aydınlatmanızı rica ediyorum.

Cevap:

Sözünü ettiğiniz meseleyle sık sık karşılaşmaktayız. Bu meseleyi çözmek için çok çalıştık. Bu kitapta daha önce de ele almıştık. Tefhim'ul Kur'an adlı tefsirimizin önsözünde Kur'anî davranışı açıklarken bu meselenin bazı boyutlarına değinmiştik. Tercüman'ul Kur'an'ın eski sayılarında da bu meseleyi ele almıştık. Bu yazılar dikkatlice okunursa, öyle sanıyorum ki tatminkâr bir çözüme kavuşacaktır.

Görebildiğim kadarıyla, bu mesele, gerekli önlem alınmazsa bir çözüme kavuşturulamaz. Bu nedenle önce başlangıç noktasını bulmak gerekmektedir.

Sanırım, dinin ihyasını düşünürken, hemen gözünüzün önünde asr-ı saadet'in aydınlığı canlanıyor. Daha sonra da o dönemin liderliğini ve eşsiz çalışmalarını günümüzde bulamayacağınızı düşünüyorsunuz. Bu meselenin halli için size, önce başlangıç noktasına dönmenizi öneririm. Başka bir soru üzerinde düşünmeden ya da ilerlemeden önce, kalbinize dönerek, aklınıza bu soru geldiğinde nefisî eğilimlerin nefsinizi kendine

^{311[311]} Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şaban, 1371/Nisan-Mayıs, 1954

doğru çektiğini güzelce gözlemleyiniz. Eğer dikkatli bir gözlemede bulunursanız iki çeşit eğilimin çekişme içerisinde olduğunu kendi kendinize hissedeceksiniz.

Birincisi, asr-ı saadet'teki liderlik ve çalışmalar olmadan dinin ihyasının gerçekleştirilmeyeceği düşüncesinden doğan umutsuzluk ve dolayısıyla bu işten tamamen vazgeçme eğilimidir. Böyle bir eğilim içerisine giren kişi, bu iş için çalışmayı, olmayacak işin peşinden koşuşturmak olarak görür ve kısmide olsa dine iyi kötü bir hizmette bulunmaya bunu tercih eder. Şahsi tecrübelerime dayanarak, bunun ilk adımda insanın yakalandığı bir eğilim olduğunu, bu noktaya gelmiş birini şeytanın aldatmaya çalışacağını söyleyebilirim. Bu yüzdendir ki, bu eğilim karşısında uyanık olmalısınız ve hemen gerekli önlemi almalısınız.

İkincisi ise, dini ihya etmeyi gerekli bulma ve bundan kendini sorumlu tutma eğilimidir. Ancak, Peygamberimiz zamanında olduğu gibi yapmak için kişi bu merhalede kendisinin de asr-ı saadet'teki ruhî ve ahlâkî özellikleri kazanmak ve bu gibi kişiler yetiştirmek zorunda olduğunu düşünür ve şöyle der: Dinin ihyasında ahlâkî niteliklerin bulunması zorunludur. Dolayısıyla bu zorunluluklar yerine getirilmeli, gerekli özellikler kazanılmalı ve gerekli düzeye ulaşılmalıdır. Bu hazırlığı kendiniz de, çevrenizdekiler de yapmalı, dini ihya işine bu hazırlıktan sonra başlanmalıdır.

Bu ikinci noktaya gelindiğinde de şeytan aldatmaya çalışacaktır. Birinci noktadan kurtulan, bu noktada şeytanın oyununa gelebilir. İnsan amacına sınıksız bağlanırsa, şeytan aldatacak başka yollar arar. Çalışmaya başlamadan önce, biraz bu işleri öğrenmesi gerektiğini fısıldar ve bu yolla oyuna getirir. Şeytan onlara şöyle der: Siz suyu geçerek amacınıza ulaşmak istiyorsunuz. Evet, amacınıza suyu geçerek ulaşabilirsiniz, ama yüzmeyi öğrenmeden nehire dalmak aptallık değil de nedir? Önce karada yüzme talimi yap ki, sonra nehire ayak koy. Böylece karada yüzme talimi yapmaya başlayanlar ve dolayısıyla şeytanın oyununa gelenler, çalışmaya başlayanları da frenlemeye çalışır, hayırlı işleri tamamen durdururlar. Bu eğilime kendini kaptıranlar, hem kendilerini hayat boyu zincirlerler, hem de başkalarının elini kolunu bağlarlar. İşe başlasalar bile hemen ilk adımda başarısızlığa uğrarlar ve şartlara uymadıklarından yok oluverirler.

Böylelerini görmek için fazla uzağa gitmeye gerek yok. Ülkemizdeki alimlerden, hadis, fıkıh ve değişik ilimleri tahsil edip de ülkenin dalgalı siyaset denizine atılanları görebiliriz.

Bunların mübarek varlıklarıyla her şey tamamen değişmeli, nehirin akışı tersine dönmeli, içindeki tüm pisliklerden arınmalıydı. Ancak, bu kişiler kendileri bu pislige bulandılar ve nehirin akışım değiştirecekleri yerde, akıntıya kapıldılar. Bu alimleri sırayla incellerseniz, aralarında büyük isimler göreceksiniz. Ne var ki, kendileriyle birlikte öğrencilerini, haleflerini ve çevrelerini de ya siyaset denizinde boğmuşlar veya akıntıya kaptırmışlardır.

Dilerim, şeytanın bu aldatmacasından da kurtulursunuz. Gerçekten Allah yolunda bir şeyler yapmak istiyorsanız, kalbinizi her türlü endişelerden temizleyip bir an önce yola koyulmalısınız. Aksi takdirde, şeytan her adımda zaaflarınızdan faydalanmaya çalışacaktır ve sizin sayenizde arkadaşlarınızı da etkileyecektir.

Bir insan bu iki eğilimin yanlışlığını başlangıçta farkedirse, bizim seçtiğimiz gibi, arınma ve terbiye yolunu kendi kendine tercih eder. Ancak her adımda sağa-sola kayma tehlikesiyle karşılaşabilir. Hiç bir yere sapmadan, dosdoğru yürürse, bu kez de neden herhangi bir sapma göstermediğini düşünmeye başlar.

Hatta, kimi zaman geri dönüp bir tarafa sapmak bile isteyebilir. Sizden istediğim, önce yolunuza koyulmanızdır. Sonra her kavşakta, hangi yol, ne yöne götürür diye düşünmelisiniz. Öyle bir zaman gelir ki, insan, nefsinin arındırma ihtiyacı dr yar. Ne var ki asr-ı saadet'teki nefsi arındırma yolları bizim için açık bir şekilde belli değildir. Bu amaçla, tasavvufun bilme yöntemlerini denemek zorunda kalır. Gençler, modern ailelerde görülme de, geleneksel ailelerde çoğunlukla bu noktaya gelirler. Genellikle tasavvuf çevrelerinden etkilenirler. Bu noktaya gelenlere, durup iyice düşünmelerini ve objektif bir şekilde karar vermelerini tavsiye ederim. Tasavvuf tarihi kaynakları da, sufilerin amacının dinin ihyası olduğunu göstermektedir. Dinin ihyası için çalışmak isteyenleri bu yol ve yöntemle hazırlamadılar mı? Peki bu insanlar tasavvuf yoluyla amaçlarına ulaşabildiler mi? Amaçlarına ulaşanlar, tasavvufun yol ve yönteminden ne kadar faydalandı?

Saadet asrındaki nefsi arıtma yönteminin düzenli olup olmadığına bakmaksızın, Kur'an ve Hz. Peygamberin hayatında bulunan ilkelerle, sufilerin yöntemlerini karşılaştırmalıyız. Aralarındaki açık farkın ne olduğuna bakmalıyız. Sufilerin yöntemlerindeki farkların mübah mı, yoksa mahzurlu mu olduğunu tartışmamak gerekir. Biz sadece, Kitap ve Sünnet'te belirtilen manevi arınma biçimini sufiler aynen mi aldılar, yoksa çıkarma veya ekleme mi yaptılar, bunu öğrenmek istiyoruz. Belki de bugün, tasavvufun hiçbir ileri geleni, aynen alındığını iddia edemez. Zorunlu olarak ikinci hususu kabul ederiz, gerçeği de budur. Ayrıca, gerçekten Kitap ve Sünnet'te belirtilen nefsi arıtma biçimine çıkarma ve ekleme yapılmıştır. Buradaki temel

sorun, bu çıkarma ve eklemelerin ne oranda olduğudur. Bu ekleme ve çıkarmalar dolayısıyla İslam'ın nefsi arıtma yöntemi etkisini değiştirdi mi, değiştirmede mi?

Değiştirdiyse, bu durumda İslâm'ın amaçlarının gerektirdiği nefis arınması nasıl sağlanacak? Değiştirmedeği iddia edilirse, bu; hikmet tarihinin en ilginç olayı, hatta mucizesi olur. Çünkü, eklemeler ve çıkarmalar yapılmasına rağmen nasıl oluyor da değiştirmiyor?

Hiç kimsenin araştırırken bâtil inançlara ve geleneksel önyargılara iltifat etmemesini ve herkesin nefsi arıtma yöntemini Kitap ve Sünnet'ten almak gerektiğini kabul edecek şekilde objektif bir araştırma yapmasını umuyorum. Nefsi arıtma biçim ve yolu eğer düzenli bir şekilde mevcut değilse, kaynaklara dayanarak bunu yemden düzenleyeceğiz.

Bu dönemde iyice düşünüp dosdoğru giden kişinin karşılaşacağı bir başka viraj daha vardır: Tabakat ve tarih kitaplarında anlatılan sahabe şahsiyetleri gözünde canlanınca, insan günümüzde onların eşinin ve benzerinin bulunmadığını düşünüyor. Bu durumda, din nasıl ihya edilecek diye kendine sormaya başlıyor.

Hâl böyle olunca, insan, gözünde canlandırdığı şahsiyeti her yerde aramaya başlar. Çoğu zaman şeytan onu ya geri dönderir ya da umutsuzluğa düşürür. Bu noktada insanın durup düşünmesi, soğukkanlılıkla araştırarak bir görüş sahibi olması gerekir.

Tecrübelerime dayanarak, burada karşılaşılan şaşkınlık ve zorluğun, iki gerçeğin göz önünde bulundurulmamasından doğduğunu söyleyebilirim. Bu iki gerçek iyi anlaşılırsa, kalp de tatmin olacaktır, yol da açılacaktır.

Birincisi, örnek şahsiyetlerin birden bire yetişmediği, o hale bir günde gelmediği ve yıllar süren çalışmayla o olgunluk düzeyine geldikleridir. Objektif bir araştırma, bu şahsiyetlerin, Kur'an ve Sünnet'e göre dini ihya etmeye çalışırken geçirilen uzun bir süreçte yetiştiklerini gösterir. Onların şahsiyet ve hayatları, günümüze kadar, okuyan herkeste hayranlık uyandırmıştır. Günümüzde bile böyle şahsiyetler yetiştirmek için aynı yöntemler kullanılırsa, aynı sonuçlar alınabilir. Böyle olmaması için hiç bir sebep yoktur. Şahsiyetler aynı derecede büyük olmayabilir. Fakat yönelişleri ve nitelikleri mutlaka aynı olur. Fakat bu, ancak sabırlı çalışma, hikmet ve ince düşünce ile mümkün olabilir.

İkincisi de, kitaplarda şahsiyetleri ve hayatları yüceltilerek anlatılan sahabelerin yerini alabilecek insanların günümüzde yetiştirilmesini imkânsız görmektir. Bu nedenle, gerçekten bir şeyler yapmak isteyenler bu tür boş düşüncelere kapılmamalıdır. Çünkü, her konuda insanlar beşeri zaafından tamamen kurtulamaz ve her konuda örnek oluşturacak bir olgunluğa ulaşamaz. Bu yüzdendir ki, kemal sınırını gözden kaçırmamak ve topluca oraya ulaşmaya çalışmak gerekmektedir. Binlerce kişiyi harekete geçirerek, Allah yolunda faaliyet gösterirken, Kur'an ve Sünnet'e uygun olarak dinin gerek ve isteklerine göre orta yolu tutmak zorunluluğu kendini gösterir. Siz ve arkadaşlarınız, orta yoldan ayrılmadığınız sürece -bu Allah yolunda yürütülen faaliyetler için gerekli ve yeter şart olduğundan- başarıya ulaşacaksınız. İtidal sınırına ulaşmamak veya aşmaksa, faaliyeti yürütenler için katlanılmaz bir durum olmalıdır. Orta yolu, itidal sınırını belirlemekse, keyfi değildir; insanlar, kendilerine göre bunu belirleyemezler. Bunu yaparken Kur'an ve Sünnet'e dayanmak zorundadırlar. Kitap ve Sünnet'ten çıkarılacak itidali her durumda gözetmek gerekir. Müslümanlar, itidali gözetmeden hiçbir davranış ve harekette bulunamazlar.

Asr-ı saadet'te Allah yolunda çalışanların hepsi aynı derecede değildi. Ayrıca hiçbiri beşeri zaafından arınmış da değildi. Günümüzde de Allah yoluna koyulanlar bütün bu zaafından arınmış olmayacaktır. Salâh ve hakkaniyet üzerine bir cemaat düzeni oluşturulmalıdır. Düzenin bu özelliklerini koruyarak dine daha çok hizmet etmeye çalışmalıdır. Böylece, ferdi zaafının kendisini göstermesine de az fırsat tanınmış olacaktır.

Böyle bir sürece girenler, çevresindekileri dini hayata hakim kılmak yolunda istenilen düzeyin altında ve bir çok meselede eksik görmeye başlarlar. Arkadaşlarımızda sık sık bu tavrı görmekteyiz. Hatta, zaman zaman ben de böyle bir duyguya kapılıyorum. Fakat, anladığım kadarıyla, bu tavır arkadaşlarımızı ıslah edici bir tavrırsa, bu mübarek bir tavidir. Bence, bu duyguyu kaybetmemek gerekir.

Aslında, bu meselede duyulan her türlü merakın, ahlâkî ve manevi gelişmemizin dinamiğini oluşturduğunu görmekteyiz. Dini ihya yolunun zorunlu kıldığı arınma meselesinde duyulan bu tür meraklar yitilir, kendim yeterli görme hastalığı başgösterirse, gelişme duracak, çöküş ve alçalışa geçilecektir.

Ancak, bu tavır bizi umutsuzluğa ve taşkınlığa itiyorsa, bu şeytanın iğvasından kaynaklanmaktadır. Bu durumla karşılaşınca, "lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah" demek gerekir. Bunu deyince de yola devam edilmelidir. Allah yoluna koyulanlar, şeytanın vesvese ve iğvalarından kurtulmadıkça hiçbir başarı elde edemeyeceklerdir. Günümüzde Cemaat-i İslami karşısında şeytan, Cemaat'in faaliyetlerini değersiz ve hafif göstererek mücadele vermektedir. Şeytan, Cemaat'in ve her bir mensubunun en ufak bir zaafını değerlendirmek istemektedir. Onu abartarak sizlere asıl amacı unutturmaya çalışmaktadır.^{312[312]}

Fakir Görünmemizi İsteme

Soru:

Siz ve Cemaat-i İslami mensupları, iktidarı elinde bulunduran yöneticileri ve zenginleri durmadan eleştirmektesiniz. Çünkü her iki kesim de göstermelik olarak İslam'a sahip çıkmaktadırlar. Sözde halkın yanında yer almaktadırlar. Oysa hareketleri, bu tavırlarına ters düşmektedir. Onlar, sürekli olarak iki yüzlülük göstermektedirler.

Bu yüzdendir ki sizin gibi İslâm toplumunu oluşturma mücadelesi veren cemaatler, içi-dışı bir, kavliyle fiili uyumlu, istikrarlı bir çizgide ilerliyor olmak zorundadır. Aksi takdirde, günümüzün yöneticilerini ve zenginlerini eleştirmeniz bir anlam taşımayacaktır.

İslâm, meşru yollardan elde edilen kazançla, hayatın kolaylıklarından yararlanmaya müsaade etmektedir. İyi beslenmeye de izin vermektedir. Fakat insanları İslâm'a davet edenlerin iyi giyinmeleri, iyi yemeleri, rahat yaşamaları doğru olur mu? Hz. Peygamberin ve sahabelerin durumu da böyle miydi? İslâmî hareketi güçlendirip yayarken, hayatın kolaylıklarından ve gösterişinden faydalandıkları da oluyor muydu?

Cemaat-i İslâmî'nin bazı mensuplarının lüks hayatlarına bakınca bütün bu sorular aklıma takılıyor. Zihnimi meşgul eden bu meseleyi bir çözüme kavuşturmanızı rica ediyorum.

Cevap:

Cemaat-i İslâmî'nin hangi mensuplarının lüzumsuzluk derecesinde lükse kaçtığını ve gösterişe düştüklerini bilmiyorum. Sizin de kimden söz ettiğinizi anlayamadım. Bu nedenle bu sorunuzu cevaplamam oldukça güç. Ayrıca söz konusu beylerin hayatlarındaki gösteriş ve lüks unsurlarının ne olduğunu belirtmemişsiniz. Ben, hiç bir şey anlamadan size ne söyleyebilirim ki?

Hz. Peygamber ve sahabeye ilişkin olarak, hiçbir zaman yapmacık bir dervişliğe düşmediklerini kesinlikle söyleyebilirim. Yani onlar, evlerinde, beslenmelerinde ve giyimlerinde özellikle kendilerini fakir göstererek başkalarının yardım etmelerini teşvik edebilecek bir yola başvurmamışlardır. Onlar, sade ve itidalli bir hayat yaşamaktaydılar. İslam'ın yasakladığı her şeyden uzak dururlardı. Kesinlikle mubah sınırından dışarı çıkmazlardı. Helal yoldan rızıklarını kazanmaya çalışırlardı. Aynı zamanda da Allah yolunda mücadele ederlerdi. Her işlerinde orta yolu tutarlardı. Bu yolda fakir de düşebilirlerdi, zengin de olabilirlerdi. Onlar, ne iyi elbiseleri dururken kötülerini giyerlerdi, ne de helal olan iyi gıdalar dururken bile bile kötülerini yerlerdi. Allah yolunda mücadele ederken, rızıkları geniş ve imkanları bol olanlar, iyi beslenir, iyi giyerlerdi, iyi evlerde yaşarlardı. İyi halli müslümanların kötü yaşamalarına Hz. Peygamber kesinlikle razı olmazdı. Bir hadis-i şerifle, "*Allah, nimetlerini üstünüzde görmek ister. Helal olmak şartıyla, imkanları kullanın. Yiyiniz, giyiniz, vasıtaları meşru yolda kullanınız. Allah kullarını nimetlerinden istifade ederken görmekten razı olur.*" buyurmaktadır.

Her türlü nimetten faydalananlar ve her türlü imkanı mubah görenler, nasıl oluyor da başkalarının iyi yiyip, iyi giyinmelerine kötü gözle bakabiliyorlar? Doğrusu ben bunu anlayamıyorum.

Ayrıca, İslâm'ın davetini üstlenenler, yeme içmelerinde, giyim kuşamlarında, evlerinde ve çeşitli yaşama biçimlerinde birazcık iyileşme gösterecekler, hemen dikkatleri çekmektedir. Müslümanların ellerinde bulunan her türlü imkan göze batmaktadır. Nedense hep müslümanların kötü şartlarda yaşamaları istenmektedir. Belki de Allah'ın bütün nimetlerinin yalnızca dünya için çalışanların elinde toplanmasını istiyorlar. Dünya ehli, rahip ve dervişlerin durumlarına bakıp her din mensubunun ruhbaniyete düşerek dünyadan elini eteğini çekmesi gerektiğine inanmaktadır. Böylece dünya işlerini rahat yürütme imkanı buluyorlar. Bu nedenle de müslümanların durumlarını düzeltmesi, iyi hayat şartlarında yaşaması acayip geliyor, tuhaflarına gidiyor.

Cemaat-i İslâmî'nin pek çok mensubu bu tür eleştirilere hedef olmaktadır. Ayrıca bu tip eleştirilere herkesten çok ben hedef olmuştum. Oysa, ben bu tür yaklaşımları yanlış bulmuştum. Eleştirilerin başlangıç noktasına katılmıyorum.

Ben, müslümanların faaliyetlerine yarayan her yasaklanmamış imkanı kullanmalarının caiz olduğunu düşünüyorum. Bu imkanları terketmek, kesinlikle makul değildir. Bu imkanları dervişlik gereği terketmek riyakârlıktır. Düşünün bir: Bir işi araba kullanarak daha kolay, daha kısa sürede yapıyorsanız, neden bu imkandan faydalanmayacaksınız? Trende ikinci sınıf konpartımanda yolculuk yapma imkanınız varsa, neden işinizi takip ederken üçüncü sınıf konpartımanın kötü şartlarında, zahmetli bir yolculuk yapacaksınız? Soğutucu klimalar varken, neden bunaltıcı sıcaklığın kötü şartlarında terleyerek enerjinizi israf edecek ve

kendinizi işinize tamamen veremeyeceksiniz?

Bütün bu imkanlar ve kolaylıklar neden Allah yolunda çalışanlar için değil de, şeytanın yolunda çalışanlar için olacak? Meşru yoldan bu imkan ve kolaylıkları elde etmek mümkünken, müslümanların sırt dönmesi ahmaklık olmayacak mı? Müslümanların imkanlardan ve kolaylıklardan faydalanmasını eleştirenler, Allah'ın yolunda cihad edenlerin at arabasında, şeytanın ordusunda çarpışanların da uçaklarda olmasını mı istemektedir?

Yoksa onlar, işimizde başarılı olup olmadığımıza değil de sadece fakirliğimize mi bakıyorlar? Müslümanlar faaliyetlerini kötü şartlarda mı, iyi şartlarda mı yürütüyorlar diye uğraşmaları ne derece doğru olur?^{313[313]}

Cemaati İslâmî'ye Üyelik İçin Verilen Bir Dilekçe Hakkındaki Düşünceler

Soru:

Cemaat-i İslâmî'nin bir bölge sorumlusunun mektubu Şöyle:

Efendim,

"... isimli kişi, uzun bir süredir cemaatimizle ilgileniyor, bazı hareketlerimize katılıyor. Üyelik için bir dilekçeyle geçenlerde başvurdu.^{314[314]} Üyelerimizde aradığımız kabiliyet ve ehliyete sahip. Yaşayışı da İslâm'a uygundur.

Fakat bir problem var. Ticaretle uğraşan bu kardeşimiz, iki defter tutuyor. Birine, alış-verişlerini olduğu gibi kaydediyor; gerçek kâr ve zararı onda belli oluyor. Diğer defteri de maliye memurlarına göstermek için tutuyor. Maliyenin aldığı gelir vergisini fazla buluyor, bu nedenle de az kâr gösteriyor. Gelirini olduğu gibi gösterirse, maliyecilerin kârın tamamına yakınına alacağını, bu şekilde ticareti sürdürmesinin mümkün olmadığını söylüyor. Arkadaşın tek hatası bu.

Oysa arkadaş, imam güçlü, salih amelli bir arkadaş. Cemaat'in faaliyetlerine büyük bir coşkuyla katılıyor, aramızdaki hareketleri de tutarlı. Dilekçesini değerlendirirken, üzerinde durduğumuz ve bir karara varmakta güçlük çıkaran tek durumu, maliyecilere karşı yaptığı bu sahtekârlıktır.

Gerçekten maliyeciler, satış vergisi, gelir vergisi diyerek hem kârın tamamını, hem de sermayenin bir kısmını alıyor. Bu nedenle de pek çok kişi, maliyeyi yanıltmak mecburiyetinde kalmaktadır. Biz, bilerek yanlış yapan birisini nasıl üye kabul edebiliriz? Ayrıca bu münferit bir olay da değil. Karşılaştığımız bu problemi çözemiyoruz. Bu problemle pek çok bölge sorumlusu karşılaşmaktadır. Bu nedenle, söz konusu durum karşısında nasıl davranmamız gerektiğini bildirmenizi rica ediyoruz."

Cevap:

Cemaat-i İslâmî'yi oluştururken, herhangi bir mecburiyet karşısında İslâm'ın ilkelerini ve ahlâki kuralları çiğnemek asla düşünülmemiştir. Hayatın mecburiyetlerine teslim olmak doğru olsaydı, neden Cemaatı kurma gereğini duyacaktık ki?

Amacımız, her türlü şartlarda ve her türlü mecburiyet karşısında Allah'a sadık kalma, hakkaniyeti bırakmama ve İslâm'ın ilkelerine bağlı kalma kararı vermiş insanları örgütlemektir. Cemaatimiz mensupları, haksızlık, yanlış ve zulüm karşısında, korkup sahtekârlığa başvurmaya değil, mücadele vererek haklarını almaya, doğrunun sözcülüğünü yapmaya ve adaleti gerçekleştirmeye çalışmalıdır.

Cemaat'in disiplininde boşluklar bırakırsak, mecburiyet karşısında aldatıcılığa ve yanlışla izin verirsek, üyelerimizin ahlâki zayıflayacak ve toplumu ıslah etme amacımızı da gerçekleştiremez olacağız. Maliyenin vergi politikasının esnaf ve tüccarları nasıl ikiyüzlülüğe ve sahtekârlığa ittiğini biliyoruz. Bu problemin, insanları memurlara rüşvet vermeye kadar götürdüğünden de haberimiz var.

Esnaf ve tüccarın, rüşvet vermezse ve maliyeyi aldatmazsa işini bırakmak zorunda kalacağını da biliyoruz. Fakat biz, ne rüşveti ne de maliyeyi aldatmayı onaylıyoruz. Bunun yerine, esnaf ve tüccarın ahlâki sorumluluk duygularını geliştirmeyi tercih etmekteyiz.

Esnaf ve tüccar birleşip dernek kurmalıdır. Böylece meseleleri kamuoyuna duyurabilirler. Bu cesaretli girişimle, rüşvet vermeme, hesaplarda maliyeyi yanıltma gibi davranışlara düşmeme kararları güçlenecektir. Maliye memurları caiz olmayan bir vergi yazarsa, kimse tek kuruş vergi ödememelidir. Haksız yere alınan vergileri ödemediği için bir esnafa icra gelirse ve dükkanı açık arttırmayla satışa çıkarılırsa, kimse bu satışa

^{313[313]} Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şaban, 1371/Nisan-Mayıs, 1952

^{314[314]} Cemaat-i İslâmî'ye tam üyelik üç-dört aşamada gerçekleşiyor. Bazı kişiler yıllarca cemaatin faaliyetlerine katılsa, hatta bütün bir ömrünü hizmette harcasa da üye ol anlayabiliyor. Cemaatin üye sayısı çok azdır. Üyelik son aşamadır.

katılmamalı ve kesinlikle almaya kalkışmamalıdır.

Toplumumuzda bu tür mesleki dayanışma örgütlerinin olmaması Cemaat-i İslâmî mensuplarına zarar verecektir. Çünkü, bir toplumun yüzde doksan dokuzu hakkaniyeti gözetmezse, yüzde biri oluşturan hakkaniyet sahibi dürüst insanlar rahat edemezler; çeşitli güçlüklerle karşılaşır.

Fakat toplumun tamamı veya büyük çoğunluğu hakkaniyet ve doğrulukta birleşirse, her insan rızkını helal yoldan elde edebilecektir. Böylece maliyenin ve memurların sınırı aşmaları, hak yemeleri ve zulüm yapmaları da imkansız hale gelecektir. Rüşvet de, haksız vergi de durdurulmuş olacaktır.^{315[315]}

Müslüman Olmaktan Pişmanlık Duyarak Tevbe Etmek

Soru:

Ben, cemaatinizin faaliyetlerinden zarara uğramış, şikayetçi bir kişiyim. Kız kardeşim, cemaatinize katılmıştı. Düşünüşü ve yaşayışı oldukça değişti. Kendim tamamen dine verdi. Hayatta yaptığı tek şey, namaz kılmak, tesbih çekmek, kadınları toplayarak vaaz ve nasihat etmektir. Kız kardeşim aile fertlerini ikide bir başına toplayıp Tefhim'ul-Kur'an adlı Kur'an mealinizi okuyor. Herkesi kendini dinlemeye zorluyor. Kız kardeşim tahsil gördüğü halde, çağdaş kızlara hiç benzememekte, sade ve beyaz elbiseler giymektedir. Haftanın belli günlerinde, Ramazan orucu yetmezmiş gibi, yılın belli aylarında oruç tutuyor. Kız kardeşimin bu durumuna ve gidişatına çok üzülüyorum. Yakınlarımızdan hiç kimse onunla evlenmeyi düşünmüyor. Gece gündüz vaaz dinlemeye hiç kimse razı olamaz. Bu gidişle kız kardeşim evde kalacak diye korkuyorum.

Önceki gün teyzem gelmişti. Kız kardeşim ona da nasihat etmeye başladı. Ona sizin yayınladığınız bir kaç kitap ve dergi verdi. Pazar günü ailece gezmeye gittik. Tüm ısrarlarımıza rağmen kız kardeşim gelmedi. Evliya hayatı gibi bir hayat yaşamakta, çevresini de kendisine uydurmaya çalışmaktadır.

Bu durumda onu ne evlendirebiliyoruz, ne de düşüncelerini ve yaşayışını değiştirebiliyoruz. Ben de, ailemin diğer fertleri de çaresiz kaldık. Bir şey söyleyecek olsak, bize güceniyor. Biz şimdi ne yapalım? Lütfen bize söyleyiniz.

Cevap:

Bu konuda, tıpkı kız kardeşiniz gibi, ben de çaresizim. Ne düşüncelerimi, ne de yaşayışımı değiştirebiliyorum.

Elinizden geliyorsa, kız kardeşinizin müslüman olduğu için pişman olmasını ve tevbe etmesini sağlayınız.^{316[316]}

^{315[315]} Tercüman'ul Kur'an, Ramazan, 1370/Temmuz, 1951

^{316[316]} Tercüman'ul Kur'an, Şaban-Ramazan, 1372 / Mayıs-Haziran, 1953